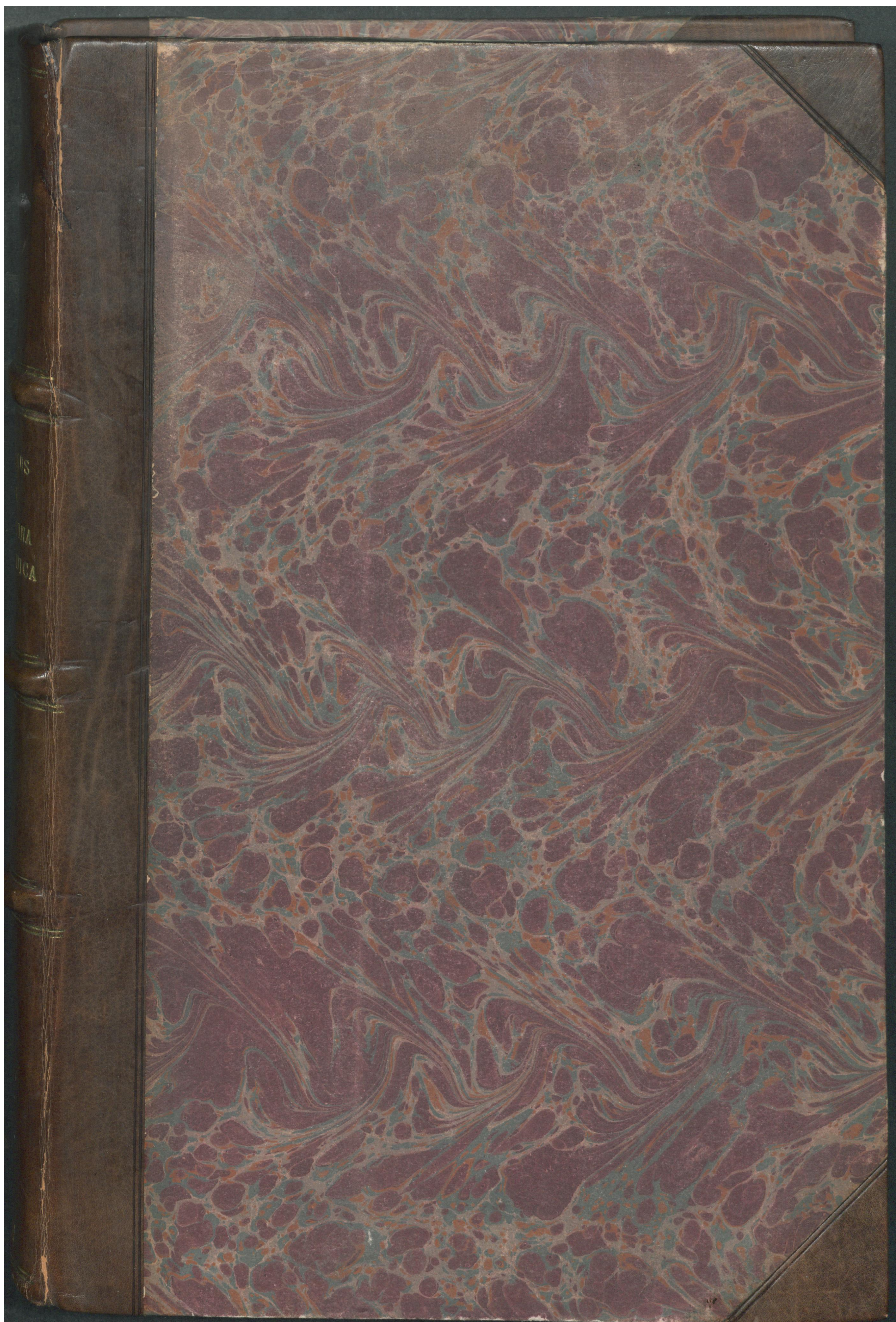

ALPINUS
DE
MEDICINA
METHODICA
1611

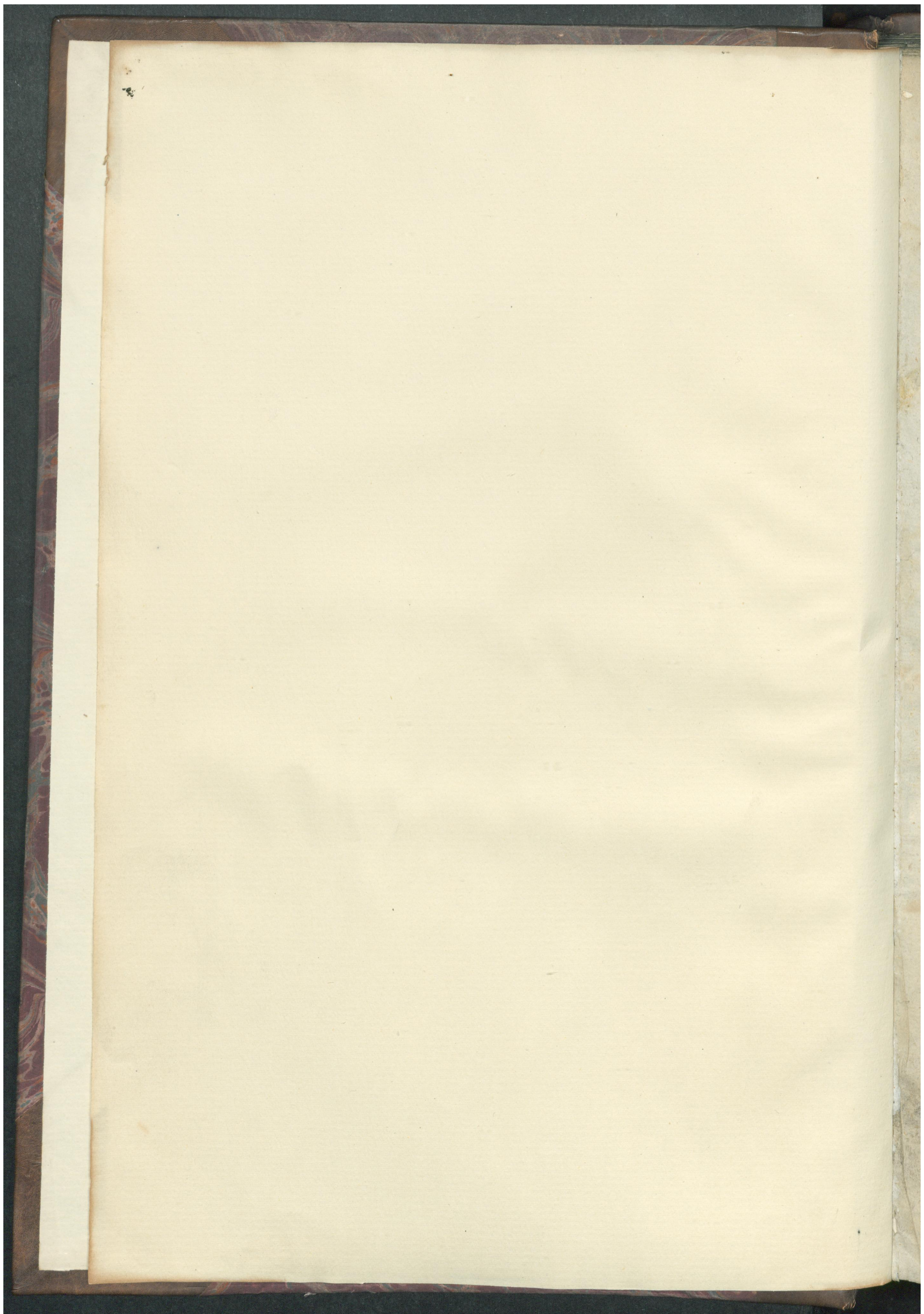

235 (1) / D

PROSPERI ALPINI
MAROSTICENSIS
Philosophi, Medici,

Et in Gymnasio Patauino Simplicium Medicamentorum Professoris Ordinarij, atq; Horti Medici præfecti,

DE MEDICINA METHODICA
LIBRI TREDECIM

In quibus medendi ARS METHODICA vocata olim maxime celebris, quæ hac ætate non sine magno studiosorum medicinæ & dedecore, & damno plane desijsse visa est, denuo restituitur, atq; in medicorum commodum quadantenus ad medicinam Dogmaticam conformatur.

Opus nouum, è quo Studiosi præter sectæ Methodicæ placita à celeberrimis medicis tradita, etiam praxim Methodicam exactissimam ad medendum nancíscentur.

VM

AD SERENISS. FRANCISCVM MARIAM DVCEM VRBINI

Patauij, Apud Franciscum Bolzettam. 1611.

Ex Typographia Laurentij Pasquati.

SERENISSIMO
FRANCISCO
MARIAE II. FELTRIO
DE RVVERE DVCI VRBINI VI.
Prosper Alpinus. S. D.

CVM mille fortasse ab hinc annos (Serenissime Dux) vt non leui coniectura cõsequi possumus, ex tribus medicinæ sectis olim veteribus cognitis, Methodica vocata, posteaquam multis sæculis à viris doctissimis exculta in toto ferè orbe maxime floruerat, nunc omnino &obsoleuisse,& planè desiisse visa sit,doliturum sanè,&quidem acerbius, medicinæ studiosis existimaui: Artem medendi Methodicam (quia breui methodo homines medicinam facere doceret) appellatam, ex medicorum memorijs prorsus sublatam: in qua tot tantiq; philosophi, & medici eruditissimi, quorum summam in tradendis liberalibus artibus præstantiam, atq; claritatem antiquitas probe nouit, ad eam cognoscẽdam, stabiliendamq; plurimum insudarunt. De qua etiam Thessalus quondam Methodicorum Princeps apud Neronem Principem tantopere gloriatus est. Quid an non præter hunc, atque Themisonẽ Laudiceũ Syrium illius sectæ primum auctorem, Antipater quoque, Leonides Alexandrinus, Archigenes Apameus, Soranus, Ephesius,Iulianus,Cælius Aurelianus, atq; alij penè innumeri ab antiquitate plurimi æstimati hanc medendi methodum religiosius excoluerunt? mordicusq; tenuerunt? Quid amplius? Non ne Galenus ea ætate maxime in medicina celebris, forsitan quadam nobili ęmulatione commotus (quia eam medendi sectam,quo tempore ipse primum Romam venerat,in ea vrbe,atq; alibi in totius orbis terrarum locis supra alios medicos clarere animaduerterit, atq; ad maiorem quoquę honorem, & gloriam euehendam suspicaretur)

 cum

cum medendo, tum scribendo uarias disputationes contra ipsos apologeticas suscipere coactus est? Quas Methodicis non parum auctoritatis, atq; splendoris attulisse, creditum est; nimirum quasi tantus medicus post unum Hippocratem Dogmaticorum omnium Princeps eo modo multum cohonestare, illorumq; claritati aliquid maius honoris addere videretur. Huc accedit ualetudinis curationem, quam Methodici prosecuti sunt, vel idem ipsum mederi à Dogmaticis secutum videri, vel pauculis quibusdam differentijs ab ipso solummodo distinctam, deprehendi: Tametsi hæ duæ medicorum sectæ in modis medica prę sidia indicandi, scoposq; curatorios eliciendi ferè omnino interse dissenserint. Huius quidem medicinæ celebritas, & tantorum medicorum, qui ipsam insecuti sunt, auctoritas me adeo in eius desiderium impulit, ut in ea cognoscenda plurimũ laboris, atq; studij impenderim; cuius eximia uoluptate captus in studiosorũ cõmodũ de hac ipsa medicina tredecim libros maiori qua potui diligentia conscripsi: quorum tres priores ad proponenda Methodicorũ placita, eaq; disputãda perfeci. Reliquos vero ad morbos & adstrictos & laxos, & mixtos ex laxo & ex adstricto cognoscendos, atq; curandos ad exitum perduxi. Quos sanè hortatu quorundam medicorum maxime illustrium in lucem, vt prodirent facile mihi persuaderi pasus esem, nisi à Dogmaticis medicis (quibus vel etiam antiquitus hęc curandi ratio maxime inuisa fuisse uisa est) periculum meum mecõmouisset. In qua opinione hæsitãs eousque extiti, quo tu (DVX SERENISSIME, Princepsq; Clementissime, cui hanc meam medicinam denuo restitutam nuncupare, ac dedicare iam diu constitueram) mihi in mentem occurristi: ita enim ipsa commendatam satis ac probatam se esse intelliget, ubi iudicio tuo longe quidem acerrimo non iniucunda visa fuerit, ex quo mihi omnis timor continuo ex animo depulsus est. Si modo licuerit, ut meæ lucubrationes in tuo patrocinio quicquam sperare debeant, aut possint, cum unus tu sis ex maximis Italię principibus, cui amplissima, & prope diuina munera debentur. Quo pacto enim Methodica hæc medicina à me & tibi planè ignoto, & nullis seruitijs hoc promerito profecta, in tuæ Celsitudinis clientelam peruenire se posse confidat? Veruntamen ego de tua humanitate clementissima, qua cunctos litterarum professores perbenigne complecteris, neque haud omnino desperans, mihi quoque qualiscumque sim ex te humanissimo Principe, litteratorum omnium huius sæculi patrono aduocationem non defuturam, teq; etiam non minus me in albo tuorum Clientum describi pasurum, non dubitaui. Qua spe animatus hosce

meos

meos cōmentarios āplisſimo nomini tuo nuncupatos ſtudioſis euulgandos, conſtitui. Etenim unum te principem Italia nouit, inter magnos Duces, qui FELTRIAM DE RVVERE familiam Sereniſſimā Regijs profectò uirtutibus hac ætate perornas, nēpe maximo rerum vſu, incomparabili ſapientia, prudentia, cęteriſq; alijs animi præclarioribus dotibus præditus, cultum præcipue religionis, unà cum Iuſtitia, charitateq; eximia ſanctius excolis. Huc accedit, te Reges maximos, qui non minus imperio quàm reconditarum litterarū ſtudijs claruerunt, maxime æmulari voluiſse. Quem nam ex huius ætatis principibus te ipſo magis rerum cognitione oblectari, atq; clarere hoc noſtrum æuum compertum habet? Quo mirū non eſt, ſi Bibliothecā à Sereniſsimo FEDERICO Vrbini Duce fœlicis recordationis, olim comparatam maxima tua liberalitate uſque adeo & auxiſti, & perfeciſti, vt nulla ſit hoc tempore cognita, quæ illi pręferri vel poſsit, uel debeat. Cuius profectò tu mira adlectus voluptate, quicquid nanciſceris otij, id totum legendis, recognoſcendiſq; eorū ſcriptorum lucubrationibus aſsidue impendis. Vnde mirum itidem non eſt, ſi bonarum artium ſtudioſis plurimum faueas, eoſq; non minus & foueas, & protegas. Igitur hoſce meos libros, quos tibi deuotiſsime, & me ipſum unà quoq; voueo ac dedico, vt benigno uultu accipias, te etiam atq; etiam oro. Quod ſi feceris animum mihi ad alios noſtros in hoc genere ſtudiorum labores euulgandos, inflammabis. Vale Dux Sereniſsime, & me in numero tuorum clientum deſcriptum eſſe, neutiquam dedigneris.

Patauij ex Horto Medicinali die xij. Februarij. Anni M. DC. XI.

Proſper

PROSPER ALPINVS Lectori.

CCE candide Lector tibi euulgatam Methodicam nostram medicinam, quam ego in libris de præsagienda vita, & morte ægrotantium decem abhinc annos in lucem editis, pollicitus fueram. De qua libenter cum medicinæ studiosis tantisper hic agere decreui, vt illa curandi ratio quondam à medicis clarioribus peruestigata, quodamq́ tempore ab antiquitate plurimum celebrata, quæ præsenti ætate, planè desierat, in studiosorum medicinæ vtilitatem, atq́ commodum, ad memoriam hominum reuocetur, in pristinumq́ honorem restituatur. Profectò non potui non vehementer admirari, ex innumeris ferè, qui in medica arte varijs temporibus claruerunt, atq; multa in eadem arte innouare studuerunt, neminem extitisse, qui hanc Methodicorum medendi rationem, iamdiu è memorijs hominum sublatam, renouare, & quadantenus in antiquam amplitudinem, atq; vsum reuocare cogitarit. Hanc, inquam, Methodicam vocatam medicinam, cuius auctores fuerunt viri medici olim celeberrimi, & quæ tam longa temporum serie scilicet quatuor centum ferè annorum spacio, vt postea suis locis demonstrabitur (cœpisse hanc medendi sectam Marci Antonij, & Cleopatræ Reginæ Aegypti temporibus; floruisseq́ vsque ad Galeni Pergameni ætatem, quam ipse Romæ maximi æstimatam offendit, deprehensum est.) in toto fere terrarum orbe, eoq; magis in magna Italiæ vrbe Roma, quo tempore Imperatores maximi in ea claruerunt, fuit prædicata. Et cui primos etiam inter alias medicinæ sectas honores antiquitas itidem tribuisse uisa est. Sed quid amplius de istiusce sectæ medicinæ, auctoritate, atq; celebritate dicemus? An non uerum est ipsam fuisse à medicis celeberrimis inuentam? Non minusq́ etiam perpetuo medicos grauissimos, plurimiq; in doctrinis æstimatos, ipsam mordicus & tenuisse, & exercuisse? Hoc certe negari non potest. Quandoquidem aperte constat, eos primum, qui olim illa vsi sunt, magna cum laude in ægritudinum curatione ipsam exercuisse, atq; eosdem medicos in magno honore, magnaq́ existimatione habitos fuisse. Quid de Themisone Laodiceo Syrio primo istiusce sectæ auctore dicemus? Non ne fuit Asclepiadis medici Dogmatici, nunquam satis laudati, condiscipulus? Qui ab ipso occasionem nactus ex Dogmatica ad Methodicæ sectæ inuentionem se contulit. Quem Plinius in medicina summum auctorem vocare solet. De quo Paulus Aegineta, Aetius, alijq́ non pauci per honorificam mentionem fecerunt. Galenusq́ hieram Themisonis tanquam præclaram medicamenti purgatorij compositionem meminit. Quid de Theßalo Tralliano? Quem ipsam medicinam à Themisone inuentam perfecisse, traditum est. Nonne (si Plinio credendū est) sub Neronis principatu illius auctoritas in medendi peritia cunctis quam maxima apparuit? Quid de alijs illiusce medicinæ præclaris sectatoribus, qui postea eam in ægrotis sanandis factitarunt? Hi fuerunt viri omnium opinione in disciplinarum studijs Clarissimi. Huiusmodi fuiße constat, Heraclidem Tarentinum, proculum, Soranum Ephesium, Antipatrum, Iulianum, Attalum, atq; alios fere innumeros, quos breuitati studens lubens omitto. An non Galenus Heraclidem, Proculum, Soranum, Antipatrumq́ magnis laudibus quandoque fuit prosecutus? Quid de Attalo quem Romæ medicinam

cinam honeste facere Galenus offendit, dicemus? Nonne ita ipsi (Galeno persuadente in Theagene Philosopho Cynico Romæ pluris æstimato, laborante iecoris Phlegmone, non „ esse vtendum nudis laxantibus) respondit? Nisi multum tibi tribuerem, nihil horum „ tolerassem: Nam in quibus superiores medici passi naufragia sunt, priusquam vera „ medicina inuenta à nostris esset, ea mihi veluti ignaro suades. ex quo in ea vrbe Roma qualis eius fuerit auctoritas, coniici potuit. Iulianum quoque Galenus plurimi fecisse tunc temporis visus est, cum præsertim aduersus illum scribendo doctissimam disputationem apologeticam ipsum non parum cohonestasse visus itidem fuerit. Quid de Cælio Aureliano? Nonne ex ijs litterarum monumentis, quæ de morbis acutis, atq; chronicis ab ipso traditis nobis superfuerunt, liquido constat, ipsum fuisse medicum grauissimum, magnisq; profecto laudibus concelebrandum. Quid de alijs qui hanc medicinam postea magna omnium cum laude tractarunt, à nobis dicendum erit? Hos quoque non parum sua præstantia honoris medicorum in choro addidisse. At de ijs posterius nos accuratiorem sermonem habebimus. Quid amplius? non ne Galenum quoque de hac Themisonis atq; Thessali secta commentarium accuratissimum composuisse ex libro sexto simpliciũ apparet? Quem de ipsa secta laborem scribendi haud suscepisset, si (vti aliquando facere solet) ea & inutilis, & damnosa fuisset ab ipso iudicata. Cur de ipsa scribendo, atq; disputando sæpius tempus contriuit? Huc accedit, ipsum quoque in libro de optima secta ad Thrasybulum medicinam Methodicam inter celebres medicinæ sectas adnumerare minime erubuisse. Nonne etiam in libro tertio de locis affectis se in omnium sectarum scientia esse maxime eruditum, atq; illis, qui sectam quamlibet ab ipso discere cupiebant, nemini esse postponendum, non sine aliqua petulantia iactauit? Adde ad maiorem istiusce sectæ præstantiam cognoscendam, hanc sanè rationem ægrotos curandi non ab ignobilibus & plebeis, at quinimo à Magnatibus, Principibus, Regibus, atque etiam non minus à maximis Imperatoribus Romanis fuisse perpetuo in magno honore, magnaq; existimatione habitam. Sed quid de ipsius vtilitate eximia? Cum ipsa uia quam breuissima medicos doceat, quomodo rectè morbis mederi ij debeant. De quibus medicis Galenus aliquando scripsit: Propterea Methodicos illos olim Romæ, quoniam medicinæ artem tradere se posse auditoribus vnico semestri pollicerentur, plures discipulos habuisse. Ex ijs itaq; singulis quisque nostrum aperte intelliget, quanti hæc Methodica medendi ratio apud antiquos fuerit æstimata, atq; non minus qualis, quantaq; fuerit eorum medicorum, qui illam insecuti fuerunt, auctoritas atq; præstantia. Cum uero isthac ipsam medendi rationem Methodicam olim vocatam multis iam præteritis seculis omnino ex medicorum memoria decidisse, planeq; desiisse animaduerterim, neminemq; hactenus illius meminisse, multoq; minus ipsius vsum restituere uoluisse, rem gratam me facturum medicinæ amatoribus duxi, si ipsius, mea opera, recordatio denuo reuocaretur, tantaq; medicinæ cognitio, atq; vsus pristino honori restitueretur. De qua idcirco tredecim libros maiori qua potui diligentia composui, quibus ipsa tota rursum posset ab hominibus & cognosci, & in vsum reuocari. Inquo sanè opere atq; labore eo præsertim argumento versatus fui, vt medicinæ studium quoad fieri posset, & augeretur, & eiusdem itidem artis studiosi plurimum iuuarentur, atq; ea quoque de causa ipsorum gratiam, beneuolentiamq; assequerer. Accipe igitur Lector candidissime hosce meos libros artem medendi Methodicam appellatam complexos, eosq; æquo animo legito, & cognoscito, de ipsaq; tuum etiam iudicium benigne interponito. VALE.

Cap. 25.

Cap. 7.

Cap. 2.

In pri. Meth med. cap. 1.

INDEX
OMNIVM CAPITVM,
quæ in toto opere continentur.

LIBRI I.

LIBRI II.

De

L I B. I I I.

L I B. I V.

LIB. V.

LIB. VI.

LIB. VII.

De

LIB. IVIII.

LIB. IX.

LIB. X.

LIB. XI.

LIB. XII.

LIB. XIII.

FINIS.

INDEX EORVM OMNIVM,
Quæ in toto Opere continentur.

INDEX.

aqua

INDEX.

Balneum

commu-

INDEX.

D

dolorum

lassitu-

INDEX.

M

medi-

INDEX

medendi

INDEX.

morbus

partes

pueri

Q

R

INDEX.

sanguinis

INDEX.

signa

INDEX.

sudorifica

T.

Thucydides

1610. Die XIV. Maij.

Priorem partem Medicinæ Methodicæ, mira eruditione refertã, quã Excellentissimus D.D. Prosper Alpinus, Philosophiæ & Medicinæ Doctor, admirabili ordine, & singulari Methodo contexuit, & composuit; cum iam ego Fr. Ambrosius Pat. Ord. Eremitarũ Sancti Augustini in Sacra Theologia Doctor, & Magister, omni diligenti studio, legendo euoluerim; nil in ea, quod vel esset contra fidem Catholicam, aut repugnans determinationibus Sanctorum Patrum, & Sacrorum Conciliorum; siue ob nubilans aut denigrans bonos piorum mores, offendi, ideo iudico dignam, vt in publicum euulgetur, ac Typis mandetur. In quorum fidem, &c.

Idem qui supra manu propria.

Qua stante attestatione Reu. P. Inq concedit vt Imprimantur.

Fr. Zaccarias Inquisitor Paduæ.

Octauius Liuellus pro Serenifs. Republica Veneta.

Adi XXI. Maggio 1610.

L'Illustrifs. Sig. Podestà hà concesso che sia stampato il sopr. libro.

V. Canc. Præt.

Errata sic corrigenda.

Pag. 1. lin. 21. lege apponebant
36. Artaxerxis
3. l. 31. expediam
4. l. 18. laxantibus
24. Iulianus
8. l. 30. rerum
35. Thales
37. atq; meatibus
46. σγακρινέαδς
διακρινέαδς
46. decernq;
p. 15. l. 39. humiditatem
17. l. 2. laxos
6. quæ
12. tumens
15. tranſpirationes in-
terceptę
17. euacuatio, vel
17. conſueta
22. immoderatius
23. aucti
38. tam
38. poſita
39. patentia
52. perſcrutari
p. 18. l. 26. poros aperiunt
exhibentes
40. Multæ
24. 25 colliquatione
27. vel quib' manifeſtè
30. obſeruatur
33. iudicatoriorum, quo
febris, aut dolor, ſi ad
ſint, aut omnino tol-
luntur, aut magna ex
parte leuantur
35. ægrotanti
37. ægroti
40. plura
p. 21. l. 43. induratum
43. humectet
p. 22. l. 19. rarefacientia
fluxum
22. hydrelęum
51. in vtero
23. l. 4. at
30. que
36. non errare
43. medicamentis
p. 24 l. 8. parum
25. noluerunt
p. 25. l. 4. decocta
5. ſcilicet ex
9. ipſos
10. Itaque
14. denique ex
17. quis reprehendere
31. eſſe
p. 27. l. 8. hæmorrhagiam
11. profluat vt corpus
p. 28. l. 34. at morbi
p. 29. l. 44. vt ſcripſimus
48. abre
p. 30. l. 10. & 11. aqua, in qua tri
ticeæ
p. 31. l. 10. notitiam
11. in curandis

p. 35. l. 2. non poſſe
33. fiunt
36. ſi cacoeth.
p. 36. l. 5. non putauit
51. enæmis
p. 38. l. 13 ſæpius fluxu tolli
p. 39. l. 14 defendatur
25. interſtinguetur
32. laborantibus, ferrē
40. l. 18. aues
37. iuuentur
39. ab eodem
43. l. 38. chalaſticorum
40. prophylacticæ
p. 44. l. 9. hominis
13. frigidos humidos
25. ſimilium exiſtunt
41. indicandum
p. 45. l. 13. Methodici
46. l. 44. & non minus
47. l. 45. caloris
p. 48. l. 3. oxalidis, ſonchi,
49. l. 27. concocta
35. petant
50. l. 30. ſolent
52. l. 12. immineat
37. frigidam
p. 53. l. 16. fumidam
55. l. 13. morbi
45. ſæuiſſimis
57. l. 9. quale nam
33. ac
45. inflammationes
59. l. 4. indicat eſſe
60. l. 52. cutis
61. l. 31. familiaris
63. l. 30. eſſentia
64. l. 4. curandis
65. l. 3. neque Dogmatici
66. l. 2. medicamentorum
digerentium
p. 67 l. 9. lædatur
68. l. 3. videntur
70. l. 5. dyſenteria
74. l. 15. reperiuntur
15. obſeruantur
p. 76. l. 35. lapathi
77. l. 34. reliquerit
78. l. 17. maſtichina
80. l. 17. ſphæriſticam
34 pancratium
49. diu
81. l. 8. apotherapepticam
13. habeat
14. incedendum
82. l. 20. recte
35. vrgentior
p. 84. l. 6. torpeſcentem
14. quia hæ
15. damnandæ
34. ferè
36. vitellinæ
p. 85. l. 6. tertianæ chronicę
p. 87. l. 24. ſcarificationem
36. ſcarificatis
88. l. 17. proximam
30. occipite

34. cum flamma
35. flatum
49. vomitoria
p. 89. l. 29. roſis
92. l. 11. aloem
11. ſuccum
elaterium
93. l. 28. 29. lauant
31. ad
94. l. 45. calidum ſecundo
95. l. 4. adſtricta
20. cnicus
96. l. 2. aſſidue
3. rumpuntur
36. vero
37. aſſumptam, craſſam
97. l. 14. anagallidis
21. pyrethri ℥. j.
21. ana.
25. bryoniæ
p. 98. l. 5. helenij
5. violæ decoctum
33. rotundi ad ℥. ij.
42. liliaceum
p. 99. l. 13. inſeſſionibus
14. peſſis
100. l. 22. cum humiditate con-
iuncta
101. l. 7. an.
20. vnc. viij.
24. vnc. iiij.
24. vnc. ij.
25. vnc. ij.
28. añ.
29. añ.
33. vnc. vi.
103. l. 4. Archigene
l. 18. 23. caricarum
l. 20. 26. caricis
104. l. 25. 26 añ.
25. pulu
108. l. 12. Methodici cognorīt
109. l. 2. *in margine* medica.
3 *in margine* plant.
14. iudicabimus
111. l. 39. condiuerat
113. l. 9. artemiſiam
20. euporiſton
33. accipe
115. l. 4. phu minor
9. ex triphylli
10. viticis
15. fidant
116. l. 47. hypericum
117. l. 40. ſeruantes
122. l. 26. cauſas
123. l. 40. mictio
124. l. 13. quæ conſiſtit
129. l. 52. de arthanita
130. l. 6. mictionem
133. l. 4. excitato
11 concinnitas
135. l. 22. ex quo comprehen-
ditur contra
141. l. 22. curationem
30. colliquantes
143. l. 26. mœrore

46. calx viua
144. l. 46. acris
145. l. 29. balneo
29. temperate
147. l. 4. innoteſcent
151. l. 45. præſide
152. l. 7. Philiſco
43. nigras
44. mutatas
153. l. 14. deſinentes
154. l. 45. modico
156. l. 26. aduertiſſent, *& deleatur iſta parentheſis.*
157. l. 42. potui
158. l. 9. obſtructionem
159. l. 32. epota
160. l. 18 pſyllij ex aqua
29. inijcientur
43. ℥. ij.
161. l. 5. apertioneq.
20. curationi
33. inſuauem
34. hydrelæum
162. l. 3. eruditi
17. ſcripſit
35. fiant
164. l. 2. ſanguinis
165. l. 13. non crudo
19. vnc. j.
31. epidemice
43. calefacto
166. l. 46. malignas
167. l. 3. aerem
168. l. 13. veneris
169. l. 32. ſtudendum erit
45. atque in
170. l. 13. ladani
39. ſine
171. l. 42. ſcordeo, galega,
172. l. 8. ſeſcunciam
18. ab actu frigidis
19. quæ
173. l. 19. fiat
25. carpi
30. ℥. j.
48. commendauerimus
aquam noſtram
174. l. 4. *dele* odorati
175. l. 17 quotidianæ
177. l. 8. diureticis
14. *dele* candido
47. potionem
179. l. 19. dabimus
180. l. 18. ℥. iij.
181. l. 25. ammeos
32. Panacea
37. liquiritiæ
47. eſt decoctum
183. l. 37. ipſam
43. octocopodes
184. l. 40. craſſitie
52. facere
185. l. 9. febris
28. parandum
31. calidus
186. l. 7. oligophorum
6. vnc. j. ſ.

187.

187.l.15.diacatholiconis
11.vnc.ſemis.
188.l.20.aſarum
40. ſagapeni,añ.3.ſemis.
189.l.19. 3.iij.
21.ambaris
21.lib.ſemis,miſce
191.l.2.oxymelitis
7. 3.iuj.
8. 3.ij.
193.l.11.coriannis
194.l.18.Indi cat
199.l.39.oxyrrhodinum ex
200.l.7. decoctum aſſumunt
39.acetarijs
202.l.25.argenteo
32.colorem
34.adſtrictam
203.l.32.aut ſonchus
204.l.2. hermodactyli
207.l.20.ſiccus ſit
45.meſpila aronia ſicca,
46.immatura
209.l.21.partes
218.l.38.coronalem
45.illorum
223.l.17.8 balnea
226.l.44.fænugræcum
227.l.8. hac
228.l.27.verſicolora
229.l.51.lini
233.l.2. ab
235.l.8. endiuiæ

237.l.3. excernuntur
238.l.16.laxatorius
præmittetur
29.expreſſæq.
239.l.29.ſimilior
34.committunt
240.l.3. citra
29.non raro
49.ſi hæ aptæ
241.l.5. agrimonij
26.clunium
29.venas
242.l.15.defertur
20.ſi fiat
20.renibus
244.l.6. clunes
24.puris
38.chamęmelo
42. horæ
48.croco
49.capitibus
245.l.4. duxerunt
7. ſanandas
26.alacritas
30.qui
32.figuratur
33.inexplebilem
33.appetitum
36.autem
46.albam
246.l.34.perfecta
247.l.18.cauſam
36.aboztn

248.l.47.aliarum
249.l.21.varij
251.l.24.paſſionis
252.l.26.generetur
254.l.7. apium
37.inuſtiones
258.l.24.At nos
259.l.47.præſentem
50.externarum
260.l.6. grauitas
16.febres
261.l.11. citra horrorem
265.l.23.fluctuatioue
267.l.47.puncturæ
268.l.13.excretioni
14.patente
270.l.8. hæ
271.l.32.pleuriticam
275.l.15.vetere
24.lib.mediam
277.l.3. permeans.
8. hac
278.l.9. rumpatur
10.per aluum
18.ſeminum
34.externis ſectione
280.l.27.aſpera
281.l.42.Veruntamen
282.l.52.radicem iridis
285.l.23.rhus
294.l.14.hanc
28.quidam
295.l.17.caloreq;

295.l.24.iunctæ ſunt
297.l.26.poſteaquam
300.l.40.externa
301.l.34. factis
306.l.21.ex accidenti
46.occiput
309.l.6. ſuccida
311.l.35.piera
313.l.2. cibi
330.l.24.opinione
333.l.6. purgabuntur
337.l.31.phreniticos
338.l.16.eſt ei,
339.l.2 paſſionem, furentemq;
341.l.24.præſertim ex
344.l.20.in potione
21.diſſolutum eſt
350.l.20.extantiarum
23.ſimilis
352.l.45.ſi ob
353.l.29.intendatur
364.l.3. tranſpiratione
10.graui
49.ſtygnωſi
365.l.24.ſubitam
379.l.22 plurimo
40.ſimulque
380.l.3. vſus abſtinens
390.l.43.figura
402.l.35.concremati
404.l.18.ſemicocta
42.in morbo fluido hæc
410.l.24.phlegmones

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER PRIMVS.

De varijs medicinæ sectis, , ac de Methodicæ origine atque auctoritate. Cap. I.

DE medicina Methodica scripturo, ab eo exordiri libuit, quod ipsa medendi ars primo ortu, rudis, atq; inculta, posteaq; ruditate expurgata sensim varijs temporibus à multis variè cognita, in diuersas sectas fuit diducta. Etenim, vt plerisque persuasum est, primum Chiron Centaurus, cuius nomen in centaureo herba etiam viuit, cæpit herbarum vires in syluis obseruare, deinde ab ipso Æsculapius, aut sicuti Macrobio visum est, non ab ipso, sed ex Apolline *In 1. Saturnal.* eius parente herbariam medicinam didicit, Neque vero non Cadmus Agenorides Phænicum Rex, vel Samotrachum nati, herbas heroico illo æuo cognoscere cœperunt: Assirij vero, & Ægyptij, ac aliarum nationum populi, qui sine medi- *Homer. 4. Iliad.* cis vitam ducebant, ęgrotos omnes in forum efferentes, ab ijs, qui tunc aderant, & multa ægritudinum remedia, & curationes, quas fuissent experti, sciscitaban- *Strabo lib. 3. & lib. 15* tur, & demum in tabellas descripta, in Æsculapij vel aliorum Deorum templis, vt medicamentorum vsus omnibus innotesceret aponebant. Quod a Romanis *Herodotus lib. 1.* factum toto illo tempore legimus, quo Archagatum magni nominis medicum Lisaniæ filium Romam è Peloponesso profectum, itemq; alios complures Gręcos medicos, Romani ipsorum crudelitate fastiditi (M. Catone auctore) nedum Roma sed ex tota Italia expulerunt. Annis fere sexcentis hi (vt Plinius est auctor) sine medicis vixerunt. Ex ijs itaq; liquido constat, medendi artem primum in obseruatione, & historia fuisse constitutam. Hinc quæ primo floruit secta Empirica fuit appellata, ipsamq; Gręci τηρητικὴν, scilicet obseruatricē, atq; μνημονευτικὴν, idest, memorem dixerunt. Hæc concursu signorum ægritudines agnoscit, medicamentorum vtilium, atq; expertorum obseruationem considerat, ac ab expertis cognitisq; ad non cognita, attamen similia transitum facit. Perpetuo apud omnes nationes hæc medicinæ secta claruit. Post ipsam Dogmatica siue rationalis florere cępit, quam Græci δογματικὴν, & ἀναλογιστικὴν nominarunt. Hanc Hippocrates Cous à Crotoniensibus medicis, & Cyrenaicis (penes quos medicinam olim maxime excultam floruisse Herodotus est auctor) fortasse acceptam (cum ipse post illos, si Artaxercis Persarum Regis ætate vixit, quod ex epi- *In lib. 3. vbi de Dario Persarum Rege à Democede sanato.* stola ad ipsum regem scripta conijcitur claruerit) perfecit, ac maxime excoluit. Hæc corporis, quod curatur, naturam considerat, omniumq; effectricium causarum vires, quibus corpus cum salubrius, tum insalubrius redditur, scilicet & aeris, ex cælo, regione, anni tempore, constitutione, naturam, & locorum aquarum, potuum, ciborum, consuetudinis vitæq; studij non minus animaduertit, itemq; omnes morborum causas, atq; remediorum facultates. Hanc Græci, atq; compl ures alij aliarum Nationum populi perpetuo in magno honore habuerunt. Nuncvero vbique locorum primatum obtinet. Demum alia quoq; secta me-

dendi, clarere cœpit, scilicet Methodica appellata, cuius Themisonem laodiceum Syrium auctorem faciunt, qui (vt aiunt) ab Asclepiade rationali occasionem nactus ad Methodicem se contulit. Hæc quasdam tantummodo communitates agnoscens, ab ipsis per contraria curatiuas indicationes elicit: Dogmaticorum omnia fere præcepta spernens, haud corporis quod curatur, naturam, vel vllam effectricium causarum agnoscit, ætatem, consuetudinem partes lęsas non considerat, eodemque modo & morborum causas. Quæ tamen si verum fateri velimus Romę & ante Claudium Neronem Imperatorem, ac ipso etiam imperante (quo tempore Thessalus Methodicorum princeps maxime claruit) vsque ad Antonini Pij imperatoris ætatem, atque amplius etiam cęteris alijs medicinæ sectis maxime pręualuit. Thessalus ad Neronem principem epistolam misit, in qua hæc legebantur; Cum nouam sectā condiderim, & quæ sola vera sit propterea quod, qui ante me fuerunt, omnes nihil vtile prodiderunt, vel ad sanitatem tuendam, vel morbos propulsandos. Plinius vero non Thessalum, sed Themisonem istius sectæ, ac vel etiam Vectium Valentem auctores fecisse visus est. De hoc ita habet. Exortus deinde est Vectius Valens adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentię assectator, is eam potentiam nactus nouam instituit sectam. De summa vero Thessali supra omnes medicos auctoritate hæc subdidit. Eadem ætas Neronis principatu ad Thessalum transiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem. Quali prudentia, ingenioque estimari vel ex vno argumento abunde potest, cum monumento (quod est Apia via) iatronicem se inscripserit. Galenus quoque methodicem inter celebres medicinæ sectas adnumerare non est veritus. & in libris de locis affectis ita habet: Ego vero reipsa & publice & priuatim apud eos videlicet, qui sectam quamlibet à me discere cupiebant, ostendi in omnium sectarum scientia (ne maius quicquam dixero) me esse postponendum nemini. Ex ijs hanc Methodicorum medicinā plures annos supra omnes medicos, maxime æstimatam claruisse nobis esto persuasum. De qua quidem scribere nostrum est institutum, quam prouinciam eo libentius obeundam duximus quod hæc secta in medendo apud antiquos plurimi fuerit æstimata, & quod etiam hac nostra ætate ipsa planè obsoleuerit. Demum addimus quartam quoque fuisse medicinæ sectam, quam Agatinum lacedemonium inuenisse auctor medicarum definitionum scripsit. Græci hanc ἐπισυνθετικὴν quasi super compositiuam dixeris, nominarunt. & Alij hecticem idest habitricem cęterum ipsius nulla nunc habetur, cognitio.

Lib. 29. cap. 1.

In libro de opt. sect. ad Trasyb. cap 7.

In 3 li cap. 2.

De medicis antiquis, qui olim in secta Methodica claruerunt. Cap. II.

EX medicis antiquis, hi in Methodica secta claruerunt, quippè Themison Laodiceus Syrius qui (vt Plinius scribit) ab Asclipiade rationali occasiones nactus ad Methodicæ sectæ inuentionem se contulit, auctor libri, qui introductio & medicus dicitur, Galeno tributi, confirmat, hanc sectam ab ipso incepisse. Quem fuisse primo Dogmaticum ex C. Aureliano Methodico intelligitur, qui in primo oxeon vbi contra ipsum, vt Dogmaticum primum disputasset, postea subdidit; sed postea ex methodica secta multa bona contulit medicinæ. Hanc Thessalus Trallianus perfecit atque absoluit. At hunc ab alijs Thessalis, qui antiquitus fuerunt, distinguito. Etenim vnus fuit Hippocratis Coi medici filius; quem secundum librum epidemiorum, quartum, atque septimum scripsisse, multorum est opinio: De quo in suo monumento hęc scripta sunt.

Cap 12.

Thessalus

» *Thessalus Hippocratis Cous genere hic iacet,*
» *Phœbi à radice immortalis genitus,*
» Plurima trophea morborum statuit armis medicinæ Gloriam trahens multam non fortuna, sed arte. Alter fuit, quem Alexandro magno venenum, quo ipse interijt; propinasse, multis creditum est. Demum fuit Thessalus nuper dictus Methodicus, quem Galenus alioquin ipsius hostis perpetuus sæpe meminit. Hic est, qui Neronis principatu cuncta maiorum placita delere studuit, quique tandem in monumento victorem medicorum se ipsum scriptum reliquit. Post hos ex Methodicis fuerunt Mnaseas, siue Mnaseus, Dionisius, Proclus aut proculus. quem C. Aurelianus scribit, fuisse Themisonis sectatorem. Post hos Antipater, quem Galenus Methodicũ fuisse tradidit. Olympiacus Milesius, Menemachus Aphrodiseus, Soranus ephesius, Leonides Alexandrinus, atque Archigenes Apameus Syrius. His addunt, Vectium Valentem, quem alij Valentem physicum dicunt, adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris (vt ait Plinius) nobilitatum, de quo ait; Is eam potentiam nactus nouam instituit sectam, Eudemumque itidem alium (vt Tacitus ait) in adulterio Liuiæ Drusi Cæsaris deprehensum, quem Aurelianus Themisonis sectatorem facit. Post hunc fuit Attalus medicus Romanus Thessali sectator, ac Iulianus, contra quem Galenus scripsit disputationem apologeticam. Demum ex Methodicis postremo claruit C. Aurelianus, cuius ex multis litterarum monumentis apud nos extant, solummodo morborum Cum Oxeon, tum Chronion libri. Hosque Methodicos fuisse legimus; De quorum doctrina & auctoritate præstabit, quæ potuimus consequi, in medium proferre, atque à Themisone exordiemur, non ab eo, qui fuit tempore Apuleij, de quo meminit in prima apologia, quem eius mancipium fuisse constat, at à Laudiceo Syrio, qui primo Asclepiadis sectator fuit, atque ab ipso postea ad Methodicem se contulit; hunc Plinius summum authorem vocat. Galenus Hieram Themisonis meminit, & descripsit. Paulus Aegineta & Aetius de ipso perhonorificam mentionem fecerunt. De quo iuuen. ita habet.

In libro Galeni medico.
In 3. Chronion cap 8.
Lib. 4 hist.
In 3. Oxeon cap. 11. 12. 15. & 16
In lib. 14. hist. nat. cap. 17.
Lib. 8. de comp. med. loc. cap. 3.
Lib. 3. cap. 15
Lib 9. cap. 10.
In Satyra.

» *Morborum omnegenus, quorum si nomina quæras*
» *Promptius espedium quot amauerit Hippia mœchos*
» *Quot Themison ægros autumno occiderit vno.*

Thessali vero auctoritas Neronis principatu apparuit maxime conspicua, qui cum Nerone magnam habuit familiaritatem, atque ita alijs medicis præualuit, vt eo mortuo in monimento ἰατρονίκην, inscripserint, quasi medicorum victorem. Homo non fuit certe sine arrogantia, optarem tamen (ait medicus quidam eruditus) libros eius, quos de communitatibus & Syncreticis scripsit, nunc extare; nam & ex fragmentis quæ vidimus ab alijs citatis constat, eum fuisse acutissimum atque etiam doctissimum. huius sępe meminit Aurelianus. Dionysium quoque siue sit chirurgicus à Scribonio largo citatus, vel Milesius vel Samius, vel qui scripsit de herbis, vti Plinio visum est, vel demum, qui fuit condiscipulus Heraclidis Tarentini (etenim hi fuerunt omnes Dionysij medici) magnæ inter medicos fuisse auctoritatis vnico hoc intelligitur argumento, quod Galenus, Plinius, Celsus, Aurelianus, atque Aetius perhonorificam de ipso mẽtionem fecerint. Non minoris quoque eruditionis & nominis fuisse Proculum medicum, quem Prodicum esse aliqui putant, ex Galeno conijcitur, qui ipsum citat, & inter alia litterarum monumenta, de natura hominis scripsisse nobis testatum reliquit. Aurelianus ipsum Themisonis sestatorem fecit. Antipatrum vero Galenus suo tempore Romę medicinam non sine multa laude fecisse, testatur, & in multis locis ipsum perhonorifice nominauit. Menemachum Aphrodiseum citat Galenus & Celsus. Soranum ephesium, qui (Suida auctore) primum Alexandriam profecit, deinde Romam venit, vbi temporibus Traiani & Hadriani Imperatorum medi-

Galen. in 4. de comp. med. loc c. 7, in 2. de Antidotis 4. de comp. secundũ genera & 5. comp. secũdum locos. c. 7.
Plin. li. 20. c. 11. & 20.
C. Aure 2. Chro. 13. Celsus li. 6. cap. 6.
In 2. diff. feb. c. 6 li. 3. chron. c. 8.
Lib. 4. de loc. aff. cap. vlt.

cinam exercuit; librosque multos ac optimos in medicina composuit, virum præclarum fuisse, constat. Aurelianus hunc Methodicorum principem facit. Galenus ipsum in medicaminum cognitione claruisse affirmat: vnde ad ipsum meritò complura pharmaca referuntur. Archigenis, qui fuit Apameus Syrius, vt auctor libri introductionis ait, eruditionem ac summam præstantiam Galenus & alij multi medici, qui sępius ipsum in medicina perhonorifice nominarunt, satis perspectam fecerunt. non minus & Valentem physicum Galenus meminit, & si sit Vectius vel Vetus Valens Messalinę Claudij Cæsaris vxoris adulterio, (vt ait Plinius) nobilitatus, pariterque eloquentię assectator, quem (vt scribit Cornelius Tacitus) adulterij reum & confessum Claudius ad supplicium tradi iussit; Hic tamen erudite multa scripsit. Eudemi medici duo fuerunt, fortasse senior atque iunior; huius perhonorifice meminit Galenus; Atheneus, Aurelianus, qui ipsum Themisonis Sectatorem fecit; illius & Galen. & Theophrastus. De Attalo Galeni contemporaneo ipse fatetur ipsum fuisse Sorani Ephesij discipulum, cui cum Galenus persuadere voluisset, vt Theageni Philosopho Cynico iecoris Phlegmone laboranti, ne ad ipsum iecur exterius nudis relaxantibus vteretur, sed & aliquod medicamentorum adstringentis facultatis laxantibus permisceret, ipsum sic ei respondisse apud Galenum ita legitur: Nisi multum tibi tribuerem nihil horum tolerassem; nam in quibus superiores medici passi naufragia sunt prius, quam vera medicina inuenta à nobis esset, ea mihi veluti ignaro suades. Quibus conijcitur hunc ipsum apud Romanos haud paruæ fuisse auctoritatis, addo quod admissus fuerat curationi Theagenis philosophi Cinici Romæ pluris æstimati. His additur Iuliani Apollonidis Cyprij (vt voluit Galenus discipulus) quem itidem non paruæ fuisse existimationis vel hoc vno argumento conijcitur, quod Galenus omnium medicorum (vno excepto Hippocrate) facile princeps, contra ipsum apologeticam disputationem scripserit, atque ipsum etiam Alexandriam profectus personatim conuenerit. Paulus Aegineta & Alexander Trallianus ita illum æstimarunt, vt ab ipso oximel purgatorium paratum & acurate descripserint, & plurimum commendauerint. Demum quid de C. Aureliano Siccensi Methodico dicemus? an non eius qui extant libri morborum cum Oxeon, tum Chronion, ipsum medicum doctissimum, grauissimumque fuisse testantur? qui vt ex ipsius scriptis intelligitur, licet Methodicam sectam mordicus tenuerit, feceritque; etiam medicos dogmaticos præcipuos, illustrioresque præmanibus habuit. Atque hi fuerunt, qui in medicina Methodica varijs temporibus claruerunt.

Lib. 3. de comp. secundum genera. cap. 9.
Lib 7. comp. loc. cap. 6. & li. 9 c. 4. & 5.
Lib. 29. cap. 1.
Lib. 4. hist.

Lib. 1. & 6. med. med.
Lib. 9. ex libris de oleribus.
Lib. 3. Oxeon c. 11. & 12.
Lib 3. de loc. aff. cap. 10. & 9.
comp loc. c. 5.
Theoph. l. 9. hist. plant. cap. 18.
Lib. 13. mech ca pis.

In 1. meth. med. cap.

Lib. 7. cap. 5.
Lib. 11. cap de podagra.

Quanto tempore secta Methodica inter medicos claruerit. Cap. III.

CErtum est (vt nullus antiquorum dubitauit) Themisonem laodiceum medicum fuisse Methodicæ sectę auctorẽ: vnde ab eo tẽpore sectam Methodicam claruisse dicemus ad tempora vsque in quibus Galenus claruit, quod ex C. Aureliano facile intelligitur, qui cum in libris morborum Oxeon & Chronion, omnes medicos præclaros cuiusuis sectæ meminerit, de Galeno ne verbum quidem. Quod satis certa coniectura videtur, Galenum post Cælium Aurelianum in medicina claruisse, ni dixerimus eadem ætate ambos fuisse, sed quod Aurelianus in Africa claruerit, & Galenus in Europa, euenisse, neque Galenum Aureliani, neque hunc Galeni notitiam habuisse, ex quo mirum non est, si neque Aurelianus Galenum, neque Galenus Aurelianum in suis scriptis meminerit. At hoc vnum quicquid sit, affirmabimus, sectam Methodicam à Themisonis temporibus

inceptam

inceptam ad Galeni vſque ætatem (etenim Iulianus, Attalus, antipater, ac alij medici Methodici fuerunt Galeni contemporanei) floruiſſe. Themiſonem vero ante Dioſcoridem Anazarbeum Alexandrinum fuiſſe, ex eodemmet Dioſcoride conijcitur, qui in libro ſexto de materia medica de rabie ſcribens, Themiſonis
„ iſtius ita meminit: Themiſonem aliqui demorſum in idem vitium incidiſſe, & Libro 3. Oxeon, cap. 16.
„ euaſiſſe fatentur alij ipſum cum amico aquam expaueſcenti morē gereret. & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, ſimilem contraxiſſe affectum ſed poſt multos tandem cruciatus ſeruatum extitiſſe. Neque eſt, vt aliquis dubitet, Themiſonem Methodicæ ſectæ auctorem Dioſcoridem non intelligere, at alterum præſtantiorem dictum, qui fuit Apuleij mancipium, cuius meminit Apuleius in prima apologia. At Aurelianus videtur affirmare Themiſonem, qui ra-
„ bie fuit tentatus, fuiſſe medicum, cum ita dixerit. Aiunt denique Themiſonem
„ quanquam volentem non potuiſſe, ſiquidem ex rabido cane quodam fuerit vul-
„ neratus, etſi eius curationem aſſumeret mente, quippè ſcripturus, continuo ad-
„ monitus in eandem relaberetur. Quo eundem fuiſſe Themiſonem cum Dioſcoridis tum Aureliani liquido conſtabit, quippe medicum Methodicum. Quare ante Dioſcoridis tempora Methodicam medicinam extitiſſe credendum eſt. At cum Dioſcorides M. Antonij & Cleopatræ temporibus vixerit (His familiarem Alexandriæ fuiſſe Suidas eſt auctor) meritò colligitur hanc medendi ſectam ante M. Antonij & Cleopatræ ætatem incepiſſe, atque poſt Antonini Pij, atque Seueri tempora extitiſſe, eo enim tempore Galenus Romæ complures Methodicos florere cognouit præſertimque Attalum, Iulianum, atque antipatrum, eorum namque Imperatorum temporibus ipſe Galenus Romam venerat, atque in medicina clarere cæperat ex quibus quidem annos circiter tercentos, ſi eos à Marci Antonij, Cleopatræque temporibus vſque ad Seueri Imperatoris ætatem metiri voluerimus, medicinam Methodicam claruiſſe liquido conſtabit.

Quid ſit medicina Methodica, et quibus principiis fuerit conſtituta, Cap. IV.

POſteaquam medici, qui varijs temporibus Methodicā ſectam magna cum laude mordicus tenuerunt, ac apud plures mundi nationes in ea claruerunt, à nobis hactenus fuere expreſſi, non minuſque etiam quanto tempore ipſorum in ea medicinæ ſecta auctoritas præualuerit, cognitum eſt, reſtat vt quid ea fuerit ſecta intelligamus, atque qualia quoque principia, ſiue dogmata habuerit, vt parcius magis ad iſtius medicinæ ſectę notitiam deſcendamus: Quam prouinciam nobis haud parum fore difficillimam intelligimus, quod Methodicorum apud nos non extent monumenta. Cælium ſolummodo Aurelianum habemus, cuius libris de iſtius ſectæ dogmatis conſcriptis, penitus caremus, eius tantummodo libri morborum Oxeon, atque Chronion, quos legere poſſimus nobis ſuperfuerunt. Accedit, nullum Græcorum, Latinorum Arabumque librum nunc extare à quo dogmata illiuſce ſectæ diſcere protuerimus, (quibuſdam exceptis Galeno tributis, quos Galeni non fuiſſe certo certius credidimus) deſiderantur vero ſex commentaria quæ de hac ſecta Galenus ſcripſerat, quæ ſi extarent præcipua dogmata, quibus ea ſecta medicinæ fuit conſtituta, nobis in aperto eſſent. Itaque
„ auctor deffinitionum medicarum de hac ipſa ſecta ita habet: Methodica eſt ra-
„ tio, quæ ab apparente progreditur, & in comperti comprehenſionem facit, vt ſi
„ ſunt ſudores, ſunt exigui cutis meatus: apparens enim res ſunt ſudores, eſſe autem
„ meatus, incompertum eſt. Galenus in lib. de ſectis ad eos, qui introducuntur de eadem ſcripſit. Totamque denique ſuam medicinam ita definiunt, vt eorum cognitio Cap. 6.

gnitio

gnitio sit, quæ communia euidentia sunt, quę ne cæteris omnibus artibus videatur communis definitio (nam illas quoque eorum, quæ communia euidentia sunt notitias esse putant) addunt, vt ea sint, quæ finem medicinæ sequantur, eorumque aliqui, non quæ sequuntur, sed quæ eiusdem fini consentanea sint, adiunxerunt. Pars autem maxima hæc ambo componens, Methodum inquit notitiam eorum esse, quæ communia euidentia sunt, eaque medicinæ fini consentanea, consequentiaque, quidam autem, vt Thessalus, sic, vt eadem proxima ac necessaria sint ad sanitatem adiunxerunt. Quibus constat medicinam Methodicam esse communitatum euidentium ad medicinę finem seu ad sanitatem consequentium, & necessariarum, cognitionem. Porrò vt hæc medicinæ secta melius dignoscatur, Communia illa euidentia dogmata, quibus eam condiderunt, accuratius sunt cognoscenda. sed in primis dicamus hanc sectam idcirco non rationalem & dogmaticam dictam fuisse, quod nimirum in euidentibus versetur, quod quidem ipsius erit dogma seu principium: quoniam Dogmatici siue rationales medici coniecturis ad dignoscendos affectus corporis, vtantur, & propterea Methodici dixerunt eos in obscuris versari. Communitates vero Methodicorum pro ipsorum medicina constituenda, duę fuerunt, scilicet adstrictionem & profluuium, a quibus ex ambobus mixtum tertium addunt, Græcis ῥοῶδες καὶ στεγνὸς dicitur ac latinis, fluidum & adstrictum. Vnde omnes affectus (vel morbi vel symptomata vel causę sint) aut adstrictos esse, aut fluidos, aut mixtos, affirmarunt, à quibus curationem indicari voluerunt, nempe si corpus adstrictum sit, laxandum esse, si profluuio laborat adstringendum, si vitium mixtum sit, occurrendum vehementiori malo. Pręter has duas communitates, alias quoque Methodicos habuisse, Gal. in lib. de opt. secta ad Trasyb. ita expressit: Non solum

Cap. 30.

„ autem duas communitates, sed plures etiam statuunt, aliasque in victus ratio-
„ ne, alias in manuum affectione, collocant. In uictus quidem ratione adstrictum
„ & fluens, adiunctamque magnitudinem, morbi tempora quatuor initium incre-
„ mentum, summum impetum & decrementum, celeritatem, longitudinem acces-
„ sionem. In manuum vero affectione, quod à natura alienum est, ponebant, lo-
„ co, tempore, & pluribus alijs. Cæterum vt de his communitatibus clarior ad-
„ huc cognitio nobis elucescat, siue melius vt tota de hac re notitia habeatur, huc transferenda duxi, quæ in libro introductorio siue medico dicto fuse de ijs scripta sunt; licet non leuiter dubitem eas omnes communitates, ita vt leguntur, haud fuisse Methodicorum. Ita vero in eo libro scribitur. Methodica communi-

Cap. 30.

„ tatibus & simili speculationi adhęret, omnes enim particulares affectus ad gene-
„ rales duos reducunt, adstrictum & fluentem, quas communitates vocant, cogno-
„ scunt eas ex obortis circa corpus affectionibus in vtroque euidenter conspicuis.
„ Quare notas non desiderant, exempli gratia adstrictum inde oriri, quod corpus
„ densatum sit, profluuium ipsius sistatur, omnisque euidens excretio impediatur?
„ Fluentem vero inde, quod summa corporis cutis rara euaserit, & cuiusque cor-
„ poris particula excretiones sensibiles intensę sint. Duplicem igitur curationis
„ speciem generales duo corporis morbi ipsis indicant, nempe si corpus adstrictum
„ est, laxandum esse: si profluuio laborat, comprimendum: si vitium mixtum ha-
„ bet, occurrendum vehementiori malo. Cæterum communitates omnes nomi-
„ nant euidentes, harum alias passiuas, vt adstrictum & fluens, alias curatiuas, vt
„ resoluere & tenere: quasdam temporales, initium, incrementum, vigorem seu sta-
„ tum, & inclinationem. Porrò medicinę, quæ manu medetur, communiter in eius
„ ablatione, quod alienum est, consistunt. Duplex enim alienum est, vel extrin-
„ secus vel in corpore, extrinsecus simplex, illius, quod incorpore est, tres nu-
„ merantur species. At qui extrinsecus, vt spiculum telum, & quod cumque
„ aliud id genus existit, perfectam eductionem ostendit. Eorum, quæ in corpore

sunt,

,, ſunt, aliud loco alienum, vt ſuffuſio, eluxatio & fractura, quæ tranſpoſitionem, vel
,, reſtitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine, vt abſceſſus
,, omnes, ſcroti tumores, acrochordones, ideſt penſilæ verrucæ, phymata & condy-
,, lomata: Quorum nonnulla diuiſionem requirunt, non nulla ſummam ſuperfluo-
,, rum prçceſionem demonſtrant. Aliud defectu alienum, non vt ſuperuacuum,
,, ſed veluti deficiens dicitur, cuiuſmodi mutila & curta omnia, ſicut in labris, ocu-
,, liſque cernitur, vnde quidam, λαγοφθάλμοι, & λαγόχειλοι, ideſt leporinos ocu-
,, los & leporina labra habentes, nominantur; pari modo etiam ſe habent fiſtulæ
,, & vitia profunda, quæ Græci vocant hypophora, ſinus, vlcera, aliaque huiuſmo
,, di omnia, quæ ex defectu repletionem deſiderant, atque indicant eſt vero præ-
,, ter quatuor chyrurgorum communitates & ſpecies, quam προφυλακτικὴν,
,, ideſt prçſeruatricem appellant. Apponitur autem & ipſa vt communitas, inde
,, leterijs & toxicis, beſtijſque omnibus quæ virus inſpuunt tum venenoſis volati-
,, libus & terreſtribus, aquatilibuſque. Nam commune omnium genus, vt ſint exi-
,, tialia, non tamen ad adſtricti & fluens referuntur, ſed aliud eſt præter hçc ge-
,, nus. Quare & curatoria ipſorum communitas, alia, prçter illam habetur, dicta
,, prophylactice. Methodicam quoque ſectam primum exculpit ſimilis in euiden-
,, tibus conſideratio, ſed non in latentibus & abditis, quemadmodum in Ratio-
,, nali ſecta. Hoc vnum intercidit diſcriminis, quod in illa quoque ſimilium in-
,, ſpectio, ſed in obſcuris conſiſtit: ſecundum quod ex ſimili in euidentibus, affe-
,, ctus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non
,, euidentia tantum empiricorum more animaduertunt, ſed particularibus nullo
,, generali cognito inſiſtunt. Hactenus auctor libri medici & introductorij dicti.

Ex quibus intelligitur omnes particulares affectus ad duos generales olim Methodicos reduxiſſe, quippè ad adſtrictum & fluentem, quos ex obortis circa corpus affectionibus inutroque euidenter conſpicuis, cognoſcebant. Tertio notas non deſiderabant ad eos cognoſcendos, vnde quartum dogma fuit, duplicem curationis ſpeciem duos generales affectus indicare, ſcilicet adſtrictum corpus laxandum, & laxum adſtringendum. Quinto adſtrictum & fluens communitates paſſiuas vocabant, reſoluere & tenere actiuas, & temporales communitates dicebant morborum principium, augmentum ſtatum atque declinationem. Septimo in chirurgia quoque communitates duas habebant, ſcilice eius quod alienum eſt, indicare ablationem, quod cum duplex fuerit, ſcilicet alienum ſuperfluum, atque alienum deficiens, huius dicebant ablationem eſſe repletionem vt partes mutilæ, curtę, vlcera, ſinus, & alia ſimilia, illius, quod loco alienū eſt, vt luxatio & fractura tranſpoſitionem atque reductionem in proprium locum, & quod magnitudine alienum eſt, vt abſceſſus tumores, phymata, condylomata, aut quandam ſolummodo diuiſionem ſiue præciſionem, aut ſummam prçciſionem. Demum communitatem quoque habent, præter prædictas prophylaticem, ideſt præſeruatoriam dictam, quam in medicamentis deleterijs, toxicis atque in beſtijs omnibus virus imſpuentibus inſectabantur. Hæque fuerunt Methodicorum communitates ex prædictis locis animaduerſę, quibus alias quoque addimus, quippe in victus ratione adſtrictum & fluens maxime obſeruari, idemque facere, affectuum magnitudinem, tempora morbi, celeritatem atque tarditatem, acceſſionem, atque remiſsionem, ab hiſque omnibus indicari victus rationem, tempora item morborum curationem indicare; Morbi item principium, incrementum prohibent indicare, ac inter morborum principia adſtringentibus eſſe vtendum; corporaque denſitate & duritie firmiora reddi; humores & qualitates primas non eſſe cauſas morborum; effectus cauſarum loco haberi, at non qua cauſæ ſunt, ſed qua communitates indicare, proindeque curationem dicebant ab affectibus indicari, minime autem à ſymptomatibus: Fluxum cognoſci quod corpora mollia ſint

fragilia

fragilia & effæminata, contra adstrictum, quod aspera duraque sint. Præter ea negabant quicquam vtilitatis facere ad indicandam curationem locum in corpore læsum, naturam corporis, ætatem, vitæ studium consuetudinem, tempus anni, cælum, regionéque propterea neque ad curationem instituendam quicquam medicos curiosos esse debere, de frigore de æstu de ebrietatibus, de cruditatibus, de satietate, de fame de lassitudinibus, de ocio, de ciborum generibus atque de mutatis consuetudinibus. Accedit, trium sectarum medicinæ professores in his concordes fuisse, scilicet primum, quod euidentia præcepta vtilia sint, analogismus, obseruatio, historia, ad simile transitus, quod historia sine delectu sit vtilis, modus item applicandorum remediorum, quod ex alijs alia deprehendantur, quod ijsdem præsentibus malis eadem sint facienda, quod adiectionibus & detractionibus sanitas seruatur, & morbi fugantur; quod ad sanitatem retinendam, & morbos tollendos nocentium vsus sit fugiendus: quod ad materię adhibendę notitiam experientia potens atque vtilis sit: quæ nutriunt & quæ non nutriunt, purgantia atque mortifera experientia omnia comperta esse: Hæc fuere medicinæ Methodicæ dogmata quæ etsi maxime confusa mihi visa sint, tamen ne aliquid ab antiquis de hac secta nobis traditum omitteretur, conscribere hic libuit.

Gal in li. de sect. ad eosque. cap. 6.

In li. de opt. sect. ad Trasyb. c. 7.

Quamobrem Methodici constituerint primum medicinæ dogma in adstricto, & in fluido, Cap. V.

CVm Methodicorum dogmata cognosci debeant, ab eo exordiri libuit, quod est omnium præcipuum, ac veluti totius illorum medicinæ fundamentum, nimirum morbos scilicet omnes, siue affectus nostri corporis ad duos tantum reduci scilicet ad adstrictum & ad fluidum siue profluens, siue laxũ, Gręcis ῥόωδες κοὺς εγνὸς dicitur, latinis fluidum & adstrictum, ita vt omnes particulares affectus (vel morbi sint iuxta dogmaticos medicos, vel symptomata, vel causæ) ad hos duos reduxerit, scilicet ad adstrictum & ad fluidum, atque admixtum ex vtroque. Circa quod placitum illud primum erit cognoscendum, quippè vnde fluxerit, & qua ratione atque auctoritate tueatur. Fluxisse putamus ab illorum philosophorum opinione, quæ fuit, quod verum primordia atomi & vacuum fuerint, vel raritas & densitas. Atomos & vacuum posuerunt Democritus, Epicurus, Leucippus Metrodorus, atque (vt auctor est Galenus) Asclepiades: Densitatem vero & raritatem Anaximenes, Archelaus Atheniensis, Heraclitus, Thalesque anaximenes & Archelaus, idcirco aerem rerum esse principium credidit quod & rarefieri & densari queat, & Heraclitus ignem, & Phales aquam, quod omnium maxime rarefiat & densetur. Galenus hoc principium ab Asclepiade. Dogmatico fluxisse scribit, qui credidit ex atomis corpora constare, absque meatibus, vnde Asclepiades in symmetria & competentia exiguorum meatuum, quos poros appellat (vt Galenus dixit) sanitatem & in ametria inconuenientia ve morbum constituerat, ex quo Thessalus Methodicus censuit in multis morbis, totum exiguorum meatuum statum immutandum, quod ipsorum naturalem apertionem siue positionem vitiatam esse æstimarit; atque ex hac opinione processit Metasyncriseos nomen idem planè potestate indicans, quod Græcis Metaporopoeseos, & latinis exiguorum meatuum status mutatio. Metasyncresis est Metaporopijsis idest meatuum mutatio, Metasyncresisque dicitur, quod Græce (ait Galenus) συγκρίνεσθαι τα σωματα καὶ σγακρίνεσθαι, quasi misceri decernisque corpora dicas. Quæ opinio eorum fuit, qui corpus cula & meatus, aut indiuidua et uacuum aut denique impatibilia & in alterabilia prima elementa statuerunt. Atque ab hac ipsa opinione primum Methodicorum dogma illuxit, quod omes scilicet affectus reducerentur

In lib. 5. semp. cap. 24. Libro 4. Meth. med. cap. 4.

ducerentur

ducerentur ad meatuum vel clausum vel fluxum, quod nimirum (vt Asclepiades sentijt) in optimo eorum statu sanitas consistat, atque in viciato morbus. Age itaque dicamus hoc principium primum ab ijs venisse philosophis, qui pro rerum principijs atomos, idest, minima corpuscula, atque vacuum siue meatus esse existimarunt. Stoici vacuum extra mundum posuerunt, atque alij tantum solummodo vacui extra mundum esse putarunt, quantum ad respirationem mundi faciat. Etenim mundus igneus cum sit, euentatione indigere putarunt. Vnde corpora, quæ euentatione opus habent, vacuo vti ad euentandum est necessarium; At animalium corpora, aere, qui spacium (quod inane philosophi posuerunt) est, ad euentationem vtuntur. Atque hinc (vt Galenus docet) cutem, licet primo ortu sibi fuerit continua, spacio temporis perforari, ac plurima nancisci spiramenta ritu cribrorum, necesse est; quod nimirum multæ venę, arterięque aperiantur in cutis meatus, ac in ipsius non minus superficiem internam, & in meatuum perforationes non pauca peruenire venarum arteriarumque oscula, nihiloque secius ad extimam superficiem, ita, vt ibi ipsæ osculis finiant. Hæcque à natura ita fuisse spacia inania & peruia constituta (quod corpus omne intro forasque, auctore Hippocrate, sit transpirabile, siue expirabile, atque inspirabile) Galenus demonstrauit arterias, vbi se dilatant, vndequaque & per omnes meatus, qui videntur spacia vacua, attrahere non aerem modo, halitumque, sed quicquid etiam trahi facile, ac tenue sit, ad spiritalis essentiæ impetum expedite consequi. Itaque perinde atque ij philosophi, dicemus adesse extra corpus vacuum quod spacium esse (cum Galeno) dicimus aere plenum, ad hoc vt calor innatus euentetur, vnde natura in corporibus plures constituit vacuitates, quæ nihil quidem aliud sunt, quam viscerum internorum & omnium partium cauitates meatusque præsertim venarum & arteriarum, quas idcirco ad vtramque superficiem cum extimam tum intimam, oscula & meatus habuisse, natura voluit. Quo non tantum extra esse vacuum asserimus, at quinimo etiam intra corporibus insertum. Quo fortasse argumento Methodici à philosophis, qui vacuum dari intra corpus, & in corpore insitum voluerunt, per docti, eum morborum communitatem constituerunt, quod morborum quidam ad adstrictum, & quidam ad laxum meritò referantur, nam qui atomos pro rerum principijs posuerunt, necessariò in corporibus vacuum quoque insertum fateri debuerunt, per quod atomi intro forasque commode permearent. Quod neque Galenus negauit, quippe sectæ, quæ vacuum posuit, illud dogma conuenire, nempe in meatuum symmetria sanitatem consistere, & in ametria morbum, sicuti in fluxu clausuque rerum, quæ per id feruntur in victus ratione, morbos. Quare philosophorum vacuum ponentium, quos eruditissimos, grauissimosque viros fuisse, scimus, auctoritate etiam ea communitas confirmatur. Non tamen nos latet Aristotelem ac complures alios vacuum in corporibus non admisisse, veluti neque omnes philosophos qui post ipsum claruerunt, Aristotelis de vacuo sententiam recepisse. Inter alios, qui vacuum inesse corporibus voluerunt, Ioannes Grammaticus cognomento Philoponus particularem digressionem cõtra Aristotelem de vacuo doctissimam habuit. Non dissimili argumento hoc Methodicorum dogma firmum, atque verum fecisse ij philosophi videntur, qui rerum principia in raritatem & densitatem, vti superius dictum est, retulerunt. Quando in densitatis, raritatisque symmetriam & ammetriam, sanitas & morbus referantur, immodice quidem meatibus rarefactis aut densatis, corpora ad morbum ac ijsdem probe ac naturaliter, quod ad raritatem & densitatem pertinet, se habentibus, ad sanitatem inclinant. Densitatem vero & raritatem pro principijs rerum posuisse diximus Anaximenem Archelaum Atheniensem, qui idcirco aerem omnium rerum principium esse voluit, quoniam & rarefieri & densari queat; Heraclitus ignem, atque eadem ratione

Gal. in lib de historia philosophica capite de vacuo.

In lib simp. c. 12.

Lib. 6. epid sect. tex. 4.

Lib. de vsu pulsuum.

In lib. 3. de diff. puls. c. 6.

In apolog. contra Iulianum cap. 4

In lib. 4. physicorum.

Gal in libro de diff. morb cap. 4. & 5.

Thales aquam, quæ omnium maxime rarefiat & densetur, rerum principium esse statuit. Quem philosophum ab Aristotele nominari cum quadam obseruantia ac reuerentia Simplicius est auctor. His addimus Aristotelem, qui in lib. 8. physicorum ita scribit: Amplius autem omnium passionum principium est densitas & raritas. Etenim graue & leue & molle & durum & calidum & frigidum densitates videntur esse & raritates quædam. Densitas autem & raritas, congregatio & disgregatio, secundum quas generatio & corruptio substantiarum dicitur. Quæ autem congregantur & disgregantur, necesse est & secundum locum mutari. At vero, & eius quod augmentatur & diminuitur, mutatur secundum locum magnitudo. Hæc Simplicius eius interpres dicta accepit, tanquam ad propriam ipsius mentem. Aristoteles vero dixit rarum & densum partium quandam positionem esse, cum densum quidem ex eo quippiam sit, quia partes ipsius sibi ipsis propinquæ sunt, rarum autem ex eo quia à sese distant: Quod, & Galenus sentijt, cum dicat, rarum esse, cuius partes spacijs inanibus interceptæ sunt; contra densum cuius partes spacijs inanibus non interceptæ sunt. Ex quibus constat in raris corporibus vacuitates esse, in quarum symmetria ad astrictum & laxum corporum, sanitatem, vt dictum est, insistere Methodici putarunt, & earundem vacuitatum siue meatuum ad adstrictum & laxum in recessu à symmetria, morbum consistere: vnde meritò dixerunt Methodici omnes affectus ad adstrictum & fluidum reduci. Addo Platonem quoque in Timęo animalia in igne & spiritu ex necessitate vitam habere dixisse: quod maxime (vti Galenus non negauit) in igne & aere animalium vita consisteret. Ignis autem calor est & humores calidi, & spiritus quidem aer, cuius vsus est ad conseruandum euentatione calorem, quod confirmat Methodicum principium, quippe sanitatem & morbum in moderata & immoderata adstrictionis atq; diffusionis meatuũ cõstitutione consistere, & propterea oẽs morbos ad adstrictum & laxum reduci. Quod & Gal. visus est affirmasse, cum ita scripserit: Nam cum quatuor sint elementa ex quibus singula, quæ generantur ortum habent, ignis, terra, aqua & aer: ex his materialiora quidem terram & aquam, efficaciora vero præcipueque in animalibus, ignem & spiritum esse ab omnibus ferè concessum est. Id autem, quod ab ijs gubernatur corpus, multas non solum vacuationes manifestas, sed sensu ignotas perspirationes & effluxiones habere necesse est. Quibus intelligitur, sanitatem corporum præcipue consistere in meatuum optimo statu, in quo ignis atque spiritus, (quum sint duo efficaciora elementa, à quorum statu & bono & malo, corporis sanitas vel morbus procedit) recte se habent, nam recte excrementa calida & fumosa exhalant, & euacuantur, calor, qui ignis est transpirat, euentatur per probam meatuum apertionem; quæ si immodica sit, profluuio corpus laborat, si claudantur, adstricto. talemque originem habuit Methodicorum primum dogma, scilicet à philosophorum, qui vacuum atomosque posuerunt, opinione, atque non minus ab ijs, qui densitatem & raritatem, congregationem & disgregationem pro rerum primordijs acceperunt.

In 1. lib. de anima com. tex. 32.

In lib. de predicamentis cap. de qualitate.

In 1. simpl. c. 13.

In commẽto Timæi Platonis.

In comm. Timæi Platonis.

Demonstratur primum Methodicorum dogma etiam medicorum auctoritate, ac non minus quoque Dogmaticorum siue Rationalium vocatorum. Cap. VI.

IAm ad præcipuam Methodicorum Communitatem, ac dogma, quo illa secta maxime nitebatur, descendimus, hactenusque ex philosophis, qui pro rerum principijs atomos & vacuum posuerunt, fluxisse, ac non minus etiam ab ijs, qui densitatem raritatem, cõgregationem atque segregationem principia itidem esse

esse voluerunt. Restat, ad maiorem huiusce, dogmatis cognitionem, vt ipsum
medicorum quoque rationibus atque auctoritate roboremus ac confirmemus.
Quod primum ex sanitatis morbique ratione intelligere operam dabimus, pro-
ponentes ea, quę Methodici de sanitate & morbo olim scripserunt, in qua qui-
dem re ipsorum aliqui confuse satis, vti Galenus animaduertit quædam defini- *In 1. meth. med. cap. 7.*
runt, scilicet sanitatem atque morbum in eodem non esse genere, sed ad diuersa
genera referri. Vnde alij dixerunt, sanitatem esse actionem integram corporis,
morbum vero non actionem, sed corporis dispositionem, quippe corpus certo mo-
do dispositum. Olympicus dixit sanitatem esse dispositionem per exclusionem
morbi, & morbum versionem eius esse, quod secundum naturam est, in id, quod
præternaturam est, stabilem. At Thessalus Methodicorum princeps, alijque di-
stinctius sanitatem in symmetria quadam meatuumco rporis constituerunt atque
in ammetria morbum. Quod dogma ab Asclepiade fluxit, qui vt antea dictum
est, sanitatem in exiguorū meatuum conuenientia, & morbum in ammetria con-
stituit. Vnde metasyncriseos & metaporopæeseos nomen inuenit. Itaque Metho-
dici, sanitatem, quandam symmetriam esse (quod neque Dogmatici negant)
constituerunt, addentes corpusculorum & meatuum, quos ὀγκους καὶ πορους
Græci vocant. Contra morbum ammetriam. Quod Iulianus Methodicus (vt au- *In Apologia contra Iulianum. cap. 4.*
ctor est Galenus) ita expressit. Igitur contractionis diffusionisque moderatum
» statum, commensuratumque statuentes in humanis coagmentis sanitatis illum
» nomine appellamus, isti porrò mediocritati cum insidiæ à morbis tenduntur, ne-
» cessario fit, vt patiantur corpora contracta ac dura sicciorauè, aut diffusa, mollia-
» que facta atque humida. De qua & Galenus ita habet. Sicuti quæ vacuum
» ponit, illa conuenire, nempe in meatuum symmetria quadam sanitatem consiste-
» re, sicuti in fluxu, clausuque rerum, quod per id feruntur, secundum victus ra-
tionem, morbos. Cum igitur sanitas in quadā symmetria siue moderatione mea-
tuum corporis fuerit à Methodicis constituta, atque ægritudo in eorundem mea-
tuū ammetria siue statu immoderato; meritò ex hoc collegerunt, duo esse genera
morborum siue affectuum curandorum, quippè adstrictum fluxum siue flui-
dum. Etenim si in meatuum corporis, siue vt ait Iulianus, in eorum contractio-
nis & diffusionis symmetria, siue statu moderato, siue mediocri sanitas consistit
(quod non est difficile demonstrare) in eorundem meatuum vel contractionis &
diffusionis à mediocritate recessu, morbus ægritudouè necessario constituetur. In
moderato vero meatuum constrictionis & diffusionis statu sanitatem maxime
consistere, ac propterea corpora habentia meatus moderate ac naturaliter peruios
recte valere atque sana existere vel hoc vnico argumento facile demonstratur,
quod (auctore Hippocrate) foras introque spirabile totum corpus sit. Galenus
expirabile atque inspirabile omne corpus esse, ideo consentit, vt in toto corpore *In 6. epid sect. 6 com. 1.*
caloris natiui mediocritas custodiatur; veluti respiratione caloris: moderatio ser-
uatur. Cuius sanè caloris transpirationis ad sanitatem conseruandam necessita-
tem demonstrans in libro de vsu pulsuum, de meatibus arteriarum ad cutem
» terminantibus agens, ita scribit: Sicuti nimirum per ora, quæ in cutem finiun- *Cap. 5.*
» tur, quicquid halituosum fumidumuè excrementum habent, id excernunt. Re-
» cipiunt ex circundante nobis aere, non exiguam portionem, atque idest, quod
Hippoc. ait, foras introque spirabile totum corpus esse. Quo fit, vt corpus mo-
derate poros cutis ac cæteros alios meatus corporis habens apertos, mediocriter-
uè adstrictos ac diffusos (quod idem est ac si naturaliter transpirabile esse dica-
tur) idcirco sanum esse ac recte valere, dicimus. Contra verò vbi à contractio-
nis vel diffusionis moderato statu recesserit, è sanitate in morbum delabi, atque
morbosam exinde constitutionem incipere. Tantum potest ad conseruandam
sanitatem corpora probe esse difflabilia ac transpirabilia (quod est habere mo-

deratam meatuum contractionem atque diffusionem seu apertionem) vt corpora vel etiam humida, multisque excrementis scatentia in morbos, quoad in eodem meatuum naturali statu perseuerant, non delabantur. Vnde Galenus meritò dixit: hæc ipsa multis excrementis scatentia gaudere sanitate seu recte valere quousque meatus corporis à naturali contractionis & diffusionis symmetria minime recesserint. Quibus ijsdem immodice vel adstrictis, vel ampliatis corpora morbos incurrere sit necessarium. locum singularem ad hanc rem non tacendum duxi, quòd & huic proposito, & Methodicorum dogmati fauere maxime videatur, ita enim Galenus scribit. Veluti nimirum ipsa animantium corpora, tametsi plurimam substantiæ suæ portionem humidam & calidam sunt sortita, magnum tamen annorum numerum sine putredine, ac sana, viuaque exigunt, si seruetur (vt demonstratum est) eorum proprius calor in cordis quidem corpore per respirationem in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem, quam habent cum corde, tum per aliam quandam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratioué dicitur. Hocque fit, quoniam in corpore bene spirante humores quieti manent, & in non naturaliter perspiran te ad motum compelluntur; & sic aliquem morbum concitant. Hinc est, quod corpora alioquin recte spirantia & sana ex aliquo quandoque medicamento purgante commota, in morbos labuntur, quippe humoribus quiescentibus vi purgantis commotis, qua de causa multi perierunt, quod Dominico Zanio, Benedicto Georgio, Patritijs Venetis proximis annis euenit, qui recte valentes purgationis faciendæ gratia ab assumpto pharmaco paulo post, commotis ad cerebrum humoribus, apoplectici, interierunt. Quibus vel etiam ex Galeno demonstratum est, sanitatem in meatuum corporis moderata adstrictione & diffusione consistere, & quoad corpora in ea symmetria conseruantur, ea sana recte valere. Contra vero, si ab hac ipsa meatuum symetria recedant, in morbos delabi: scilicet meatibus ijsdem præter naturam vel auctis ampliatisuè, vel adstrictis clausisuè. A clausis morbi complures oboriri solent, vti sunt febres inflammationes, fluxiones ad varias partes corporis, à quibus affectus non pauci concitantur. A diffusis ampliatisuè, syncopes, & mors repentina, cachechsię, hydrops; Galenus ait, probatissimam corporis constitutionem esse, quæ simul attemperatissima sit, & simul humorum transitum expeditum tenet, & cutem densam habentes, pati ab internis, atque raram, ab externis. Hippocrates, raritatem corporis ad perspirationem, quibus amplius aufertur saniores reddere. Densitatem verò ad perspirationem, quibus minus aufertur, morbidiores, docuit. Habitus corporis si densior vel adstrictus euaserit, quo caloris innati transpiratio siue euentatio impediatur, febres vti etiam dictum est, fieri, inflammationes, phlegmones atque alios complures affectus apud quosque receptissimum est: neque immeritò, cum contractiore habitu, vel obstructione venarum arteriarumque vijs interceptis vel clausis tenuia excrementa per cutis meatus euacuari solita, non euacuentur, quæ cum fuliginosa sint, siue acria febres (auctore Galeno) promptisfime accendunt, putridas, & non putridas, quę ni acria sint, sed optimi sanguinis intus collecta minime euacuentur, plethoriam aut summum calorem corporibus inducunt, atque vbi maximus a meatuum symmetria fuerit recessus etiam ad mortem suffocatione corpora prouehi. Quam rem Gale. in libro de caus. morborum ita expresfit: Et siquidem stipatæ fuerint arteriæ, siue (vt nuper dictum est) ob sanguinis redundantiam, siue earum ora obstructus aliquos patiantur, ita vt nullam habeant, transpirandi viam, calorem extingui necesse est. Quod vero ita affectum est corpus emori, quod si fuerit stipatio modica, non adeo calorem naturalem pati est necessarium. At si quidem in animali corpore veluti fuliginosa quædam ac fumida excrementa tunc constituerint, alius

erit

In lib. si meth. med. cap. 8.

In lib. de succ. bonit. & vitio cap 2.
In 1. de sanit. tuen cap 10.
In lib. de alimẽto circa mediũ.

In libro de diff morb. cap 5. in 8. Meth med. c. 2. in lib de caus. morb. c. 2. in 11. meth. med. c 9. Cap. 9.

„ erit caloris naturalis affectus: alius vero vbi solum vapor quidam suauis atque
„ optimus exhalarit. Atque horum vtrumque bifariam hoc modo euariat. Cum
„ enim sanguis optimus in corpore fuerit, nullo inquinatus humore superfluo, va-
„ por ex eo incalescente optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut aereũ secum in-
„ uehit. Tale quidem corpus cum mediocriter stipari contigerit, breui aut erit ple-
„ thoricum, aut supra modum calefiet. Et paulo post subiunxit: In corpore au-
„ tem stipato quod à fumeo excremento obsidetur, aut febris accendetur, ob in-
„ terclusam interius fuliginosam euaporationem, aut strangulabitur atque extin-
„ guetur calor insitus, atque natiuus. Vtrumque vero accidet pro multitudine
„ excrementorum, aut magnitudine stipationis. Nam si fumosa superfluitas, quæ
„ euacuari expetebat, plurima fuerit, atque stipatio vehemens, periculum immi-
„ net, ne calor naturalis strangulatus ab excrementis extinguatur, si vero superflui-
„ tas pauca fuerit, & stipatio parua febris accendetur. Quare ex his constat, meatuum adstrictionem vel clausionem, vel obstructionem dicas, ob prohibitam caloris naturalis transpirationem, & humorum ventilationem, atque ob excrementa, quæ per eos meatus quotidie vacuabantur, intus collecta retentaque calidos morbos, plethoriam, putredines, febres, phlegmones, fluxionesque concitare. Non minus quam iisdem meatibus ad raritatis diffusionisque recessum prouectis, immoderatæ excretiones, euacuationesque fiant, à quibus corpora resoluuntur, contabescunt, atque morbis à calore resoluto, ac diminuto vexantur, & quandoque repente iisdem immodice laxatis meatibus homines moriuntur, vt in affectu, quẽ Græci pericharrian, quasi gaudij excessum, dicunt, obseruatur, quo quosdam subito interiisse Gal. tradidit: & causam esse cordis relaxationem siue arteriarum meatuum immodicam raritatem siue diffusionem vnà cum Hippocrate, statuit. Complures vidimus, qui ex laxatis venarum arteriarumque osculis oborta immodica sanguinis hemorrhagia, vel continuò interiere, vel paulopost, hydropici facti. Porrò sanitatis difinitio, à Methodicis tradita (quæ est meatuum corporis adstrictionis diffusionisque moderatus status) ab ijs, quæ diximus maxime erit confirmata. Atque non minus prima ipsorum Communitas, quæ est, quod omnes affectus ad adstrictum & ad laxum reducantur. Neque est, quod Dogmatici similarium partium sanitatem non solum in meatuum, sed quinetiam in quatuor qualitatum atque humorum symmetria constituerint, atque partium quoque organicarum in similarium compositione, numero, magnitudine & figura. Quando Methodicis fuerit persuasum, quatuor qualitatum, quatuorque humorum symmetriam mutari, turbarique à recessu moderationis meatuum, scilicet adstrictionis ac diffusionis, atque ab iisdem non minus sanitatem organicarum. Quæres (si per morbos, febres, inflammationes, phlegmones, tumores, dolores, conuulsiones, paralises, surditates, cecitates, ictericias, tremores, palpitationes, tusses, dispnæas & alios similes affectus intelligemus) non videbitur à veritate aliena, cum ab adstrictionis siue clausionis meatuum occasione commotis humoribus, ac ipsorum turbata symmetria prædicti affectus atque alij similes fiant. Veluti à diffusionis siue eorundem ampliationis non moderato statu, oborto immoderato, cum sanguinis, tum excrementorum profluuio, vti hæmorrhagiæ lienteriæ diarrheæ, dysenterię refrigerationes, siccationes, conuulsiones, hydropes & similes alij affectus oboriuntur. Etenim humores quieti in suis locis manentes, habentesque quotidie solitas exhalationes euacuationesque (nisi clausis meatibus cessarit ipsorum euacuatio, euentatio siue diflatio) minime morbos excitabunt. Adstrictis vero (vt dictum est) corporis meatibus, humores quasi ab extra intro compulsis, turbantur, commouentur, atque idcirco ad varias partes corporis confluunt, incalfiunt, putrescunt, variaque morborum genera concitant, quippe obstructiones, putredines febres, phlegmones, & similes alios morbos. Vnde meritò

In 2. de simpt. caus. cap. 8 in Meth med. c. 5, In 6. epid. sect. 5. com. 9.

Gal. in 1. de sanit. tuen. cap. 5

In 3. aphor. com. 11. & com. 22. rito Gal. scribit, in autumno plures morbos fieri (quos Hippocrates in aphorismis recensuit) ob aeris ambientis frigiditatem, quod humores ex partibus extimis retrudantur, atque ad interiora membra impellantur. Qua ratione hyeme hos fieri affectus Hippocrates ita meminit: „ Hyeme vero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tusses, dolores, pectoris & laterum, atque lumborum, & capitis dolores, vertigines & apoplexię ex frigiditate ambientis adstrictis meatibus, & maxime in capite (quoniam hac pars minus à frigore defendi queat) humores & in ipsum cerebrum, & ad alias partes defluentes prædictos affectus facere solent. Hinc in Aegypto, Arabia & in alijs locis calidioribus pleuritides, peripneumoniæ, anginæ ac aliæ internę phlegmones haud ita grassari solent. Qui affectus in Aegypto nonnunquam in prima ęstate maxime inæquali, summe scilicet calida & frigida (in qua interupti venti campsin vocati) summe calidi spirant, & aquilonares summe frigidi) vna cum alijs morbis summe exitialibus grassari solent, de quibus nos in libris de medicina Aegyptiorum abunde scripsimus. Humores verò clausis meatibus cutaneis turbatis ac exinde, vti diximus, commoti, ad visceraquę confluxi, ea multis obstructionibus replent, a quibus febres, phlegmones, putredines, apoplexiæ, epylepsiæ, surditates, icteritiæ, viscerum tumores, cachechsiæ, hidropes, ileos & alia similia oboriũtur. Veluti ijsdem meatibus immodicè laxatis, immoderatę excretiones, vel sanguinis è naribus, ore, ventre, renibus hęmorrhoidibus, atque ex vtero in mulieribus, vel excrementorum, vti sunt immoderati sudores, vomitus, alui fluxus, diabetes, & innati caloris resolutiones fiunt. Vnde calido effluuio copiosius (valde rarefactis, siue fusis cutis meatibus) transpirante, insensibiliterque exhalante, corpora refrigescunt, prælanguent, atque contabescunt. ex his igitur liquido constare videtur, quatuor qualitates, quatuorque humores, licet maxime faciant, ad corporis sanitatem (quæ in ipsorum symmetria quadam consistit, veluti morbus in ametria) conseruandam, & vitiandã, attamen certum est, cum qualitatum tum humorum symmetriam, siue statum quietum ac naturalem incolumen seruari, quoad adstrictionis, diffusionisque meatuum symmetria naturalis seruatur. Quo Galen. merito dixit: multa corpora alioquin multum humida & excrementis scatentia (quia meatuum symmetriam naturalem seruarunt) ideo magnum numerum annorum sana vixisse. Itaque humorum symmetriam, æqualitatem ac quietem, non ex quantitate ipsorum vel qualitate, vel alia causa ab ipsis mutari, at à meatuum clausione diffusioneque cutis turbari, ad faciendosque morbos commoueri, atque concitari. Quare his maxime videtur dogma illud Methodicorum firmatum, quod est, quod omnes affectus reducantur aut ad adstrictum, aut ad laxum. A quo non abhorere etiam illud Dogmaticorum placitum, apud quosque receptum, videtur, quod est, medicinam in subtractione & adiectione consistere, siue esse subtractionem atque adiectionem, quoniam laxum, indicat adiectionem, adstrictum subtractionem. In laxis namque euacuatione subtrahitur substantia, in adstrictis (quod prohibeatur excrementorum per cutim euacuatio) replentur corpora & proinde morbis adstrictis fiunt obnoxia. Vnum addam ex Galeno antequam huic capiti finem imponam, atque hoc erit, Galenum, qui perpetuo acerrimus Methodicorum hostis visus est, in libro de differentijs morborum, ne verbum quidem de hoc præcipuo Methodicorum dogmate fecisse, cum tamen ex illorum sententia accuratissime hos duos communes morbos & prosecutus fuerit, & omnes differentias horum affectuum, quippe meatuum adstrictionis atque ampliationis exactissime docuerit: ita enim scripsit: Sunt autem duæ primæ passiones, altera „ ampliatio meatuum, altera angustatio. Nam si prima elementa supponantur „ impassibilia, nullæ erunt aliæ præterquam in compositione passiones. Sola

Gal. in lib. 11. Meth. med. c. 8.

Gal. 11. meth. cap. 12.

In cap. 4.

autem

" autem compositio ea, quæ nuper diximus, discrimina recipit. Quare necesse
" est similarium quamlibet partium, tunc suum habere robur, cum meatuum mo-
" derationem obtinet, qua moderatione corrupta, a naturali dispositione digre-
" diatur oportet. Sed quoniam vnaquæque mediocritas duplicem patitur corru-
" ptionem, alteram exuperantiam, alteram defectum, liquet quod primæ passio-
" nes corporum simplicium duplices erunt, quarum alteræ ex ampliatione alteræ
" ex angustatione meatuum consistunt. Hæc Galenus & longe plura & clariora ad adstrictos morbos & laxos facientia in hoc libro expressit: & mirum est, ipsum tantum scribendi laborem tulisse, vt morborum differentias ad Methodicam sectam (quam alibi in multis locis & plurimum damnauit, atque pro nihilo fore habendam censuit) attinentes ita prolixo sermone atque accurate scribere voluerit. At si quis dixerit. Galenum affectus in meatuum vitio secundum sectam quorundam Dogmaticorum, quorum præcipuus fuit Asclepiades, & non secundum Methodicorum suppositionem scripsisse, respondebitur quod si hoc verum est, augeri dogmatis Methodicorum auctoritatem, quoniam etiam Dogmaticorum non pauci constituerint in meatuum adstrictione & diffusione morbos. Atque ex ijs dogma Methodicorum præcipuum multis medicorum satis persuasum esse haud iniuria videbitur.

Quomodo Methodici affectus communes adstrictos & laxos vocatos generales morbos esse voluerint. Cap. VII.

VNum ex præcipuis, maximisque medicinæ Methodici dogmatis fuisse diximus, affectus omnes ad adstrictum & fluidū siue fluxum siue laxum reduci ac idcirco eosdem aut adstrictos aut fluxos laxosuè (quoniam omnes ex meatuum corporis adstrictione, aut diffusione preternaturali concitantur) fuisse nuncupatos: A Dogmaticis Methodici differunt, quod hos tantum affectus esse voluerint, negantes quidem dari illos, qui in partium vitiata intemperie constituuntur. Quos Galen. scribit dari secundum sectam, quæ & elementa patibilia supposuit, atque ea esse calidum frigidum, humidum siccum. Itaque hosce morbos in partium temperaturis à Dogmaticis medicis constitutos, existere negarunt, Methodici, quos si forte, fiant omnes ad adstrictum & fluidum reduxerūt, atque propterea ad curationem instituendam illos superfluos esse atque inutiles: Constat enim cum calidum tum frigidum morbum adstrictum esse atque vtrumque medicamento laxante sanari. An non corpora, & calefacta & refrigerata balneis actu calidis iuuantur? non ne partē, corporis calfactam oleo aliquo ex temperatis actu calido iuuamus, atque eodem auxilio etiam refrigeratam? Quod & Galenus in 7. lib. aphorism. Hippocratis, aphor. 42. affirmasse visus est, cum dixerit: Aquæ calidæ lotione febres & ab æstu & à frigore excitatas leuari: sicci vero morbi omnes cum suapte natura sint adstricti, itidem laxantibus tolluntur. Humidos vero, quandoque adstrictum, & quandoque fluidum siue laxum morbum facere deprehensum est, ideoque aliquando egent laxantibus, & aliquando adstringentibus. Quare affectus in partium vitiata intemperie (quos morbos simplicissimos Dogmatici vocant) constitutos non habere ad curationem exequendam indicationem, Methodici voluerunt, eosque proinde si fiant (putarunt enim non dari hosce morbos, simplicesque elementorum qualitates morbos non facere, de qua re nos postea accuratius) vel ad adstrictos vel ad fluidos esse referendos. Hos itaque affectus, siue hasce causas communes siue genericas, totius artis medicæ communitates nuncuparunt: Quo fortasse modo Galenus dixit, Methodicos causarum loco affectus hos habuisse, quos itidem morbos esse voluerunt,

non

Gal. in li. de sue. bonit. & vitio cap. 2. 1. de sani. tuend. cap. 1. In libro de d. ff. morb. c. 4. & 5.

In li. de opt. sect. ad Trasyb. c. 23.

In lib. de causs. morb. cap. 1. & in libro de diff. morb cap. 4.

non secus quam Galenus obstructiones viscerum morbos esse aliquando, modo lædant actiones, affirmauit (quos affectus sub adstricto comprehendi postea demonstrabimus) Neque est, quod meatuum adstrictio & diffusio præternaturalis causæ morborum esse videantur, cum quandoque morbus morbum faciat, vel (vt Galenus est auctor) ex morbo quòd alter sępius morbus fiat, vt ex obstructione febris quandoque vel inflammatio succedit; vel melius dicendum, Methodicos adstrictos atque fluidos morbos, licet causę sint, vocasse, ac constituisse, quod ab ipsis veræ indicationes curatiuæ depromerentur, illisque consultius videretur, à quibus indicationes curationis desumuntur, morbos dici quam causas, quia scilicet statuerint morbos esse qui indicant, & non causas, neque mirum si hæc atque alia diuerso modo quam Dogmatici, nominarint atque constituerint, quod ita fore, illis, pro sua breui curandi morbos methodo constituenda videretur, abhorrebat enim illorum Methodi medendi breuitas tot causarum, symptomatum, morborumque diuisiones, totque ac tantas circa hæc distinctiones differentiasque à Dogmaticis prosecutas. Quare hasce causas morbos dixerunt, quod ijs lædantur membrorum operationes, immoderata namque cutis pororum raritas ita vires resoluit, ac deijcit, vt corporis actiones exinde maxime lædat, atque ita aliquando, vt non paucos extinguat, quod multis à nimio gaudio euenisse legimus, non secus faciunt sanguinis atque excrementorum immoderata profluuia. Permagnæ item obstructiones viscus aliquod comprimentes, meatuum itidem validæ clausiones siue adstrictiones ita lædunt, vt exinde suffocatione aliquando corpora interimant. Ex ijs itaque Methodici adstrictum atque fluidum siue laxum morbos esse voluerunt: Quos genericos & communes quoque vel ex eo fecerunt, quod de pluribus particularibus dicerentur. Febres quidem, plegmones, tumores ac alios similes affectus adstrictos, quod adstrictio meatuum, vel in toto corpore facta, vel in parte aliqua eos foueat, appellarunt sicuti diarrhæa, lienteria dysenteria, menstruum, profluuium, diabetes & similes alij affectus fluidi ab ipsis dicebantur. Verũ eminuero cum Dogmaticis vere sentiendum dixerim, hos scilicet affectus (quos morbos Methodici vocant) causas quidem esse, & non morbos, cum exempli causa à meatuum densatione adstrictioneue morbi fiant, scilicet, febres, phlegmones, tumores, conuulsiones, resolutiones, & alij complures affectus, veluti ab immodica meatuum diffusione, refrigerationes, syncopes, cachechsiæ, hydropes, & alij similes. At sæpius fit, vt ex fluido affectu morbi adstricti, & ab adstricto laxi fiant. Nam ab immodica pororum diffusione immoderatius exeunte exhalanteuè calore, fiunt refrigerationes, cachechsiæ, hydropes & alij, qui affectus adstricti sunt, atque ex immodica meatuum adstrictione non raro multitudo humorum oscula venarum laxat, aperit, profluuiumque facit, & hæc de illo primo Methodicorum dogmate dicta sint, & quomodo illi adstrictos atque laxos affectus morbos, & quidam communes esse voluerint. Nunc vtile erit, vt quid sit adstrictum, & fluidum, & quot modis intelligatur, dicamus.

Quid adstrictum & fluidum siue laxum sit, & quot modis intelligatur. Cap. VIII.

ITaque Methodici per adstrictos morbos intellexerunt, quos meatuum adstrictio perinde ac causa continens fouet, vti in febre putrida, calorem igneum intro adstrictum, adesse, atque foueri à retentis fuliginibus ob meatuũ adstrictionem intro pressis, obseruamus & in phrenitide seu in quocunque phlegmone calidum humorem intropressum vel perstrictum, vt Aurelianus expressit; veluti

& lu-

& luxos dixerunt, qui fouentur, à meatuum diffusione, cuiusmodi est syncope ex immoderato sanguinis vel excrementorum profluuio, aut ex immodico repentino gaudio, oborta virium languor, dissolutioque immoderatius calore percutis meatus profluente. Hos itaque affectus curationem indicare meritò constituerunt, nam febrem putridam vel ephimeram à pororum cutis adstrictione (qui nihil aliud est, quam calor igneus intus adstrictus laxatis apertisué meatibus, atque ita igneo calore, qui intus adstrictus fuerat, exhalante, tolli obseruamus, & syncopem, viriumque resolutionem à laxatis meatibus ortam, si eosdem laxos meatus clauserimus. Cæterum, vt adstricti & laxi cognitio incepta perficiatur, iterum hanc rem parcius magis perstringentes dicimus per adstrictum, seu densum, seu præssum, seu arctum, seu tumen, affectum eos intellexisse, in quo consuetæ, quas corpus, vbi recte valebat, habuit) euacuationes atque purgationes præter naturam cohibitæ sunt, cuiusmodi sunt per poros cutis fuliginosæ transpirationesué interceptæ, sudores itidem consueti hamorragiæ, hæmorrhoides, menstruę purgationes, alui deiectiones, vrinaque intercepta, atque quæcunque alia fuerit euacuatioué vel purgatio sanitatis tempore consuetæ, ac iuuans. Per fluidum vero, fluxum, laxum, profluens, diffusum, amplum rarumque corporis immodicam quouismodo factam meatuum rarefactionem, siue ad omnem partem corporis extensionem, seu meatuum expansionem intelligebant, seu vti Galeno placuit, eorum quæ manere debuerant excretionem, aut affectum in quo vel naturales consuetæque vacuationes, purgationesque mmoderatius auctæ sunt, vel de nouo factę, vti sunt menses immodice auctio vel hæmorrhagia sanguinis insolita, aut ex ore sanguis immoderatius profluens, vel ex ventre vel ex vtero vel ex hamorrhoidibus, vel ex vesica eodem itidem modo lienteria, diarrhæa, dysenteria atque diabetes. Porrò per fluxum humorum, aut vaporum profluuium, aut humores vel vapores, seu fuligines extra corporis meatus sensibiles vel insensibiles immoderate fluentes, intelligimus, veluti per adstrictum, densum, tumens seu tumidum arctum præssum, densum, obstructumque eosdem profectò humores, vel exhalationes, & fuligines, quæ determinato sanitatis tempore vacuari solebant, suppressas, atque cohibitas; vel in aliqua parte adstrictas, pressas, tumentes, siue membra distendendo tumentia, vt ait Aurelianus, reddentes. De his Hippocrates in epidemijs ita habet: Dilatare constringere, alia quædam alia vero non. & Galenus in commento: Dilatare densata oportet: Densare autem, quæ vltra decens ampliata sunt & postea: Arctantur autem & dilatantur vltra naturalem modum interdum vasculorum quorumdam aut membrorum sensibilia oscula: plerumque vero & ratione visilia tum in cute, quam in profundo corpore positæ: atque densata aperire & rarefacere mediocriter calefaciendo, petentia verò cogere adstringendo ac refrigerando. Igitur affectum adstrictum & corporis meatuum, osculorum scilicet ac venarum immodicam quouismodo factam densationem, siue adstrictionem, siue obstructionem vel humorum, vaporumque qui excerni debent cohibitionem, seu suppressionem, esse Methodici statuerunt; ex qua humorum vaporumque vti dictum est, fluxio ad aliquam corporis partem fit, quæ collectiones, phlegmones, febres, dolores, & alia tumentia ab ipsis vocata, concitat; ac nonnunquam exinde vasorum osculorum ora, distenduntur & aperiuntur, vnde affectus contrarius morbo adstricto, fluidus scilicet & laxus dictus, oboritur. Per fluxum vero profluens rarum, laxum, diffusum, fluidum, apertumuè immoderatam rarefectionem, siue diffusionem vasorum meatuum osculorum, siue viarum rarefactionem seu ampliationem seu apertionem quouismodo factam, intelligimus. Cæterum priusquam vlterius ad astricti & laxi cognitionem procedamus, vnum præmittemus, quod videtur scitu necessarium, quod erit perseuerari an in via

Gal in libro de diff morb. cap. 5. In lib. de optim. sect. ad Trasyb. cap. 28.

In 6. epid. sect. 2. tex. 1.

Methodicorum, meatuum corporis adstrictio & ampliatio laxatioue, tantumodo de cutis meatibus, qui sunt visui incomperti, & insensibiles, vel de omnibus alijs viscerum internorum meatibus, intelligatur. Gal. hoc dixtingit, dicens: sectam, quæ supponit prima elementa impatibilia tantumodo insensiles, & sensui incompertos poros cutis intellexisse, in eorumque solummodo adstrictione diffusioneque sanitatem, & morbum, constituisse, & Dogmaticos amplos ac sensui manifestos meatus omnes. Esto quod aliquis dicat Galenum non Methodicorum sectam, sed eorum Dogmaticorum, qui corpora prima impatibilia posuerunt, quales, fuerunt Democritus, Anaxagoras, Diodorus Cronus, epicurus. Asclepiadesque, qui inter præclaros medicos ab omnibus adnumeratus est, intellexisse isti enim atomos atque in corporibus vacuum dari voluerunt atque ea ratione ex meatuum vitio morbos excitari. Ab his vero non fuisse differentes Methodicos vel etiam ex Galeni Apologia aduersus Iulianum Methodicum colligitur in qua scripsit, positionem morbi adstricti & fluxi ijs conuenire, qui vacuum posuerunt; addo ex nuper demonstratis constare Methodicorum sectam, cuius Themison fuit inuentor, ab Asclepiade cæpisse, scilicet ab ipsius opinione, quæ fuerat, morbos in exiguorum meatuum vitio consistere; verumtamen Methodicos non tantum in exiguorum meatuum sed etiam in magnorum ac manifestorum naturali vitiatoque statu, sanitatem, & morbum posuisse vnico argumento cognoscitur, quippe qui Methodici internas phlegmones, febres, tumores iecoris lienis, ictericiam & alios huiusmodi affectus inter morbos adstrictos reposuerint, quæ res cuique vel etiam leuiter in Aureliani libris versato, erit aperta. Etenim in internis phlegmonibus & tumoribus, laxantibus medicamentis non tantum in extimis partibus, cutis meatus respicientibus, vtuntur, sed qui nimo etiam in internis, quæ poros exhibebant, vt etiam internis meatibus adstrictis auxilio sint. Non enim eos latuit non solum morbos concitari externis meatibus sensui immanifestis patientibus, sed quinetiam internis, vnde phrenitim Aurelianus stricturam, lethargum pressuram vocat. Ex quo dantur morbi adstricti & laxi communes, quippè à totius meatuum cutis vitio obortos, ac particulares à quadam parte habente meatuum statum viti atum, atque hi tum externi, tum interni, externi sunt immodicæ vacuationes cum sensibiles quippè per sudorem, tum halituum seu vaporum, quæ nobis incompertę sunt, immodicæ adstrictiones, quas febres sequuntur, putredines, & quatenus impedito propter meatuum adstrictionem humorum, vaporumque ad extra motu, effluuioque interius commoti ad aliquam partem precipitant, eamque oborta inflammatione vel tumore tumentem atque adstrictam reddunt vel alio affectu eius cauitates seu meatus vitiant, quod Galenus etiam hisce verbis expressisse visus est dicens: Iam vero cauitatum
» omnium, quæ partibus debentur, tum magnitudo tum multitudo nisi seruetur,
» necessario earum occasione lædetur actio. Multu vero huiusmodi ægritudines,
» nonnullæ coalitu quodam, nonnullæ vero lentorum ac crassorum humorum ob-
» structu consistunt, aliæ vero ipsis corporibus nimium exiccatis; aut ab aliquo ex
» circunstantibus ingruenti ac comprimenti angustioribus effectis adueniunt: ipso-
» rum quoque corporum, quæ tales meatus sortita sunt, substantia est aliquando
» indurata, uel inflammata, uel syderata, vel suppurata, aut inflata, aut quocunq;
» modo aliam adiunctam atque aduentitiam adepta magnitudinem, ac deinceps ad
» interiores cauernas tumorem refundens, causa est vt obstruantur meatus. Quare ex ijs deprehenditur; Methodicos non solum meatuum cutaneorum, sed aliorum omnium, in cute, in carne in uenis, arterijs atque alijs membris organicis existentium uitium, pro adstricto & laxo morbis constituendis intellexisse.

In libro de diff. morborũ cap. 7.

Cap.

In libro de diff. cap. 7.

Quomodo

Quomodo adstrictum & laxum siue fluidum cognoscatur. Caput VIIII.

CÆterum dubium est quomodo adstrictum atque fluidum cognoscatur, quibusue signis ità innotescat, vt sit euidens atque manifestum, vti Methodici voluisse, uisi sunt cũ fluidum seu laxũ, fluxumue adstricto longe notius nõ habeat vt cognoscatur iudicium facile, eo quia si loquamur de excretionibus manifestis, non omnes, licet copiosius profluant, appareantue, fluxus affectus dici possunt, sed solummodo, quæ ita exeuntes corpus maxime lædunt, quæque morbi existunt. Has colliquationes Erasistratum medicum olim inter antiquos ferè Hippocraticæ auctoritatis appellasse, Galenus est auctor, atque illas non molestas neque cohibendas: vel vti est quædam salutaris purgatio per hemorrhoidas, menses in mulieribus singulis mensibus, ab anno decimo quarto ad quinquagesimum profluentes in puerperisq; menstruæ purgationes, etiamsi per multos dies (quandoque ad quadragesimum vsque diem protrahuntur) copiose fluxerint, ita hamorrhagiæ, vomitus biliosi, sudores, vrinæ copiosæ, aluique deiectiones sponte à natura in recte valentibus excretæ, cum in morbis acutis in die aliquo ex decretorijs critice appareant. Profectò quibus signis eæ euacuationes, quæ Methodicorum laxi morbi dicuntur, nobis innotescent? Hippocrates duobus sanè notis eas cognosci docuit, quippè corporis difficili tollerantia, at que nullo subsequente iuuamento. Etenim fluxus morbus comitem habet malam tollerantiam: Corpora ab hisce fluxibus, licet nullam molestiam sentire videantur, vtpotè neque dolorem, neque febrem, attamen resoluuntur vigiles redduntur, ciborum appetitu non valent, sitiunt, color vitiatur, ac veluti colliquationes contabescunt, pulsusque debiliores, inæqualiores atque inordinatiores obseruantur; ex quo liquido constabit excretiones quidem omnes, cum sanguinis tum excrementorum, quas corpora leuiter ferunt, vel ipsis vel manifeste iuuantur, vel nihil læduntur, neque vires exoluuntur at exindę corpora potius robur accipiunt, atque leuiora euadunt, non esse morbos laxos. Idem in morbo acuto vexatis obseruantur, quippè quod criticæ excretiones, quæ ob id laxi affectus non sunt, eo argumento dignoscuntur, quod ab ægrotis leuiter ac sine molestia ferantur, & quia iuuant, atque nihil lædunt; addamus has euacuationes plerumque concocto morbo apparere & in aliquo dierum indicatoriorum, quasi febris vel dolor adsit, aut omnino tollunt, aut magna ex parte leuant, atque proinde ęgrotati in melius mutantur. Pulsus fiunt vehementiores, æqualioresque, si quis accuratius signa hæc optimarum, ac malarum excretionum, quæ fluxus Methodicorum sunt, perspecta habere cupiat, legat nostros libros de vita & morte ęgrotantia præsagienda euulgatos: in quibus nos longe plure & accuratiora ad istam rem facientia prosecuti fuimus. Itaque fluxus meatuum sensibilium hisce prædictis signis medicis innotescent: Insensibilium verò fluxus; quippè in ijs, quorum corpora ob insensibilem perspirationem immoderatius effluentem resoluuntur, quibus nam notis à nobis dignoscentur? Methodicorum sectatores dicent, hosce etiam fluxus coniecturis quibusdam posse intelligi, scilicet, quod illa orpora, quæ immodice diffusis meatibus dissoluuntur, cutem mollem habeant, atque effæminatam, quæ ita duplici de causa fit primo ab extenuatione partium carnosarum subter cutem positarum, atque etiam, quoniam in ijs madores, seu exiles sudores, cuiusmodi in syncope fit, per cutem exeunt, quibus cutis emollescit; Accedit idem facere fumidos vapores copiosius expirantes, siue effluentes, qui aliquando in his corporibus perinde ac fumi sensibiliter exire conspiciuntur. Hæc prædicta signa Methodicorum, quibus fluxus, qui uerè tales

In li. de opt. sect. ad Trasyb. cap.

In 1 aphor. 2.

In lib. 7.

Gal. in li. de opt. secta ad Trasyb. cap. 29.

In 6. epid. sect. 3. tex. 27. sunt, deprehenduntur, quippè à molli cute desumpta, Hippocrates in epidemijs confirmasse visus est, cum scripserit: Omnis extenuatio laxat cutim, deinde distenditur. Quod signum in ijs non perpetuo erit attendendum, sed illo solummodo tempore, quo fluxus, seu consumptio in carnosas partes subter cutem positas agit, nondum quidem in cutis substantiam consumptione deducta: Tunc temporis cutis illorum corporum erit mollis ac effęminata, quæ postea fluxu perseuerante, tensa ac dura euadit, scilicet exinde etiam cutis substantia consumpta. *In epid. sect. 3. comm. 29.* Quam rem Galen. in Hippoc. commento perbelle ita expressit, dicens: Antequam igitur ad ipsam cutis propriam substantiam exhaustio peruenerit, perinde atque euacuati vtres & sacci, & vesicæ, cutis laxior redditur, inanitione autem perdurante talis efficitur, qualis aridæ vesicæ, atque coria, quæ præduritia extendi non possunt, tales vero & in vtribus, & vesicis cutis affecta, videtur, cum exsiccata admodum fuerit, at vsque dum humida sit, & mollis etiam interno cauo aliquid suscipit, itemque dimittit, suscipiens quidem cum satis expleta fuerit distenditur, cum inanitur autem relaxatur. Quare ex ijs colligimus, quod cutis mollis laxa, atque effęminata in principio exhaustionis erit, pro cognoscendo fluxu eorum corporum, quę insensibili profluuio laborant, satis firma nota: At diu eodem profluuio perseuerante, ipsa cutis non mollis, sed tensa, duraque obseruabitur, quæque primo in ipsa facie animaduertetur, signumque erit ad fluxum insensibilem cognoscendum. *In 1. progr. tex. 7* De quibus Hippoc. in prognosticis ita dixit: Fuerit autem eiusmodi nasus acutus, caui oculi, tempora adstricta, aures frigidæ contractęque & fibræ earum versæ, & item cutis circa frontem dura, intenta, arida & color totius viridis aut niger. At videndum erit, ne hæc cutis contracta dura & arida fiat, aut alimenti inopia, aut ex vigilia, aut cogitatione aut ex quapiam animi passione, vel à dolore, vel ex morbo colliquante, ac discutiente, exitialique, aut denique ex aliqua sensibili vacuatione vel sanguinis vel excrementorum. Quibus omnibus liquidò videtur, fluxum primo cognosci à cute molli effęminataque, at si non mollis, sed dura sit, atque distenta, non perpetuo erit signum fluxus, vt in febribus acutis, exitialibusque phlegmonibus, primis statim diebus tensa duraque & exiccata cutis auctore Hippocrate apparet, at in longis febribus erit signum colliquationis, & fluxus. Quare mollis, & effeminata cutis erit attendenda pro cognoscendo fluxu, cui signo si alia adiunxerimus, certum iudicium haberi poterit, quippè virium languorem ita vt vix loquantur, pulsus humiles prælanguidos, rarosque: & syncopem, vt in ijs qui gaudio repentino immodicoque laxatis meatibus resoluuntur. Addo corpora suapte natura rari atque diffusi habitus, & causas antegressas, quibus laxari meatus possunt, hisceque signis propositis fluxus Methodicorum dignoscentur. At de adstricto loquamur, demonstremusque & ipsum quadatenus notum esse. Etenim sensibilium meatuum adstrictum, affectum consuetarum in corpore euacuationum recordatione siue memoria quisque facile comprehendet, quippè si menstruę purgationes fuerint omnino suppressæ, cohibitæque vel hęmorrhoides, uel consueta hamorrhagia sanguinis, uel intercepta urina, uel aluus itidem adstricta: At quid de latentium meatuum externorum adstricto dicemus? Huiusmodi affectum, aut lassitudinibus; aut febre oborta conijci, quando densatis meatibus externis ne- *In lib. de caus. morborum c. 3.* cessario febres accendi uel etiam Galenus non negauerit. In corporibus uitiosis succis refertis, adstrictis cutis meatibus (quod prohibeatur transpiratio, & humorũ euentatio) putredines fiunt, si loquamur de internis uijs adstrictis, dicemus itidem adstrictũ affectũ innotescere à proprijs partium passionibus. Exempli gratia apoplexia, epylepsiaque adstrictum in cerebro denotat paralisis in neruis, cęcitates surditatesque itidem in neruis, & in meatibus propriorum instrumentorum: Ileon in intestino eiusdem nominis icteritia in hepatis regione, affectus

hypo-

hypochondriacus in hypocōhdrijs, maximeq; in sinistro, at an indextro vel in sinistro adstrictus sit affectus, facile & visu & tactu cognoscetur. Quare ex ijs adstrictum & fluxum non esse ignotos affectus intelligitur. Vnde neque mixtus vocatus affectus erit ignotus, quippè ex adstricto & laxo vtpotè cum in febre hæmorrhagia, vel alia excretio immodica adfuerit, mixtus enim hic erit affectus, cum febris adstrictum hamorrhagia fluxum morbum notet eodemmodo cholera, cardiaglia, syncope, mixti morbi dicuntur, de qua re posterius nos accuratè scribemus. Cæterum priusquam huic negotio finem imponamus, vnum aliud nos scire oportebit, quippè laxum & adstrictum fuisse dictum principium euidens, ac per se notum à Methodicis, quo haud signis opus habebit, quibus demonstretur, ac cognoscatur. Quod tamen absque signis adstrictum & laxum morbum non posse distinctè cognosci, ostendimus cum non omnis euacuatio (vti dictum est) fluxus dicatur, sed tantum illa, qua corus grauiter læditur, & ita non omnis cohibita purgatio vel euacuatio adstrictum faciet, sed quę itidem graui cum noxa fit. Verum credendum est Methodicos, adstrictum & laxum per se notum esse, atque euidens ea ratione, quod nemo negare queat adstrictum & fluxum affectum fieri in corporibus, (quando neque Dogmatici hoc vnquam negarint) ac vel etiam, quod ab ijs duobus affectibus omnis curatio, indicetur, quando adstrictum affectum laxando tolli, & laxum adstringendo neminem alicuius sectæ (quæ per contraria indicationes sumit) latuerit.

Cur adstrictum & laxum vel fluidum Methodici in species non diuiserint. Cap. X.

DIximus Methodicos per adstrictum intellexisse densum, durum, siccum, præssum, arctatum, strictum, clausum, tumens, constipatum: & per fluidum profluens laxum, difusum, ampliatum, auctum, rarum fluxum atque humidum. Hæcque fuisse nomina pertinentia ad adstrictum & laxum, Methodicis familiaria, constat. Iulianus vero (vt auctor est Galenus) Methodicus visus fuit, adstrictum & fluidum triplici differentia dixtinxisse, ita enim habet: Isti porrò mediocritati cum insidiæ à morbis tenduntur, necessario fit, vt patiantur corpora contracta, ac dura, sicciorave, aut diffusa, molliaque facta, atque humida. *In Apolog. cōtra Iulian. cap. 3.* Cæterum Methodici neque (vt apud ipsos obseruatum est) in hasce species etiam adstrictum & laxum distingui voluerunt, at contractum, vel arctum durum, atque siccum, ad adstrictum, referri, & diffusum, molle atque humidum, ad laxum. Quod minime ipsorum breui medendi Methodo conueniret, ex quo ne dicam omnes species, at neque illas tres tantum prosequi voluisse, conijcitur; sed omnes confundentes (vti dictum est) ad adstrictum atque ad fluidum reducebant, vt commode ab his tantum curatio in morbis indicaretur, siquidem corpore quouis modo adstricto laxandum esse, iudicarunt, ac proinde vtendum medicamentis laxantibus, quæ temperate calida & humida, tenuisque essentiæ, constituerunt: vel ipsum adstrictum, contractũ vel durum, vel siccũ, sit, quod medicamentum temperate calidũ & humidum (quæ laxantiũ natura esse videtur) & aperiat corpus contractum, & emolliat indurat, & humectetũ siccatum: contra, corpore quoq; quouis modo diffuso, aut emollito, aut humefacto, adstringendum putarunt, atque ob id adstringentibus vocatis medicamentis esse perpetuo vtendum, quæ frigida, & sicca, crassęque essentiæ, quippè terrenæ esse, voluerunt, vel diffusum sit, vel molle, vel humidum redditum, quod medicamentum scilicet adstringens, frigidum, siccum, & terrenum, meatus claudat, emollitum induret, atque humectum siccet. Hæc medicamenta Græci στυπτικὰ & Latini ob id claudentia dixerunt.

Quæ

Quæ Methodicis familiaria fuerunt, ad fluxum in corporibus quouismodo tollendum, quo nomine etiam illa medicamenta comprehenderunt, quæ Dogmatici cutem densantia appellarunt. Veluti ad astrictum tollendum familiaria, (vti dictum est) habuerunt, quæ sunt calida, & humida ac tenuis essentię. Quæque Galenus distinxit, in emollientia, laxantia, atque rarefacientia. Vsum vero anastomoticorum quippè ex Dogmaticis perse aperientium Methodici omnino ad adstrictum tollendum omiserunt, quod hæc fortasse acria sint, mordacia, crassęque essentiæ. Vnde Aurelianus meritò dixit, tumentiam hæc augere. Non esse autem necessariam ad illam Methodum medendi constituendam, eam adstricti & fluxi distinctionem, hoc quidem argumento putarunt, quippè quod cùm institutum sit ad adstrictum, meatus aperire & ad fluxum, eosdem adstringere, sat erit ad fluxum meatus quouismodo adstringere, & ad adstrictum, quouismodo illos aperire. Quod medicamentis calidis & humidis (vti etiam dictum est) præstari posse, voluerunt; cuiusmodi est aqua dulcis calida, hydreleum calidum, oleum dulce tenue, aut decoctum, aut succus expressus, ex malua, ibisco, fænugreco, lino, meliloto, & similibus in aqua percoctis. Hæc emolliunt, rarefaciunt, aperiunt, digerunt, atque humectant, idcirco emollientia, laxantia, rarefacientia. humectantia, fluxum facientia, aperientia humectantiaque nullo inter ipsa posito discrimine, totque hisce nominibus dicta, vnum idemque ex Methodicis sit medicamentum, vna eademque facultas. Exempli gratia decoctum altheæ, seminum lini fænugreci, vel hydręleum calidum, vocant vti diximus medicamentum mollitorium, laxatorium, rarefaciens, aperiens, atque (vt vno verbo dicam) ad adstrictum morbum tollendum faciens. At ne dum hæc Methodici ex facultatum varietate (quando ex Dogmaticis facultas emollitoria differat à laxatoria, à rarefactoria, atque ab aperiente Græcis anastomotica dicta) distincta considerarunt, neque cuiusque prædictarum facultatum differentias, cum emollientium medicamentorum quædam sint humectantia, quippè induratis à siccatione, quæ auxiliantur, quædam calefacientia, scilicet congelatas seu concretas à frigore partes, atque ita induratas soluentia, & quædam euacuantia, tensis quippè ac induratis partibus à repletione quæ sunt auxilio. Quæ alijs multis non minus differentijs itidem distinguuntur, scilicet quod euacuantium medicamentorum, quędam sint digerentia, discutientiauè, humores atque flatus, quibus partes corporis plenæ tenduntur, quædam detergentia, quędam humores purgantia. Vnde etiam ex Galeno emollientium, quædam calida & humida, quædam calida, & sicca esse obseruantur. De laxantibus itidem, quædam immodice humectantia, quædam digerentia, ac humidum exhaurientia substantię musculorum subter cutem positorum. De hac Gal. Quamobrem non simpliciter vna est species laxantium remediorum, vtputa cum alia humectando, alia calfaciendo, alia vero emolliendo, quædam vacuando, nonnulla tumores pręter naturam detrahendo, alia etiam per coniugationem horum quampiam agentia, laxare solent. Ita quoque de rarefacientibus, aperientibus anastomoticis, & de obstruentibus. Vnde Galenus meritò Methodicos reprehendens (scilicet quod hasce facultates in species non dixerint) dixit, appellationes simul cum rebus confundere, quicquid obuium est, citra vllam examinationem confundentes; At ne hos solummodo, sed Dioscoridem quoque Anazarbeum, qui de materia medica sex libros doctissimos scripsit, in ijsdem Galenus damnauit, nonnunquam medicamentum facultatis aperientis dicentem, quod perse laxat, aut emollit, aut humectat, aut phlegmonem soluit. Quod vtique verum est, quippè (licet Methodicus non fuerit) ita sensisse: Nam, vt complures locos omittam, decoctum ex radice iridis oscula venarum vtero aperire scripsit. At quis queso non fateatur nostrum Dioscoridem recte de simplicium medicamentorum cum faculta-

In 5. simpl. cap.

In 14. meth. med cap. 5. 2. ad Glauc. c. 5. in 5. simpl. cap. 3. & 7. & 8.

In 5. simpl c. 11.

In 1. lib. de materia med. cap. deinde.

facultatibus tum vsibus ad medicinam faciendam, scripsisse? licet aliquando
cuipiam medicamento quampiam inesse facultatem dixerit, quæ perse illud non
præstet vt ex accidenti. Dixit sanè; vti dictum est iridis decoctum oscula ve-
narum aperire, quod anastomoticorum idest perse aperientium proprium esse vi-
detur, ac non minus calida medicamenta cum febribus multis tum alijs mor-
bis calidis mederi, & frigida frigidis eodem modo cognitum est. Haud enim te-
nebarur Diosc. in libris de materia medica medicamentorum solummodo facul-
tates per se in morbos agentes referre, at quasuis alias idem præstantes: Neque
est, quod nos perpetuo morbis mederi debeamus medicamentis facultate per se
contrarijs, sed quouismodo contrarijs, Rhabarbarum enim scamonium, agri-
moniũ, apium, chamædrim, medicamenta calida morbis calidis ac biliosis multis
auxilio sunt, non tamen facultate per se morbo contraria, cum ex Dogmaticis
calidis morbis refrigerantia medicamenta conueniant. sæpe fluxu fluxum, vo-
mitu vomitum, & hæmorrhagiam sanguinis vacuatione medici tollunt; non-
nunquam etiam medici frigida aqua large affusa, malis frigidis, & calida calidis
medentur. Hinc balnea frigida in hecticis, & calida in febribus putridis olim
vsum habuerunt. De vsu aquæ frigidę in morbis frigidis Hippocrates ita scripsit; *In 5. aphor. 21.*
„ Est autem vbi in distentione sine vlceratione, iuuene bene carnoso æstate media
„ frigidæ aquæ multæ perfusio reuocationem caloris facit, calor autem hæc soluit,
„ & postea: Tumores articulorum atque dolores absque vlcere & podagricos quo- *In aphoris. 25.*
„ que atq; conuulsa, horum plurima, frigida aqua large affusa leuat. Quæ oĩa Ga- *In 1. simpl. c. 4.*
lenus multis in locis confirmauit. Quare Dioscorides nobis simplicium medica- *in 3. de temp. c. 4. & c. vltimo.*
mentorum vires, vsusque medicos prænarraturus, cur solummodo vires per se
morbis occurrentes, & non quouismodo ijsdem contrarias complecti debuit?
Sanè dixit multa decocta, atque ex ipsis insessiones vel parata fomenta ex medi-
camentis moderate calidis, & humidis emollientibus, laxantibus, rarefacienti-
busue oscula venarum, cum in podice tum in vtero, non minusque etiam cuta-
neos meatus adstrictos aperire, an non aperiunt? certe quidem quod si aperiunt,
licet non sin acria mordaciaque m crassæ essentię, quæ Græci anastomotica idest
vere aperientia dicunt, quid ad medendum erroris fit? cum optatum assequatur.
Non enim Dioscorides veluti Galenus in primis libris simplicium, de simpliciũ
sanè medicamentorum facultatibus agens, tenebatur singulas facultates distincte
nobis perspectas facere. Vnde constabit Dioscoridem immeritò in ijs fuisse â
Galeno damnatum. Quibus profecto persuasionibus Methodicis fuit persua-
sum, ipsos à vera medendi Methodo non & rare, si ad astrictum corpus, medica-
mentis moderate calidis & humidis vtantur, cuiusmodi sunt olea dulcia calida,
hydreleum aqua calida, & decocta, parata ex althea, malua, fænugreco lino & si-
milibus. Hæc extrinsecus calida adhibita ad cutis meatus aperiendos vtilia esse
primo medici omnes sciunt, at quinetiam oscula venarum (quod Dioscoridem tra-
didisse scimus) laxare atque aperire. Quod si verum est, hæc in quam ipsa aperi-
re, quid tot, tantisque aperientium differentijs est opus? Addo Methodicos re-
cte quidem se ad adstrictum hisce medicamenti, (quippe calidis & humidis, sci-
licet ex hydreleo calido, dulcibus oleis substantię tenuis, & ex decoctis nuperrime
præscriptis) vti oportere hoc ipso argumento iudicarunt, quod etiam ex Dogma-
ticis medicamẽta emollientia, laxantia & rarefaciẽtia vnius eiusdemq; esse essen-
tię videantur, etenim (Gal. auctore) emollientia sunt calida & humida, laxan- *Gal. in 5. simpl. cap.*
tia itidem cutim humectantia, non minus & rarefacientia calida itidem atque
humida, tenuisque substantiæ, quibus vna eademque ferme natura siue essentia
in his omnibus constituitur; licet illa habeant, quasdam differentias, quibus
secundum magis & minus interstingui posse videantur. Veruntamen prædicta
cta Methodicorum emollientia omnia id habent, vt meatus laxent, rarefaciant,

aperiant,

aperiant, aperiunt inquam laxando & rarefaciendo. Eadem quoque dicemus de fluido siue laxo corpore adstringendo, scilicet Methodicos vsos fuisse densantibus, stegnoticis constipantibus seu claudentibus dictis, cuiusmodi est aqua frigida, aizoum, portulaca, lenticula palustris, poligonum myrtus, acacia, hypocistis, rubus & alia similia. Neque ad indicandam, curationem meatus apertos adstringentia, distinxerunt Dogmaticorum modo in indurantia, tendentia, atque in densantia, & meritò cum vel hæc etiam purum inrerse natura differant, at potius quia quædam remisius, & quædam efficacius agant. Vnde hæc ad oscula venarum claudenda exercent, atque illa quod debilius adstringant, ad meatus cutaneos adstringendos. Accedit etiam quod (Galeno auctore) indurantia medicamenta sunt frigida & humida vel modice sicca, cuiusmodi est semperuiuum, portulaca, lenticula palustris, solanum, quorum essentiam Dogmatici fecerunt, mixtam ex aquea atque terrea substantia, & medicamenta tendentia cum & siccantia, & refrigerantia itidem sint, atque non minus etiam densantia refrigerent & siccent. Galenus ait, acerbam qualitatem cutem densare, atque densitatem à frigore agi, quod nimirum frigus denset: In libris vero simplicium expressit, densantia medicamenta esse semperuiuum portulacam lenticulam palustrem, quæ paulo ante dixerat quoque cutem indurare, indurantiaque esse medicamenta. Ita si ex Galeno medicamenta prædicta indurantia itidem densantia sint, à quibus complura quoque tendentium non videntur diuersa, vtpote, quæ congelando & siccando cutem tensam reddant, quæ necessario frigida & sicca itidem esse debent. Quare hæc omnia medicamenta scilicet indurantia, densantia, atque tendentia, & idem præstare poterunt, quippè cutis meatus densare, vel id fiat induratione cutis, vel tensione. Meritò itaque Methodici ea in species distinguere noluerunt, atque non minus hæc à stegnoticis, stipantibus siue claudentibus vocatis medicamentis, quod hæc omnia adstrictum faciant. At densantia (vti dictum est) minus efficaciter quàm stegnotica agunt idcirco hæc ad ampliores meatus adstringendos usum habuerunt, scilicet venarum arteriarumque osculorum ad nares, ad intestina, ad vterum, atque ad podicem desinentium, & illa ad exiles cutis meatus, qui laxati facilius adstringuntur. Itaque propter prædictas causas Methodici adstrictum & laxum in species diuidere noluerunt.

In lib. 5. simpl. cap. 9. 10. 11. 14

In lib. 3. de crisib. cap. 13.
In 5. aphoris. 62.
In 7. Meth. med. cap. 8.
In libro 5. simpl. cap. 14.
cap.

An ab adstricto atque laxo fluidoue curatio indicetur. *Caput XI.*

VNum olim dogma apud Methodicos fuit maximi momenti, scilicet an adstrictus & laxus affectus vere curationem indicarent, porrò certum est, eas duas communitates siue duos morbos idcirco à Methodicis fuisse inuentos, vt ab ipsis qualis nam vtilis profutura curatio sit, indicaretur, vnde ab adstricto atque laxo curationem indicari præcipuum dogma istius sectæ constitutum est, ita vt meritò ab adstricto laxandum, & à laxo adstringendum omnino præindicaretur: De quo Dogmate auctor libri de optima secta ad Trasybulum ita habet: » At vero indicatione eius, quod conferat, laxitatem in adstrictis esse; in fluentibus » vero compressionem: Nam si genu verbi gratia inflammatione laboret relaxare » (aiunt) oportere, si fluat aluus cohibere. Quod vero adstrictum & laxum vere indicent curationem, facile, si presidia, quibus morbi cum adstricti tum laxi tolluntur, perspecta habuerimus, intelligemus. Exempli gratia ex adstrictis affectibus sunt febres, phlegmones, tumoresque; atqui quis medicorum est quem lateat febres balneis calidis ex dulci aqua, inunctionibus fomentis atque alijs *laxantibus præsidijs tolli? Non minus quam internę phlegmones Hippocrates*

in

in 7. aphoris. 42. dixit: febres multas multa aqua calida capiti superfusa solui, quis quæso ignorat, in pleuritide, et peripneumonia exterius balnea calida, fotus laxantes inunctionesque vel etiam à Dogmaticis adhiberi, & intus decoctu, vel aquæ ex laxantibus medicamentis paratæ, scilicet, chamomelo, malua, althea fęnugreco, lino & similibus? quis itidem ignorat in pleuriticis vtilissime propinari oleum aliquod dulce calidum laxatiuum; ex seminibus lini expressum pro secreto ad desperatos quosdam pleuriticos dari solet. Quid de tumoribus duris an non & ipsis emollientibus sanari, Galenus de medicamentis ad lienis tumorem emolliendum scribens expressum reliquit? Vere ita adstrictum laxandum indicare intelligitur, & laxum adstringendum indicare ex humoribus vel sanguine ex parte aliqua corporis immoderatius profluente apertius dignoscetur, quis quęso etiam ignorat, sanguine immoderatius vel è naribus, vel ex ore, vel ex ventre, vel ex vtero, vel denique hæmorrhoidibus profluente, omnes medicos ad adstringentia confugere, vt oscula venarum arteriarumque claudant, in diarrhæis, lienteriis, disenterijsque an non curatio medicamentis adstringentibus fit? Certe quidem, quod si ita est, reprehendere Methodicos audebit, qui hasce duas communitates pro curatione indicanda constituerint, quippè adstrictum atque laxum: Hi affectus quandoque in toto corpore & quandoque in parte corporis fiunt, Totius adstrictum affectus est, vbi totum corpus adstrictum patiatur, quo affectu sæpius animalia suffocata pereunt: partis vero adstrictum exempli causa est, vt si phlegmone pars quæpiam laboret. Ita laxum totius est, vbi in toto corpore rarefactis meatibus vires exalant. Quod ex nimio gaudio aliquando fit. Partis demum laxum dicitur, vbi per partem aliquam immodice diffusam humores immoderatius fluunt, cuiusmodi est sanguinis profluuium è naribus vel ex ore, aut ex ventre, aut ex vtero, aut hęmorrhoidibus, aut ex vesica, vel vomitus, vel denique alui fluxus. Vterque vero affectus tum partis tum totius ex Methodicis curationem indicare potest. Neque immeritò, quando totius corporis meatuum duffusio siue fluxus adstringendum necessario indicet, & adstrictum laxandum, ita & partis, nam vti dictum est, exempli gratia genu inflammatione vexato, vt humor in ea parte adstrictus digeratur, laxandum essi meritò voluerunt. Contra fluxum præternaturalem vel vteri, vel ventris, vel hæmorrhoidarum, vel alterius quidem partis indicare cohibentia medicamenta; adstringentiaque. Neque est, quod Methodicis obijciatur, veram tantummodo illam dici indicationem, quę medicamenta quibus affectus tollitur, detegit, vnde adstrictum & laxum vere curationem non indicare, intelligi, sed solummodo affectuū sublationem, scilicet adstrictum laxandum, & laxum adstrigendum, quod nihil profecto erit, quam vtrumque sui ablationem indicare, quod cum omnibus vel etiam plebeis notum sit, quippe morbum sui ablationem indicare, nihil artificij videtur hæc Methodus habere, veluti etiam in chyrurgia cum dicunt, calculum, qui in vesica est propterea quod toto genere sit præternaturam ablationem sui indicare, idem & verrucas, myrmecias, antheromata, steathomata, melicerides, & intestinum, quod iam in scrotum decidit, & luxata omnia, quod loco ipsa præternaturam se habeant, reduci in artus debere, aluum fluentem sistendum, vlcus ad cicatricem ducendum. Quę indicationes nihil artificij habent, ignarisque etiam medicinæ hominibus notę sunt. At medici eruditi, ea scire debent, per quæ languores pelluntur, & vitiata sanitas restituitur, proinde illis indicationibus opus esse, quę particulatim remedia indicant, quibus morbi tolluntur, ex quibus adstrictum & laxum vere curationem haud indicare deprehenditur. At quid istuc est, quod Methodicis obijcitur? An non Dogmatici etiam ab affectibus curationem eodem modo (licet pręcipua indicatio causarum sit) desumunt? An non dicunt febrem sui ablationem indicare, quę cum sit intemperies calida &

In lib. 5. simpl. c.

Gal. in libro de opt. sect. ad Trasyb. cap. 24.

sicca ideo refrigerantibus humectantibusque tolli, non secus quam Methodici dicant, adstrictum laxantibus medicamentis tollendum, atque laxum adstringentibus. Hasque idcirco indicationes omnibus vel etiam plebeis esse notas nihilque artificij habere, non secus quam omnes (ait Galenus) ab ipsa rei natura ducti, sciunt refrigeratos calfaciendos, calfactos refrigerandos, siccatos humectandos atque humectatos siccandos esse, non minus atque omnes scire vlcus cauum carne impleri, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci, non tamen norunt, quid carne impleat. quid detergat, quid cicatrice claudat, sic sanè etiam si musculum habeant durum aut tensum, laxumue, quod duro quidem emollientibus sit opus, tenso autem laxantibus laxo vero contendentibus, id satis perspiciunt, sed quæ nam medicamenta laxent, tendant, emolliant, prorsus plebei ignorant. Ita & omnes sciunt corpus adstrictum esse laxandum, laxum adstringendum, ignorant, tamen medicamenta quæ adstringunt, atque quæ laxant, Medicis Methodicis cognita, qui sciunt quibus medicamentis adstrictum tollitur, atque laxum, & in hoc à plebeis differunt. Quare non inconuenit Methodicos dixisse adstrictum atque laxum tanquam affectus vtique curationem indicare. Neque est etiam quod dicatur: auxilia non affectis sed facientibus opponi, veluti euacuatio multitudini contraria dicitur, morbo vero nullo, quoniam euacuatio quidem per se multitudini est contraria, ex euidenti vero etiam cuipiam morbo, veluti phlegmoni, quatenus tollit humorem, quo fouetur, & si rursum obijciant aliqui, affectus haud posse indicare curationem, sed causas, eo quia varij affectus vnicam causam habentes, non varia indicent auxilia, at vnum solummodo ex illorum causa indicari: Etenim icteritia atque cholera, quorum affectuum alter adstrictio est, scilicet icteritia, alterque fluxus, quippè choleram non duo indicant auxilia, at vnum solummodo ab vnica ipsorum causa, quæ est bilis abundantia, scilicet euacuatio, Quod tamen nobis non videtur persuasum, cum cholera affectus laxus, euacuatione non tollatur. Neque etiam si dixerint, vnicum affectum à diuersa causa profectum, vnum auxilium indicare, at eius causa varia, diuersa auxilia, vti suppressio vrinæ, quæ à calculo fit incidentia medicamenta expostulat, & quæ fit à phlegmone laxantia, & cuti adstrictæ ab igne (vt in vsta ab igne cute fit) cataphlasmata crustas separantia conueniunt, & adstrictæ à frigiditate, calfacientia: Quibus dicetur, non idcirco hæc argumenta demonstrare, ab affectibus curationem non indicari, quando suppressa vrina cum à calculo, tum à phlegmone tensę visicæ laxantia medicamenta maxime conueniant: Ad calculos renum Galenus præcipit vias esse dilatandas, renes laxandos, morsusque mitigandos, ad quem affectum particulatim laudauit, oleum anethinum calidum, adipem gallinaceum recentem, phasiani, butyrum, fænugrecum, altheæ semina radicesque quæ singula laxantium genere comprehenduntur. Quibus medici omnes etiam vtuntur familiarius ad suppressam vrinam, cum exterius admotis ex ijsdem paratis balneis, fomentis, cataphlasmatis, inunctionibusque vbi vero cathetero vrina educitur, id fit efficaciori præsidio, ex ijs, quę Methodici fortasse laxantium quoque genere comprehenditur, at hoc ad chyrurgiam spectat, quę non reduxit suos affectus ad adstrictum atque laxum. Ad cutem vero cum ab ignis actione tum à frigore densata laxantia conuenire, quis dubitabit, cum ad igniustos nihil vtilius, quam oleo dulci tepido ne dum partes vstas illinire, at si fieri potest, per horas in oleo obrutas detinere, quo auxilio qui vti possunt, alijs ad inustas partes sanandas non egent. Mel butyrum & alia medimedicamenta calida vstis auxilio esse, omnibus practicis notum est. Ex quibus apparet, ab adstricto atque a laxo affectibus curationem indicari, quod si Methodicis adhuc obijcitur, ad cutem cum ab igne tum à frigore densatam laxandam nos errare si auxilia permutauerimus, quandoquidem non pauci, aliqua

In simpl. cap. 2.

In libro de ren. affect. dign. & curat. cap. 4.

parte

parte corporis vsti, non oleo, sed alio præsidio vtuntur ad ipsam partem sanandam quam sanè ignis flamma proprius vstę parti admota, ignem tollit quippè quoad ignem in parte vsta susceptum, flamma meatus laxando, ipsumque ad se trahendo digerat, eodemmodo vsti parti medentur. Accedit demum, vt ab affectibus curationem non indicari, dignoscamus, in varijs itidem affectibus ab vnica causa profiscentibus, ipsos quidem affectus non indicare, pro exemplo acceperunt, plenitudinem alias phlegmonem facientem, & alias hamorrhagiam: hæc fluxus dicitur atque phlegmone adstrictum, qui affectus, euacuatione (non affectibus sed causæ quippè plenitudini contraria) auferuntur. At hamorrhagiam à plenitudine profectam non esse affectum laxum dicimus: nisi ita proflua corpus grauiter lædat ideoque non esse cohibendam. Etenim si absque plenitudine immoderatius sanguis profluxerit, exindeque corpus male se habuerit, laxus vtique affectus diceretur, indicans cohibendum. Addimus laxantia medicamenta neque omni adstricto affectui satisfacere, si adstrictum præsertim foueatur humore crasso ac lento parti carnose pertinaciter inhærescente, quod ipse humor vel etiam maxime diffusis laxatisque meatibus non facile effluat, ad quod dicimus, humoris crassitiem, atque lentorem balneo aquę dulcis, vel hydraleo, vel maluæ altheæque decocto diminui, vnde à meatibus effluet humorum etenim substantiam crassam atque viscidam humiditate accedente corrigi, neminem medicorum latet quemadmodum siccitate humores crassescunt, & viscidiores redduntur. Quare humor meatibus adhærescens, lotionibus laxantibus effluet, vnde Mulieres quibus capitis cutanei meatus sæpius ab immunditie infarciuntur, atque ea causa dolorem capitis vel aliquod aliud symptoma pati solent, lixiuijs laxantibus vtentes meatus capitis ab infarctu liberant. Quod vero multæ viscidítatis humor pertinaciterque adhærescens non sine multo labore vel etiam laxatis meatibus (vti dixit Galenus) educatur, dubium non est, quando hic humor aliquando neque valide incidentibus, atque detergentibus medicamentis facile cedat. Intus vero meatus infarcitos, vti in icteritia & in obstructis fit, medicamenti incidentibus, detergentibusque (laxantium quoq; genere à Methodicis comprehẽsis, vt posterius demonstrabimus) reserant, vnde in icteritia succum absintij, intubi agrestis, item decoctum asparagorum, dauci, fæniculi & similium, quæ sunt incidentia, detergentiaq; adhibere Methodici soliti fuerunt. Si vero humores sint tenues non crassi, neque viscidi, necessario apertis laxatisue meatibus effluent: Quo meatuum cutis raritatem Galenus inter causas sudorum recensuit, desudationemque quam Gręci ἐφιδρῶσιν uocant, in acutis, exitialibusque morbis, uel ex eo quod fit laxatis à prælanguente uirtute meatibus, dici perniciosum statuit. Quare adstrictum & laxum curationem indicare merito Methodici uoluerunt Galenus itidem curationem ab affectibus indicari sæpius annuisse uisus est. Etenim huiusmodi affectus cum causæ quoque sint, maxime indicare. Quis ignorat humorem quouismodo in aliqua parte corporis adstrictum laxationem indicare, quod & ut Dogmatici faciant, mittunt sanguinem, purgant humores, & postea admotis partæ affectæ medicamentis digerentibus laxantium genere comprehensis humorem digerunt, atque resoluunt, longe clarius patet, uel sanguinem, uel humores immoderatius profluentes, cum corporis damno adstringentia cohibentiaue remedia indicare, quod ut fiat, medici medicamenta adstringentia par tibus siue meatibus diffusis admouent. Itaque merito adstrictum laxandum, & laxum adstringendum in curatione indicabit, atque mixtum ex adstricto & laxo, utrumque faciendum, si in diuersis partibus fiant, uel ut aiunt, si in eadem parte cum adstrictum tum laxum sit, urgentiori erit incumbendum, altero non neglecto.

Gal. in apolog. contra Iulia c. 7

C. Aurel in cap. de icteritia.

In 9. Meth. med. cap. 14.
10. Meth. med. cap. 17.
11. Meth. cap. 7.
12. Meth. med. cap. 7.
In 2. de comp. med. secundum gratia. cap. 6.

Quomodo Methodici voluerint, tempora quoque morborum curationem indicare. *Cap. XII.*

Methodici non tantum illos duos generales affectus, de quibus hactenus, disseruimus, sed tempora quoque ipsorum curationem quadatenus indicare voluerunt. Hi cum triplicis differentiæ, prædictas communitates fecerint, quatenus vel passiuas vocauerunt, vt adstrictum atque fluens, vel curatiuas, vt resoluere & retinere, vel denique temporales, quæ sunt quatuor tempora quippè principium, augmentum, statum seu vigorem atque declinationem. Verum vbi demonstratum est ex Methodicorum sententia eos affectus curationem indicare, scilicet adstrictum laxandum, laxum adstringendum (quod nihil aliud est, quam adstrictum resoluere, atque laxum retinere) atque affectum mixtum vtrumque indicare, at illud ex his, quod erit magis vrgens. Quare nunc meritò cognoscendum erit, an non etiam eæ communitates temporales curationem indicent. Methodicis visum fuit, ipsas indicare cum auxilia, tum victus rationem, & particulatim cibum eiusque qualitatem non minus. Qua ratione eadem esse tempora auxiliorum atque morbi voluerunt, quod sanè dogma seu principium si rectè intelligatur non abhorrens à medendi Methodo videtur. Siquidem morborum tempora sint quædam differentiæ, vel varij differentesque status, qui in toto quidem morborum scilicet tempore, à principio ad finem vsque, obseruantur. Quæ tempora ex quadam morbi causæ motione intelliguntur, scilicet motionis causæ initium, incrementum, vigor, atque declinatio. Cæterum hæc quidem morborum tempora à naturę siue coctionis temporibus distinguuntur, atque ita aliquando, vt quandoque principium naturæ seu coctionis dictum, prima duo tempora morbi & quandoque tria, & quandoque quatuor comprehendat scilicet principium morbi, augmentum, statum & nõnunquam etiam (vti dictum est) declinationem, siquidem quandoque contingit, vt morbus ad augmentum, ad statum (& vti dictum est) nonnunquam ad declinationem perueniat, priusquam finitum sit naturæ seu coctionis principium, scilicet antequam in morbo aliquod signum coctionis illuxerit (totum enim hoc tempus morbi, in quo excrementa omnino cruda apparent, nullumque coctionis signum conspicitur, medici principium naturæ seu coctionis esse volunt) Quibus præmissis dicimus, Methodicos ęstimauisse auxiliorum tempora esse non naturæ, quæ in humorum coctione & cruditate consistit, vt morbis, scilicet initium, augmentum, statum atque decrementum. Itaque Methodicis ideo persuasum fuit dari hasce temporales vocatas communitates, à quibus curatio indicetur, licet non sit ab ipsis propria indicatio, cum docuerint ipsam à morbi essentia depromi: Veruntamen indicare varia auxilia, quatenus denotant varios morbi status, in quibus omnibus non eadem auxilia, at varia exerceri oportet. Quod in externis phlegmonis maxime fit conspicuum. An non (auctore Galeno) omnes etiam medici dogmatici in varis phlegmonum temporibus varia medicamenta adhibent? in principio ipsarum, sanguinis euacuationem, uentrisque per medicamenta purgatoria laxantiauè instituunt, quæ in statu profectò non vsu ueniunt; pręterea deriuatorijs, reuulsorisque medicamentis tunc temporis incumbunt, à quibus abstinent in alijs temporibus: quid de topicis medicamentis? in principio quidem repellentibus, in augmento mixtis ex repellentibus atque ex laxantibus seu digerentibus, & in statu (quo tempore totus humor ad partem inflammatam fluxit) digerentibus, vel maturantibus, & adhuc magis in declinatione resoluentibus. Quid an non hæc varia tempora varia auxilia indicare, intelligimus? quo mirum est, quamobrem Galenus contra Thessalum negauerit, à tempore morbi curationem indicari, & in hoc

Gal. in li de opt. sect. ad Trasyb. cap. 37.

In 2. ad Glauc. in 13 Meth c 2. in 3. art. med. cap. 2.

In lib. 4. Meth. med. cap. 4.

hoc ipsum reprehenderit, qui ob id vlcus antiquum ad facilitandam curationem, innouandum esse, censuit; quippè labia dura, malique coloris & callosa excidendo, atque sanguinem educendo, cum tamen vel etiam Hippocrates idem affir-
» masse visus (auctore eodem Galeno) fuerit, cum scripserit: & ab inueteratis *In li. de vlcerib.*
» vlceribus confert id agere, vt sanguis crebrò effluat, quantum videtur oppor-
» tunum esse. Non ne etiam Galenus apertissime dixit, principium morbi ad præsidia ferenda mirum in modum conducere? Quam rem etiam clarius expressit *In lib. de totius morb. temp. c. 2. cap. 4.*
» hisce verbis, dicens: Simili modo in oculorum vitijs, pleuritide & omni inflam-
» matione, & in alijs morbis singulis generalia tempora sensu extimata diuerso-
» rum auxiliorum vsum significant. Vnde meritò Galenus, vt hoc dogma confirmaret, Hippocratis auctoritate vtebatur, in aphorismis scribentis: Incipienti- *In libro de tot. morb. temp. c. 2.*
» bus morbis, si quid mouendum videtur, moue: consistentibus vero præstat con- *In 2. aphoris. 9.*
» quiescere, quinetiam de purgantibus ait: concocta purgare conuenit & mouere- *In 1. aphoris. 27.*
» non cruda neque in principio, nisi stimulauerint. Adhæc: in morbis acutis raro
» & in principijs vtendum purgationibus. Quæ Dogmnatici medici ad vnguem medendo obseruant; quippè si quid videatur mouendum, in principio esse faciendum, & in statu à medicamentis quiescendum; quod tunc temporis medici consultius à medicamentis cum purgantibus tum euacuationibus abstineant, scilicet quoniam circa initia & fines morborum omnia imbecilliora sunt, ægrotantiumq; natura haud multum morbis conflictatur, vnde ægroti vim medicamentorum facile ferunt, & circa vigores omnia fiunt fortiora; atque tunc ęgroti, plurimum à vi morborum conflictati difficilius medicamenta ferre possunt. Hoc inquam tempore non conuenire medicamenta conuenit, ne natura in pugna contra morbum (vt Galenus quoque expressit) atque ad concoctionem humorum maxime occupata, distrahatur: atque etiam, quia in statu vires fortes non sunt, plurimum quidem in pugna morbi resolutæ, in principio vero ęgroti viribus non carent, vt & euacuationes sanguinis fiant, & humorum purgationes, siue noxa perferre valeant. Cæterum vbi in statu, Galenus à medicamentis (ne a concoctione natura ægrotantium distrahatur) abstinendum esse dixit statum naturæ concoctionisue intellexit. Quod & in statu morbi est intelligendum, cum ægroti itidem à vehementia siue à pugna morbi tunc maxime agitentur, debilitenturq; ita, vt commode medicamenta perferre amplius nequeant. Quod dogma cuiusuis sectæ medici in secuti sunt, ita, vt in morborum, naturæq; statibus à ab euacuantibus, atque purgantibus præsidijs omnino abstineant. Quæ in principio facili admittunt. Complures vero sunt, qui in acutis morbis transacta die quarta mittere sanguinem non audent, neque minus aliquod expurgatorijs exhibere. Ex ijs mirum non videtur, si Methodici tempora morborum quadatenus indicare voluerint; nimirum (quod & ipsi sentierunt) in principio & in augmento euacuationes opportunas esse moliendas, & in statu ab ipsis fore abstinendum, ijsque solummodo vtendum, quæ nihil ægrotos debilitare atque exagitare valent. In multis morbis, hoc dogma vsui medicinæ quadrare videtur, at omnium maxime in phlegmonibus, externis tumoribus inflammationibusq; quoniam in principijs repellentium adstringentiumque vsus (exceptis locis quæ vi scribimus proxima sunt, quando affectu existente post aures, aut sub axillis, aut in inguine omnino à repellentibus sit abstinendum) conuenit. In augmentis vero mixtorum ex repellentibus & laxantibus vsus conducet, sed vrgentiori tamen esse incumbendum, & in statu nudis laxantibus, digerentibusuè. Quare non ab te à Methodicis fuit pronunciatum, tempora morborum curationem quadantenus indicare. Eodem itidem modo voluerunt hæc eadem morborum tempora non parum ad indicandam victus rationem facere, qui perpetuo in principio subtractionem in morbo adstricto facieabant, ob idque à multis Methodicorum diatritum fuit institutum,

ſtitutum, quod fuit ieiunium ſiue à cibi abſtinentia per tres integros dies, quod quandoque ab ipſis & bis, & ter inſtituebatur, vbi ſanè corpus multis humoribus abundaret, ita vt, ſi morbus adſtrictus (quod maxime in chronicis obſeruabant) inſtituto diatrito non diminuebatur, iterum per alios tres dies iubebant aliqui Methodicorum ægrotos à cibo abſtinere, & aliquando tertia vice idem repetebant. Quam dietam ita exquiſitam Ægyptij Methodici hac ætate etiam in acutis morbis adunguem ſeruare videntur, cum in febribus continuis, & internis phlegmonibus, ægrotis præter ſyrupos aquæ dilutos nullum cibum vſque poſt ſeptimam diem concedant, aliquibus exceptis, qui exhibebant iuſculum ex aqua triticea furfures fuerint lotæ, cum aqua roſacea & ſaccharo candido, vel huius loco lac concedebant à ſeminibus melonum, aliarumque herbarum facultate frigidarum cum aqua expreſſum, vel alium ex ijs familiaribus cibis, qui vel nihil vel parum nutriunt quos omnes ſi quis accurate ſcire deſiderat, legat noſtros libros de medicina Aegyptiorum ſecunda editione euulgandos. At ad Methodicos redeo, qui in morbis acutis tenuiſſima dieta vtuntur, quam augent etiam in morbi ſtatu, quod tunc temporis morbus adſtrictus membra valde tumentia reddat, ideo dietam exquiſitam meritò inſtituunt, quod cibus tumentia augeat, atque hoc ordine morbo declinante (quod minor adſtrictio expugnanda ſuperſit) melius nutriunt. In quo inſtituto ab Hippocrate non diſceſſiſſe viſi ſunt, cum ipſe quoque idem hiſce verbis nobis præſcripſerit: Vbi igitur morbus peracutus eſt, ſtatim & extremos habet labores, & extreme tenuiſſimo victu eſt vtendum, vbi vero non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt, quantum morbus extremis eſt mollior: paulopoſt: Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt.

In 1. aph. 7. & 8.

In quibus Methodici cum alijs medicinæ ſectis conuenerint. Caput XIII.

NOn erit inutile, priuſquam vlterius in ſecta Methodica illuſtranda procedamus, vt perſpecta habeamus dogmata, Quibus Methodici cum alijs medicorum ſectis conuenerunt, & quod primum eſt, in quo (Galeno auctore) conuenerant, fuit, euidentia præcepta vtilia eſſe, analogiſmum, obſeruationem, hiſtoriam, tranſitum ad ſimilia, modũ applicandorũ remediorũ, & ex alijs alia deprehendi, atq; ijſdem præſentibus eadem eſſe facienda, adiectione ac ſubtractione ſanitatem conſeruari, morbos depelli, & ad morbos tollendos nocentium vſum eſſe fugiendum, & quod ad materiæ medicamentorum notitiam attinet experientiam valere atque vtilem eſſe, & quæ nutriunt, & non nutriunt, purgantia, mortiferaque omnia medicamenta experientia comperta fuiſſe. In quibus ſanè placitis ab omni ſecta admiſſis, illud animaduerti debet, non æque medicos Rationales, empiricos atque Methodicos ſe habuiſſe, at diuerſimode ab hiſce ſectis fuiſſe accepta, atque in ijs primo, ſcilicet, quod euidentia vtilia ſint, analogiſmus, obſeruatio, hiſtoria, & tranſitus ad ſimilia, hæc enim diuerſo modo ad vſum medicinæ receperunt. Dogmatici ſeu rationales, empirici atque Methodici; non minus & in eo præcepto, quod ijſdem præſentibus malis eadem remedia conueniant. Quando Dogmatici ijſdem etiam exiſtentibus malis, in varijs tamen corporis partibus factis, non eadem remedia adhibeant. In alijs vero ſingulis æque omnes conueniſſe viſi ſunt, in eoque maxime dogmate, quod adiectionibus, & ſubtractionibus ſanitatem ſeruari, ac morbos fugari præcipitur, quando iſtud æque omnes medici receperint. Vnde apud omnes receptum eſt, medicinam eſſe adiectionem & detractionem, adiectionem quidem deficientium, & ſub-

In li de opt. ſect. ad Traſyb. c. 7.

Gal. in libro 11. meth. med c. 12.

& subtractionem redundantium, Quo morbi in humorum exuperantia, siue plenitudine, atque defectu seu inopia consistunt. Quod placitum facile Methodici acceperunt, quum per adstrictum, tumens plenum, & plenitudinem intelligant, & per fluidum, laxum, deficiens, atque defectum: siquidē, & vti Dogmatici dixerunt, cohibitis vacuationibus (quem affectum adstrictum vocant) humorum plenitudo fiat, atque iisdem immoderatius humoribus effluentibus, defectus, euacuatio, atque inanitio succedat. Quibus eorum sententia constabit, copiam seu plenitudinem tollere euacuationem, & defectum appositionem. Ad medicamentorum vero notitiæ experientiam esse vtilem, neque Methodici, neque Dogmatici vnquam negarunt. Cum ij omnes receperint medicamentorum facultates ab antiquioribus medicis inuentas, atque cognitas: Dogmatici itidem complures medicamentorum facultates, omniumque maxime, quę à tota substantia proficiscuntur (quas occultas Medici appellant) experientia tantummodo cognitas esse atque cognosci posse, itidem compertum habuerunt. Galenus Methodo ab experientia deprompta, docuit quomodo possimus facultates simplicium medicamentorum qualitatiuas vocatas, cognoscere. Atque illas (vti dictum est) quæ ex tota medicamentorum substantia prodeunt, nobis sola experientia, minimeque ratione innotescere multis in locis affirmauit. Vnde mirum non est, si ne dum ipsi medici, at quinnimo etiam Dogmatici intellexerint, ac cognouerint, ex medicamentis, quæ nutriunt, quæ non nutriunt, purgantia, atque mortifera siue venenosa innotuisse sola experientia, quod hæc omnia facultate ex tota (vt aiunt) ipsorum substantia (quam vim occultam medici vocant) sympathia aut antipathia aduersus nos agant; atque hæc sunt, quæ circa communitates primas Methodicorum à nobis fuerant scribenda, nunc eas quoq; consideremus, quæ itidem in medicina cum chyrurgica, tum prophylatica ab iisdem fuere obseruatæ.

Galen. 2. Meth. med c. 6.

Gal. in 10. simpl. c. de cācris fluiatilibus 6. simpl. cap. d. Aliss.

In 1. de comp. med. secundum gratia. c. 18.

De communitatibus, quas Methodici in mediciua chyrurgica obseruarunt atque in prophylatica. Cap. XIIII.

CVm vniuersa Methodica medendi secta in tres partes fuerint diuisa, quippè primum in eam, quæ olim medicamentis operabatur, & in illam, quę manu (quam chyrurgicem medici nominant) exercebatur, atque demum in prophylacticem dictam, idest pręseruatoriam. De prima satis superque scripserimus, restat modo, vt de his quoque duabus agamus; scilicet de chyrurgica & prophylactica, & vt à chyrurgica exordiamur, dicimus Methodicis à rei natura primum hanc communitatem satis fuisse, quippè alienum, sui ablationem indicare, vnde quodcumque, quod alienum sit, indicare sui ablationem constat, vt exempli gratia vlcus æquale cicatrice claudendum, cauum carne replendum & sic de alijs. Duplex vero ij alienum constituerunt, quod inquam indicat sui ablationem, vnum extrinsecum dictum, atque alterum intrinsecum vocatum. Alienum vero extrinsecum esse dicunt, quod extrinsecus corporibus infligitur, vt est spiculum, telum, & reliqua similia, quæ omnia perfectam sui ablationem indicant. Alienum vero in corpore intrinsecū vocatū triplex quoq; Methodici fecerunt, scilicet, alienum loco, alienum magnitudine, atque alienum defectu. Quod loco alienum dicitur, primam indicationem habet, quia indicat sui restitutionem, scilicet, in naturalem locum, vti fractio, & laxatio, & intestinum, quod in scrotum descendidit, quæ restitutionem, siue (vt ait Gal.) reponenda se hac in suo loco docent. Alienum vero magnitudine uocant, ut abscessus omnes sunt, scroti tumores, acrochordones, idest pensiles uerrucæ, phymata, condylomata, quorum quædam

indicant

indicant ſolum diuiſionem, vt abſceſſus, quædam omnimodam ſuperfluorum præciſionem, vt verrucæ, phymata, & condylomata. Demum alienum defectu vocarunt, quando partes, vel affectus ex defectu repletionem deſiderant, vti ſunt primum mutila & curtata omnia, ac vel etiam fiſtulæ, vlcera profunda hypophora Græcis dicta, ſinus, vlceraque alia. Hęc enim ex defectu repletionem indicant. Quas communitates ex natura rei curationem indicare, voluerunt. Neque eſt quod aliquis dicat, propterea has nihil artificij habere atque ob id plebeis itidem notas eſſe, ſcilicet quia membrum laxatum & ij ſentiunt in artus reduci, verrucā tollendam, atque vlcus cicatrice claudendum. Dogmatici quoque morbos indicare ſui ablationem dicunt, æque ac Methodici dixerunt, omne alienum ſui ablationem indicare; quod ſi artis etiam ignaris notum videatur, non tamen ipſis ſunt nota præſidia medica, quibus alienum tollitur. Etenim vlcus à rei natura cicatrice claudendum indicat, quæ cicatrix non inducitur vlceri cauo minimeq; deterſo, ideo, quæ vlceri cicatrice claudendo ſunt impedimento, primum indicabunt ſuijpſorum ablationem, quibus ſublatis vlcus ad cicatricem venit. Quare quæ aliena ſunt loco, indicant vel reſtitutionem, vel repoſitionem, veluti oſſa fracta & luxata. Quæ magnitudine ſunt aliena, vel perfectam præciſionem, vt verrucæ, phymata condylomataque, vel vnam tantum inciſionem, vt abſceſſus, qui facta inciſione expurgantur, & diminuuntur. Quod vero defectu itidem ſunt aliena repletione reſtituuntur, vti ſunt vlcera, fiſtulæ hypophora ſinuſque, atque hæc de communitatibus chyrurgicis & Methodicorum mente dicta ſint. Contra quos, quæ fuerint à Dogmaticis ſcripta, non erit inutile, vt nos & audiamus, & ſedulo conſideremus, & ſi quis hac in re rectus iudex fieri cupiat, ſciat oportebit Galenum Theſſali alioquin viſum fuiſſe apertiſſimum hoſtem, vt propterea plerumque non contra rem ſed contra hunc hominem diſputare videatur, at vnde tantum aduerſus illum inimicitiam contraxerit, ignoro, ni forte dicatur ex inuidia illud eueniſſe, quod Theſſalus in ſuo monumento iatronicen, id eſt medicorum victorem ſe inſcripſerit, atque eam in arte medica gloriam poſteris relinquere ita ſtuduerit, Quam famam & nomen Galenus gloriæ cupidus ſe ſolo poſteritati tradi in optatis habuerat.

Gal. in 5. ſimpl. cap. 1.

De aliquibus, quæ Methodicis obijciuntur, in communitatibus chyrurgicis. Cap. XV.

COmplura ſunt, quæ Methodicis de chyrurgicis communitatibus obijciuntur, & præcipua hæc fuerunt, primum, quod eorum Methodus in curandis, vlceribus, tumoribus, fracturis laxationibus, & curandis itidem veſicæ calculis, nihil habeat artificij, etenim etiam plebei non ignorant, quod alienum, & præter naturam eſt, ſui ablationem indicare, ſcilicet, vt ſuperiori capite dictum eſt, membrum laxatum & fractum eſſe reſtituendum, vlcus cicatrice claudendum, verrucas tollendas, ſecundo vlcus quoque cauum carne replendum eſſe æque plebei ac Methodici ſciunt, ac forte etiam ſarcotico medicamento illud agendum. Tertio, in curandis diuturnis vlceribus, quod à tempore indicatio neutiquam deſumi queat, & quod vlcus non ſit ſemper incidendum, ac nouandum, & quod Theſſalus in horum vlcerum curatione meminerit, labia dura & mali coloris eſſe excidenda, cum longe plura ſint impedimento quominus vlcus glutinetur, ac non minus reprehenditur, qui ea nominarit vlcera diuturna & non cachoete, & quod confuſam diuturni vlceris curationem tradiderit ampliuſque non eſſe verum, quod vlcus innouatum, vt cruentum curari debeat, quando vlcus cruentum ſit cauum & propterea ſarcoticis prius opus habeat, & vt cruſtam glutinantibus. Non minus

Gal. in 3. Meth. med. 1.

Cap. 1.
Gal in 4. Meth. med. cap. 4.

minus etiam damnatur, quod ad sananda illa vlcera cataplasma exsinapi circumponendum laudauerit, & præcipue cum prius sinapismo, & postea purgatione corporis vtendum, dixerit, quando medicamenta localia maximeq́ue calida non nisi prius corpore purgato adhiberi debeant. Accedit etiam, quod Thessalus voluit vlceris malignitatem curationem indicare, non minusque & diuturnitatem, cum tamen indicare potius videatur dispositionem partis. Præterea, *In 5. Meth. c. 10* quod Methodici (qui & ipsi dixerunt vlcus planum cicatrice claudendum esse, cauum carne implendum, cruentumque conglutinandum) medicamenta epalotica sarcotica & collectica antiquis cognita receperint, neque in illis componendis idcirco esse laborandum putarunt, Amplius quia curandis vlceribus Methodici non sumunt indicationem à parte affecta, neque à substantia, neque à figura neque à situ; Quæ omnia necessario esse consideranda pro recta vlcerum curatione molienda Dogmatici voluerunt. Damnantur itidem Methodici in neruorum vulneratorum curatione, & præsertim ad illorum inflammationem tollendam. Atque hæc sunt, quæ ipsis in medicina chyrurgica obijciuntur. Quę si accuratius considerentur, haud illi ita, vt aliquibus Dogmaticis visum est, erunt damnandi, & de illo quod primo illis obijcitur, eorum scilicet Methodum nihil habere artificij, alias dictum est; idem hoc propemodum significare videtur, quod Dogmaticorum, in curandis febribus, indicandi ratio habet, quando & ipsi dicant, ipsas, vt causas indicare sui ablationem: exempli gratia membrum laxum *In 5. simpl. c. 11* erit tendendum, tensum laxandum, induratum emolliendum, & emollitum indurandum, atque sic de multis alijs faciendum quæ, vt ait Galenus, ex natura rei nedum medici, at plebei etiam æque nouerunt, & quod inter hos facit differentiam est, quoniam non æque omnes sciunt qualibus prę sidijs hæc tollantur, quæ tantum medicis nota sunt, ita & Methodici dicent, omne quod est alienum, sui ablationem indicare, quibusq́ue etiam medicamentis tollatur, seipsos scire, & in hoc à plebeis, qui hæc ignorant, differre: At si dicatur, etiam plebeos non ignorare, vlcus, exempli gratia cauum carne esse replendum, atque fortasse non minus quoque medicamentis id faciendum esse sarcoticis vocatis, idest generantibus carnem, quæ ab antiquis fuere composita, & posteritati tradita, ac proinde æque ac plebei Methodici non distinguant, qualibus sarcoticis illud sit faciendum, cum non æque omnia sarcotica ab antiquis composita, & inuenta, omnibus vlceribus cauis conueniant, quandoque enim thus vlceris cauitatem replet, quandoque iris, vel erui farina, quandoque aristolochia; Vnde in hoc ipsi maxime errasse visi sunt, qui communibus compositis sarcoticis ab antiquis inuentis perinde atque plebei caua vlcera in omnibus sufficienter curari posse voluerint, cum tamen hæc non æque in omnibus carnem generent, vt propterea necessariò distinguenda sint sarcotica, & cognoscenda, quæ particularibus vlceribus conueniant, & quæ non. Ad quæ Methodici facile respondebunt, sarcoticorum quadam communi distinctione proposita, quippè, quod quædam efficacius, & quædam debilius agant, ad gignendam carnem, proinde vbi debiliter agentia non valeant carnem generare, ad efficaciorem vsum confugiendum esse. Quam medicamentorum sarcoticorum differentiam ex vlcerum natura magis quam ex natura partis esse capiendam Methodici duxerunt; Vnde in vlcere humidiori, validiori sarcotico, & in minus humido, debiliori, opus esse affirmabunt. De indicatione à tempore alias à nobis actum est, ac non minus demonstratum etiam ex Dogmaticorum sententia, morborum varia tempora, varia præsidia indicare: verum quod in antiquo vlcere ad cicatricem non ueniente utile sit, uti Thessalus sentijt, labia scarificari, & ulcus renouari, etiam opiliones, ut recte Galenus ait, cognouerunt; neque immeritò, cum prauo eo sanguine euacuato, ac sublatis callosis labijs, & mali coloris in ulcere corrigatur praua (si cum Dogmaticis

loquamur) intemperies, vel adstrictus morbus, quippè tumor tollatur, vlcerisq; meatus adstricti aperiantur, & idcirco calor illiusce partis euentillatur, transpiratque. Quam rem ita sentijsse quoque visus fuit Hippocrates, quum dixerit; (quod Gal. non negauit) & ab inueteratis vlceribus confert, id agere, vt sanguis crebro effluat. Neque, vt opinor, rectè à Galeno ad hoc fuit responsum. Quam curationem cum Auicenna, tum alij recentiorum maxime commendarunt. Ait Auicenna; quando corrumpitur, quod est in circuitu vlceris, & viridescit, & nigrescit, cura id scalpellatione, & sanguinis extractione, nec non cucurbitulis. Quare non ita damnandus fuerat Thessalus, qui dixit antiqua vlcera esse nouanda, ac idcirco labia dura, callosa, maleque colorata excidenda. Quod hæc præcipue sint impedimento, ne vlcus coalescat. Dixit itaque antiquum vlcus, vt recens cruentumque curandum, quando multa recentia vlcera etiam caua sint, in quibus primo cauitas carne replenda est, & postea conglutinatio ænemis medicamentis procuranda; vnde Thessalus quoque supposuit, recentia caua vlcera prius carne esse replenda, quàm, vt cruenta conglutinentur. Omnia, quæ Thessalo Galenus obiecit, prosequi noluimus, quod ex ijs quisque intelligere fortè queat potius contra hominem quam contra rem Galenum disputasse. Quid mirum? si vlcera cachoete diuturna appellarit, cum cachoetia vlcera perpetuo diuturna reddat, quæ tardissime ad cicatricem veniunt. Neque etiam confusam curationem illorum vlcerum (etsi singula particularia ad eam curationem facientia prosequi noluerit) egisse visus est, cum præcipua, & quæ certam curationem faciunt, tantummodo fuerit prosequutus. Neque etiam ita reprehendendus fuisse videtur, qui cum diuturnitatem tum malignitatem in diuturnis vlceribus curationem indicare affirmauerit: De primo nuper egimus, demonstrantes etiam Dogmaticorum medicorum dogmatis tempus in morbis curationem indicare: quod & curationi vlcerum diuturnorum maxime quadrare videtur, nam quemadmodum in horum vlcerum principio & augmento visum habuerunt medicamenta, quæ quouismodo vel fluxionem vlcus facientem prohibebant, vel humorum acutam qualitatem vlcerantem corrigere valebant, vel quę partis temperiem vitiatam humores corrumpentem emendare, atque tollere potuerũt; nunc eadem vlcera in statu & vigore constituta, vel quadatenus a suo vigore etiam declinantia, discussorijs atque euacuatorijs præsidijs egere Thessalus docuit. vnde ille labiorum facta excisione sanguinis in ipsis vlceribus euacuationem commendauit, atque non minus medicamenta metasyncritica vocata, & præcipue quæ emplastro ex sinapi confecto agebantur quippe, vt partis (secundum Dogmaticos) cachoetia, quæ in vitiata temperie consistit, qua humores vitiantur, tollatur, eiusque partis imbecillitas reparetur, seu, vti Methodicis videbatur, vt meatuum partis adstrictum, à quo, & cachochymia, & debilitas procedit, remoueatur. Quę tamen præsidia Gal. apertè (vt Thessalò officeret) reprehendit; & particulatim illa, quæ ex sinapi fiunt: quoniam hæc, quod vehementer sint calida & sicca, incidendo, & erodendo, potius vlcus augere apta nata sint, atque non minus quod augeant fluxionem humorum vlcus fouentium, quoniam attractoria quoque vi polleant: & demum quoniam primum Thessalus topica hæc præsidia adhibenda, tentandaque esse voluerit, post hæc (vt vlcus in melius mutetur, & sanari videatur) purgationem catharticis, siue eductorijs medicamentis esse moliendam. Quæ quidem si ita fiant, profecto medendi ordo peruertitur, quando in vlceribus sanandis, primum locum (omnibus medicis consentientibus) medicamenta purgatoria habeant, ad purgandos humores ex toto corpore fouentes ipsum vlcus, & postea ea, quæ vlceratæ parti adhibentur. Verum, etsi hæc vera videantur, tamen non video Thessalum ita ut fit à Galeno, reprehendi debere: Etenim ipse non adhibuit sinapismum supra ipsum ulcus, sed circa id ipsum

In lib. de vlceribus.
In li. 4. Meth cap 4.
Guid. de Caulicro in tract. 4. doct. 1. c. 1.

ipſum, ac propè vnde vlcus augere poſſe, intelligatur. Præterea totius corporis curam habuiſſe non ſemper, ſed in eo tantùmmodo, ſi ſinapiſmus non profuiſſet. Nā ſi fortè hoc medicamento vlcus melius habuiſſe ipſi fuerit obſeruatum, non eſt credendum alia remedia fuiſſe aggreſſurum. Hæc vero medicamina ex ſinapi ad hæc vlcera eſſe vtilia, eo quidem fortaſsè nobis perſuadebitur, quod vlcera cachoete foueantur à praua partis affectæ intemperie humores affluentes, corrumpente; quæ nihil aliud eſt, quàm partis cachexia, cum hæc autem ſinapiſmo corrigatur (mutatur.n. illiuſce partis intemperies à medicamenti iſtius digerente, rubefacienteq; facultate) cur reprehendemus Theſſalum, qui tale præſidium propoſuerit? Neque dicendum eſt, morbi cachoeriam non conſiſtere in vitiata partis intemperie, at in humoribus prauis ab intemperie genitis. Quoniam intemries, quæ cachexia illius partis eſt, præcipua cauſa ad vlcus faciendum, exiſtit; ſublata enim cachexia, humores non corrumperentur, atque ita incorrupti vlcus non facerent cachoete. Si vero ſinapiſmus augeat humoris fluxionem, quod non negarent Methodici, tamen prauam partis intemperiem, qua humores corrumpuntur, & vlcus fouent, corrigit, quod longe vtilius eſt ad ſanandum vlcus cachoete. Verum quia hęc vlcera diuturna, quæ cachoete ſunt, a partis cachexia potiſſimum conſeruantur, quippè humores ipſa affluentes corrumpente, aptosq; ea qualitate ex corruptione adepta ad exulcerandum ipſos faciente. Neque etiam nobis Theſſalus reprehenſione dignus viſus eſt, in eo quod primo dixerit vtendum ſinapiſmo, & poſtea purgandum eductorijs pharmacis: Quando non in omnibus vlceribus ſinapiſmo atque purgatione vti oportere ſenſerit. Etenim in ijs, quæ ab euacuato ſanguine per labiorum exciſionem, melius ſe habent, ac ſanitati reſtituuntur, neque ſinapiſmo neque purgatione opus eſſe vlla intellexit, vbi vero à ſanguinis vacuatione vlcera in melius non mutantur, ſinapiſmum eſſe adiungendum, atque demum ſi neque ſinapiſmo ſanentur, etiam purgatione largaeſſe opus, quæ fiat elleboro, vel alijs ſimilibus medicamentis valenter purgatorijs. Huius vero curationis talis fortè ratio erit, quod hæc vlcera aliquando ſolummodo foueantur ab imbecillitate partis ob vitiatam temperiem quę cachexia eſt humores corrumpens; & aliquando & ab ea cauſa, & ab humoribus corruptis ex toto corpore fluentibus ad partem vlceratam; ad vlcera, quæ primo modo fiant, ſat erit ſinapiſmus, tollens ipſam partis cachexiam; quæ vero vtramque cauſam habebunt, pręter ſinapiſmum etiam purgatio erit neceſſaria. At dicunt, ordinem peruerti, quando prius purgatio locum habeat, & mox localia medicamenta. Hoc eſſet verum, ſi omnia vlcera diuturna cachoete ab utraque cauſa fierent, ſcilicet à partis uitiata intemperie, quæ cachexia eſt, humores corrūpente, atque à corruptis humoribus ex toto corpore, uel ex aliqua parte ad ulceratam partem confluentibus; at quia plerumque hæc ulcera fiunt ab affectu ſolummodo partis, qui ipſam reddit cacheticam, debilemque, atque humores, qui ulcus faciunt, corrumpit abſque nullo humorum ex corpore affluxu. Atque in talibus ulceribus curandis meritò Methodici à medicamentis purgatorijs abſtinuerunt, tantummodo affectui partis, ut ipſum tollant, incumbentes, cum nulla purgatione fit opus, neq; utile ſit redundantes humores medicamentis catharcticis commoueri; commoti enim poſſunt, & ad ulceratam partem decurrere, ulcus augere, & ad alias quoque corporis partes commoti poſſunt uarios affectus, & quandoque grauiſſimos concitare: addo etiam eductoriorum medicamentorum uſum, uires debilitare, & pręſertim naturales, ſtomachum uero priuatim labefactare, appetentiam tollere, ac uitiare, nec non humores corrumpere, & uiſcerum probam intemperiem uitiare. Neque iniuria Methodici plerumque ab uſu purgantium ob haſce prædictas cauſas abhorruerunt, & non niſi magna neceſſitate coacti illorum uſum admiſerunt. Quid? non ne etiam Dogmatici uſum

purgantium timuerunt? cum omnibus eductorijs medicamentis vim quandam inesse deleteriam, qua naturæ humanæ aduersantur, cognouerint. Quare neque Thessalus in vlceribus cachoetis à partis affectu, nullo humorum affluxu concurrente sinapismū sufficere putauit. Vbi vero hæc à sinapismo melius non se habeant (quod indicium sit, adiunctum quoque affectui partis esse humorum ex corpore affluxum) etiam purgatione esse vtendum. Neque est, quod aliquis contra Thessalum dicat, consultius esse vlcus præter partis cachexiam etiam humorum affluxum causam habere prius medicum dignoscere oportuisse, atque ita primo purgationem fore præmittendam, & post ipsam sinapismum instituere oportere. Verum ita respondere possent, non facile esse, vt medicus cognoscat, partis affectui vlcus facienti humorum ex toto corpore, aut ex aliqua parte affluxum coniunctum esse, quod ars cognoscitiua coniecturis sæpe fallacibus exerceatur. Quamobrem Methodici vtilius dixerunt, sinapismum adhibendum & ipsius vtilitatem esse prius experiendam, quàm ad medicamentorum purgantium (quæ perpetuo prædictis causis multum timuerunt) vsum deuentum esset. Namque certius æstimarunt, posse intelligi, an humorum fluxio vlcus cachoete foueat, ex adhibitis medicamētis ad affectā partē metasyncriticis vi tollendi vitiatam intemperiem (quem ipsi adstrictum morbum faciunt) præditis. Si enim vlcus non foueatur affluxu humorum, profectò necessario ab vsu prædictorum medicamentorum melius se habebit, quod nisi in melius mutetur, signum erit, fluxionem humorum impedimento etiam esse, ne vlcus coalescat, atque tunc deprehendi, medicamentis quoque eductorijs, ad purgandos, & reuellendos humores à parte exulcerata, opus esse. Obijcitur præterea Thessalo à Galeno, quod vlceris quoque malignitatem curationem indicare, dixerit. In qua re non video Thessalios solummodo esse reprehendendos, sed plures etiam Dogmaticorum, qui malignitatem in morbis curationem indicare voluerunt: quid enim? An non Dogmatici in peste pestiferisque febribus, atque in vulneribus venenatis sumpta indicatione priuatim à malignitate, alexipharmacis agunt? Cuiusmodi est terra sigillata, terra samia, bolus armenus, lapidesque alij, & terræ bezoarticæ. Non ne etiam in vulneribus & morsibus venenatis theriaca mithridatio, alijsq; alexiterijs Chyrurgi vti solent? Præsentis vero occasionis non est, vt de hac re, scilicet an morborum malignitas curationem indicet, hic longius agatur, idcirco ad aliud, quod Galenus Thessalijs medicis in neruorum curatione obiecit, transeamus; & dicamus non constare nobis, qualem Thessalus curationem particularem ad neruos vulneratos instituerit. Quod fortassè neque Galeno fuisse notum ea coniectura, facile dubitatur, quia Thessali verba de ea curatione non recitauerit, quemadmodum fecit vbi de diuturnorum vlcerum curatione egit. Errores vero quos in curatione neruorum vulneratorū se animaduertisse, dixit, non à Thessalo, sed à quibusdam ex Thessali sectatoribus, qui an recte Methodicam medicinam calluerint, haud planè constat, prodierunt. sed hęc omittamus, & ad ea, quæ Thessalijs in curatione neruorum vulneratorum obijciuntur, veniamus. Primo ij redarguuntur, quod in punctis neruis ijsdem medicamentis vsi fuerint, quibus vti consueuerant in maximis vulneribus, quippè enemis; idest conglutinantibus; quæ curatio est summe periculosa. quando potius vulnus sit augendum, vt per ipsum humores effluant, quàm claudendum, ne exinde dolores, inflammationes & cōuulsiones pertimeantur, ad phlegmonesque in ijsdem concitatos neruis cum præcauendos tum sanandos vtendum sit iuxta communitatem illorum præcipuam medicamentis laxantibus, scilicet quod inflammatio quælibet sit morbus adstrictus. Ad primum dicimus Methodicos voluisse omnia quidē vulnera enermis, curari, attamen seruatis (vt aiūt) seruandis, quādo neq; constet illos vlcus cauum itidem statim conglutinatorijs coalescendū statuisse,

In lib. 4. Meth. cap. 4.

sed

ſed poſtquam cauitas carne fuerit repleta, neque ſordidum priuſquam non fuerit probè deterſum: proinde in neruorum itidem punctionibus non ſtatim ad vulnus conglutinandum ipſos feſtinaſſe neque minus etiam in omnibus vulneribus, morſibus, atq; ictibus venenoſis, idē eſſe faciendū. ſiquidem virus primum per vulnus extrahendū fortè ducebant, ijs, quæ laxant, quod virus in partem vulneratā ſuſceptū, morbum adſtrictum faciat. Vnde locum etiam non habebit, quod ab auctore libri de ſectis ad eos, qui introducuntur Galeno tributi (quem Galeni non fuiſſe auderemus affirmare) Theſſalijs quibuſdam obijcitur; ſcilicet eos non poſſe (exempli gratia) recte mederi morſibus à cane rabido inflictis, cum primis diebus nullo ſigno à morſibus, qui à cane non rabido fiunt, interſtinguant? quare illos ijſdem enemis morſus curaſſe, quibus & illos à cane non rabido factos ſanabant, ſcilicet ſtatim vulnus conglutinātes; vnde ex hac praua curatione clauſo intus veneno minimeque per vulnus expurgato quoſdam perijſſe. Nunquam credere potuimus viros alioquin doctiſſimos (quod ex quibuſdam ipſorum fragmentis conijcitur) ſcilicet Methodicos celebriores tam ſtupidos fuiſſe, qui vulnera venenata à communi curatione non exceperint, aliaque via ea curare non voluerint. Eodem itidem modo, & in punctis neruis, eos ſtatim ad conglutinationem veniſſe non conſtat litterarum monumentis, vel à Themiſſone, vel à Theſſalo, vel ab alijs, qui in ſecta Methodica claruerunt, poſteritati traditis, licet ſcripſerit Gal. medicum Theſſalium quendam primo enemis medicamentis in neruo vulnerato adhibitis, & poſtea oborta inflāmatione appoſito emplaſtro ex tritico, (quod olim antiqui parabant ex farina triticea oleo atque aqua, & idcirco triapharmacum appellarunt) putredine concitata, interemiſſe. Hic fortaſsè medicus Methodicus non recte Methodicæ ſectæ hypotheſes tenebat, quod eo argumento conijcitur, quoniam ille ad inflammationem in puncto neruo obortam, vſus fuerit ex farina triticea emplaſtro putrefactorio. Quis queſo Methodicorum fuit, qui vnquam docuerit in inflammatione, quæ eſt morbus adſtrictus, perpetuo ſuppurantia conuenire, cum primum illorum dogma fuiſſe demonſtrauerimus, in adſtricto affectu laxantia medicamenta conuenire, & non ſuppurantia. Theſſalus ijs certe vſus non fuiſſet, ſed ſolis laxantibus, cuiuſmodi vſum quoque fuiſſe Galenum in neruorum puncturis ad prohibendam inflammationem conſtat; cuiuſmodi eſt oleum temperate calidum, antiquum, Sabinumque primum locum habuiſſe ſtatuit, quo vſum fuiſſe ſcribit, cum in neruis punctis, tum circum puncturam ipſorum. An non ipſum eſt medicamentum ſecundum Methodicos laxans, quinimo ipſum laxare Galenus in multis locis docuit. Etenim de neruis vulneratis cum dolore ait: Bis ac ter in die, & in nocte ſolitum fuiſſe adhibere fomentum ex oleo calido. quid an non etiam ab eodem oleum è ſeminibus lini expreſſum commendatur? quod itidem nemo negabit eſſe vnum ex vſualibus laxatorijs, quæ fuere apud Methodicos in uſu ad morbos adſtrictos: Quare ij non videntur ita grauiter reprehendendi, qui neruos vulneratos, maximeque punctos curant laxantibus, & anodinis ratione doloris & inflammationis, quæ in ipſis magno cum timore fieri ſolent. ad quas inflammationes compeſcendas, vel prohibendas etiam in vulnerato capite cum oſſis fractura, ſublato oſſe duræ membranæ affundendum ſanguinem columbini atq; roſaceum temperate calidū, voluit, compluresque oleo ſolummodo roſaceo affuſo calido nullum periculum incurriſſe & ſanatos fuiſſe Galenus itidem ſcripſit. Igitur neque in neruorum, neruoſarumque partium vulneratarum curatione Theſſali methodus tanta reprehenſione digna videtur. Veluti Methodici putarunt, magna quoque ventris vulnera enæmis præſidijs eſſe conglutinanda, ſeruatis tamen ſeruandis, ſcilicet in primis aliarum internarum partium prius habita accurata conſideratione. Neque enim ita ſtupidos fuiſſe medicos Methodicos, qui ſpacio quatuor centum ferè annorum

In 6. Meth. med. cap. 2.

In 6. Meth. med. cap. 7.

In 1. de comp. med ſecundum loc. cap. 8.

In lib. 10. ſimpl. cap. de ſanguine columbino in 7. de comp med. ſecundum loc. de plaga capitis à perusſiore.

ſuper

super omnes alias sectas (vti superius à nobis demonstratum est) in medicina claruerunt, censendum est, vt ventris magnum vulnus statim nulla partium internarum habita consideratione claudendum enæmis voluerint, sed post accuratam internarum partium curationem credendum est uoluisse hanc indicationem locum habere, ita ut quæ prima in mente illorum fuerit indicatio, postremum locum in executione habuerit. Eodem itidem modo Galenus Methodum Methodicorum damnauit, ex eo quod in sputo sanguinis ex ulcere pulmonis mittant sanguinem, quod nihil aliud sit, quàm in morbo laxo uti medicamento laxante, sanguinis enim uacuatio (auctore ipso Galeno) medicamentum calasticum, idest laxans est. Ad quod, non inconuenire aliquando dicimus ex accidenti morbum laxum præsidio laxante tolli, perinde ac Dogmatici etiam dicunt, fluxum sæpius tolli. At consultius quoque Methodici responderent, non omne sanguinis sputum laxum morbum dici, sed illud solummodo, quod fit, ubi sanguis immoderatius ita effluit, ut in corpore magnam noxam inducat. At esto etiam quod ob eam causam immoderatius sanguis effluat, ita ut sit morbus laxus, non inconueniet reuulsionis & diuersionis gratia ad sistendum illum fluxum modicum sanguinis, ut posterius clare demonstrabitur, uena secta, uel alio modo educi, Quomodo sæpius Dogmatici hæmorrhagias, menses immoderatius profluentes, uel hæmorrhoidas sistere consueuerunt. Atque hæc sunt, in quibus Medicina Methodica à Dogmaticis damnatur.

In 5. Meth. med. cap. 15.

Methodicis obijcitur, quod non exerceant medicinam ad homines particulares, sed ad hominem communem, & genericum. Cap. XVI.

In 3. Meth. med. cap 7.

Stupidissimos Methodicos uocat Galenus, eosq; extremæ dementiæ dixit, communem esse omnium hominum curationem putantes, quando non homo communis & genericus sit curandus, at particulares homines natura, ætate, sexu consuetudine atq; studio interse distincti: Si itaq; inter se homines hisce de causis sunt differentes, ét quemq; illorum differentẽ curationẽ, quæ ad ipsum curandum aliquid ueluti proprij habeat, habere est opus. Vnde Thessalus, quod instituerit Methodum medendi, qua non particulares homines curantur; sed communis & generalis homo maxime damnandus uidetur. Verum (ut uerum aperte fateamur) non ita fuisse ab omnibus iudicatam hanc sectam ea ratione intelligitur, quia cæteris omnibus sectis medicinæ (dico Empiricę & Dogmaticæ seu rationali) tot annis, uti alias dictum est, ita præualuit, ut non rusticos & plebeos, sed uiros doctos, philosophos, nobiles, magnates, principes, atque Imperatores sibi ipsi maxime addictos habuerit. Neque medici eam sectam in uillis, in oppidis, & in alijs locis uilibus exercuerunt, in medendique arte ipsi tantum claruerunt, at quinimo in maximis celeberrimisque ciuitatibus, cuiusmodi fuit olim magna Roma, in eoque præsertim tempore, quo ipsa imperatoribus maximis floruit, creditaque meritò est, omnium ciuitatum regina, & metropolis. Cur itaq; istius sectæ, illis temporibus admodum celebris eius sectatores fuerunt ita stupidi, & dementes iudicandi? certè Galenus contra Thessalios magis contumelijs, quam argumentis agere multis uidebitur, qui accurate omnia, quæ Galenus aduersus hunc unum Thessalum, cuius fuit hostis acerrimus, scripsit, animaduerterint. At rem aggredior, ut ostendam curationem illam generalem & communem, quam homini communi tantum, & non particulari conuenire Dogmatici statuunt, haud uideri ita inutilem, & perniciosam. licet ipsis primo obijciatur, uti dictum est, non homines particulares eo medendi modo curari, sed hominem genericum

nericum & communem, quæ opinio vel vnico hoc argumento à veritate ab horrere, videtur, quod singulis particularibus non vna curatio propter ipsorum differentem naturam, ætatem, sexum, consuetudinem, atque studium, conuenire possit. Etenim quis medicorum est quem lateat, in calidiori corpore exempli gratia minus laborandum ad tollendam febrem, quam in frigidiori? idque propter maiorem, & minorem à naturali statu recessum. atque ita etiam in sicciori corpore vlcerato validiora siccantia conuenire, & humidiori, minus efficacia. Ex quo cognitum est, agrestioribus, atque robustioribus corporibus valentiora medicamina conuenire, & mitiora imbecillioribus. Huc accedit etiam, quod alia medicamenta pueris, alia iuuenibus, alia adultis, atque alia senibus conuenire quotidiana experientia cognouit, pueri quidem neque vacuationes insignes neq; purgationes ferunt, vt Iuuenes & adulti faciunt. Quare istis rationibus Methodicorum generica curatio à Dogmaticis est explosa. Quę fortasse, vt defendat; haud multis quoque rationibus indigna aquoquam ęstimabitur: Siquidem omnium testimonio & confessione constet, corpora omnium particularium hominum, ex ijsdem conflata esse principijs, scilicet ab ijsdem elementis, humoribus, atque partibus, à quibus vnica ab ijs natura fluxit, quam eandem singulis inesse cognoscimus: neque enim indiuidua specie differunt, sed quibusdam accidentibus, Quorum varietate in singulis curandis, medicamenta non natura, sed potius efficaciori vi, & minus efficaci distincta conueniunt; vnde hæc ipsa ad singulares homines curandos varia interse erunt (vt aiunt) secundum magis & minus, idest secundum maiorem & minorem vim, qua donata sunt, atque hac solummodo differentia curatio generica, à particularium hominum curatione interstinguet, quoniam ad particulares homines, natura, ætate, sexu, studio consuetudine distinctos, persanandos, ea quidem cognita esse debent medicamenta, quæ efficaciter agunt, atque illa non minus quæ blande; Medicos siquidem omnes haud latet, pueros, eunuchos, mulieresque molles, non ferre pręualida euacuantia, atque purgantia; & viros adultos, robustos, agrestes pręualidis iuuari: quod in curandis quoque affectibus maxime animaduertitur. Nam pueri febre, vel phlegmone vexati, neque sanguinis vacuationem, neque purgantia valida æque, vt viri ijsdem malis laborantibus, non ferrent. neque vlcera in ijsdem æque siccantibus medicamentis tollentur, in his efficaciora siccantia, atque in illis debiliora, requiruntur. Itaque ex ijs facile intelligimus, non ita damnandam esse genericam Methodicorum curationem, qua ne dum homini generico, at quinetiam particularibus hominibus differentibus temperamento, ętate, sexu, studio, consuetudine & quibus libet alijs differentijs distinctis, mederi posse, adnotatis in medicamentis quibusdam pauculis differentijs, quæ penes ipsorum maiorem & minorem agendi vim, animaduertuntur. Quo non mirum est, si medicamenta, conuenientia homini communi, etiam particularibus hominibus probe conuenire ea cautione videantur. Quæ res facile nobis innnotescet, præmissis quibusdam. & primo quod, solæ animalium species & non particularia indiuidua proprios ac distinctos habuerint cum cibos, tum medicamenta atque ita, vt in ipsis distinctissima obseruentur, Vnde Gal. meritò facultates me-
» dicaminum experientia cognoscendas ad hominum vsum docens; dixit; In pri-
» mis quidem ac maxime sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea
» re ad quam dicitur, siquidem non protinus si hominem refrigeret cicuta, & stur-
» num refrigerabit: aut si sturnum nutriat, nutriet & hominem, eadem ratione ne-
» que si hominem purget veratrum continuo purgabit & coturnices. Quod tamen
» in indiuiduis non obseruatur. Etenim veratrum omnibus coturnicibus est cibus, singulæque coturnices eo cibo nutriuntur, veluti eo cibo omnes homines purgantur. idem quoque esse de medicamentis à multis traditum est neque immeritò,

Gal in 3. Meth. med cap. 7.
In 2. ad Glauc. cap. 3.
In 6 Meth. med. cap 3.
In 6. de comp. loc med. c. vlt.
In 2 de comp secundum gratia cap. 11. & in 3. cap. 3.

cum, vt quędam ex innumeris perstringam, experientia cognitum sit dictamnum exempli gratia non vni ceruo at singulis ceruis vulneratis remedio esse, & veneno singulis ceruis infectis cancros fluuiatiles cinaramque aduersari, & aduersus morsus venenatos mustellæ cuilibet rutam deuoratam esse auxilio, & ciconię origanum, vrso formicas; cunilam testudini, apro hederam, oleastrum elephanti, coruo laurum, lactucamque syluestrem draconi. Non enim vni tantum bruto, sed cunctis singulis hæc medicamenta prodesse, cognitum est. longus quidem & nimius labor naturæ fuisset, si singulis eiusdem speciei brutis, singula monstrasset medicamenta, compertum enim est, quod vni eiusdem speciei animali ad medendum conuenit, singulis omnibus suæ speciei conuenire. Ad purgandum quoque eodem modo natura in singulis animalium speciebus se habuisse constat, vt quædam medicamenta purgantia illas ipsa docuerit, quæ omnibus brutis eiusdem speciei ad corpus excrementis exonerandum, conducant; non ne feles commansis graminis radicibus vomitione purgantur? an non canes lauro? accipitresque voratis suis ipsorum pennis? palumbes vero, graculas, merulas, lauri itidem folio annuum fastidium purgare & columbas, turtures, gallinasque helxine, anatesque, anseres, atque cæteras aquaticas oues syderiti herba, & grues palustri iunco, Plinius testatum reliquit? Quid itaque non ne verum est? naturam diuersis animalium speciebus quædam monstrasse præsidia, quibus ad morbos particularia animalia vti queant? certe quidem, namque (vti dictum est) eodem modo se habent animalium species ad medicamenta, quo se habent ad nutrimenta. An non hordeum, auena, zea fagopyrum, fænum cibus est omnibus equis, mulisque veluti triticum omnibus hominibus? non enim equorum mulorumque aliqui licet temperamento ætate, sexuque quodammodo differant, hunc cibum respuunt, vel ipsum aliqui illorum non ferunt. Panis etiam è tritico paratus ita singulis hominibus est opportunus cibus, vt nullus ipsum respuat, neque ullus ipsius vsu ledatur; non enim Socrati conuenit, & Platoni (quod à Socrate ipse temperamento distinguatur) nequaquam: neque solis pueris, at singulis cum pueris, tum iuuenibus, tum alijs alterius ætatis hominibus cibus est opportunus, non secus & viris & mulieribus, & rusticis, & vrbanis conducit, plebeis, philosophis atque alijs studio differentibus. Quare eodem modo de medicamentis erit sentiendum, quippè quod vni homini conducit, cæteris alijs omnibus conducere; neque varia corporum temperamenta, sexus, ętates, studia, medicamenti essentiam siue naturam vnquam euariant, sed quantitatem solummodo, & ipsorum medicaminum agendi efficaciam, cum ex ijs quidam homines minus efficacia ferant, & quidam etiam valde efficacia exoptent, ipsisque iuuentut. At rem hanc exemplis quibusdam illustremus, & confirmemus, quid an non cognitum est, vnico medicamento innumeros ferè homines eodem affectu, persanatos fuisse? non ne Æsculapius Romam pestilentia infectam solo Theriacæ vsu sanauit? quid non ne omnibus hominibus, calidi, frigidi, humidi siccíq; temperamenti, cuiusuis ætatis, sexus studijque peste infectis Theriaca fuit vtilis? Quid, etiam non ne Galenus expressum reliquit, in quadam pestilentia, omnes homines cuiusuis temperamenti, ætatis, sexus, vsu boli armenij (quem fuisse terram sinopicam Dioscoridis putamus) per os deuorati fuisse iuuatos? Quid etiam de lapide bezuartico dicemus? an non omnibus vtiliter datur, ad venenum deuoratum, & ad febres pestilentes? certe quidem. Si vero de medicamentis quoque venenosis loquamur, non ne cicuta, opium, altercum cantharis, buprestis, salamandra, taxus & alia similia omnes homines cuius libet temperamenti, ætatis, sexus, studij, grauiter lædunt? Neque est, vt quis dicat, quoddam venenum deuoratum non eosdem particulares homines æque lædere, quinimo quibusdam deuoratum nihil læsisse; Quod etsi quandoque contingat, non ideo fit, quia

quia in hominibus temperamento, ætate, ſexu aliquo pacto inuicem diſtinctis diuerſe agat, ita, vt quoſdam lædat, & interimat, & quoſdam non, at aliam in cauſam varia à veneno deuorato operatio erit referenda, quæ erit, in quibuſdam venenum grauem noxam non inducere, aut quod eius quantitas nimis exilis fuerit adeo, vt priuſquam cœperit agere, fuerit ab expultrice natura, vel per aluum vel per ſudorem vel per vrinam, vel per vomitum excreta; aut quia venenum antidotum inuenit in ſtomacho, cuius vi impeditum agere non poteſt, quando cibus pinguis ac vnctuoſus in ſtomacho exiſtēs, vim veneni hebetet, ac retardet, quoad vnà cum excrementis excernatur. Quare illa varia veneni in varijs hominibus operatio, non à differentia naturæ, vel ætatis, vel ſexus, vel alterius conditionis prouenit, ſed à cauſis prædictis. Eodem modo ſi loquamur de alexipharmacis, & alexiterijs, idem verum eſſe comprehendemus, quando & hæc omnibus particularibus hominibus vel veneno infectis, vel à fera venenata demorſis, medicamenta ſint, neq; varie agant ratione varij temperamenti ætatis, ſexus, ſtudijque ſed quinimo ſingulis remedio ſint. Scribit Galenus de Theriaca, eam eſſe optimam, quę omnes homines à viperis demorſos, ſanat; quinimo dixit, neminem ex demorſis à viperis, qui theriacam deuorauerit, interijſſe. Si itaque omnes demorſi à viperis Theriaca ſanantur, quomodo verum erit rationalium medicorum dogma, quod medicamenta in corporibus temperamento, vel ætate, vel ſexu, vel ſtudio, diuerſis ac varijs, non eadem, ſed varia quoque eſſe debeant? Accedit, quod ſi non eadem medicamenta, particularibus hominibus natura, vel ſexu, vel ætate, vel ſtudio, differentibus conuenirēt, ergo in varijs hominibus à viperis exempli gratia demorſis varia medicamenta alexiteria conuenirent, neque vnicum omnibus conduceret alexiterium, quod tamen omnes falſum intellexerunt, quoniam ſola Theriaca (Galeno auctore) ſanat omnes à viperis demorſos. adde quod ſi hoc eſſet, non tantum ratione variorum hominum demorſorum, at quinimo etiam ratione ſingularum viperarum mordentium, natura, ætate ſexuque diuerſarum, alexiteria varia eſſe debuiſſent, quod ſi fieret, medicamenta fermè innumera eſſe deberent alexiteria, cum tamen pauca ſint, quæ omnibus à quibuſuis ſerpentibus vipereis demorſis efficaciter medentur. Quid etiam an non Galenus affirmauit? omnibus hominibus à cane rabido demorſis antidotum ex cinere cancrorum fluuiatilium vſtorum ita conducere, vt hæc antidotus multis diebus per os aſſumpta quoslibet demorſos à cane rabido ab hydrophobia ſiue à rabie ita præſeruauerit, vt ne vnus quidem ex ijs, qui antidotum deuorarunt, rabie fuerit tentatus. Item de alyſſo ad rabiem ſcripſit. Cæterum ſi de purgatorijs etiam ſermo habeatur, quid an non omnes purgant? Veratrum deuoratum omnes quidem homines cuiuſuis conditionis purgabit, idem ſcammonium, colocynthis, elaterium & alia purgatoria, & ſi quibuſdam non conueniat veratrum, vel ſcamoniū vel aliud ex medicamentis eductorijs, hoc non fit, quod propter differentem vel naturam, vel ætatem, vel ſexum, vel ſtudium diuerſum, non purget, at quod vel nimis purgat & agitat, vel minus quam ſit opus. Quapropter cum ſingulis hominibus, licet differant natura vel ætate vel ſexu, vel ſtudio, eadem medicamenta conuenire hactenus demonſtrauerimus, quis queſo non intelliget, Galenum contra Theſſalum conuicijs potius, quàm rationibus egiſſe? neque enim ſtupidi & extremę dementiæ erunt dicendi, qui conſtituta generica curatione (quibuſdam & pauculis exceptionibus animaduerſis) particularibus hominibus mederi poſſe, exiſtimarint: quod Methodici fecerūt, qui hypotheſi generica cōſtituta (quod omnes morbi vel ad adſtrictum vel ad laxum reducantur) in omnibus corporibus, cuiuſuis naturæ, ætatis, ſexus, temperamenti, ſtudijque, morbo adſtricto vexatis, laxantibus medicamentis eſſe vtendum, & in laxo, adſtringentibus voluerunt. atque hæc pauca nobis de hac re ſufficiant.

De parte prophylactice, quam Methodici cognouerunt. Caput XVII.

Cap. 3. DEmum addimus communitates partis medicinæ prophylacticæ, idest præseruatoriç: De quibus auctor libri medici vocati ita habet: Iam vero præ-
,, ter quatuor chirurgorum communitates est & species, quam προφυλακτικὴν
,, idest præseruatricem appellant. Apponitur autem & ipsa, vt communitas, in de-
,, leterijs & toxicis, bestijsque omnibus, quæ virus inspuunt, tum venenosis volati-
,, libus, & terrestribus aquatilibusque. Nam commune omnium genus, vt sint exi-
,, tialia, non tamen ad adstrictum & fluens. Ex his apparet Methodicos habuisse siue exercuisse partem hanc medicinæ præseruatoriam solummodo in deleterijs medicamentis, siue venenis, quæ deuorata interimunt, & in morsibus, & ictibus bestiarum venenosarum. In hisque communitas est, quòd hæc scilicet venena, & morsus, ictusque venenati sint exitialia, idcircoque ab ipsis indicari medicamenta cum alexipharmaca tum alexiteria, quæ nostri antidota, & Theriacalia vocant. Quorum quidem medicamentorum vsu homines cum à venenis præseruantur, tum à morsibus, ictibusque venenosarum ferarum. Vnum adnotamus, quippè illam præseruatoriam communitatem Methodicos solummodo in venenis, morsibusque, & ictibus venenatis cognouisse neutiquamque in alia parte medicinæ, quæ etiam ab alijs affectibus in quos homines, & ob prauam victus rationem, atque ob alias causas delabuntur præseruare docet: Idque fortasse, vt putamus, ita erat, quia olim medici fortè non omnium malorum præseruationi dabant operam, sed solummodo (*vti dictum est*) venenorum, quæ per os assumuntur, aut venenosorum animalium morsu vel ictu quæ corporibus communinicantur, prophylacticæ, ob eamque fortassè causam, quod hæc exitialia atque mortifera sint, & ab ipsis clam possint homines extingui: ex quo huiusmodi preseruatio singulis hominibus cuiuslibet conditionis vtilis fuit æstimata, maximeque omnium, Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, Principibus, magnatibus, atque diuitibus vtilissima ab omnibus ipsa fuit existimata. Idcirco que olim apud antiquos hæc præseruatio in magna existimatione est habita, atque ob id accurate exculta, ne veneno Reges, principes, alijque perpetua formidine tenerentur, atque sæpiùs interimerentur; cui & illam, quæ pertinet ad morsus, & ictus bestiarum venenosarum, (quod eodem modo ab ipsis veneno itidem homines infecti periculum repentinæ mortis subeant) Methodici forsitan adiunxerunt, in ipsisque cum venenis, tum morsibus ictibusque animalium venenosorum præcipuam medicinæ partem prophylacticem consistere ij existimarunt, aliorum affectuum, (quia omnes mortiferi non sunt) non admodum formidatorum ab hominibus, præseruationem methodo curatiua complexi. Vnum scitu dignum est, quamobrem hanc communitatem prophylacticem ad adstrictum & laxum non retulerint. Namque videbatur hęc commode ad adstrictum morbum posse reduci; etenim venenum deuoratum quod inflammat, putredinem concitat, dolores & alia similia inducit, adstrictum affectum facit, veluti quod profluuium sanguinis vel excrementorum inducit, idem affectum laxum efficit, veluti virus ab ictibus, & morsibus serpentum, ac aliorum animalium venenosorum in partem vulneratam susceptum, & postea in totum corpus diffusum, morbum profectò adstrictum concitat. Hęmorrhous verò serpens excipitur, qui morsu primo etsi adstrictum morbum faciat, quippè corpori virus per partem demorsam affundens, tamen hoc virus proprietate quadam meatus corporis immodice laxando immoderato sanguinis profluuio demorsos homines interimit. Plerique vero morbum adstrictum facere videtur, vnde mirum non est, si Dioscorides, Nicander, & alij omnes primo

ad ve-

ad venena deuorata laxantia medicamenta (vti olea dulcia sunt, adipes, decocta meliloti, seminum lini, fænugręci, altheæ atque similium) maximis laudibus commendauerint: & ad morsus venenatos ictusque, scarificationes, circinationes, inustiones, putrefacientia, & vlcus dilatantia, sordidumque facientia; quinetiam ad partem demorsam cucurbitulas, sanguinisque quinetiam per venam sectam euacuationem, atque purgationem quæ fit medicamentis laxatorijs, in familiari vsu omnes habuerint: quæ omnia laxantium præsidiorum genere comprehendantur. Non retulerunt tamen (vti dictum est) venenum, morsus, ictusque venenatos ad adstrictum vel laxum, ea forsitan de causa, quod hoc pertineret ad methodum curatiuam, nequaquam vero ad prophyllacticem. Hæc solis alexipharmacis, atque alexiterijs medicamentis (quæ cum venenis, tum serpentibus, alijsque feris venenatis à tota (vt medici aiunt) substantia maxime aduersantur) perficitur. Quorum vsus non tenebatur seruare, neque laxi, neque adstricti rationem. Si vero ijs medicamentis, quæ non occulta vi à tota ipsorum substantia proficiscente, sed manifestis qualitatibus, agunt, ad venenatos quidem vti voluerimus, curatio à laxo & adstricto recte poterit indicari; quando virus, aut in vulnus à virulentis vel bestijs, vel telis profectum, susceptumque, aut per os deuoratum adstricti affectus rationem quadantenus habeat. cum intra corpus sit, vel in partem à bestia, aut à telo venenato sauciatam, susceptum, morbum adstrictum faciat; ac proinde laxandum indicet. Vnde est, quod in vulnere venenato vulnus non sit continuo cicatrice claudendum, sed per plures dies apertum seruari debeat, ac vel etiam quandoque ampliandum, cum adstricti affectus rationem habeat. etenim intra corpus virus delitescens, vel inflammationem concitat, vel putredinem accendit, vel dolores sęuos, vel syncopem, vel alium affectum similem creat, ex quo sanè constat, dignum reprehensione fuisse illum medicum Methodicum, qui vulnus, à morsu canis rabidi inflictum statim clausit, cicatriceque ipsum obduxit, vnde hydrophobia siue rabies, qua homo interijt, fuit subsecuta. Cum ex Methodicorum dogmatis vulnus cicatrice claudi haud debuerit, sed potius augeri, & diu apertum seruari (vt virus adstrictum educeretur) ipsum oportuisset. Non secus etiam de epoto veneno obseruandum, dicimus scilicet, ipsum habere morbi adstricti rationem, quare laxandum esse. Quod dogma Dioscorides Anazarbeus scribens de venenatorum curatione in communi, dixit: quam primum in ipsis venenum fore per vomitum educendum, laxantibus medicamentis copiosius epotis, atque postea per ventrem clysteribus itidem laxantibus iniectis. Methodici itidem, quod etiam à Dogmaticis medendo obseruatur, quandoque sanguinem vel secta vena, vel alio modo euacuant, eductorijsque medicamentis purgationem moliuntur, sudorificis, atque diureticis itidem euacuant. quæ præsidia calefactorũ, idest laxantium genere, omnia quidem comprehenduntur, atque hæc nobis sufficiant, de communitatibus medicinæ partis prophyllacticæ Methodicis cognitis. Fortasse posterius de hac parte prophyllacticæ ex Methodicorum mente accuratius scribemus, vt de omnium affectuum præseruatione Methodica via diligens ratio à nobis habeatur.

Gal. in libro de sect. ad eos quod introd. cap.

Finis Libri Primi.

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER SECVNDVS.

In quibus Methodici à Dogmaticis dissentiant. Caput I.

Ethodici in multis à Dogmaticis dissenserũt, & primo quod ii omnes morbos ad adstrictum vel ad laxum reduxerint, quoniam ipsi voluerunt, in meatuum homini corporis symmetria, sanitatem, & in ametria, morbum consistere: Dogmatici vero tametsi & ipsi non negarint, morbum dari in meatuum vitio, etiam morbos simplices dari, quos in intemperie constituunt, voluerunt, scilicet, calidos, frigidos, atque siccos; & hos aliquando in nuda qualitate constitutos, & aliquando in qualitate cum materia. Præterea & in organicis partibus morbos complures fieri didicerunt, quos ipsi aut in naturali mutata conformatione constituunt, aut in vitiato partium organicarum numero, aut in magnitudine vitiata, aut in mala compositione, aut denique in soluta earum partium vnitate, qui morbus communis est & similaribus & organicis partibus. Et quod pertinet etiam ad meatuum morbos, Dogmatici quoque ab ipsis differunt, etenim (uti auctor est Galenus) Methodici morbos præsertim in meatuum occultorum, insensibiliumque vitio constituisse visi sunt, cuiusmodi sunt meatus cutis, quos Græci poros appellant; Dogmatici vero non tantum insensibilium atque occultorum, at quinimo omnium aliorũ, qui sensibus manifesti sunt, quales venarum, arteriarum, intestinorum, aliorumque partium similium. Non recte tamen intelligimus, quomodo verũ esse potuerit Methodicos considerasse tantũmodo vitium meatuũ cutis, non autem aliarũ partium. cũ Methodici febres putridas, phlegmones internos, tumores, obstructiones, morbos adstrictos fecerint. de qua re aliàs accuratius tractabitur, nunc reliqua prosequimur, in quibus Methodici à Dogmaticis dissentiunt. Itaque (vti dictum est) non concesserunt morbos à solis primis qualitatibus immoderatius auctis fieri, quod elementa haud ipsis qualitatibus primis, sed secundis mutuo alterentur, generentur, corrumpanturque, quippè vel rarefaciendo, vel densando. Non enim aqua in aerem mutatur ignis caliditate, tanquam immediata causa in ipsam agente, sed ipsam extenuando rarefaciendoque, rarefacta enim aqua fit aer, atque ex aere densato a frigiditate rursus fit aqua. præterea negant etiam humores in corporibus exuperantes per se solos morbos facere posse, etenim ni ipsi humores ab alia causa moueantur, profectò morbos concitare non putarunt. Aliàs (vidimus) Galenum scripsisse quosdam multos annos (licet humoribus multis abundauerint) sanos vixisse, quoniam eo toto tempore, meatuum corporis statum commoderatum habuerunt. Tertio ad indicandum curationem, non esse tempus conterendum, putarunt, in varijs corporum naturis, temperamentisque animaduertendis, non minusque inutilem esse existimarunt, cognitionem variarum ætatum, sexuum, consuetudinum, studiorum, cæli, regionum, annique temporum, atque etiam

In libro de diff. morb. cap. 5.

variarum partium affectarum. in omnibus vero phlegmonibus nudis laxantibus vtendum esse, nullis adstringentibus ad robur viscerum admistis, voluerunt.

Primas qualitates morbos non facere, ac proinde ab ipsis veram curationem ex Methodicorum dogmatis, non indicari. Cap. II.

Methodici neque simplices qualitates, neque humores morborum causas præcipuas, ita ut ab ipsis curatio indicari queat, esse uoluerunt. Primas quidem qualitates quippè caliditatem, frigiditatem, humiditatem, atque siccitatem, per seipsas morbos non facere eo argumento forte opinati fuerunt, quod hæ non immediate, sed medijs secundis qualitatibus morbos facere obseruentur. Non negarent medici (quod Galenus demonstrauit) corpus totum, atque partem etiam corporis morbo calido affici, ex caliditate vtique posse, cum certo certius illud verum esse apud omnes constet; eodem itidem modo a frigiditate, humiditate, siccitateque partes corporis morbis frigidis, humidis atque siccis affici. Quod vero pertinet ad morbum calidum, compertissimum est, à calore solis, vel ignis, vel ab alia causa calida febrem corporibus induci, partesque reddi vsque adeo calidas, vt ipsarum partium actiones lædantur. verum caliditatem immediate morbum calidum facere ij dubitasse visi sunt, quod mediante quidem rarefactione à caliditate spiritus, atque humores accendantur; veluti aqua ignis caliditate rarefacta feruescit, ita corpus refrigeratur, à frigore poros densante, caloremque à corpore calido compellente. quia enim à frigiditate spiritus, & sanguis intus compellitur, ideo pars frigescit. quæ à caliditate rarefaciente, euocanteque sanguinem & spiritus itidem recalescit. Idem de humiditate atque siccitate deque morbis humidis & siccis dicendum videtur: Namque humiditas quoque rarefaciendo in sicco corpore humidam qualitatem inducit. quod quisque intelliget, si terram in hyeme aquilonia à gelu siccatam, pluuia superueniente humefieri animaduerterit. eodemque etiam modo terram humefactam superueniente siccitate ipsam densante siccam reddi, obseruamus. Quare ea ratione caliditas rarefaciendo spiritus, & humores, morbum calidum inducit, frigiditas cogendo calorem natiuum intus, ipsumque à parte viuente repellendo, ita refrigerat quandoq; vt pars suffocato calore in cancrenam prouehatur. Siccum quoque morbum patitur corpus, vti in atrophia fit, siccatione meatibus ita desatis, vt sanguis nequeat deferri ad nutritionem faciendam, atque demum humiditas humidum quoque morbum facit. Humiditatem enim immodicam laxare rarefacereque ex eo quisque cognoscet, qui terram omnium elementorum densissimum elementum affusa aqua liquescere animaduerterit. Itaque qualitates elementorum primæ non propriam qualitatem inducendo, sed vel rarefaciendo corpora alterare, ij forte voluerunt, illos quidem philosophos secuti, qui raritatem & densitatem rerum principia esse putarunt. Atque hinc generatio & corruptio videtur hisce duobus principijs foueri, ac perfici, cum eodem modo se habeat generatio, atque corruptio in mixtis, quo in elementis: elementorum vero alteratio nulla alia est, quam rarefactio & densatio: Etenim terram omnium elementorum densissimum in aquam mutari, rarefactione, superius dictum est, aqua itidem in aerem mutata rarior redditur, & omnium maxime aer, vbi in ignem fuerit itidem mutatus. Non enim elementorum generationem & corruptionem primis solummodo fieri qualitatibus, obseruamus, quippe calorem à frigore, & frigus à calore pati, & humidum à sicco atque siccum ab humido: potius qualitates primæ actiuæ, a passi-

uis

In libro de diff. morb.

Gal. in 3. de tēp. cap. 4.

uis pati videntur, caliditatem enim a frigiditate non corrumpi, & mutari in frigiditatem, fortè eo argumento deprehendimus, quod in materia combuſtibili accenſus ignis, æque ab aqua cum frigida tum calida extinguatur. ſi enim caliditas à frigiditate extingueretur, recte nobis perſuaderetur, haſce duas primas actiuas qualitates mutuo agere & pati, ſed cum (vti dictum eſt) exempli gratia, carbones igniti affuſa aqua cum frigida tum feruenti æque extinguãtur, neceſſatio innoteſcit nobis, caliditatem vel ab humiditate tanquam à contrario pati, vel ab aquæ denſiori ſubſtantia ignem ſuffocante, ſiue extinguente raram ipſius ſubſtantiam. Quare elementa cum non à primis, ſed à ſecundis qualitatibus mutuo agere & pati videantur, particulatimque à rarefectatione & denſatione, ergo etiam caliditas, frigiditas, humiditas & ſiccitas mediantibus ſecundis qualitatibus ſcilicet rarefactione & denſatione morbos ſimplices facient. Pars quidem, corporis ab ignis caliditate (uti nuper dictum eſt) rarefacta incaleſcit. Quoad ipſam fertur copioſus ſpiritus & ſanguis, qui itidem à calore rarefacti, ſunt in cauſa, vt adhuc copia maior ſubſtantiæ calidæ attrahatur, vnde partem morbo calido affici eſt neceſſarium. & ita ab intenſa frigiditate extima pars corporis intenſe refrigeratur, ita, vt frigido morbo laboret. quoniam intenſa frigiditas in partibus debilibus denſando meatus, repellit intus ſpiritus atque ſanguinem, ſeu melius innatum calorem, qui per poros cutis euentatur, atque idcirco pars cum exanguis a frigiditate repellente reddatur, meritò frigeſcit. In corporibus robuſtioribus, partes refrigeratæ ab intenſo frigore poſtea recaleſcunt. In debilioribus vero, calor denſatis meatibus ſuffocatione extinguitur, vnde tum inſignis partis corruptio ſubſequi ſolet, à qua cancrenæ fiunt. Hoc exemplum ſcilicet aquæ inſigniter frigidæ large alicui parti affuſæ, demonſtrat nobis, à frigiditate ſtipata, clauſaque ſumma facie corporis, fieri repercuſſum & refractum eius caloris, qui à profundo aſcendit: qui quidem propter diflatus inopiam intro aceruatus, ſimul itidem propter frigidi circunſtantis violentiam in altum recedit, & ex ſuccis illic exiſtentibus enutritur, deincepsque intro ipſo collecto auctoqué ad ſumma corporis violentius ruente fieri eiuſdem caloris repercuſſum conſtat. Quare in robuſtis partes refrigeratæ poſtea denuo recaleſcunt, & in debilibus nunquam recaleſcunt. Vnde Galenus meritò dixit: Nam aquæ frigidæ occurſus aut vincit natiuum „ calorem, aut colligit: vincit quidem cum debilis fuerit, colligit autem cum for- „ tis, ipſum continens ac diflari prohibens. Alijs etiam multis rationibus Metho- „ dicis fuit perſuaſum primas qualitates non facere morbos per ſe ipſas, ſed mediantibus quidem ſecundis, quam rem vel etiam Hippocrates in libro de veteri medicina, accurate diſputauit. de qua quidem longius ex Methodicis amplius non agam. At eſto quod iſti morbi in intemperie ſimplices dentur, vt rectè à Dogmaticis fuit demonſtratum: tamen Methodicis, qui ſtuduerunt breuem methodũ medendi conſtituere, qua nobis vera omnium morborum curandi indicatio monſtraretur, non recte fieri, viſum fuit. ſiquidem tot variæ, innumereque indicationes, (quas Dogmatici à morbis in intemperie (quos ſexdecim numero conſtituerunt) & in conformatione, & in numero, & in magnitudine atque in ſoluta vnitate &. Non minus à partium læſarum naturis, varijs varijsque temperamentis, habitibus, ætatibus, conſuetudinibus, ſtudijs, atque cæli conſtitutionibus, regionibus annorumque temporibus, deſumendas voluerunt, artem medendi nimis longam, prolixam ac etiam confuſam reddere viderentur. Vnde methodi breuiſſimæ medendi conſtituendæ principium à Methodicis ceptum eſt. Et vt ad primos morbos, qui in primis quatuor qualitatibus à dogmaticis conſtituti fuerunt, redeam, dico: ex Methodicis nondum compertum, fuiſſe, curationem per ſe ab ipſis primis qualitatibus, vt Dogmaticis fuit perſuaſum, indicari. At de primo loquamur: Conſtat ſanè apud Dogmaticos huiuſmodi affectus ſimplices à

Hipp. in 5. aph. 21. & 25. & Gal in comm.

Gal. in 5. de tēp. cap. 5.

In 5. aph. Hipp. comm. 21.

Gal. in li. de diff. morb. cap.

contra-

contrarijs suas indicationes habere, quod (vt aiunt) contrarijs contraria curentur. Itaque aiunt morbum calidum medicamentum refrigerans indicare, contra calfactorium, frigidum, & humidum siccans, atque humectans, siccum. vnde in curandis febribus dicunt, ipsam febrem medicamentum refrigerans indicare. An non hoc verum est? profectò in nullis febribus (exceptis ardentissimis & synochis illis, in quibus ægrotis largus algidæ aquæ potus conceditur, atque hecticis tabidis) medendo Dogmatici huic satisfaciunt curationi. Quis etenim illorum vnquam ad illas febres persanandas medicamentum refrigerans commendauit? Galenus nullis alijs præsidijs, quam calasticis febres (prædictis exceptis) sanare, visus est. atque ijsdem ferè quibus Methodici vtendum esse præceperunt; Ephimeris enim omnibus balnea ex dulci aqua calida parata vtilissima esse Galenus statuit, non minusque inunctiones ex calido oleo. quid? an non hæc medicamenta sunt laxantia? Quid de tertianis biliosis? nonne eadem medicamenta ipsis opportunissima esse scripsit? nonne etiam euacuationes per aluum, per vrinam, per vomitum, per sudorem itidem vtilissimas esse statuit? ad quas mouendas decoctum ex apio, petroselino, pulegio atque ex alijs diureticis commendauit, An hęc sunt medicamenta refrigerantia, quæ à febre tanquam à calido morbo indicantur? Quid de quotidianis & de quartanis febribus dicemus? In his multo minus eam indicationem à febre petitam locum habere, cum in ipsis itidem medicamenta extenuantia, concoquentia, detergentia, aperientia, euacuantiaque calasticorum genere comprehensa, vsum habeant: neque est, vt Dogmatici dicant, in hisce febribus eam indicationem febrilem, quæ prima est in mente, postremum locum habere in executione, scilicet illam (licet primo tempore locum non habeat) tamen postea exequi, quippè sublatis causis, à quibus eæ fouentur febres, quippè vacuatis scilicet crassis & viscidis humoribus, atque sublatis itidem obstructionibus, postea commodum tempus habere. Quid dices? sublatis illarum febrium causis, esse refrigerandum? quamobrem hoc faciendum? si sublatis causis continuò febres tollantur, cur nulla existente febre refrigerandum? à quo refrigerans præsidium tunc indicabitur? si nullus morbus calidus, cum sublata sit febris, hominem teneat. Quis quæso aliquis ita stupidus fuit qui ausus sit vsum refrigerantium in prædictis febribus laudare? Idem & in continuis febribus (ardentissimis, & æstuosissimis synochis, atque tabidis exceptis) obseruatur, scilicet vt nullus refrigerantium vsus exerceatur. Etenim Dogmatici etiam frigidorum in ijs medicamentorum vsum damnant, & meritò sanè, cum frigida medicamentorum qualitas interius suscepta humorum coctionem impediat, ipsos crassiores & crudiores reddat, atque obstructa foueat. Et exterius quoque frigida partibus febre vexatis, admota, meatus cutis densando, intusque febrilem calorem cogendo compellendoque (cum febrilis caloris resolutionem impediant,) tum ipsum magis augeant febremque exinde prolixiorem efficiant. hinc rectè practici medici astantibus iubere solent febricitantes stragulis bene coopertos decumbere, ab aereque frigido, à flabellis, à potuque frigido omnino abstinere quo Aurelianus non iniuria in thorace admodum calore vexato prohibuit, ne rosaceum frigidum vel alia frigida adhibeantur, quod hæc meatus densando incendium calori augeant. Quare dicere febrem, quatenus febris idest calidus morbus, est, indicare medicamentum refrigerans, quippiam logicum videtur. Addimus non perpetuo frigida medicamenta refrigerare, at plerumque (vti ex Hippocrate & Galeno nuper demonstratum est) calefacere, vnde Hippocrates scripsit: Dolores frigidos, tumores, conuulsionesque frigidam aquam large affusam sanare: Itaque si vera est indicatio morbi calidi, cur Dogmatici in curandis febribus (exceptis vti superius, dictum est, ardentissimis, synochis æstuosis, atque tabidis de quibus posterius accurate agemus) nusquam

1. Oxeon cap. 16

In 5. aphor. 21. & 25.

nusquam medieamenta actu frigida meminerunt ? si dixerint, ptissanam hordaceam, decoctum ex alidis, sunci endiuiæ, portulacæ & similium, quæ facultatis frigidæ sunt, apud omnes medicos esse ad febres curandas familiarissima, item syrupos refrigerantes, succos, atque aquas refrigeratorias: Methodicorum sectatores responderent, hæc decocta facultate frigida prædita, scilicet syrupos, succos, atque aquas, ægrotantibus non actu frigidas sed calidas exhiberi. Non enim ab aliquo Dogmatico hęc actu frigida febre vexatis exhibentur. Quid igitur? nonne medicamentum ad febrem tollendam non actu, sed potestate frigidum ab ipsis exhibetur? certe quidem. Quod tamen non sic ex Dogmaticorum placitis conuenire creditur, siquidem contrarijs (vt omnes aiunt) contraria curari debeant. Profectò morbus actu calidus, medicamentum indicabit, quod non potestate sed actu frigidum sit. etenim medicamentum quod potestate est frigidum, per se non opponitur morbo actu calido, veluti morbus itidem actu frigidus medicamentum actu calidum indicabit. Neque est, quod Dogmatici dicant, medicamentum, quod potestate est frigidum, non agere ad corrigendum calorem, quoad fuerit in corpore actuatum. Actuatumque aduersus febrem agere, eiusque caliditati per se opponi, atque ita constare, morbum actu calidum, cuiusmodi febris est, tolli à medicamento, quod actu est frigidum. Etenim (exempli gratia) decoctum aliquod refrigeratorium, actu calidum epotum, priusquam in corpore actuatum sit, aduersus febrem non aget, sed solummodo posteaquam à calore nostro actuatum sit, idest ipsius facultas refrigerans fuerit actu talis reddita: atque ita verum quidem esse Dogmaticorum placitum dicent, scilicet febrem, quatenus est morbus calidus, medicamentum frigidum indicare. Quæ responsio non videtur plane huic dubio satisfacere, cum nullum medicamentum potestate refrigeratorium (excipio narcotica mortifera, vti est cicuta, mandragora & similia, quæ ob id homines, qui ipsa deuorarunt, interimunt, quia à calore, qui est debilis, nequeunt actu calida in corpore seruari, ideoque refrigescunt, & actu frigida redduntur) epotum, & actuatum, in corpore refrigescat, neque actu frigidum fiat: perpetuo namque in corpore à calore nostro ex calefactum (exceptis mortiferis refrigeratorijs) calidum seruatur, quinimo etiam, quæ actu frigida per os assumuntur, à calore corporis calfiunt, & quoad vel resoluantur vel excernantur calida actu seruantur. Aqua (exempli gratia) quæ oīum consensu facultate frigida est, epota, à calore ventris incalefacta, diu adscititiū calorem nactā, manet calida, à natiuo calore ita incalefacta præsentiaque eiusdem calidi adiuta, nunquam in corpore refrigescit, sed perpetuo actu calida manet. ex quibus cuique nostrum liquidò constabit, medicamentum actu calidum in corpore assumptum (licet sit ex potestate refrigeratorijs) nunquam ibi refrigescere: si vero non refrigescat, quomodo actuatum actu, (vt aiunt) frigidum erit? Quę cum vera sint, quomodo decocta refrigeratoria actu calida epota, febre vexatos (quod est apud omnes medicos compertissimum) iuuabunt? Methodici dicent nulla alia ratione, id facere posse, quod (licet frigida sint) à calore innato, ac etiam à febrili incalefacta, reddantur temperate calida, atque ita vt vere facultate laxantia dici queant, quæ ob id febrem, quæ morbus est adstrictus, tollunt. Eodem profecto modo, quo aquæ dulcis balneum temperate calidum febres itidem resoluit, resoluitur enim illa qualitas febrilis medicamenti vi laxatoria, digerenteue. Redeo ad id, à quo diuerteram, & colligo calidum, atq; frigidum morbum Methodicos non concessisse ad medendum, quia hi morbi simplices non habent indicationes ad curationem instituendam necessarias; quod nos de calido morbo simplici, (febris exemplo) hactenus demonstrauimus: scilicet etiam à Dogmaticis non seruari illam indicationem, quæ à calido morbo desumitur. quæ est quod febris (exempli gratia) quatenus calidus est morbus,

indicet

indicet medicamentum refrigerans: nam ostendimus febrem, quod actu calidus morbus sit, propterea medicamentum actu frigidum indicare debere. quo medicamento actu frigido nulli Dogmaticorum vnquam vsi sunt, quoniam actu frigida etiam aliquando calefaciant. sed omnes in vsu habuerunt, decocta ex frigidis facultate (vt aiunt) medicamentis parata actu calida febricitantibus exhibere, succosque itidem atque aquas stillatitias ex frigidis herbis paratas, itidem igne incalefactas propinare. Quid est hoc? an non est ad tollendas febres medicamentum actu calidum exhibere, quomodo igitur febris, vt morbus calidus indicat refrigerans? cur, si hoc verum est, non exhibent medicamenta (quod quandoque faciunt in ardentibus synochis, tabidisque febribus) actu frigida? quoniam hæc non conueniunt, cum calefaciant calorem intro cogendo atque pellendo; vt in altero capite demonstrabimus. Neque verum est, quod aliqui respondent, scilicet Dogmaticos ad febrem tollendam exhibere medicamenta potestate frigida, eaque propinare ægrotis actu calida, vt citius ipsorum refrigeratoria facultas à calore in corpore actuetur, actuataque febrilem calorem corrigat, & extinguat. Nos verò demonstrauimus, nunquam hæc medicamenta ita actuari in corpore, vt actualem nanciscantur frigiditatem, qua morbo actu calido per se aduersari valeant; perpetuo siquidem hæc (exceptis mortiferis) in corpore adscititium calorem habent & conseruant, hæc enim prius igne incalefacta, actu calida assumuntur intra corpus, & postea à calore cum natiuo tum febrili rursus incalefiunt, quoad concoquantur; quare intra corpus assumpta antequam concoquantur à natura & mutentur in nutrimentum, perpetuo actualem caliditatem habent, ita, vt actu calida (licet modice quidem, cum suapte natura nequeant à calore nostro intense calida fieri veluti quę natura calida sunt, intensius intra corpus à calore nostto incalefiunt) merito dicantur. Mutata etiam, postquã concreta sunt, in nutrimentum, calida itidem calidæ substantiæ accessione esse Galenus aliquando aperte demonstrauit. Quare verissimum erit nunquam in corpore hæc medicamenta actu frigida fieri: exceptis mortiferis medicamentis frigidis, quæ, cum tota substantia naturæ aduersentur, calorem ita debilitant, vt ab ipso debiliter incalefacta postea in corpore refrigescant, qua refrigeratione in parte principe facta, statim calor natiuus extinguitur. Medicamenta vero, quæ deleteria non sunt, à naturaque nostra concoquuntur, intra corpus calida assumpta nunquã refrigescunt, quare nondum actu frigida fiunt, & vt talia nunquam actu calido morbo erunt contraria. Et si denuo petunt, quomodo ipsa cum actu frigida non sint, refrigerent? Compertum cognitumque est ptissanam, portulacam, fungum, lactucam, endiuiam, lenticulam palustrem, nympheam, violam, & alia similia per os assumpta etiam calida intra corpus refrigerare. quomodo itaque refrigerant, cum nunquam actualem frigiditatem nanciscantur in corpore? Refrigerant sane, quoniam ab ipsorum frigida essentia concoquenda in nutrimentumq; commutanda calor natiuus repatitur, ac proinde sanguis minus calidus ea coctione gignatur. Quæ enim calida sunt, propter similitudinem quam cum calore natiuo habent, facilius, & minus cum labore alterantur vel in nutrimentũ vertuntur, & quod in horum absoluenda coctione calor minus patiatur, idcirco sanguis calidior generatur. In febricitantibus verò huiusmodi medicamenta refrigerant, & ob hanc causam, atque etiam, vti superius dictum est, quod hæc calida epota naturam laxantium medicamentorum, quæ temperate calida & humida est, assequãtur, etenim ab adscititio calore ignis, cum hæc prius incalefacta propinentur, & postea à calore quoque interno incalefiant, reddantur temperate calida & humida, quę laxantium medicamentorum facultas est. Itaque hæc meritò febri tanquam morbo abstricto, in quo laxantibus vtendum est, mederi dicentur. Quare meritò Methodici voluerunt, morborum calidorum & frigidorum

In lib. 3. de temperamentis.

cognitionem ad instituendam curationem esse inutilem. Neque est etiam, quod dicant, vt eius vtilitatem Dogmatici persuadeant, aquam frigidam herysipelati mederi, & aquam marinam sulphureamque ipsum calidum morbum augere. Quę cum vera sint, videtur verum dogma esse scilicet calidorum morborum frigida oportere esse remedia: ad quod respondetur, non aquam actu frigidam, sed tepidam quidem herysipelati conuenire, nisi repellere humorem in principio fuerit consilium, aqua vero marina non conuenit, & quod adstringat, & quod, vt calida & sicca, morbum astrictum foueat; ita quoque & sulphurea, & similes alię. & hæc de simplici affectu calido. Idem de frigido dicimus fore sentiendum, quippè non habere, quatenus frigidus est morbus certam indicationem: Neque est quod calidum medicameutum à morbo frigido indicatum, corpori refrigerato recte medeatur, quoniam non quatenus calidum, sed quatenus etiam meatus laxat, conuenit. Ita quoque de passiuis qualitatibus obseruatur: siccitas namq; ab humiditate quatenus laxat, & humiditas à siccitate quatenus densat, corrigitur. Siccitas quippè est adstricti affectus species, quæ quandoque fit ab humido euacuato seu resoluto. quod à validis exercitijs, sole feruenti, ingenti inedia, atque ab immoderata aliqua euacuatione euenire solet, vel denique à medicamentis siccantibus, aut refrigerantibus. A sicco vero affectu Methodici meritò laxans medicamentum indicari aiunt, quod, vt recte quoque Dogmatici cognouerunt, sit temperate calidum, quando adstrictum affectum siccum maxime valeat emendare, atque corrigere; etenim si ab humiditate euacuata illa siccitas fuerit oborta, aut à medicamento siccante, medicamenti humiditate tollitur; si à frigiditate siccitas fiat, à laxantis medicaminis caliditate itidem emendatur. Eodem quoque modo se habet laxus affectus humidus, qui densante siue adstringente medicamento itidem corrigitur. Namque adstringens medicamentum cum frigidum & siccum sit, vtraque qualitate humiditatem tollit, scilicet frigiditate repellendo ac veluti comprimendo, & siccitate cogendo & indurando. qua ratione hyeme ab intensa aeris frigiditate, extimę cutis partes, terræ item superficies humida, siccari solet. Atque ita nobis ex Methodicis esto persuasum, qualitates primas, primosque affectus simplices parum facere ad curationem instituendam, atque ipsorum cognitionem scitu haud esse necessariam. Quæ opinio etiam alio argumento confirmatur, scilicet quia medici tollunt cum morbos calidos tum frigidos medicamentis laxantibus, an non ab itinere vel à sole incalefactos balneis modice calidis, atque inunctione olei tepidi iuuamus? ijsdemque etiam refrigeratos sanamus? Nonne igne vstas aliquas corporis partes affuso copioso oleo tepido sanamus? an non corpora cum incalefactà, tum refrigerata tepidis balneis, fomentis, atque inunctionibus aperte iuuari, experientia docuit? Quare cum vterque morbus cum calidus tum frigidus laxantibus medicamentis tollatur, ergo necessario vterque aliquando adstrictus erit affectus, atque ita de qualitatibus primis simplices morbos in intemperie constituentibus, rem hanc Methodicos sentijsse, credendum est.

Quamobrem Methodici in aliquibus morbis adstrictis aliquando frigidis medicamentis vtantur. Cap. III.

CVm dixerimus morbos calidos, cuiusmodi sunt febres, esse adstrictos, ac proinde medicamenta indicare laxantia, quorum natura est temperate calida, atque humida, Idcircoque decocta medicamentorum facultate frigidorum, succos, aquas stillatitias febricitantibus non actu frigidas, sed calidas propinari, quoniam hæc cum humida sint, & in corpore adscititiam caliditatem quoque nanciscan-

nanciscantur, fiunt naturæ laxantium medicamentorum, quæ per se febribus, inquantum morbi sunt adstricti, medentur. Cum inquam constet hæc vera esse, ac proinde non esse verum, quod à Dogmaticis traditum est, scilicet febres, quatenus morbi sunt calidi, refrigerantia indicare: quoniam si hoc esset, medici ad curandas febres medicamentis actu frigidis vterentur, at cum ipsi non vtantur actu frigidis in multis febribus, scilicet in diarrhijs, in putridis, & in hecticis, sed actu calidis, licet potestate frigida sint, eos febribus æque ac Methodici laxantibus mederi, quippè actu calidis atque humidis liquido apparet. Hinc omnes cum in diarrhijs, tum in hecticis seu potius schecticis, idest, quæ in principio sunt, tum in biliosis quoque putridis, non admodum æstuosis, commendarunt balnea aquæ dulcis temperate calida, inunctiones tepidorum oleorum, fomenta, epithemataque. Verum cum omnes medici in omnibus febribus iam dictis exhibeant medicamenta laxantia, idest actu calida, cur in vehementer calidis, colliquatiuis (cuiusmodi sunt ardentes, & synochæ vehementer æstuosæ, atque hecticæ tabidæ) medicamenta actu frigida exhibent? vti est aqua simplex frigida, ac complures refrigeratoriæ potiones actu frigidæ, & similia; hæc enim actu frigida, omnes cum Dogmaticæ, tum Methodicę sectæ medici, ad prædictas febres maxime æstuosas sanandas perpetuo in vsu habuerunt. Verum quamobrem Dogmatici frigidis actu medicamentis ad morbos calidos vtendum consueuerint, mirum non est, cum ab ipsis sancitum fuerit, morbos contrarijs tolli, quippè frigidos calidis, calidos frigidis, siccos humidis atque humidos siccis. At Methodicos hæc medicamenta actu frigida itidem laudasse, mirum est, cum febres omnes morbos adstrictos in ijsdem febribus fecerint, ac proinde laxantibus contrarijs, quæ actu calida sunt, meritò tollendas quoque statuerint. Cur itaque actu frigidorum in ijsdem, vsum admiserunt, & inter multa tantopere in causone, & in synocho maxime æstuosis algidæ aquæ potum commendarunt? Cur in tabidis, potiones actu frigidas, atque balnea itidem frigida summis laudibus omnes medici extulerunt? Etsi de hac eadem re nos itidem postea acturi simus, scilicet cum de febrium continentium curatione sermonem habuerimus, nihilominus, vt omnis ab ijs, quæ statuimus, tollatur ambiguitas, pauca de ijsdem in præsentia fore præmittenda duximus. atque vt ad rem veniamus, eamque dubitationem tollamus, quæ est, quamobrem Methodici etiam in continuis febribus atque in tabidis vsum actu frigidorum probauerint, cum febres omnes morbos adstrictos esse voluerint, & omnia actu frigida, per ipsos dicantur medicamenta adstringentia: pro qua re exacte cognoscenda illud primo ex Methodicis erit supponendum, dari quidem morbos præter adstrictos & fluidos, etiam mixtos ex fluido & ex adstricto. Secundo aliud quoque in morbo mixto ex fluido & ex adstricto curando, itidem supponi opportebit; scilicet vrgentiori esse incumbendum. Quid itaque, an non febres continentes vehementer æstuosæ omnes, ac vel etiam tabidæ, sunt morbi misti ex adstricto & fluido? Primum esse morbos adstrictos non est dubitandum, quod de continentibus putridis, quæ ab obstructis meatibus fouentur, vel etiam ex Dogmaticorum placitis intelligitur. Hecticas quoque primo habere igneam caliditatem in solidis partibus adstrictam, quam Dogmatici etiam, vt tollant, balneorum tepidorum, inunctionum atque aliorum ipsum flammeum calorem digerentium medicamentorum (quæ itidem laxantia sunt) vsum complectuntur. Porrò continentes febres, atque hecticæ in primo (vt aiunt) gradu constitutæ, morbi adstricti sunt. Cæterum vbi in his flammeo calore in principio haud digesto, colliquatio in corporibus euidentior apparuerit, ita, vt humiditates partium et solidarum profluant, absumanturque, alter morbus, qui fluxus laxusue dicitur, primum subsequitur. Eodem itidem modo, continentes febres, quæ admodum

æstuosę sunt, laxum morbum contrahunt, quoniam ingens caliditas febrilis interna, eundem affectum parit, quem externa in partibus extimis; hæc vero aperit meatus cutaneos, laxatque, vt exinde calor innatus copiosius effluat, exhalet, atque resoluatur: illa vero, quippè interna caliditas immoderata, oscula venarum, arteriarumque immoderatius laxans facit morbum itidem laxum, fluxumuè dictum, à quo citò naturalis calor immoderatius effluens, & exhalans resoluitur, dissipaturque. vnde ni citò laxus hic morbus tollatur, ineuitabile exitium subsequitur. Quare cum in ijs febribus vehementer æstuosis sit sanè primo morbus adstrictus, & secundo laxus, primum affectum subsequutus, atque hic magis quidem (quod ab ipso citò calore innato euacuato fluxoque, mors imminet) vrgeat, idcirco, cum Methodici semper in misto affectu, vrgentiori fore incumbendum docuerint in talibus febribus valde æstuosis, in quibus periculum est caloris natiui resolutionis, medicamentorum actu frigidorum vsum secuti sunt. Hinc in continentibus febribus vehementer æstuosis, ob eam profectò causam algidæ aquę largum potum omnes quidem medici exhibere consueuerunt: quod laxo morbo valide aduersetur, calorisque natiui fluxum cohibeat: Etenim aqua frigida sua frigiditate densando meatus internos insigni caliditate diffusos, ampliatosque, cogit, caloremque ad suum fontem valide compellit, vnde partes iuxta ventriculum & proximę, calore ab ipsis ad cor compulso, primum refrigerantur, densanturque statimque sitis exinde & calor cessat. Calor vero natiuus ab immodico calore rarefactis meatibus per totum corpus diffusus, ab aquæ frigiditate intro ad cordis quippè regionem, tanquam ad fontem caloris repulsus, vnitus, atque ab humiditatibus istic existentibus enutritus, ac postea auctus roboratusque ad vniuersas partes corporis rursus erumpens, aquam epotam atque humores putridos incalefacit, digerit, atque resoluit. Plerumque largissimos sudores frigidæ aquę potus, per antiperistasim (vti dictum est) concitat, nonnunquam vomitus biliosi fiunt, & aliquando per aluum copiosi humores profluunt. Quare ex his liquido apparet Methodicos medicamentis adstringentibus vocatis, non morbo quidem astricto, sed fluxo, scilicet meatibus internis præ æstuoso calore febrili immoderatius laxatis atque diffusis, per quos natiuus copiosius effluens, citò dissipatur, mederi; vt proinde nedum reprehensione at potius magna laude digni visi sint. Hoc quidem præsidio adstrictorio in hisce febribus vehementer ęstuosis, habentibus coniunctũ morbum laxum, (qui vrgentior cum sit, quod eo innatus calor citò resoluatur, meritò actu frigidum medicamentum, quod densat meatus, cogit calorem intus, ipsumque ad fontem caloris reprimit, ex postulat) vtendum ij voluerunt, quippè aquam frigidum large epotam concedentes. Mirabile dictu est, quomodo tale pręsidium expugnet hasce febres, quæ affectum duplicem habent, scilicet, adstrictum atque laxum, dico vehementer æstuosas, in quibus solummodo conueniunt medicamenta actu frigida, non (vt Dogmatici putarunt) quia morbus actu calidus ijs actu frigidis medicamentis tollatur: sed, vt calorem natiuum propter insignem caliditatem immoderatius, fusis meatibus, collabentem colligant, vniant, atque ita augeant, vt eo febres denique tollantur, quas non refrigeratione, sed calefactione quidē tolli, liquido constabit quod eæ febres dissoluantur aut sudore copioso, aut vomitu bilioso, aut deiectione biliosa, vel copiosa vrina, quæ euacuationes à potu aquæ frigidæ erumpunt, atque ita hasce febres finiunt. quare neque in hisce febribus actu frigida medicamenta indicantur, cum hæ nõ frigiditate, sed caliditate potius (vti demonstratum est) tollantur. Superius ostendimus actu frigida actu calidum morbum non tollere, at quinimo ipsum aliquando augere, cum densando meatus prohibeant ipsius resolutionem, sed tollit morbum calidum caliditas, ob validam refrigerationem in robusto corpore subsequuta, scilicet facta

Gal. in 3. de tēp. cap. 5.

reuoca-

reuocatione caloris; quomodo Hippocrates docuit dolores, tumores, conuulsiones affusa large frigida aqua in robusto corpore, resolui. Quare Methodici recte calidis morbis laxantibus, quæ sunt calida medicamenta, medentur. Et, si in hisce febribus summe æstuosis ipsi quoque exhibeant aquam frigidam, non propterea vtuntur medicamento adstricto in morbo adstricto per se, at quatenus alteri morbo laxo ei coniuncto ob æstuosissimum calorem meatus internos immoderatius diffundentem, & resoluentem innatum calidum, conuenit: namque primo occurrunt patentibus meatibus actu frigidis medicamentis meatus densantibus, & postea calefactione, aqua scilicet hausta incalefacta, intusque naturam laxantem (quæ febri tanquam morbo adstricto medetur) adepta, febrem resoluit. Mirum remedium, quo Methodici medentur morbo mixto ex adstricto atque laxo. laxo tanquam vrgentiori frigiditate insigni aqua occurrit, febri vero tanquam affectui adstricto (quod minus vrgeat) postea eadem aqua incalefacta intus ab aucto calore, tanquam medicamentum laxans, scilicet calidum, atque fumidum febrilem caliditatem digerens, auxilio quoque est. perinde atque balneum tepidum ad easdem febres ab omnibus medicis commendatum, interius agit. In hecticis quoque tabidis, quæ itidem fluxum laxumue morbum habent coniunctum, quippè febrilem calorem postea subsequutum, balnea actu frigida commendantur, non quia febri tanquam morbo adstricto medeantur, sed, vt collabentem calorem innatum, qui perpetuo per poros cutis nimium diffusos immoderatius effluit, colligatur, vniatur atque roboretur. Quare hi non medentur morbis *astrictis*, *licet vtendum voluerint medicamentis actu frigidis*, adstringentibus vocatis, at profectò laxis. Cæterum quomodo medicamenta actu frigida *in prædictis febribus conueniant*, & *in quibus* etiam non, posterius (cum de illorum febrium curatione scribetur) accurate considerabimus, atque etiam in vltimo libro in quo de morbis mixtis ex adstricto atque ex laxo acturi sumus. *In 5. aphor. 21. & 25.*

Humores exuperantes in corporibus secundum Methodicos non esse causas morborum, quæ indicant curationem. Caput IIII.

ITaque qualitates primas non esse præcipuas morborum causas ex Methodicis ostendimus, atque idcirco, esse ad indicandam curationem inutiles. Nunc vero videamus etiam, quibus rationibus illis fuerit persuasum, quatuor humores itidem non esse causas morborum, neque ab ipsis itidem humoribus curationem indicari. Non indicare quidem humores, quatenus humores sunt, curationem ipsi voluerunt, at si indicabunt, sanè quatenus faciunt morbum adstrictum vel laxum indicabunt. Humores non esse morborum causas, nihilque ad curationis indicationem facere, illis eo præsertim argumento fuit persuasum, quod apparente copiosa fluxione vel per aluum, vel per sudorem, vel per vomitum, vel denique per vrinam, complures morbi (quorum Dogmatici putant humores esse causas) non tollantur. Neque etiam si principio morbi exhibeatur purgans valentissimum, haud semper cedat purgationi morbus. Hydrops etiam non sanatur à copiosa aquei humoris eductione, at alijs quidem, vt tollatur, opus est medicamentis, non purgantibus. Neque eos latet, humorem quandoque in parte quapiam facientem plenitudinem, morbum concitare, qui tamen mirum est quamobrem a diarrhæa copiosa, aut ab vrina copiosa, vel a sudore, vel à copioso vomitu, vel ab alui deiectione valido medicamento etiam procurata, non semper tollatur, cum communes euacuationes insignes consumere aliquando particulares plenitudines medicis non sit ignotum: Vnde praxim facientes

sæpius particularem affectum communi, eaque insigni vacuatione facta curare solent, eaque fortasse ratione, quod communes euacuationes humores ab affecta parte diuertant, ita vt non amplius confluant, affectumque foueant, vel augeant. At non recte respondisse ad hoc argumentum visi sunt, qui dixerunt, communem euacuationem insignem necessariò quemcunque morbum à communi totius corporis plenitudine factum, tollere; non autem necessario affectum, quem particularis humoris plenitudo facit, sanare. Quod si verum sit, cur Dogmatici arthriticum coxendicumque morbum, conuulsionem, paralisim, tremorem, febrem diuturnam, atque alios complures affectus singulares, quos plenitudo particularis creat, communi, insignique (quam medici medicamentis cum vacuatorijs, tum purgatorijs moliuntur) vacuatione, tollere student? Hi sanè affectus particulares, cum morbi adstricti sint, à copiosis euacuationibus, quæ præsidia laxantia sunt, tolli aliquando solent. si plenitudo fuerit ad vasa, cui dubium, apparente copiosa vacuatione eam tolli oportere, non minusque etiam, si ad virtutem sit, quando euacuato humore, cuius præsentia vires maxime languide redduntur, virium subleuatio necessario succedat. Itaque Iuliani, vel Asclepiadis argumentum, quod humorum plenitudo non sit causa morborum, eo quia insigni facta vel à natura vel ab arte euacuatione, vti dictum est, morbi non tollantur, in suo robore manere videtur. Cum communi insigni vacuatione non solum plenitudinem communem, sed vel etiam particularem minui debere, ratio persuadeat. hanc quidem iuuaret, non ab ipsa parte (licet non nulli voluerint, quædam purgantia particulatim humores à particularibus affectis partibus, attrahere, educereque, atque ita tolli particularem plenitudinem insigni quidem euacuatione posse) humorem educendo, vacuandoque; at diuertendo, vel reuellendo communis vacuatio prohibebit, firmata humoris fluxione, quo minus affectus augeatur, illa vero ipsum humorem facientem plenitudinem minuendo. Cur itaque si plenitudo humoris morborum est causa, copiosa apparente euacuatione morbi non diminuuntur? Compertissimum quidem est, sæpius copiosam alui deiectionem, vel vrinam, vel sudorem, ac vel etiam hemorrhagiam, febre vel alio morbo vexatis nedum profuisse, at quinimo plurimum læsisse, aut ab ipsa ægrotos in peius ita mutatos fuisse, vt tandem eo morbo interierint. Hincque haud tutò in principio morborum exerceri vsum medicamentorum valide purgantium, intelligitur; quoniam, vt dictum est, hisce purgationibus morbi plerumque non cedant. Ceterum si dicatur etsi morbi ab humoribus fiant (qui si possent statim educi, profectò imminuerentur, tollerenturque) tamen, quod sint crassi scilicet & admodum viscidi, quo pertinaciter adstricti alicui parti ad hæreant, propterea educi non possunt; quod dogma in omni morborum principio accuratius seruatur. quo tempore nullæ euacuationes, licet insignes sint, vtiles æstimantur. qua ratione etiam purgantia medicamenta ab eruditis medicis ex Hippocratis sententia omnino in morborum principio prohibentur, nimirum, quod concocta medicari, & non cruda oporteat, nisi humores turgeant. Principio vero morborum humores omnes crudi sunt, turgentes tamen (quod non firmi, neque parti cuipiam adhærentes, at segregati per corpus moueantur) licere tunc medicamento educi: Vnde meritò Hippocrates dixit: in acutis morbis rarò & per initia medicamento purgante vti oportet, & hoc ipsum cum præmeditatione: Quod in libro de humoribus ita quoque expressit, dicens: Alias facta coctione humores aut intro, aut foras vrgere, aut aliam in partem in quam oportet. Si hæc vera sunt, qui fieri potest, vt in complurium morborum principio excretiones appareant? siquidem morbus crudus est, & humores nondum concocti, nondum segregati, idcircoque ad purgandum inepti sint. In statu vero ac declinatione, quoniam tunc humores probam concoctionem sunt assecuti, facile

Gal. in apologia contra Iulianũ.

In 1. aphor. 22.

In 1. aphor. 24.

& tutò

& tutò ipsos educi excernique posse, affirmant, ac idcirco apparere bonas humorum excretiones (quas criticas medici vocant) purgationesque; & medicamentis etiam eosdem educi posse Dogmaticorum plures putarunt. Quo tempore, solummodo purgantia exhibere ęgrotis possunt. At cur quęso hunc ægrotis corporibus etiam laborem iniungere debebimus? si iam naturæ victoria super morbum innotuit, atque morbum iam natura superauit? Ex quibus illud vnum notatu dignum obiter animaduertitur, scilicet purgandos tantummodo fore humores medicamentis attractorijs in salutaribus morbis, atque nunquam in exitialibus. In his humores perpetuo crudi sunt, quod nondum natura ipsis præualuerit, eosque concoxerit. In salutatibus vero solummodo (quod ipsis natura præualeat, ipsosque concoquat) purgationes vsum habebunt. De his Methodici haud immeritò dubitasse visi sunt, quod non tantum in morbum vigore declinationeque, sed quinetiam in principijs, atque augmentis exitialium morborum copiosæ euacuationes non raro appareant, à quibus morbi complures ne dum minuuntur, at sæpius quidem augentur, ab ipsisque ægroti in dete-
" rius abeunt. De quibus Hippocrates in epidemijs ait: Alui turbatæ erant, bi- *In 1.epid.1.*
" liosis paucis meris tenuibus mordacibusque. & postea: Quæ infestabant hæc
" erant: lienteriæ, dysenteriæ, tenesmi, alui fluxiones biliosæ tenues mordaces,
" multæ crudæ, & mordaces, nonnullis etiam aquosæ. & de sudoribus: Sudores
" multi his tantum aberat, vt recrearent, vt etiam contra læderent. De Critone
" ait: Deiectiones crebræ biliosæ, perijt postridie quam ægrotare cœperat. Quæso si humores sunt causæ morborum, cur in morbo bilioso acuto diarrhæa copiosa, biliosa, sudoresque copiosi exeuntes etiam in morbi principio, ęgrotos perpetuo non iuuabunt? prælertimque quod ijdem humores, quos morbi alicuius biliosi causas faciunt, copiosius excernantur. An non necessariò aut humor febrem (exempli causa) ardentẽ faciens ex toto educetur? aut saltem à loco putredinis auelletur, diuerteturque, quo morbi causam minui sit necessarium? Cur in ardentissimis inquam febribus, in quibus exuperant humores biliosi, acres, vsti, & retorridi, damnantur in principio excretiones biliosæ? & in febre melancholica nigræ, si ab ipsis succis febres foueantur? si dicatur nigras deiectiones quandoque in morbi vigore vel declinatione non improbari, tamen hoc raro fit. De qua ex
cretione Hipp. ait: Morbis quibuslibet incipiẽtibus si bilis atra vel supra vel infra *In li. 4. aph. 22.*
" exierit, lethale est. & postea: Quibus ex morbis acutis aut ex longis, aut ex vulne-
" ribus aut quouis alio modo extenuatis bilis atra, aut qualis sanguis niger descen- *Aphor. 25.*
" derit, postridie moriuntur. Quæ igitur ratio est, quæ nobis persuadeat, fluentibus per aluum, vel per alium locum humoribus & copiosius quidem, morbos, quos ipsi fouent, nedum minui, sed plerumque ita augeri, vt ægrotos interimant. Etenim sublata causa tollitur morbus, si itaque humores sunt causæ morborum, cur ipsis vacuatis siue per corpus excretis morbi non tolluntur? Nos sæpius vidimus complures ardentibus febribus vexatos à principio vsque ad exitium habuisse largas excretiones biliosas. Marina Theupola iuuenis nunquam satis ob eius præclaras animi dotes laudata, Mattheo Mauroceno iuueni clarissimo nupta (de qua in libris de præsag. uita & morte ęgrotantium meminimus) ex abortu in ardentem febrem incidit, cum sæuissimus symptomatibus; sudauit enim large & sæpe, vomuit multa virulenta, & per aluum itidem crebras habuit excretiones biliosas, quibus æstimabatur aliquantulum subleuata, tamen nunquam à febre immunis euasit, habuitque per duos menses diarrhæam biliosam, & aliquando sudores copiosos, quibus tamen crebris euacuationibus nunquam febris sublata fuit, sed tandem ipsa extincta eo morbo est. Guadagnina de Guadagninis mihi olim vxor nunquam satis laudata, ex ardente itidem febre septendecim diebus, diarrhæa biliosa, copiosa & crebra meo magno

cum

cum dolore & damno mortem obijt. Atque hisce rationibus Methodicis fuit persuasum, humores non esse causas morborum. Addunt, vt hanc ipsorum opinionem magis confirment, compertum esse (quod à Galeno etiam expressum fuit) complures homines, licet corpora ipsorum humoribus valde abundauerint, quoad in ipsis corporibus trāspiratio fuerit seruata incolumis, magnum numerum annorum sanos vixisse. quod non aliam ob causam euenit, quàm quod humorum copia, si meatus corporis suam naturalem conformationem seruauerint, morbos non faciat. Compertissimumque est, humores quoad quieti in corpore maneant, nunquam morbos facere: qui si aliquam ob causam ad motum cieantur, statim morbos inuehere, quatenus ad partes commoti, vel adstrictum morsium vel laxum faciant; adstrictum, vbi ad viscus internum delati ipsum vel obstruant, putredinemque initio concitent, febremque vel phlegmonem; Laxum, quatenus ad oscula meatuum corporis fluxi immoderatius euacuantur. Quod vero humorum abundantia in corporibus quieta manens, minimeque commota, & turgens, morbos non faciat, exemplo epylepticorum, per consensum ab inferna aliqua parte, qui eo malo corripiuntur, facile innotescit. Constat quidem humorem vel vaporem maleficum, quoad quietus in parte à qua subleuatur, maneat, nunquam epylepsiam inducere; qui statim quauis de causa commotus, ascendens ad cerebrum, illud symptoma continuo concitat. At non solum maleficus humor, si ad cerebrum ascenderit, epylepsiam, at quinetiam apoplexiam, acutissimamque phrenitidem. Quam affectus generationem Gal. non potuit non vehementer admirari, scilicet quamobrem sit, quod humor venenosus in corpore tandiu latuerit, absque quod grauem noxam induxerit, & repente exitialem phrenitidem concitauerit. Quales phrenitides Ægyptijs in quibusdam anni temporibus, & constitutionibus solent esse admodum familiares, quæ repente eos inuadunt, paucissimisque horis apoplecticorum modo homines interimunt. Quem morbum (de quo nos in libris de medicina Ægyptiorum scripsimus) Aegyptij Demelmaoi appellant. At mirum est, quamobrem copiosi sudores & vomitus itidem copiosi (si humores biliosi tenuissimi virulentique morbum illum concitarunt) non multos iuuerint. Namque de phrenitico, qui tertia die obijt, Hippocrates ita habet; Phreniticus primo, quo decubuit, die virulenta vomuit, & multa & tenuia: febris horrida, copiosus sudor assiduus, toto corpore. ex quibus sanè mirum non est, si Methodici persuasi humores non esse causas morborum, eosque per se curationem non indicare voluerint: nisi quatenus morbum vel adstrictum vel laxum faciant. veruntamen cum non omnino purgantia medicamenta (licet à frequenti ipsorum vsu cauendum senserint) ipsi sustulerint, & quandoque ipsorum vsum atque præualidiorum etiam complexi sint, meritò humores morborum eos esse materiam voluisse, credendum est; Neque omnino denegasse morbos ab humoribus fieri, sed tamen non ita esse causas morborum intellexerunt, vt ab ipsis primo curatio indicetur, at ipsos quidem indicare sanè, non quatenus humores sint, at quatenus affectus adstrictos vel fluxos laxosue factos denotant, ac proinde humores negarunt esse morborum causas, prout adstrictum & laxum (quos morbos fecerunt) non ab humoribus, sed ab adstrictis vel diffusis meatibus corporis fiant. Quandoque tamen non negare ipsos potuisse ab humoribus adstrictos morbos atque laxos vtique fieri: Adstrictos, vbi commoti in corpore à quauis causa humores ad quampiam partem corporis fluxi, eam inflammarint, vel alium affectum ex adstrictis concitarint: laxos vero, si itidem vel ad vteri oscula, vel ad hæmorrhoidas, vel ad vesicam, vel ad ventrem, aut ad cutis poros immoderatius profluxerint. Cæterũ (vt dictum est) cũ ipsi non quatenus humores, sed quatenus adstrictum vel laxum morbum faciunt, curationem indicare videantur, eatenus morborum causas haud dicendos, putarunt.

In 3. epid sect. 3. com. 75.

Dogmaticos

Dogmaticos medicos in multis morbis curandis non differre à Methodicis. Cap. V.

NOn constat, Dogmaticos medicos in morborum curatione molienda à Methodicis multum fuisse differentes, quandoquidem Dogmatici (qui post methodicos in medicina magis claruerunt, quiq; Galeni doctrinam præcipue insectati fuerunt) ijsdem præsidiorum materijs in medicina facienda, quæ fuerunt Methodicis familiaria, vsi sunt, atque nunc etiam vtuntur. si de chirurgicis præsidijs loquamur, qua lenam eorum, quæ apud Methodicos fuerunt in vsu, medicum præsidium Dogmaticos, rationalesue medicos latuit? Nonne sanguinis vacuationem, & quæ secta vena, & quæ scarificatione fit, omnes quidem in morbis curandis complexi sunt, familiaremque habuerunt? Nonne etiam æque, ac Methodici scarificatione vtebantur, vsi sunt, atque vtuntur? nonne cucurbitularum vsum non minus quam Methodici, Dogmatici æque semper plurimi fecerunt? Eodem modo & clysteres, frictiones, ligaturæ, inunctiones, fomenta, atque huiusce generis similia præsidia minime eos latuerunt omniaq; ad pharmacepticam pertinentia non minus atque Methodici in vsu habuerunt, hoc vno excepto, quod nonnulli Methodicorum minus quam Dogmatici purgantium medicamentorum vsu fuerint delectati, quinimo ab ipsis quo magis possit (quod à purgantibus hominis natura abhorreat, atq; ab ipsis lædatur) fore abstinēdum putarunt. De quibus Aurelianus ita habet: Sed vitandam probamus frequen-
„ tem & variam medicaminum potationem, quę felea educere promittuntur, siue
„ ventriflua; siue vrinalia: Etenim sitis extenditur, & solidioris cibi fastidium
„ duplicatur, & corporis fortitudo minuitur, atque cibi accepti corrumpuntur, &
„ omnis corporis materia adulterio medicaminum deterior fit. Non tamen vsum planè purgantium sustulerunt, at illis non nisi magna vrgente necessitate vtendum præceperunt, à quorum sententia Hippocrates, atque alij qui eius doctrinam secuti sunt, non plane differentes fuisse visi sunt, cum rarò, & in febribus, & in phlegmonis, & in alijs morbis similibus caute (quod corpora lædant) à medicis purgantibus vtendum statuerint; Neque immeritò, etenim purgantia propter vim molestam, qua ventriculum eiusque os maxime lædunt medici inter venena adnumerarunt. Quare Methodici à frequenti vsu medicamentorum purgantium non secus at Dogmatici abstinendum voluerunt. Veruntamen in hoc quidem à Dogmaticis dissentientes fuerunt, quod noluerint purgantia dari, quæ particularem ab occulta quidem facultate ex totius substantiæ similitudine vt Dogmatici aiunt, profecta, humorem educant, at quodcunque purgans valida vi purgatoria præditum omnes superfluentes humores (quæ quorundam quoq; dogmaticorum fuit opinio) posse purgare, illis fuit persuasum. Vnde vtrumque helleborum, & alia, quæ & per aluum & per vomitum purgant, & quę per os, & per nares itidem purgant, Græcis apophlegmatismata atque errhina dicta, ad purgandum in vsu habuerunt. Quid etiam, nonne veteres Dogmatici medici Methodicorum præsidijs perpetuo ad medendum vsi sunt? & quod magis est, Methodicorum modo. Quæ præsidia iuniores etiam ad hanc vsque ętatem in frequenti vsu habere solent. An non si de morbis adstrictis loquamur (quorum genere comprehenduntur febres, ephemeræ, putridæ, inflammones, phlegmones præsertimque anginæ dictę, pleuritides, peripneumoniæ, & qui in hepate, renibusque concitantur, dolores, cardiaglię & similes alij) cogimur fateri hosce affectus Methodicorum præsidijs laxatorijs Dogmaticos etiam tollere? nonne in ijs omnibus cum Hippoc. tum Gal. tum alij omnes commendarunt fomentorum laxantium vsum? qualia parantur, ex decocto chamomeli, meliloti, althææ,

In li. 5. chronion cap. de ictericia.

Gal. in lib. de ijs quos purg. oportet & in 2. de vict. rat. in acut. cum. 15. In 6. epid.

ſeminum lini fænugreci, & ſimilium. Certe quidem, non minusque inunctiones ex oleis, adipibusque laxatorijs; cuiuſmodi ſunt, quæ ex oleo chamomelino, amygdalino, irino, lilino, è ſeminibus lini, è ſeminibus fęnugreci, è radiceque cucumeris ſylueſtris parantur. Quid de balneis aquæ dulcis calidis laxantibus? nonne Galenus omnes ephemeras febres balneis tollendas pręcepit? non minus, & putridas continuas, atque intermittentes, potiſſimumque tertianas vocatas. Quis eſt medicorum, qui neſciat in anginoſis, pleuriticis, peripneumonicis affectibus, per exterius laxatorias inunctiones, fomenta, atque balnea conuenire? & non minus omnes quoque ad eoſdem affectus per os propinant, vel decocta laxantia, vel olea, vel hydrelæa: præſertimque in pleuritide, peripneumonia, cardiaglia, atque in acutis doloribus. Quid de Chirurgicis præſidijs dicemus? an non ſingulis, quæ Methodicis fuere in vſu ad medendum (vt etiam dictum eſt) Dogmatici quoque vſi ſunt, atque vtuntur? Cuiuſmodi eſt venæ ſectio, ſcarificatio, cucurbitulæ ſectiones, frictiones, ligaturæ, clyſteres, balani, inuſtiones peſſarij, & ſimilia. Quare in hiſce præſidijs, neque in modo quo ijs vtuntur, Methodici à Dogmaticis non videntur plurimum differre. Eodem item modo conueniſſe viſi ſunt in vſu præſidiorum, quibus vti ſolent, ad hæmorrhagias ſiſtendas, ad menſium, hæmorrhoidumque profluuium, ad diarrheas, dyſenterias, lienterias atque ad ſudores immoderatius profluentes. etenim ambabus ſectis familiaria fuerunt vehementer ſiccantia, atque adſtringentia medicamenta, de quibus nos poſterius accuratius ſermonem habebimus. Demum, ex Dogmaticis Eraſiſtratus diatritum (quod pertinet ad victus rationem in ægrotis) non minus quam Methodici laudauit. omnes vero in omnibus morbis adſtrictis, tenuem ac parciſſimum victum laudarunt, & vini abſtinentiam: Quibus quidem cuique conſtabit, Methodicos à Dogmaticis in curatione complurium affectuum haud plurimum differentes fuiſſe: Quinimo, vt in progreſſu iſtius operis comprehendetur, parum aut nihil in quamplurimis morbis curandis, licet in methodo curatiua differant, à Methodicis diſcreparunt.

De dogmatibus, quæ à Methodicis in medendo non admittebantur, & primum, quod non ſit neceſſaria cognitio, ad indicandam curationem læſarum partium, naturæ, cauſarum, cæli, anni temporis, ætatis, ſtudij atque ſimilium. Cap. VI.

Methodici in multis à Dogmaticis diſſenſerunt, cum Dogmatici plura ad morborum curationem inſtituendam neceſſario obſeruanda voluerint, ſcilicet, corporis naturam, ętatem, ſexum, conſuetudinem, vitæ ſtudium, partes læſas, morborum cauſas, internas quippè qualitates, atque humores morbos facientes, anni tempus, regionem, cælum particulare, morborumque cauſas effectrices, ſcilicet frigora, æſtus, ebrietates, cruditates, ſatietates, famem, ſitim, exercitium, ocium, & ſimiles alias cauſas. Methodici contra horum cognitionem atque obſeruationem pro indicanda curatione ſcitu minime neceſſariam inutilemque eſſe mordicus tenuerunt. Atque non minus prædictorum eam ſingulorum obſeruationem, medicis magnam potius confuſionem in medendo parere, medicoſque ad deliberandam curationem valde hæſitantes reddi, ipſis creditum eſt; Quę dogmata in medendo minime à medicis obſeruanda, idcircoque ſuperflua eſſe, eo quidem præcipuo argumento ij exiſtimarunt: quod eſſentia morborum per ſe indicans curationem vna eademque ſit in omnibus corporibus, natura, ętate, ſexu conſuetudine, ſtudio alijsque differentibus. Etenim febris (exempli gratia)

gratia) & in naturis corporum temperatis, & in intemperatis essentia cum sit ex omnium Dogmaticorum placitis morbus calidus & siccus, necessariò in illis oĩbus temperamento ętate, sexu alijsq; differentibus esset refrigerandum atque humectandum, in aliquibus tamen plus, & in aliquibus minus. Eodem itidem modo Methodici non iniuria dicunt, in febre, quæ morbus adstrictus est, in omnibus cum natura, tum sexu, tum ętate, tum consuetudine, tum alijs differentibus, perpetuo esse laxandum. præsidiaque laxantia ad instituendam curationem, vel ex ipsorum etiam dogmaticorum placitis vsu venire, siquidem medicamenta omnia quibus hi febres curari docent, sunt laxantia, scilicet vacuationes, purgationes, balnea, inunctiones, frictiones, & similia, quæ Dogmaticis fuerunt perpetuo ad sanandas febres familiaria. Neque est, quod obijciatur, hosce medicos sua methodo non particulares homines, sed hominem genericum & communem (de qua re aliàs accurate egimus) curare. Quæ curandi methodus à ratione vel hac vnica ratione abhorrere creditur, quoniam particularibus hominibus, propter ipsorum naturæ, ætatis, sexus, consuetudinis, studij atque similium differentiam, vnica curatio minime conuenire potest. Namque quis quæso est, cui ignotum sit, in corpore calidioris temperamenti febre vexato minus esse refrigerandum, quam in eo quod frigidioris sit naturæ, ob maioremque a naturali temperamento recessum, non secus quam in sicciori corpore vlcerato efficaciora siccantia, & in humidiori debiliora conuenire, omnes norunt. Vnde cognitum est, agrestioribus, atque robustioribus corporibus valentiora medicamenta conuenire, atque mitiora imbecillioribus. Quę non solum Methodici, sed vel etiam medicæ artis ignari fatebuntur vera esse: Etenim si de purgationibus sermo habeatur, in debilibus, quales (exempli causa) sunt pueri, atque senes, pharmaca debiliora conuenient. Robustis vero, scilicet agrestioribus, & ætatis consistentis, validiora. Quod Methodici hac ipsa de causa fieri fortasse dicerent, quia hæc corpora scilicet robustiora ad adstrictum affectum inclinant, vel aliquid affectus adstricti habent, puerorum vero quippè imbecilliorum corpora aliquid in se laxi itidem continent, vnde hæc ipsa (quod suapte natura habeant propter habitum laxum, vnde euacuentur) mitiori vacuatione atque illa efficaciori erunt laxanda. Non secus etiam de alijs corporum differentijs, penes temperamentum varium, ætatem, sexum, consuetudinem atque studium consideratis, præsidiorum differentia conspicua elucebit, scilicet quod propter has differentias medicamenta æque omnibus particularibus hominibus haud conuenient. Nihil enim, vt Methodicis visum est, interest, ad danda cuique medicamenta, quod vnus homo sit calidior, alter frigidior, vnus siccior, alterque humidior, cum hæ differentiæ non mutent medicamentorum essentiam, sed vel quantitatem, vel facultatis agendi in medicamentis efficaciam, quasi dixeris secundum magis & minus ea medicamenta variari debere: Quod scilicet in mollioribus (exẽpli gratia) corporibus minus præsidij vel vacuantis, vel purgantis, vel quod minus efficax sit, conueniat, & in robustioribus, aut quod validum sit, aut plus validi habeat. Ex quibus Methodicis fuit persuasum illam corporum varietatem siue differentiam penes varias corporum particularium naturas, ætates, sexus, consuetudines, vitæ studia consideratam, nihil sanè aliud varietatis ad indicandam curationem argumentari, quàm illud quod penes magis (vt aiunt) & minus attenditur, ita vt medica præsidia singulis particularibus hominibus morbo quopiam conflictatis adstricto, aut laxo, essentia eadem conueniant, etiam si, ea ipsorum natura sexu, ætate & alijs similibus differens sit. hasceque differentias non mutare medicamentorum essentiam, sed illorum efficaciam, ita vt quædam illarum differentiarum medicamenta laxantia in adstricto morbo, adstringentia in laxo, efficaciora, & quædam minus efficacia expostulent, atque, vt rem exemplis recte comprehen-

Galel. 3. meth. med cap. 7 2. ad Glauc cap 3. in 6 meth med. c. 8 In 6. comp. loc. cap vlt. In 2. comp secundum gratia cap. 21. & 3. cap 3.

damus, quis quęso est (vt aliàs dictum est) quem lateat, si febris exempli gratia in corpore eucrato siue temperato accendatur, ex naturæ ratione, minora refrigerantia conuenire, atque in frigidiori natura seu temperamento maiora seu efficaciora: quod febris notet maiorē caloris recessum, veluti eadem ratione in corpore distemperate calido minus refrigerantia propter minorem recessum à naturali temperamento requiruntur. Quid enim in medicamentis ex vario corporum temperamento, varietatis fit? id profecto solum, quod penes solum modum maiorem atque minorem vim agendi, obseruatur. eodem modo si vlcus fiat in corpore sicciori, medicamentum magis siccatorium, veluti in humidiori minus siccatorium conueniens erit. Idem à differentia ab ætate & sexu obseruatur, quando pueri senes & mulieres medicamentis blandioribus sint tractandæ, efficacioribus vero viri ætatis consistentis; & eodem modo a consuetudine, atque à vitæ studio: ita vt liquido constet, hasce differentias, non indicare pro curatione instituenda essentiam seu naturam præsidiorum, at solummodo mitiorem aut efficaciorem medicamentorum vim. Quod nobis suadet, medicamenta ex istis differentijs, quę à corporum temperamento, sexu, ætate, consuetudine atque studio considerantur, non mutari specie atque essentia. Quamobrem recte dixisse visi sunt Methodici, eas differentias in ęgrotis corporibus esse ad indicandam curationem superfluas, atque paruæ vtilitatis, cum non mutent essentiam medicamentorum. Nam que (vt aiunt) perpetuo in morbo adstricto, cum à solis affectibus per se curatio indicetur, vsum habebunt medicamenta laxantia, & in laxo adstringentia. vel sint calidi vel frigidi vel sicci vel humidi temperamenti, vel cuiusuis ætatis, sexus, & studij. In febre enim vel phlegmone, qui affectus ex Methodicis sunt adstricti, perpetuo in omnibus cum pueris tum senibus tum ætatis consistentis, tum in mulieribus tum in viris, in omniq́ue vitę studio, cælo, regione, anni temporibus, vtendum erit laxantibus pręsidijs, quæ sunt eucauationes, purgationesq́ue, quæ fiunt sanguinis missione vel laxatorijs pharmacis vel sudorificis, vel vomitorijs, vel insensibiliter euacuantibus, vel per vrinam, vel alio modo. At si aliquis petierit, cur in pueris affectu adstricto laborantibus, & in decrepitis senibus febre putrida, vel phlegmone itidem vexatis, qui sunt morbi adstricti, sanguinis vacuationem medici non moliantur, uel purgationem, vel aliud efficax laxatorium, illis responderent Methodici in illis propter habitum maxime laxum, validiori laxanti non esse opus, quod nimirum vires ea magna laxatoria auxilia in ipsis non ferant. Dogmatici itidem vocant hos debiles, vel virtutis debilis, propter quam debilitatem, haud aptos esse, vt insigniter euacuentur dicunt. Si aliquis vero dubitauerit an senes habeant laxum habitum, quoniam cæteris alijs ætatibus senum corpora sint ficciora, & insignis ficcitas non laxi, sed adstricti sit indicium, responderetur, senum corpora consumptione humidi substantifici, laxa dici oportere, non secus quā tabem laxum morbum dicimus, quia in ipso affectu humiditatum in corpore existentium colliquatio consumptioue facta est. Vnde meritò senes non ferunt laxantia medicamenta; quare licet morbo adstricto senes vexentur, non magna tamen laxantia admittunt, sed solummodo debilia, & minora. Vnde in pleuritide, morbo adstricto, licet perpetuo sit laxandū in omnibus cuiusuis ætatis corporibus, tamen Methodici in pueris atque in senibus eo affectu vexatis, aut non mittebant sanguinem, aut parum quidem: quoniam (vti dictum nuper est) corpora cum puerorum tum senum laxo quadantenus affectu laborant idcircoque in ipsis vires magnas vacuationes non ferunt, quamobrem Methodici viribus non permittentibus in ijsdem corporibus adstricto etiam affectu magno laborantibus, à sanguinis vacuatione, & à purgatione, tanquam à magnis laxatorijs præsidijs abstinebant. Quam rem neque Dogmatici negabunt, cum & ipsi sciant puerorum corpora, quod meatus cuti nimis laxos habeāt,

ob id

ob id facile resoluantur. Quò cognitum ab omnibus est, illorum corpora quia propter eam laxitatem habent sponte vnde euacuentur, magnas ob id euacuationes non ferre. Qua de causa in iuuenibus, virisque ætatis consistentis, quoniam ipsorum corpora sunt robustiora, viresque robustas habent, largiori sanguinis euacuatione medici vti solent. Itaque huiusmodi corpora scilicet senum, & puerorum virium languore magna præsidia laxatoria non ferre deprehenditur. Aurelianus dixit: medicamenta ex affectus, & virium corporis magnitudine indicari. Quare ex illorum sententia à medicis plurimum laborandum non est, ad morbos curandos, vt ipsi corporum affectorum naturam, ætatem, sexum, consuetudinem, atque vitæ studium, cognoscant, cum hisce differentijs non mutetur medicamentorum essentia, sed potius maior ipsorum & minor agendi vis. *In 3. Chronior cap. 4.*

Quod partes affectæ non indicent in morbis curationem. Caput VII.

IDem Methodici faciendum in cognitione partium affectarum, anni temporum, regionum, constitutionum, cęli particularis, causarumque morborum. Nimirum & hęc quod non faciant ad indicandam speciem, & essentiam medicamentorum, at ad ipsorum potius vim agendi efficaciorem, atque debiliorem cognoscendam, non esse animaduertenda voluerunt, idcircoque in illorum cognitioné, quod non mutent hæc (vti dictum est) curationis speciem essentiamq; medicos incumbere debere. Itaque negarunt (vt à partibus læsis exordiamur) diuersarum partium varias differentesque naturas, figuras, situs vsusq; curationem indicare, proindeque ab his non esse petendam morborum curationem; Etenim corporis partes cuiuscumque sint naturæ, figuræ, situs, atque vsus, si morbo adstricto vexentur laxantia exposcunt; contra, quę laxum morbum patiuntur, adstringentia. Itaque in omni parte (exempli gratia) inflammata, quod morbo adstricto laboret, laxantium medicamentorum vsus conueniet, Quam rem Gal. in lib. simplicium confirmasse visus est, cum ad omnes inflammationes lac calidum (quod laxatorium est medicamentum) adhibitum commendauerit. Vnde ipsius vsus ad omnes inflammationes in vnaquaque parte corporis concitatas omnibus medicis fuit valde familiare. Commendauit quoque Gal. ad oculos inflammatos fomenta ex decocto meliloti fęnugreci, & altheæ, quibus Veteres medici ad omnes inflammatas partes familiarius vsi fuerunt; quæ hac etiam ætate non minus vsu recepta sunt. quis quæso è medicis medicinam facientibus ille est, quem lateat prędictorum fomentorum vsus ad pleuritim, ad peripneumoniam, atque ad hypochondria inflammata? prælertimque ad lienis, hepatis vterique phlegmonem tollendum? Galenus expresse in libris de composit. med. secundum locos commendauit fomenta eadem ex laxatorijs medicamentis parata ad oculos, ad auresque inflammatas; non minusque ad crurum, brachiorum, genuum, pedum, atque manuum phlegmones in lib. de sectis ad eos, qui introducuntur, laudauerit eadem fomenta laxantia. Neque profectò iniuria, quando, si humor vel in oculos vel in aures vel in quamlibet aliam partem corporis de fluxus phlegmonem fecerit, institutum, & scopus præcipuus omnium quidem medicorum esse debeat, vt humor in parte susceptus, imbibitus vel (vt aiunt Methodici) adstrictus, phlegmonem fouens digeratur, & resoluatur ad quam resolutionem laxantia medicamenta maxime faciunt. Neque illis obijciatur in principio quorundam phlegmonum vsum habere (omnium sectarum medicis ita sentientibus) adstringentia: veluti in alijs temporibus, sed maxime in statu & in declinatione digerentia Methodicis laxantia vocata, adhibentur.

In lib. 10 simpl. cap. de lacte. In 4. de comp. med loc cap.

In 3. li c. 1 & in 4. de comp. med. cap. 2. Cap. 8.

Itaque

Itaque si in principio quarundam partium inflammatarum, qui affectus sunt adstricti, adstringentia medicamenta conueniant, quomodo verum erit, in omni morbo adstricto quamlibet partem obsidente, vsum habere medicamenta laxantia? & præsertim cum nedum Dogmatici, sed quinimo etiam Methodici illud medendo obseruent, scilicet, vt in principio phlegmonis, qui est morbus adstrictus, quasdam corporis particulas obsidentis medicamenta adstringentia (de qua re posterius nos accuratius) debeant adhiberi, ergo non erit credendum, in morbo adstricto quamcunque partem tenente, perpetuo laxantia vocata medicamenta esse adhibenda. At Methodici non concedent, phlegmonem, de quo præsertim dubitatio est, à principio ad finem vsque totis quatuor temporibus, scilicet in principio, augmento, statu atque declinatione adstrictum morbum vocari debere, at solummodo toto humore faciente phlegmonem, ad partem inflammatam fluxo, & in ipsa imbibito, vel adstricto, quem affectum adstrictum ipsi vocarunt, in principio vero phlegmonis in quo nondum morbus adstrictus factus est, ad prohibendum ne fiat, Methodici (auctore libri de optima secta ad Trasybulum docente) adstringentibus partem firmabant ac roborabant, vt ab influxu humoris seipsam defendat, de quo argumento paulo post accurate agemus. Itaque verissimum erit ex Methodicis in morbo adstricto quancunque partem corporis occupante laxantibus, atque in laxo adstringentibus opus esse medicamentis, & proinde partem affectam per se non indicare curationem. Amplius Aurelianus probat medicamenta non indicari à partis affectæ specie, argumento à partium sensu deprompto, scilicet, quod partium corporis quædam sensibiles siue multi sensus sunt, vt oculi, os, ventriculi, aliæque partes & quædam minus sensibiles seu hebetis sensus, vt pedis calcaneum atque solea extremę partis pedis. Omnes quidem medici, inter alia, fatentur hasce partes non eadem medicamenta perferre & proinde diuersa specie medicamenta indicare: quippè hebetis sensus quæ sunt, validiora, efficacioraque expostulare; & acuti sensus mitiora, atque leuiora: quod tamen experientia falsum esse Methodici dixerunt. namque pedis calcaneum & omnes partes suapte natura hebetis sensus (exēpli gratia) fluxione vel inflammatione vexatæ, redduntur valde sensibiles & dolorosę, eodem modo omnes fortasse articulorum partes, quæ suapte natura hebetis sunt sensus, fluxione, aut phlegmone vexatæ se habere videntur, maxime sensibiles ac dolorosæ euadentes, mitiora & leuiora expostcunt medicamenta, quæ suapte natura propter hebetem sensum validiora potius exposcerent. Contra, quædam, quæ maximi sensus sunt, ex fluxione, aut, ex insigni inflammatione quandoque ita obstupescunt, vt paucissimi sensus euadant, quæ ob id non mitiora, quæ suapte natura propter multum sensum expostulabant, sed validiora quidem stupidi sensus à morbo redditæ indicabunt, ex quibus Aurelianus colligit, partes affectas non habere particularem indicationem, qua mutent, seu euarient medicamentorum essentiam. Quare ex his verum esse intelligunt, in adstricto morbo, in quacumque corporis parte fiat, perpetuo esse laxandum, laxantiaque indicari medicamenta; & in laxo adstringendum, adstringentiaque conuenire medicamenta; inutilem idcircoque esse indicationem, quæ à partis cum natura, tum figura tum situ, desumitur. etenim hæc partium varietas non mutat pro instituenda curatione medicamentorum speciem seu naturam, sed quædam alia quæ potius faciunt, non ad indicandam essentiam, sed ad maiorem & minorem in medicamentis agendi vim, vel ad commodiorem agendi modum. Quæ res maxime confirmabitur, si vlcerum curatio quomodo fiat, animaduerterimus. Profectò Methodicorum sententia confirmabitur, quod pars affecta non indicet curationem, neque habeat propriam indicationem. Apud omnes constat, partes vlceratas quascumq; siccantibus sanari medicamentis, Etsi vlcus in crure existens

In li 3. Chronion cap. 4.

ab vlce-

ab vlcere, quod pulmones vexat quadatenus differre videatur, veruntamen essen tia seu natura vlceris, tum in crure, tum in pulmonibus facti cum vna eademque sit, eadem quoq; medicamenta necessaria esse oportebit, scilicet siccantia.neq; est, quod ad partes externas exulceratas omnia quidẽ medicamenta adhiberi queant, & ad internarum partium vlcera non quidem omnia admittantur, sed quædam solummodo quæ etiam non nisi artificiose indita illis medentur. Etenim compertum est,ad vlceratos pulmones, saccharum rosaceum, bolum armenium, terram lemniam, lapidem hæmatitem, acaciæ succum,atque alia huiusmodi ex succo plantaginis, centinodij seu poligoni sumpta maxime conuenire. Alexander Trallianus complura cum pulmonum tum asperæ arteriæ vlcera solo hæmatite lapide tenuissime trito ex succo poligoni epoto omnino coaluisse, atque probe sanata fuisse scriptum reliquit. Quæ singula medicamenta partium externarum vlceribus quoque prompte mederi, experientia cognitum est: neque profectò id iniuria, cum ipsorum natura omnibus vlceribus adprime conueniat, propter vim insigniter siccantem. Verum hæc longe promptius, atque facilius externis partibus vlceratis auxilio sunt, eo quia in externis vlceribus medicamenta viribus integris, nihilque refractis valenter agant. Ad internarum vero partium vlcera,& ad ea præserrim, ad quæ non nisi longo viarum tractu (vti sunt pulmones) medicamentum peruenit (quoniam priusquam ad vlceratas partes perueniant medicamenta,plurimum à calore patiantur, ipsorumque vires refranguntur,ideoque imbecillius agunt) non nisi longo tempore vlcera illa sanare possunt.Quamobrem non ita euidenter videntur interna vlcera iuuare. Itaque neque partes vlceratæ habent propriam indicationem,sed quæ non nisi maiorem minoremque, seu efficaciorem,atque mitiorem vim agendi in medicamentis denotet, nihilque euarians essentiam medicamentorum. Neque est, quod dicant, pulmones & partes corporis humidiores mitiora,& ficciores durioresque efficaciora exposcere. tamen hæ partes vlceratæ, licet inuicem vel temperamento humido siccoque, aut mollitie duritieque differant, non propterea indicabunt aliquid faciens ad essentiam medicamentorum. Siquidem essentiam ipsorum, quæ siccans est, ab illarum partium varietate indicatur magis vel minus siccans. Etenim cum vlceris essentia in humiditate consistat, facultas ob id in medicamentis indicatur siccatoria; diuersæ verò partes non indicant diuersam essentiam medicamentorum facultatis, at minorem, vel maiorem vim in siccando. Neque variæ partes varias diuersasque medicamentorum facultates indicabunt at eandem facultatem, aut efficaciorem aut mitiorem, vti diximus in siccando. hinc est, quod Gal. inquit: Medicamentum ex cadmia, non curare vlcus in aure, maxime vero in crure positum: Neque profectò iniuria id fit, quoniam ex cadmia medicamentum, quod minus efficax siccans sit, quam possit vlcus in aure, cuius substantia admodum sicca atque dura est, quæ proinde medicamentum efficaciter siccans indicaret: potest vero idem vlcus in crure positum sanare, quia vlceris substantia humidior molliorque est, ac idcirco indicatione à natura partis indicatur siccans quidem medicamentum, at quod mitius siccet. Quare partes vlceratæ variȩ non mutant essentiam medicamentorum, at certe potius, (vti dictum aliàs est) efficaciam in agendo. Possent quidem & Methodici eam differentiam in curandis diuersarum partium vlceribus obseruare,nimirum,vt in vlceratis partibus siccioribus durioribus, & in agrestium corporum vlceribus medicamenta magis siccantia adhibeant, atque in humidioribus, mollioribus partibus corporis,& in mollioribus corporibus vlceratis, minus siccantia. At absque hac etiam differentiæ partium obseruatione animaduersa possunt promptius Methodici variarum diuersarumque partium vlceribus mederi, indicatione desumpta ab affectus, scilicet vlceris magnitudine, quandoquidem vbi vlcus in quacumque parte positum,

In lib. 5. meth. med. cap. 10.

Gal. in 5. meth. med. cap. 10.

positum, fuerit maxime humidum, profectò medicamentis siccantioribus erit opus, atque vbi parum per se humidum sit, mitioribus minusue siccantibus. Quod præceptum Galenus itidem in durandis oris vlceribus expressum fecisse visus est, cum dixerit: in vlceribus, quæ multum humida sunt, validioribus siccantibus vtendum, atque in parum humidis moderate siccantibus. Situs quoque partium exulceratarum non mutat curationem, at modum solummodo curandi, proinde neque medicamenta facultate diuersa. Nam etsi cogantur medici in vlceribus vteri, vesicæ, renum, ventris, intestinorum vti medicamentis actu humidis, quæ medicis instrumentis inijciuntur, non tamen potestate sunt humida sed sicca. Neque etiam Methodici ignorabant, ad vlcera (exempli gratia) stomachi pectoris, & pulmonum conuenientius dari medicamenta, cum ijs, quæ eduntnr atque bibuntur, quæ singula medicamenta potestate siccantia sunt. ex quo liquido constat, varios partium vlceratarum situs non habere particularem indicationem, sed potius diuersum modum curationis indicare: quando eadem medicamenta siccantia, actu sicca in externarum pattium vlcera indantur, in internarum vero actu etiam humida, & non nisi aliquo instrumento inijciantur. Ad ventris vero vulnera sananda magnum difficileque omnibus medicis fieri negocium, neminem latet. neque ea sanari posse, ni prius impedimenta tollantur, quibus varijs præsidijs, sublatis, medicamentis enœmis Græcis dictis, sarcoticis atque epuloticis ea vlcera sanari, non est medicorum, qui nesciat. Idem de figura partium est dicendum, quando neque varia partium læsarum figura mutet essentiam seu speciem medicamentorum, at solummodo curationis modum, vel medicamentorum vim secundum magis & minus. Ex his itaque patet, partes corporis lęsas non indicare per se curationem, sed vel medicamentorum vim intensiorem aut mitiorem, vel varios modos, quibus eadem medicamenta comparari apponique solent, non mutata ipsorum facultate indicata ab essentia seu à natura morbi: quæ si laxa sit, perpetuo adstringentibus; & quæ adstricta, laxantibus præsidijs erit opus, atque ita Methodicis fuit persuasum, nedum corporis naturam, ætatem, sexum, consuetudinem vitæ studium, & similia, indicare per se curationem, at quinimo etiam neque varias corporis partes læsas propriam habere indicationem. Sed quid de neruis dicemus? An non propria medicamenta, quibus vlcerati sanantur, expostulant? Certe quidem videtur, verum si rem hanc accuratius medici animaduertant, intelligent etiam neruos vlceratos non indicare medicamenta specie ab ijs, quę alijs partibus vlceratis medenrur, distincta, sed potius quædam alia, quæ vt in diuersis alijs partibus dictum est, vel plus vel minus siccant, de qua re posterius accurate erit agendum. C. Celsus Methodicis & ipse (quod causarum, ex quibus fiunt morbi, cognitio aliquando
" pro curatione instituenda sit necessaria) obijciens, hæc contra ipsos scripsit: Er-
" go etiam ingeniosissimus sæculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius
" febricitanti cuidam, & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpis-
" se, cognosceret, aquam frigidam ingessit, qua ille epota cum vini vim miscen-
" do fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit. quod auxilium opportu-
" ne prouidit, non ex eo quod aut adstrictum corpus erat, aut fluebat sed ex causa
" quę ante pręcesserat. Hoc euentu in febre ex ebrietate, quod ex potu nimirum aquę febris fuit discussa, putauit causas quoque in morbis curandis cum Dogmaticis indicare. At pace tanti viri dixerim ipsummet fuisse confessum febrem diarrhiam illam ex ebrietate sudore fuisse discussam: quid an non aqua epota sudorem quo sublata est febris, promouit? certe quidem, eo quidem modo quo aquam frigidam large epotam in ardentissimis summeque ęstuosis febribus & sudore mouere, atque eas febres soluere & diximus, & posterius dicemus. Atque hæc sunt, quibus Methodicis fuit persuasum, ad instituendam in ægrotis curationem,

corporis naturæ, ætatis, sexus, consuetudinis, studij, partiumque læsarum obseruationem scitu non esse necessariam, Non minusque neque causarum procatarticarum, varij cœli, anni, temporis, regionum & similium, quoniam perpetuo in morbo adstricto sit laxandum, in omnibus inquam cum corporibus cuiusque naturæ sint, ætatis, sexus, consuetudinis, vitæ, studij, tum partibus affectis cuiusque naturæ, figuræ, atque situs itidem sint, atque in morbo laxo in ijsdem omnibus corporibus tum partibus læsis perpetuo esse adstringendum.

Cur adstringentia medicamenta in phlegmonum, quæ morbi sunt adstricti, principio conueniant. Cap. VIII.

Methodicorum dogma satis famosum fuit, in phlegmonũ principijs adstringẽtibus esse vtendum, scilicet ad fluxionem, incrementumq; phlegmones prohibendum, a quo placito Dogmatici abhorruerunt; Etenim Gal. scripsit, apocrustica in principijs inflammationum, quod vim habeant adstringendo repellendi, vtilia esse: siquidem hæc adstrictione robur partibus inflammatis indunt, vnde minus prompte fluxionem admittunt, & eorum humorum, qui in ijs iam contenti sunt, tenuissimum extrorsum exprimunt. ex quo loco non leui coniectura deprehenditur, librum de optima secta ad Trasybulum, Galeno tributum, Galeni quidem non fuisse cum de hoc ipso dogmate contra Methodicos in eo libro mordicus multa scribat. sed præsertim, quia ipsi idem, quod ipse expresserat, in multis dixerunt vtilia in phlegmonum principijs esse adstringentia, quia partem affectam robore firmant. & prohibent incrementum phlegmones. Certe ea argumenta, quibus contra Methodicos in eiusdem libri capite 49. ad finem vsque auctor illius libri vsus est, cum ex toto Galenicam doctrinam, oppugnent, apertè demonstrant, eorum librum à Galeno non fuisse scriptum. Itaque cum in principijs phlegmonum, medicamenta laxantia (quod tunc temporis, humores fluentes, nondum affectum adstrictum fecerint) non conueniant, quæ postea in alijs temporibus maxime vsu veniunt, præsertimque in statu atque in declinatione, ergo recte vsus adstringentium medicamentorum opportunus erit. & hæc est vera etiam Dogmaticorum medendi methodus, quam in curandis phlegmonis omnes obseruant. siquidem & ipsi in horum affectuum principio adstringentibus medicamentis humorem repellunt, affectamque partem robore firmant. Galenus vsum adstringentium esse maxime vtilem tradidit ad oculos, ad aures, tonsillas, columillam, antiadem, guttur, sedem, atque ad complures alias partes inflammatas. Quare in hoc videntur conuenire cum Dogmaticis Methodici. Veruntamen sæpius dubitauimus, an hoc dogma fuerit à Methodicis constitutum, eo quod hi quamcumque inflammationem, phlegmonemque morbum ad strictum esse fecerint, quod ex Aureliano de omnibus phlegmonis in libris oxeon scribente apertissime constat. Constat quidem ipsum nunquam in curanda aliqua inflammatione ex propria sententia scribentem, adstringentium vsum commendasse, quinimo ea medicamenta ex aliorum sententia cum in principio phrenitidis & aliarum phlegmonum, laudata, perpetuo damnauit, quod vt ait, pressuram siue adstrictum morbum augeant. præterea cum Methodici omnes fateantur eos affectus esse ex toto adstrictos, debuerunt, non nisi laxantia medicamenta admittere. At cum in principio istorum affectuum humor nondum in parte affecta ex toto adstrictus sit, haud iniuria adstringentium vsum admittere potuerunt. Cæterum quæ nobis de hoc dubitationem fecerunt, duo sunt. Quorum vnum est, quod constet medicos omnes etiam Dogmaticos in phlegmonis internis etiam initio vsos fuisse medicamentis laxatorijs. an non Hippocrates in 4. de vict.

In 11. Meth. med. cap. 15.

de vict. rat. in acutis in pleuritide statim exordiendum ab vsu medicamentorum esse tradidit; eumque vsum Galenus in commento confirmauit? certe quidem. Accedit etiam, quod alterum erat considerandum, in parotidibus, bubonibus atque in alijs axillarum phlegmonis, neque in principio medicos vti adstringentibus, neque etiam in principio phlegmonum malignarum, in quacunque corporis parte oborientium, admitti vllo pacto vsum adstrictoriorum, ad repellendum humorem. Cum itaque hæc vera sint quid de vsu adstringentium in phlegmonum principijs dicemus? Methodicos adstringentium repellentiumue vsum complexos fuisse in principio earum phlegmonum quæ fiunt in partibus externis, atque ignobilibus. Contrà interdici ipsorum medicamentorum vsum in phlegmonis cum internis, tum etiam in ijs quæ occupant partes externas, sed quę proximæ sunt visceribus nobilibus. Demum in omnibus quoque phlegmonis malignis vsus adstringentium (quod nullo pacto humor malignus sit à cute repellendus) reprobatur. Quæ dogmata non iniuria, vt aliàs quoque visum est, cum Methodici tum Dogmatici medendo obseruarunt. Dogmatici, quoniam ad prohibendum inflammationis augmentum incrementumue coguntur repellere à parte affecta humorem, ne morbus quidem plurimum augeatur, Methodici verò quia eodem ferè modo, quod inflammationem, non quæ fit, sed quæ facta est morbum adstrictum vocent, principium inflammationis non esse affectum adstrictum æstimarint, quod si verum est, affectibus inflammatorijs in principio medicamenta adstringentia erunt accommodata. Quibus medicamentis adstrictorijs Aurelianus vsus est in principio arthriticorum dolorum, vt ex lib. quinto Chronion. cap. 2. constat. At non leuis hinc difficultas à Dogmaticis excitari poterit, vt verum esse nequeat, quod Methodici vnquam vel etiam in phlegmonum externarum principijs vsus adstringentium commendarint, cum æstimandum sit, eos minime latuisse, in malignis pestilentibusque phlegmonis, tumoribusque nunquam adstringentia, quia humorem intus pellunt, vsum habere potuisse: neque etiam si non malignæ sint, vbi tamen in inguinibus, in axillis, & in adenibus & in retro aures positis partibus oriantur, etenim in prædictis partibus inflammatis, humorem intus repelli, maxime periculosum est. Proinde neque in harum partium flammatarum principio ex Methodicis adstringentia, quod repellant, vnquam ad medendum vsum habuisse, putandum erit. Quia ea fortasse de causa ab ijs factum fuit, cum perpetuo in omni inflammata parte, vel interna, vel internæ proxima (quod morbo adstricto laboret) vtendum laxantibus, ij statuerint. Quæ difficultas ex superius dictis resoluta esse videtur, nimirũ quod vsus adstringentium in phlegmonum principijs solummodo conueniat, vbi phlegmonæ fuerint in partibus extimis ignobilibus atque expertes cuiusuis malignitatis. A quibus sanè argumentum satis validum colligitur contra Methodicos, partem quippè affectam per se curationem (quod superius ex illorum sententia damnatum est) indicare: Nonne verum est, in adenibus, inguinibus, axillis inflãmatis nunquam repellentium vsum vtilem esse? & quandoq; in partibus remotis ignobilibusque adstringentia admitti? scilicet in principio inflammationis, ad repellendum humorem intus ne augeatur inflammatio. ex quo verum videbitur partes affectas medicamentorum essentiam mutare: nonne partes remotę inflammatæ, in principio adstringentia exposcunt? & inguina, axillæ, adenesque aurium laxantia? An non hęc est, partes diuersas mutare curationem? Quid itaque ad propositam difficultatem dicemus? Illud solummodo, vt Methodicorum partem tueamur, de tumoribus, phlegmonis, & alijs excretionibus, quæ malignæ non sunt, esse intelligendum: scilicet quod in illorum affectuum principio adstringentia conueniant: nequaque vero in malignis seu pestilentibus, quos affectus Methodicos non intellexisse, cũ ipsos, vt superiori libro ostendimus,

inter

inter venenatos affectus comprehenderint, quos Methodici non reduxerunt ad adstrictum & ad laxum, at ad alias communitates. Verum esto, quod malignus morbus etiam ad laxũ & ad adstrictum referatur, nihilominus etsi tumores phlegmonesque maligni nunquam admittant vsum repellentium, ne vel etiam in ipsorum initio, tamen non ob id sequitur partes affectas habere propriam indicationem, neque enim pars affecta indicat medicamenta laxantia, at pars non affecta sed affectæ proxima indicare videtur, ne adstringentia adhibeantur, ne viscus subiacens parti extimæ inflammat um lædatu, scilicet ab affecta parte ad ipsum humore protruso. Itaque & si hæc vera sunt, quod partes visceribus proximæ laxantia indicent medicamenta, etiam per phlegmonum initia, & remotæ à visceribus per id temporis adstringentia. tamen partes ipsæ affectæ, vt dictum est, non idcirco indicabunt varia medicamenta. Varia enim medicamenta indicat morbus malignus & non malignus, atque partes non phlegmone affectæ, sed internæ ipsis proximæ. Vnde viscera nobilia illis proxima prohibent vsum adstringentium.

An in omnibus adstrictis morbis nuda laxantia conueniant, vel adstringentibus commista esse debeant. Cap. IX.

Methodici itidem in omnibus morbis adstrictis voluerunt, esse vtendum nudis laxantibus: Exceptis phlegmonum principijs, in quibus quomodo adstringentia vsum habeant, nuperrime visum est. Quod placitum Dogmatici mor dicus damnauerunt, ipsumque ad medendum maxime perniciosum esse statuerunt; quippè quod viscera interna à nudis laxantibus & debilitentur, & exinde non minus phlegmone augeatur veluti adstringentibus roboratur. Quamobrem Galenus Attalum medicum Romanum summopere redarguit, qui ad hepar inflammatum nudis laxantibus vtebatur, neque aliquod medicamentum facultatis adstringentis laxantibus miscere voluerit. Cæterum vnde sit, quod hepar cuius substantia carnea est, atque mollis, temperamentumque itidem eius est calidum, & humidum, medicamentis adstringentibus, quę frigidi, siccique temperamenti, atque terrenæ substantię existunt, eiusdem visceris substantiæ planè contrarijs, roborari queat, non esse omnibus conspicuum, putamus. Siquidem, vt & Gal. multis in locis expressit: illud quod secundum naturam est, à similibus roboratur, atque à contrarijs patitur, debilitaturque. Quis quæso, hepatis substantię parenchimati vocatæ, carneæ atque molli, calidi humidique temperamenti, adstringentia medicamenta, quæ substantiæ terrenæ, crassę, frigidæ atque siccæ, temperamentique frigidi & sicci sunt, similia esse affirmabit? Quinimo hæc hepati cum substantia tum temperamento contraria erunt iudicanda. Quo pacto igitur hæc poterunt hepatis substantiam per se roborare, si robora tio consensu omnium à similibus fit? Augent difficultatem ea, quę Galen. in libro de optima secta ad Trasyb. contra Methodicos scripsit, scilicet adstringentia medicamenta viscera minime roborare. Qui locus facit, vt librum hunc Galeni quidem non fuisse, meritò crediderimus, atq; etiam quod in alijs libris non spurijs oppositum ab ipso traditum, demonstratumque sit; vtpote membra adstringentibus roborari, reddique firmiora; promptius sic roborata ab humorum defluxu tueri. In stomacho, diaphragmate, vtero, in cæterisque partibus, quæ sicca duraque substantia constant, non dubium est, quin à modice adstringentibus roborentur, veluti non parum dubitatur de ijs partibus, quæ humidam, mollem laxamue substantiã habent, cuiusmodi est iecoris, lienis, cerebri, medullæ spinalis caro seu substantia humida atque mollis, in his quidem (quod à similibus

In lib. 13. meth. cap. 15.

In 3. aphor. 18.
In 3. Meth. med, cap. 3.
In 8. meth c. 9.

fiat facultatis substantiæque roboratio) laxantia medicamenta substantia, ac temperamento similia, videantur posse vim atque robur augere. Nisi vnà cum Diocle (vt Galenus est auctor) dixerimus, similia non à similibus, sed à contrarijs conseruari, & à similibus lædi, ita, vt in morbosam constitutionem labantur, Quod fortasse corpora calidiora lædantur à calidis, atque frigidiora à frigidis: & hæc à calidis, illaque à frigidis iuuentur, ac roborentur. Verum hoc distincte intelligi oportet, quando, vt Gal. docuit, illud temperamentum, quod secundum naturam se habet, à similibus iuuetur, roboreturque, & quod præter naturam est, à contrarijs: vnde corpora temperata similibus & intemperata contrarijs conserua ri sæpe Gal. demonstrauit: Temperatum secundum naturam esse, & distemperatum pręter naturam, omnibus liquido constat. Quamobrem si in homine hepar est temperatum, quomodo medicamentis adstringentibus (quæ sunt substantiæ, natureque distemperatæ, atq; vt nuper visum est, ipsius visceris substantię molli, atque laxę planè contraria) iuuabitur, atq; ab ipsis robur accipiet? Addunt, non videri hepati inflammato laxantia adstringentibus simul permista, siue melius adstringentia laxantibus mista conducere, conuenireque posse: eaque præsertim ratione, quod adstringentia impediant humoris fouentis inflāmationem, digestionem, resolutionem, siue euacuationem, quæ fit per poros cutis. siquidem etiam leuiter adstringentia cutis meatus claudere Galenus in libro quinto simplicium satis docte demonstrauit. Quod si verum est, quo pacto per eosdem meatus cutis inflāmatio hepatis digestione, siue euacuatione resoluetur? Docet Gal. meatus infarcitos, & obstructos, medicamenta detergentia & ab infarctu liberantia, nisi sint cuiusuis adstrictionis expertia, non posse detergere atq; ab infarctu ob structos meatus liberare. quod vel etiam (vt Galenus expressit) à leuissima adstrictione meatus cutis claudantur, qua clausione, cum medicamenti facultas detersoria intro nequeat penetrare, peruenireque, haud detergere eosdem meatus ab infarctu potest. Cui dubium? clausis cutis meatibus impediri humoris phlegmonem fouentis resolutionem, vtpotè, quę fiat per meatuum cutaneorum insensibilem euacuationem. Accedit etiam hepatis regionem ipsiusque carneam substantiam, adstrictis in ea parte meatibus, per quos etiam eiusdem visceris calor natiuus transpirare solet, iuuari, ac roborari posse, non esse credendum. Itaque cum præcipuus scopus in iecore inflammato, esse debeat, vt adstrictus in ea parte humor digeratur, euacueturque, quis medicorum erit, qui vsum moderate laxantium, quæ leuiter digerentia sunt, damnare audeat? pręsertimque cum hepati & substantia, & temperamento similia sint. Cæterum aliquis forsitan ex Methodicis concedet, in ea parte hepatis, atque in qualibet alia carnea, & molli inflammata, laxantia ad digerendam inflammationem, debere non esse expertia alicuius adstrictionis, quia hepatis caro parenchima dicta, quæ mollis est atque humida, aliquid laxitatis habere videtur, mitioraque idcirco laxantia expostulet. Quambrem cuique constabit fortasse laxantia aliquid adstrictę facultatis mixtum habe re, ne nuda laxatione visceris substantia laxa lædatur, oportere. Addimus etiam venarum complurium atque arteriarum, quibus illud viscus est refertissimum, sub stantiam membranosam, ac duram medicamenta laxantia seu digerentia non admodum humida, sed paululum sicca indicare, expostulareque, qualia forsitan Galen. ad lienis duritiem emolliendam laudauit. At quod illa etiam adstringentia esse debeant, Methodici non admiserunt, quoniam in partibus extimis scilicet cutis, adstrictio omnes claudat meatus, atque exinde impedimento sit, quominus materia seu humor inflammationem faciens per cutis poros digeratur, & resoluatur.

In 2. aphor. 34.

In 3 Meth med. c 3. & 8. & in 8. meth c. 9

In 3. de alim. facult. cap. 1. In 2 de alim facult. cap. 12. & in lib 3. cap 44.

In lib. 5. simpl. cap. 12.

In 5. simpl. cap.

De morborum

De morborum generibus secundum Methodicos, & quales ad adstrictum & quales ad laxum reducantur, & in quibus morbis locum habeat adstrictum et laxum. Cap. X.

DVo fuisse morborum simplicium genera, scilicet, adstrictum, laxum, atque vnum compositorum ex laxo & ex adstricto, satis à nobis superius ex Methodicis demonstratum est; quando ij omnes affectus corpora nostra affligentes ad tria illa genera reduxerint. Ab ijs vero excipiuntur omnes affectus, qui ad chyrurgiam pertinent, atque ij etiam, qui à venenis, atque à morsibus venenatis fiunt. In his enim alijs Communitatibus ad curationem instituendam Methodici vsi fuerunt. Itaque morbi sunt vel adstricti vel laxi, vel mixti: per adstrictos autem ij intellexerunt illos, quorum causa immediata, quæ morbum facit, adstricta sit, atque hæc erit vel communis, vtpote quando omnes meatus corporis, vel ij maiori ex parte, densantur, clauduntur, siue adstringuntur. Cuiusmodi ex febribus synochæ sunt à meatuum cutis constipatione excitatæ, quas Galenus ab vsu balneorum aluminosorum, & aquę calchantodis obortas sæpius obseruauit. Aut erit causa adstricta particularis, vtpote quando in venis quibusdam aut in liene exempli gratia inflammato adstrictionis vitium est. Adstrictum quoque morbum Methodici appellarunt, vbi ipsius causa immediata ipsum fouens (vel hæc sit phlogosis siue flammeus calor, vel humor putrefactus, vel etiam non putrefactus, qui tamen sit in aliqua parte corporis, imbibitus, adstrictusque, quo pars affecta restricta siue pressa, siue conclusa, siue quouismodo impedita, aut eo humore infarcta, quæ pressura in quouis phlegmone obseruatur) sit quouismodo in qualibet parte corporis imbibita, siue conclusa, siue quouismodo infarcta, pressa, vel restricta. Aurelianus phlegmonem pressuram vocare solet, quasi morbum dicat pressum, siue adstrictum. Genere verò adstrictorum morborum comprehenduntur, phlogoses, siue inflammationes, phlegmones, febres, tumores, abscessus, dolores, conuulsiones, & ex particularibus morbis, paralises, apoplexiæ, insaniæ, vertigines, epilepsiæ, surditates, aurium tinnitus, cæcitates oculorum, ophthalmiæ, rigores, tremores, palpitationes, torpores, stupores, comę, appetitus canini, inappetentiæ, quæ non à virium resolutione fiunt, siccitates, cruditates, inflationes, hydropes, icteritiæ, suppressiones alui, vrinæ, mensium, hęmorrhoidarum, suppressæ euacuationes, quæ per aures, per nares & per os fieri solent, cordis morsus, palpitationes, tremores, dispnæę, orthopnææ, arthritides, podagræ, ischiadicæ affectiones, vteri strangulatus, atque alij omnes affectus, quorum causæ sunt in aliqua partę veluti adstrictæ, aut imbibitæ, aut quouismodo pressæ, seu conclusæ. Per laxos verò morbos contra intelligunt eos, quorum causa immediata faciens morbum, sit ampliatio meatuum, diffusio, laxatio; seu eos laxos fluidosue morbos esse voluerunt, qui corporis meatibus immoderatius laxatis, seu diffusis, seu ampliatis, excitantur. Cuiusmodi est syncope, quæ morbus laxus est siue vires resoluantur apertis cutis meatibus, scilicet immoderatius cum calore natiuo tum humido vtili exeunte, siue alio modo. Qua ratione immoderati sudores exeuntes, hęmorrhagia immoderata è naribus, quippè sanguine immoderatius profluente, vel ex ore, tussi aut vomitu, vel excretione, aut per ventrẽ, vnde hepatica fluxio vulgo vocata dysenterica erit ex morbis laxis, non minus & menstruorum in mulieribus atque in viris hęmorrhoïdarum profluuium, & per vrinam itidem immodica sanguinis excretio. Si verò de excrementorum excretionibus loquamur, ad laxos morbos referentur, diabetes, gonorrhea, vomitus immodicus, lienteria atque diarrhæa. Mixti vero affectus sunt, qui ex adstricto atque ex laxo componuntur, proinde compositos quoque appellarunt, in his

enim

enim affectibus mixta affectio fit ex adstricto & ex laxo. ad quod morborum genus reducuntur omnes qui vno eodemque tempore vtroque affectu laborant, scilicet adstricto & laxo. cuiusmodi est febris cũ hæmorrhagia, aut cũ diarrhæa vel dysenteria. Nam febris adstrictus morbus est, & diarrhæa, vel dysententia laxus. eodem modo, febris cum syncope, & syncope stomachica aut febris cum profluuio vel sanguinis, vel excrementorum. Non minusque febres synochæ, ardentes, maxime æstuosæ. Cum ingens æstuatio caloris venarum, atque arteriarum oscula nimis aperiat, seu laxet, sitque causa immediata, vt effluuium caloris augeatur, & dissipetur.

De morbis adstrictis, atque an omnes febres adstricti morbi sint. Cap. XI.

DIctum à nobis est morbos adstrictos, esse illos, quorum causa immediata est pressa, densata, clausa, vel adstricta; aut meatuum densatio, adstrictioue. Quãdoquidem si hæc cognitio sit exemplis intelligẽda, facile phlegmonem, quam esse adstrictum morbum nulli contendunt, habere humorem ipsam immediate facientem, atque fouentem, in parte imbibitum, pressum, ac veluti adstrictum seu in parte restrictum intelligemus, in qua necessario meatuum adstrictio seu densatio seu pressio obseruatur, vnde in omni morbo adstricto adesse meatuum clausionem, seu densationem, seu obstructionem, Methodici voluerunt, atque hanc esse pręcipuam morborum causam per se curationem indicantem, illis placitum est. Quo morborum genere, phlegmones, tumoresque omnes, abscessus, atque alios particula res affectus, quos proximo capite sigillatim expressos fecimus, comprehendi, nulli dubitarunt: cum in illis omnibus meatuum vitium in adstrictione adesse, apertissime, constet. De febribus vero secus res apud multos se habere visa est, nimirum quod non omnibus morbi adstricti esse videantur. Quod & Galenus contendisse visus est, qui adstrictos morbos febres illas solummodo esse fassus est, quæ à meatuum cutis densatione oriuntur, cæteras verò alias adstrictos affectus esse dubitauit. Neque id profecto iniuria, cum plures à nulla meatuum obstructione fiant, cuiusmodi videntur plures ephimerę dictæ, quæ (exempli gratia) ab immodico vel solis, vel ignis calore, & quæ ab exercitijs, à vigilijs, à laboribus & à similibus causis fiunt: in ijs enim nullam subesse meatuum adstrictionem apertissime constat. Eodem quoque modo hecticas adstrictas esse planè videtur negandum. Quis quæso in his meatuum clausionem adstrictionemue aliquam qua adstricti morbi dicuntur, subesse affirmabit? Si itaque hæ febres nulla meatuum adstrictione fouentur, quomodo à nobis æstimari poterit, morbos esse adstrictos, vt Methodici affirmarunt. Idem quoque & de synochis, ardentibusque maxime æstuosis, atque de hecticis dicendum erit, in his quidem fluida laxaue affectio apertissime (quod continue in ipsis humidum natiuum, humiditatesque alię præ igneo calore absumantur) obseruatur, nullaque eas febres obstructione, seu adstrictione meatuum foueri neminem nostrum latet. Atque in illis fluida potius, quam adstricta affectio subesse videtur, quodq; illo argumento deprehenditur quia scilicet illas vsu aquæ frigidæ (exhibent enim omnes medici hisce febribus vexatis aquam frigidam) medici tollant. Quid itaque dicendum? Galen. concedit, ephimeras, synochasque, quæ à pororum cutis constipatione fiunt, adstrictos vtique morbos dici posse; At si de alijs etiam febribus, quę ab alijs causis excitantur, iudicium faciendum sit, profectò hasce omnes quoque ex medicaminum, quibus medici etiam Dogmatici illis medentur, facultate laxatoria, fortasse fatebuntur omnes, esse morbos adstrictos: Etenim cum

In li. meth. med. cap.

cum Galeno (si de ephemeris loquamur) omnes alij medici Dogmatici balneum aquæ dulcis temperate calidum, & oleum dulce tepidum ad omnes partes corporis illitum, quæ vere laxantia sunt, in illis febribus maxime commendarunt. Quæ inquam cum laxantia medicamenta sint, & febrium illarum naturæ contraria planè esse debeant (si verum est, quod Dogmatici docuerunt, scilicet contraria contrarijs tolli) necessariò colligemus eas febres, cum laxatorijs tollantur medicamentis, necessario esse morbos adstrictos. Qua ratione etiam synochas, ardentes & scheticas, cum ijsdem laxatorijs balneis alijsque similibus præsidijs sanentur, eiusdem generis esse, haud erit dubitandum. Porrò si accuratius considerabitur, ex natura laxatoria eorum medicamentorum, quorum vsum ad persanandas omnes febres (exceptis synochis, ardentibus maxime æstuosis, atque hecticis confirmatis) omnes medici sequuntur, facile cognoscetur omnes illas febres esse morbos adstrictos. Addimus in hisce omnibus febribus sanandis omnes medicos cauere omnino ab vsu adstringentium, cum illorum vsus febrilem caliditatem, omnium consensu augeat. At quamobrem sit, quod in maxime æstuosis synochis, atque in ardentibus medici omnes frigidam aquam, quæ à Methodicis adstrictoriorum medicaminum genere comprehenditur, in potu exhibeant, paucis in præsentia cognoscendum est, quod nulla alia ratione fieri cognoscitur, quam quia synochę, ardentes que maxime æstuosæ (vt superius quoque demonstratum est) sunt morbi mixti ex adstricto & ex laxo; ex adstricto inquam quoniam non absque meatuum clausione fiunt; Nulla quidem ex Dogmaticis, putrida febris absque interuentu alicuius obstructionis fieri potest. ex laxò etiam, quia propter calorem maxime ęstuosum intus oscula venarum, arteriarumque immoderatius laxentur, atque exinde natiuus calor copiosius profluat, atque adeo resoluatur, vt ni cito cohibeatur, arteriæque adstringantur, planè, vt pereat, sit necesse. itaque cum æstuosæ febres, habeant morbum mixtum ex adstricto atque ex fluido, & fluidum magis vrgeat, ideo meritò actu frigida, quæ nullis alijs in febribus conceduntur, illis febribus vexatis exhibentur. Non minus etiam hecticæ tabidæ, cum in ipsis magis vrgeat fluidus laxusue affectus, actu frigida desiderant. Quare omnes febres (his exceptis) erunt morbi adstricti dicendæ. Neque est, quod dicatur, ephemeras multas atque hecticas incipientes absque vlla meatuum clausione vel pressura cum fiant non esse morbos adstrictos æstimandos: siquidem, concedunt omnes calorem febrilem esse accensum in corde & ab eo diffundi per vniuersum corpus. quasi dicamus esse adstrictum, imbibitum, ac clausum in corde: vnde licet in externis meatibus cutis nulla subsit adstrictio, siue densatio, siue pressio, saltem aderit in illa parte in qua primo calor accensus est, quod eo argumento, ita esse cognoscimus quoniam laxantibus medicamentis caliditas febrilis exhalet & digeratur, atque adstringentibus augeatur. Namque esto, quod quis ex caliditate solis, vel ignis immodica in ephemeram incidat febrem, an hæc aliqua meatuum clausione fouebitur? certe quidem, quãdo (vt recte Gal. docuit) cutis a cuiusuis molestæ qualitatis cõtactu adstringatur, quẽadmodũ (vt illæ ait) a contractu aquæ dulcis, quæ sit tẽperate calida (quod maxime iocundo eo contactu cutis oblectetur) rarefiat, laxeturue ita à vehemẽter calidæ aquæ molestissimo contactu adstringitur. quis ignorat vehemẽtis caliditatis, vel à sole vel ab igne qualitatẽ cuti fore maxime molestã, cuius contactu ipsa necessario corrugata adstringitur. Ex ira vero quod copiosius spiritus inflãmati ad cor ferãtur ideo ipsorum copia arterijs immodice oppletis, atq. veluti obstructis calor intro clausus auctusque febrem inducit, tum ẽt quod partes corporis à vehementi igneoque feruore siccescentes, ipsarum meatus densari sit necesse. Idem fortasse videtur dicendum de ijs, quæ à vigilia immoderata, à ieiunio atque ex amore maxime siccantibus, excitantur, quippè præ siccitate densatis meatibus intro-

Galen. in 1. ad Glauc. cap. 3.

In 6 meth med. cap 7.

introcludatur calor, atque ita augeatur, vt in igneum mutetur, atque exinde febris fiat. Quid de ijs, quæ ex tristitia, moerore atque ex timore excitantur? an non meatibus adstrictis calor natiuus in igneum, & febrilem mutatur? Quis dubitat, tristitiam, mærorem atque timorem meatus claudere? Quare ex his liquido cuique constabit, febres omnes morbos adstrictos merito Methodicos appellasse. Quod maxime confirmare videtur illud, quod nuper etiam meminimus, scilicet, quia omnes laxatorijs præsidijs tollũtur, quo in ephemeris atq; in scheticis incipientibus intro clausus febrilis calor opera balneorum laxantium atque inunctionum, & frictionum, & aliorum similium exhalat, digeritur, & planè resoluitur. Atque hæc de adstrictis morbis, Nunc ad laxos declinamus.

De morbis laxis, & an omnes excretiones quouismodo appareant, laxum morbum faciant, et quomodo excretiones, quæ sunt morbi laxi, interstinctæ ab alijs dignoscantur. Cap. XII.

DIximus laxos morbos à Methodicis fuisse vocatos, eos omnes, qui meatibus immoderatius diffusis, concitantur, fouenturque. Neque profectò hosce affectus immerito morbos appellarunt, cùm ab ipsis, actiones omnes in corporibus læderentur, immoderatius per laxitatem meatuum natiuo calido profluente, exhalanteque. Huiusmodi vero excretionum, quas (vt dictum est) morbos laxos vocarunt, quędam sensibus conspicuę sunt, quędam sensibus ignotę. Hæ apparent in ijs, qui aut ab immoderato gaudio, aut à re simili exoluti in syncopem labuntur. Atque illæ, quæ sensibiles vacuationes dictę sunt, in sudoribus immoderatis, in alui profluuijs, in vomitibus, & in profluuio vrinæ, in gonorrhea, & in hæmorrhagia sanguinis vel ex naribus, vel ex ore, vel ex vesica, vel ex aluo, vel ex vtero, vel denique ab hæmorrhoidalibus venis consistunt. Cęterum, vt exactè horum morborum rationem assequi possimus, duo à nobis accurate sunt in præsentia cognoscenda, quorum vnum erit, an omnes excretiones quouismodo à qualibet parte corporis profluentes sint laxi morbi, & ni omnes sint quales laxum morbum faciant; Atque alterum, quibusnam signis distinguemus excretiones, quę sunt morbi laxi, ab ijs, quæ non sunt morbi: Si Methodici voluissent omnes excretiones quouismodo factas laxum morbum facere, (vt Gal. & alij de ipsis ęstimauisse, visi sunt) profectò magnum mendacium affirmassent, cum excretio in pauca quantitate profluens, atque etiamsi largius, modo secuncundum naturam profluat, vt in rectè valentibus mulieribus si menstrui purgationes, aut in morbis critice appareant, morbi laxi esse nequeunt, siquidem hæ euacuationes morbum non faciunt. Quare excretiones sanguinis, vel excrementorum laxum morbum facientes sunt eæ omnes, quæ (quod morbi est proprium) corpora adprime lædunt. Vnde quę in pauca fiunt copia, & in morbis critice apparent, inque rectè valentibus naturales, quia nullam offensam pariunt, ideo non morbosæ dici debent, & proinde neque laxum morbum faciēt. Itaque per laxos morbos Methodici intellexerunt, euacuationes immoderatas præternaturales grauiter corpora lędentes, vel affectus, qui has immediate sublequuntur, easque præsertim, quæ aut per poros cutis fiunt, aut è naribus, aut ex ore, aut ex ventre, aut ex vtero, aut ex renibus, aut ex vesica, aut denique à venis hæmorrhoidalibus pręter naturam immoderatius erumpunt. Quę cum laxos morbos faciant, nunc quibus indicijs à reliquis alijs euacuationibus interstinguantur (quod sanè ad instituendam curationem scitu est necessarium) intelligi oportet.

oportet. De qua re satis accurate in superiori libro cum egerimus, hic pauca adnotabimus. Et primo, quod morbi laxi necessario immoderatas euacuationes, vel sanguinis, vel excrementorum subsequuntur, & hę sunt aut sensibiles, idest, sensibus conspicuæ, aut insensibiles, quæ minime sensibus patent, sed per insensibiles intelligunt eas, quæ per cutis meatus fiunt. In harum verò cognitione solummodo laborandum videtur, quando, quæ sensibus manifestæ sunt euacuationes, vel sanguinis sint, vel excrementorum, nulla perscrutatione egere videantur. Cuilibet enim notum est, omnem sanguinis hęmorrhagiam immoderatius apparentem, corpusque grauiter lędentem, vel ex naribus, vel ex ore, vel ex ventre, vel ex vtero, vel ex renibus, vel ex vesica, vel ab hęmorrhoidibus emanantem esse morbum laxum. & similiter, vel sudorem, vel vomitum, vel alui deiectionem, vel vrinam, vel semen, vel similem aliam euacuationem, quę eiusdem sit conditionis, idem significare. Verum euacuationes, quę insensibiliter fiunt, longe difficilius, & laboriosius cognoscuntur. Tamen cognosci profectò etiam posse superius à nobis demonstratum est. primo ex causis antecedentibus, cuiusmodi sunt, gaudium immoderatum, Vigiliæ, dolores assidui vehementesque. ex his namque solent corpora insensibiliter exolui, cognoscemus hanc euacuationem per poros cutis factam, à cute ipsa, quæ in principio, in quo fit calidi innati effluuium, mollis & veluti humida apparet, quod & à tenuibus quidem humiditatibus, quę quadatenus exudant, aut sint fumi humidi, consumptionem carnosarum partium subter cutem positarum subsequentes, cutis emollescit, posteaque perseuerante effluuio humidi natiui, & proinde consumptione partium ex carnosis partibus ad cutem ipsam etiam communicata, eadem cutis indurescit. cuiusmodi obseruatur in febribus colliquatiuis vocatis. pręterea (vt dictum est) apparere solent fumi quidam vaporosi à cute exhalantes. Addamus pulsus humiles, raros, ac valde molles apparentes. Demum si habitus quoque rarus, & laxus fuerit, idem iudicium, de laxo affectu, certius confirmabitur. atque hisce signis non erit impossibile, vt laxi morbi, qui fiunt, propter meatuum cutis diffusionem, & rarefactionem, comprehendantur.

Cap. 9.

In 1. lib. cap. 9.

De morbis mixtis ex adstricto & laxo, & an dentur, & si dantur, quales sint. Cap. XIII.

DVbitarunt ex Dogmaticis nonnulli, an morbi mixti ex adstricto atque ex laxo, darentur, quæ res haud illis dubia videbatur, modo varios affectus varias corporis partes eodem tempore affligentes obseruassent: siquidem neminem latet, posse corpus idem iuxta diuersas partes affectas, contrarijs affectibus eodem quidem tempore vexari. quis ignorat febri putridæ, quæ est morbus adstrictus aliquando lienteriam, aliquando diarrhæam, & aliquando dysenteriam, vel sanguinis profluuium ex naribus, aut ex ventre, aut ex vtero, aut ex hæmorrhoidibus exiens, coniungi? & aliquando syncopem, aut sudorem immodicum, vel colliquationem, quæ morbi laxi sunt, simul accedere? Sed dubium est, an in eadem parte affecta complicatum vitium ex adstricto atque ex laxo detur, quod eodem tempore eiusdem corporis partem eandem teneat, atque affligat? Hoc non concessisse Methodicos (sed illud solummodo quod prius meminimus, vtpotè quod ratione variarum partium affectarum fit) ex Galeno conijcitur, qui in lib. de comp. med. secundum genera disputans aduersus Methodicos, dixit, dari medicamenta composita, quę in eadem parte diuersis, contrarijsque facultatibus, scilicet laxantibus, & roborantibus, vno eodemq; tépore agerent: si itaque non concedebant dari medicamenta (vt auctor est Gal.) quæ simul, eodem tem-

pore exempli gratia, laxarent, atque roborarent, neque affectus mixtos ex laxo & adstricto dari illos voluisse rationi est consentaneum. Credendum tamen duxerim, in hoc differre Methodicorum sententiam à Dogmaticorum opinione, quoniam ij licet concesserint dari morbum ex adstricto & ex laxo mixtum in eadem etiam parte corporis constitutum, tamen non habentem æqualem mixturam, qua æque mixtum medicamentum ex laxo & ex adstricto ad curationem indicetur: nam hoc est, quod negarunt Methodici, scilicet non dari morbum tantum affectus laxi habentem, quantum adstricti habet: quod idem est, ac si dixerint, non dari affectum æque adstricti & laxi habentem, vel æqualem mixturam, naturamque ex laxo atque ex adstricto. quæ opinio neque planè à ratione abhorrere videtur, cum corpora symmetra habentia æqualem mixturam in contrarijs temperamentis aut non dentur, aut rarissima quidem ostendantur. Vnde affectus quoque æque mixti ex adstricto, & ex laxo, aut planè non reperiantur, aut rarissime obseruentur; proinde neque concessere dari medicamenta æquæ laxæ, & adstrictæ facultatis habentia, quæ ab eo mixto affectu indicentur. Illis itaque visum est, dari quidem morbum eandem partem vexantem affectu adstricto simul, & laxo: sed qui non æqualem habeat laxi, & adstricti mixturam, at quinimo ita inclinet, vel ad adstrictum, vel laxum, vt propterea præualens in mixtura morbus vel adstrictus vel laxus sit, qui curationem indicet, vnde non abs re in sua methodo statuerunt, in affectu mixto, ab vrgentiori curationem indicari oportere. & ob id voluerunt, vbi affectus mixtus ad adstrictum vergit, laxandum esse, atque adstringendum, cum affectus ad laxum tendat. Idem ferè Dogmatici obseruare consueuerunt, in morbis in temperamentis constitutis, nam si pars corporis frigidior calefaciens medicamentum indicat, & calidior facta, refrigerans indicabit, & sic de alijs qualitatibus à symmetro recedentibus. Quare dari quidem mixtum morbum ex adstricto, & ex laxo ij voluerunt, & in varijs partibus corporis, & in eadem non minus parte positum. sed qui non symmetrus, seu æque medius inter adstrictum atque laxum sit, vt propterea neque medicamentum æquæ mixtę facultatis vsum habuisse in methodo Methodica constet, sed in mixtura alterum præualere, & præualentem magis vrgentem appellarunt, à quo per se curatio indicatur.

Finis Libri Secundi.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER TERTIVS.

De medicamentis laxantibus, adstrictos morbos tollentibus. Caput I.

CVm nos ex Methodicis duo solummodo morborum genera esse statuerimus, scilicet adstrictum atque laxum, duo quoque idcirco præsidiorum genera fuerunt merito constituta, quippe laxantia seu adstrictum tollentia, atque adstringentia, quæ laxum affectum quoque adimunt. Præsidium vero laxatorium appellarunt Methodici, quod tumentiam in corpore factam quouismodo tollit. hoc autem duobus profectò modis fit, vno modo meatus corporis adstrictos laxando, aperiendoue, atque altero, quod intus est, vel humoris, vel vaporis, vel qualitatis alicuius, stricturam faciens, diminuendo. Ad illud agendum, omnia præsidia seu medicamenta erunt accommodata, quę temperate sunt calida, atque essentię quidem tenuioris, cuiusmodi sunt balnea ex aqua dulci, lauacraque temperate calida, aer calidus, & humidus suffitus atque fomenta calida. Ad id vero, quod intus est (Methodici stricturam vocant) tollendum, ea accommodata sunt, quę quouis modo corpus euacuant, purgantque. Cuiusmodi sunt, sanguinem quouis modo euacuantia, sudorem, vrinam, sputumque mouentia, non minus &, quæ per vomitum, & per aluum, per os atque per nares euacuant. his adduntur, per insensibilem euacuationem (quæ per poros cutis fit) laxantia, digerentiaue. Hinc laxatoriorum medicaminum genere comprehenduntur, phlebotomia, idest sanguinis euacuatio, per venam aut arteriam sectam, crurum scarificatio, cucurbitulæ cum scarificatione affixę, & citra scarificationem etiam, sudorifica, vretica, deiectoria, vomitoria, bechica, apophlegmatismata, & Errina dicta, quippè quę per os, per pulmones, & per nares euacuant. De sanguinis vacuatione, quæ fit per venæ sectionem, quod ipsa sit χαλαστικον, idest laxatorium præsidium Galenus multis in locis expressit (Methodici venæ sectionem nedum laxatorium simpliciter, sed magnum quidem laxatorium esse voluerunt) Scarificationem verò, cucurbitulas cum scarificatione & citra scarificationem (quas Aurelianus cuphas appellat) & alia prædicta præsidia corpus laxare, eo quidem intelligitur argumento, quod hęc omnia euacuent, quandoquidem omnis euacuatio ex Methodicis corpus laxet. His adiunxerunt Methodici alia præsidia ad laxandum accommodata, scilicet aeris caliditatem (quo cęlum calidum, constitutio anni calida, tempus æstiuum, corpus laxare apta sunt) cibi abstinentiam (vnde diatritum, scilicet tempus trium dierum, in quo ægroti ab omni cibo abstinebant, fuit à Methodicis quibusdam inuentum) fames itidem corpus laxat: eodem quoque modo corporis exercitiorum omnia genera, animique laxationes quouis modo factæ, corpus digerere atque laxare aptę, sunt præsidia laxantia in communi, quorum quælibet vtilia sunt ad morbos adstrictos tollendos. Quę omnia Methodicis fuisse familiaria Celsus est auctor. qui de his ita scripsit:

In 4. de vict. rat. in acut. com. 19

In lib. 3. cap. 6.

„ Atque id quoque videndum est, quod quidam solum præcipiunt: an adstrictum „ corpus sit, an profluat. quorum alterum strangulat quod continet: alterum di„ gerit. nam si adstrictum est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus om„ ni modo sudor. In hoc genere morbosum sanguinem etiam mississe, concussisse „ vehementibus gestationibus, corpus in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, „ vigiliam prodest, vtile est etiam ducere in balneum, prius dimittere insolium: „ tum vngere, iterum ad solium redire, multaque aqua fouere inguina, interdum „ etiam oleum in solio cum aqua calida miscere: vti cibo rarius & serius tenui, sim„ plici, molli, calido, exiguo, maximeque oleribus, qualia sunt, lapatium, vrtica, „ malua, vel iure etiam concharum, musculorumue, aut locustarum, neque danda „ caro nisi elixa est. At potio debet esse magis liberalis, & ante cibum, & post „ hunc, & cum hoc vltra quàm sitis coget. poteritque à balneo etiam pinguius aut dulcius dari vinum. poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. hactenus Celsus de præsidijs laxantibus apud medicos Methodicos vsitatis.

An genere laxantium medicamentorum Methodici comprehenderint medicamenta incidentia, detergentia, diaphoretica atque cathartica. Cap. II.

VNum non videtur tacendū, de quo Dogmatici maxime dubitasse visi sunt, an scilicet Methodici laxatoriorum genere comprehendi quoque voluerint illa medicamenta, quæ humores crassos incidunt, comminuunt, extenuantque coptica Græcis dicta; & viscidos detergunt, meatusque ab infarctu liberant, quæ ecphratica, & eccathartica Galen. vocat. Atque non minus etiam diaphoreticas, idest discussorias, & catharticas siue purgatorias facultates habentia. De incidentibus extenuantibusque medicamentis, an laxatoriorum genere comprehendi debeant, res fortassè maxime dubia videbitur, ex Galeno scilicet, qui in libris methodi med. scribit, vltro Methodicos diffugere à disquirendis facultatibus vim tenuandi, incidendique habentibus. Verumtamen oppositum fuisse à Methodicis fortasse obseruatum, maxime erit dubitandum, ex Cælio præsertim. Aureliano inter Methodicos non spernendæ auctoritatis medico: Constat enim ipsum ad icteritiam, commendasse præter asparagum, daucum, fæniculum ex attenuantibus & incidentibus, etiam capparis radices, acetum in quo anchusa fuerit per aliquod tempus infusa, scillam itidem torridam & subassatam ex melle, & ad calculos in vesica comminuendos eodem modo medicamenta valde acria, quippè quæ attenuant, & incidunt valenter; cuiusmodi, sunt radix lupati, capparis, struthij, polij herbæ itemque panacis. Quod apertissime colligitur ex lib. 2. Oxeon cap. 3. in quo de anginæ curatione agens, docet sputum crasse factum in gutture, esse attenuandum: inter quæ medicamenta laudat, moderate acria: quo loco etiam dixit dari laxantia mitiorum materiarum, at efficacia. longe manifestius apparet vsum attenuantium medicamentorum Methodicis fuisse cognitum in lib 5. Chron. c. 8. ex eodem Aureliano. Quid de detergentibus, atque ab ab infarctu liberantibus? an non in icteritia ex obstructione à crassis, lentisque humoribus facta exhibebat succum absinthij, intybi syluestris, asparagi, fœniculi atque scillæ, quorum facultas est detersoria: hæc enim attenuant, incidunt, ac valenter detergunt. Eodem quoque modo de diaphoreticis ex eodem auctore illos medicos sentijsse, conijcitur, cum ipse in lib. 3. Oxeon dixerit: Cuminum, & origanum, quod sint acerrimæ facultatis fluentia, aliquando aperire. Ceterum videamus etiam an hæc esse laxatoria possit ratione intelligi (supposito Aurelianum id quoque voluisse) si primo de ijs medicamentis loquamur, quæ incidunt,

In lib. 5 cap. 5.

In lib. Chron. c. de icteritia.

Aure. in 5. Chro. cap. 4.

Cap. 11.

dunt, & attenuant, quis quęso erit, qui id negare contendat? siquidem verum sit humoribus crassis incisis atque extenuatis & lentis detersis corpora laxa fluidaue reddi viasque aperiri. Hippocrates in aphorismis dicebat, corpora cum quis purgare voluerit, fluida in primis fieri oportere: & Galenus in commento (licet hoc Methodici de corporibus, vt expressit Hippoc. & non de humoribus faciendum putarint) ait: corpora fluida reddi humoribus crassis incisis & attenuatis, viscidisque detersis. Quo res satis in aperto esse apparet, vt, quæ humores crassos attenuant, & incidunt medicamenta, non minusque etiam & quæ viscidos detergunt, laxent, & idcirco, laxatoriorum genere comprehendantur? Addimus his etiam Metasyncritica, quę sunt vehementer calida, scilicet rubefacientia, Aureliano recorporatiua appellata, quibus vti consueuerunt, ad adstrictos cutis meatus in morbo adstricto alijs laxatorijs non iuuantibus. Nam in articulari phlegmone, sublata inflammatione adhibent affectæ cuti talia medicamenta quæ attrahendo humorem quo meatus densabantur ad cutem, ipsumque digerendo, restituunt partem pristino habitui, ac temperamento, quo illiusce partis pori aperiuntur, atque pristinum statum naturalem accipiunt. Itaque prædicta omnia medicamenta cum humores attenuando, incidendo, ac detergendo, non minusque etiam digerendo, quadatenus absumant, atque euacuent, meritò laxare corpora apta esse haud erit dubitandum. At quid de medicamentis purgatorijs, catharticis vocatis? An non & ipsa quoque purgando humores laxare dicuntur? certe quidem, licet ipsorum vsum frequentem ex Methodicis aliqui maxime damnarint, tum quia putarunt humores non esse morborum causas, nisi quatenus ad strictum vel fluidum affectum faciunt, tum etiam, quod vsus ipsorum corporibus
„ esset multis de causis incommodus. Quam rem Aurel. ita expressit: sed vitan-
„ dam probamus frequentem & variam medicaminum potationem, qua fellea de- *Lib 5. Chron. c. de icteritia.*
„ ducere promittuntur, siue ventriflua, siue vrinalia. Etenim sitis extenditur & so-
„ lidioris cibi fastidium duplicatur & corporis fortitudo minuitur, atque cibi acce-
„ pti corrumpuntur, & omnis corporis materia. Quod neque Galenus etiam ex Dogmaticis contendit, cum multis in locis medicamenta purgantia, quæ naturam hominibus molestissimam habeant, & idcirco inter deleteria comprehensa, stomachum grauiter lædere, ipsiusque os præsertim, coctionem ciborum turbare, cibos corrumpere, vires deijcere, atque humores optimos corrumpere nobis scriptum reliquit. Cuius quidem opinionis Hippocrates quoque fuisse visus est, qui raro purgantibus vtebatur, præsertimque in acutis morbis: Quo mirum non est, si ipse in ijs ægrotis, quos in epidemijs recensuit, paucissimis, vel nullis purgantibus fuerit vsus, in quibus maxime suspecta similia medicamenta habuisse, con- *In 6. epid. In lib de iis, quos purg. oportet.*
„ stat. de qua re in libro de purgantibus, ita habet: Quicumque igitur à fortibus
„ febribus corripiuntur, his medicamenta purgatoria dari non oportet, donec remi-
„ serit febris; sin minus, saltem non intra quatuordecim dies, carnes enim ipsorum
„ & ventres, quum calidi sint, medicamenta assumunt & nihil purgantur, & febris
„ maior fit, & color euertitur, & morbi, regij speciem pręseferunt, commota enim
„ bile & non purgata non sorbere vult æger, neque bibere, sed omnia abominatur
„ & plerunque perit. Adde hæc concoctionibus maxime aduersari. Quam rem
„ ipsum confirmasse constat etiam in lib. 4. de vict. rat. in acutis, ita scribentem. Sed *Tex. 44.*
„ medicamenta purgantia in febribus non admouebis, nempe si ventrem moue-
„ ris, vrina non maturabitur, febrisque citra tum sudorem, tum iudicationem in
„ longum protrahetur tempus. Accedit etiam quod humores in corpore quiescen-
„ tes purgantium occasione commoueantur, & ad viscera confluentes, morbos gra
„ ues concitent, quos profecto à purgantibus non commoti non fecissent. hinc non pauci à purgatorio medicamento commoti, in exitiales morbos, à quibus postea interempti sunt, inciderunt. Quibus nobis planè constabit, vel etiam

Dogma-

Dogmaticos frequentem purgantium medicamentorum vſum haud ita facile commendaſſe. Non tamen credendum erit hæc etiam ipſa, idcirco non eſſe laxatoria, cum humores purgando maxime laxent, vnde à multis meritò laxatoria dicta ſunt. nimirum, quod vi inſigniter laxatoria hæc valeant. Hæc vero propterea vel etiam Methodici & laxatoria eſſe voluerunt, & quandoque in morbis adſtrictis abigendis vſum habere non ſpernendum, quibus in moibis ijſdem ſanatu difficilimis Methodicos etiam olim conſtat fuiſſe vſos. Sed quid de vulgo (quod leniendo præſertim aluum ſubducant) lenientibus vocatis, dicemus? Nonne aperte aluum ſubducendo laxant? ita quidem apparet, Quorum etiam vſus non temere in morbis tollendis erit immoderatius ſequendus, cùm & horum non pauca hominis naturæ aduerſentur, proinde frequens ipſorum vſus non ſine multa moleſtia erit, minus verò moleſta hæc erunt, quam cathartica eſſe dixerimus. De hac eademque re poſterius, vbi ex profeſſo de purgatorijs medicamentis ſermonem inſtituerimus, rurſum accuratius agemus. Horum tamen complura ſi Methodici cognouiſſent, frequentius ad laxandum, ſecuriusque vſi fuiſſent, cuiuſmodi eſt, manna legitima ſcilicet moſtichina dicta, caſſia catharthica, tamarindus, mirabolanus purgatorius, & ſimile aliud. Itaque ex ijs aliquis amplius non dubitabit, medicamenta incidentia, attenuantia, detergentia, diaphoretica, metaſyncritica, atque purgantia copora laxare, proindeque laxatoriorum genere comprehendi oportere.

De præſidiis particularibus laxatoriis, & primo de ijs, quæ in victus ratione obſeruari debent. Cap. III.

CVm de præſidijs laxatorijs in communi ſcripſerimus, reliquum eſt, vt de ijſdem in particulari agamus. Itaque ſi ab aere exordiamur, dicemus, aerem cum ſubſtantia lucida, tum caliditate cutim ipſam laxare. Itaque aer lucidus ſerenusque laxat, omniumque maxime qui calidus eſt, hunc enim diſſipando, diſpergendoq; laxare docuit etiam Galenus in libro de cauſis morborum. ex quo

Cap. 3. 1. Oxeon. c. 9. " meritò de inflammatione vexatis Aurelianus locutus, ait: De hinc ob obſcurationis proprietatem ſtrictura laborantes, in lucido atque tepido & amplo mediocriter locamus: At dices Hippocratem ſcripſiſſe contrarium: cum in 4. de victus rat. in acutis de febribus grauibus atque implacidis ita dixerit: Decumbere autem in conclaui obſcuro debent & lecto maxime molli. Galen. in comm. ait non tanquam maturatorium, ſed potius tanquam implaciditatis inquietationiſque correctorium, nimirum quod in obſcuro facilius queiti maneant ægroti anxij. Aurelianus quoque cum in ijs, tum maxime in phreniticis damnat aerem nimis lucidum: Inediam quoque laxare, cum humores abſumendo tumentiã tollat, omnes fatentur, veluti à copia cibi partes tument; Vnde plerique medicorum per morborum initia famem, ſitimque deſiderant. Methodicorumque aliqui propterea in ſanandis morbis diatritum, ideſt tridui inediam, in qua pertriduum omnino à cibis abſtinere ęgrotos, cogebant, inuenerunt: ex cibis vero atque ex potibus laudabant, qui temperate calidus atque humidus ſit. Hinc fortaſsè Hippocrates in aphoriſmis victum humidum omnibus febricitantibus laudando Methodicis fauere viſus eſt, qui perinde ac Dogmatici in calidis morbis, maximeque in febribus cibum actu calidum & humidum exhibere conſueſcunt. Quod non (vt aliquibus eſt viſum) ſcilicet, quia humidus cibus febri quatenus morbus ſiccus exiſtit, aduerſetur, intelligendum eſſe videtur: Quandoquidem ſi eo modo febribus omnibus humidum cibum Hippocrates conuenire voluiſſet, frigidum quidem etiam cibum non omiſiſſet, vtpote qui frigiditate occurrit febrium caliditati,

Tex 48.

in qua

in qua præcipua febris essentia (quod Dogmatici omnes febrem esse voluerint igneum calorem, scilicet vehementer calidum & siccum) consistit. Itaque dixisset, victum frigidum atque humidum febricitantibus esse vtilem. At dixit humidum, quoniam febres sunt morbi adstricti, quibus opponitur cibus laxatorius, qui est, temperatè calidus atque humidus, quo omnes Medici in febribus familiarius vti solent. Simplex etiam, quam uarius ad laxandum aptior, quia minus replet, atque etiam ille, qui attenuans est. somnus etiam, qui naturalis est, vt & Antyllus ait, remittit quæ tensa sunt, emollitque indurata, fundit cohærentia. Quare vnum ex laxatorijs auxilijs esse solet, non rarò etiam vbi corpora humiditatibus abundant, sudorem copiosum promouet. quandoque vero contrarium facit, isque omnis, qui naturalis non est, præsertimque si in principijs morborum, & accessionum prolixius fiat, hic enim adstrictum affectum auget, præsertimque (vti dictum est) si in febrium acutarum, atque inflammationum principijs, & in augmentis exerceatur. Vigilia quoque humores digerendo laxat, tumentiam tollit, quandoque vero ex accidenti adstrictum auget, eaquè maxime quæ immoderatis in capitis affectibus calidis perseuerat. à vigilijs quidem immoderatius solent sæpius homines in amentiam, & aliquando in phrenitim prouehi, in quibus affectibus semper erit inutilis, veluti in frigidis humidisque cerebri affectibus semper est vtilis, vtpote, quæ humores digerendo tumentiā minuit; ex animi quoque perturbationibus gaudium, seu letitia corporum meatus laxat, hilarisque idcirco moderate redditus animus, plurimum vtilitatis adfert ad morbos sanādos, tum quia calor innatus moderate calefacit, digerit tenues humores, concoquit crudos scilicet aucto calore: Immoderatum vero gaudium (quod meatus corporis immoderatius laxet, exindeque immoderatius cum humidum substantificum digerat, tum calidum itidem innatum exhalet) repente interimit. In quem modum Polycritam nobilem feminam, Philippidem comædiarum poetam, Diagoram aliosque moltos obijsse Aristoteles, Galenus, Plinius atque alij posteris tradiderunt. Contra vero timor, ira, mœstitia, & similes animi passiones, adstringunt, adstrictumque affectum faciunt. Motus itidem in corpore factus queādmodum laxat, ita quies immodica tumentiam parit. veluti eodem modo cum excrementorū retentiones morbos adstrictos faciant, ita euacuationes contrariorū affectuū sunt causa. At de varijs motibus primū, & postea de euacuationibus, tanquam de præsidijs maxime laxatorijs accuratius nunc est agendum.

De præsidiis laxatoriis, quæ ex varijs exercitiorum generibus depromuntur. Cap. IV.

Exercitationes omnes, cum ex euacuatorijs præsidijs sint (etenim humores fundunt, digerunt, & absumunt) corpora laxare aptæ sunt, ideoque de ipsis meritò nunc agimus. Hæ (vt omnes fatentur) motus in corporibus vehementes sunt, quoad respiratio, vt Antyllus auctor est, frequentior reddatur, & ad corporis cum ruborem tum ad sudorem incipientem continuandi, quorum profectò omnium illud est commune, quippè, vt ex ipsis in corpore calor augeatur, auctusque meatus euacuet, vehementiq; spiritus impetu excrementa expellantur, proindeque meatus laxant, tumentia tollunt, atque morbum adstrictum emendant. quemadmodum etiam organica membra ad ipsorum obeundas actiones siccatione roborant atq; firmant. Sed ne quis idcirco ambigat, an vere corpus laxent, laxare sanè certum est, cum obstructorum membrorum, & cutis meatuum humorem quidem obstruentem digerant, atque euacuent. Quam laxationem sic Methodici intellexisse visi sunt. Exercitationes vero multis differentijs inter-

stinguun-

ſtinguuntur, hiſceque particulatim ex ipſarum motus varietate: quædam namque magnæ, vehementes, ſeu violentę dicuntur, quædam parcæ, quædam celeres, & quædam tardæ: atque ex his, compoſitæ quædam ſunt, magnæ & celeres, vt curſus, pugna umbratilis, ludus paruæ pilæ: Quædam magnæ & lentæ, vt fodere, per loca montuoſa ambulare. Quędam contra ſunt paruæ, & celeres, vt equitare, vehi in lecticis & ſimiles aliæ. Quædam paruæ & lentæ ſunt, vt deambulatio, lentaque cum in lectica tum in curru vectatio, tardaque equitatio. Harum vero omnium quędam totum corpus reſpiciunt, vt ambulatio, curſus, ludus pilæ, & ſimiles aliæ: quędam particulares dicuntur, quoniam non totum corpus, ſed partes quaſdam exercent, vti vociferatio, lectio, cantus. hiſce differentijs præmiſſis, præſtabit nunc exercitationum vtilitates nos perſpectas habere: Plurimum hæc conferunt vtilitatis primo ad ſanitatem conſeruandam, vnde omnia exercitationum genera ad artem Gymnaſticen facere apud omnes planè conſtat; quinimo Gymnaſticen eſſe quandam artem omnes ferè definiunt, qua omnium exercitationum facultates hominibus gratia ſanitatis innoteſcunt. Hanc triplicem, ſcilicet cubiſticam, ſphariſticam, atque Orcheſticam Gymnaſtæ fecerunt. Omnes itaque exercitationes pro tuenda valetudine vtiles ſunt, harum verò quædam in quibuſdam morbis particularibus, maximeque chronicis vſum apud antiquos olim habuerunt, in calidis verò & acutis, vel nullum vel pauciſſimum vſum, pręſertimque in febribus: licet ex antiquis aliqui ad febres quoque perſanandas exercitationes commendarint, quos tamen Hippocrates maxime reprehendit, cum in epimedijs hæc de ipſis ſcripſerit: Prodicus febrientes interficiebat, curſibus, luctationibus, motibus calidis. Neq; deſunt aliqui hac noſtra ætate, qui per ſuaſi febrem validis exercitijs tolli poſſe, & ipſi febre vexati ſimilibus exercitijs vſi ſeipſos interemerunt. Quaſdam vero declinantibus febribus eſſe vtiles neminem medicorum latet, cuiuſmodi ſunt frictiones quædam. Maxime vero omnium exercitationes moderatæ vſum in ægrorum conualeſcentijs habere videntur, atque in compluribus non minus morbis diuturnis. His pręmiſſis, nunc particulares exercitationes, quibus Gymnaſtæ, cum ad ſanitatis tutelam, tum ad morbos perſanandos olim familiarius vtebantur, ſubiungamus; de quibus à nobis pro laxantium pręſidiorum cognitione in preſentia eſt agendum: Huiuſmodi ſunt, ambulatio, curſus, ſaltus, venatio, lucta, pugna vmbratilis, iaculatio, pilæ ludus, pugilatus, pancretium, Ceſtus, halteris, diſcus, ſpiritus cohibitio, vociferatio, lectio, cantus, riſus, atque fletus.

6. epid. ſex. 3. tex. 32.

De deambulatione, curſu, ſaltu, venatione, ludo pilæ, pugna vmbratili, lucta, geſtatione, vectione frictioneque præſidijs laxatorijs. Cap. V.

DEambulatio inter omnes exercitationes, & ad tuendam valetudinem, & ad complures affectus perſanandos, eſt vtiliſſima; de qua meritò primo loco à nobis fuit agendum. Hęc verò cum multiplicis differentiæ ſit, & plurimi faciat ad ipſius facultates cognoſcendas ipſius cognitio, ideo accurate hanc rem pertractaturi, primum haſce omnes differentias adnotabimus. deinceps propriam cuiuslibet differentiæ vtilitatem, atque demum qualem huiuſmodi exercitatio terminum habere debeat, dicemus. Itaque deambulationes variæ ſunt, ex motu, ex loco, atque ex tempore. Ex motu quędam ſuut celeres, quædam tardæ, quædam vehementes, quædam lenes ſeu remiſſæ, quædam breues, quædam longæ, quædam rectæ, quædam curuæ, quædam ęquales & quędam inæquales. Ex loco etiam variæ ſunt, quando ipſarum quædam fiunt ſub dio, in ſole, quędam in vmbra,

vmbra, & quædam sub tecto, & in locis subterraneis, quædã in locis planis fiunt, quædã in inæqualibus, scilicet montes vel scalas ascendendo. Quædam etiam ex tẽpore mutuo distinguuntur, quarũ quædam propterea dicũtur æstiuæ, hybernæ, vernæ, autumnales, quædam matutinæ, quædam vespertinę, quædam ante cibum quædamque post cibum, cum meridianum, tum vespertinum. Distinguunt alij deambulationem, in eam, quæ auxilij causa fit, & in eam, quæ ad corporis præseruationẽ itidem vsum habet. ac vel ẽt in apotheraptpeticã appellatam, quæ vel post grauiores exercitationes, vel post purgationes quas medicamẽta fecerint, vel post vomitiones locũ habet. Hanc aiunt animũ remittere, spiritum commutare & in ordinem adducere, distenta soluere, thoracem expurgare, & similia facere: At his dimissis, de ea tantum, quæ præsidij causa adhibetur, agamus, cum ipsa solummodo ad morborum curationem locum habet. Hæc vero (auctore Antyllo) & *Oribas. in 6. collect. c. 21. ex Antyllo.*
„ multa & contenta esse debet, tum crura impariter mouenda, calcibusque incidendum: tum pectoribus pedum cum poplitum contentione ambulandum: ac initio quidem quiete, deinceps vero vehementius: & rursus vicissim remittendum. Verum quæ recurandi causa initur, pauca & placide administrata, & quieta, animi corporis effusioni coniuncta esse debet. ex quo fit, vt quietæ deambulationes imbecillioribus accommodatæ sint, eædem quoque conueniunt, qui à cibo deambulationibus vtuntur, itemque ijs, qui nuper è somno sunt experrecti. & qui ante maiores exercitationes ad eas ineundas se deambulando præparant. Hæc ex Antyllo de differentijs deambulationum. Nunc ipsarum vim atque facultatem indagemus. Itaque omnis deambulatio, qua exercitatio est, vim habet humiditates corporis absumendi, siccandiue; atque exinde tumentia tollendi, meatusque idcirco ab humore adstrictos, ac pressos laxandi aperiendique. Debilius id prẽstant, lenes, placidæ, quietęue, non ueloces, longæ, rectæ, in vmbra, vel sub tecto, quæ fiunt per loca plana, ęqualiaque, quæque in hyeme & autumno fiunt. & quę post cænam. Efficacius vehementes, veloces, breues, curuæ, sub dio, adhuc magis in sole, matutinę ante cibum, quę in vere & in æstate per loca inęqualia, montuosa ascendendo, descendendoque moliuntur, & quæ cum crurum intentione aut calcibus incumbendo fiunt. Non minusque etiam, quæ in loco clauso ventis, non perflato ineuntur. Hinc ad adstrictum tollendum hæ sunt efficaciores, illę vero imbecilliores. commendantur vero ad capitis frigidos humidosque affectus, atque etiam ad eosdem in Thorace atque in pulmonibus obortos, vtilissimę itidem sunt stomacho humescenti, dolenti, & in quo cibus coacescit, atque corrumpitur. Seneca moderatam deambulationẽ destillationi apprime vtilem esse cognouit. Aurelianus ad insaniã & ad asthma commendauit. Ad capitis dolorem, non minus velocem ad colicos affectus, ad polysarchiã, longam & rectam ad epilepticos, & vehementem ad frigidos omnes affectus, & ad tumorem. Celsus ad spirandi difficultatem, ad sacrum ignem atque ad elephantiasim. Themison Methodicus atrophia laborantes xii stadiorum spacium gressu conficere iussit. at in quanam atrophia? non in ea, quæ tabidos concomitatur, sed quæ vel venarum vel arteriarum adstrictis ductibus fit, vel ex alicuius visceris interni tumore. His addimus deambulationem ad omnes affectus, qui humiditatis copia fouentur vtilem esse; cum sua vi digerente vel siccante (Hippocrate auctore) humores absumat, exindeque & tumentia tollat, atque non minus morbos adstrictos vocatos. Hinc ad podagricas inflammationes, si fiat per loca montuosa inæqualia, & per multa spacia, ita vtilis esse est deprehensa, vt sola obortam podagram non raro omnino eadem die resoluerit, quod mihi non semel contigit. Terminus vero cuiusque deambulationis erit, quo ad corpus intumescat, & rubrum seu floridum fiat, motusque prompti, æquales & concinni redantur; modo fiat deambulatio tuendę valetudinis causa, quando ad quosdam

Epist 79. 1. Chron. c 1. 4. Chron. c. 7. 4 Chron. c. 4.

L affectus

affectus tollendos in deambulationibus alia mensura sit opus, atque ita, vt quandoque Hippocrates ad eam faciendam stadiorum numerum à denario scilicet ad centenarium expresse præscripserit. illius vero deambulationis, quæ tuendæ valetudinis causa fit, terminus erit ex Galeno (vt nuper dictum est) quando corpus plenum atque rubrum redditur, æqualiterque atque numerose mouetur plerumque, vt Celsus notauit, sudor atque anhelitus difficultas, seu crebra anhelatio exercitationis perfectę nobis indicio esse solet, quamquam neque perpetuo in sudorem quiescere debeat deambulatio, neque in anhelitus mutationem, cum ea, quæ per accliuem locum fit, atque breuis est vtrumque excitare citissime apta sit, etsi nondum corpus perfecte laxatum est. Itaque opportunam esse deambulationem conijciemus, vbi (vti dictum est) corpus intumescat, rubescat, prompteque & æqualiter moueatur: Nimiam vero esse, vbi color deterior euaserit, membraque ingrauescant, & lassitudinem sentiant, flauescereque incipiant. Atque hæc de deambulatione. Cum cursus sit (Antyllo auctore) deambulatio vehemens & concitata, ideoque inter vehementes exercitationes adnumeretur, meritò de ipso post deambulationem agimus: Galenus tamen cursum inter celeres exercitationes, quæ citra violentiam obeuntur recensuit. Huius quidē exercitationis differentias hisce verbis Oribasius ex Antyllo cōplexus est: Est ergo cursus quidam, qui recta ad anteriora fit, qui inde etiam dixit: Alius in posteriora, quem recursum vocant, alius in orbem, quem circumcursum nominant: omnis verò cursus, vt Galenus est auctor, corpus extenuat, humoresque atque carnem minuit, proindeque merito partes corporis humiditatibus tumentes emendat, ac idcirco in multis morbis adstrictis olim apud antiquos vsum habuisse constat. Aurelianus ad immodicam pinguedinem tollendam cursum maxime commendauit. non minusque etiam colicum patientes cursu iuuari: Hippocrates valde humidis corporibus vtilem esse statuit. Ad splenem ita esse vtilem à multis est traditum, vt solis cursibus & deambulationibus quosdam sphleneticos sanatos fuisse constet. Ætius ad hydropicos ipsum esse opportunissimum statuit. Aurelianus ad capitis dolorem tollendū, vestiti vt currant, magnopere laudauit. Antyllus verò (si Oribasio credimus) in renum morbis & seminis profluuio, ait ipse, vt asseruatum quoddam auxilium, nos cursum adhibuimus. at ne quis dicat, non recte seminis profluuio, quod morbus profluens sit, cursum conuenire. At resolutio est, quod gonorrhæa idest profluuium seminis, etsi sit morbus laxus tamen fouetur à causa adstricta quæ vrgentia est, idcirco laxatorijs pręsidijs tollitur vnde moderatum in quo etiam non vtile semen, sed excrementitia humiditas ab vniuerso corpore ad genitalia delabens excernitur, non laxi, sed potius adstricti morbi, cum vniuersum corpus humiditatibus tumeat, qualitatem videtur habere, idcirco ad ipsum tollendum, cursus absumendo humiditatem vt præsidium laxatorium, maxime conueniet. Huiusmodi profluuio olim vxorem Boetij Senatoris Romani laborasse constat. Quod Galenus medicamentis laxatorijs ademptum fuisse scripsit. At de hoc affectu accuratius in vltimo libro agemus, in quo scilicet de morbis mixtis ex adstricto & laxo sermo fiet. Ex Antyllo etiam cursus prodest ischiadicis, in quibus in cursus initio vix moueri possunt, sed vbi in cursu sunt, ita properant, vt morbi propemodum obliti videantur. in ijs vero, quorum viscera torquentur, & qui fungos esitarunt, & qui à scorpionibus icti sunt, nos cursus profuisse obseruauimus. Qui vero tecto corpore currunt, plurimum sudant, quo singulis morbis, qui ab humiditate fiunt, efficaciter, remedio sunt. Facultate cursibus saltus videtur similis, cum sit vehemens exercitatio atque velox, modo diu sine vlla intermissione continuetur, qua calor internus maxime augescit, vnde plurimum excrementorum absumit, Quo fit, vt ad capitis dolorem, paralisim, stuporem atque ad alios complures affectus à multis fuerit commendatus.

In li. de internis affectibus.
In 2. de sanit. tuen. cap. 12.
In lib. 1. cap. 2.
In 2. de sanitate tuen. cap. 10.
Libro 6. collect. cap. 21.
In 2. de sanitate tuen. cap. 10.
In lib. 4. Chron. cap. 4.
In 1. de dieta.
Theod. Prisc. in 2 ad Timot. cap. 25
Orib. lib. 6. collect. cap. 22.
In lib de presa. sagat ad post ſc.

datus. His exercitationibus venatio non dissimilis esse videtur, quinimo huiusmodi est, quæ multas in se exercitationes continet, scilicet cursus, ambulationes, saltus & similes alias. Cū hæc triplex sit, quippè volatiliū, aquatilium, atq; terrestriū, de ea, qua terrestria homines venatione insectantur, loquimur, tanquã ad sanitatis cum tutelam, tum ad morbos abigendos, accommodatiori. hęc vero vel pedestris vel equestris dicitur, hæc illa minus valens est, pedestris itaque in montibus, quæ fit longe efficatior, quàm quę in planis. vtraque vehemens & celer, inæqualis exercitatio est, qua plurimum incalesiunt corpora, humoresque efficaciter funduntur, liquantur, & in sudorem prouehuntur copiosius, vnde in corporibus omnia tumentia atque adstricta facile tolluntur. quo à multis morbis venatores seipsos pręcauent, ab ijsque omnibus, qui à crudis humiditatibus fouentur. Rhasis scribit in quadam pestilentia solos venatores incolumes seruatos fuisse. Arthriticis morbis vexati venatione maxime iuuantur, præsertimque antequam hi affectus antiquitatem contraxerint. ad morbos quoque capitis à frigidis humoribus obortos non parum vtilis est. Venationi similis est exercitatio pilę, omniumque maxime paruæ, quando in hac etiam homines cogantur ambulare, currere, saltare ac varijs motibus moueri. Varias verò habet differentias, ex varia pilarum magnitudine. Antyllus namque distinguit in paruam, atque in magnam, & paruam omnium esse paruissimam, qua manibus ludunt, alteram paulo maiorem, cum qua cubitos cubitis miscentes ludunt, atque tertiam adhuc maiorem esse. Et magnam iterum esse mediocriter, & plus iusto magnam, & quasdam illarum plenas esse, atque aliquas inanes, quas folliculos idcirco appellant. huiusmodi exercitationes magnæ & celeres cum sint, ideo facultate à venationibus parum differunt, eademque idcirco pręstabunt. His non dissimilis erit, pugna vmbratilis, lucta atque similes aliæ exercitationes, vehementes atque celeres de quibus, qui plura desiderant, legant ex antiquis pręter alios Antyllum, & ex recentioribus Hieronymum Mercurialem atque alios, qui de singulis ex antiquorum sententia accuratissime, scripserunt. At posteaquam nos de exercitationibus ijs, quæ cūm vehementia celeritatem habent, egimus, iam de alijs, quæ neque vehementes, neque celeres sunt, quæque vsum habuerunt, ad plures morbos longos atque ad conualescentes, nos itidem agere, opportunū esse duximus. Inter quas eæ vsitatiores apud antiquos fuerunt, scilicet equitationes, variæque gestationes, & vectiones, quibus antiquorum non pauci, ad quosdam morbos finiendos vsi fuerunt, Hę verò cum varijs modis fiant, scilicet aut in equis, aut in curru, aut in lectica, aut in sella, aut in lectis pensilibus, aut in cunis, aut in nauibus, varijs quoque differentijs distinguuntur, ac quadatenus etiã idcirco facultate, atque vsu differunt. In hoc tamen omnes simul videntur conuenire, quoniam singulæ, quæ exercitationes sunt paruę, atque tardæ, inter debiles adnumerantur, ideoque non recte valentibus at solūmodo ualetudinarijs senibusq́ue conueniunt. Hę solent moderatam caloris auctionem facere, sensim humorumq́ue reliquias, quibus morbi fouentur. benigne calfaciendo, concocoquendo, extenuando atque digerendo, resoluere: At in his gestationibus, quemadmodum & in omnibus alijs, modus desideratur, quandoquidem, qui vel febre longa vexantur, vel alio quouis morbo longo, debent prima die gestari quoad probe incaluerint, quod fiet, si uectio seu gestatio per horam processerit, ita ut auctore Antyllo hoc tempore quinque stadia, qui uehitur, perfecerit. & postea alijs diebus singulis addunt stadia quinque. & hic ordo seruari per plures debebit dies, præsertimq́ue, quoad ad triginta stadia (quod spacium ferè quatuor miliaribus Italicis perficitur) peruentum sit. Ad quem terminum cum per uenerint, debebunt prosequi uectionem gestationemue, quoad sanitati restituantur. Porrò harum gestationum & vectionum auctorem primū fuisse Asclepiadem

In 3. com. tract. 13. cap. 2.

L 2 medicum

In li. 26 cap. 3. medicum Prusiensem Plinius posterorum memoriæ tradidit, ipsumque hasce blandas exercitationes inuenisse ait, vt ægrotantium voluptatibus obsequens, apud homines magnam quidem gloriam, atque auctoritatem nancisceretur. Neque abs re factum, est, cum hæ blandæ exercitationes, vt etiam dictum est, possint in ægrotis corporibus calorem augere, ipsorumque torpescentes excitare, humoremque crudum concoquere, atque ipsius multitudinem comminuere. Hinc gestationes, vectionesque lentas plurimum conducere febribus diuturnis, Melancholicis, arthriticis, asthmaticis, hæmoptoicis, stomachicis, atrophia, atque coli doloribus vexatis, spleneticis, obstructis, obesis, ex antiquis Theodorus Priscianus, Areteus, Asclepiades, Aurelianus, Celsus & alij cognouerunt. Cæterum si de particularibus aliquid dicamus, equitationes ad plura non spernendas quotidiana nos experientia docuit, at eas intelligimus, quæ tarde & absque succussatione fiunt, quin hæc, licet in quibusdam affectibus particularibus sint vtiles, tamen maiori ex parte damnanda (quod internis visceribus maxime officiant) iure merito videntur. Gestationem vero in vehiculo factam (ait Antyllus) vim habere quandam amoliendi, commouendique morbos stabiles & permanentes: hanc ad bilem faucibus infixam discutiendam, atque ad spiritus densitatem
In epist. 56. extenuandam sibi plurimum profuisse Seneca nobis scriptum reliquit. & Aurelianus ad capitis dolorem priuatim, ad paralisin, vertiginem, epilepsiam, & ad
In 1. Chron. 1. grauem ophtalmiam, ad surditatem etiam homines per longam viã gestari oportere voluit. In curru etiam gestationem esse exercitationem efficaciorem statuit,
In 4 Chron. vnde ipsam ad carnis multitudinem diminuendam maxime commendauit. Commotio vero illa, quæ in gestatis in lectica fit, apta est, humores expulsioni aptos reddere. Demum si de nauigatione loquamur in mari tranquillo, ex hac ipsa commotione calor augetur, concoctioque promptius fit, vnde omnes ferè dum nauigant, famelici euadunt. In procelloso magna fit in corporibus commotio, ita, vt homines complures ex ea in crebras, copiosasque vomitiones ferantur, quibus corpora maxime purgantur, atque exinde à multis etiam sanatu difficillimis morbis liberentur. Quod nobis in Ægyptum nauigantibus contigit, qui cum multa bile abundaremus, perpetuum incendium sentiebamus, sitique immodica exardebamus perpetuo, linguaque cum reliquis oris partibus non minus aspera fuerat quam in ijs, qui febribus ardentibus vexantur; quamobrem stomachus maxime languebat, corpusque nihil nutriebatur, perpetuo color ferò ictericus. Quibus malis, posteaquam nauigando in mari procelloso maxime turbati, incredibilem bilis amaræ & flauæ & vitallinæ copiam vomitibus crebris reiecimus, omnino liberati sumus. De qua procellosa maris tempestate, nos in præfatione ad libros de medicina Aegyptiorum accurate scripsimus. aque ex motu corporis hæc laxare apta nata sunt.

De frictionibus laxatoriis, atque de venereis. Caput VI.

EX laxatorijs frictionibus sunt, molles, & multæ, omniumque maxime, quæ cum oleis laxatorijs moliuntur, illæ aut volis manuum aut mollibus linteis fiunt. olea vero cum quibus adhibentur, sunt omnia, quæ vim laxandi habent, cuiusmodi est, hydrelæum, & oleum commune dulce, amygdalinum cum dulce tum amarum, tum quod ex seminibus lini, fęnugreci, ex radicibusque altheæ, cucumeris syluestris, & ex similibus paratur, tum etiam ex floribus chamæmeli, melilotique. Hę omnes vtiles sunt ad cutem adstrictam, vnde in omnibus febribus, quæ ab ea causa oriuntur, vsum habuerunt. Iuuant omnes putridas febres

febres (Oribasio auctore) ea excepta, quæ ab interna fouetur inflammatione. hanc enim frictiones minime iuuant. ad frigus & ad horrorem antiqui in vsu habuerunt ex calidis oleis frictiones ad omnes dorsi partes factas, qui vsus in periodicis maxime conuenit, præsertimque in chronicis, scilicet diu durantibus: quæ difficilimo negocio resoluuntur, cuiusmodi sunt, tertianum chronicum, quotidianæ, & quartanæ; Hasce ita antiqui curabant, quippè per duas horas antequam inuadat accessio fricabant vniuersum corpus, vti Galeno placuit, vel hypochondria atque omnes dorsi partes, vt alijs visum fuit, linteo calido, molli & mox illinebant partes omnes fricatas oleo calido, ex ijs, quæ facultatem habent discussoriam, cuiusmodi est, oleum chamæmelinum, rutaceum, anethinum, de sinapi, de euphorbio, de pipere, & huiusmodi alia datoque etiam per os calido medicamento discussorio, cuiusmodi ex compositis est Theriaca, Mitridatum, & ex simplicibus, chamędris, chamęmelum, agaricus, eupatorium, & similia, ægrotosque exinde stragulis probè contectos sudare procurant. At de hoc præsidio medico longe accuratius (Deo fauente) scribemus posterius. At ad venerea venimus, quæ quod corpora laxent, Galenus (licet Epicurus dixerit venerearum rerum nullum vsum esse salubrem) exinde colligit, quoniam calorem venus auget, digeritque vniuersum corpus, atque, quod magis concubitus est proprium, plurimum seminis euacuando, contenta, maxime laxat: Vnde meritò Galenus dixit, quosdam, nisi venere vtantur, assidue vexari capitis grauitate, cibos fastidire, febribusque reddi obnoxios, & viciari ciborum concoctionem. Quosdamque etiam nouisse ait, qui cum antea à coitu abstinentes melancholici euaserint, liberos ad concubitum redeuntes, & ab eo, & ab alijs affectibus, quos patiebantur, euasisse. Aliquosque ab eo abstinentes, cum antea venere familiarius vsi fuissent, torpidos, pigros, segnesque euasisse, & melancholicos. Oribasius ex Rufo ait: Ex rebus venereis hęc commoda sunt, quod superuacuum est inaniunt, corpus agile reddunt, ad incrementum promouent, & magis virile efficiunt. Animo vero id præstatur à venere, vt impeditam rationis vim explicet, iramque vehementem sedet. Ideo fit, vt venus melancholicis, si quid aliud, accommodatissimum sit remedium. Eadem integros sensus reddit eorum, quicunque alio insaniæ genere laborant. Summe facit etiam ad morbos, qui ex pituita nascuntur. alij ab inedia ad cibum facile sumendum redierunt. alij à continuis pollutionibus, quæ in somnis fiebant, sunt liberati,

In lib. 6. collect. cap. 20.

De venarum & arteriarum sectione pro molienda sanguinis euacuatione, de crurum scarificatione, de cucurbitulis, atque de hirudinibus. Cap. VII.

SAnguinis euacuationem, quocumque modo fiat, aut ex natura, aut ex arte, corpus laxare, neminem medicorum (vno excepto Erasistrato, atque ipsius sectatoribus missionem sanguinis damnantibus) latere deprehendimus. Venarum vero atque arteriarum sectionem esse vnum ex magnis laxatorijs Galenus multis in locis affirmauit. Apud Aegyptios, Arabes, atque aliorum complurium orientis locorum medicos, arteriarum non minus quam venarum sectionem pro facienda missione sanguinis in vsu esse familiarissimo, nos in libris de medicina Aegyptiorum scripsimus. Methodici sanguinis euacuationem indicari à morbo adstricto magno, atque à virium robore voluerunt. A morbo inquam adstricto tanquam laxatorium præsidium, & à morbo magno, quod sit omnium laxatoriorum medicamentorum maximum præsidium, atque à virium robore, quoniam

In 4. vict. rat. com. 19.

quoniam viribns non permittentibus non mittunt sanguinem. Mirum certe est, quamobrem Galenus in 4. lib. meth. med. scripserit Methodicos pro indicanda sanguinis euacuatione morbi magnitudinem non considerasse: cum C. Aurelianus Methodicus, sæpe expressum fecerit, sanguinis euacuationem indicari à morbo magno & viribus. à quo dogmate haud visus est abhorrere diuinus Hippocrates, cùm in 4. de vict. ratione ita scripserit: In morbis acutis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, florueritque ægrotanti ætas, & virium robur adfuerit. duo scopi sunt præcipui, scilicet morbus vehemens magnusue, atque virium robur; quibus quidem obseruatis perpetuo erit sanguis mittendus. atque hi scopi sunt necessarij, quoniam nisi morbus magnus sit, & adfuerit virium robur, non necessariò sanguinem vacuari oportebit. Aetas vero florescens est aptissima ad mittendum sanguinem, tamen in acutis morbis existente morbo magno, permittentibus viribus, vel etiam in alijs ætatibus erit mittendus sanguis. Methodici vero ætatem ad mittendum sanguinem scitu nō esse necessariam putarūt, quoniam (vt nuper dictum est) etiam in alijs ætatibus mittitur sanguis. At dicet aliquis: omissa indicatione ab ætate, quomodo cognoscemus, in pueris atq; in senibus an conueniat sanguinis missio? Senes non aptos sanguinis vacuationi esse cognoscimus ex virium languore (cognito ex ijs singulis quibus nobis innotescit, præsertimque ex pulsibus non vehementibus, raris, tardisq;) In pueris verò, si virium robur adsit, morbo acuto vehementi vexatis, sanguinem esse mittendum (præsertimque si habitus non laxus sed densus fuerit) omnes ferè Arabes & Latini voluerunt. De qua re Celsus meritò habet: interest enim non quæ ętas sit neque quid in corpore intus geratur, sed quę vires sint. Ergo si iuuenis imbecillis est, aut si mulier quæ grauida non est, parum valet, male sanguis mittitur: emoritur enim vis, quæ his supererat & hoc modo erepta est. At firmus puer & robustus senex & grauida mulier valens tutò curatur. Vtrum vero in pueris missio sanguinis conueniat, & quomodo fieri in ipsis debeat, in libris de medic. Aegypt. à nobis satis accurate disputatum olim fuit. Itaque etiam in puero densi ac firmi habitus, si aliquando ipse acuto magno morbo corripiatur sanguinem secta vena mittere à ratione non abhorret, neque est, quod puerorum (vt ait Galenus, atque veritas suadet) substantia sit valde humida & calida, vnde facile exhalet, euaporetque; quoniam pueri (firmi habitus præsertim) omnes magno virium robore pollent, atque etiam, quod hi plurimo alimento alantur, cruditatibusq; idcirco abundent, quibus concoctis plurimum sanguinis gignatur. atque hinc est, quod pueri morbis uexati aliquando per multos dies à cibo abstinentes uiuunt, atque morbos graues superant; ex quo etiam apparet, quamobrem (quia magnis uiribus ualent) maximis morbis fortius aliarum ætatum hominibus resistant; Atque etiam non minus, eos facile, ac fortiter magnis morbis deprehensos perferre largas sanguinis eruptiones (quas recte quoque ualentes, & creberrimas, & copiosissimas complures habere innoxie solent, aliquando solas, aliquandoque etiam unà cum sudoribus copiosis, & alui fluxioninus) à quibus sanè euacuationibus, tantum abest, ipsos exolui, & debilitari, ut robustiores magis aduersus morbum euadant. Vnde meritò aliquando ipsi pueri uenę sectionem ferre poterunt (ob idque scribunt, Auenzoarem trimo eius filio ab acuto morbo, ut liberaret, uenam secuisse) quod præsidij genus in morbo solummodo qui acutus, atque uehemens sit, locum habebit. longè tutius Aegyptij, Arabes atque alij aliarum nationum medici in pueris ex acuto morbo oppressis scarificatis cruribus mittere sanguinem consuescunt. Verum enim uero non in omni adstricto morbo Methodici secta uena sanguinem mittebant, at in eo solummodo, qui magnus uehemensque fit, ut propterea magno laxatorio præsidio egeat; neque etiam semper in robustis senibus eadem ratione sanguinem

In tex. 9.

In lib. 2. cap.

In lib. 2. cap. 5.

guinem mittebant, si morbo non magno laborabant, nimirum quia minori laxatorio quam sit sanguinis vacuatio, sperent morbum ipsum non magnum superari posse. atque hęc obiter de sanguinis vacuatione per venam sectam, tanquam de magno præsidio laxatorio. huic succedit sanguinis euacuatio, quæ molitur scarificatis cruribus. hanc crurum scarificationem (quam etiam malleolorum scarificationem, quoniam crus scarificantes à cruris parte, quam malleolum vocant incipiant, veteres medici appellarunt) proxime accedere ad venæ sectionem, veneque sectionis meritò vicarium esse præsidium laxatorium nos olim in nostris libris de medic. Aegyptiorum euulgatis satis superque demonstrauimus: præsertimque quoniam malleolorum hæc scarificatio æque eandem sanguinis copiam educat, ac venæ sectio, eamque faciat non confertim & violentia, vt cucurbitulæ cum scarificatione apposite faciunt, sed sensim ac sensim: Vnde meritò Galenus de hac ipsa in aphorismorum commentarijs locutus, ita habet: Euacuatio omnium humorum, quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem, proxima autem huic illa est, quę fit, per malleolorum scarificationem. Hinc est, quod omnibus à morbis adstrictis pręsertimque a febribus putridis, & ab inflammationibus cum externis, tum internis, vexatis hęc sanguinis euacuatio vtilis est, omniumque maxime in corporibus aliquid laxi habentibus, in quibus haud tutò venæ sectio adhiberi potest, cuiusmodi sunt pueri, mulieres, eunuchi atque senes, in quibus meritò singulis, Aegyptios, Arabes, atque aliarum nationum medicos hanc ipsam familiarius exercere, in libris de medicina Aegyptiorum tradidimus. Galenus vnum de hac ipsa notauit, scilicet malleolorũ scarificatione longe vtilius exerceri in ijs corporibus, qui sanguine tenuiori abundant. cuiusmodi sunt corpora puerorum, mulierum, & similium. Dici satis non potest, quantopere vtilis sit, in pueris febribus putridis, malignis, pestilentibusque atque internis phlegmonis vexatis, quod nimirum per malleolorum scarificationem quantum sanguinis desideratur iucunde euacuetur, maximeque à partibus supernis hæc euacuatio reuellat, & quod à partibus remotis scilicet à cruribus fiat, vires haud multum resoluat. Nos sæpissime vidimus in multis, qui febre acuta, maligna vel pestilenti conflictabantur, oborto delirio, vel surditate, vel vigilibus redditis ægrotis, vel insigniter capite dolentibus, statim ex malleolorũ scarificatione sãguine multo euacuato, oĩa hæc symptomata fuisse sedata. Vtilissima est in variolis atq; in morbillis, nec non ẽt in malignis exãthematibus. Plures decepti fuerunt, putantes hanc sanguinis euacuationẽ esse eandẽ cũ ea, quę fit scarificati cruribus cũ adhibitis cucurbitulis, hocq; facile iudicarũt decepti ver-

» bis Auicennæ, quæ hæc sunt: Et ventosæ quidẽ, quæ cruribus superponuntur, sunt

» minutioni propinquæ, & mundificant sanguinem, prouocant menstrua. & po-

» stea: Et ei quidem, quæ ex mulieribus alba existit, ac laxa, sanguinem habens

» subtilem ventosæ in cruribus positæ sunt meliores, quam phlebotomia, quæ fit

» in saphena.

Interpres Auicennæ pessime hæc loca fuit interpretatus, qui cum non cognouerit malleolorũ scarificationem, multo minusq́ue modum quo fieri debeat, putans sanguinem non caliditate aquæ calidæ seu eius calido balneo quo ad crura scarificantes vtuntur, educi, sed cucurbitularum vi attractoria, non scarificationem sed ventosas perperam vertit. Errauit sanè qui crediderit, euacuationem sanguinis cucurbitulis cruribus cum scarificatione affixis eandem esse, vel proximum ei, quæ fit per venæ sectionem: cum ab adhibitis cucurbitulis cruribus, neq; copia sanguinis dematur ei, quæ per venam sectam euacuatur, similis, neque sensim ac sensim, vt in venæ sectione fit, educitur, sed vi attractoria, confertim ac non sine violentia. per scarificationem autem crurum eo modo quo Antiqui nobis præscripserunt, educitur æque fere, atque venę sectione fit, ea, vel proxima sanguinis copia, sensim ac sensim, iucundeque nulla profectò violentia

In 2. aphor. 17.

In lib. 1, fen. 4, cap. 21.

violentia facta. Quare differunt hæ vacuationes, scilicet, quæ crurum vel malleolorum scarificatione fiunt, ab ijs, quæ affixis cucurbitulis moliuntur. Quo apparet deceptos fuisse, & decipi etiam hac ętate multos, qui æstimarint, crurum scarificationem, esse pręsidium laxatorium euacuatoriumue, quod adhibitis cucurbitulis cum scarificatione cruribus fit: Hic error ab Auicennæ interprete processit, qui cum (vt diximus) malleolorum scarificationem veteribus Gręcis medicis quippè Galeno, Apollonio, Antyllo atque alijs familiarem non cognouisset, legit: ventosas cruribus appositas minutioni esse proximas; & postea: ventosas in cruribus positas in corporibus mulierum, quæ alba & laxa sunt, idcircoque habentia sanguinem subtilem, esse meliores ipsa venæ sectione ex saphena. Hæc Auicenna verbatim ex Galeno accepit, ita in libro de curat. per sanguinis missionem, dicente: Porrò ex mulieribus quæ albidiores sunt, sanguinem tenuem aceruare solent, quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime vacuantur, atque quæ nigriores sunt secta vena curato. De qua euacuatione in 2. lib. aphorism. ita inquit: Euacuationem æqualiter omnium humorum, quę quidem exquisitissima est, fieri per venæ sectionem, & huic esse primam, quæ per malleolorum scarificationem, & non dixit: per cucurbitulas (vt Auicennæ interpres vertit) cruribus adhibitas. De hac vero scarificatione malleolorum nos accuratissime ex veterum medicorum sententia in libris de medici. Aegypt. scripsimus. ideoque qui plura de hoc præsidio scire desiderat, legat librū tertium. Tertium locum habent inter prædicta præsidia laxantia, cucurbitulæ (quas perperā vicarium esse venæ sectionis complures existimarunt. Hę quidem euacuando laxant, neque inutilem aliquando in corporibus sanguine subtiliori abundantibus pręstant sanguinis vacuationem, potissimumque si præmissa vniuersali sanguinis vacuatione per venam sectam, postea dorsi partibus vel cruribus adhibeantur: Qua methodo adhibendas esse cucurbitulas voluisse Hippocratem, Galenus est auctor, scilicet vt nunquam admoueantur, nisi euacuatum sit totum corpus prius. Ait enim: Incipientes aut vigentes capitis grauitate, dolores à plenitudine per cucurbitulam in occipiti positam vel solam vel cum scarificationibus iuuat, verum totum corpus antea vacuatum esse oportet. Hinc plures fortasse cucurbitulas inter topica medicamenta, quod eæ vsum quoque habeant, corpore euacuato non iniuria comprehenderunt. Vsum etiam habent cucurbitulæ flammę tantummodo admotæ, sine scarificatione, nam hæ digerendo humorem, vel flatu, laxant. Huc accedit vsus hirudinum, quas vacuandi sanguinis gratia sæpe medici venis admouent. quandoque in pueris, vt sanguinem euacuent, plerumque hæmorrhoidibus ad totum corpus euacuandum, qui vsus vsque adeo apud quosdam medicos in curandis morbis inualuit, vt sæpius omissa sectione venæ non sine magno errore ad mittendum sanguinem ab hæmorrhoidibus festinant, quæ euacuatio aliquando in ijs non est improbanda, qui habent eas venas magnas, innatasque, quique alias soliti sunt habere largas sanguinis euacuationes per huiusmodi venas. Sed in alijs pręstabit, præmissa vniuersali sanguinis vacuatione per uenæ sectionem id facere.

Cap 11.

Com. 17.

In lib. de curat. per sang. miss. cap. 19.

In lib. de hirud. reuul's.

De medicamentis laxatorijs, quæ humores è corporibus educendo purgandoq; variis modis id præstant. Cap. VIII.

QVod medicamenta quouis modo purgatoria corpus adstrictum atq; tumens laxent, neminem nostrum cum ex ijs, quę hactenus à nobis dicta sunt, tum ex ijs, quę nunc dicentur, latere putamus: cum scilicet medicamenta Græcis Cathartica, Latinis eductoria, Methodicisque ventriflua, atque promitoria dicta,

dicta, vel sint vere, aut non vere eductoria, humores, atque excrementa corpus tumens, ac adstrictum reddentia, purgando excrementorumque multitudinem minuendo, laxent: Eductoria vero per se dicta sunt, quæ & Dogmaticorum sententia attrahendo etiam ex partibus longinquis humores, educunt, atque purgant, cuiusmodi est vterque helleborus, scammonium, colocynthis, coccognidiũ, agaricus & similia. Et quę nõ sunt per se purgantia, dicuntur, quæ nõ attrahendo, sed vel abluendo, vel detergendo, vel molliendo & laxando, vel expultricem mouendo, vel denique comprimendo, humores per aluum, aut per vomitum educũt. Abluentia medicamenta sunt, quæ stomachum, ventremque abluendo, laxant, vt aqua simplex largius epota, cuiusmodi est Ægyptia ex Nilo flumine, ex qua epota aduenæ in ea regione solent omnes ferè in diarrhæam, cum primum illa vti cęperint, incidere: serum itidem lactis clarefactum, aquæ itidem Thermales, in agro Patauino Beatæ Virginis dicta, atque in agro Lucensi Villensis appellata. Detergendo vero ventrem laxant, aqua salsa, cuiusmodi est marina, Tectutianaque vulgo dicta. omnia etiam medicamenta, amara, acria & nitrosa detergendo purgant, vt aloe, absinthium, manna vulgaris, piper, gingiber, cęteraque omnia vehementer acria: Huius generis sunt, cępe, allia, porra & similia; brassica etiam, & beta detergendo aluum mouent. lubricando seu laxando præstant hoc idem vinum dulcissimum, mulsa, pinguedines omnes, olea dulcia, iuraque vel carnium vel piscium pinguia, non minus quam lac ipsum caprillum, asininum, equinum. Comprimendo vero tamarendi substantia epota, cum etiã Mirabolanus, pyra malaque cydonia præsertimque ab assumpto cibo. Certe mirum est, apud Aurelianum magnæ olim inter Methodicos auctoritatis medicũ, nusquã ipsum meminisse aliquod ex ijs lenitorijs pharmacis laxatorijs, cum ea vere aluum subducendo laxent, tumentiaque atque adstricta tollere queant. Multo minus mirari licet, cur & ipse in totis libris, in quibus scripsit de morbis cum acutis tum chronicis, non meminerit, mannam, Cassiam Ægyptiam, tamarindum, serum lactis, syrupum de robis soluentem, itemque è manna, & ex dulcibus granatis paratum, de quibus à nobis in libris de medicina Aegyptiorum scriptum est & alia similia, quæ ipsis ignota fuisse credendum est. At fortassè hęc eadem etsi nouissent Methodici, non habuissent in vsu frequenti ad curandos morbos, tum quia ipsa humores potius mouere, quam educere apta nata sint, vnde timendum ex ipsorum vsu sit, sępius quiescentes humores commotos minimeque præ ipsorum vi non efficaci eductos, posse ad varias partes corporis fluentes, varios morbos concitare, eosque etiam non raro perniciosos. Plures sanè fuerunt, qui cum recte valerent, purgationis gratia à deuorato pharmaco lenitorio, commotis humoribus prauis abundantibus, in morbos inciderunt, compluresque ipsorum interierunt. Præterea dicunt, etiam à leniter eductorijs stomachum vexari, cibi appetitum vitiari, sitim incendi, viresque collabi. Veruntamen nos prædictorum purgantium vsum nedum damnamus, at quinimo vtilissimum esse scimus, modo ea exhibeantur in ea virtutis vi, vt solummodo ea excrementa quæ in stomacho atquę ventre sunt, purgent, nulloque modo eos humores, qui in venis existunt, commouere atque educere apta sint, quando ad huiusmodi humores educendos, opus sit medicamentis non debiliter, sed valide purgatorijs. hinc Methodicis ad morbos summe peruicaces sanatuque difficillimos hellebori albi, & nigri vsus fuit familiaris. Hincque non recte etiam faciunt ij, qui prædicta lenitoria, purgantia, vel in maiori, quam deceat, quantitate (qua à venis, primarum viarum excrementis eductis, humores quoque commouere ad eductionem possunt) exhibent; vel pharmacorum attrahentium permistione reddita (lenitorijs vocatis) efficaciora. Itaque si lenitoria pharmaca exhibeantur quantitate moderata, qua solummodo excrementa in primis vijs

contenta educant, haud fore ægrotis ad tollendos morbos inutilia, existimamus. Quod vero hæc omnia stomachum vexent, appetentiam vitient sitim accendant, vires deijciant, atque alias ægrotis incommoditates concitent, ipsis vsum clysteriorum Methodici idcirco prætulerunt, eosque meritò in familiari vsu habuerunt; quandoquidem clysteres possunt, & laxando, & detergendo, flatusque digerendo, ac vel etiam purgando (si ex medicamentis laxatorijs, vel ex detersorijs vel ex attractorijs parentur) ægrotis auxilio esse. Atque hæc hi nullo incommodo præstant: neque enim stomachum subuertunt, neque ciborum appetitum tollunt, neque sitim accendunt, neque ab ipsorum vsu vires patiuntur. Catharticorum verò lenientium vocatorum, quæ nuper meminimus, usum in morbis sanandis, uelint, nolint, Methodici admittere debent. cum & hæc laxent, & sæpe longe utilior sit laxatio, & ipsius maius quod sequitur commodum, quam incommodum, quo ventriculus afficitur. Cæterum denuo ad purgantia medicamenta redeamus, de quibus illud in primis firmemus, quippè omnino purgantiũ vsum esse ab omnibus medicis vel etiam Methodicis admittendum, cum medici euacuationis sponte à natura recte operante factæ, atque purgationis sint imitatores: hæc excrementa & humores respiciat, illa sanguinem. Hinc purgationem definiunt medici Dogmatici, quod sit eorum humorum qui sola qualitate infestant, euacuatio. Galenus scribit Hippocratem consueuisse absolute euacuationem appellare, vbi æque omnes humores simul euacuantur, atque purgationem in qua humores qui praua qualitate infecti sunt, educuntur. vnde etiam Gal. expressit: vbi æque omnes humores simul abundant, sanguinis vacuatione opus esse, atque vbi unus, uel aliqui, purgatione. Itaque si omnes concedunt, medicos naturam sanguinem excernentem uacuantemque, eiusdem sanguinis missione uel uena secta, uel scarificatis malleolis, uel adhibitis cucurbitulis, uel quouis alio modo imitari debere, cur eandem excrementa, aut per uomitum, aut per aluum, aut per aliam partem corporis excernentem, pharmacis laxatorijs haud imitandam Methodici dicent? Quæ si imitanda erit, profecto usum purgantium concedere ij debebunt. Hoc uiso, cum ipsa pharmaca excrementa moueant, atque educant, hoc alterum cognoscendum erit, quomodo, & qua ui, ea educant. In qua re nõn parum ueteres philosophi discordes fuerunt; Erasistratus eiusque sectatores putarunt medicamenta euacuare æqualiter omne genus humoris, potissimumque valide purgantia, scilicet quæ & humores excrementios tenuiores, & crassiores educunt: debilia vero solummodo humores tenuiores, neutiquamque crassiores educere. à qua opinione fortasse Aristoteles non dissensisse visus fuit, qui & ipse omnes humores excrementitios pharmaca purgare voluit. Alij determinatos humores à medicamentis trahi uoluerunt, ut Asclepiades, Hippocrates, Galenus atque alij medici Dogmatici. Asclepiades tamen in hoc ab alijs discrepauit, qui licet uoluerit, cholagoga bilem attrahere, phlegmagoga pituitam, hydragoga aquam, & melonagoga melancholiam, quod etiam Dogmaticis placuit, tamen uoluit, medicamenta non tales humores determinatos (quos trahant in corpore) inuenire, sed ex alteratione medicamenti assumpti eos generari, & postea educi: Hippoc. uero supponit eosdem in corpore educendos genitos, talesque medicamentis, quales sunt, educi. Plerique Dogmaticorum putarunt hosce humores à medicamentis proprietate totius substantię (Galeno auctore) trahi. Namq; Hippocrates in libris de natura humana, ita habet: In quem modum stirpes & semina posteaquam in terram iacta fuerint, attrahit vnumquodque, quicquid in terra repererit, quod ei naturali affinitate congruit (at vero terrę inest acidum, dulce, amarum, salsum & omnimodum) primum itaque illius plurimum attrahit, quod natura sibi proximum est, subinde autem alia, sic & medicamenta in corpore faciunt. Aristoteles vero visus est, non

Gal. in 2. aph. 27
In 1. lib. de humor. tex. 12.

In 7. aph. 8.

In 1. de nat. hum. com. 39.

non similitudine quidem, sed potius inimicitia, eam humorum eductionem fieri.
» De his ita scripsit: Vbi enim ventrem adierunt, resolutaque sunt, statim ad ve-
» nas per easdem feruntur semitas, quibus permeat cibus, mox cum nihilo conco- *In 1 problem. 43*
» qui potuerint, sed victrice perstiterunt potentia, relabuntur, & quæ sibi obsistunt
» secum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Profectò ex his constare duo nobis videntur, vnum, quod medicamenta naturæ nostrę inimica sint, quippè quæ nihil à calore natiuo incalefacta concoquantur, & proinde per eosdem meatus exeant, seu melius à venarum expultrice propulsentur ad ventrem, quę aut per stomachum, aut per ventrem ab ipsorum molesta qualitate expultrice commota, postea reijciantur. Alterum, quod ad ventrem à venis relabentia, secum humores, quos offendunt ad ventrem itidem detrahant. Qui profectò humores vel vt Galeno placuit, familiaritate substantiæ, medicamenta secuti, vel vnà ab expultrice ijdem medicamentorum ui commoti, cum ipsis medicamentis ad ventrem vel ad stomachum primum propellantur, & deinceps à stomacho ad ventrem propulsa educantur. Huius opinionis fortasse Methodici fuisse visi sunt, eo præsertim argumento persuasi, quod hæc maxime corpora vexarent, ac læderent, quo perpetuo ab ipsis cauendum esse voluerunt, atque non nisi ex insigni morborum peruicacia coacti atque in morbis sanatu difficillimis ad purgantium medicamentorum vsum aliquando confugiebant, ad eorumque præsertim vsum, quæ, quod hominibus maxime molesta (vt meritò idcirco deleteria atque venenosa ab omnibus fuerint dicta) sint, præualide purgant. Elleborus quidem vterque illis præter alia fuit maxime ad purgandum familiaris, qui fortasse vi deleteria efficaci intra ventrem assumptus, instar veneni magnas turbationes mouendo efficaciter, omnes humores excrementitios purgat eo modo, quo sæpius vidimus complures à prauorum fungorum esu cum per vomitum tum per ventrem fuisse maxime purgatos. Itaque Methodici non omnium quidem purgantium vsum, sed præualidorum tantum in morbis sanatu difficillimis aliquando amplexi fuerunt, quod hęc omnes humores, cum tenues tum crassos efficaciter educendo magnam quidem laxationem in corporibus facerent, quando debilia non crassos viscidosque, sed solummodo tenuiores educere queant. Atque hæc opinio eadem prorsus fuisse videtur, quam Erasistratus olim magni nominis medicus fuit insecutus, vel ab ipso eandem methodicos mutuatos fuisse, haud immeritò æstimari potest. Cæterum priusquam huic capiti finem imponamus; Vnum paucis adhuc superest dicendum, scilicet, quo tempore in morbis medicamenta purgatoria conueniant, an quocumque morbi tempore, vt quibusdam visum est, id faciendum? an in principio humoribus non turgentibus, an solummodo morbo concocto. Plerisque eruditioribus Dogmaticis visum est, numquam in principio nisi humores turgeant, posse (quod præ cruditate medicamentis humores non cedant) commode purgari, ijsdem vero turgentibus quocumque tempore adhibenda esse pharmaca, tentandamque esse ipsorum eductionem, quoniã humores turgentes sint in motu, facileque huc illucque vi medicamenti purgatorij pellantur, attrahanturque. Non turgentibus vero, nunquam in principio, sed perpetuo humoribus concoctis, quod tempus morbi medicis significant vrinę cæteraque alia excrementa coctionem habentia. Methodicis autem non nisi post humorum factam concoctionem (cum demum in morbis purgantia exhibeant, posteaquã alijs laxatorijs præsidijs multis pertentatis morbos non cedere uiderint) exhibere consueuerunt. Atque hæc de tempore pharmaca vtendi in morbis, atque de vere purgantibus medicamentis. De lenitorijs vero pharmacis aliter res se habebit, siquidem illa instar clysteriorum aluum leniendo subducentia, quocumque morbi tempore exhiberi ægrotis poterunt.

Hipp. in 1. aph. 22. & in 4. de vict. rat. in acut. 43.

Hipp. 2 aph. 29. in 2. de vict. rat. in acut. tex. 11.

De medicamentis simplicibus, quæ corpora laxare apta sunt. Caput IX.

SImplicium medicamentorum, quæ per ventrem purgant, sanè quædam lenientia dicuntur, quædam purgantia, quæ duplicis quoque esse differentię constat, quandoquidem horum quædam laxant cum quadam roboratione, atque hæc à nostris benedicta appellata fuerunt: & quædam laxantia solummodo sunt. Itaque de singulis acturi à lenientibus vulgo vocatis & à benedictis exordientes, dicimus ex ijs, ad vsum, medicinæ nostris principaliora cognita esse cassiam Ægyptiam vulgo catharticam dictam, mannam mastichinam, calabrem, tamarindum, rosarum infusionem, aloe, Myrobolanum, serum lactis, succus granatorum dulcium Aegyptiorum, rhabarbarum mechiocam, Agaricum, turpetum, polypodium, senam, epithymum, iridem. Vehementer vero laxantia sunt; Scamonium siue diagridium, elleborus albus, niger, colocynthis, coecognidion, timeleæ folia, mezereon Arabibus dicta. hermodactylus, succus cucumeris syluestris, quem elateriam Gręci appellant. brassica marina vulgo soldanella, piper montanum, scilicet grana daphnoidis siue laureolæ, latyris & cataputia appellata, euphorbium, centaurum minus, squamma æris, & similia. At de singulorum tantummodo facultate nunc paucis agemus, quando nostrum hoc in loco non fuerit institutum, pertinentia ad istorum medicamentorum cognitionem pertractare; qui hoc etiam scire desiderant, plures cum ex antiquis, tum ex recentioribus commentarios habere poterunt, apud quos prædictorum omnium medidicamentorum laxantium rationem assequentur. De cassia vero Aegyptia, de manna, de tamarindo itemque de quibusdam alijs, nos cum in libris de medicina Aegyptiorum, tum in libro de plantis Aegypti, satis accurate scripsimus; Cassiæ vero pulpam quod ad primas facultates pertinet, calidam atq; humidam secundo excessu esse medici statuunt, emollientemque ex secundis, lenitoriam laxatoriamque atque digerentem facultatem habere: atque ex tertijs laxando flauam bilem atque pituitam clementer purgare. Quā facultatem laxatoriam non esse ex toto emollitoriam, at quinetiam non modicum eductorię facultatis simpliciter emollitoriæ mixtum habere, multis non iniuria est visum; quam rem ita esse, homines ab eius esu abhorrere, nobis argumento erit, facultatem vero eductoriā non multam quidem ei inesse mixtam, ea ratione intelligimus, quod facile à calore in multis ita concoquatur vt in nutrimentum abeat. Vnde si copiosius exhibeatur, potest quidem etiam in venis humores commouere & turbare, neque tamen potest eos educere, vnde ipsius vsus non erit in omnibus corporibus tutus si (vt dictum est) copiosius exhibeatur, vel alicui eductorio pharmaco mixta, semunciam vero ipsius ac vel etiam vnciam integram, & ad decem vsque & duodecim drachmas in adultis, atque in robustis corporibus eam exhibere tutò poterimus, at ex Methodicis ad vnciam concedi poterit, vtpote quæ clysteriorum emollientium uicem gerat, uentremque satis emolliat. Manna optima, quæ uere manna est, idest mel roscidum, ex substantiæ figura mastichina vocata, habet facultatem temperate calidam atque humidam, lenitoriam, quæ leniendo, nihil eductorię catharticæque facultatis in se continet. Quo mirum non est, si homines libentissime eam ipsam in cibo etiam assumant, gustu nihilo ferè differentem ab optimo saccharo, hoc excepto, quod sit ipso dulcior, substantięque tenuioris, & quæ facilius, quàm saccharum digeritur. hanc Aegyptij habent optimam, apud ipsosque ipsius usus est admodum familiaris, pręsertim in morbis acutis, pectoris & pulmonum, atque in febribus biliosis: ipsi uero exhibent eius unciam uel geminas cum libris duabus aquæ Nili fluminis clarefactę, uel

ex iure

ex iure pulli usque ad tres uncias uel quatuor. Ab hac ipsa ueluti diuersa est manna calabris uocata, utpote quæ in diuersa prouincia, diuerso quoque modo prouenit, ita facultate à priori maxime differt: calida enim est supra primum usque ad secundum excessum, ut ab ipsius manifesta acrimonia, qua faucibus molesta est, intelligitur: atque humida eodem itidem ordine est, detergit, emollit, laxat, digerit, uentremque subducit, cum leniendo, tum etiam propria ui laxatoria cuius etiam particeps uidetur. Vnde gustui minime grata est. Hanc mannam antiquorum propterea non esse meritò uiri doctissimi existimarunt, quinimo potius succum quendam veluti bituminosum, quem ornus in quadam Calabriæ parte certo anni tempore vna cum nutrimento trahit, quique in ramis gummi modo resudat, ac non minus in folijs, quæ illa in ramis, exsudat, vt gustui suauior est, ita facultate purgatoria inferior. efficacius enim purgat, quæ ex truncis, minus quæ ex ramulis, omniumque minime, quæ in folijs colligitur. Medici Patauini eam ad quatuor & etiam ad quinque vncias familiarius exhibent, ex decocto aliquo vel iure pulli vel ex aqua aliqua stillatitia dissolutam. Tamarindorum fructuum pulpa frigida & sicca secundo, ac (vt alijs etiam visum est) tertio excessu, visa est, extenuat, incidit, laxat, aperit, per ventremque bilem flauam educit, sitim tollit, feruorem sanguinis compescit, eius infusum datur ad laxandum, eique inest facultas leniter laxatoria: Datur ex aqua vel ex iure pulli vel ex decocto aliquo. dosisque est ab vncia ad quatuor vsque. Pulpa parum aluum subducit, daturque à drachmis duabus vsque ad quatuor. Eodem modo rosa licet refrigeret, & sic ut adstringat ac roboret, tamen clementer purgat bilem & pituitam quod eius succus pręstat ex sero lactis epotus, atque etiam eius infusum, ex quo paratur syrupus vulgo solutiuus vocatus, quem ex iure vel ex aqua stillatitia exhibent ad vncias quatuor. Aloe est itidem calida secundo, sicca, tertio excessu, interius detergit, aperitque oscula venarum ex eius facultate anastomatica. medicamentum escoproticum, idest, stercoraceum est. succum lauat, succo aliquo refrigerante ad commoderandam vim anastomaticam qua incendit, oscula venarum aperit, vnde hæmorrhoidas mouere ipsius vsum assiduũ, longa experientia cognitum est, datur ab obolis duobus ab obulos octo. Iridis succus laxatorius non minus quoque est, calidus siccus secundo excessu, extenuat, detergit, concoquit, digerit, laxat, purgatque per ventrem crassam pituitam, atque bilem, non minusque etiam, vt Arabibus visum est, aqueum, serosumue humorem, vnde ad alcitim hydropem succus epotus, à drachmis quatuor, ad vnciam vsque & semis ab omnibus commendatur. Senæ folia & foliculi in vsu itidem sunt ad purgandum, at differre plures folia à foliculis voluerunt, quod foliculi calidi sint ordine secundo, sicci primo, contra folia calida primo, atque sicca secundo, detergunt, ab infarctu liberant, aperiunt, digerunt, clementerque purgant vstam bilem atque pituitam. puluis foliorum ex iure vel ex vino drachmę pondere epotus aluum lubricam reddit, idemque facit infusum, dosis est vt foliorum semuncia in decocto proportionato feruenti, vel in sero lactis, vel in vino per noctem maceretur. Rhabarbarum Dogmatici vocant medicamentum benedictum, quod vnum ex ijs sit catharticis, quæ laxando roborant. calidum & siccum ordine secundo faciunt, detergit, aperit, digerit, viscera roborat, meatus ab infarctu liberat, purgat clementer bilem atque pituitam, vel eius puluis exhibeatur, vel eius infusum: dosis est a dragma vsque ad geminam. Mechiocam radix proximis annis ex occidentalibus indijs ad nos perlata, calida primo, sicca secundo, detergit, aperit, digerit, laxatque purgando clementer cum pituitam, tum serosum humorem, datur à chachma vsque ad quatuor. Turbit calefacit, siccat tertio excessu, inflammat fauces, mordicat, vlcerat, atque pituitam crassam atque melancholiam purgando, laxat, quod efficacius, commodiusque prę-

stabit

ſtabit ſi vna cũ modico gingiberis,& ſaccharo, ipſius geminę drachmæ exhibeantur. Polypodium vero calidum ſecundo, & ſiccum tertio faciunt, extenuat,detergitque valenter, digerit,purgatque pituitam craſſam & melancholiam,datur ipſius decoctũ in vino,in iure carnis vel in decocto florũ & fructuum cordialium, & datur à drachmis duabus vſque ad quatuor. Epithymum itidem calidum ſiccum (Galeno auctore) eſt,detergit, aperit,purgatque eius infuſum vel decoctum vſtos humores, ad infuſum parandum maior quãtitas erit quatuor drachmarum. Myrobolani frigidi ſicci primo exceſſu exiſtunt, ipſorum ſubſtantia adſtringit, meatus claudit, ipſius vero decoctum, vel infuſum vi laxatoria præditum eſt, qua flaui (vulgo citrini vocati) purgant flauam bilem,nigri nigram, chepali vocati, emblici atque belerici pituitam: decoctum paratur ex drachmis quinque. At iam deſcendimus ad maiora ſeu efficaciora laxantia: Huiuſmodi eſt ſcammonium, quod calefacit & ſiccat ſupra tertium exceſſum, inflammat, mordicat, incidit, detergit, aperit, diſcutit, purgandoque flauam bilem laxat,datur à granis tribus vſque ad duodecim. Elleborus vero niger tertio quoque ordine calefacit, ſiccat, extenuat, detergit valenterque exedit, educitq; flauam bilem atq; vſtam, datur à ſcriptulo ad duos. Colocinthis eiuſdem facultatis primæ videtur, proinde extenuat, ac detergit valenter, aperit, diſcutit, pituitam aliosque craſſos humores efficaciſſime ducit, datur itidem à ſcriptulo vſq; ad geminum. Coccognidium, ſcilicet fructus Thymeleæ quarto exceſſu calefacit, ſiccat idcircoque vrit, inflammat, vlcerat, bilemque & pituitam ſubducendo valide laxat, neque exhibebitur plus quam ponderis quindecim granorum. Eiuſdem plantæ folia eadem vi pollent laxatoria, qua valenter educunt etiam ſeroſum humorem, vnde ad aſcitim hydropem apud multos vſum habuerunt. hermodactilus, qui eſt radix cholchici Græcorum, in locis calidioribus, atque in vere ex terra effoſſa,eo præſertim tempore quo hæc planta folia, caules fructusque tulit, & non niſi in locis montuoſis, ſolique planè expoſitis. huiuſmodi radix (optima quæ in Aegypto habetur,vulgari officinarum duplo minor eſt) calida eſt ſicca ſecundo exceſſu,digerit, detergit, purgatque pituitam craſſam & lentam, puluis aromatibus correctus datur à drachma, vſque ad duas. & in potione, vſque ſex drachmas,decoquunt, & robuſtis decoctum propinant. Succus cucumeris ſylueſtris Græci elatereon vocant eſt ex ijs, quæ calida ſicca ſunt ſecundi ordinis, quæque valenter incidit, extenuat, diſcutit, purgatque a granis duobus vſque ad quinque pituitam, atque aqueum humorem. Braſſica marina eiuſdem eſt temperamenti atq; laxatoriæ facultatis. fructus daphnoidis vocant piper montanum calidos ſiccosq; faciunt exceſſu tertio, inflammant, mordicant vlcerant, liquant, lentamque pituitam educunt, ſi exhibeantur grana duodecim & vſque ad quindecim. eiuſdẽ ferè facultatis eſſe viſa eſt lathyris (catapucia vulgo vocata) cum & ipſa eodem modo calefaciat, ſiccet, inflammet, vlceret, aperiat, ſeminaque à ſemiſcriptulo ad ſcriptulum epota purgant valenter, bilem, pituitam atque ſeroſas humiditates. Euphorbium longe calidius eſt, atque ita, vt multum inflammet, vlceret, aperiat, fundet, liquet, pituitamque craſſam, lentam, & aqueum humorem valentiſſime purget, daturque a ſemiſcriptulo ad ſcriptulum. Centaurium minus calidum ſiccum ſecundo exceſſu eſſe ſtatuunt, ſiccum tertio, ideoque ualenter detergit, deobſtruit, diſcutit, bilioſaque craſſa pituitoſa, ſeroſaque excrementa ualenter ſubducit, puluis datur à drachma ad duas,& infuſum,decoctũque paratur ex uncia una, & in robuſtis aliquando ex duabus uncijs, atque hęc ſunt pharmaca per uentrem purgantia, laxantiaque.

De medi-

De medicamentis vomitoriis. Cap. X.

METhodici vomitum in morbis promouere familiarius quam aluum medicamentis consueuerunt, namque hac euacuatione corpora adstrictu atque tumentia maxime laxabant, itaque de vomitum cientibus, eoque modo laxantibus medicamentis fore, vt in pręsentia agamus, vtile duximus. Exordiemur vero à clementissimis, & tutissimis, quę sunt in primis aqua dulcis tepida, hoc quidem vomitorio constat Esopum vsum fuisse, vt ab ipsius heri conseruis deuorati ficus reijcerentur, alij addunt modicum aceti, alij syrupum acetosum, replent enim stomachum aqua tepida, & postea eam reuomentes purgantur, Ægyptij bis in mense tuendæ sanitatis gratia in balneo vomunt ter quater, tantum aquæ in qua radix glizzirizæ ebullierit, & modicum seminum fæniculorum assumentes, quantum stomachus continere potest, postea aqua tota reiecta maxime vomitione purgantur. Nonnulli hydrelæo, alij decocto corticis radicum raphani, alij agarici decocto, alij mulsa dilutiori vomitionem mouent. At hisce vomitorijs omissis ad medicamenta violenter vomitum cientia, descendam, quę cum sint duplicis differentiæ, scilicet, quod quædam solummodo per vomitum purgant, & quædam cum vomitu, tum alui deiectione simul, hęc sunt, stibium præparatum, asari radix, glans vnguentaria, gratiola, genistæ flores & semina, elleborus albus, enicus, staphidis agria. Elleborus albus inter medicamenta vomitoria perpetuo apud omnes gentes præcipuum locum obtinuit, fuitque in vsu elleborismus idest purgatio per elleborum album admodum familiaris apud antiquos, ad morbos sanatu difficillimos tollendos, cuius quidem vsu complures ab affectibus ferè prorsus insanabilibus sanabantur, atq; ita citò, & probe, vt eæ sanationes miracula viderentur: vnde olim antiquorum illorum medicorum laus insigniter augebatur. Nunc vero non sine ægrotantiū damno, atque magno artis medicę dedecore, ipsius vsus apud omnes ferè medicos obsoleuit, qui nunc neque audent, neque sciunt, quomodo veratrum album exhibendum sit. obsoleuit inquam apud omnes ferè cuiusuis nationis medicos, non tamen apud eos sacerdotes qui vbique fere locorum hac ætate profitentur mederi malis ferè omnibus sanatu rebellibus (quæ omnia dicunt à maleficijs ortum habere, idcircoque, sacris verbis sacrisque inunctionibus, atque alijs medicamentis ab ipsis excogitatis sanari). Isti vero fingunt olea sancta, quæ per os etiam exhibent, vel aquam aliquam itidem sanctam stillatitiam, vel paruissima quædam catapocia, quæ omnia ferè, vt nos certificati sumus, radices veratri albi recipiunt. Hæc mirifice etiam ad dœmonio actos isti meritò laudant, atque præsertim ad malos (aiunt) spiritus a corporibus profugandos: Neque ipsi mentiuntur, quando hæc medicamenta non raro in corporibus multis, quę per os assumpserunt, spiritus vel etiam optimos resoluerint, vel suffocarint, subsecuta exinde illorum morte. Negandum tamen non est, quosdam illis medicamentis probè sanari, atque neque absque multa illorum sacerdotum laude. Itaque si elleborus albus recte exhibeatur, atq; primū corporibus paratis, scilicet laxatis stomachi partibus cum internis tum externis, internis quidē laxatorijs vel ex iuribus vel ex decoctis, vel ex oleis, vel ex hydręleis: & externis ex fomentis, inunctionibus, laxatorijsque, de quibus nos posterius loquemur, atque hoc est, vt nos „ existimauimus, quod Hippocrates diuinus in aphorismis dixit: corpora cum quis „ purgare uoluerit, primum fluida facere oportet. Quo non recte Gal. in commentario dixisse visus est, corpora fluida fieri, humoribus quidem purgandis præparatis, quod non inquit Hippocrates, qui dixit, non humores, at corpora quidem reddi fluida, vt facilius atque sine noxa medicamenti vim laxatoriam perferre possint, etenim periculum est, ne venæ, arteriæque nisi prius fuerint emollitæ,

ab ea medicamenti vehementi agitatione, qua assiduæ partes violenter mouentur, agitantur, & vexantur, rumpantur, atque etiam ne homines suffocentur, nisi partes stomachi laxatæ facile eductioni humorum copiosæ cedant. Meritò itaque elleborus dandus solummodo est corporibus præparatis. Oribasius ex Herodoto de elleboro ita habet: Elleborus decoctus dari apud nos minimo peri-

in lib. 8. collect. ca. p. 3.

" culo solet, eius apparandi hæc est ratio. Ellebori libram senis aquæ heminis
" triduo maceratam lento igni decoquimus vsque dum tertia pars aquæ consum-
" pta sit, deinde elleborum, tum mellis heminas duas decocto addimus, itemque
" decoquimus donec non inquinet, ex hoc damus ijs, qui non admodum purgan-
" di sunt, cochlearia duo: robustis vero mystri magnitudinem. Purgatio quę per
" huiusmodi fit, neque strangulationis neque ullum aliud damnum quod nimia
" purgatio solet inducere, vnquam nobis attulit. Nonnulli ex recentioribus pa-
" rant elleborum accipientes ʒ.i.s. vini dulcis, aromatici lib. 1. Thuris ʒis, Hipperici ʒi. sacchari ʒij, bulliant ad consumptionem medietatis. Cuius decocti dant vncias tres. Aliqui religiosi ebulliant elleborum in oleo, & oleum (vocantes ipsum benedictum) egrotis exhibent. quidam ciuis Bassanensis Patauium vxorem phreneticam conduxit, sibi persuasus ipsam ex magnis continuisque deliramentis obseruatis, dęmonibus vexari, sacerdotem in hac re magni nominis accersiuit, cuius iussu mulieri propinato oleo sancto, ex vomituque concitato dictu incredibile est humorum variorum potissimumque biliosorum quātum eductum fuerit, scilicet ad plures libras: à qua purgatione postridie mulier expirauit. Non negandum tamen posse huiusmodi ellebori ex oleo præparationem, corpora facilius, & minus moleste (quod oleum vim ellebori acrem, & catharticam & obtundat & simul vnà stomachi partes emolliat & laxet) ferre: Itaque albus elleborus præter vim purgatoriam, qua per vomitum purgat violenter omnes humores, calefacit etiam siccatque ferè ad tertium excessum, incidit, extenuat, crassosque humores detergit, liquat, & mordicat. Asari radix, quæ eiusdem est temperamenti cum elleboro, purgat ellebori quoque modo per vomitum (Dioscoride auctore) bilem atque pituitam: datur eius puluis ex vino a drachma ad duas, & eius decoctum paratur ex geminis drachmis ad quatuor vsque ascendendo Decoctum vero ex drachma paratum cum apio purgat per vrinam. Cnicus verò scilicet seminis pulpa expressa, ad semunciam deuorata, per vomitum pituitam atque aqueum humorem purgat. Et pulpa glandis vnguentariæ eiusdem cum cnico naturæ ad drachmas duas ex mulsa epota, pituitam crassam & lentam per vomitum itidem expellit. staphydisagria vera, calida sicca tertio excessu est, extenuans, detergens, mordicansque, ad drachmam ex mulsa assumpta crassa crassam itidem pituitam educit. stibium vero præparatum, cuius laxatoriam facultatem recentioribus solummodo notam esse prorsusque veteribus ignotam, complures voluerunt, pondere quatuor granorum, sed fęlicius vinum aromaticum in quo stibium per diem manserit maceratum, probè percolatum, atque epotum vinum purgat per vomitum violenter omnes humores. Nonnullis præter vomitum etiam ventrem mouere solet. Genistæ flores, atque semina vim purgatoriam habent. si ad drachmam exhibeantur, vel si decoctum ex semuncia aut ex vncia seminum vel florum paratum exhibeatur, purgabit cum per vomitum tum per ventrem pituitam crassam. Gratiola demum quam aliqui esse centaureum minus antiquorum existimarunt, si ad drachmam ex vino exhibeatur, purgat violenter per uomitum, & per aluum bilem, atque pituitam.

De Errhinis, apophlegmatismis atque bechicis laxatoriis. Caput XI.

MEdicamenta Græcis Errhina, nostris nasalia, & caputpurgia, laxantium præsidiorum genere Methodici quoque comprehenderunt, quinimo ea in familiari vsu habuerunt. Neque iniuria, vt putamus, cum hisce medicamentis caput purgetur, eiusque tumentia diminuatur. Horum vero, vt de catharticis etiam dictum est, quædam per se educendo aut attrahendo ex capite humorem ipsum purgant, quædam non per se, sed vel laxando vel detergendo, vel expultricem mouendo. illa sunt vere cathartica, de quibus in superiori capite egimus, cuiusmodi est elleborus, scamonium, agaricus, & simile aliud ex vere laxatorijs. Hæc sunt exempli gratia, succus vel decoctum maluarum, Mercurialis, altheæ, hordei, lac, aqua dulcis tepida, & serum lactis, detergendo vero idem præstant, betæ succus vel decoctum, iridis, cyclamini, vnagalidis, foliorum hederæ, amaraci, cucumeris syluestris, melanthij seminum, hyssopique Arabum, atque saluiæ, detergendo vero & expultricem mouendo elleborus albus per nares purgat, ptarmica, origanum, marum, sinapi, pyretrum, thymus, piper, & alia similia, trita & in nares indita sternutamenta, mouendo purgant, idcircoq; ptarmica dicta sunt. & quę liquida, errhina. Ex his quandoque composita parantur. vt si exempli causa pararetur decoctum errhinum, vel caputpurgium liquidum, accipientes radicis pyretri vñ ℥i, pulegij, origani, dictamni vñ m.i. agarici Th. ℥ij, amaraci p i. hisque omnibus in aquæ libra ebullitis, quoad pars tertia absumatur, additisque syrupi rosati laxatiui & mellis ros. laxatiui vn. ℥iij. errhinum parabitur. ex simplicibus vero mitioribus in vsu familiari sunt succus maluarum, amarici, hederæ, cyclamini, iridis, cucumeris syluestris, brymiæ & similium. Atque hæc pauca de Errhinis, cum simplicibus, tum compositis nobis sufficiant. de quibus plura dicenda haud putauimus, cum pene innumeri sint ex dogmaticis, qui de ipsis medicamentis accuratissime scripserunt, apud quos studiosi caputpurgia omnia, quibus ad morbos tollendos erit opus, discere poterunt. Idem idcirco de apophlegmatismis, vulgo masticatorijs appellatis, atque de bechicis faciendum duximus. satis quidem nobis erit, horum præsidiorum communia attigisse & permonstrasse, quando particularia omnia, quorum vsus est ad medendum, apud omnes, qui de praxi scripserunt, possint cognosci. Itaq; medicamenta quæ Græci apophlegmatismata vocarunt, omnia fere fuerunt, ad caput pituitosis excrementis purgandum, vnde vel gargarismata ex medicamentis vehementer calidis & acribus parantur, scilicet decoctum quod in ore gargarizant. Cuiusmodi esset, quod pararetur in aqua vel vino, ex sinapi, pyretro, pipere, & similibus, hoc summe efficax erit ad pituitam purgandam. At solent hæc scilicet vehementer acria, vt pyretrum, piper, sinapi, tenuissime trita ceræ mastichique permiscere, & ita massam parare, cuius modicum in ore continentes, dentibusque tractantes plurimum saliuæ educunt. Hocque vehementer calidorum & acrium proprium esse videtur, vt nimirum commansa saliuam multam attrahant in os. Vnde de laserpitio, quod fuerat succus calidissimus & acerrimus, meritò Dioscoridē scripsisse, putamus: Cyrenaicum si quis degustauerit, humorem toto corpore ciet. longe melius Serapio legisse visus est, qui dixit, laserpitium degustatum, scilicet cyrenaicum (quod omnium sit pręstantissimum) saliuam multam attrahere. Accedunt quoque bechica Græcis dicta, idest, illa quæ per tussim excrementa educendo, seu purgando itidem laxant. hæc vero omnia sunt, quę emolliunt, incidunt, extenuant, atque detergunt. Galenus dixit hæc calida esse oportere, moderateque sicca. Vehementer vero calida, vehementerque *Lib. 3. de meth. med. cap. 76.*

N sicca

ſicca inepta ſunt, vt pectoris, pulmonumque partes purgare queant. Quare omnia dulcia erunt bechicis medicamentis accommodata, vt ſaccharum, mel, ſapa, melicratum ex fructibus iuiaba, ſebaſten, ficus, ſiliqua dulcis: ex medicamentis radix iridis, helerici, glizzirhizę, & tuſſilago, violæ adiunctum, hyſſopus Arabica, marrubium, & ſimilia. habentur complura bechica compoſita, cuiuſmodi eſt ecclema Grecis & loch Arabibus dictum, vt diacodion uocatum ſimplex Galeni, loch de pſyllio, de pino, ſanum vocatum & expertum, de pulmone vulpis, de papauere, de praſſio pauli, de ſcilla, de carthamo, atque cõplura alia recentioribus medicis maxime cognita.

De medicamentis per veſicam, atque per vterum euacuantibus. Cap. XII.

VRetica medicamenta, Græcis dicta, & latinis vrinalia, per renes atque per veſicam euacuando corpora laxare, neminem medicorum latet. Horum præcipua (auctore Galeno) ſunt vehementer calida & ſicca, vt caſſia aromatica, cinnamomum, meum, iris, & ſimilia. quædam vero etiam frigida ſunt, tenuioris eſſentię, vt ſemina melonum, cucurbitæ, cucumeris, maluarum, & ſimilia. Quæ ex ſeminibus ſeu fructibus vrinam mouent, ſunt ſemina ammeos, feniculi, apij, petroſelini, dauci cretici, ſileris montani, eriſimi, ſolatri veſicarij, baccę iuniperi, ſemina melonum, anguriæ, cucumeris, cucurbitæ, & ſimilium. ex folijs & floribus euacuant per vrinam cymæ, calaminthæ, mentaſtri, pulegij, origani, croci, ſenecionis, ſabinæ, abrotani & ſimilium. Hęc enim dantur à drachma ad geminas drachmas tenuiſſime trita ex vino albo tenui, aut ex ijſdem in mortario contuſis: lac ex aqua fabacea, vel ex aqua anonidis, quæ cæteris præfertur ad mouendam vrinam, vel ex alia aqua vretica exprimitur, & ad vncias quatuor exhibetur: Ex radicibus efficax eſt, caſſia aromatica, gingiber, Cyperus, Ruſci radix, fęniculi, aſparagi, rubeæ tinctorum, liquiritiæ, acori, aſari, mei, phu vtriuſque, ſpicæ celticæ, & ſchænanthi, hæc ſingula tenuiſſime trita ad drachmas geminas, epota ex aqua ſtillatitia vretica, vel ex vino albo, mouent efficacius vrinam; vel ex ijſdem ipſis paratum in vino albo tenui decoctum. Apud plures decoctum quinque radicum in vſu eſt, ſcilicet petroſelini, ruſci, aſparagi, apij, & fęniculi, alij addunt modicum ſabinæ foliorum, ex qua decocti vis vretica longe efficacior fit. Nonnulli accipiunt radicem cyperi rotundi vn. ʒij, zinziberis ʒij, in libra vini albi tenuis ebulliunt, quoad tertia pars abſumatur, & reliquum calidum propinant. ex ſimplicibus vero vreticis aliqui pro ſecreto exhibent per os ſeminum eriſimi tritorum ex eodem vino ʒij, ſemper fælici cum ſucceſſu: quidam non iniuria ad idem comendant aquam ſtillatitiam ex radicibus anonidis, raphani, & eryngij marini, paſtinacæ itidem marinæ, acori itidem radicum, rubeæ tinctorum, alκaκengi fructuum, ſaninæ foliorum, ſcolopendriæque. Ex ijſdem etiam medicamentis parant, cum olea, tum fomenta, tum emplaſtra, pubi & perineo calida adhibenda. Itaque ex oleis commendatur, rutaceum, anethinum, chamęmelinum, amigdalinum, Gliaceum, irinum, de ſcorpionibus de Keiri: ipſo calido inungunt pubem, & perineum. ex fomentis autem ea commendantur, quę ex althea, fænugreco, perdicio, chamæmelo, amaraco, artemeſia, origano, calamento, ſiſimbrio, thymo, hyſſopo, parantur. Contuſas haſce herbas uel minutim inciſas frigunt in ſartagine cum oleo uel butyro calido. & adhibent, pubi atque perineo. Ad id uero cataplaſma maxime efficax eſt, quod recipit raphani contuſi, parietarię, creſſionis an m.i. frigunt cum adipe ſuillo in ſartagine, atque adhibent calidum pubi & perineo. parantur quoque fomenta ex illorum

decocto

decocto in vino albo tenui, & insessiones non minus. Hæc de vrinalibus nobis dixisse sufficiet. Iam tempus suadet, vt ad ea, quæ vterum purgant, declinemus: sanè ea existunt, quę & sanguinem seu menses educunt, & per vterum excrementa quoque expurgant, sanguinem seu menses mouent, quę etiam vrinam mouere diximus, at menses mouentia vrinalibus longe calidiora, efficacioraque esse debebunt, cum sanguis ad vterum nulla ipsius visceris propria attractione attrahatur; aqueus vero humor à renibus attrahitur, ex quo vrinale euacuatorium longe fortius eò quod menses mouere debet, esse oportebit. Hinc mouendi menses prouincia vsque adeo est difficilis, vt à medicamentis quidem per os deuoratis neutiquam sanguis aliquando profluat, ni etiam alijs eiusdem facultatis in vterum inditis, sanguinis eductio adiuuetur. Quamobrem res longe melius agetur si uel incessionibus vel fomentis, vel decoctis in ipsum vterum iniectis, vel pressis laxatorijs inditis ea purgatio procurabitur. Per os datur summa cum vtilitate decoctum pulegij, Calaminthæ, & adianti recentissimi, cũ saccharo. Quod si parabitur in vino albo tenui, præstabit magis. Aliqui pro secreto habent conseruam boraginis ex vino albo tenui dissolutam per os assumptam. aliqui propinant decoctum sabinæ, cum pulegio, & calamintha. Non pauci suffitus parant, ex medicamentis aromaticis, s. ex Cinnamomo, cassia aromatica, Caryophyllis, croco, nuce miristica, calamo vulgari aromatico acoro, & similib. quidã lotiones pedum magis commendant, paratas ex pulegij, calaminthæ, sabinæ, origani, mentastri & similium decocto. Quidam magis pessus, ex hydromele cum scammonio, vel elleboro, vel colocynthide, vel agarico, vel elaterio, vel ciclamino, vel ex fructibus contusis cucumeris syluestris & ex similibus paratos, inditosq; in vterum commendant.

In 1. de simpl. const. cap. 2.

De præsidiis, quæ sudorem mouendo, laxant. *Caput XIII.*

INter medicamenta laxatoria, sudorifica appellata, primas partes habere videntur, quod copiam humorum in toto corporis habitu redundantium euacuent, atque idcirco in corporis partibus omnem tumentiam tollant, atque laxent. Hæc vero duplicis differentiæ sunt, quippè quod quædam sint interna, & quædam externa, nimirum quæ & per os interius assumuntur & quæ per exterius vsum habent. De internis sudorificis antiqui nobis pauca scripta reliquerunt, quandoquidem omnes externa sudorifica in vsu habuerunt. Interna sunt calida & sicca supra tertium excessum, tenuioris essentiæ. Qua facultate interius assumpta humores calefaciunt, extenuant, fundunt & liquant, atque aliquo externo calore coadiuuante, humorem ad cutem vehunt, & per sudorem euacuant: huiusmodi facultatis esse calamintham, chamæmelum, nepetam, origanum, pulegium, aristolochiam, cyclaminum, iuniperum, lignum indũ, guaiacum, sessafras, chinam, salsam parillam, smilacem asperam, harundinem & similia, medici experientia cognouerunt. Quorum sanè decoctum ipsi ad mouendum sudorem habent in vsu familiari ad complures affectus sanandos. Verum non omnia quæ sudorem mouent, sunt vehementer calida, quando & mediocriter calida sufficiant ad eam faciendam euacuationem, vt radix chinæ, smilacis asperæ, salsę parillæ, harundinisque & similium. Namque aqua vel etiam simplex frigida, in corpore vehementius incalefacta, sudorem mouet. quod medici in ijs, qui febre synocha, aut ardenti cum magno caloris æstu vexantur, ab epota aqua multa vel etiam algida in æstate aliquando obseruant, scilicet, quod & Galenus quoque fatetur, eos in largum sudorem quandoq; ab ea epota aqua

erumpere. Non raro etiam ptisana hordeacea sudorem mouere solet. Ceterum etsi hæc vera sint, non negandum tamen erit, sudorifica omnia, & calida & vehementer calida esse debere, eadem sane causa sudoris effectrix, cum interna tum externa vehemens caliditas est, à calore enim omnis sudor mouetur, vel à natura moueatur vel ab arte. A natura (licet Galenus dicat sudorem fieri aut humoris copia, aut tenuitate, aut corporis raritate) perpetuo sudores à calore vel naturali vel preternaturali concitantur; hinc in febribus solent à calore erumpere copiosi sudores, & copiosiores, quo calor febrilis sit vehementior atque efficacior, vt in quartanis febribus fit, quarum calor cum sit magis quam in alijs febribus efficax, in ipsarum statu & declinatione (quo tempore humores crassi sunt maxime extenuati) copiosissimos sudores fundit. Eodem quoque modo complures dormientes, quod ex somno corpora interius plurimum calefiunt, sudant. cuius quidem causa est calor naturalis auctus. Excipiuntur à sudoribus, madores & desudationes vocatæ, quæ fiunt absque vllo calore, cute nimis laxata, vt in moribundis fit, carnis (vt Galenus docet) retentrice extincta, ac sublata, vnde in ipsis non sudores, sed madores apparent. Addo, ex sudorificis externis, certo deprehendi à calore sudores fieri, cum omnibus notum sit, homines vel in calido hypocausto, vel in tina, quam olim latini & baptisterium, & labrum appellarunt, vel igne indito, aut in eo suffitibus calidis, aut vaporibus calidis excitatis homines sudare. Quare caliditas insignis cum interna tum externa sudorem mouere apta est, vel cum siccitate, vel cum caliditate coniuncta existat. vnde sudorifica omnia erunt vehementer calida: Neque est, vt aliquis dicat, aquam uel etiam frigidam, decoctum chinæ, harundinis, & aliorum medicamentorum, quæ non sunt facultate uel calida, uel non uehementer calida, sudorem ciere: hęc namque non quatenus frigida, sed quatenus calida proprie sudorifica dicentur. Etenim ex Galeno etiam aqua simplex, quæ frigida est, incalefacta calefacit. Itaque ex ijs decocta parata cum actu calida exhibeantur, intusque etiam calefiant, adiuuante calore externo, mirum, non est, si sudorifica euadant. An vero hæc sint sicca vel humida? profecto sudorifica interna actu quæ humida sunt, facilius sudorem mouent, quam sicca, si vero actu humida, facultate etiam sicca sint, longe facilius itidem sudorem mouebunt, externa sudorifica vehementer calida sunt, quæ vel sunt sicca (quibus ij vtuntur qui pro inueterata lue gallica sudorem mouere volunt) vel humida, scilicet quæ in mitioribus malis tollendis vsum habent, etiam in corporibus calidis siccis, habitusque gracilis, quibus cum sicca nocua sint, humida idcirco maxime vtilia erunt. Huiusmodique naturæ sunt medicamenta sudorifica. Quorum vsus erit, vel in hypocausto vel in clibano, vel in tina seu in labro ligneo, seu in dolio oblongo. In quo vel ignitis carbonibus positis, vel ferreis laminis, vel lapidibus molaribus vel pyritis ignitis, aspersisque decocto herbarum vi discussoria præditarum aer ad sudorem mouendum incalefit: aut decocto itidem facultatis humectatoriæ, refrigeratorięque, vt in corporibus gracilibus & siccis, atque in affectibus calidis atque siccis, cuiusmodi est impetigo, elephantiasis & similes alij affectus. vnde in ijs, suffitibus ex decocto maluarum, violarum, altheæ & similium, paratis, loca in quibus sudandum est, calefieri debent. atque hęc caliditas externa sudorificum est, sine quo sudor non promouebitur. sunt aliqui qui in lectulo calido stragulis cooperti, ab epoto sudorifico facile sudant. sudorifica vero sunt ex simplicibus medicamentis, calamintha, chamæmelum, pulegium, cyclaminus, aristolochia, chamedris, dictamnus, origanum, lignum indum, guaiacum, sessaphras, iuniperus, laurus, smilax aspera, chyna, harundo, & similia: Parant in aqua decoctum, quod ad decem vncias calidum propinant, hominesque stragulis calidis contegunt vel pręunctis dorso & omnibus partibus corporis ex oleo actu, facultateque calido cum leui frictione.

In 3. de sympt. caus. cap. 2.

In 1. lib simpl.

Quo

Quo præsidio febres periodicæ sanatu difficillimæ abiguntur, scilicet ab interno sudorifico ante accessionem per duas horas calido exhibito, & prȩfricato præunctoque corpore, vt dictum est, sudore copiosius prouocato. ex compositis sudorificis complura sunt in vsu, cum interna tũ externa. ex internis, sunt in usu decocta ex calamintha, chamæmelo & ciclamino parata: vt si (exempli gratia) talȩ decoctum pararetur; quod recipit, cymarum, calaminthȩ montanæ, chamæmeli un. p ij, radicis cyclamini ʒiij, vel florum cyclamini itidem. p ij, bulliant in libra aquæ ad consumptionem tertiæ partis, & decoctum percolatum calidum exhibeatur, & stragulis calidis in lectulo cooperiantur, post mediumque horæ calidum hypocaustum, vel tinam, seu dolium calidum ingrediãtur. vel accipe calaminthȩ p ij, radicis harundinis siccæ minutim incisæ ʒiiij, bulliant in libra aquȩ ad consumptionem tertiæ partis, & percolatũ hoc decoctum ijs calidũ nos propinamus. Variæ ẽt potiones sudorificæ medicis huius ætatis sunt notissimȩ, quæ parantur ex ligno indo, vel guaiaco vel ex salsa parilla vel ex china radice, quȩ potiones ad luem gallicam expugnandam maxime commendantur; quarum erit omnium efficacissima nimirum, quæ accipit ligni indi raspati, ʒis. corticis ligni ʒij. salsæ parillæ minutim incisæ ʒiiij, aquæ communis lib. iii. calaminthȩ montanæ p iij, macerentur spacio horarum XXIIII. & lento igne ebulliant ad consumptionem medietatis. & colentur: dosisque erit ad ʒviij. Mitius sudorificum erit, quod paratur ex radicis chinæ minutim incisæ, radicis harundinis & ligni indi un. ʒiiij. in libris duabus aquæ decoquitur quoad tertia pars, uel medietas absumatur. Nonnulli huiusmodi sudorificum calidum epotum plurimum cõmendant. quod recipit decocti milij ʒiiiij, vini albi aromatici ʒij. calidum propinent. parant vero decoctum milij, decoquentes milium à corticibus mundatis ʒij, in libra aquæ, quoad ipsum milium aperiatur. & percolatum decoctum exhibent. Apud Gal. fuit ad sudorem mouendum olim antidotus Athanasia appellata quæ parabatur accipiendo croci, spicæ, nardi, un. ʒij, cinamomi, cassiæ ligneæ, myrrhæ, iunci odorati, un. ʒi. omnibus tritis, melleq; exceptis electuariũ parabatur. cuius quidem medici olim exhibebant ad fabȩ magnitudinem, & hominem calidis stragulis cooperiebant, vt sudaret, verum facilius succedet si duplicata dosi exhibeatur, & superbibatur decocti calidi calaminthæ ʒvi. hæc de internis sufficiant. Raró antiqui internis sudorificis vtebantur, quod solis externis sudores large & commode moueri possent. Inter externa hoc Gal. commendasse visus est ad finiendas febres cum sudore: quod recipit olei, cinnamomi, chamæmeli, un. ʒij, fol. lauri, p ii, nitri ʒiij, aceti ʒij, bulliant, quoad acetum absumatur, atque hoc calido cum leui frictione inungitur dorsum, & omnes partes corporis. Quidam suffitus parant, conspersis vel lapidibus ignitis, vel ferreis laminibus itidem ignitis vel carbonibus accensis pulueribus, qui ex aromaribus parantur, ijsque in tina doliari sudorem mouent. Alij ad luem gallicam sudore expugnandam, hoc suffitu vtuntur, quem parant accipientes cinnabaris mineralis ʒij, thuris masculi ʒi, galliæ muscatæ ʒj, omnibus contritis, carbonibusque vel lapidibus ignitis conspersis triduo suffiuntur. Indiæ Gomoræ gentes luem gallicam sudore finiunt, suffitu ex folio Magney, vulgo herbariorum aloes feminæ, minutim inciso atque in vase vitreato clauso decocto parato, per osq; angustum eius fumo suscepto, in sudorem ij largissimum quo sanantur funduntur. sudare vero homines aut in lectulo calidis stragulis contectos obseruamus, vel in hypocausto vndique conclusos, vel capite excluso, vel in doliari vaporario, quod tinam labrum & baptisterium antiqui appellarunt. In hoc ipso dolio qui sudant, aut calore ignis vtuntur, quem ignitis carbonibus intropositis faciunt, aut suffitu calido ex multa aqua calida, in dolium proiecta, eo tamen artificio, ne sudaturos tangat, vel ex lebete aquam ebullientem continentȩ, quidam alij tinam stragulis coopertam calefaciunt,

Gal. in 8. comp. med. loc. cap. 7.

ciunt, aspergentes decocto ex herbis opportunis parato lapides ignitos aut ferreas laminas candentes. Quidam alij sudare ægrotos student in capsa lignea, hominis longitudinis vndique stragulis clausa, in qua decumbit ægrotus vndiq; (capite excepto, quod extra capsulam manet) stragulis clausus. Quod vaporarium multi in capsę extremo iuxta pedes eorum, qui vt sudent, decumbunt, igne reposito calefaciunt. Nonnulli etiam in clibano extracto igne vndique clausi sudant. cuius sudationis meminit Aetius, ad virus rubetæ discutiendum. sudare in multis morbis adstrictis est vtile, nimirum ad febres putridas, periodicasq; ad tumores externos digerendos, ad conuulsos non ab exiccatis neruosis partibus, ad hydropicos, ad articulares dolores, ad luem veneream atque ad alios affectus, de quibus posterius, cum de ipsorum curatione sermonem instituerimus, accuratius itidem agemus.

De balneis laxatorijs ad morbos adstrictos tollendos. Caput XIV.

QVantopere balneorum laxantium vsus ad quamplures adstrictos morbos tollendos vtilis sit, non est, vt multis nobis persuadeatur, cum istuc omnibus medicis praxim facientibus sit manifestissimum. Per balneum intelligimus corpora in aquam demergi dulcem calidam, quæ erit temperate calida, Galenus distinxit, facultates aquæ ex vario temperamento, namque frigidam refrigerare ait, tepidam modice itidem refrigerare & humectare, temperate calidam moderate calefacere, humectare, & iusto calidiorem ipsam multum calefacere, & non humectare. Balnea vero laxatoria moderate calida sunt, quo temperamento corpora calefaciunt, humectant, aperiunt, attenuant, digerunt, vrinam, aluum, sudoremque mouent, dolores mitigant atque alia huiuscemodi opera faciunt. Vnde mirum non est, si ad complures adstrictos morbos sint vtilissima, atque apud antiquos fuerint in frequentissimo vsu præsertimque ad febres tollendas, qui vsus veteribus medicis notissimus in multis Italię locis nunc ferè omnino obsoleuit. Cleophantus Antiquis simus medicus non in omnibus balneo vtebatur, At Asclepiades longe in balneorum vsu fuit Cleophanto audacior. Hoc vnum verum erit, quod balnea dulcia temperate calida in multis morbis atque in multis symptomatibus vtilissima sunt. Ad febres quidem diarrhias omnes, ad putridas biliosas, cum intermittentes tum continuas, atque ad alias putridas, vbi aliquod non subsit viscus inflammatum, vel aliqua pars debilis atque (vt aiunt Dogmatici) non nisi etiam euacuato prius corpore apparentibusque in vrinis signis concoctionis: atque ad hecticas non minus. Ad omnes itidem lassitudines cum tensiuas, tum inflammatorias, tum vlcerosas, quod digerendo balnea tensionem laxent, atque inflammationem non minus tollunt, & biliosum, acutumq; humorem vlcerosam lassitudinem fouentem digerunt, humiditateque acrimoniam humoris hebetant. conferunt itidem dulcia balnea præmissa corporis totius euacuatione, (ex Dogmaticorum sententia) ad dolorem capitis, ad hemicraneam, ad phrenitimque sed vtiliora sunt tepida, quod digerant, atque humectent, qua ratione ipsis maxime iuuatos vidimus plures melancholicos, maniacos, atque furiosos. In quibus morbis solent medici præter balneum, in quod (capite excepto) totum corpus immergunt, etiam stillicidium supra futuram capitis coronalem dictam eiusdem tepidæ aquæ commendare; quod præsidium plurimum illis conferre, non est mirum, cum capitis partem læsam, scilicet cerebrum respiciat, atque maxime ipsam laxando, digerendoque in ipso humorem contentum, vel vaporem iuuet. Ad conuulsiones à siccatione ortas, vtilissimum est

prædictum

prędictum balneum, quod plurimum humectet, ad oculorũ item dolores, (Hippocrate etiam auctore) atque ad tabem quoque. Ad anginam priuatim post principium exterius ab Archigone commendabatur, multosque Aetius ex ipsis balneis plurimum iuuatos se vidisse scripsit. Ad icterum vero balnea prædicta ab omnibus medicis maxime commendantur. & ad calculos in renibus, ad suppressos menses atq; ad similes alios affectus. Hactenus de laxatorio balneo, quod aqua dulci temperate calida paratur. Parantur vero quandoque ex hydræleo, ex oleo, atque ex lacte. Ex arte factis compositisque balneis, quædam ex aqua, in qua medicamentis emollientibus decocta sint, commendari solent. emollientia autem medicamenta sunt althea, malua, chamæmelum, fænugrecum, linum, cucumer syluestris, melilotus, & similia; Quędam parantur ex decocto digerentium medicamentorum, cuiusmodi est, iridis radix, cyclamini, acori, phu, fæniculi, apij, asari, & similium, & ex herbis, origanum, calamentha, mentastrum, stecas, pulegium, dictamnum, thymus, anethum, ruta, thymbra, saluia & similes alię. Semina etiam huic negotio accommodata, hæc erunt, scilicet apij, petroselini, fęniculi, anisi, sileris montani, dauci, ammeos, cardamomi & similium. Ad hæc balnea pertinent quoque, fomenta cum emollientia, tum digerentia, epithemata, insessiones, & similia pręsidia; inunctiones itidem ex oleis temperate calidis, vel discussorijs, laudantur. post balnea arte facta, restant naturalia, idest, quæ ex natura fiunt, quæque medici & mineralia, & thermalia vocant, huiusmodi erunt bituminosa atque sulphurea, quæ vim habent emollientem, & digerentem vnde innumeris fere morbis adstrictis vtilia sunt. At cum de his complures viri dignissimi eruditissime scripserint, nihil aliud scribam ad eos sanè viros doctissimos, scilicet ad Falopium, ad Baccium atque ad alios lubens medicinę studiosos remittens.

De præsidijs Metasyncriticis Cap. XV.

MEdicamenta Græcis Metasyncritica vocata, ab Aureliano recorporatiua vocata, apud plęrosque antiquorum in vsu fuerunt, ad omnes (vt Oribasius est auctor) diutissime inueteratos morbos, cum cætera auxilia nihil profecerint. *Lib. 10. collect. medici. cap. 41.* hæc quidem medicamenta emplastra fuerunt, ex valde calidis acribusque medicamentis parata, cuiusmodi fuit sinapismus, vel quod ex euphorbio, vel ex thapsia vel ex alio simili medicamento parabatur. Horũ vsum Dogmatici quem admodum in morbis frigidis atque humidis satis commendarunt, ita in calidis atque siccis plurimum damnarunt. Methodici vero cum in calidis siccisque tum in frigidis humidisque morbis adstrictis indiscriminatim his medicamentis vtebantur, quod hæc plurimum ad omnem antiquatam meatuum stricturam tollendam valerent. vnde Thessalus etiam in cute antiquo vlcere vexata sinapismum (Galeno auctore) commendauit, ea fortasse de causa, quoniam & cutis, & caro ferè indurata, liuoreque ac duritie acta, insignem in meatibus stricturam patiatur, qua caloris transpiratione prohibita, eius sanitas vitiatur. Dogmatici hunc morbum vitiatam intemperiem, qua pars cachexia laborat, vitiatoq; habitu, dicunt. Quam intemperiem, & cachexiam cum metasyncritica, idest medicamenta vehementer calida & acria, non solum ruborem inducentia, at quin etiam exulcerationem, absumant, scilicet optimum sanguinem attrahendo vitiatumque digerendo & vacuando, pristinum cum temperamentum tum habitum illis partibus restituunt. Dogmatici (vti dictum etiam est) in morbis ijsdem, sed à frigida humidaque causa, minime autem à calida atque sicca obortis, Metasyncriticorum medicamentorum vsum complexi fuerunt. Cæterum

(ait

(ait Oribasius) qui affectus dignoscere non possunt, ad eiusmodi medicamenta, veluti (vt aiunt) ad sacram anchoram confugiunt, & sæpe id quod opus est, efficiunt, quia plerosque homines eiusmodi affectiones, ob malam & vitiatam victus rationem infectant. Non cognoscunt sæpe hos affectus, quoniam apparet apertissime sæpius in quapiam parte corporis loca ex aliqua causa insignem meatuum stricturam patientia, non iuuari neque medicamentis quibuslibet calidis neque frigidis, neque siccis, neque humidis. vel tumorem adimentibus vel vlcus consolidantibus. Cum vero metasyncritica vehementi caliditate aperiendo, ac optimum sanguinem apertis meatibus, quo pars lęsa nutriatur, attrahendo, vitiatumque digerendo atque euacuando, partem ad optimum meatuum statum restituunt, mirum non est, si praua illa intemperies, quæ malum habitum partis fouet, restituatur, vnde Methodici ijs in antiquatis affectibus, scilicet in dolore capitis antiquo, in conuulsis, in tumentibus, in resolutis, in membris atrophia & macie laborantibus & in alijs similibus affectibus vti solebant. hæc medicamenta (vt dictum est) ex medicamentis acribus rubefacientibus, atque vesicā etiam concitantibus parantur. Antiqui, cum opus fuerat vehementi metasyncritico, parabant ipsum, accipientes (exempli gratia) caricum pridie in calida aqua maceratarum, & expressarum ʒij, sinapis optimi puluerizati ʒiiij, contusis in mortario caricibus, & misto sinapi massam parabant. Alij ex euphorbio, thapsia, piretro, clematide vrente cum fermento eadem parare medicamenta solent, vel cum caricibus contusis hæc permiscentes parabant, itaque si vehemens metasyncriticum desideraretur, hoc profecto esset, quod recipit caricum in tepida aqua per diem maceratarum (expressa ab ipsis aqua) exempli gratia ʒi, euphorbij pul. Thapsiæ radicis, vel succi vn. ʒiiij, sinapi itidem pulu. pyretri, un. ʒ. v. Contusis caricibus cęterisque tenuissime tritis, & exceptis simul massa paratur ad vsum. Adhibent hæc medicamenta cuti, & detinent aliquandiu quoad ipsa inflammetur, & rubefiat, vel quoad pustulæ excitentur. Fugiant omnes à cantharidibus, quoniam etiam exterius adhibitę solent in vesica inflammationem ventris, tormina atque sanguinis profluuium inducere, etenim illarum deleteria à calore actuata facultas etiam ab extimis partibus ad vesicam, cui ex tota substantia aduersatur, fertur, eamque grauiter lędit. Detracto medicamento ad leniendum partis dolorem, vtebantur antiqui vel rosaceo, vel amygdalino oleo, vel succo foliorum maluarum. Hac ætate inungunt chyrurgi partem butyro recenti, folium brassicæ superponentes & hæc de metasyncriticis.

De præsidiis in communi. Cap. XVI.

POsteaquam de laxatorijs præsidijs & in communi & in particulari egimus, restat, vt de adstrictorijs quoque loquamur, siquidem & hæc scitu nobis sunt necessaria ad laxos morbos tollendos. De his vero scribentes, ab aeris qualitate primum exordimur, qui aer erit frigidus, & obscurus, meatus enim à frigido aere densantur, conniuentque, non minusque etiam ab obscuro, crasso, hoc quidem spiritus & humores in corporibus incrassantur, conseruanturque veluti à caliditate & celeritate aeris & digeruntur, & euacuantur. Cibus debet esse multus, multique nutrimenti, frigidus siccus, substantiæ etiam non tenuis crassæ, facultatisque adstrictoriæ siccantis: vnde panem tostum in cibo Methodici, carnemque assam dabant. vtrum vero simplex, vel compositus cibus variusue conueniat, haud plane deliberatum fuisse constat, cum aliquibus visum sit, cibum varium replere magis & tumentia atque adstricta fouere, quod eo appetentia plus excitata homines plus nutrimenti assumant, alij simplicē conuenientiorem esse

esse voluerunt, cuius opinionis Celsus fuisse est visus. Potus itidem debet esse multum nutriens, cuiusmodi est vinum nigrum, crassæ substantiæ, atque austerum. Quies vero & ocium ad laxos affectus est accommodatissimum, veluti motus in corporibus, humores digerendo, & vapores resoluendo, tumentia tollunt. ex animi quoque passionibus, timor, mærorque adstrictum fouent, & ira, etsi per se non adstringat, tamen fundendo, & mouendo humores, plerunque morbum adstrictum facere solet, quippè partibus corporis humorum fluxione tumentibus, atque in adstrictum venientibus. si de somno loquamur, frequens & multus, non consuetus & naturalis adstrictum fouet. cutem adstrictam balnea frigida, vel adstringentia faciunt, & augent, quo Galenus meritò quosdam qui natauerant in aquis adstringentibus, cuiusmodi est marina, aluminosa, & Calchantodis, in febrem synocham incurrisse scribit. Non semel & nos quoque multos, post natationem in marina aqua, febre correptos vidimus, eosque præsertim, quorum corpora fuliginibus multis abundabant, hi quidem facillimi esse solent, vt ex quacunque causa adstrictoria, meatibus cutis conniuentibus, in febrem delabantur. Cuiusmodi olim fuisse Andream Auriam Iuniorem Ioan. Andreæ Auriæ Principis filium in pueritia, meminimus, quem synocha non putrida à natatione in mari, vexatum non semel præ manibus curandum Ianuæ habuimus. atque hæc sunt præsidia adstrictoria in victus ratione obseruata. Quæ Celsus perbelle ita expressit: Contra vero si corpus profluet, sudor coercendus: quies adhibenda erit tenebris, somnoque quandocunque volet, vtendum. non nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniendum. Nam si venter fluit, aut si stomachus non continet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. si vero sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitium est, oleo corpus inungendum est, si vehementius, rosa vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, cum venit in balneum, prius vngendus, deinde in solium demittendus est. si in cute vitium est, frigida quoque quam calida aqua melius vtetur, vbi ad cibum ventum est, dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quam minime corrumpi possit; panis tostus, caro assa, vinum asperum, vel subausterum, si venter profluit, calidum, si sudores nocent, vomitusque sunt, frigidum. Cæterum his præmissis, ratio expostulat, vt ad singularia medicamenta, quorum perpetuo fuit vsus ad astringendum, descendamus. *In lib. 3. cap. 6.*

De medicamentis adstrictoriis in particulari. Caput XVII.

Medicamenta adstrictoria cum ex triplici materia depromantur, scilicet ex stirpibus, ex animalibus, atque ex fossilibus. Ex stirpibus adstringunt, rosa, absinthium, myrti folia, & fructus, acaciæ Aegyptiacæ flores, folia atque fructus, necnon ex ipsis succus expressus, qui præcipue in vsu semper fuit ad affectus laxatorios, ex plantis vero plantago commendatur verbascum, polygonum sanguinellauè dicta tantopere ab Alex. Tralliano ad sputum sanguinis concelebrata. equisetum hippuris & cauda equina dictum, oleæ cum folia tum fructus immaturi, cistus, atque hypocistus, licium, lentiscus, myrtus, Oxianthæ Theophrasti fructus, cum etiam à Matthiolo creditæ fructus mirifice adstringunt, pruni syluestris fructus, pyra syluestria, mala cydonia, mala granata acerba, ipsorū fructuum cortex, putamen, citinus & nuclei. balaustia omnia cum orientalia tum Italica. ligustri folia & fructus; phyllitis, rumex cruentus, sanguis draconis officinarum, laurus

thinnus, folia scilicet atque fructus, alaterni folia, mespili cum aroniæ tum setoniæ fructus atque semina, cornua immatura, enanthe, idest, vitis syluestris, vuarum semina racemique. Ex animalibus pauca sunt ad vsum medicinæ adstringentia cognita, vt coagulum, vngues, & pili præsertim leporini. Ex fossilibus vero, plura sunt: ex aquis enim omnes salsæ, calchantodes, aluminosæ, ferreæ valenter adstringunt, ex succis vero concretis, calchantum alumen, chalcitis, gipsum, ex terris, samia, selinusia, lemnia, cretica, rubrica sinopica, quam nos aliàs demonstrauimus esse bolum armenum Galeni, rubrica fabrilis, creta & similes aliæ. Totque sunt medicamenta adstrictoria quæ morbis laxis seu profluis remedio esse possunt. Nunc de medicamentis, quæ mixtam vim cum laxantem tum adstringentem habent, agimus.

De medicamentis facultatem mixtam ex adstricto atque ex laxo habentibus. Cap. XVIII.

NOn possum non vehementer admirari Galenum in libris de medicamentorum compositione secundum genera, Thessalum Methodicum maxime reprehendentem, vt qui negauerit dari medicamentum mixtum, ex contrarijs potentijs, potissimumque ex facultate adstrictoria atque laxatoria, cum necessario Methodicos omnes illud ex ipsorum methodi placitis voluisse, eo argumento intelligatur, quod dogma illorum fuerit præcipuum, vt dentur morbi adstricti, laxi, atque mixti ex adstricto & ex laxo, si concedebant dari morbos mixtos ex adstricto & ex laxo, atque hosce morbos per se omnes curationem indicare, verum quoque erit dari medicamenta mixtarum facultatum ex adstricta atque laxa facultate: profectò si morbus adstrictus indicat laxandum, & laxus adstringendum, cur mixtus ex laxo & adstricto affectus medicamenti mixtam facultatem ex laxo & adstricto, haud indicabit? Huiusmodi vero medicamenta ex simplicibus erunt, exempli gratia, chamæmelum, quod præter laxatoriam vim etiam modicum adstrictionis habeat, Melilotus, rosa, absinthium, aloe, cichoreū, senecio, hyeraceum, chondrilla, pentaphyllum, hedera, carpobalsamum, xilobalsamum, opobalsamum, cinnamomum, cassia aromatica, spica cum Indica tum celtica, phu cum magnum tum paruum; ex medicamentis etiam purgatorijs, Rhabarbarum, rhaponticum, tamarendi, pruni myrabolani, & alia similia, ex quibus, atque ex alijs simpliciter laxatorijs, & adstrictorijs poterunt parari composita medicamenta, maxime ad affectum mixtum ex laxo & adstricto accōmodata. Verum enim verò cū Galenus vir summæ in medicina auctoritatis apertissime loco superius citato & alibi damnauerit Thessalios medicos, qui negarint dari medicamenta composita vel à natura vel ab arte habentia contrarias facultates, ijsque omnibus simul in parte agentia, ita vt simul exempli gratia in parte inflammata digerant, atque partem roborent, non dubitabimus Methodicos illius fuisse sententiæ, quod in vna eadem parte cum dari morbum mixtum ex adstricto & laxo noluerint, ita negasse dari medicamenta agentia simul in eadem parte laxatorijs adstrictorijsque facultatibus. siquidem in omni phlegmone vel tumore morbis adstrictis, vtendum putarint nudis laxatorijs. Quod vero alio modo detur morbus mixtus ex laxo & adstricto, hoc fuisse demōstrauimus vnum ex ipsorum præcipuis dogmatis. At de hac re aliàs accuratius Deo fauente agemus.

In lib. 1. cap. 4.

Finis Libri Tertij.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER QVARTVS.

Agitur ex Methodicis de medicinæ parte prophylactice, & primo in quibus eam obseruarint. Cap. I.

CVm hactenus de Methodicorum dogmatis ad medendi methodum constituendam abunde scripserimus, præstabit, vt nos, priusquam ad particulares affectus cum adstrictos tum laxos curãdos accedamus, de ea medicinę parte, quam prophylacticem Græci, & nostri præseruatiuam appellant, aliquid etiam agamus. De qua auctor libri medici vocari ait: Iam vero præter quatuor chyrurgorum communitates est & species, quam προφυλακτικὴν, idest præseruatricem appellant. Apponitur autem & ipsa, vt communitas in deleterijs & toxicis, bestijsque omnibus, quæ virus inspuunt, tum venenosis volatilibus, & terrestribus aquatilibusque. Nam commune omnium genus, vt sint exitialia, non tamen ad adstrictum & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus, quare & curatoria ipsorum communitas alia præter illam habetur, dicta prophylactice. Ex quibus colligitur Methodicos vsos quoque fuisse præseruatione, non tamen in omnibus ijs, in quibus dogmatici. siquidem constat solummodo eos pręseruatricem fecisse non in tuenda valetudine ab ijs affectibus, in quos corpora ob prauam victus rationem delabuntur, sed vt eadem tuerentur a veneno, vel quod ex medicamentis deleterijs prouenit, aut quod à feris bestijsque venenatis morsu vel ictu communicatur. Ipsorum vero communitas est, vt etiam aliàs dictum est, quod venena morsus & ictus venenati sint exitialia, & propterea ipsa indicare medicamenta cum alexipharmaca, tum alexiteria, quorum vsu corpora præseruanda esse voluerunt. Quod vero hæc ipsi voluerint, vel eo solo argumento facile cognoscitur, quoniam Methodici cum in alijs multis, tum maxime in medicamentorum facultatibus atque vsu cum alijs medicorum sectis planè conuenerunt. Cęterum illam communitatem præseruatoriam, nimirum quod venena & morsus ictusque ferarum venenosarum sint exitialia, & proinde indicare ea medicamenta, quæ ab exitio præseruant, qualia sunt (consentientibus omnibus medicorum sectis) quæ Græcis alexipharmaca & alexiteria & nostris antidota appellantur, eo libentius obseruandam hanc duxerunt, vt ab insidijs venenorum homines defenderent, omniumque maxime imperatores, reges atque principes, quibus non raro ex ea causa miserandos casus euenire obseruarent. Accedit etiam Methodicos ob id fortasse solummodo venenorum, bestiarumque venenosarum morsuum & ictuum pręseruationem æstimauisse, minime vero eam, quę alios affectus & à praua victus ratione & à quibuslibet alijs causis proficiscentes complectitur, quoniam ab hisce affectibus corpora tueri, ac præseruari posse haud ita certè, & tuto intelligerent, Atque etiam quod uisum illis non fuerit hanc pręseruationem omnino esse necessariam, uti est illa, quæ præuisionem Cap. 3.

a venenis atque à venenatis morsibus vel ictibus respicit. si hæc negligeretur, certum mortis periculum frequentius compluribus hominibus impendere videbant.

An possit constitui methodus tuendæ sanitatis ex Methodicorum dogmatis. Cap. II.

DIximus non constare apud medicos methodicos olim fuisse in usu sanitatis præseruationem, ab illis præsertim malis, quæ ex mala victus ratione, atque ab extrinsecus incidentibus causis excitari solent, quanquam & Romanos & alias gentes huic studio incubuisse maxime constet, ex vsu cum frictionum, tum exercitationum tum balneorum, quibus complures gentes assiduæ pro tuenda valetudine operam dabant. An vero Methodici hanc medicinæ partem prophylacticen, quę corpora tuetur ab ijs affectibus, qui (vt dictum est) cum à prauo victu tum ab alijs extrinsecus occurrentibus causis ortum habent, haud planè constat. quemadmodum eam, de ijs affectibus, quos cum venena vel per os assumpta, vel quomodolibet corporibus adhibita, tum bestiæ venenosæ morsu vel ictu inducunt, eos plurimi fecisse atque in vsu habuisse, superius ostendimus. Vtrum verò ex Methodicorum placitis queat methodus constitui, qua corpora ab omnibus malis præseruentur, haud esse impossibile, duximus. Namque, vt ex Dogmaticis Galenus docuit, sanitas in corporibus aut incolumis seruatur, aut vitio laborat, hæc medicamentis pristino statui restitui debebit, & illa penitus conseruari; conseruabitur sanè ex ijs causis, quas ob id Galenus conseruatrices vocat quatenus eæ affectus adstrictos atque laxos respiciunt, scilicet aut fouent, aut adimunt. Corpus sanè illud sanum esse dicemus, in quo naturalis siue moderata symmetria meatuum seruatur, addimus cum externorum tum internorum, quando ipsorum vitium seu vitiata symmetria morbum faciat. Hæc vero symmetria erit, aut omnibus numeris absoluta, aut aliquantum à perfectissima deficiens. itaque quis non deprehendet vtramque posse conseruari & tueri, remotis ijs singulis, quæ valent aut meatus magis uel laxare uel constringere; quod maxime fiet in ea, quæ perfecta est, At non minus etiam in ea, quæ ad quoddam uitium inclinat, etsi quod sanitas quoque sit, nullus morbus exinde promoueatur. Namque exempli causa, si corporis meatus quippiam ad adstrictum inclinauerint, poterunt adhibentes usum leuiter laxantium, illud uitium ita corrigere, ut ij ad perfectiorem uel minus uitiosam symmetriam facile reducantur. Atque eodem itidem modo si aliqui laxiores patentioresque euaserint, usu contrariorum scilicet adstringentium, ad salubriorem statum reducētur. sanitas uerò, quę in meatuum perfecta & absoluta symmetria fundatur, & consistit, similibus omnino, ut Dogmatici quoque uoluerunt, erit conseruanda. Exempli gratia sit puer boni corporis habitus, omnino meatus cum externos tum internos habens liberos, atque mediocriter laxos seu amplos, idcirco perfecta gaudens sanitate, similibus erit conseruandus, quippe ijs, quæ laxare apta nata sunt, ueluti à contrarijs erit arcendus, atque defendendus. siquidem aer temperate calidus maxime conseruare aptus erit ipsius sanitatem, contra frigidus, qui aptus est meatus angustiores reddere, eius sanitati detrimento erit. sic etiam ex cibis atque ex potibus, qui temperate calidi sunt & humidi, substantiæ tenuis, minimæ crassæ uel lentę, uim habebunt internorum meatuum symmetriam conseruandi. Contra illam uitiabunt ex cibis atque ex potibus, qui frigidi sunt, substantię crassæ uel uiscidę, qua possunt meatus infarciri atque obstrui. Quamobrem non dubium erit, corporum sanitatem posse etiam ex Methodicorum placitis methodo constituta, conseruari atque

atque tueri, at quomodo hoc ipsum præstandum sit, posterius dicemus. Nunc de prophylactice, quam ipsi cum vt à venenis, tum à bestijs ferisque venenosis homines præcauerent, exercuerunt, agendum est.

An homines præseruari possint à venenis, atque à morsibus ictibusque ferarum venenosarum. Cap. III.

FOrtassè Reges, Principes, atque alij cuiusuis conditionis homines neque à venenis poterunt præseruari, tanta hac ætate hominum prauitas est, vt nulla via hominem ad quodcunq; malum perpetrandum lateat. ac, vt Dioscorides ait, qui clam venena exhibere volunt, ita insidias temperare, vt peritissimum quemq; decipiãt. Theophrastus scribit Thrasyã Mantinẽsem in venenorũ studio peritissimũ, tale venenũ cõperisse, vt facile, & absq; vllo dolore inferre obitum posset. si ẽt venenorum cum copiam tũ varietatẽ spectemus, hoc profectò negociũ preseruationis futurũ maxime difficile indicabimus, cũ vbiq; locorum, & gentiũ venena reperiri queant, atque etiam aliqua vsque adeo plerisq; occulta, ita multis familiaria sint, vt ipsorum complura homines assidue & pedibus contingant & oculi videant. Neque est, vt reges pincernis, atque ijs, qui prægustant dapes fidere queant, cum ab ipsis multis in modis decipiantur. primum non est tutum prandentibus & cœnantibus regibus, vt vinum dapesque tunc, ab ijs prægustentur, consultius quidem fecissent, si antequam vel prandium facerent, vel cœnarent, ad minus per duas vel tres horas vina & dapes ab illis prægustatas sedulo obseruassent. Quo profectò tempore venena omnia actuata in corporibus esse solent. hoc errore quoque plæbei omnes ferè, maximeque mulierculæ duci solent, quæ si fungos fortè esitaturę sint, tunc modicum panis imbuti in iure fungorum canibus vel felibus mandendum proijciunt, quem si non comederint, timent ne fungi venenati sint, at cum paulum temporis expectarint, canemque vel felem ab eo deuorato illæsum viderint, fungos & ipsæ absque vllo timore comedunt, vnde non expectato exitu in tempore opportuno, quo venenum solet in corporibus actuari sæpius multi magnum ex fungorum esu vitæ discrimen subierunt. At neque etiam pincernis & dapum prægustatoribus, si in tempore quoque vinum & dapes prægustauerint, reges fidere oportebit, siquidem aut antidoto quapiam assumpta, aut aliquo alio cibo quouis modo alexipharmaco vorato, tutò vinum venenatum, atque dapes venenatas prægustare poterunt, nihilo enim ipsi vi antidoti assumpti à veneno lædentur. aut enim vi antidoti vis veneni irrita reddetur, & pręsertim quia & parum degustarint, & illud quoque partis superioris, in qua minus veneni est, cum maiori ex parte resideat. aut ij prius stomacho cibis ad id opportunis repleto (cuiusmodi sunt iura pinguia, lac, pinguedinesque omnes) venenum assumptum per plures horas sine vlla læsione ferre possunt, ita vt regum principumque, quos veneno interimere vino uel dapibus uenenatis consilium est, prægustatores finito prandio uel cœna, domum reuersi unà cum uoratis cibis etiam uenenum assumptum euomant. Hoc circumforanei sedulo facere solent, ipsorumque non paucos sæpius absque ullo incommodo fecisse scimus, ut ignaris hominibus persuaderent, se aduersus omnia uenena secretum habere: Quod ut persuadeant, priusquam domo egrediantur, iuribus pinguibus, cuiusmodi sunt, quæ à decoctis ueruecis intestinis, uel ex capite fiunt, uel lacte, uel maluarum decocto unà cum copioso butyro facto, stomachum replent, mox in aspectum hominum prodeunt, atque paulopost, præmissis admirandis laudibus sui medicamenti alexipharmaci uendendi, modicum cuiusuis ueneni per os coram auditoribus, spectatoribusque assumunt ac

post

In libro 6. de re medica cap.
In 9. de hist. polunt. cap. 18.

post ipsum, suum medicamentum quoque per os assumunt, à quo cum nullam per id temporis læsionem sentiant, maxime propterea ab omnibus admirantur, atque exinde persuadentur, circumforaneos habere contra omnia venena alexipharmacum præstantissimum, atque ita ex ipsis emuncta pecunia, domum reuertuntur, digitisque intra os positis cum cibis venenum vomitione reijciunt. Quibus omnibus venenorum præcautio admodum difficilis videtur, haud parumque incerta. Quemadmodum etiam non minus difficile æstimatur, homines à reptilium, ceterarumque bestiarum venenosarum veneno tueri posse, cum vbique locorum & bestiæ venenatæ sint, quæ vel morsu vel ictu venenum communicant corporibus. Veruntamen, etsi hæc præseruatio hasce propositas habeat difficultates, ea, quæ faciunt ad præseruationem cum venenorum, tum bestiarum venenosarum in medium afferemus.

De ijs, quæ faciunt ad præseruationem à venenis. Caput. IV.

PLura quidem faciunt ad homines à venenis præseruandos, quorum quædam ad ipsos pertinere videntur, quædam in supellectilibus considerantur, & alia in quibusdam medicamentis præsens venenum prodentibus, & maxime vi alexipharmaca venenis aduersantibus. Debent profectò pontifices, imperatores, reges, atque principes, qui solent maxime à venenis timere (vt vitam securam, tranquillamque ducere queant) esse optimi christiani, iusti, perliberales, nullis officere, omnibus auxilio esse, & tales esse vt ab omnibus amentur, colantur, venerenturque, qui ita sunt, proculdubio vtrumque in latus ociose dormire possunt, absque vllo venenorum timore. namque qui ipsis seruiunt assidue pro ipsorum salute vigilant. Debent insuper viros, qui ipsis seruiant, habere nobiles, fideles, nullis vitijs addictos, iustos, & religiosos. his enim Reges & principes maxime fidere possunt. Contra temere faciunt, qui vitam seruis tutandam ignobilibus, non religiosis, atque vitiosis committunt: namque ni ab ipsis frequentius insidiæ instruantur, mirabile erit. Debent non minus principes medicos habere apud ipsos medicinam facturos, qui in rerum naturalium studio, præsertimque in venenorum cognitione sint exercitatissimi. vt & ipsos à venenis præcauere, & veneno infectos opportunis medicamentis sanare sciant. Atque hæc curare primum principes ij debebunt, qui à venenis præseruari cupiunt. Secundo loco ad idem assequendum in supellectilibus cura, ne forte aliquo modo subsit venenum, sedulo habenda erit, omniumque maxime in culina: hæc aut subdiu custodienda est, aut in loco vndique clauso, & contecto. In ipsa omnia vasa planè clausa, contectaque seruari oportebit, præsertimque vinaria, olearia, aquearia, & coquinaria; quando sæpe ex laquearibus animalcula cadant, quæ vinum, vel oleum, vel aquam, vel denique ferculum in olla, veneno afficere solent, huiusmodi sunt sunt araneorum quidam, phalangia, scorpiones, erucę nigrę & similia. Nicolus Florentinus narrat olim Florentiæ Cænobij quorundam Monachorũ ferè omnimodam dissolutionem ab simili causa se vidisse, scilicet compluribus monachis ferculo ex araneo nigro, qui in ollam ebullientem ex laquearibus deciderat, interemptis. scimus nos non paucos, qui brassicam decoctam cum erucis viridibus quas vulgus langos vocat, comederant, grauiter fuisse ex veneno læsos. serpentes vini quoque, vt Aristoteles est auctor, incontinentes sunt. vnde viperas ait quosdam vino cum fictilibus ad sepes disposito venari, quod ebriæ capiantur. Quamobrem serpentes vini odore, in dolia & in alia vasa vinaria facile descendunt, vinoque suffocantur, ex quo vinum venenosam qualitatẽ suscipere, est necessarium,

qua

qua illos, qui eo ad potum vsi sunt, grauiter lædit. licet quibusdam morbis sanatu difficillimis remedio sit. Galenus scribit huiusmodi vinum leprosos sanare experientia in multis deprehensum fuisse, vnde vsus carnium viperarum ad eosdem affectus incepit. Abhinc non plures annos Ferrariæ, dolium vino plenum in cella vinaria ciuis cuiuspiam, cum sine operculo apertum diu fuisset, compluribus serpentibus ex ijs, quos vulgus angues & anzas appellat, repletum est, serpentesque à vino suffocati, in eo putrefacti sunt. Quo vino cognitum est, innumeros à chronicis febribus difficillimisque vexatos, qui eo usi fuerant, sanatos fuisse: primus ex ijs ægrotis, cum uinum alicubi non inuenisset, quod ipsi placeret, rogauit ciuem illum diuitem, qui solitus esset uaria uinorum genera habere, ut uinum aliquod ei mitteret, quod eius gustui gratum fore putaret, ille ex eo (ignarus planè quod in eo essent serpentes mortui) quod cæteris melius iudicasset, misit ægroto, quod cum uere gustui omnium acceptissimum uisum fuerit, eoque usus fuisset ægrotus paucissimis diebus prorsus à morbo conualuit. alij itidem complures huiusce optimi uini fama suasi, cum ex eo paucos dies bibissent, itidem sanati sunt, & post hos alij itidem eodem modo ferè innumeri. Quare uini dominus exinde commotus, & uehementer quidem illius uini cum gustum optimum, tum facultatem, qua omnes ægroti sanabantur, admiratus, huiusce rei causam ut sciret, uinum è dolio totum eduxit, quo educto serpentes complures semiputridi inuenti rem manifestam planè fecerunt. Addimus nos etiam, quædam animalia, licet uenenata non sint, cuiusmodi sunt mures, lacertæ, canes, & alia huiusmodi, quorum caro uel in uino, uel in oleo, uel in aqua usque adeo aliquando putrescit, ut liquorem pessima qualitate afficiant. Hinc deprehensum est, aquas aliquando puteorum uel fluminum à rebus putridis, aut à ueneno quopiam uenenata qualitate infici. Hasce calamitates non raro sentiunt urbes atque oppida ab inimico exercitu obsessa. Non omittam aquam putri aliqua re infectam, posse inter alia mala ijs, qui ea in potu utuntur, febrem putridam concitare. Quo morbo principem quendam ab ea causa longo tempore laborasse ab Auenzoare cognitum fuit, qui in aqua, quæ in uase quodam ad principis usum conseruabatur, frustum carnis omnino putridæ dedita opera positum inuenit. unde mutata aqua princeps conualuit. Addo etiam lubens, in quibusdam locis, scilicet opacis, & humidis, usque adeo nasci copiosius, & promptius cicutam, ut si petroselini uulgaris semina terræ committantur, maiori ex parte cicuta nascatur, quæ recenter nata, ita uulgari petroselino est similis, ut uel etiam eruditos decipiat, Quo caueant coqui in condiendis cibis, ne hanc pro folijs petroselini accipiant. Bis me ancilla eo cicutæ ueneno affecit, quæ ad quosdam pisces coquendos folia cicutæ loco foliorum petroselini acceperat, & piscis ius condiuerat. Demum, qui timent à uenenis, debent cauere à iusculis & à ferculis coloratioribus redditis, tum conditis odoribus, & saporibus dulcibus, quando facile in ijs uenena occultentur: a succis suspectis, scilicet à succo lactucæ (auctore Galeno in 3. de temp. c. 4.) a succo porri. Plinius Melam uirum equestris ordinis à deuoratis tribus drachmis succi porrorum sine dolore expirasse, posteritati tradidit. Caueant homines à carnibus putridis, ab anguillis & piscibus suspectis de ueneno. Caueant maxime à fungis: His Claudium imperatorem ab Agrippina fuisse uenenatum in historijs constat; à locis pessimi aeris, ab aquis uitiosis, atque etiam ne dormiant sub umbra nucis iuglandis, neque sub taxo, aut sub pino aut sub buxo arbore. Aer quidem iuxta hasce arbores instar ueneni lædit.

In lib. 10 simp.

De medicamentis, quæ præsens venenum prodere creduntur, atque de alijs quouis modo à venenis præseruantibus. Caput V.

QVidam putant cornu, quod linguam serpentis vocant (quod perperam aliqui putarunt esse cerastis serpentis) præsente veneno sudare, & lapidem prasium, vulgo plasma dictum colorem & splendorem, si uenenum pręsens sit, amittere. Quod & lapillum rubetæ seu ranæ terrestris aureo anulo ita insertum, vt digitum aliquo modo tangat, si præsens adfuerit venenum, eam digiti cutem, quam tangit, instar carbonis accensi inurere dicitur. De adamante scribunt ipsum gestatum sinistro brachio inter humerum atque cubitum adnexum, omnium profectò venenorum vim irritam reddere. Rhasis in lib. 2. continentis scribit ex Sarach, qui timent venenum collo gestent aut smaragdum aut prasium. Plinius tradidit, stellam marinam illitam sanguine vulpino limini superiori aut clauo æreo ianuæ affixam, venena prohibere. Albertus Magnus lapidem Echitem vocatum (vulgo etiam aquilinum) tantam vim contra venena habere scripsit, vt supposito cibi venenati non possint deglutiri, eoque sublato deglutiantur. Alij aiunt accensam candelam positam super pedem dextrum vulturis instar candelabrum, præsente veneno extingui. & vas ex electro fossili factum, si contineat venenum, stridere, atque vas itidem ex aurichalco, quo principes ad potum utuntur, si venenum habeat, in varios mutari colores. Psittacũ auem, deprehensum est præsente veneno præter consuetum exclamare atque vociferare. His addunt alij imagines & characteres præcauentes à venenis. Sanè imaginem serpentarij cum suis stellis in quopiam lapide precioso insculptam aduersus cuncta venena vtilissime gestari Albertus Magnus posteris tradidit. Petrus Aponensis ait idem facere hominem genibus flexis serpente cinctum, cuius caput dextra teneat, caudam sinistra in lapide hæmatite sculptum aureo annulo gestatum. Hæc facientia ad pręseruationem à venenis proposuimus, & longe plura his similia proposuissemus, si certo fore illis fidendum credidissemus; fatemur nos prædictorum certam cognitionem minime assecutos, sed tamen ipsa in pręsentia non omittenda duximus, quod à viris alioquin celeberrimis fuerint posterorum memorię tradita. At de illis modo agamus, quæ certe omnes medici sciunt maxime à venenis præseruare posse. ex innumeris ferè ad hanc rem à multis cognitis, & litterarum monumentis traditis, præcipua seligam, eaque solummodo adnotabo; & primo simplicia, Hęc vero sunt, nuces iuglandes stomacho ieiuno deuoratę, anchusa, lysimachia, ruta, qua fortassè ad pręcauendum à venenis nihil vtilius. De hac Atheneus in 3. Deypn. scribit, olim, quod Archelaus Ponti Rex consueuerit suos populos veneno interimere, eos ob id à quibusdam perdoctos consueuisse quotidie, antequam domo egrederentur, rutam edere, atque ita seipsos defendisse à tirãni crudelitate. Betonica item trita & ex vino ad geminas drachmas epota maxime pręseruat. Nonnulli hanc ipsam vel etiam solummodo gestatam idem pręstare affirmarunt. Non minoris ad id efficacię feniculus esse deprehensus est, cum ipsius radix, tum folia, tum semina. post ipsum calamintha, atque serpillum magnis laudibus euehuntur. Allium summopere aduersus omnia venena celebratur. Quod particulatim Galenus in epidemijs confirmauit. Efficacissimum quidem allium est aduersus omnia venena exitialia medicamentum, præsertimque contra frigida, atque putrefacientia. Dioscorides cedromela, idest citria, præsertimque semina, vim contra venena præstantissimam habere, atque Arabes etiam omnium maxime tradiderunt; citriorum uero succus acidus parcius magis ad putrefacientia, & cortices ad frigida. commendantur

Serapio Aben Mesuay.

In 6. epid sect. 6. comm. 5.

mendantur itidem ab omnibus semina napi ex vino, radix raphani, smilacis aspe ræ folia, atq; fructus; Terram lemniam Galenus inquit experientia didicisse, ad cantharides, & lepus marinum ita præstare, vt proprietate quadam terra hæc deuorata per vomitum omne venenū expellat. Bolus item Armenus est ad præseruandum à venenis vtilissimus, non minus quam sint lapides bezoartici, omnes qui in ceruis Indicis generantur. Auellanas ieiuno stomacho deuoratas & pistachia ex vino decocta præseruare etiam à venenis deprehensum est. Taraxacum item artemisiæ, dictamnum creticum, abrotanum, erisimi semina, eryngij radicem, nardum celticam, marrubium, laserpitium, peucedani radicem, & succum, aristolochiam longam, rutæ syluestris semen, castoreum, polium, baccas iuniperi & innumera alia, quæ breuitati studens omitto, à veneno præseruare compertum est. Hæc enim ex vino quotidie ad drachmam & semis deuorata possunt homines proculdubio à venenis præseruare. Atque hæc ex simplicibus alexipharmacis nobis sufficiant. Nunc ad quędam etiam composita descendimus, quæ efficaciori vi prædita ad præcauendum à venenis multi cognouerunt. Inter quę primo loco nobis occurrit medicamentum ex ficubus siccis, nucibus iuglandibus, folijs rutæ, atque ex sale paratum. hoc quidem omnes cum Græci tum Arabes tum latini ex veteribus maximis laudibus ad præcauendum à venenis prosecuti fuerunt. Dioscorides in præfatione libri sexti de re medica. & in 2. libro yposiston, quod ex nucibus, ficubus, & rutæ folijs paratur, plurimum commendauit. Galenus in lib. 2. de aliment. facultatibus ex ficubus siccis, & nucibus tantum paratum laudat, cui in libro de succorum bonit. & vitio, folia rutæ addidit. Paulus vero ex Galeno parat ipsum, ex folijs rutæ siccæ drachmis (exempli gratia) viginti, nucibus duabus, salis & ficus siccæ singulorum drachma media. Omnibus in mortario contusis fit massa, quam nucis iuglandis magnitudine ex vino adhibent. Ætius tamen ex Theodoro hanc antidotum sic parari scripsit: nimirum quod accipit nucum iuglandium vnciam, ficuum pinguium sextantem, sesami seminum itidem vnciam, atque ex alijs additur foliorum rutæ triens. Ex Arabibus Auicenna ita hanc parari antidotum scribit, scilicet, quæ recipit, rutæ siccæ drachmas XX. nucum iuglandium drachmas duas, salis & ficuum siccatarum singul. drachmas quinque. hoc quidem Rhasis ita parandum censuit: Accipi nucum mundatarum vnciam, salis, foliorum rutæ singulorum drachmam & semis, ficuum albarum quantum sat sit ad commixtionem. Quod medicamentum æquę laudatum est ab Auenzoare, Auerrhoe, & omnibus alijs medicis Arabibus. hoc vero quomodocunque paratum, semper erit maxime proficuum. „ De quo medicamento Plinius ita scripsit: In Sanctuarijs Mithridatis maximi re„ gis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu com„ positionem antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutę folijs vi„ ginti simul tritis, addito salis grano, & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum „ nociturum illa die: de quo etiam Macer.

Cap. 146.
Cap.
In lib 13. c. 46.
In li. 4 fen. 6. c. 1
In lib. 8 ad Almens. cap. 1.
In lib. 23. hist. natur. cap. 8.

„ *Hoc Mithridates Rex Ponti sæpe probauit,*
„ *Qui rutæ folijs viginti cum sale pauco*
„ *Et magnis nucibus binis caricisque duabus*
„ *Ieiunus vesci consurgens mane solebat.*

His addidit Dioscorides magnum Mithridatium, ad differentiā minoris, quo nomine appellat prædictum, quæ ex ficubus, nucibus atque ruta paratur. Antidotum è scineo, Theriacamque magnam. longe plura sunt recentioribus inuenta, quæ cum sint omnibus nota, lubens prætereo. Atque hæc de medicamentis ad præseruandos homines à venenis.

P De ijs,

De ijs, quæ præseruant à reptilibus, serpentibus, atq; ab aliis omnibus bestiis venenatis. Cap. VI.

MEthodum cognosci, qua possint homines ab omnibus bestijs, ferisque venenatis præcaueri, omnibus vtilissimum est, illisque maxime, qui in locis remotis nauigant, exterasque regiones perlustrant, quique subdiu noctu dormire coguntur, non minusque & versari in locis venenosis feris scatentibus. Ab ijs itaque præcauebunt, si & studio vtantur, ne primum loca, quæ bestijs venenosis abundant, habitent, atque etiam medicamenta, quę quouis modo ab ipsarum bestiarum veneno defendunt, si probè cognita habuerint. Ex quibus quędam per os assumpta id præstant. & quædam igne accensa suffitu, odoreque fugant omnes feras venenatas: & aliqua substrata idem faciunt; nonnulla etiam solummodo gestata. Et aliqua quoque tuebuntur corpora ab ijsdem feris, si ex ipsis medicamentis inunctiones parabuntur, atque ipsis corpora illinentur. Nunc vero ea medicamenta proponamus, quæ per os assumpta singularem vim ad pręcauendum præseferunt, atque à simplicibus exordiamur. Inter hæc præclare id præstant spinæ albæ semina ad geminam drachmam trita & ex vino pota: Anchusæ item atque pastinacæ radix eodem modo assumpta, ius polij ad vncias quinque, nec non scordeum ex vino itidem exhibitum, vtrumque dictamnum, cum creticum, tum album in officinis vocatum. Gentianæ itidem radix trita ad geminam drachmam ex vino pota, triphyllum aspaltites, tragoriganum, atq; origanum. de quo Macer:

„ *Nidor combusti serpentes effugat omnes,*
„ *Et quod vis animal infundens ore venenum,*
„ *Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,*
„ *Vt si forte sopor fessos depresserit illos*
„ *Vermibus à nocuis tutò requiescere possint.*

Iridis radix trita atque pota idem præstabit, & acorus, nardus celtica, cinnamomum, cassia aromatica, opobalsamum, phu radix, itidemque helenij, bdellium, baccæ iuniperi, & platani fructus virides. succus foliorum fraxini, decoctum foliorum paliuri, viticis semina, coagula plura, præsertimque ceruinum, atque leporinum, succus porrorum ex melle epotus, lapides bezaartici vocati ex vino ad sex grana epoti, terra lemnia, in officinis sigillata dicta (Galeno auctore) præseruat à venenis, terraque item Melita, quam vulgus terram sancti Pauli appellat. Hæc de simplicibus medicamentis alexiterijs, nobis sufficiant, nunc ad composita descendimus. Primum locum perpetuo obtinuit Theriaca magna, Mithridatium. atque alterum Mithridatium, quod (Plinio auctore) deuicto Mithridate fuit repertum in eius Sanctuarijs, & Galenus hanc antidotum retulit in Apollonium murem. Hanc ipsam fieri superius quoque diximus ex duabus nucibus siccis, & totidem ficis, & rutæ folijs viginti, addito grano salis. hanc meritò cæteris omnibus omnes præferunt contra venena, & contra ferarum uenenosarum virus. est & antidotus Hippocratis, qua, vt Actuarius est auctor, Athenas à peste liberauit. Antidotus Esdræ tantopere ad venenatorum ictus concelebrata, datur in vino fabæ magnitudine, & etiam ad venena nucis ponticę magnitudine. Vtraque antidotus descripta est, apud Actuarium. est & Theriaca diatessaron dicta, quę paratur ex aristolochiæ, gentianę, baccarum lauri, & myrrhæ æquis portionibus. Paratur puluis, qui ad drachmam & semis in vino datur. Non minoris efficaciæ erit etiam antidotus Asclepiadis, quę componitur ex terræ lemniæ, & baccarum lauri æquis portionibus, tritisque ex melle paratur, bibitur nucis pôticæ magnitudine ex aquæ mulsæ cyathis duabus. huic addimus

In lib. 5. cap. de antidotis.
Ibidem.
In lib. 5. cap. 6.

antidotum

antidotum medici Betarnem Siciliæ, quæ in medicinis expertis Galeno tributis legitur, ipsiusque vim aduersus venena complures experientia comprobarunt. hæc vero recipit foliorum laureolæ, luti sigillati, phu men, apij, cinnamomi an. ℥. i, rutæ, xilobalsami, carpobalsami an. ℥. ij, tritis ex melle paratur electuariũ, cuius drachmæ duæ dantur fortibus, & sesqui dragma debilibus. Antidotus item ex sanguinibus Gal. non erit omittẽda. Non omittã ẽt antidotũ præstantissimã ab Antiocho Syriæ Rege in Æsculapij tẽplo olim aduersus ferarũ venenũ dicatũ. Parabatur.n. triphylli asphaltites, opoponacis, serpilli an. ℥. v. anisorũ sem. fęniculi, vinei atq; apij an. ℥. x. farinæ orobi vnc. i, hæc trita in pastillos efformantur, qui sint adpondus scriptulorũ quinque, qua quantitate Antiochus ex vini vncijs quatuor & semis vti solebat. Ex recentioribus etiã, est antidotus Moibani, oleum de scorpionibus compositum multorum, & pręsertim Andreæ Matthioli & aliorum, quæ breuitati studentes libenter omittimus. Nonnulli quibusdam solummodo gestatis ita fidant, vt credant præseruari à morsu, & ictu ferarum venenosarum seipsos posse. ex quibus hæc præcipua ab ijs æstimata fuerunt. scilicet dentes canini, quibus gestatis vis à Plinio & ab alijs tribuitur præcauẽdi homines à reptilibus serpentibus atque ab alijs feris venenosis. Coagulum ceruinum manibus contrectatum homines per diem securos reddit, à bestiarum venenosarum iniurijs. Officula quoque in ceruorum corde inuenta (quę idcirco ossa de corde cerui officinæ vocant) gestata idem pręstare multis est persuasum, hęcque Alexander Benedictus ad præseruandum à bestiarum venenosarum morsibus & ictibus plurimum commendauit. & Plinius dauci radicem gestatam, atque dracunculi etiam non minus. Ex lapidibus quoque gagatem Constantinus in Geoponicis tradidit. Plinius cor vulturis atque iecur gestari vtiliter scribit. longe his efficaciora sunt, quę igne accensa & suffitu ex ipsis parato, odore reptilia, serpentes atque alias feras à nobis arcent. Cuiusmodi ex Dioscoride est abrotanum accensum scilicet igne, viticisque itidem igne accensa folia, flores, atque etiam fructus idem efficacius pręstant, item nasturtium, calamintha, cornu ceruinum, serpillum, scordeum, peucedani radix, atque semina, polium, opoponax, galbana, assa fetida, lapis gagates vocatus, melanthium, iuniperi baccę gentianæ radix, dictamnum creticum, atque album dictum; Alibi addidit Dioscorides ad suffitu fugandos serpentes, atque cæteras feras venenatas, bdellium, bitumen, castoreum, sagapenum, cardamomum atque cedri ramenta. Nicander his addidit cornu caprinum, libanotidem, sulphur, galbanum, atque vrticam. Hęc quidem igne accensa, reptilia omnia, serpentes, & alias bestias venenosas, quam longissime fugant. ex cõpositis suffitibus efficax est, qui paratur ex radice lilij, cornu ceruino vngueque caprę æquis portionibus. Pastilli etiam ad idem pręstandum hi maxime à Nicandro commendantur, nimirum ipsis ex igne accensis suffitu parato. Qui componuntur ex assę fetidæ melanthij, galbanæ, cornu ceruini, hyssopi, sulphuris, radicis peucedani, pyretri, vnguium, caprarum ęquis portionibus. ex quibus tritis ex aceto formantur pastilli; quibus in ignem coniectis suffitus fit maxime efficax. Florentinus in Geoponicis scripsit: nunquam fera venenata accessura, vbi adeps ceruinus, aut radix centaurij maioris, aut lapis gagates, aut dictamnus creticus, aut aquilæ vel milui fimus cum styrace mixtus suffiatur. Galenus ait, pyretrum, sulphur, cornu ceruinum pinguedinem & pulmonem asini accensum ac suffitum efficaciter cuncta animalia venenosa fugare. Archigenes laudauit vngulas caprarum atque pilos igne accensos. est & Stratonis suffumigium, maxime ab omnibus confirmatum, quod recipit galbanæ, radicis cachryos, cornu cerui, melanthijs an. partes æquales, quibus tritis ex aceto pastilli formantur. atque cum eo vti velis oleo madefacito, igneque accendito. Auicenna laudat hunc pastillum, qui recipit, styracis, cornu ceruini, melanthij atque

In 2. yporiston. cap 197.

In lib. de med. facili parabil ad Solonem. c. 59.

bituminis, quibus tritis & mixtis ignis aſpergendus eſt. Plinius ex ſimplicibus addidit allium crematum, nepetam, cunilaginem, adipem canis rabidi, capillos mulierum, filicem, artemiſiam, ebulum, cyclamen, iuniperum, ramos malorum punicorum, ceruinum cornu, coagulum, ſanguinemque ceruorum. caprarum cornu, vngulam, pilos, coagulum leporis. & Conſtantinus inquit: Qui vero iam ſunt, abigentur radicis lilij, aut cornu ceruini aut vngularum caprinarum ſuffitu. omne autem reptile fugabis ſi laſeris ſuccum (quem aſſam fæcidam eſſe nos aliquando demonſtrauimus) & nigellam & galbanum, & cerui cornu & hyſſopum, & ſulphur & pyretrum, & peucedanum & vngulas caprarum miſcueris, deinde triueris, & acetum acre affuderis, factiſque inde pilulis paruis fumum & vaporem excitaueris. Q. Serenus de his ita habet:

In 13. de agricoltura ex Florẽtino. cap. 8.

„ *Vis & mirificos cautus perdiſcere odores,*
„ *Accenſis quibus arcetur teterrima ſerpens?*
„ *Aut ſtyracem vras, aut atri vulturis alam,*
„ *Vel nepetam aut frondem rigidæ, ſtirpemque myricæ.*

Sed age dicamus etiam inunctiones, quibus corpora inuncta, à venenoſorum animalium iniurijs defenduntur. Ex Dioſcoride conſtat medullam ceruinam inũctam id efficaciſſime præſtare atque etiam non minus ipſum adipem ceruinum, atq; etiam elephantinum. Erucis quoq; in oleo tritis inunctos non poſſe à ſerpentibus lædi, plures affirmarunt, idem faciet adeps leonis ſanguisq; ſi eo corpora illinantur. coagulum item leporinum manibus ſolummodo (Plinio auctore) tractatum. Cedri baccæ ex Nicandro tritæ, ac conyza, peucedanum, & ſaluia in oleo decocta, ſuccusque herbę dracontiæ. ſ. ari radicis. Conſtantinus in Geoponicis laudat raphani ſuccum, idem facit baccarum iuniperi itidem ſuccus, aſſa fętida in oleo diſſoluta, ſuccus baccarum lauri & ſuccus vitis nigræ. compoſitas duas inunctiones ad id prętandum habuit Nicander, Prima fiebat paſtillis in hunc modum paratis. Accipe duos ramulos abrotani, naſturtij pondus oboli, ſeminum dauci manipulum, quibus omnibus in mortario tritis cũ oleo, vel adipe ceruino fiunt paſtilli, quibus vti debent ij, qui timent à ſerpentibus. Altera inunctio componitur ex duobus ſerpentibus, per quos ferè omnes viperas intelligunt, Accipit autem duas viperas, medullam cerui drachmas triginta, vnguenti roſati libras tres, cum vncijs decem, olei oliuarum crudi lib. tres, ceræ vncias vndecim, quibus mixtis fiat vnguentum ad ignem, ſed ſerpentes ſeorſum ebulliant, quoad caro ab oſſibus ſeparetur, oſſibusque exemptis, atq; capitibus & caudis per quatuor digitos obtruncatis. ex carneque ipſorum alijs medicamentis mixta paratur vnguentum quo inuncti poterunt vnà cum ſerpentibus conuerſari. Auicenna ad idem laudauit cerebrum leporis ex aceto & oleo diſſolutum; ſtyracem itidem ex oleo diſſolutum, oleum folijs pini, aut baccis iuniperi alteratum. folia itidem viticis, abrotani, in oleo macerata, aſſa fœtida, aſphodeli radix trita ex oleo. ex compoſitis etiam commendauit, quod accepit florum pini p. i, radicis mandragoræ, p. ij, hyoſciami albi ſem. p. iij, tritis & ex oleo mixtis fit vng. atque etiam quod accipit baccarum iuniperi, p. ij, ſtyracis gummi p. i, cum oleo tritis. Complura quoque medicamenta ſubſtrata prohibent, ne reptilia, ſerpentes, ac alia animalia venenoſa accedant. Vnde mirabilis erit cautela à venenoſis beſtijs, quando ſternitur in cubiculi circuitu, ſiſimbrium, ſantonicum, abrotanum, conyza, dictamnum, vitex, calamintha, echium, ſolanum, aſphodelus, peucedanum, hypericum, polium, origanum, ruta ſylueſtris, ſerpillus, laurus, pulegium, melanthium, bitumenque. Aelianus ſcribit: in Athenienſium Theſmophorijs Atticę mulieres agni folia cubilibus ſubſternebant, vt fugarentur ſerpentes. Quidam dicunt, quod ſi quis in ceruina pelle decumbat vel dormiat, nullus ad ipſum ſerpens accedet.

In lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap.

De præseruatione ab ijs affectibus, qui ex praua victus ratione excitantur, atque de huius artis prophylacticæ vtilitate. Caput VII.

IAm tempus est, vt de tuenda valetudine agamus, quę præseruat à morbis praua victus ratione concitatis, quorum ratio pertinet ad illos medicos, quos vulgus physicos vocat, quod nimirum versentur isti in causarum naturalium cognitione, ad illorum differentiam, qui causas extrinsecus venientes considerant, à quibus quidem modus præseruandi cuique satis patens est, vt profectò ab inustionibus, vulneribus, contusionibus, ossium luxationibus, fracturis & similibus; à quibus causis modus, quo homines seipsos tueantur, certissimus est. de qua quidem pręseruatione, quod per se omnibus pateat, hic non agimus. Itaque de tuenda sanitate agemus, quę per causas effectrices agitur, quas vulgus medicorum non naturales, & Gal. sanitatis conseruatrices consultius appellauit. Hæc sanè ars sanitatis conseruationem, seu incolumem sanitatem vsque ad vltimum vitæ finem promittit, non tamen vitam longiorem, vt perperam multis fuerat persuasum: siquidem si hoc esset, æternitas vitæ hominibus polliceretur, quod sanè non patitur rerum naturalium conditio; quoniam planè cognitum atque ab omnibus deprehensum est, omnia quæ nascuntur interitui esse obnoxia, atque hæc est miseranda hominis natura. Porro hæc profectò præseruandi ars corpus humanum ab omnibus morbis, quos praua viuendi ratio excitat vsque ad vltimum vitæ terminum tuetur. atque ita, vt absque morbis, vitam inculpatam homines ducant. Quo certe nihil iucundius, in vita humana nihilque fęlicius esse existimamus, scilicet homines sanos viuere, veluti nihil miserius atque infęlicius opposito dici, ij experiuntur, qui morbosam vitam ducere solent. A morbis igitur hæc methodus pręseruandi homines defendit, neque permittit, eos ab ægritudinibus ante naturalem vitæ terminum interire, sed ex naturali solummodo affectu, quo (refrigescentibus, atque siccescentibus corporibus) mors aduenit. In ipsis enim humido natiuo (quo calor alitur) consumpto, atque idcirco calore resoluto, vita planè cessat, atque terminatur. Nonnulli etiam reclamant aduersus artem hanc, quod non omnes qui ea vtuntur ad vltimum vitæ terminum perueniant, licet hanc religiosius in toto suæ vitæ cursu obseruarint, innumeri profectò sunt, qui ad vltimum senium non viuunt, sed vel in pueritia, vel in iuuentute, vel in ætate adulta suæ vitæ finem viderunt. Hinc variam esse mortalium vitę periodum deprehensum est. Quam Aristoteles fieri ob variam elementorum permixtionem voluit: Astrologi vero in syderum infortunatorum malos aspectus varietatē periodi vitæ referunt. Cæterum tametsi non omnes, qui methodum tuendæ valetudinis seruarunt, ad vltimum vitæ terminum peruenerint, scilicet interrupto ipsorum vitæ cursu, verumtamen certum cum sit, plerosque probam viuendi rationem seruant, & diu viuere, & absque morborum molestia viuere; non video, præseruandi ars quamobrem sit negligenda. Neque est, vt ei obijciant, quicquam certi ad hanc cognitionem facere non posse, quoniam viscerum internorum neq; temperamentorum, neque ipsarum virium quantitas vere cognoscatur, & deprehendi queat. Vnde Galenus meritò, haud planè morborum exitus deprehendi quoque posse existimauit, atque propterea diuinum Hippocratem hoc in hunc modum scripsisse: Acutorum morborum non omnino certam esse prædictionem salutis & mortis. Quid itaque dicemus? an non corpora rectè valentia, quouis modo interna viscera temperata habentia, recto vsu & obseruatione probę victus rationis, plurimum iuuabuntur? an non ex vitiosa victus ratione omnia lædentur? Itaque cum in confesso apud omnes habeatur, corpora cuiuscun-

In li. art. medi cap. 85.

In 2. de Gen & inter.

cuiuscunque temperamenti, & ætatis sint à victus ratione & iuuari & lędi posse, quis dubitabit, usu, & obseruatione causarum effectricium, quas meritò Galenus conseruatrices vocauit, sanitatem in omnibus posse conseruari, atque à morbis defendi? At rem ipsam hisce præmissis aggrediamur, & primum quid sit sanitatem tueri, & conseruare, via Methodica dicamus, scilicet non declinantes à Methodicorum dogmatis, qui omnes (vt in superioribus libris demonstratum est) sanitatem in probam meatuum symmetriam & constitutionem retulerunt: quoniam in eorundem meatuum symmetriam vitiatam, morbum quoque constituerunt. Dictum aliàs est, eos itidem vitium & symmetriam in meatibus omnibus cum externis tum internis considerasse. Vnde ex his facile erit, quid sit sanitatem tueri, & defendere, pronunciare. scilicet illa omnia, quæ probam meatuum naturalemque symmetriam conseruare apta nata erunt, effectricium sanitatis causarum genere comprehendi. At duplicem corporibus inesse valetudinem etiam nos supponere oportebit, scilicet vnam perfectam, atque alteram aliquatenus à perfectione declinantem; quod & Galenus quoque supponendum voluit: hęc quidem à causis aliquatenus contrarijs conseruabitur, atque illa planè à similibus: Cæterum cum hæc valetudinis conseruatio, & perfecta & imperfecta causis ijs, quas vulgares medici non naturales vocant, vtique perficiatur, atque planè absoluatur, de ipsis, priusquam vlterius progrediamur, agendum est, operaque à nobis danda erit, vt illas omnes cognoscamus.

De causis, quibus hominum sanitas tuetur. Caput VIII.

SEx numero causas esse (quas non pauci res non naturales appellant, quæ necessario corpus nostrum alterant, & nisi opportune adhibentur in morbos etiam corpora prouehunt, & alij easdem conseruatrices dixerunt) omnibus planè constare putamus, scilicet eas, quæ ex aere ambiente considerantur, & quę ex motu & quiete cum totius corporis, tum partium singularum: ex somno & uigilia, & ex his, quæ intro assumuntur, potissimumque ex cibo atque ex potu; Non minus & ex his, quæ excernuntur, & retinentur, atque demum ex passionibus animæ. Hæc vero velimus aut nolimus corpus necessario alterant. Aer quidem aut meatus laxando aut adstringendo, illud facit aer calidus, humidus, qui sit tenuis substantię, lucidæque, quique etiam sincerus sit, nulloque coinquinamento infectus. hoc vero qualitate frigidus siccus obscurus, vel humidus, crassus, caliginosus putrescibilique aliqua qualitate vitiatus. Motus vero & moderatus & multo plus immoderatus, plurimum humores digerendo, meatus laxat. contra immoderata quies. ex somno itidem & vigilia, idem obseruatur, somnus enim multus aliquando laxat, vtpotè à quo (plurimo calore intus retracto) humores superflui digeruntur, & aliquando replet caput, partesque tumentes facit, moderatus & consuetus meatuum symmetriam iuuat. Vigiliarum vero proprium esse videtur, vt plurimum corpus ab ipsis resoluatur, quippè quod meatus exinde laxentur immoderatius: ex cibo & ex potu, multus replet, meatusque obstruit, & longe efficacius si etiam sit crassæ lentęque substantiæ; veluti paucus & attenuantis facultatis meatus laxos conseruat. idem qui calidus, atque humidus: contra frigidus, atque siccus. Idem de vino, dicendum cum sit itidem cibus, pręsertimque merum, crassæ essentiæ, multum, obstruit, tumentiamque facit, potissimumque à niue, aut glacie aut à gelida aqua refrigeratum; calidum vero, quantitate modicum meatus liberat, omniumque maxime essentię tenuioris, atque ogligophorum seu aquosum. si vero citra ordinem nedum in prandio atque in cœna, sed inter

inter utrumque copiosius vinum ingeratur, tumentia corpora adstrictaue reddit; hi quidem qui ita bibunt, coctionem corrumpunt, ex qua cruditates multæ cum vino venas ingressę, meatibus officiunt. si verò ea quæ excernuntur, & retinentur in considerationem quoque veniant, retineri excrementa in corpore diu, meatus obstruere aptum natum est; eaque excerni debito tempore, atque debito modo, meatus peruios conseruat, veluti si excrementa immoderatius excernantur, immoderatius quoqne meatus omnes laxabunt. Demum ex animæ passionibus, quædam ad adstrictum alterant, vt timor, tristitia, inuidia, quædam ad laxum vt gaudium. Atque tot sunt causæ sanitatem conseruantes, atque destruentes, conseruantes inquam quæ opportune & proba mensura exercentur, destruentes quæ inopportune & praue corpus nostrum alterant.

An causæ conseruantes in corporibus meatuum symmetriam, symmetriam quoque partium similarium, atque organicarum conseruent. Cap. IX.

DOgmatici cum voluerint, sanitatem partium similarium esse calidi, frigidi, humidi & sicci symmetriam, atque organicarum sanitatem itidem in similarium ipsarum compositione, numero, magnitudine figuraq; consistere, fortasse aliqui dubitabunt, an causæ meatuum symmetriam, in qua sanitas consistit ex Methodicorum placitis conseruantes, etiam qualitatum quatuor in partibus similaribus conuenientiam symmetriamue, atq; earundem similarium in organicis probam compositionem, numerum, magnitudinem atque figuram itidem conseruare aptæ sint, vel potius omnem eæ partium cum similarium tum instrumentalium symmetriam, in qua sanitas cōsistit, vitiare atque peruertere queant. Si loquamur de perfecta sanitate, quæ similibus conseruatur, quæso an non causæ ad hanc valetudinem tuendam, quę in meatuum symmetria perfectissima est reposita, ex qua corpora per omnes meatus probissime transpirare dicuntur, erunt opportunissimæ, quæ hanc symmetriam conseruant? si ex aere incipiamus, profectò is erit temperate calidus atque humidus, substantię tenuis, atque puræ. hic enim aer simillimus est ijs corporibus recte valentibus temperamento; laxa enim corpora sunt temperate calida & humida, cuiusmodi sunt puerorum, in quorum valetudine tuenda vel etiam Dogmatici, vsum medicamentorum ciborumque temperate calefacientium atque humectantium obseruandum voluerunt, vnde lac ad cibū in ipsis, balneaq; aquæ dulcis comprobarunt. Quid igitur hęc possunt similarium partium probam temperiem vitiare? nequaquam, cum intemperies hæc cum totius tum partium debeat esse temperata, quę idcirco & ipsa vsu temperate calidorum & humidorum conseruabitur, si verum est, quod eucratum seu temperatum corpus temperatis iuuetur, sicuti distemperatum à similibus læditur. quid de optimo cibo, de potu, de somno, & de vigilia moderatis dicemus? an non hæc etiam similarium partium probam intemperiem conseruabunt? aut potius in ijsdem similaribus cum temperiem, tum in organicis compositionem, numerum, vel magnitudinem uel figuram uitiabunt? Non certe uidetur. sicut etiam non faciet motus corporum temperatus, atque moderata quies. non minus quę etiam excrementa temperate, & moderate si suo tempore excernantur probam partium intemperiem non lædent, neque morbum in partibus organicis ullo modo excitabunt. quemadmodum etiam hilaritas atque gaudium moderatum, meatuum quidem symmetriam conseruat, absque alterius partis læsione. Sed age, etiam istuc in imperfecta sanitate uideamus quid agat. An inquam causæ

causæ conseruatrices huiusmodi imperfectam sanitatem, quę posita est in symmetria nō omnino perfecta, at vel ad laxum vel adstrictum quadatenus declinante conseruantes similarium partium bonam intemperiem, & compositionē earundē probam, in organicis numerum, magnitudinem atque figuram itidem conseruabunt? Itaque supponemus symmetriam meatuum ad adstrictum paululum declinare, ex qua perfecta caloris non fiat omnimoda transpiratio, & fuliginum tenuiorumq; excrementorū euacuatio. Hæc sanitas cū non similibus sed contrarijs conseruetur, vsui nobis ad hanc conseruandā erunt conseruatrices causæ moderate laxantes. Itaque ex aere optimus erit, qui temperamento moderate sit calidus atq; humidus, substantiæ tenuis, lucidæq; An qui huiusce qualitatis atq; substātiæ erit, similarium partium temperiem vitiabit? Esto quod hoc corpus conseruādum hepar calidum vel frigidum habeat; an temperate calidus, humidusque aer hoc temperamentum vitiare aptus erit? nequaquam; siquidem non calidam hepatis lædet intemperiem, quoniam hæc vel erit temperata, vel intemperata. si temperatum erit hepar, ab aere temperato, perinde ac simili nedum non lædetur, at quinimo plurimum iuuabitur. si intemperate fuerit calidum, neque hoc ipsum lędet aer temperate calidus & humidus; quos inquam medicos atq; philosophos vnquam latuit, remissam caliditatem, intensam vehementemque hebetare, atq; emendare? experientia quotidiana nos hoc docet, quando aquæ vehementer calidæ, si aquam temperatam permiscuerimus, eam ipsam minus calidam reddemus. Itaque hepar summe calidum à temperata aeris caliditate non lædetur, sed iuuabitur, atq; non minus humiditate adiuuante calor hepatis intemperatus ad magis eucratum prouehetur. si vero hepar fuerit frigidum, nullo modo à caliditate temperata lædi potest, quando omnia temperamento intemperata, cuiusmodi frigida omnia sunt, à contrarijs non lædantur sed iuuentur. Quare in meatuum symmetria quadatenus ad adstrictum declinante, sanitatem idcirco non perfectā sed à perfecta deficientem fouente, medicamenta, quæ sunt temperate calida atq; humida, quippe laxantia, neq; partium similarium temperiem lædent, neque ex ijsdem similaribus in organicis siue instrumentarijs vel compositionem vel numerum, vel magnitudinem, vel deniq; figuram vitiare apta erunt. Idem & in symmetria meatuum quadatenus ad laxum accedente, quę itidem facit sanitatem quadatenus deficientem, dicendum putamus. Namque in corpore hac ipsa gaudente sanitate, ad ipsius quippè sanitatem conseruandam vsus conueniet eorum, quę modice adstringunt, quæ profectò frigida & sicca sunt terrenæ quadatenus substantiæ. esto etiam quod hoc corpus, priuatimque hepar calidioris sit temperamenti, quomodo huiusmodi intemperies hepatis (quæ cum non temperata sit, contrarijs ad eucratum reducitur) non iuuabitur? Nonne frigida caliditati contraria sunt? Neque est, quod aliquis dicat, in frigido corpore, & in viscere interno frigido rem aliter se habere: quando vsus frigidorum corporis totius atque hepatis frigiditatem augeat & proinde ea corpora ex Dogmaticorum doctrina lædat. Nos dicemus, nunquam corpus sanum, sed habens quadatenus meatus nimis laxos, vel vt par esset, maiores, amplioresque redditos, frigidi temperamenti iudicari debere, cum huiusmodi corpora, potius ad adstrictum quam ad laxum suapte natura (etenim frigiditatis adstrictio propria est) inclinare debeant. Quod si rursus dicatur, id fieri ex nimia laxitate meatuum oportere, quoniam laxitas meatuum est in causa, vt plurimum innati cum calidi tum humidi resoluatur, exindeque necessario corpora refrigescere; hoc & nos fatemur, fieri in corpore non sano, sed laxo morbo laborante, at in sano nequaquam ita calor & humor exolui potest, vt frigiditas in visceribus inducatur.

Quod

Quod ad præseruandam sanitatem, cognitio symmetriæ naturalis meatuum sit necessaria, quantumque hæc laxitatis, vel adstrictionis habeat in varijs cum ætatibus, tum temperamentis, tum habitibus, non esse negligendum. Cap. X.

PRiusquam ad ipsam sanitatis præseruationem ex Methodicornm placitis dicendam tractandamque descendamus, præstabit nos cognoscere, in omnibus ætatibus, temperamentis atque habitibus quantum in ea meatuum symmetria sit, aut laxi, aut adstricti, siquidem infantes plus alijs aliarum ætatum hominibus ad laxum inclinant, laxitatisque habent, & minus ipsis pueri, & post pueros iuuenes, ac post ipsos viri adultæ ætatis, atque senes. Corpora itidem temperamenti calidi & humidi, atque habitus mollis laxiores meatus habebunt, & densiores frigida, gracilia, sicca, duraque. Neque est propterea, vt cum Dogmaticis dicamus singulas ætates singulares in curatione habere indicationes, quãdoquidem cum Methodicis in omni prçter naturam laxo corpore, cuiusuis sit ætatis, temperamenti, atque habitus, adstringendum esse dicemus, magis in pueris, minus in iuuenibus, minus in adultis, & senibus, quoniam hæc corpora, quasi laxo affectu laborantia, quç plus laxi suapte natura habent, eo minus laxandum & plus adstringendum indicant. Vnde mirum non est, si ferè omnes medici recenter natorum puerulorum cutem, quod nimis laxi habeat, roborare studeant; Galenus sale conspergi voluit, Arabes inungendum oleo aliquo adstringente, cuiusmodi est, quod ex nucibus, & iuglandibus fit, alij statim enixos repente in aquam frigidam mittunt, continuò ex ipsa extrahentes. Nonnulli etiam vino adstringente cutem lauant. quod non faciunt in pueris neq; in alijs ætatibus, quod minus siquidem hæc corpora laxi habeant. Ita etiam minus est laxandum in corporibus calidis & humidis, habitus humidi, mollisque, contra plus in frigidis siccisque, habitus densi siue gracilis, & in obesis. quod plus adstricti itidem habeant, & minus laxi. Non tamen dicunt Methodici ex his colligi posse, çtates, habitus, temperamentaque habere proprias indicationes, quoniam neque çtas varia, neque varium temperamentum, neque habitus varius curationem mutabit, in omnibus enim laxo affectu vexatis, cuiusuis ætatis, temperamenti habitusque, perpetuo erit adstringendum, in quibusdam plus & in quibusdã minus. ita vt hçc varietas medicamenti naturã non euariet, sed potius quantitatem, seu efficaciam in agendo quandam, qua quædam plus adstringi, quædam minus debeant. Non est tamen huiusce varietatis ex ætate, temperamento, atque ex habitu cognitio inutilis, quando in conseruanda sanitate cum perfecta, tum imperfecta declinanteue à perfecta, huiusce rei consideratio videatur necessaria, vt his medicamentis, seu causis conseruatricibus, vel plane similibus, quæ in perfecta vsu veniunt conseruanda, vel contrarijs in declinante, vtramque opportune conseruemus. siquidem (exempli gratia) in perfecta sanitate, in perfectissima scilicet meatuum symmetria constituta, quæ similibus cõseruatur, si pueri recenter nati, qui cçteris omnibus aliarum ætatum hominibus laxiorem habitum habent (si similia ex causis effectricibus præsidia ipsorum sanitatem conseruant) opus habebunt medicamentis minus laxantibus, vtpote quç in temperamento modice sint & calida & humida; longe plus laxantia in iuuenibus atque adultis desiderantur, quod hæc corpora minus laxitatis habeant. Neque obstabit, ne hoc ita iudicari debeat, quod in pueris (quorum corpora suapte natura laxa sunt & mollia, vnde copiosius difflantur atque euacuãtur) adstrictus affectus maioris ab ipsorũ natura laxa recessus sit nota, quia nimirum in ipsis affectus

adstrictus non nisi maxima à causa fieri potest; veluti affectus laxus in adultis & senibus vehementi itidem ex causa (quod hæc corpora quippiam adstricti suapte natura habeant) concitatur, idcirco minoris à natura recessus sit nota; atqi ob id etiam minori adstrictorio medicamento opus hi habebunt. Huic dubitationi facile satisfactum iri putamus, si dixerimus, in pueris affectum adstrictum vehementiori à causa quam in adultis concitari & quidem hac ratione efficax magis laxatorium opportunius prestantiusq; procul omni dubio esset adhibendum, & medici huiusmodi adhibere admouereuè debuissent, si huius ætatis natura, habitusque permitteret. non permittit tamen pueritiæ natura atque habitus valde laxus vsum medicamentorum valide laxantium, quod, vt recte à Galeno aliquando dictum est, puerorum corpora haberent ex se vnde euacuentur, quo Medici omnes in ipsis adstricto morbo vexatis abstinere solent à magnis laxatorijs, cuiusmodi est, sanguinis euacuatio, sudorifica, medicamenta, valideque purgantia. In ætate vero iuuenili adulraque, licet ratione adstricti affectus, quod à minori causa hæc corpora adstricto morbo corripiantur, minora laxantia conuenirent, tamen, quoniam hæc corpora ferunt magna etiam laxatoria, medici adhibent efficaciora, quam in pueritia debeant, & possint, modo hæc morbi magnitudo indicet, atque vires commode ferant. Itaque ex his colligamus variarum ætatum, naturarum, habituumque cognitionem pro tuenda valetudine haud fore medicis inutilem.

An ex omnibus causis conseruatricibus, duæ tantum scilicet ciborum potuumque & aliorum continentia, atque corporum labores pro tuenda valetudine sufficiant. Cap. XI.

ETsi causę sanitatem conseruantes sex numero esse omnes fateantur; visum tamen aliquibus fuit, ad duas solummodo posse sanitatis conseruationem referri, scilicet ad vitæ continentiam, atque ad exercitium; quod nimirum ex victus, veneris, somnique intemperantia, atque ex immoderata quiete, non minusque ex immoderatis laboribus, corporum sanitas vitietur, morbique fiant: Verum per victus incontinentiam, nos non tantum ciborum, potuumque, veneris & somni vsum immoderatum intelligimus, at quinetiam ab ipsis immoderata quoque abstinentia, siquidem etiam ex ieiunijs corporum sanitas vitiatur, non minusque ab immoderata veneris abstinentia. Quare ciborum, potuum, veneris, somnique cum immoderatus vsus, tum immoderata ab ipsis abstinentia, sanitatem peruertit. Non secus, quam à quiete immoderata, atque ab exercitijs immoderatis homines in morbos delabi soleant. Porrò in hasce duplices causas omnem sanitatis conseruationem referri posse haud iniuria aliqui existimarunt. Cæterum ad victus continentiam possumus referre quoque excrementorum omnium excretiones moderatas, pręsertimque fęcum, & excrementorum per aluum atque lotij. Non minus & animæ quoque motuum continentiam. Vnde ad continentiam quæ facit ad valetudinem tuendam, & ad incontinentiam referre possumus cibum, potum, somnum, venerem animæ affectus, deiectionem, atqi mictionem. An vero aer, qui vna est ex causis, quæ necessariò corpora alterant (velimus aut nolimus aere alteramur) ad continentiam reduci queat? Nequaquam: Vnde non duæ erunt causæ, sed tres, ad quas omnes aliæ conseruatrices reduci poterunt, quippè aer, continentia, atque exercitium. Quod verò plerumque morbi fiant à ciborum, potuumque incontinentia, atque à laboribus, *In 6. epid. sect. 4.*

Hippo-

„ Hippocrates in epidemijs ita dixit: ſanitatis meditatio ciborum inſatietas, ſa-
„ borum impigritia . Alij vertunt, Profeſſio tuendæ ſanitatis, non ſaturitas cibi,
impigritas ad labores. & alij legentes ἀκοσίλην τροφῆς καὶ ἀοκνίλην πονου verterũt
continentiã & exercitationem, quæ fortaſſe idem ſonant, quod nimirum ciborum
inſatietatem , atque impigritatem, continentiam in victu quis appellare queat.
Credendum tamen fore exiſtimauimus, ne continentia omnes cauſas, quas hoc
nomine comprehendi diximus, cõprehendẽdas Hippocrates voluerit, at ciborum
atque potuum ſolummodo continentiam, atque impigritatem ad labores, per
quos exercitia intelligit. Neque ſanè immeritò, quando ſanitas licet alijs etiã
à cauſis conſeruatur, veruntamen maxime omnium eius conſeruationem pendere
à ciborum potuumque temperantia, atque ab exercitijs conſtat. Verum nos
continentià victus comprehendimus præter cibum & potum, ſomnum, venerem,
mictionem, fecumque deiectionem; atque proinde continentiam, atque incon-
tinentiam, laborum moderationem, immoderationemque, ac aeris bonitatem,
atque prauitatem tres genere cauſas conſeruatrices ſtatuimus, à quibus ſanitas
& conſeruatur & vitiatur. Quomodo autem hæ ſanitatem conſeruant, haud co-
gnitu perdifficile eſt. Ex aere quomodo conſeruetur ſanitas & perfecta & im-
perfecta, partim dictum eſt, & partim à nobis ſuo loco dicetur accuratius, namque
perfectam ſanitatem aerem conſeruare diximus qualitate calidum moderate at-
que humidum, & ſubſtantia pura, tenuique, non obſcura ſed mediocriter lucida:
& imperfectam, quæ poſita eſt in meatuum ſymmetria, aut ad adſtrictum aliquã-
tulum declinante aut ad laxum, vel calidiori humidoque aere, lucido atque pu-
ro opus erit, ſcilicet ad ſymmetriam meatuum ad adſtrictum paululum acceden-
tem, conſeruandum: & frigido, non ita humido, neque ita lucido ad laxum iti-
dem ſymmetria flectente. At de hac aeris alteratione aliàs, vt dictum eſt, ſermo-
nem habebimus. ex continentia vero atque incontinentia ſeruari ſanitatem
non perfectam dicimus, perfectam vero ſola continentia ſeruari; quippè tempe-
rantia in cibo, potu, ſomno, venere, mictione atque in deiectione, his quidem
ſingulis ſi homo cum moderatione vtatur, ſymmetria perfecta meatuũ omnium
vllo modo vitiari poterit. Imperfectam vero cum horum continentia, tum incon-
tinentia apta eſt conſeruare. Etenim imperfectam ob ſymmetriam (exempli gra-
tia) ad adſtrictum aliquo modo declinantem, ciborum parſimonia, & ipſorum
tenuis ſubſtantia, attenuanſque facultas, potuſque parcior, ſubſtantiæ & fa-
cultatis attenuantis, ſomnus ſolito parcior, & minus parca deiectio, atque
mictio copioſior (quod hæc omnia tumentia, obſtructaque leuent, meatuſ-
que modice laxent) probè conſeruare poſſunt: contra ſi ad laxum ſymmetria de-
flexerit, cibus paulo copioſior, frigidus, ſiccus & craſſæ ſubſtantiæ, potus vbe-
rior, vini meracioris, nigrioris craſſiorisque ſubſtantię, ſomnus itidem co-
pioſior, imminutio fæcum, atque vrinæ mixtio non copioſa ſanitatem conſer-
uabunt. Eodem modo de tertia cauſa erit dicendum, namque exercitationis
temperantia ad perfectam valetudinem tuendam, maxime requiritur, atque
ad imperfectam ad adſtrictum accedentem, copioſiores labores vſu veniunt;
& ad laxum inclinantem (quando quies atque ocium adſtrictum foueant)
parciores, moderatioreſque. At nunc ex ijs ſingulis conſeruatricibus cau-
ſis parcius magis de ſanitatis conſeruatione ſermonem inſtituamus, vt præſens
de hac re ſuſceptum negotium claudamus.

Quomodo ex singulis causis conseruatricibus sanitas in corporibus custodiatur, & primo quomodo ex aere. Caput XII.

EX aere hoc negocium primo exequentes, dicimus aerem ipsum aut temperamenti calidi, aut frigidi, aut humidi aut sicci, aut in his qualitatibus temperati existere, aut cũ ventis aut absq; ventis, aut substantiæ puræ synceræue, aut impuræ, cuiusmodi est caliginosus, aut ex halitu alicuius stagni, vel paludis, aut è profundo specu, aut ex cloacis aut ex cadaueribus inhumatis putridis proficiscente coinquinatus, aut nebulosus. Itaque aeris differentijs sic constitutis dicimus primo, aerem qualitate temperatum, purum, serenum omnibus corporibus ad tuendam sanitatem perfectam, cuiusuis ætatis, naturæ, habitusque esse vtilissimum. Ad imperfectam vero, quæ in symmetria ad adstrictum paululum ex quauis causa inclinante, aer temperate calidus humidusque erit opportunus, Frigidus vero & siccus si meatuum symmetria ad laxum inclinauerit, erit itidem expetendus, atque etiam obscurus, crassiusculus, veluti ad adstrictum symmetria inclinante, optimus erit purus, lucidus, nullo crassiore vapore infectus. caliginosus vero, nebulosus, atque crassus sanitate ad laxum inclinante erit itidem opportunus. Qui vero intense frigidus est, non ad conseruandam valetudinem ad laxum inclinantem, sed potius ad morbos laxos tollendos conueniet. Veluti itidem valde calidus pro morbis adstrictis tollendis magis, quam ad sanitatis in meatuum symmetria ad adstrictum, vti dictum est, inclinante, constitutæ conseruationem, conuenire dicitur. Pestilenti vero halitu vel ex stagnis, vel ex paludibus, vel ex specubus, vel ex alijs locis fetidis & putridis vitiatus, omnibus noxius. pluuiosus vero, ventosus cum borealis, tum Austrinus ad morbos quidem adstrictos excitandos est peropportunus: Austrinus, qui calidus non temperateque humidus sit, caput replet, vnde Hippoc. dicebat: Austrini flatus caput grauantes sensusque hebetantes. contra boreales venti summe frigidi & sicci meatus claudentes, ac veluti comprimentes, catarrhos concitant, phlegmonesque & alios affectus, qui à fluxione humorum concitantur. Itaque diximus aerem in qualitatibus temperatum, in substantia purum, sincerum, lucidumque esse aptissimum ad tuendam valetudinem perfectam, quod symmetriæ meatuum exactissimæ, atque sanitati perfectę sit maxime temperamento atque substantia similis. frigidum vero & siccum substantiæue crassæ, ad imperfectam sanitatem quę in symmetria meatuum ad laxum quadatenus declinante consistit, quod temperamento atque substantia sit contrarius, esse vtilem dictum est, contraque calidum & humidum, lucidum tenuemque defectuosæ sanitati conuenire deprehensum est, quę ad adstrictum accedit. Cæterum non silentio prætereundum putamus, vt quamobrem sit, intelligamus quod cum Græci tum Arabes voluerint ad infantes statim enixos, ad ipsorum sanitatem conseruandam vsum adstringentium, coroborantiumque meatus esse perquam vtilem. Galenum alias meminimus voluisse illorum corpora sale conspergenda, ad cutis meatus laxiores quadantenus, vt fortius externis aeris iniurijs resistant, roborandos. Arabes inunctionem ex oleis adstringentibus magis laudarunt, Alij cutem vino adstringente lauare, alijq; statim natos infantes in frigidam aquam tantillum immergere in consuetudine posuerunt. Quę omnia ad cutem densandam facere instituerunt. Quæ consuetudo haud planè constat, an rationi conueniat, quando omnes fateantur sanitatem perfectam non contrarijs, at planè similibus conseruari. At adstringentia meatus, aut quouis modo cutem densantia, quæ vel frigida sunt intemperate vel adstringentia, vt sal, oleum de nucibus, aqua frigida, quomodo infantium

infantium puerorum sanitati perfectæ erunt similia? cum ipsa in exquisitissima meatuum omnium symmetria consistat, in corporeque molli, laxoque, calido atque humido. Vnde meritò omnes ad illorum tuendam valetudinem collaudarunt balneum aquæ dulcis, quod hac ætate in familiari vsu apud omnes abstetrices existit, atque victum qualitate temperatum, scilicet calidum atque humidum, cuiusmodi est lac, quod illis per plures menses solummodo fit nutrimentum. Verumenimuero veritas ita videtur cognoscenda, quod scilicet pueri sani gaudeant temperate calidis atque humidis, scilicet laxatorijs, quoniam hęc similia omnino sunt ipsorum sanitati perfectæ, quæ in exquisita meatuum symmetria posita est. Fortasse ipsorum sanitatem quadantenus ratione ætatis maximæ humidę & calidæ, habitusque maxime mollis & laxi non perfectam, sed quadãtenus ad laxum declinantem, esse complures æstimantes, vsum adstringentium instituerunt. vel hoc erit, quod nos diximus aliàs, scilicet ætatum, temperamẽtorum atq; habituum varietatem haud parum facere ad rectum vsum eorum, quæ sanitatem conseruare apta nata sunt; siquidem in ijs corporibus, quę quippiam vel ex ætate, vel ex temperamento, vel ex habitu, affectus laxi habent, minus, etsi adstricto etiam affectu vexentur, esse laxandum, & in ijs, quæ aliquid adstricti habent, vt sunt ætatis adultæ, temperamenti frigidi atque sicci, habitusque gracilis, sicci atque duri, magis esse laxandum. Pueri vero statim nati cum plurimum laxi habeant, mirum haud est, si Galenus atque alij medici grauissimi senserint, statim natos adstrictorio medicamento aliquo, vt ipsorum cutis laxior siccaretur, induraretur, atque ad temperamentum eucratum proueheretur, esse tractandos, atque postea esse vtendum balneis laxatorijs, quod temperamento similia sint ipsorum sanitati perfectę. Pueri quidem statim in lucem editi defectuosa quasi sanitate gaudentes vsu adstringentium ea ipsa ex nimia scilicet laxitate ad temperatam seu eucratam contracta, pro sanitate conseruanda similia desiderant. atque hæc de tuenda sanitate ex aere. Nunc ad ea, quæ intro assumuntur declinemus.

Quomodo sanitas conseruari possit, vsu eorum, quæ intro assumuntur, vsuque somni, veneris, atque animæ passionum. Cap. XIII.

SVpposita duplici sanitate, scilicet, perfecta, atque imperfecta nunc ad ipsius conseruationem ex ijs, quæ intro assumuntur, descendimus. Quod negocium haud erit cognitu difficile, si in primis, quæ intro assumuntur in corporibus, cibum, atque potum esse etiam supposuerimus, hæcque illud profectò præstare, vt Dogmatici etiam dicunt, aut succi bonitate, aut quantitate, aut qualitate posse, non minusque & ordine, temporeque, quo assumuntur. Quod itaque ad perfectam corporum sanitatem custodiendam spectat, illud primum statuemus, quod ad cibum itidem attinet, quemcumque optimi succi leuem, atque substantię tenuis esse deprehensum est, maxime sanitatis huius conseruationi fauere, optimumque idcirco futurum singulis corporibus, cuiusuis ętatis, temperamenti, atque habitus sint, omnes medici æque affirmant, si commoda quantitate, qualitate, & optimo ordine, opportunoq; tempore exhibeatur. Itaque in primis cibi debent esse leues, tenues, atque optimi succi: facile quidem, qui huiusmodi sunt, à calore in nutrimentum vertuntur, optimumque generant sanguinem. Quorum sanè vsus optimam meatuum symmetriam nullo modo vitiare vel euertere potest, pręsertim si qualitate, quãtitate, ordine temporeq; opportune respondeant.

Qualitate

Qualitate inquam, cibus temperate calidus atque humidus esse oportebit, Etenim huiusce temperamenti qui est, simillimus itidem corporibus, quæ gaudent exquisita valetudine, ac vel etiam substantia molli, & leui. Cuiusmodi exempli gratia sunt lac, oua gallinarum recentia, ex carnibus hædinæ, vitulinę, gallinarum iuuenum, caporum, turturum, perdicum, turdorum, phasianorum & similium; Diximus, modo qualitate conuenienti exhibeatur, quia vti dictum est, prædicti cibi & similes alij substantia molli humidaque temperate, atque temperamento calido & humido itidem temperato præditi similes sunt. Hi quidem probe nutriunt, facileque à natura concoquuntur, neque possunt, nisi illorum quātitas excesserit, meatus vel externos vel internos aliquo modo vitiare. Recte adiunximus, modo quantitatem non excesserint conuenientem, quando etiamsi cibus optimus sit, copiosior quàm deceat capiatur, copiosiori sanguine quē generat, poterit aliquo pacto in meatibus vitium inducere, vt nimirum multitudine sanguinis meatus angustiores reddantur. De horum vero ciborum quantitate non æque ab omnibus deliberatum est, siquidem alij sobrium cibum planè esse efficacissimam causam, qua valetudo maxime conseruatur, voluerunt. siquidem ciborum copia præterquam quod plurimum faciat nutrimentum, & excrementorum copiam suggerat, qua morbi complures gigni possunt, etiam in corpore tumentiam, adstrictumue affectum copiosus cibus concitat. Hinc Hippocratem in epidemijs dixisse constat: præcipuum sanitatis studium esse cibis non satiari. Neque tamen recte facere illos putamus, qui nimis sobrio, parcoque victu viuunt. laudatur autem illa ciborum quantitas, qua corpora neque nimis repleātur, neque nimis resoluantur. hoc quidem morbos laxos facit, illud adstrictum. sunt qui pluries in die cibum capiunt, & qui bis vel semel tantum, hoc quidem non laudandum videtur, præsertimque in corporibus ad laxum inclinantibus, illi vero, qui ex consuetudine pluries capiunt, si bene concoquant, non improbandi. etenim corpora robusta, plurimum innati calidi habentia, multo cibo gaudent, quæ vero inter robusta, & debilia media sunt, bis in die cibum capere possunt, tantumque per vices capere, quod probe concoquant, & seruato tempore concoctionis ipsum cibum assument, atque non citra ordinem, nimirum prius eos cibos, vbi ipsorum varietas aderit, ingerere debebunt, qui facilius coquuntur, tenuiorisque substantiæ sunt, & mollioris, & postea duriores concoctuque difficiliores esse assumendos. Huiusmodi itaque cibi apti sunt perfectam valetudinem tueri. idem de potibus dicendum, si vinum sit, illud sit mediocriter generosum, & quandoque pauciferum præstabit magis quantitate moderata, eaque proportione ciborum quantitati congrua. Zithum etiam ex hordeo, vel ex tritico paratum eodem modo, quo uinum laudauimus, in moderata quidem copia conueniet. Caueantque intra cenam & prandium, ieiunoque maxime stomacho à copioso potu vini, vel Zithi, & similium potuum. quia coctionem ciborum maxime turbat, cruditatesque hic vsus multas suppetit. porrò diximus huiusmodi cum cibis tum potibus sanitatem perfectam custodiri. Nunc quomodo imperfecta ijsdem conseruanda sit, dicamus. Ad eam quæ ad adstrictum vergit (etsi cibi optimi succi, leues, & tenues omnes conferuent) particulatim temperamenti calidi atque humidi, substantiæque tenuioris desiderantur, cuiusmodi sunt, oua gallinarum sorbilia, recentissimaque; ex piscibus saxatiles, ex carnibus hædinæ, vitulinę, gallinarum iuuenum, atque etiam gallorum iuuenum, maxime vero, columbarum, turturum & similium. ex ferculis vero, folia boraginis, buglossi, melissæ, asparagorum, fœniculi, maluarumque ex iure cocta, vel in aqua, & oleo amygdalino, vel olearum dulcissimo esitata. Iuuat hæc corpora vsus ciborum maxime parcus, & quandoque leuis inedia, cibique temperamenti etiam calidi atque humidi esse debebunt. Contra, crassiores cibi, copiosiores, frigidiores

In 6. epid. sect. 4. text.

diores

diores vorati, apti sunt ad sanitatem (quæ ad laxum versa quadantenus videtur) conseruandam. De potu itidem, si vinum sit, corporibus ad laxum inclinantibus, substantiæ quadantenus crassioris esse oportebit. cuiusmodi sunt nigra, & quę aliquid austeri saporis habent, modo etiam ipsorum vsus moderatus vel paulo plenior sit. Contra ad adstrictum deflexis apta erunt tenuioris essentiæ, alba vel non colorata, cuiusuis austeritatis expertia, vel modicæ austeritatis; dulcia vero ad id vtilia erunt, modo in pauca quantitate ebibantur, sintque alba, & tenuioris substantiæ. Hæc de ijs, quæ intra assumuntur, nunc de somno, de uenere deque animi affectibus loquamur. Quod ad somnum pertinet, ad venerem, atque ad animi affectus sanitatem conseruantes, eamque particulatim, quę perfecta est, illud in primis statuendum est, somnum quidem naturalem, qui est symptoma, fieri corporibus ab omni motu plane cessantibus actionum animalium, in qua profecto quiete in corporibus facultas naturalis efficacius agit, ad cibum attrahendum, retinendum, concoquendum, atque ad excrementa, quæ in coctione ciborum potuumque generantur, etiam excernenda, Quo factum est, vt somnus, qui noctu a cena fit (in quo dormientes primo in dextrum latus, & postea in sinistrum decumbunt) quietus absque somnijs turbulentis, suauis, moderatus, vtporè qui durat, quoad in stomacho concoctio probe absoluatur, humores concoquendo, atque digerendo sanitatem maxime conseruare sit aptus; At nedum hæc hic somnus præstat, sed morbos etiam atque symptomata iam oborta sanat: vnde meritò ab Hippocrate somnum in acutis morbis bonum esse, nobis traditum est, si febrem, vel dolorem, vel delirium sedat. *In 2. aphor.*
" De quo ait etiam: vbi somnus delirium sedat, bonum, nimirum humores noxios concoquendo, atque digerendo. Qui vero in die fit, noxius est, caput enim vaporibus, humiditateque replet atque adstrictam passionem vel facit, vel auget.
" vnde dicebat Hippocrates: interdiu vigilare, noctu vero dormire oportet. hic itaque somnus nedum non conseruat sanitatem, at quinimo ipsam vitiat, atque euertit. Nocturnus verò bonus est, & vna ex præcipuis causis sanitatis conseruatricibus fit, sed tamen, vt dictum est, non omnis, sed moderatus solummodo: Immodicus enim à concoctione genitis excremētis impedimento est ne excernantur, atque à calore ab intro foras non euocato (qui post somnum euocatur) ne tenuiora etiam digerantur, & per poros cutis exhalent. quæ euacuatio non fit, in dormientibus, quod habeant dormientes exteriora frigidiora: Vnde dicebat Hippoc. Vigilantem circa exteriora manifeste esse calidiorem, contra dormientem intus calidiorem, extra frigidiorem: igitur somnus prolixior, & immodicus caput replet humiditate, caloremque natiuum obruit. quiescentibus enim sensibus (qui suo motu siccant humiditatem) augetur humiditas, atque ita, vt calorem ipsum (propter nimiam quietem per somnum longum, atque propter humiditatem nimiam suffocantem) extinguat. Porrò colligimus ex ijs, somnum nocturnum moderatum maxime sanitatem conseruare, idemque & vigiliam, quæ in die fit, secundum consuetudinem præstare. Quæ noctu autē fit, immoderataq; sanitatem vitiat: namque hæc in stomacho & in visceribus cruditates gignit, spiritusq; immoderatius resoluit, à qua cum venæ crudo sanguine seu succo repleantur, meatus quidem obstruuntur. Venere quoque temperata sana corpora gaudent, quod nimirum temperata sint, calida humidaque, vnde semine abundant: immoderata vero venus corpora ad laxum mutat. Hilaritas quoque moderata maxime sanitatem diu incolumem seruat, veluti immoderata hilaritas, atq; lętitia ita ad laxum ducit, vt ab ea immodica, repentinaque quosdam maxime & læsos fuisse, & non raro interijsse constet. Itaquæ hæc omnia ad eam sanitatem, quæ perfecta est, tuendam aptissima sunt. Nunc quæ defectuosam etiam seruent dicamus. atque primo ad adstrictum quadantenus mutatam si de somno *In 6. epid. sec. 4.*
loquamur,

loquamur, is debet esse itidem optimus, nocturnus scilicet suauis iucundusque, sed longe breuior, vtpote qui solummodo, quoad stomachi concoctio peracta sit, duret, vnde diurna vigilia huic negocio erit vtilis, atque forte, quæ longior, vnde in his somnus debet esse parcior, vigilia vberior, vnde mirum non est, si hi, vt sanitatem conseruent, mane maturius surgant, & diu vigilent. Vbi vero ad laxum corpora inclinant, homines mane tardius expergisci debebunt, atque tardius itidem è lectulo resurgant oportet. Namque somnus longior replet, adstrictumque facit. Quare istis somnus longus, & vigilia breuis conueniet. Quibus conueniet etiam à venere abstinentia, quando venus laxet corpus, quæ tamen conueniet moderata corporibus ijs, quæ ad adstrictum versa sunt. De animi quoque affectibus, qui laxiore constant habitu, caueant ab immoderato gaudio, atque ab immoderata animi hilaritate, quoniam hæc laxum affectum augent, qui vero adstrictiore habitu præditi sunt, hilaritate & gaudio moderato maxime iuuantur. contra, timor, męstitia, studium, ira & similes aliæ passiones faciunt, quando homines, si diu in his perseuerauerint, in affectum adstrictum facile incidant.

De sanitate conseruanda ex retentione atque excretione excrementorum. Cap. XIV.

IN corporibus temperatis perfecta valetudine gaudentibus vsus euacuationis excrementorum debet esse quoque moderatus, vt ipsorum quantitas respondeat ciborum atque potuum assumptorum quantitati, præsertimque si de alui deiectionibus atque de vrina loquamur, ad seruandam in his sanitatem homines procurent solitam excrementorum euacuationem solito tempore, atque esse concocta excrementa oportebit, quæ si cruda sint, cruditatis causa remouenda: si cibus, vel potus fuerit nimius, ita vt, natura non recte ob id concoquat, diminuendus erit, & si fuerit id ex alia causa, ei (vti dictum est) erit prospiciendum. In hisque, vt summatim dicam, procurandum erit, ne assumpta in corpus nimis contineantur, scilicet excrementa, quæ ab ipsorum generantur coctione, namq; si immoderata horum fuerit retentio, pletoria & cachochymia fiet & corpus ad ad affectum adstrictum delabi necesse erit. quæ omnino, vt posterius dicemus, erit tollenda. sed cauendum etiam erit, ne excrementorum euacuationes ita augeantur, vt ad laxum itidem corpus deducant. atque hæc de perfecta sanitate, nunc ad imperfectam venimus, & primo ad illam quæ ad adstrictum declinat. Ex hac itaque meatuum imperfecta symmetria, timendum omnino erit, si plurimum augeatur, ut ad complures morbos adstrictos homines prouehantur. Hanc vero symmetriam conseruabunt ea omnia præsidia, quæ omnes solitas euacuationes propter aliquam causam diminutas, in pristinum restituent, scilicet, si fæcum purgatio diminuta aut suppressa fuerit (quidam enim suapte natura per plures dies nihil egerunt, seu per ventrem excernunt) erit medicis pręsidijs restituenda. Alij parum mingunt, & raro, alij, quibus vomendi consuetudo fuerat, vbi cessarunt à vomendo, male se habuerunt. & in non paucis, qui ex consuetudine plurimum sudabant, sudores ipsi cessantes sanitatem vitiare solent, non minusque menses soliti si defecerint in mulieribus, atque in viris solitæ hemorrhoides cessauerint, corpora in morbos delabi solent. Demum qui per nares soliti sunt multam pituitam excernere, si hæc purgatio itidem cessauerit in multos morbos adstrictos incident, in eosque præsertim, qui capitis partes vexare solent. cuiusmodi est, apoplexia, paralisis, uertigo, surditas, tinnitus aurium, & similes alij affectus. Igitur si fæces tarde & in pauca quantitate expellantur, laxanda

erit

erit aluus medicamentis tum intro inditis, tum exterius adhibitis. Intro inditis, aut per os, aut per aluum. Varia sunt, quæ (præter medicamenta purgatoria) aluum laxant, atque emolliunt, fęcesque educunt; ex cibis complures sunt illud commode facientes, vt passum, vinum dulce, oleum dulce, cuiusmodi est amygdalinum, sesaminum, est & butyrus recentissimus ad laxandum ventrem sane, maxime vtilis. sunt passullæ quoque & persesolę copiosius deuoratæ, & in vino dulci decoctæ cum multo saccharo, vtiles: in vsu etiam sunt ad laxandum per noctem sub dio cælesti rori expositæ cum saccharo multo. Pruna quoque Damascena quę dulcia sunt, neutiquamque austera, vel acida, in vino dulci decocta additoque saccharo: prunorum pulpa cocta editur, atque ius ipsum bibitur, antequam aliud cibi genus assumatur. ius quoque ex aqua paratum mercurialis, vel betæ, vel brassicæ, cum oleo dulci atque sale copiosius, scilicet ad libram epotum aluum commode laxat. Antiquis vsitatum fuit quam familiarius ius brassiæ ex aqua ita paratum: Accipiebant sexdecim fasciculos paruos cimarum brassicæ, & singulos scilicet vnum post alium in aqua feruente in lebete supra ignem posito separatim imponentes, feruefieri paululum permittebant, mox extrahebant. Etenim primum inijciebant vnum fasciculum, quem, cum efferbuerit tribus vel quatuor ebullitionibus, extrahebant, atque alterum imponebant, quem itidem mox, cum paululum ebullierit, extrahebant, & mox tertium, deinceps quartum, atque sic alios singulos quoad ad sextūdecimum deuenerint, huiusmodi ius expressum seu (vt vocant) brassicæ infusionem cum oleo & sale dabant, ad semi libram, & etiam ad libram. quod profectò ius, vt etiam apud nostros deprehensum est, maxime est laxatorium. Ex medicamentis apud nostros multa sunt (etsi à Methodicis ipsorum vsus, vti aliàs diximus, non fuerit laudatus) est quidem aloe lota & preparata ex succo rosarum, vel ex infusione, vel ex succis cichoraceorum scilicet herbarum refrigerantium. Matronæ Geneuenses nobiles (etenim apud complures vsus est, vt ex semetipsis multa medicamenta parent, sibijpsisque, & ipsarum familię comparent) aloen parant ex cremore ptisanæ hordeaceę, eiusque vim anastomoticam seu igneam humiditate illa corrigunt, huiusce medicamenti vsum possunt homines cum minori noxa exercere, statim ante cęnam vel ante prandium eius drachmam, vel semidrachmam assumentes. aliqui statim ante prandium vel ante cęnam floris casiæ Abissinæ (scilicet illius, quæ corticem rubrum habet, hanc Ægyptij nigræ maxime præferunt Abissinamq; à calore illiusce gentis appellarunt) duas vel tres drachmas, aut duas drachmas cum vna pulpæ tamarindorum. sunt qui semidrachmam rhabarbari ex passullis ad mouendam aluum, & etiam drachmam assumunt ante prandium per quatuor horas. Non desunt, qui ius foliorum senę vel ex iure pulli, vel ex sero lactis, vel ex vino dulci paratum commendant. Alijs aluus probe obediens reddita est vsu senæ itidem puluerizatæ, à semidrachma ad drachmam vsque, statim cum vel ad prandium vel ad cenam eunt, ex vino assumserint. sunt & passullæ, & pruna decocto itidem senę macerata vel decocta. Hæc pauca ex laxantibus ventrem nobis sufficient. Balani parantur ex melle, sale & aliquando addita hyera picra, vel cum alio medicamento laxatorio, sed familiares sunt ex melle & sale parati. In pueris nostrę nutrices vtuntur ijs, quos ex lardo porcino parant. Addimus nos ex saccharo parari & in pueris, & in alijs omnibus valde vtiles. Clysteres etiam emollientes, qui parantur ex decocto maluarum, altheæ, mercurialis, betę, & similium, cum oleo dulci, & sale; vel ex hydromele, oleo, atque sale. Exterius etiam vmbilicum & omnem ventrem butyro recenti inungunt, aut oleo amygdalino dulci recentissimo in pueris vt ventrem laxent. Nonnulli vmbilicum itidem ea causa inungunt oleo ex floribus ciclaminis parato, alij ex vnguento arthaneta in officinis vocato: idem præstabit insessio

in balneum aquæ dulcis ex folijs, vel ex radicibus altheæ, maluarum, mercurialis, & ex seminibus fænugręci, lini, fæniculorumque paratum. Cum vero vrina in ipsis pauca, & tardius quam fuerit consueta reddatur, etiam ad conseruandam meatuum symmetriam ad adstrictum declinantem, seu melius ad prohibendum ne prorsus ad adstrictum corpus perueniat, studiose ipsius mistionem liberam facilemque reddere debebimus. Quod vsu partim ciborum & potuum, partim medicamentorum vreticorum erit agendum. Ex cibis conueniunt suo tempore asparagi ex aqua decocti cum oleo, aceto & cinnamomo conditi, item recentes maluarum cauliculi, atque etiam cucurbitarum cimæ eodem modo decoctæ, & radices cimini, pastinacæ, petroselini decoctæ & acetariorum modo deuoratæ, nec minus cepa, allium & porrum decoctum deuoratumque mouet vrinam. Qui ex herbis crudis delectantur acetarijs paratis ad adiuuandam vrinam ijs vtentur, quæ parabuntur, ex pulegio, sio, cardamine, nasturtio, eruca, felino vulgari, atque apio palustri; ex radicibus vero raphani vulgaris, rapunculique radix cruda esitata efficaciter vrinam mouet. rapum itidem, & napus decoctus cum seminibus fęniculorum idem præstant. Ex medicamentis vero, decoctum radicis fęniculi, apij, petroselini, smirnij, sisimbrij, cardaminis minoris, nasturtij, radicis anonidis, eringijque marini, erithrodani, acori, cyperi, gingiberis, & similium ex aqua paratum ad vncias sex exhibitum, est valde efficax. Quidam exhibent semina trita nasturtij, vel thlaspeos, ad geminas drachmas ex vino albo. Efficacissima vero sunt semina erisimi primi, cuius plantam exhibuit Matthiolus in suis commentarijs ad Dioscoridis libros, lac vero etiam non minus commendatur ab omnibus medicis, expressum ex seminibus melonum, cucumeris, ex aqua stillatitia ononidis; sed iam lac proponio, quo Aegyptij familiarius ad vrinam suppressam vti solent. Accipiant exempli gratia seminum melonum, cucumeris, cucurbitę, portulacæ an. vnc. 5. seminum, maluarum, erisimi, nasturtij, petroselini, apij, an. 3. ij, cõtundunt oĩa in mortario, & ex aqua ononidis vel ex decocto glizirrhizæ recentis, succũ exprimunt, quẽ vnica ebullitione feruere iuxta ignẽ positũ sinunt, mox addito modico sacchari candidi ad vncias quatuor calidũ exhibent. Qui plura desiderãt, legant tertiũ librũ atq; vndecimũ, in quibus longe plura, quã hic fecerimus, vretica medicamenta proposuimus. Qui vero consueuerunt habere copiosas per nares excrementorum purgationes, præstabit easdẽ conseruare, & si fuerint diminutæ, vtilissimũ erit easdẽ denuo errhinis medicamentis vocatis procurare, ne ea retenta excremẽta adstrictos morbos faciant. Quæ medicamẽta id præstare valeant, in præcedẽti libro satis superq; diximus; familiaria tamen ad id erunt succus amaraci, uel betæ, uel maluarũ, uel altheæ in nares attractus, & postea succus radicũ iridis recentium, atq; cyclaminis in nare itidẽ attractus. sed de his satis superius dictũ est. Eodẽ itidẽ modo, qui vomitibus vti soliti fuerunt (si amplius solito modo non fiant) eodemq; modo plura excrementa educere, ad subleuandum & stomachum & alias partes corporis, oportebit medicamentis vomitorijs, quę nos superiori libro proposuimus, eosdem vomitus reuocare: hoc sanè plurimum faciet ad sanitatem conseruandam. Ægyptij, atq; Arabes bis in mense sanitatis tuendę gratia in balneum eunt, in quo aqua ex liquiritia cum modico seminum fœniculi decocta stomacho repleto, ter quaterque vomunt, & posteaquam per vomitum plurimum vomuerunt, in calidarium secedunt, ibique multum etiam sudant, mox lauantur aqua tepida, atque ita seipsos à morbis hac via diu præseruare solent. Qui vero per sanitatis quoque tempus sudare soliti sunt, si is sudor cessauerit, denuo ipsum procurare debebunt, aliter ipsos in morbos labi est necessarium. Quibus vero prę sidijs sudores mouentur, aliàs à nobis scriptum est & scribemus etiam de ijs accuratius in libro vndecimo, in quo ex professo de euacuationibus suppressis restituendis sermonem habebimus.

habebimus: elici vero sudorem docuimus sicco calore laconici ex carbonibus accensis, vel lapillis ignitis intro inditis, aut fomento calorifico, aut aqua calida vel in vtre vel in vesica, vel in vasculo aut ligneo, aut æneo, aut testaceo posita, aut simili alio modo incalefacti. Qui vel hæmorrhagiam copiosam habere solent, vt puerorum complures consuescunt, debent non permittere vt ea euacuatio supprimatur, quæ si aliquando cessauerit, vel fomentis exterius laxatorijs calidis vel intra nares quibusdam inditis, illam denuo promouere debebunt. nonnulli scalpello venas intra nares positas, vt denuo hæmorrhagia restituatur, scarificant. De qua venarum scarificatione nos in libris de medicina Aegyptiorum scripsimus. Alij graminis spicas intus imponentes, venas aperiunt, sanguinemq; educunt, ad quam mouendam vacuationem spicæ graminis, quod gramen manne vocant, & graminis crucis sunt aptissimæ. Eodem modo omnis consueta euacuatio sanguinis vel ab hæmorrhoidibus vel ex vtero in mulieribus, si aliquando cessauerit, erit reuocanda, ijs præsertim medicamentis, quæ in precedenti libro meminimus. His præmissis, aliud ad sanitatem ad adstrictum declinantem conseruandam adiungimus, quippè ex huiusmodi meatuum adstrictione, licet multa hæc adstrictio non sit, corpora tamen in plethoram, atque in Cacochimiam quandam incidere, quæ ni corrigatur, & tollatur homines in morbos adstrictos prolabi est necessarium. Itaque si ex illa symmetria meatuum ad adstrictum quadantenus versa, atque diu neglecta, in corporibus aut plethora, aut cacochimia contigerit, opera danda erit, vt vtraq; tollatur, quod ni fiat, procul dubio ita sanitas vitiabitur, vt in morbosam constitutionem corpora prouehi sit necesse. Plethora vero priuatim tollitur euacuatione. Etenim dicebat
" Hippocrates: Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio. Ad mo- *In 2. aphor. 22.*
liendam vero euacuationem complura præsidia sunt necessaria, primum sanguinis euacuatio, quę fit aut vena, aut arteria secta, aut malleolorum scarificatione (quam aliàs ex Galeno ostendimus vicarium esse auxilium venæ sectionis) aut cucurbitulis cum scarificatione appositis, aut menstruorum, aut hæmorrhoida- *Ex 2. aph. 17.*
rum prouocatione. Menstrua verò atque menses suppressi quibus medicamentis restituantur, reuocenturque & superius dictum est, & in libro xi. rursum accuratius dicetur. Hęmorrhoidasque prouocabimus & appositis hirudinibus (sanguisugis vulgo vocatis) aut medicamentis anasthomoticis idest aperientibus, vel rarefacientibus seu laxantibus quouis modo, à nobis aliàs memoriæ traditis. Secundo corpus Plethoricum inedia, seu abstinentia à cibo & potu euacuat, Quod complures non ignorantes, cum eos ciborum satietas, & inappetentia, cum grauitate corporis, tenuerit, continuò seipsos releuant, tenuissimo victu per aliquot dies instituto atque ab ipsis sedulo obseruato. Hac ipsa ad prohibendos morbos, qui à repletione fiunt, nihil esse præstantius, deprehensum est. Vnde meritò Plinius dixit; Vtilissimam esse in cibis temperantiam: & Hippocrates, sanitatis *In lib. 18. hist nat. cap. 5.*
studium esse præcipuum non satiari cibis, tradidit: Quo complures sanitatis con- *In 6. epid. sect. 4.*
seruationi maxime studentes, nunquam ex prandio, vel ex cœna cibis saturati resurgunt. Balneum quoque naturale, scilicet aut sulphureum, aut bituminosum, & arte factum ex dulci aqua calida, humorem digerendo plethoram adimit, Sudoremque mouere in hisce corporibus etiam est vtilissimum. De quibus singulis in alio libro præsidijs seorsum & accurate scripsimus. Exercitium vero esse aptissimum ad plethoram tollendam, aliàs demonstrauimus: & quibus modis fieri etiam debeat, quæque eius differentiæ sint, atque quas homines repleti ab exercitijs vtilitates capiant satis diligenter indicauimus. Somnus itidem ab inedia, à balneo, ab exercitio, atque à sudore maxime corpus euacuat, atque laxat: siquidem ab illis cum humores in extimis partibus absumantur, in somno à calore intra reuocato humores in interioribus quoque corporis partibus existentes

 absumantur:

absumantur: atque hęc sunt plethoram in corporibus minuentia, atque adimentia. Nunc, quæ cacochymiam, quæ est particularium humorum, excrementorumque plenitudo, minuunt, etiam dicamus. Hæc verò sunt quouis modo corpora purgantia, scilicet primo, per os deuorata, cathartica vel ea lenitoria (vt aiunt) vel eductoria seu attractoria sint, aut per vomitum purgantia, cuiusmodi est albus elleborus, stimi præparatum & similia. aut per ventrem, vt est scamonium, colocynthis, & similia. Clysteribus etiam hæc purgatoria & similia in ventrem purgationis gratia induntur, quæ etiam menstrua, hæmorrhoidas, atq; vrinam mouent, cacochymiæ tollendæ remedio sunt. at cum de his omnibus in altero libro sufficienter scripserimus, idcirco nihil aliud in presentia meritò attigimus. atque hæc est sanitatis, in meatuum quadantenus ad adstrictum symmetria declinante consistentis, conseruatio. Nunc quomodo in corporibus ad laxum declinantibus, eadem sanitas conseruetur, dicendum est. porrò hæc corpora symmetriam meatuum habent nimis ad laxum accedentem, quod nimirum aut meatus cutis nimis laxos habeant, aut aliquem alium meatum ex externis vel internis quauis de causa ampliorem laxioremque redditum. Itaque hæc sanitas vitiata vsu adstrictoriorum medicamentorum restituitur. Vnde diximus plures olim in pueris statim enatis consueuisse ipsorum cutem densare, aut sale vel puluere rosarum, vel myrtillorum ipsorum cutē aspergentes, vel oleo vel vnguento adstringente ipsam inungentes aut alio persimili auxilio vtentes. Qui verò laxiorem ventrem habent, ex quo plurimum deijciant, vel meatus vrinarij laxiores itidem redditi sint, vnde vrina immoderate profluat, vel etiam vasa seminalia itidem habeant, quo semen quoque profluat copiosius cum venere & citra venerem, adstrictorijs medicamentis opus habebunt. Qui facilius crebriusque vomitant, non minus quam ij, quibus aut per nares, aut per os, aut per ventrem, aut per vrinam, vel per vterum vel ab hæmorrhoidibus sanguis aut immoderatius, aut crebrius emanat, eodem modo præsidijs adstrictorijs tractandi sunt. Demum & quibus frequentius sudores quoque copiosi erumpunt, idem faciendum. Ex his omnibus causis corpora quouis modo ad laxum tendentia, si ipsorum sanitas conseruanda sit, opus habebunt præsidijs adstringentibus, cibo potuque scilicet pleniore vtendum erit, quiete seu ocio somnoque largiori, pauca venere, & medicamentis quouis modo aut obstruentibus aut claudentibus, aut densantibus meatus, à Methodicis astrictorijs vocatis. Atque hæc de corporum sanitate cum perfecta, tum imperfecta quippè ad adstrictum vel ad laxum declinante, ex ijs, quæ in corpus & retinentur, & excernuntur, conseruanda, dicta sint.

De sanitate conseruanda ex corporis motu, scilicet ab exercitijs. Cap. XV.

CORPORA, quæ sanitate exquisita gaudent, ad eam conseruandam moderatis exercitijs vti opus habent, sic & moderata quiete; namque exercitia superfluentia excrementa in ambitu corporis digerunt: hæc sane maxime vtilia sunt ad poros cutis expurgandos, atque laxandos. Diximus autem in exercitijs faciendis tria esse ad vnguem seruanda, scilicet, vt nunquam homines cruditatibus abundantes exerceantur, quoniam cruditates in venas rapiantur meatusque obstruant, atque exinde ad adstrictos morbos transitus fiat, ob idque etiam non conuenire exercitium nisi prius in stomacho & in hepate peracta sit concoctio. Itaque exercitatio adeunda non est nisi post excrementorum per ventrem & per vrinam factam euacuationem. Quo intelligitur, quamobrē Hippocrates dixerit:

labores

labores cibos præcedant: idest, exercitationem ante prandium vel ante cęnam per paucas horas fieri oportere, quod tunc temporis perfecta sit concoctio, nullæque cruditates sint, quæ à calore exercitijs exercitato auctoque in venas atque in habitum corporis trahi possint. Tertio exercitij quoque quantitas seu mensura intelligi oportebit, scilicet quoad corpus intumescat, & color illi floridus appareat, motusque promptè, æqualiter, concinneque edatur, atque sudor cum calido vapore mixtus appareat, exercitationem leniter factam, non violentam, tandiu esse continuandam: illicoque cessandum ab exercitatione, si contractior corporis moles videatur, si floridus color euanescat, atque non minus, si motus corporis promptitudo, æquabilitas, atque concinitas mutari cęperit. at cum hæc etiam aliàs meminerimus, nihil aliud à nobis est dicendum. idemque de exercitiorum differentijs: cum satis superque & de ijs singulis, in superiori libro scripserimus, inter genera exercitationum præcipue comprehendentes, ambulationem, cursum, saltum, pilæ ludum, frictiones, gestationes, equitationes, vectiones, atq; alias exercitationis species ad vsum medicinæ facientes. Cæterum his præmissis, iam de præseruatione illius sanitatis, quæ & ad adstrictum, & ad laxum declinat, agere incipimus, Ad illam enim omnes exercitationes, quę quadantenus humores superfluentes digerendo atque siccando, meatus laxiores reddunt. conuenient: cuiusmodi (exempli gratia) sunt frictiones, multæ, molles, ad omnes partes corporis, maximeque eæ, quæ ex oleis laxatorijs fieri solent, actu calidis, cuiusmodi est chamemelinũ, irinum, liliorum alborũ, amygdalinũ cum dulce tum amarum, atque etiam commune, quod adstrictionis sit expers. ambulationes lentæ, sed longo itinere factæ plurimum resoluunt, etiamsi per loca plana fiant, longe plus digerunt, & laxant, quę per loca inæqualia fiunt, montuosaq; præsertim; cursus adhuc magis: ex mitioribus vero sunt, gestationes, equitationes, vectiones & similes aliæ, de quibus cum aliàs sufficienter egerimus, non est vt in præsentia iterum eadem repetamus. Quæ vero ex corporibus ad laxum declinant, quiete potius quam motu illis est opus, vel si exercitium conueniat, quam paucissimum esse debebit, quo meritò in pueris lactantibus æstimatum ab omnibus est, pro exercitio (quod ipsorum corpora maxime ad laxum accedant) satis esse leuem moderatumque motum, qui fit in ipsorum cunabulis. Quare qui ad laxum naturam, habitumque habent inclinantem, ab exercitijs se cauere debebũt, quietisq; quã motus vsus illis erit magis proficuus. & hæc de sanitate conseruanda. Cæterum cum quidam affectus sint, qui cum morbi (quod non grauiter lædant actiones neque animales, neque vitales neque naturales) dici non debeant, in habentibusque sanitatem imperfectam obseruentur, meritò nos quoque duximus fore, vt de præseruandis à morbis etiam corporibus, quæ prædictis vexantur, sermonem haberemus. Quod eo etiam libentius faciemus, quòd alij quoque dogmatici medici viri eruditissimi fecisse visi sint.

De sanitate in ijs corporibus conseruanda, quæ lassitudinibus laborant, & primo de methodo qua lassitudines sanari queant. Cap. XVI.

Solent nonnunquam corpora etiam sana, quibusdam affectibus leuioribus molestari, qui ne ipsi in morbos mutentur, vtile erit, vt pro illorum quoque corporum conseruatione, quibusdam adhibitis præsidijs, eos affectus tollamus, ex ijs vero frequenter occurrunt lassitudines, cruditates stomachi, horrores, rigores, refrigerationes, calores, sitire, atque corporum cum gracilitates, tum obesitates.

obesitates: quæ omnia corrigi in sanitatis tuendæ gratiam debebunt. Cęterum cum hi omnes affectus, corpora ad adstrictum vergere, seu ab adstricto vitiari denotent, eos si medicis præsidijs abigere voluerimus, nihil aliud esse videbitur, quam iterum agere de meatuum symmetria ad adstrictum declinante, conseruanda. Primum autem à lassitudinibus principium faciemus: de quibus primum dicemus, quid sint, quotuplicesque & à quibus causis iuxta Methodicos fiant, atque exinde esse affectus adstrictos demonstrabimus. Lassitudinem vero esse dicimus caliditatem immodicam in musculis atque articulis ab immoderata exercitatione factam, eamque à febre differre, quod febris sit non musculorum & articulorum solummodo, sed totius corporis, si Galeno credendum, immoderata caliditas. Neque in dubiũ a quopiam reuocandum putamus, ipsam profectò lassitudinem immodicam caliditatem in musculis articulisque esse, at si dixerimus esse caliditatem immoderatam cum dolore, seu cum tristi sensu, perfecte ipsius essentiam definiuisse videbimur; Triplex autem est in lassitudinibus sensus, vtique putantibus, qui ijs laborant, vel conquassatum sibi videri aliquid, verberatumq; vel tendi sibi vndequaque corporis molem, vel tanquam à multis quoties mouentur, vlceribus corpora affici: quo triplicem omnes fecerunt lassitudinem, scilicet vnam à sensu seu à dolore vlceratiuo, vlceratiuam appellatam, alteram à tensione tensiuam, atque tertiam phlegmonodem, idest inflammatoriam. In vlceratiua densa & horrida (auctore Galeno) cutis apparet, & dolent veluti qui vlcera multa habent alij cute, alij etiam carne subterposita. in tensiua vero cum calore immodico tensionisque sensu molesto in musculis ac vel etiam in neruis, recte musculorum fibræ tendi perinde ac in conuulsis videntur. redditque huiusmodi lassitudo homines valde pigros atque ad motum ægros. Denique inflammatiua dicta est, quoniam ab ea ipsa homines lassati partes veluti contusas atque inflammatas sentiant. hæc inflammationi similis videtur, & propterea ex contactu dolent, atque partes læsæ calidiores apparent: Hæ à duplici causa excitari solent, plerumque à causa procatarctica scilicet, aut ab exercitijs immoderatis, aut ex itinere, vel à simili alia causa. Nonnunquam absque causa procatarctica, fluunt scilicet ab humorum multitudine. Has vero lassitudines spontinas medici appellarunt, neque veras esse lassitudines non paucis visum est, cum hæ facillime in putridas febres mutentur, omniumque maxime, quæ inflammatoriæ dicuntur, namque hæ paucissimis vel etiam horis in febres vehementes mutantur, quibus ni cito sanguinis copiosa euacuatione occurratur, lassati magnum in vitæ discrimen labuntur. Itaque ex ijs lassitudo vlceratiua dicta ex cacochymia humorũ tenuiorum acrium fit, aliquando salsorum, & nonnumquam acidorum: tensiua vero ex plenitudine, atque inflammatoria ex vtraque causa vnà coeuntibus originem habet. Lassitudinem vero à causa procatarctica vel ab exercitijs vel ab itineribus, Galenus dicebat esse symptoma sanorum corporum. Methodicos hunc affectum adstrictum iudicauisse credendum est. siquidem & Dogmatici dixerunt in vlceratiua cutẽ densam esse; Galenus apertissime hoc visus est confirmasse in 2. libro simplicium, cum hæc ibi scripta reliquerit: Quippe duplex in lassitudinibus affectio nascitur, sicut alibi ostendimus. Nam similares quidem animantis partes resiccantur, humectantur vero vacua spaciola non vtili & naturali humore (nam sic foret plethora siue repletio) sed tenui & acri, mordacique, proinde remedijs indigent duplicibus, tum ijs quæ siccitatem corporis corrigunt, tum ijs, quæ humorem acrem euacuant. Cęteras vero esse quoque adstrictos affectus, quippe tensiuam, inflammatiuamque vocatam, quis contendet, cum & in ipsis vacua spaciola siue meatus humore repleantur, meatusque in adstrictum manifesto illabantur. Quod ex medicamentorum facultate digerente euacuanteque humorem in musculorum articulorumq; meatibus spaciolisue adstrictum facientem,

In libro de caus. morb cap. 2.

Gal. in 2. de sympt. caus. cap. 4.

Gal. 2. in aphor. com. 5.

Gal In 3 de tuē. sanit cap. 6.

Cap. 25.

facientem, facile confirmatur, hæc enim medicamenta ideo lassitudines tollunt, quoniam digerendo vacuandoq; humorem adstrictum facientem, laxant. Quid an non omnia medicamenta, quæ lassatis conueniunt, laxatoria sunt? Certe quidem, cum præcipua sint frictiones ex oleo dulci tepido, atque lauacra aquæ dulcis moderate calidę, quæ nullo hæsitante quidem lassitudines tollere deprehensum est. sed age ad eas tollendas, tanquam sanorum symptomata, quæ si negligantur, trahunt in febres & in grauiores morbos, veniamus; Dogmatici præmissa distinctione lassitudinum in eas, quæ à gymnasijs vel itineribus fiunt, atque in spontinas, illas solummodo leuioribus laxatorijs exterius adhibitis adimunt, & spontinas quæ in corporibus, in quibus humores redundant, excitantur etiam maioribus efficacioribusue laxatorijs vtentes. ita vt præter frictiones ex oleis dulcibus laxatorijs, atque præter balnea aquæ dulcis moderate calida (quę lassitudines à causa procatarctica factas sufficienter posse sanare putant) etiam sanguinis euacuationem, atque purgationem adiunxerint. Vnde in tollendis lassitudinibus non spontinis (ita ipsarum causis indicantibus) frictionibus ex oleo, atque balneis dulcibus temperatis solummodo vtendum docent; & spontinas lassitudines in corporibus (vti dictum est) humoribus scatentibus obortas ita indicante ipsorum plethoria vel cacochymia tanquam causis, vt depellant, aliquando sanguinis vacuatione vel per venam sectam vel per malleorum scarificationem, aliquando purgatione & aliquando vtroque pręsidio vtuntur. Quæ medendi varietas videtur apertissime indicari à varijs morborum causis, ex quo contra methodicos causas morborum curationem indicare: Methodici itaque quomodo absq; cognitione causarum, lassitudinibus mederi poterunt? Hi enim quascunque curantes lassitudines, primum a leuioribus laxatorijs externis exordiuntur (quod lassitudines omnes adstrictas passiones fecerint) curationem, scilicet mollibus frictionibus atque balneis temperatis, primum tentantes lassitudines digerere, quæ ni huic curationi cesserint, vrgente magnitudine adstricti morbi, ad efficaciora laxantia descendunt, scilicet ad sanguinis missionem, rarò tamen, vel nunquam ad purgantia vel per vomitum vel per ventrem cathartica vocata. At dicent Dogmatici non planè conuenire singulis lassatis huiusmodi Methodicorum curationem, quandoquidem in ijs lassitudinibus, quæ excitantur in corporibus intus multis humoribus scatentibus, si non tollantur vel non diminuantur ex vsu frictionum, inunctionum & balneorum dulcium, tutò non posse vel ad sanguinis vacuationem, vel ad humorum purgationęm medicos descendere: etenim cruda excrementa à sanguinis facta euacuatione intra venas raperentur, & malum augerent, vel in periculosius mutarent. Crudis vero humoribus in corpore redundantibus non esse purgandum, humoresque purgatione non posse educi, stat in placitis ferè omnium medicorum. Quid itaque dicemus? lassitudines si fiant in ijs, qui abundant humoribus crudis, scilicet cruditatibus, necessario illud fieri, vel fusis ijs humoribus crudis redundantibus atque ad musculos, articulos, neruosque attractis. vel nullo modo ijsdem crudis humoribus ad partes laxatas attractis, & neque etiam alteratis, sed humoribus ad lassatas præ motu seu exercitio vel ab itinere longo atque immoderato partes, partium proximarum à calore attractis atque fusis. Vtroque modo lassitudines factæ, solis frictionibus, inunctionibus, vel balneis temperatis humores attractos atque fusos digerentibus, sanabuntur; aut si humor attractus vel ex cruditatibus existat, vel ex partibus vicinis proximisque, non crudus cum sit tenuis (scilicet à calore immodico maxime extenuatus ac fusus) necessario his præsidijs laxantibus digeretur. Atq; idcirco non erit opus sanguinis euacuatione vel purgatione ad tollendas eas lassitudines. Neque est, quod nobis obijciant, non semper in omnibus lassitudinibus, lenes frictiones, inunctiones, balneaque conuenire, At quinimo in ijs, vbi

humores

humores acres altius in corpore redundarint, quiete, somno, cibique per diem abstinentia esse agendum, ab omnique motu abstinendum esse, & postea pinguiter vnctos modiceque fricatos, modico cibo atque potu esse nutriendos, quibus lassitudinibus non cessantibus, ad efficaciora præsidia veniendum, scilicet ad euacuationem sanguinis vel purgationem, quæ præsidia conuenire aiunt, si corpora cruditatibus repleta non fuerint. Certe neque in ijs prædictis lassitudinibus videtur abstinendum à leuibus frictionibus ex oleo dulci factis, neque à balneis temperatis, presertimque in vlceratiuis, quæ fiunt ab humoribus tenuibus acribus mordacibusque, quod laxatorijs ijs medicamentis humores fouentes lassitudinem digerantur, ipsorumque humiditate humorum acrimonia atque mordacitas corrigatur hebeteturque; similisque hæc videtur fuisse curatio, quam Hippocrates in pleuritide instituit, de qua ita habet: Lateris dolorem siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non abs re existit. Quã veritatem & Galenus in huius loci commentario adhuc clarius expressit, ita enim inquit. Primo autem auxilio si dolor is vel sanari vel mitigari fomentis calidis, tentandum precipit Hippocrates. Nempe fomenta calida cutim ipsam ad perspirationes rariorem efficere, phlegmonesque sanguinem tum tenuare, tum per halitum digerere consueuerunt. Quæ si facta fuerint, non solum sanguinis aliquid euacuabitur, verum quoque & affectæ quæ minus distenduntur partes, mitius exinde & mansuetius dolebunt. Proinde ex his liquido apparet, Hippocratem omnium medicorum facile principem, medicinæque præcipuum auctorem, ab vsu laxantium in principio pleuritidis non timuisse. Igitur neque Methodici timere debebunt, in lassitudinibus etiam spontinis tollendis, laxantium digerentiumue medicamentorum vsum. quibus præsidijs ni diminuantur lassitudines (quod nimirum partes, quæ ex calore à prædictorum medicamentorum vsu aucto plus humoris trahant, quam euaporet, scilicet cum quæ calefaciunt, suapte natura, vt quod vicinis continetur partibus digerunt, sic & quod redundat ex propinquis trahunt) ad aliquam euacuationem accedunt, quod præceptum quoque est Galeni, qui in loco citato ita habet: Cum igitur fomenta calida dolorem non soluerint, corpus totum insigni aliqua vacuatione preuacuabis. Quare non improbanda videbitur lassitudinum curatio huiusmodi, quæ in lassitudinibus, quæ adstricti sunt affectus, primo vsum minorum leuiorumque laxantium præsidiorum exercet, scilicet mollium frictionum, inunctionum, atque balneorum dulciũ temperate calidorum, & postea, leuioribus laxatorijs propositis minime conferentibus, maiorum, efficaciorumque (cuiusmodi sunt euacuationes per sanguinis missionem, atq; purgationes vel catharticis medicamentis, vel clysteribus subductorijs factæ) ad vsum descendunt. Obseruatio itaq; causarum procatarcticarum, atq; plethorię, vel cacochymiæ ad sanandas lassitudines non videtur necessaria, cum non euariet curationem, sed solummodo laxantium efficaciam. quando in non spontinis leuiorum vsus sufficiat, & in spontinis efficaciorum. Quæ etiam curatio eo modo constituta, non videtur omnibus lassitudinibus conuenire, siquidem in ijs, quæ ex immoderato vel exercitio, vel itinere fiunt, quandoque etiam maiorum laxantium vsus ad medendum ueniat, scilicet euacuationum, atque purgationum; quód eæ lassitudines non rarò fiant in corporibus cacochymis uel repletis, in quibus cum mitioribus medicamentis corpora saluti minime restituantur, statim ad vacuationes vel ad purgationes descendendum est, quod hæ in grauissimos morbos mutari soleant, scilicet in febres ardentes, atque in viscerum phlegmones. Cuiusmodi fuerunt, quę (auctore Hippocrate in epidemijs) in Sileno adolescentulo, qui in mendacium foro decumbebat, atq; in Pythione in thaso decumbente, obseruatæ fuerunt, à quibus in ardentes acutasque febres, & in phlegmones internorum viscerum, quibus breui interierunt, mutatę fuerunt

itaque

In 2. de vict. rat. in acut. tex. 1.

itaque cum etiam in non spontinis lassitudinibus, leuioribus remedijs inutiliter tentatis, ad sanguinis euacuationem veniendum sit, quis quæso nō fatebitur, eam curationem à Dogmaticis ex causarum indicatione institutam haud omnino conuenire, cum eas ex laboribus atque itineribus factas solummodo externis leuibusque laxatorijs curent, scilicet frictionibus ex oleo, atque balneis dulcibus temperate calidis. cum tamen in his quoque non rarò, ijs medicamentis ni cedant (neque omnes lassitudines his medicamentis cedunt) ad sanguinis vacuationem & ad aliquam purgationem venire sit vtile. At his præmissis, sigillatim de lassitudinum curatione est agendum.

De particulari curatione ad lassitudines persanandas, atque de medicamentis singulis ad eam curationem accommodatis. Cap. XVII.

QVod singulis lassitudinibus sanandis eadem laxatoria medicamenta conueniant, non est, vt nunc idem ex Methodicis longiori oratione demonstrare debeam, cum ex Galeno alijsque omnibus constet medicamenta ad illud commode præstandum singula debere esse temperate calida & humida, ideoque digerentia atque laxatoria. Cuiusmodi sunt frictiones ex oleo mollissimæ, tum balnea dulcia temperata, atque inunctiones ex oleis temperate calidis, laxatorijsque. Etenim hęc digerendo euacuant humorem similarium partium spaciola replentem, atque infarcientem, humiditateque easdemmet partes similares siccatas restituunt (ab ijs profectò duabus causis, scilicet à repletis meatibus, atque siccatis partibus similaribus præmulto calore ex motu exercitationis, vel itineris immoderati concitato omnem lassitudinem fieri, Dogmaticorum auctoritate constat) Itaque proba victus ratione instituta, nimirum, vt primo aer quo lassitudine vexati vtuntur, sit calidus, & humidus, si fieri potest, non obscurus, at mediocriter lucidus: cibus sit paucus, calidus quoque temperate atque humidus, succique optimi, cuiusmodi sunt oua gallinarum recentissima sorbilia, optimæ carnes, & similia; potus sit vinum pauciferum, cibus vero atque potus sit modicus sed (vti dictum iam est) optimus: somnus itidem sit temperatus, vel aliquanto longior, quoniam humores superfluentes digerit, corpusque recreat, quiete quoque agendum erit, quando ex motu lassitudines fiant, reliquaque his proportione respondebunt. Quod pertinet ad medicamenta, conferunt frictiones ex oleo dulci temperate calido, scilicet mollissimæ, quę admouebuntur volis manuum inunctis ex oleo aut cōmuni dulcissimo, quod, vt Galenus notat, sit expers cuiusuis adstrictionis, aut ex aliquo ex ijs, quæ dicemus, leuiter totum corpus fricantibus bisque in die poterunt fricari corpora lassa, quippe ante prandium atque ante cęnam per duas horas, & postea inungere partes lassatas copiosiori oleo temperate calido, aut, vti dictum est, ex communi dulci, omni adstrictione prorsus destituto, aut chamæmelino, cui Galenus primum locum tribuere videtur. Namque vt Gal. ait: chamæmelum est lassitudini, vt si quod aliud conferat, opportunissimum. dolores mitigat, tensa remittit, & laxat, dura mediocriter mollit, constipataque rarefacit. aut amygdalino dulci, aut anethino, aut quod est vel ex radicibus altheæ, vel cucumeris syluestris paratum: Galenus pluribus in locis laudauit oleum, ipsumque lassitudinibus remedio esse affirmauit, ita, vt ipsas tollat, non minus quam frictiones ex oleo ad idem commendauerit. Igitur admouebuntur frictiones, & postea partes lassatę perungentur oleo temperate calido, & postea fricata inunctaq; corpora per duas horas stragulis in lecto temperate calido

In 3. simpl. c. 10.

In 2. simpl. cap. 5. 10. 18. & 25.

cooperta manebunt. si vero fricata corpora balneum aquæ dulcis temperate calidum ingrediantur, in ipsoq; per duas horas maneant, adprime iuuabuntur. Dulcia enim lauacra aquæ temperate calida, perbelle humorem lassitudines fouentem digerendo, scilicet meatibus spaciolisue vacuis cutis rarefactis, laxatisque, ijs lassitudinibus remedio sunt. Itaque poterunt solæ frictiones molles lassitudines tollere, aut additis inunctionibus ex oleis temperate calidis, aut tandem addito quoque balneo, in quo morentur adminus per horam, maneque & vesperi ante cibum. per tres horas hæc præsidia erũt admouenda. Ni vero lassitudines cesserint ijs medicamentis, de efficaciore medicamento erit cogitandum, vt quandoq; etiam mittatur sanguis aut per venam sectam, aut scarificatis malleolis, aut adhibitis cucurbitulis cum scarificatione, cutis partibus lassitudinem sentiẽtibus; præstabit vero priusquam sanguis euacuetur, vt vel clysteribus vel alio laxatorio medicamento ex lenientibus vulgo vocatis aluus subducatur, atq; laxetur.

De pseudolassitudine siccatoria vocata, scilicet de siccitate, squallore, gracilitateq; corporum tollenda. Cap. XVIII.

PSeudolassitudinem seu non veram appellant, quæ licet quadãtenus lassitudini similis sit, tamen nihil veræ lassitudinis habet, neque enim partes caliditate immoderata vexantur, neq; dolorem aliquem sentiunt, vel vlcerosum, vel tensiuum, vel inflammatorium, sed solummodo siccitas seu ariditas atq; gracilitas in corporibus apparet. Hæc vero fit, cum musculi supra modum siccantur, ita vt vestibus exutis corpus squalens, contractumq; appareat, atque ad motum pigrum. Aliqui dicunt huiusmodi siccitatem, seu siccatoriam vocatam lassitudinem, fieri, vbi ab immoderatis laboribus, immoderatisue exercitationibus superfluitates corporum præsertimq; in partibus subcutaneis immoderatius digeruntur, euacuanturque; siquidem ab ipsis distenta corpora laxari deprehenditur, atq; nihil aliud fieri præter siccitatem. Cæterum non videtur verum, quod à nobis modo dictum est, in hac lassitudine scilicet corpora squalentia & contracta apparere, & in hanc affectionem venisse ab immoderatis exercitijs immoderatius digerentibus atque euacuantibus humiditates corporum; ita vt propter immoderatam euacuationem humiditatum partium carnosarũ cutis eorumdem corporum siccetur, squalensque reddatur: quomodo sicca ac squalens cutis, quæ adstrictum affectum perpetuo denotat, immoderatam euacuationem, quæ morbus est profluens siue laxus, significabit? vel melius quomodo ab immoderata euacuatione, quæ morbum laxum facit, siccam ac squalentem cutem fieri audebimus affirmare? Hippocrates huic difficultati satisfacere videtur, cum ita dixerit: omnis extenuatio laxat cutim, deinde distenditur. & Galenus in commento, ait: Vbi extenuatur propter consumptionem humiditatis partium carnosarum substantia carnosa, cutem laxari, perinde ac vtres euacuati & vesicę laxantur, vbi vero nedum carnosæ substantiæ humiditas absumpta est, at quinimo etiam cutis substantia, tunc cutis quoq; distenditur, eo profecto modo, quo vtres & vesicæ etiam ipsarum euacuata consumptaque substantia, siccescunt, atque densantur. itaque si verum erit, corpora siccatoria lassitudine affecta, sicca, squalida & contracta conspici, verum quoque erit prægressam fuisse immodicam euacuationem & in substantia carnosa cuti subiecta, & in cute ipsa, vnde siccata squalensq; reddita sit. At neq; hoc videtur rationi consentaneum quod in affectu laxo, cutis sit sicca & squalida, quando aliàs docuerimus potius eam mollem, humidamq; esse oportere. & mirum est, quod antiqui hunc affectum laxum morbum fecisse visi sint, quod sanè reipsa ita esse cognoscitur, quod subsequatur immoderatã humiditatis vtilis euacuationem,

In 6. epid. 3. tex. 29.

vt in

vt in hecticis fit, nam & in ipsis tandem immoderatius consumptis vsq; ad cutem ipsam humiditatibus, cutis tenditur, siccescit, atque squalida fit, cuiusmodi in fronte illorum obseruatur. Cæterum non inconuenit corpus aliquod intus laxo morbo vexari, cum eius cutis densa adstrictaq; sit, quod vti dictum est, in hecticis tabidis planè fit, qui cum interius patiantur morbum laxum, nimirum qui in continua vtilium humiditatum consumptione atque euacuatione sint, qui etiam exutis vestibus cutem habere deprehenduntur siccam, tensam & squalidam. hincq; est, quod medici Dogmatici ipsorum corpora, vt humefaciant & refrigerent, primum in balneum calidum & mox repente in frigidum inijciunt; in calidum inquam, quò cutis adstricta aperiatur emollescat, vt humiditas per ipsius meatus & ad carnosam substantiam peruenire queat. Itaque meritò nos dicimus hāc lassitudinem, quæ immoderatam nedum superfluitatum sed quinetiam vtilium humiditatum euacuationem subsequitur, esse morbum mixtum ex adstricto atque ex laxo, & quia magis vrget laxus affectus, ideo victu pleniore bonique succi opus erit, tum vino in potu, & quia meatus interni quippe in carnosa substantia laxiores facti sunt, idcirco balnea & alia medicamenta debent esse quouis modo adstringentia, sed quia cutis adstricta, clausisq; eius meatibus, quæ adstringunt non possunt exterius ab obstructis meatibus cutis peruenire ad carnosam substantiam roborandam, ideo primum vtuntur balneis temperate calidis, & inunctionibus, quibus laxiores reddātur cutis meatus, & postea modice ipsis rarefactis, protinus, vt recte Galenus animaduertit, in frigidam aquam exiliant, est necesse: At Galenus consulit, vt aqua balnei sit calidior, quæ sensim contrahat & calefaciat & quadātenus cutem roboret, ne immoderatius ipsa ex calido balneo laxetur, & postea vt in frigidam exiliant est opus ad cohibendā laxitatem in carnosis partibus. *In 3. de sanit. tuenda cap. 7.* Ætius hunc affectum omnino laxum fecit, idcirco omnino adstringi cutem in ijs oportere, non tamen frigida aqua, sed calidiori adstringendum credidit. Galenus vero longe securius primo cutem moderate laxat, & mox frigida aqua per eos meatus ingressa carnosam substantiam immoderatius laxatam cohibet, quod cutis laxo affectu non laboret, sed ipsius cutis siccitas & gracilitas adstrictus affectus sit. simili ferè modo diximus in libris de medicina Aegyptiorum, mulieres graciles pinguefieri, nimirum vsu balneorum dulcium tepidorum, scilicet quod attractum ab ipsorum modico calore alimentum ad carnosas partes quadātenus cohibeatur, & densetur, neq; dissipetur, quod fit à balneis calidis omnino laxatorijs, plurimum digerentibus, quibus corpora & pinguia & carnosa gracilescunt. Sane ijs patet, quomodo corporum siccitas gracilitasq; corrigatur, atque ea particulatim, quæ ob immodicam euacuationem humorum cum superfluentium, tum humiditatum quoque vtilium ex immoderato labore contractam, haud probè medicamentis sublatam. Nunc superest, vt de obesitate etiam loquamur.

De corporum obesitate corrigenda. Cap. XIX.

IN his, qui immodice obesi sunt, minuendum nutrimentum est, augendaq; corporis exhalatio. Vnde cibus potusque paucus, & tenuioris pauciorisque sanguinis, vel etsi multus sit, tamen in paucum nutrimentum vertatur, vinum vero semper paucum & aquosum erit, deprehensum etenim est, vini copiam haud minorem partem ad obesitatem faciendam habere: Quare in primis cibus potusq; minuendus est, laxitasque corporis augenda est. quo assiduæ alui deiectiones maxime in his desiderantur, vrinalesq; euacuationes, immoderatæq; sanguinis hęmorrhoides & menses assidue profluentes corpora emaciant, quæ ni sponte fiant arte hæc omnia procurentur. celeres exercitationes cuiusmodi est cursus, atque

copiosi sudores, euacuationes quoq; per poros cutis insensibiles ex balneis naturalibus sulphureis, bituminosis, nitrosisq; aut ex dulci aqua calida paratis, chamæmeloq; vel anetho, vel ruta, vel origano, vel pulegio, althea, fænugreco & similibus alteratis. Frictiones item molles laxatoriæ ex oleis laxatorijs calidis. Quibus quidem omnibus sedulo admotis, obesitatem diminui non est mirum, cum obesitas morbus sit adstrictus, illaque omnia præsidia sint maxime laxatoria. Galenus quomodo quendam obesum ad mediocritatem carnis reduxerit, hunc in modum scripsit: Ipse namq; præpinguem quendam paruo tempore ad mediocritatem carnis reduxi, celeri primum cursu vti cogens, dein sudorem linteo vel molli admodum, vel admodum aspero detergens: ab his, vnguentis euaporantibus, quæ hodie acopa medici iuniores vocare solent, largissime perfricui: ac post eiusmodi frictionem ad balneum produxi: à quo non protinus cibum dedi, sed quiescere interim iussum, aut etiam consuetum aliquod munus obire, rursus ad balneum secundo egi: postea ciborum multitudinem, qui parum nutrirent, apposui, eo consilio, vt saturarent illi quidem, cæterum exiguum nutrimenti in totum corpus submitterent. Addunt obesis conferre animi passiones, quando mærores, iræ, excandescentiæ, gaudia quoque in corpore augeant exhalationem, vtilesq; carnosarum partium humiditates absumant, sicuti etiam vigiliæ, nonnulli & carceres laudant, in quos si casu obesi inscij propter aliquod facinus conijciantur & diu molestissimo animo maneant excarnes redduntur.

In li. 6 de sanit. tuend. cap. 8.

Ad rigorem, horrorem frigiditatemque atque ad caliditatem in corporibus corrigendam. Cap. XX.

BAlnea calida, cum naturalia, scilicet sulphurea, bituminosa, nitrosa, tum arte facta ex aqua dulci calida, alterata herbis calidis discussorijs, cuiusmodi est chamæmelum, anethum, ruta, fænugrecum, melilotus, pulegium, origanum, calamintha, & similes aliæ. tum inunctiones etiam maxime iuuant oleorum calidorum, nimirum laxantium, cuiusmodi est chamæmelinum, anethinum, rutaceum, laurinum, & quod paratur ex sinapi, & ex ebuli altheęque radicibus, & cucumeris syluestris, & cyclaminis, & bryoniæ & similium; Omniaq; quoq; vtilia erũt vnguenta acopa Græcis dicta. Nonnulli etiam ad rigores, horrores & ad frigiditates, præmissis frictionibus mollibus, illinunt dorsum aliquo oleo ex prædictis, præsertim in febribus periodicis, per duas horas ante accessionem, propinato simul medicamento aliquo laxatorio. Vnde Dioscorides commendauit, dari per os, smyrnij, petroselini, hypposelini, vel apij semina trita, ad geminas drachmas ex vino calido. vel exhibebat modicum laserpitij, scilicet grani milij magnitudine, cum pipere, thureque tritis ex vino, vel myrrham fabæ magnitudine cum pipere. Galenus illinebat partes refrigeratas oleo, in quo euphorbium fuerit dissolutum. Contra vero ad calorem & æstum caloris emendandum balnea itidem laxatoria, non potestate tamen calida, sed ea quæ ex aqua dulci temperate seu tepide calida fiunt. & hinc est, quod nos aliàs demonstrauimus morbum tum calidum tum frigidum, quod vterq; adstrictus sit affectus, ijsdem balneis (quod laxatoria sint) depelli. eodem itidem modo quod ijsdem inunctionibus laxatorijs, vterq; itidem morbus cum calidus tum frigidus tollatur. Vnde deprehensum fuisse à Methodicis, morbos calidos frigidos, humidos, atq; siccos non habere ad curationem instituendam propriam indicationem, cum hi singuli (quod sint adstricti) laxatorijs medicamentis tollantur.

In 2. yporiston. cap. 23.

In 1. de mã. med.

Finis Libri Quarti.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER QVINTVS.

Caput I.

CVm superioribus libris dogmata, quibus Methodica medendi secta fouebatur, nos & proposuerimus, & de ipsis accuratè disputauerimus, librumque etiam præmiserimus de Methodicorum prophylactica medicina, reliquum erit, vt cæptum laborem prosequentes, de morbis Methodica medicina tollendis agamus. de quibus (cum aliàs demonstrauerimus eos esse aut adstrictos aut laxos, aut ex adstricto laxoque mixtos) acturi, primum de adstrictis scribemus, secundo de laxis, atque tertio de mixtis ex adstricto & ex laxo. Nostrum etenim institutum est, totam medendi artem ex illiusce Methodicæ sectæ placitis docere. Nunc vero de adstrictis morbis acturi, à febribus exordiri libuit, quod hæ frequentius medicis occurrant, familiariusque in quouis anni tempore grassentur, atque homines cuiusuis naturæ, ætatis, regionis corripiant, non minusque etiam quod ipsarum non paucæ maxime periculosæ sint. Neminem propterea absque febre mori posse haud paucis persuasum est. Itaque de febrium curatione ex Methodicorum placitis nunc primum agemus. Verum Methodici veluti cum Dogmaticis in multis ad febrium, aliorumque morborum durationem esse noluerunt, ita in eorundem affectuum notitia assequenda vel nihil vel parum ab ipsis differentes fuerunt, præsertimque in febrium cognitione. in hoc tamen cum illis minime conuenerunt, quoniam (vt nuper etiam ex ipsorum sententia dictum est) febres plerasque ad adstrictos morbos referre non dubitarunt. Quod dogma scimus Dogmaticos haud parum damnasse. Cæterum qua ratione illud ipsis fuerit persuasum, nunc, quod aliàs dictum sit, libenter non repetimus, scilicet omnes febres esse adstrictos morbos dicendas. Quibus aliquando etiam laxus profluensue affectus coniungitur, cuiusmodi sunt ardentissimæ, colliquentes, hecticæque tabidæ: in his enim præter adstrictum affectum, qui est calor igneus, aut in spiritibus (vt aiunt dogmatici) aut in humoribus, aut in partibus solidis accensus, adstrictusque, intra corpus vero ob vehementissimũ calorẽ laxus quoq; affectus fit, quippè ab immoderato calore arteriarumque osculis intro laxatis ac diffusis natiuo & humido & calore exhalante, de qua re posterius loquemur. Sed his præmissis nunc ad febres sermonem conuertimus, & priusquam ad curationem tractandam declinemus, eà primum, quæ faciunt ad ipsarum notitiam, dicenda sunt, atque ea quoque, vbi opus fuerit, quæ faciunt itidem ad prognosim. Porrò, quod pertinet ad cognitionem essentiæ seu naturæ febrium, illud vnum in primis, vt quid febris sit deprehendamus, supponi oportere, scilicet febrem Græcos πυρετὸν dixisse, ἀπὸ τοῦ πυρέττω id est febricito. Alij πυρεξίαν, idest, igneam dispositionem, quam ex latinis non pauci calorem igneum, extraneum, atque præternaturalem nominarunt. Vnde aliqui hunc affectum definientes, natiui *Hipp. in 6. epid. sect. 5. tex. 31. Gal. in 2. de cau. morb. cap. 20.*

caloris

Et in 1. aphoris. com. 14. & 16. Gal in 8. meth. med. cap. 1. In 6. epid. sec. 1. com. 29. Auicen. Auerrh. 5. collig. cap. 3.

caloris ad igneum conuersionem, & alij immoderatam caliditatem in toto corpore diffusam esse voluerunt. Addunt, quæ hominem & actionem lædat. Cæterum secundum Hippocratem, præclarosque alios medicos, & secundum etiam omnium hominum (Galeno auctore) opinionem, febris caliditas est præter naturam in totum animal sparsa, aut saltem in plures partes, aut in nobiliores quidem accensa, quæ vtiles actiones maxime lædit. Arabes dixerunt esse calorem extraneum accensum in corde, atque mediantibus spiritu aut sanguine per arterias & venas in totum corpus procedentem, lędentemque actiones. Vel quod ipsa sit calor compositus ex calore natiuo atque ab extraneo, à corde ad totum corpus missus, actiones passionesque lædens, nonnullis visum est. Ex his sat erit, nos deprehendisse febrem calorem esse naturalem auctum ad immodicum seu ad igneum mutatum, in corde aut primo aut ex alijs partibus incalefactis accensum, perque totum corpus diffusum, hominem, actionesque diu lædentem. Febris verò complures habet differentias (loquimur de febribus quæ per se tales sunt, de symptomaticis autem posterius) siquidem ex calore febrili, quædam tactui acres & mordaces sunt, quarum aliquæ continuò tales tactui apparent, & in aliquibus non continuò, vel statim, sed postea mordacitas sentitur. quædam miti benignoque calore corpus afficiunt, talesque tactui sentiuntur: Aliæ cum multo calore, aliæ cum pauco, illæ ardentes, colliquantesque, hę sinochæ dicuntur. Quædam humidæ & quædam siccæ, hæ ardentes hæcticæ marasmodes dictæ, illæ amphimerinæ & sudorificæ. Quædam etiam frigidę nominantur, non quod frigida febris existat, at quod, etsi intus ęgroti calore æstuent, exterius aut non calidi, aut parum sentiuntur, aut in quibus extremæ partes algent, & internæ vruntur. Calidę dicuntur vbi corpora omnino cum extra, tum intus calore exæstuant, vt ardentes. Ex motu verò febres quædam celeres, scilicet quæ citò resoluuntur, vt ephimeræ: quædam longæ, chronicæ dictæ, cuiusmodi sunt amphimerinæ, & nonnullæ ex tertianis spurijs, quartanæ, quintanę, septimanæ, octanę & nouanæ. Quædam seruant ordinem, quædam inordinatæ sunt, vt erraticæ. quædam continuæ, quędam intermittentes, quædam synceræ, quędam spurię, aliquæ simplices, aliquę compositę, aliæ benignæ, & simplices, quæ signis securissimis quarto die (Hippocrate auctore) aut citius desinunt. Aliæ maleficæ, quæ omnium deterrimæ sunt, signis affligentes periculosis, quarto itidem die aut citius interimentes. Aliquæ ex loco læso nomen inuenerunt, vt hepaticę, splenicę, peripneumonicæ dictæ, quas non simplices febres, sed phlegmonum symptomata veteres appellarunt. Demum ex materia, quæ primo accenditur, triplici quoque eæ distinguuntur genere. etenim ipsarum aliquæ, quæ in spiritibus accenduntur, ephimeræ atque diarrhiæ dictæ, quædam, quod partes solidas occupent, hecticę & habituales dictæ fuerunt & quę in humoribus consistunt, putridę. longe pluribus febres interstingui differentijs, haud ignoramus, at propositas perspectas habuisse, pręsenti negotio sufficiet. Neque enim nostrum fuit institutum, de ijs omnibus, quę complures scripserunt, prolixius agere.

De febris generatione. Cap. II.

Tex. 17. 22. 23. & 25.

In tex. 38.

FEbris generationem duo perficiunt, scilicet materia, atque caloris effectrix causa, illam ex dogmaticis spiritus, humores, atque solidas partes corporis dicimus: hanc quidlibet calorem immoderatum faciens. Hippoc. in libris de morbis, ex humorum plenitudine, & à bile (quam febris nutrimentum vocat) vehementiorem febrem fieri scriptum reliquit. & in libro de locis in homine expressit,

expressit, bilem & pituitam corpore conclusam, quę quieuerit & non refrigeratur, neque exeat, neque moueatur, neque aliud subeat (quod fortasse idem est ac si dixerit & obstructione non diflatam, seu non ventilatam) febrem accendere. Vnde obstructionem atque prohibitam transpirationem febrium gignendarum causam fecisse videtur. quod sanè de putridis & de aliquibus diarrhijs, quę fiũt meatibus corporis obstructis Dogmatici concesserunt. Quę Hippocratis opinio Methodicis, qui omnes febres ad adstrictum retulerunt, non parum fauere videtur. Ab humorum putredine febres omnes nasci, aliquibus ex antiquis fuerat persuasum. Quod si febrem, natiui caloris ad igneum conuersionem, & quadantenus eiusdem caloris natiui passionem esse dixerimus, à veritate haud erit alienum. Cuius quidem sententiæ fuit olim omnis ab Atheneo Chorus, cum quibus (exceptis ephemeris) Galenus consentijt. Asclepiades verò (ille inquam, qui tantopere antiquiorum medicinam damnauit, vt ausus fuerit, illorum rationem medendi, mortis meditationem appellare) febres à corpusculorum siue atomorum in corporibus statione, & vehementes ab eorundem obtrusione fieri credidit. Post ipsum Galenus (quem in multis vel etiam vni Hippocrati haud immeritò nonnulli prætulerunt) satis aperte caloris febrilis accensionis causas ex peripateticorum dogmatis docuit. Cum dixerit: ex motu corporis, animique immoderato calorem accendi; aut ex putrefactione humorum, aut à rei calidæ vicinia; vel à pororum cutis constipatione; vel ab vsu atque esu calidorum; aut denique ex multis horum simul concurrentibus. Motu corporis, animique calorem concitari philosophis, quos à concussa silice elici ignem non latuit, est maxime euidens. Corpus ab immoderato exercitio, aut à labore primum patitur quandam lassitudinem, quę ni tollatur, in corpus extensa auctaque febrem incurrit; non secus atque ab ira, macrore & studio immoderato, quæ animi itidem sunt motus, homines sæpius in febres labuntur. A putredine igneum quoque calorem concitari, stercora atque semina putrescentia nobis argumento sunt: cum res putrefactæ calefaciant. Non minusque etiam inflammationes erysipelata, herpetes, carbunculi, qui sunt putrescentium humorum effectus, in partibus corporis igneum calorem concitent. A calidorum vicinia corpora calefieri, quis ignorat? cum obseruetur ab omnibus in calore solis & in igne vstis plurimam caliditatem excitari, & vnam partem corporis ex inflãmatione calefactam toto denique corpori communicare calorem. A pororum vero constipatione caloris effluuio intercepto, atque calidarum fuliginum impedita cohibitaque solita euacuatione, corpora incalefieri, neminem medicorum latet. Quo Galenus meritò complures ex balneis aquę marinæ atque aluminosæ (quoniam hæ adstrictione meatus cutis densant constipantque) in febres incidisse, scriptum reliquit. Ab vsu itidem calidorum, quod in ijs, qui balneis sulphureis frequentius, aut immoderatius vsi fuerunt, obseruatur calorem accendi febrilem, atq; non minus ab esu calidorum, atque à calidis potibus veterum vinorum, cuique plane notum est. Etenim vehementer acrium esus frequens aut immoderatus, vinique meri antiqui immoderatus itidem potus, vsque adeo corpus totum aliquando calefaciunt, inflammantque, vt inde illos in febrem prolabi, non sit mirum. Eodem modo medicamenta vehementer calida, cuiusmodi sunt euphorbiũ, caluina, sulphur, & similia, quæ meritò medici inflammantium venenorum genere comprehenderunt, calorem profectò febrilem accendunt, natiuumue calidum in igneum mutant. Porrò, vt parcius magis ad quarundam febrium generationem descendamus, de diarrhijs vocatis, quæ Græcis quoque ephemeræ nominantur quod per diem nimirum finiantur, affirmamus, eas omnes à causis procatarticis immediatis, scilicet aut ab adstrictis, clausisue meatibus cutaneis, vel ex balneis facultate adstrictorijs, qualia sunt aquarum salsarum, aluminosarum,

In 1. de diff feb. cap. 5.

In lib. de caus. morb cap. 2.

In 2. de differ. feb. cap. 11.

sarum, calchantodumque, vel ex ambiente frigido, vel ex balneis frigidis, vel à niue vel à gelu, vel ab immodico solis ardore, vel ex ira, tristitia, timore ingenti, vel ex immoderatis exercitijs, aut laboribus, ex lassitudinibus non sublatis, à fame, siti, ebrietate, cruditateque. Itaque proprium ephemerarum esse (vt singulæ à causis procatarcticis fiant) deprehensum est. Putridæ vero vocatę omnes id proprij quoque habent, quoniam à corporis meatuum clausione quomodolibet facta, generationem nancißcantur: quod ob eam causam, scilicet ob meatuum adstrictionem humores conclusi, minimeque ventillati necessariò putrefiant, & febrem accendant. Galenus tamen affirmasse visus est, absq; vlla meatuum clausione putridam febrem accendi posse, scilicet pestilentem cordis; quippe à putrescibili qualitate aeris coinquinatis putrescentibusque humoribus. hoc facit aer putrescibili qualitate infectus, per inspirationem attractus, humorum calidum innatum, quo conseruantur imputres, dissipando ac veluti extinguendo. Hecticæ non raro ephemerarum seu diarrhiarum modo, ex ira, mærore, tristitia, atque à studio incipere solent, at plerumque ab alijs affectibus, quippè à tertianis febribus, atque ab ardentibus, corporis partes & carnosas, & fibrosas & membranosas incendentibus, colliquantibusque, quo colliquatiuæ hæ febres etiam dictæ fuerunt. A pulmonis quoque, thoracisque affectibus inflammatorijs, suppuratione, vlceratione q; (quem affectum phtoin & phtysim Gręci vocant) hecticas excitari deprehensum est. Non minus & à ventriculi, hepatis, intestinorum, renum, aliarumque nobilium partium inflammationibus, tumoribus, suppurationibus, vlceribusq; tales febres accenduntur. A siccatione etiam totius animalis, atque cordis hecticæ fiunt. atque non minus etiam à longis lienterijs, diarrheis, atque dysenterijs.

Gal. in 1. de diff. feb. cap. 3.
Gal. in 2. de diff. feb. cap. 11.

De febrium Ephemerarum seu diarrhiarum curatione. Caput. III.

GRæci ἐφημερον πυρετὸν, latini diarrheam atque ephemeram ab ephemero animali (quod per diem tantum vnum viuere Aristoteles scribit) hanc febrem appellarunt, quod nimirum hęc quoque plerumque die vna finiatur. Quandoque tamen tribus diebus (quam synocham non putridam vocant) producitur. At Arabum aliqui negant synceram ephemeram aliquando (vt aliquibus obseruatum est) sex integris diebus perdurasse. Hanc febrem ab alijs multa signa distinguunt, sed inter alia, quod omnis diarrhia ab aliqua procatarcticarum causarum recenti, manifesta, atque immediata fiat, cuiusmodi est, ira, mæstitia, timor vehemens, gaudium, caliditas, frigiditas, exercitium, labor, inedia & aliæ similes. Putridæ quoque febres aliquando à procatarctica causa incipere possunt, scilicet & ab ira, & à labore, tristitia & ab huiusmodi alijs: sed non immediate quidem, verum mediantibus humoribus aut copia aut qualitate facile putrescibilibus. ex aliqua enim illarum causarum calor accenditur, in igneumq; vertitur, quo postea putrefiunt humores, febrisque putrida fit. alterum signum est ex pręcipuis, quod hæ febres careant prauis symptomatibus. ex calore vero, quod tactui non molestus sit at vaporosus & suauis. Et pulsus in hisce febribus seruant æqualitatem secundum naturam, mollitiem ordinemque. & cum mutantur, maiores, celeriores, atque frequentiores euadunt: sunt etiam vehementes, magni; ni molestus humor aeris, vel frigidus os stomachi lędat, tunc enim neque æqualitatem, neque magnitudinem pulsus seruat, cum & prælangueat, & inæqualis appareat, veluti in ijs, quę à vehementi frigore, atque à vehementi cum solis ardore tum labore excitantur, pulsus duriores obseruantur. Vrinæ

In lib. 5. de nat. anim cap. 19.
Auicen. libro 4. fen. 1. tract. 1. c. 5
Gal. in 2. de cri sib cap. 13.
Gal. in 9. meth. cap 4. & in 6. epid. sect. 1. com. 29.
Gal. in 2. de crisib. c. 13.
Gal. in 3. de presag. expuls. c. 7.
Auicen. lib 4. fen. 5. trac. 1. c. 5

prima

" prima die aliquam concoctionem præseferunt, boniq́ue coloris existunt. Auicen-
" na dixit, si vrina prima die concocta appareat, & pulsus fuerit bonus ephemeram
" febrem iudicato. Quibus signis meritò Gal. prima die hanc febrem cognosci posse statuit. Nunc ad curationem descendimus. Quæ per se non videtur necessaria, scilicet quia morbus salutaris est, & sponte vna die tollitur, neque ob id vllo egere auxilio videtur. Quo de harum febrium (licet in alijs ad curationem scripserint accuratissime) curatione complures ne verbum quidem. Verum cum mutari vel in hecticas (etenim hecticæ siue scheticæ incipientes ab ephemeris non differunt) vel in putridas possint, & ea via hominibus perniciem inducere, meritò ad eas quoque tollendas medicamenta inuenta sunt; cum vero calor febrilis, qui in spiritibus quippè in hepatis & cordis sanguine, & in animalibus spiritibus ceu in materia accensus, ac veluti intus adstrictus, sit relaxandus, & digerendus, ita vt totus exhalet, & resoluatur. Vnde facile cognoscitur diarrhiam esse adstrictam passionem, quæ idcirco pro curatione instituenda indicat vsum præsidiorum laxantium. Quo mirum non est, si omnes medici in hoc conuenerint, vt balnea aquæ dulcis, & inunctiones laxantium oleorum omnibus diarrhijs vexatis medeantur, Gal. dixit omnes balneo curari oportere, Quod genus auxilij si recte tractetur nedum his, at longe pluribus alijs febribus maxime conducet. Recte sanè exercentur in Aegypto, in Arabia, & in alijs orientis calidis regionibus, quod ibi ob aeris caliditatem & ijs maxime corpora vtantur, & habeant innumeras balneorum ædes magnifice cõstructas, vt nos scripsimus in libris de medicina Aegyptiorum, in quibus balneorum vsus diligentissime exercetur. Hic vsus antiquis nedum ad ephemeras, sed ad omnes alias febres fuit maxime cognitus. Ni vero balnea recte tractentur, omittenda erunt. nam plus damni quam commodi afferre possunt. Qui balneis vtuntur, cum aere calido solij, tum lauacro opus habent. Aqua lauacri calida digerit, & magis humectat, vnde corpora febre diarrhia vexata ex ira, tristitia, lassitudine, vigilijs, cura, cogitatione, humore & ab alijs similibus causis, debent ex Galeno plus in balnee aquæ temperato calidæ morari, vt corporum siccationem corrigant, Quod & Methodici ad quamcunque siccitatem tollendam faciunt, quippè arefactas partes corporis aqua calida humefacientes. Aurelianus ad siccitatem ariditatemque linguę aquam calidam exhibet. in ijs vero diarrhijs quę a cutis meatuum constipatione & ab externarum partium inflammatione fiunt, veluti à bubone in inguine (quod maiori indigeant digestione quippè adstrictis meatibus cutaneis, cohibitis vacuationibus, quod intus clausa maneant, quæ digeri fuerant solita) ac vel etiam ex bubonibus, quod adsit sanguinis copia, ex quo fluxio ad bubonem fouetur, ideo plus isti ex Galeno itidem in aere calido solij morari debebunt, ad maiorem digestionẽ, & postea ingredi balneum oportebit. Alterum præsidium, quod non minus balneis vtile ad hasce febres æstimatur, est olei calidi dulcis inunctio, ipsa enim laxat, ac digerit: consulit vero Gal. præmitti singularum partium corporis frictionem mollem oportere, quoad corpus incalescat, & postea inungi, vel simul & in ungi, & fricari oportere dixit: nempe ex oleo tepido & multo adstantes mollibus manibus perfricare oportere febricitantes, eosque maxime qui ex lassitudine primo, & secundo ex cutis constipatione, atque demum ex bubone tali febre conflictantur. In ijs, qui lassitudinem passi sunt, adest quædam phlegmonosa affectio tum in musculis tum in articulis. Vnde meritò olei tepidi inunctione copiosa est opus, quæ potest partes tensas relaxare, caloremque humiditate hebetare, scilicet eius acrimoniam, atque siccatos cum musculos tum articulos humectare. Hæcque duo præsidiorum genera efficaciter quãcumque ephemeram febrem tollent, quippè balneum aquæ dulcis temperatum & oleum dulce temperate calidũ, cuiusmodi erit commune maturum, ac recens, amygdalinum dulce, irinum, cha-

Gal. in 1. de diff. feb. c. 7. & in 2. de crisib cap. 13. Loco citato. In lib. 8. meth. med.

Gal. 1. ad Glau. cap. 3.

mẹmelinum, lilinum, & aliud simile. At aliquis petet, quamobrem neque sanguinis vacuatio moliatur, neque purgans exhibeatur in ephemeris, cum hęc pręsidia inter laxatoria primum locum obtineant? id non fit, quoniam hæc præsidia laxatoria magna sunt, ideoque febri ephemeræ, quæ morbus adstrictus magnus non est, non conueniunt. vnde minora sufficiunt laxatoria. Victus vero in omnibus diarrhijs optimi succi, facilis coctionis: qualitate calidus & humidus, quantitate modicus, maxime in ijs, quæ ex cutis adstrictione & ex bubone fiunt, quod, vt dictum est, in his digestione conclusarum fuliginum sit opus, veluti in diarrhijs, quæ fiunt, ex lassitudinibus, ira, tristitia, męstitia, cogitatione, studio, amore, ac ex alijs similibus causis cibus non ita parcus requiritur, in quibus etiam vinum aquosum, modo caput non doleat, neque tempora pulsent, concedetur.

De febrium putridarum cognitione. Cap. IV.

QVod frequentius medicis putridę febres occurrant, ac magnum facessant negotium, quia curatu difficiles, & periculosæ sunt, ideo de his accuratius nunc agemus. Febres putridas vocamus, cum quouis humore, & in qualibet parte corporis, putrescente corpus incalescit, ipsasque etiam ab ijs distinguimus, quæ inflammationem siue phlegmonem subsequuntur (symptomata partium inflammatarum hasce febres medici appellant) exempli gratia, phreneticas à cerebro, pleuriticas à pleura, peripneumonicas à pulmonibus, hepaticas ab hepate, splenicasque à splene inflammato vocarunt. atque ita de alijs dicendum. De quibus modo non agimus, at de illis solummodo quibus primario corpora incalescunt. Quæ hisce signis nobis innotescent: Quorum primum erit, quod nulla putridarum fiat ex causa procatarctica immediate, nam ephemerarum proprium esse, vt ab ijs causis fiant, diximus. Quare cum quis cæperit febricitare nulla antegressa causa externa, vti est solis ardor, refrigeratio, exercitium, labor, ira, & aliæ huiusmodi generis, profectò ea erit febris ex putridis. Quandoque vero & has quoque a procatarcticis fieri contingit, medijs tamen humoribus copia vel qualitate facile putrescibilibus. Vnde non immediatè putridæ ab hisce causis fiunt, sed ephemeræ tantummodo. Putridarum calor acris ac mordax est, tactui maxime molestus, pręcipueque in augmento & in statu, in principio vero obscure mordacitas apparet. Variatque hæc caloris acrimonia & mordacitas intensione ac remissione in varijs febribus, in biliosis acriori & mordaciori apparente, ac in pituitosis minus est mordacitatis, inæqualis quoque est putridæ calor. Quæ ex his cum rigore, nulla antegressa causa, fiunt: putridæ sunt, proprium nō minus putridarum videtur, vt pulsuum in principio compressio, quam Græci θλίψιν vocant, fiat: quippè febre incipiente, pulsus paruus inæqualisque comprehenditur, ni fiat ob aliquem humorem os ventris vel mordicantem vel quouis modo afficientem. Signum proprium atq; inseparabile putridarum esse medici faciunt, si in augmento febris pulsuum submissionis siue contractionis (systolem dicunt) velocitas obseruetur, systolis enim velocior redditur ob copiá fuliginum expurgandarum: Contra dyastolis, idest dilaratio tardior; quare systolis velocior, dyastolisque tardior obseruata certum putridæ febris signum esse solet. Hinc collige quoque pulsus in hisce febribus esse inæquales. Vulgatumq; est apud omnes, pulsus & caloris inæqualitatem putridarum esse notam certá. Quibus etiam accedit, quod quies integra post declinationem non succedit, Quo putridę ab ephemeris, quæ integram synceramque quietem habent, differunt. Vrinæ in hisce febribus, nunquam in principio magnum aut effatu dignum co-

Ga. in 2. de diff. feb. cap. 8.

ctionis indicium pręseferunt; atque ita, vt in principio crudæ appareant, aut in ipsis (ni crudæ sint) debile coctionis rudimentum appareat. Hisceque indicijs putridæ febres quæ sunt, nobis innotescet. Harum vero quædam à principio ad finem vsque perseuerant, quas continuas medici vocant, & quædam non perpetuo, sed cum aliqua intermissione ægros affligunt, quas idcirco intermittentes appellant. Continuæ verò dupliciter adhuc differunt, quando ipsarum quædam a principio ad finem vsque vnam accessionem absque vlla remissione habere obseruentur, cuiusmodi febris genus Græcis synochos, latinis continens dicitur, Quo genere synochus atque causus siue ardens comprehenditur. illa etiam ex vario accensionis modo triplex est, Quandoque calor accensus à principio ad finem vsque augetur, atque hanc Gręci epacmasticam, idest, augescentem vocāt; altera à principio decrescit vsque ad finem, decrescens & paracmastica dicta, quæ statim summum vigorem habet: Demum tertia homotonos dicitur, quod à principio ad finem vsque eundem caloris siue accensionis tonum seruet. Hæque omnes continentes dicuntur, quod vnica in singulis à principio ad finem per multos dies durans fiat accessio. Quo genere, vt diximus, & synochę omnes & ardentes comprehenduntur. Quædam vero à principio quidem ad finem vsque continuant, cum quibusdam tamen remissionibus. Quæ febris differentia Gręcè συνεχὴς, ideſt continua dicitur, à priori quippè synocho distincta, quoniam habet plures remissiones, & synochus vnica tantum absoluatur accessione, absque vlla remissione. sub hac febre tres comprehenduntur; quippè synocha non putrida, putrida, atq; ardens, causos Græcis dicta. sub synechi nomine omnes continuæ, quæ nulla alia, quam humorum, à quibus fiunt varietate, differentia interstinguuntur, alias quidem medici biliosas, quasdam pituitosas, atque alias atrabiliosas faciunt. Hæ omnes fouentur à putrido humore in venis paruis, vt Dogmatici dicunt, accenso, atque illæ in magnis venis propè cor & viscera. His adduntur intermittentes, quæ aut sunt tertianæ, quippè quæ alternis diebus mouentur, propter bilem (vt dicunt) extra venas, aut in toto corporis habitu, vt Gal. docuit, aut in prima corporis regione circa præcordia, putrescentem: aut quotidianę ex pituita, quæ quotidie accessionem habet: aut quartanæ ab humore melancholico, quæ de quarto in quarto mouetur, vel quintanę, septimanæ, octomanæ, atque nonanæ dictæ quæ ab humore crassiore fiunt, aut demum Erraticæ seu inordinatę dictæ. Atque tot sunt febres putridæ. His vero febres pestilentes addimus quod aut synochæ sint, aut continuæ, & quandoque (vt alijs visum est) intermittentes, quod tamen ab eruditis medicis receptum non est. Nunc ijs præmissis, easdem particulatim febres ex suis signis, atque ex causis cognoscamus, à continuis inchoantes.

De continuarum febrium cognitione. Cap. V.

Συνοχος & συνεχὴς differuut, licet è continuis febribus sint, quod συνοχος, ideſt, continens, vnam tātum à principio ad finem vsq; habeat accessionem, & συνεχὴς plures cum accessiones tum declinationes. Conueniunt tamen, quoniam in ijs omnibus ægroti nunquam (nisi prorsus finito morbo) à febre immunes fiant. In continentibus humor putrescit in magnis vasis, scilicet venis; & in continuis, in paruis & remotis à visceribus, sed age de singulis particulatim agamus, atque in primis de synocho, & de causo, ideſt de ardente, ac demum de continuis. Synochus itaque & causus non putredine, at humore, qui putrescit, differunt. Siquidem bilis flaua putrescens ardentem siue causum, & sanguis synocham concitat. Hanc febrem sanguinis etiam vocant, quod, vt Galenus docet, à sanguine *In 9. meth. med. cap. 2.*

aut ebulliente aut putrescente fiat, ex ebulliente synocham non putridam nominant, quam meritò plerique ephemeram plurium dierum faciunt, alij mediam inter putridam & non putridam & semiputridam vocant. ex putrescente vero putridam, & febrem sanguinis nominant, à quo sanguine putrido licet sanguis non sit, nominari posse eo modo quo à bile putrida, quæ vere bilis non est, biliosa dicitur, nonnullis visum est. Quomodo dari febrem sanguinis Auicenna contra Galenum demonstrauit ex Hippocrate, qui in 6.epidem. febres quasdam ἐξερυθρὰς idest valde rubentes dixit, quas Gal. in commento à sanguine fieri statuit, etsi alibi fieri febrem sanguinis, quæ ita pura & simplex sit, vt aliqua bilis signa in ipsa non eluceant, negauerit. Non, quia (vt alij interpretantur) in sanguine quod pingue est & tenue, in bilem vertatur: at bilis veluti naturam acquirat, vt acrimoniam & motum bilis habeat, cum tamen vere bilis non sit, sed sanguis putridus, à quo febris sanguinis sit cognominata: eo modo, quo ardens à putrida bile, quę bilis quidem non est, est vocata. Vnde synochum ad febrem sanguinis pertinere colligunt ex eo, quod sanguis vel solus vel vnà cum alijs humoribus eiusce febris sit materia. Hic calore accensus synocham non putridam facit, atque putrescens putridam, synocha vero duplex obseruatur, quippè exquisitá, qui à sanguine fit putrescente, quæque in sanguineis facile ob id accenditur, atque altera non verá seu non exquisita, nempe quę fit vel à bile vel à pituita vel à melancholia vnà cum sanguine putrescente. De hac posterius agemus, nunc de exquisita & vera loquamur. Cuius sanè caloris triplex est modus, Quædam enim ideo epacmastica dicta est, quia à principio ad finem vsque perpetuo augetur, quod in hac ipsa sanguis copiosior sit, quam is, qui à calore febrili resoluitur, aut, vti alijs visum est, quia materia accensa est multa & accensioni inepta, calorque debilis, qui perinde, vt ignis in lignis viridibus primo debiliter accenditur, & mox sensim augetur, ita sanguinem multum ac crassum principio debiliter accendit, quæ accensio postea sanguine magis disposito, in dies magis atque magis crescit. Altera statim principio summum vigorem assecuta, paulatim & paulatim ad finem vsque decrescit, quam paracmasticam medici appellant. Paucus enim sanguis est, isque tenuior, atque calor fortis, qui ipsum vel etiam in principio valide accendit, ipsumque paulatim resoluit, non secus quam ignis in tenui combustibili, vti est gossipium, palea, fęnum, & aliud simile, statim accensus omnem substantiam depascens, citò eius flamma accensa diminuitur, quoad extinguitur. Tertia est, quam homotonum vocant, ob id quod à principio ad finem vsque eundem caloris tenorem seruet, quoniam in ipsa febre tantus sit sanguis qui calore dissipatur, quantus sit qui accenditur. Causa vero, qua synochæ concitantur, est meatuum cutis quos Græci πόρους appellant, densatio vel adstrictio, vel à frigore, vel à rerum facultate adstringentium contactu, cuiusmodi sunt balnea valde frigida, aluminosaque, vel vasorum internorum obstructiones à copia sanguinis, vel à crassitie vel à lentore factæ. Quibus caloris natiui impeditur transpiratio, sanguinis ventilatio, atque fuliginum solita excretio cohibetur. Quo ex his natiuo calore in igneum verso, primo feruet massa sanguinis & postea (auctore Galeno) putrescit. Vnde febres hæ promptius in temperatis sanguineisque corporibus bene carnosis, boni habitus, multi sanguinis, accenduntur, atque in ætate iuuenili & in cęli regione constitutioneque temperata, atque in verno tempore. Hæ febres hisce signis nobis innotescunt. Synocha enim non putrida ebullitione quidem, non putrescentia sanguinis facta, febris apparet continua, vniformis, caloremque præsefert mitem, vaporosum; symptomata quàm in putrida atque in causo mitiora habet. hæc quoque absque rigore inuadit, vt omnes continuæ facere solent. pulsus sunt vehementes, maximi, æquales; ac vrina non videtur multum mutata in colore

& in

In lib. 4. tract. 2 fen. 1. cap. 43.
In 2. de crisib. cap. 12.

In 9. meth. med. cap. 3.

Gal. in 9. meth. cap. 4.
Gal. 2. de diff. feb. cap. 9.
Gal. 2. de crisib. cap 6.
Gal. 9. meth c. 3.
In 9 meth. med. cap. 4.

& in craſſitie à naturali ſtatu. Addidit Gal. ex Hippocrate in 6. epidem. ruborem in facie ac in alijs partibus obſeruari: Vnde Hippocrates febres ἐξερύθρους, ideſt valde rubentes vocat. Rhaſis addidit, ruborem particulatim in facie & in oculis obſeruari. reſpirationem difficilem, & cutem tactui veluti à dulci balneo excalefactam apparere; victum multi ſanguinis antegreſſum, ſomnolentiamq; & prægreſſam corporis grauitatem, vrinamque & rubram & ſpiſſam mingi. Quidam recentiorum vocant hanc febrem inflatiuam, quippè quæ à ſanguine ebulliente fit, adduntq; his ſignis, vrinas eſſe ruffas, craſſas, minime fętidas mẽbrorũ grauitatem, venarum plenitudinem, ruborem faciei & oculorũ, dolorẽ frontis & temporũ, ad ſomnos eſſe propenſos, & in ſomno videre veluti lampadas & rubra phantaſmata, vel picturas rubri coloris oculis ipſorum obuerſari. Putridam vero ſynocham ex Galeno parum à non putrida differre conſtat. Caliditas in hac etiam febre, licet copioſa tactui videatur, mitis tamen & ipſa eſt ac magis vaporoſa, minus moleſta, quam quę ex cæteris fit humoribus. Commune omnibus febribus à putreſcente ſanguine obortis eſt, vt Alexander quoque Trallianus expreſſit, quod continuo calor ad manum mitis apparet, nihilque rodentis habet: Veruntamen eo mordacior, ac magis moleſtus apparet, qui in non putrida eſt accenſus. Pulſus itidẽ vehementes, maximi, at inæquales, ita vt ſyſtolis dyaſtole ſit celerior, ægrique rubicundi, & pleni apparent; & vrinę rubræ, craſſæ, corporaque ſanguinea, boni habitus, ac plethorica. Addunt, calorem non eſſe perpetuo à principio ad finem vſque in omnibus vniformem, quando, vt dictum eſt, in quibuſdam prorſus à principio ad finem vſque ſit vniformis, vnde febris homotona dicta eſt, in alijs perpetuo augeatur, idcirco epacmaſtica vocata: atque demum in alijs perpetuo decreſcat, quo febris paracmaſtica itidem dicta eſt. Vrinæ videntur aliquantulum à ſtatu naturali mutatæ colore atque craſſitie, pulſus inæqualiores eſſe, ita vt dyaſtole ſyſtolis longe celerior ſit, propter excretionem, quę fit, putridarum fuliginum. Quidam ex recentioribus addunt, vrinam rubram, craſſam, liuidam ac fętidam obſeruari, faciem rubram, ſitim magnam, linguam ſiccam & aſperam. Hancque terminari die ſeptima & quandoque ad decimam octauam produci. atq; hæc eſt ſufficiens ſynocharum febrium cognitio. Nunc ad cauſum, quæ ex Galeno ardens eſt, declinemus. cauſum, (vt aliquibus viſum eſt) à caumate, ideſt ab incendio caloris dictum fuiſſe conſtat: quod ægrotis maximum cauma ſeu incendium inducat. Galenus per febrem ardentem, continuam intelligit à bile intra vaſa putreſcente factam; præſertimque vt ipſe expreſſit, in venis ventris, iocinoris aut pulmonis. Duplex eſt, vna quæ continens eſt, ſynochaque biliosa dici poteſt, quod vnicam à principio ad finem vſque acceſſionem habeat, altera verius ſynechis quàm ſynochus, quia habet plures acceſſiones, & remiſſiones, quæ tamen nunquam ad vacuitatem per uenit; At de hac poſterius. Materia in qua ardens febris accẽditur, quod duplex ſit, quippè bilis, atque ſalſa pituita, duplicem ideo febrem facit, vnam ardentem exquiſitam, quæ fit à bile flaua ſyncera in latioribus venis putreſcente; atque altera nothã & ſpuriam dictã, quæ fit itidem non à bile ſyncera, at ſalſæ pituitæ per miſta. Ardens febris plerumque ſolet concitari à cauſis procatarcticis, ſcilicet à ſolis vehementi ardore, à liberaliori potu vini generoſi, à longa ſiti, à cibis vehementer calefacientibus, à plurimo labore, venere, vigilijs cæteriſque alijs cauſis, à quibus venæ (vt ait Hippocrates) exhauriuntur, exſiccanturque, quę trahentes acres fluxiones præbent occaſionem haſce febres gignendi. Signa, quibus ardens exquiſita cognoſcitur, ſunt: primum, vt ſine rigore inuadat, qui tamen in ipſa aliquando (Hippocrate auctore) critice ſuperuenit. calor eſt exurens, quem ob id Hippoc. paſſim ignem vocauit, quod humor, ex quo fit, omnium ſit calidiſſimus atq; ſicciſſimus. Qui calor nunquã ad vacuitatẽ vel in febricitationem

venit.

In epidem.
Rhaſis in lib. diuis. cap. 149.

In 2. de diff. feb. cap. 9.

In lib. 12. cap. 3.

Arnaldus Villanouanus.

In 4. de vict. rat. in acut. com. 14
In 2. de diff. feb. cap. 6.
In 1. epid. ſect. com. 40.

In 1 epid ſect. 7. com 73.
Gal in 4. de uict. rat. in ac. com. 13

In 4. de vict. rat. in acut. tex. 3.

In 4. aphor. 58.

Hippoc. in 4. de vic. rat. in acut. tex. 4.

venit. Lingua est arida, scabra, & valde nigra, ex immodico quippe calore & ex tota corporis affectione sicca. adest & animi fastidium, à biliosi humoris acrimonia vndique lacessente. sitis vehemens est inextinguibilisque siue clamosa. Ventris itidem fastidium siue morsus ab humoribus acrimonia lacessentibus, vnde si humores ad aluum confluant, deiectiones sunt liquidæ & pallidæ. Vigiliç adsunt à calidis siccisque vaporibus, à quibus interdum aberratio quoque mentis fit, membranas cerebri (meninges vocant) lacessentibus. Horum vero signorum duo sunt pathognomonica, siue istius febris maxime propria, quippè (vt Galenus etiam affirmat) sitis inextinguibilis, atque caliditas vrens: de quibus ita habet: Videtur ergo Hippoc. febrem ardentem assiduitate cognoscere sitis, calorisque exurentis. Ardens vero notha siue non exquisita, ab exquisita distinguitur, quia signa seu symptomata minus acuta & vehementia habet. Quæ ex Hippocrate sunt nuper dicta omnia, at minus acuta: & aluus soluta, sitis magna, lingua aspera, sicca, salsa, non ita nigra tamen, vrinç defectus, vigiliæ, atque alia. Continuæ quoque febres ab ijsdem causis concitantur, nempè ab aliquo humorum putrescentium in paruis venis, quippè vel à bile, vel à pituita, vel à melancholia. de quibus posterius agemus, priusquam de putridis intermittentibus sermonem absoluamus.

In 4. de vict. rat. in acut. com. 13. & in 3. epid. sec. 3. com. 34.

De continuarum febrium prognostico. Cap. VI.

PRiusquam prædictarum febrium curationem aggrediamur, primum ipsarum prognosticum præmittemus, vt scilicet febres sanabiles (in quibus medici vsum remediorum exercere debent) cognoscamus, atque non minus medicamentis quæ non cedent, in quibus omnium meritò medicaminum vsus interdicitur, ne cum dedecore & infamia medica ars exerceatur. Quare febres, quarum sanatio medicamentis sperari queat, nunc prodemus, & mox exitiales medicamentis non cedentes. Itaque febres à quibus nobiles corporis partes, aut non læduntur, aut leuiter quidem, & quas pauca eaq; non vehementia subsecuta sunt symptomata, atque omnino carent malignitate, omnes securæ sunt, & ipsis mederi debebimus. De quibus meritò Hippoc. ait: Bona vero sunt, facile morbum ferre, bene spirare, dolore vindicatum esse, sputum facile extussire, corpus æqualiter calidum videri ac molle, siti non detineri, vrinas & deiectiones, somnos, sudores, singula intelligere bona, vti dictum est, succedere. & postea: Simplicissimæ enim febres & signis firmatæ securissimis quarto die aut citius definunt. Contra vero vbi multa eaque vehementia vnà habent symptomata, cum graui nobilium partium læsione, cuiusmodi sunt dolores acuti capitis, auriumq; punctorij, pectoris, pleuræ, diaphragmatis, oris ventriculi, cordis, hepatis, renum, vesicæ, vteri atque similium partium, Vigiliæ itidem, deliria, eaque sæua, & ferina, cordis angores, syncope, mala respiratio, & vnà exeuntia excrementa praua, & similia. Quibus si symptomata accedant, quæ solent malignitatis esse propria, prorsus desperandum de salute erit. Hæc vero sunt omnia signa minime ex ratione morbi prodeuntia. Vt quando in maximo caloris interni incendio extima cutis parum calet, extrema algent, si rigeant non critice, si non sitiant, & cibum abhorreant, si anxij sint, si morbum non sentiant, si excrementa colore & alijs morbi naturç haud respondeant (Quo in hisce febribus vrinæ sanorum persimiles maxime detestantur, non minusque & pulsus) aut praua sint, veluti vrinæ nigræ, albç, tenuissimæ ac aquosç in delirantibus, crassç, turbidæ non residentes, neque clarescentes, cum sedimentis crassis, nigris, item quæ cum dolore & acrimonia minguntur. Ventris colliquationes fçtentes, quas Hippoc. lethales dixit, quippè

In 2. progn. tex. 56.

In 2. prognosticorum.

quippè deiectiones aquosas candidas, croceas, spumantes, pingues, glutinosas nigras, liuidas, æruginosas, atque nigras, aut paucas cum torminibus, biliosas. adduntur stillæ sanguinis nigræ, sudores frigidi, leues in fronte tantum & clauiculis. Vomitus virulenti, malus decubitus, conuulsiones, tremores, palpitationes cordis, angores, delirare ęgros, & cum delirio floccos carpere, festucasque colligere, atque alia huiusmodi, quæ malignum morbum denotant, facere. Quibus si etiam spectentur, quæ virium languorem produnt, à medicamentis erit omnino abstinendum. de his Hippoc. in aphorismis: Si non videat vel non audiat, iam debili existente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima est. Vnde auctor prorrheticorum dixit: prælanguentium desipientias esse pessimas, vti Trasinonti. Quo meritò desipientias blandas, obscuras, tremulas, valde phreneticas vocauit. Idem ignorantiam, obliuionem, & aphoniam ex languore virium denotare Hippoc. statuit. & non minus conuulsiones singultusque subsequi esse exitiosum. & aphonias cum exolutione esse perniciosas Gal. in Sileno & Philini vxore affirmauit. & tremores etiam à phrenitide apparentes. corpusque apoplecticorum modo resolutum. Surditatem in acutis horroresque cum delirio, de quibus Hippoc. inquit: Horrebant & sub mortem delirabant; somnus neque dolorem neque delirium sedans, at quinimo vtrumque augescens. Comam siue veternosum somnum ab vehementi febre, vel phrenitide exitialem esse Gal. in epidemijs expressit. morbum item ægros non sentire. Extrema algere si interna vrantur: His signis animalem facultatem prelanguere quisq; intelliget. Eodem modo & facultatis vitalis languor dignoscetur, si respiratio (auctore Galeno) sit rara & parua & frequens: de hac in Pythione ait: breuispirum ante mortem fuisse; Magnum vero & rarum spiritum paruum fieri & frequentem, exitiale esse in illo, qui in Dealcis horto decumbebat, obseruatum est. longe exitialius est frigidum ægrotos expirare, de quo Gal. ita habet. Maxima signa mortifera per cutem calidus vapor exiens post frigidum spiritum prius expiratione egressum. Quo in febribus exitialibus tria medici obseruant, quippè febrem vrentem, frigidam expirationem cum raritate, atque vaporem calidum ex cute exire; obscura respiratio itidem est exitialissima, quippè quę maxime parua & frequens sit, phænomenam & sublimem (quod in ea narium pinnæ, scapulæ, & thorax palam moueantur) appellant. De qua auctor Coacorum præsagiorum dixit: pessimus autem & morti propinquus, spiritus extendens, vrgens, & obscurus, stertorosa verò gutturis ebullitio, quam κέρχνον, Græci dicunt, & nostri ranticum, quasi spiritum rancidum, exitium in foribus proximum nunciat. inæqualis & luctuosa vocata respiratio non minus mala est, de qua Hippoc. ait: in acutis passionibus quæ cum febre sunt luctuosa suspiria, malum. Pulsus quoque languidissimus, tardissimus, ac rarissimus, pessimi sunt, post hos minimus, mollissimus, durissimus, frequentissimusque. Quo pulsus parui, angusti, humiles, tardi, languidi vitalem vim maxime prelanguentem denotant. Deficientes autem, vermiculantes, & formicantes in foribus exitiũ esse ostendunt. intermittentes spacio duorum pulsuum in omnibus exitiosi sunt, omniumque maxime ex Galeno in iuuenibus, in pueris vero & senibus non ita sunt timendi. Proximo anno in Iacobo Antonio Cortuso patritio Patauino medici Viridarij præsidie, octuagenario pleuritico, & febre ardente vexato, pulsus fuerunt cum intermittentes, tum deficientes. qui tamen cito conualuit. Syncope itidem, & animi deliquium, cordis angores, tremores, atque palpitationes febres exitialis naturę notant. Idem de naturali vi dicitur, quippè prælanguidam esse, si ęgroti maxime à cibis omnibus abhorreant. Hermocrates, vt ait Hippoc. quicquam gustare non valebat. Non sitire itidem in febribus æstuosis, exitiosum est, & presertim cum antea sitierint. Auctor prorrheticorum ait: sitis, quæ nõ ex ratione in acutis morbis soluitur,

In li. 4. aph. 49.

In 1. pror. tex. 8.

In 3 epidem.
In 4. aphor. 66.
Gal. in 1. prorrh. com 34.
In 2. aphorism.
In 3 epid. sect. 3. tex. 3.
Hipp. in. 2. apho.

In 3 epidem.
Hipp. in aph. 6.
In 4. aphor. 46.
In 6. epid sect. 3. com. 74.

In 6. epid. sect. 4. com. 30.

In lib. 2. sect. 2. tex. 39.
Galen. in 3. epid. sect. 3. com. 24.

In 6. aphor. 54.
Gal. in synops de puls. cap. 7.

Gal in 2. de presag expulsib. c. 4

Gal. in 2. aphor. com. 6.
In 2 prorrh. tex. 22.

In 1. epid sect 2. tex. 75. soluitur, mala est. de qua Hippocrates ait: Huc accessit ad cumulum aliud signũ
exitiosum, quod cum antea æstuassent, amplius non sitirent. Hoc fieri, aut quod
facultas stomachi appetitrix extinguatur, aut quod delirantes non intelligant il-
In 3 epid sect. 3. comm. 44. lud, quod patiuntur, aut ob vtrumque Gal. fieri aliquando expressit. sitis etiam
vehemens perseuerans cum lingua exusta nigra in febribus est pessima, de qua
Hippoc. in Philesio: lingua inaruit, sitibundus erat. atrophiam quoq; facultatis
In 2. aphorism. com. 28. huius prælanguentis esse indicium Gal. senrijt. Vnde facies Hippocratica dicta,
In 3 prog. si intra biduũ, aut triduum ita fiat, pessima est, in qua, ait Hippoc. nasus acutus est,
caui oculi, tempora adstricta & collapsa, aures frigidæ, contractæque, fibræ eo-
rũ versæ, itẽ cutis circa frontẽ intenta ac arida, colorq; totius viridis aut niger si ap
pareat. Ex excretionib. quoq; stillas sanguinis è naribus in febribus cõtinuis præ
In 3 prorrh tex. 54. lãguere expultricẽ denotare Gal. in prorrheticis statuit. quales in Sileno, Vxore
Gal. in 1. prorrh. 1 Dromeadai & in alijs obseruatæ fuerunt. Sudores itidẽ superueniẽtes febre non
Hipp. in 4. aph. 56. deficiente mali sunt. Copiosi, assiduique iu acuto morbo pessimi sunt, quod pro-
pter virium imbecillitatẽ ægros ad syncopen deducant. De his Hippoc. in Era-
Gal in 3. de sympt. caus c. 2 et in 4. aphor 41. simo: Habebat hic febrem perpetuo cum sudore, & de phrenetico: Febris horrida
copiosus sudor assiduus toto corpore. Pauci etiam in die decretorio exeuntes sum-
In 1. prorrhet. com. 1. mam excernentis facultatis impotentiam (vt Gal. est auctor) denotant. Non
minus perniciosi, qui cæperunt quidem, sed protinus cessauerunt. Pauci quoque
(quos Græci ἐφιδρώσεις, nostri madores, siue desudationes appellant) plerum-
que circa frontem, ceruicem, collum aut circa pectus vel circa manus & pedes
Gal in 4. aphor. 37. 242. exeuntes, haud procul abesse exitium indicant. Frigidi itidem exitiosi sunt,
Quos Hippoc. in acutis morbis exitium prænunciare & in mitioribus longitudi-
nem dixit. Cuiusmodi fuerunt obseruati ab Hippocrate in Philisco, Vxore Dro-
In 1. epid sect. meadai, Pithione & in alijs. idem denotant si non ex toto corpore exeant, at ex
quibusdam tantum partibus, de quibus Hippocrates inquit: Sudabant quidem
sed non ex toto corpore. postea: Paululum in fronte & clauiculis exsudabant,
sed nemo per totum corpus. hos retentricem prelanguere indicare Gal. voluit.
In 2. prorrhet. comm. 24. Nihil iuuantes quoque non boni sunt, at maxime exitiales, à quibus ægroti in
deterius abeunt. Vnde auctor prorrhet. ait: Flammans cum sudore facies, mala.
non sudare etiam in febribus, quarum proprij sudores videntur, quandoque ma-
lum censetur, & præsertim si morbus absque sudoribus iudicetur in die decreto-
rio. Vnde Hippoc. de Hermocrate dixit: Decimoquarto à febre liber non suda-
uit. & postea: Vigesimo die iudicatus à febre liber, non sudauit. qui postea obiit.
In 3. epid. sect. 3. tex. 41. & 61. Vrinæ item copiosæ tenues non iuuantes malæ, de quibus Hippoc. ait: Vrinæ
multæ tenues nihilque decretorij quicquam vel boni. Nigræ semper prauæ, sed
In 4, aphor. 72. auctore Hippocrate in viris longe pessimæ, quę si habeant nigrum sedimentum,
nullos seruari posse Gal. in Sileni, Philiscique historia declarauit. Aquosæ tenues
pessimæ, omniumque maxime in pueris delirantibus, ita vt neminem his con-
spectis conualuisse Gal. obseruauerit. Crassæ, turbidæ, non clarescentes, non
In 1. de crisib. cap 52. residentes eodem modo perniciosæ sunt, quales in Vxore Dromeadai moribun-
Hipp. 4. aph. 70. & in 1. epid. sec. 1 tex. 26. da, & in eo, qui calescens cænauit, atque in Hermocrate fuere conspectæ. Nigræ
item in aquosas summe tenues mutatæ, quales Mulier apud frigidam aquam
In hist. mulieris apud frig. aquã decumbentis. minxerat, maxime perniciosas esse Galenus iudicauit. Pingues non minus atq;
oleosę, quod colliquationis sint indicium, prauæ æstimantur. Quæ si post nigras
Gal in 4. de sanit. tuen. cap. 3. mingantur, pessimæ erunt, quales in Cizici muliere excretæ sunt. Paucæ itidem
vrinæ cum dolore mordaces prauę sunt, de quibus Hippoc. in Sileno: Die octauo
vrinas paucas reddebat cum dolore mordaces. Hasce in Guadagnina dilectissi-
ma vxore mea, ardenti febre ac mortali vexata, vidimus: & in alijs multis qui
In 3. epid sect 2. com. 4. obierunt. Interceptas vero, siue omnino quæ restiterunt, non minoris maligni-
tatis esse Galenus sentijt. Eodem modo deiectiones prauæ sunt, aquosæ paucæ
glutinosæ,

glutinosæ, candidæ, nigræ, versicolores, subcroceæ, spumantes, meræ siue syncerę, biliosę, pingues & maxime fętidę. Auctor prorrheticorum ait: prauas esse in sinceras desidentes, albas in phreniticis, biliosas crebras, dysentericas cum » morsu & dolore. de quibus Hippoc. inquit: Alui turbatæ erant, biliosis, paucis, » meris, tenuibus, mordacibusque, & frequenter desidebant. Auctor prorrheticorum damnat impense rubras, Viridesque ęruginosas pessimas esse, quod caloris magno incendio fiant, liuidasque non minus, quod natiui caloris refrigerationem notent. Nigras etiam Gal. ita damnauit vt plurimas in statu pestilenti se obseruasse dixerit: Hippoc. versicolores dixit esse exitiales. liquidas colliquatiuas maxime fętentes pestilentium febrium proprias esse deprehensum est, omninoq; prauas & lethales Hippoc. in multis experientia didicit. Inscijs ęgrotis excretæ omnes malę sunt, pessimæ vero quę etiam suapte natura prauæ sunt. Nihil item expuere si adsit phlegmone in partibus spirituosis, summe crudum morbum denotat. & in suppuratis, & phthisicis sputum supprimi est lethale: in suppuratis biliosa excretio ex Hippocrate pessima sputa itidem candida, nigra, liuida, versicoloraque. Vomitus cum multi tum pauci non iuuantes, liuidi, nigri, virulenti, porracei, versicolores, grauiterque fętentes. Et ex ijs, quæ ad cutim transmittun » tur, exanthemata parua, quæ non satis sunt excernendis morbis, quæq; statim re » currunt, euanescuntque. de quibus Hippoc. in epidemijs: tumores parui non sup- » purantes & abscessus aut minores quā prodesse queāt, aut quidem maiores quam ferre queāt. in his colores liuentes atq; nigri maxime damnātur. Atq; hisce signis iudicabis febres exitiales, in quibus ab vsu medicamentorum erit abstinendum.

Hippoc. 2. prog. in 1. prorrh. tex. 15. In 1. epid sect. 3. tex. 25. In 3. prorrhet. tex. 35. Gal. in 2. progn. & in 4 aphor.

In 3. epid. sect. 3. tex 57. Gal in 1. de cri-crisib. cap. 18. Gal. in li. de cōst. artis medicæ. cap. 58. In 2. progn. In 1. epidem. 2. tex. 54. Hippo in 2. prog. tex. 39. In 1. epid. sect. 2. tex 38. Hipp. in 1. epid. sect. 2. tex 35.

De continentium febrium curatione. Cap. VII.

FEbribus continentibus quippè synochis, & ardentibus, vnicus conducit curandi scopus, scilicet, vt adstrictus affectus, tollatur quippè meatuum vel internorum, vel extimorum adstrictio, siue clausio, sine qua causa fieri hasce putridas febres non posse ex Dogmaticis etiam aliàs demonstrauimus, atq; vt calor accensus itidem tollatur, qui ex Methodicis medicamentis actu temperate calidis & humidis digeritur, atque resoluitur. Igitur cum hæc febris vel synocha, vel ardens vocata, sit passio adstricta meatuum præcipue cutis clausorum, vel à frigiditate, vel à rebus adstringentibus, vel à siccitate: aut venarum meatuum itidem à sanguinis copia, aut crassitie aut lentore obstructorum, laxatorijs, vt tollatur » præsidijs est opus. De quibus Celsus ita habet: nam si adstrictum est, ducenda » aluus est: mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. in hoc genere morbo- » rum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus, corpus » in lumine habuisse, imperasse famem sitim, vigiliam prodest. Vtile est etiam du- » cere in balneum: prius dimittere in solium, tum vngere, iterum ad solium redire: » multaque aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida, » miscere, vti cibo rarius, & serius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo. Itaque cum in curandis febribus ijs laxatorijs præsidijs sit opus, eaque vt ex Celso audiuimus plura sint, quippe sanguinis vacuatio, purgatio, vomitio, vrinæ euacuatio, sudoris prouocatio, balnea, inunctiones, victusque ratio itidem laxatoria à nobis præscribenda. videndum erit qualia ex ijs ad synochum tollendam conueniāt. in primis cum hæc febris morbus adstrictus & magnus sit, meritò laxatoria etiam magna vocata, cuiusmodi est, missio sanguinis, purgatio, erunt pro curatione opportuna, de quibus omnibus, agemus post institutam victus rationem itidem laxatoriam. In qua primo aer sit purus, lucidus, temperate calidus, non valde calidus, ne febrilem calorem augeat, non frigidus ne prohibeat calidarum per poros

In lib. 3. c. 6.

cutis fuliginum exhalationem. Neque est (quod multi faciunt) vt locus in quo habitant ægroti assidue aqua frigida aspersa, aut substratis vitium capreolis, aut rubi, sumitatibus, aut lentisci ramis, aut alijs virentibus herbis, ad frigus alteretur, namque frigidus aer adstrictum affectum auget, cum vel etiam, vt Galenus docet, denset cogatque cutim, atque putridorum humorum effluxum transpirare prohibeat. vnde ijs febribus vexatos probè linteis coopertos probeque ne extrinsecus ab aeris frigiditate lædantur, munitos decumbere oportet. omnemque refrigerationem, vel etiam quę flabellis fit, effugere debent, vtiliusque erit, si calorem magis quam frigus patiantur. & qui hæc obseruant citius sanantur, contra, qui frigiditate aeris oblectantur, eaque liberalius vtuntur, diutius ægrotant, nimirum quod tarde & non ita promptè calor febrilis exhalet & digeratur. A calore enim excretiones humorum, ac exhalationes febrilis caloris fieri, & à frigore prohiberi omnes medici nouerunt. Vnde Hippocrates dixit: Refrigeratio, quę in ventre sunt, durat. Cæterum si aer plus iuxto calidior, ac maxime æstuosus fuerit cuiusmodi aliquando per dies caniculares sentitur, aliquantulum nimia eius caliditas erit corrigenda; quando immoderate æstuosus augere humorũ quoque corruptionem, queat. Quo pestilentem febrem à sola caliditate aeris immodica excitari posse Galen. quandoque affirmauit. Hinc Gariopontus medicus antiquus in lib. 6. de febrib. cap. 2. de cubiculo ait: Nam lucidus nimis & cadus relaxat corpus, frigidus & obscurus constringit, mediocriter ex his temperatus mulcet, oblectat & temperat. Fugiant febre vexati animi passiones: cibo vtantur tenuissimo, simplici, si febris celerrimo motu moueatur, mediocri, in quibus febris prolixior siue longior futura, conijcitur. In illis cibus erit potestate moderate refrigerans, dabitur tamen actu calidus, ni caliditas febrilis fuerit maxime æstuosa, in qua temperatus, aut aliquantulum refrigeratus erit propinandus, qui etiam potestate actuque sit humidus. complures Ægyptiorum vexati febribus nedum Methodicorum diatrito vtuntur (quam victus tenuitatem haud omnes Methodici seruarunt) sed quinimo longe pluribus diebus nihil aliud cibi assumunt, quam syrupos quosdam ex aqua cum saccharo. At in assuetis pleniori cibo hęc victus ratio. vtilis non est. Quare vsque ad morbi declinationem sufficiet tenuissimus cibus bis in die datus qualis erit exijs, qui inusu sunt, apud Italos medicos, panis tritus in iure parui pulli macro sine sale oxalidis folijs, aut sunco, aut acido citri vel limonis alterato, paratus cum lacte seminum melonum modicoque sacchari candidi, atque aquæ rosaceæ. aut ptisanæ hordeaceæ liquidus cremor addito lacte seminum melonũ, saccharo candido, atq; aquæ rosaceæ, modico. aut modicum panis in aqua frigida loti addito modico acidi citri aut limonis, si vehemens adsit caloris æstus. aut ferculũ etiam paratum ex cucurbita, vel ex herbis frigidis quippè lactuca, intybo, portulaca, malua cum modico viridiũ foliorum fæniculi actu tamen moderate calidum dabitur. Non omittam cibos in hisce febribus apud, Arabes, Ægyptios atque alias Orientis nationes frequentatos. Quorum vnus est, triticearum furfurum cremor, quem vt parent, accipiũt furfurum partes crassiores, quaterue aqua pura abluunt, aquam abijcientes nouissimamque affundentes, quam cum furfurum expresso quo ad crassescat decoquunt, quod iusculum medico sacch. candidi atque aque rosaceæ addito calidum exhibent. hoc enim nutrit, refrigerat, infarctus tollit, lenitque. alter cibus est, quem ex fermento parant, eius accipientes exempli gratia nucis quantitatem, aqua macerãt, dissoluuntq; & addito saccharo decoquunt, & vbi efferbuerit aquæ rosacea addita calidum exhibent. Aliumex lacte amygdalarum dulcium parant, eius lactis libram ex iure pulli extracti, capientes, quem. cum modico panis per coctum cum lacte seminum melonum, calidum propinant. Alij amygdalas dulces optimas capiunt, detractoque cortice contusasque per cribrum transmittunt, ac veluti

In 10. met. med. cap. 8.

In 6. epid. sect. 5. tex. 27.

In libro de diff.

ac veluti in crassiorem farinam redigunt (quam arrira lauz vocant) ex aqua le-
uiter decoquunt, & additis saccharo & aqua rosacea exhibent. Alij Iusculum
Mastahalep vocatum parant (exempli gratia) ex seminum melonis, cucurbitæ,
cucumeris an. vnc. ij. liquiritiæ vnc. j. sem. fæniculorum, portulacæ, endiuiæ, mal
uæ, oxalidis an. vnc. ij. contundunt omnia, lac ex aqua exprimunt, modice ebul-
liunt, & addito saccharo offerunt hoc quidē nutrit, & tenuiorem bilem per vrinam
purgat. Hicque erit opportunus cibus ad hasce febres continentes quæ celeri
motu mouentur, siue, quæ vltra diem septimum non protrahuntur. In ijs vero,
quas longiori tempore finitum iri coniectura assequimur, & in ijs, qui plu-
ri alimento sunt assueti, poterit addi oui recentissimi luteum ex iure pulli con-
quassatum, aut modicum carnis pulli contusi, vel carnium assatarum iuris ex-
pressi. Potus itidem erit vel aqua cocta simplex vel ex hordeo, addito acidi citri,
vel limonis modico atq; saccharo vel cum iulep acetoso, aut iulep è tamarindis
puratum. Antiqui dabant oxycratum, quod est potus (exempli gratia) para- *Gal. 10. meth. c. 9*
tus ex libra aquæ, & ex geminis vncijs aceti albi, addito saccharo. atque hæc est
victus ratio in hisce febribus seruanda. Qua instituta, videndum erit an aluus
laxa sit, quod ni sit, oportebit laxantem clysterem adhibere, aut corpore multis
redundante excrementis, dabunt secunda die (si tamen morbus acutissimus non
sit) syropum rosatum laxatiuum ad vnc. iiij, ex largiori serolactis caprilli, aut
pulpā cassiæ fistulę Abissinæ dictę, quippè rubri corticis, ad vnc. j s, cum saccharo
candido, vel in bolis aut in potione ex iure aliquo stillatitio factā; aut dabitur in-
fusum ex semuncia pulpę tamarindorum cum mannæ electæ vnc. iiij. aut ex com
positis elect. lenitiuum ad vnc. j. s, vel in bolis vel in potione; vel si febris celeri-
tas cogat, premittetis clysterem emollitorium qui parabitur ex libra decocti seu
iuris maluarum, altheæ, violarum, bliti, furfurum, aut ex hydromele, & ex oleo
dulci vel amygdalino vel violaceo ad vncias quatuor cū sacchari rubri vncia &
semis, alij addunt salis drachmam. & hoc erit vnun ex præsidijs laxatorijs quo
primum opus est ad harum febrium curationem. Alterum vero omnium sine du
bio ad hasce febres laxatorium præcipuum ac maximum est, euacuatio sangui-
nis, per venam sectam. Non tamen, vt Dogmatici voluerunt vsque ad animi *Gal. in 9. meth.*
deliquium Methodicis educendum videtur, quod omnis animi defectio sit peri- *med. & 5. cap.*
culosa, & virtus prælangueat, nisi corpus fuerit valde robustum. in robustis vtili- *4. & in 1. ad*
tas est, quod primum in contrarium statum agitur corpus celerrime ex animi *Glauc. cap. 13.*
defectu refrigeratum, & in huiusmodi corporibus, vt Gal. scribit, necessario super- *In 9. meth. c. 4.*
uenit alui deiectio, non nunquā etiam bilis vomitio, & toto corpore madores su-
doresue excipiuntur. Hoc vero fit calore natiuo intus ad cor ipsum retracto,
qui si robustus sit, intro vnitus augetur & postea erumpit ad omnes partes corpo-
ris, atque eas quoque ideo vacuationes molitur, quod scilicet sublata plenitudine,
qua natura grauabatur, & exinde robustior facta natura cōtra residuū insurgit, at-
que illud quod expulsioni est aptum, per varia loca expellit, igitur euacuatione
sanguinis ad animi deliquium facta per se naturæ robur dimuitur, & prælanguet
natura, ex accidenti tamen (quod tantum in robustis locum habet) calor intus
retractus, ac vnitus aliquod roboris exinde nactus mox extra erumpens, vtiles *Gal in 3. de tem*
euacuationes præstare solet. Hoc tamen in robustissimis, & rarò etiam tentan- *per. cap. vltimo.*
dum. In debilibus vero nunquam, etenim natura debilis ab immodico sangui-
ne euacuato plurimum patitur, & prælanguidior exinde facta, quicquam boni
aduersus morbum agere non potest. Quare vbi virtus permiserit tutò statim se-
canda erit vena dextri cubiti interna in corporeque si fuerit plenitudo ac vires etiā
permittant sanguinis libra educetur, atque ex altero brachio die altera etiam
sanguinis conuenientem quantitatem euacuabimus. Qua repetita euacuatione
sanguinis hac ætate plures nationes in his febribus vtiliter vtuntur. plus enim

laxat plurium venarum quam vnius ſectio ſeu apertio. In ſynocha cum putrida
tum non putrida omnes conueniunt, quod ſtatim ſanguis mitti debeat. De Cau-
ſone verò ſeu ardente febre non pauci dubitarunt, an ſanguinis euacuatio conue-
niat, quod non ſanguis ſed bilis flaua abundet, ideo ad animi defectum ſangui-
nem vacuari nullo modo permittunt. Quod tamen genus præſidij Galenus &
in maximis inflammationibus, & in adurentibus febribus ac vehementiſſimis do-
In 1. aphor. 23. loribus ſemper maximi fecit. Nam (vt ait) & in ardentibus febribus ſi vſque
„ ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigera-
„ tur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aluus citatur, & ſudores emanant, &
„ quidam eorum ex his ſanitati ſunt reſtituti, alij adiuti plurimum, vehementiam
„ ægritudinis abſciderunt. Cæterum vti dictum eſt (licet in robuſtis corporibus,
aliquando ex ſententia euenerit) Methodicis, ac alijs etiam rationalium medi-
corum non paucis conſultius viſum eſt, ad animi defectionem, vt voluit Gale-
In 4. de vict. rat. acut. tex. 19. nus, non eſſe faciendam ſanguinis eductionem, ſed eius quantitatem, ex morbi
magnitudine & viribus metiri debere. Hippoc. dixit: In acutis morbis ſanguiné
„ detrahes, ſi vehemens morbus videatur, florueritque ætas ægrotantis & virium
„ adfuerit robur. Methodici concedunt mittendi ſanguinis ſcopos eſſe magnitudi-
nem morbi, quod ſanguinis miſſionem fecerint, vnum ex maximis laxatorijs, vt
Gal. quoque in hoc loco expreſſit, atque virium robur, neque florentem ætatem
ſcopum neceſſarium eſſe admittunt, cum à morbi eſſentia hoc præſidium in omni-
bus indicetur, à viribus vero permittitur. quare & ipſi magnitudinem morbi,
ideſt, vti dicunt, ſtricturæ magnitudinem perpetuo ſanguinis miſſionem indicare,
licet etiam nulla affuerit ſanguinis plenitudo & hoc eſt veriſſimum & vtiliſſimũ
in omnibus hiſce febribus & phlegmonibus internis (quos affectus Hippocratem
tantummodo hoc loco intellexiſſe ſi complures animaduertiſſet) iam diu ceſſaſ-
ſet ea inutilis controuerſia de mittendi ſanguinis ſcopis vel à magnitudine morbi
vel à plenitudine (quæ etiam inter celebres medicos nunc inutiliter agitatur) in-
dicandis. ex Methodicis verò conuenit in febre etiam ardente ſanguinis euacuatio,
quia hæc febris morbus & adſtrictus & magnus eſt, idcirco meritò ſanguinis eua-
cuatio tanquam laxatorium magnum indicatur. Aegyptij Arabes atque aliæ
nationes in pueris, & corporibus albidioribus tenui ſanguine abundantibus ſca-
Gal. in 2. aphor. tom. 17. rificatione crurum ſanguiné vtiliſſime demunt. Quod genus euacuationis, veluti
hac ætate Italis medicis omnino eſt ignotum, ita antiquis omnibus fuit notiſſi-
mum, & maxime familiare, de quo præſidio, qui plura ſcire deſiderant, legant
noſtros libros de medicina Aegyptiorum proximis annis euulgatos. Alij cucur-
bitulis cum ſcarificatione familiarius ad vacuandum ſanguinem vtuntur, quam
euacuationem nos non leuiter damnandam putamus, omniumque maxime cum
Hippoc. & Galeno in plethoricis corporibus. Vnde præmittendam eſſe vniuer-
ſalem prius, quã moliatur ſanguinis euacuatio adhibitis cucurbitulis per venam
ſectam, aut per ſcarificationem crurum antiquorum modo factam, iudicauimus
(quando hoc præſidium euacuatorium Gal. vicarium fecerit ſectionis venę, mi-
In 2. aph com. 17 nimeque cucurbitulas) & hęc de ſanguinis vacuatione. De qua cum actum ſit,
reſtat, vt medicamenta modo proponamus, & primum illa quæ per interius aſſu-
muntur, & poſtea illa, quæ exterius adhibentur. Quæ interius aſſumuntur, ſi
à ſimplicibus exordiri voluerimus, ex Dogmaticis fuerunt aqua ſimplex, pſyl-
lium, ſantalum rubrum, parietaria, fructus berberis, vua immatura, fructus ma-
li citri, aurantij, limonis, herbæ omnes cicoraceæ, vti oxalis, intybus, ſuncus,
endiuia, ſemina refrigerantia; Quæ qualitate frigida, vti Dogmaticis videtur,
his febribus aduerſantur. Quod pertinet ad aquę vſum, complures familiares
ſunt, ſcilicet, aqua ſimplex, & cruda & cocta, cum ſacch. & acido citri vel limonis
vel aqua hordei, aqua panis dicta, aqua anguriæ elmaoi Aegyptijs dictæ, aqua
lactis

lactis siue serum atque aqua carnis & stillatitiæ omnes ex refrigerantibus herbis paratæ: sed age de aqua simplici plurimi ab antiquis ad harum febrium curationem æstimata loquamur, sanè ad hasce febres extinguendas præsidia omnium efficacissima antiquitas nouit, scilicet sanguinis euacuationem, copiosam, & nonnunquam ad animi deliquium factam: atque aquæ fontanæ frigidę largum potum, de illo nuper egimus, de hoc modo agendum est: de quo pręsidio hæc intelligenda sunt: primum qualis hęc aqua, & cuius facultatis sit, & quomodo hisce febribus medeatur, quibus præsertim danda sit. demum quid ex Methodicis de eius vsu sit dicendum. Per aquam ad hasce febres vtilem intelligimus fontanam & fluuialem actu frigidam, Cuius facultas per se est refrigerans, ex accidenti tamen calefacit, neque instrenue, vt Hippocrates, Gal. alij nouerunt, nimirum repercusso calore, intus densatis meatibus cutis si large cuti affundatur. Optima tribus sensibus dignoscitur, quippè gustu, quod scilicet ita simplex sit, vt nullam qualitatem gustui inferat apiaque siue insipida appareat, visuque lucida, clara, atque odoratu, quod cuiusuis odoris est expers. Dioscorides dixit, optimam esse dulcem, nullius qualitatis participem, & quæ ne minimo quidem tempore in hypocondrijs moratur, & quæ facili via fertur, & citra molestiam, nec inflationes creat, & minime computrescit. Huiusmodi est Nili fluminis aqua, qua clarefacta vtuntur Aegyptij, quę etsi largius bibatur nihil fluctuat, sed citissimo tempore aut per ventrem, aut per vrinam, aut per sudorem exit. de hac nos in libris de medicina Aegyptiorum scripsimus. Optima itaque hæc est, cuiusmodi etiam est optimorum fontium. Quæ epota citò viscera permeat, ad vrinam fertur, vel si æstas sit ad cutem, vnde sudores excitantur. Quæ caloris incendium contemperat, ita vt iecoris caliditatem maxime corrigat. Vnde mirum non sit illiusce assiduo vsu complura corpora calida & sicca biliosa, macra, optimum habitum contraxisse, cuiusmodi Aegyptiorum corpora esse videntur, quæ cum ex cęlo summe calido & sicco, biliosa, macra & squalida esse debuerint, aquæ Nili fluminis assiduo vsu ad bonum habitum permutantur (propterea que populus Aegypti credidit eam aquam sanguinem in corporibus generare) vt pingues atque carnosi euadant. Vnde meritò Rationales medici hisce febribus vehementer calidis conuenire voluerunt, quod ipsarum calorem frigiditate extinguat, atque putridum non minus humorem vel per vomitum vel per ventrem vel per vesicam vel per cutim expellat. Ab aqua itaque potu refrigeratione solidarum partium animalis natura roborata, prætenuatos iam humores aggreditur, putridosque (vt dictum est) vel per vomitum vel per ventrem vel aliò modo expellit. Galen. complures ardentissimis febribus hoc remedio sanatos vidit, & quendam iuuenem meminit in feruoribus sub canicula ex ira febricitatem, qui cum prima accessione duas heminas aquę bibisset, statim vomuit flauissimam bilem, & paulo post eãdem per ventrem deiecit. Hanc vero dandam ad saturitatem cum Gręci tum Arabes voluerunt, in his potissimum febribus, quæ maximæ, vehementissimæque sunt, in robustis corporibus assuetisque potus aquæ, nulla existente in visceribus vel obstructione, vel phlegmone, aut imbecillitate, apparentibusque coctionis signis. Methodicos & ipsos eiusdem frigidæ aquę potum, nedum ad hasce febres quando sunt vehementes, sed ad omnes alias etiam vbi calor æstuosissimus ægrotos vexat, dandam minime contendisse, putamus. At quomodo istuc? cum omnem febrem morbum adstrictum fecerint, & aquam frigidam medicamentum adstrictum, quomodo igitur adstrictis affectibus auxilio esse poterit? Eos non latuit febris naturæ igneæ aduersissimam esse aquam sua frigiditate. Vnde Petronas medicus frigidam ad ægrotantis arbitrium dabat. Appollonius vero atque Dexippus. Hippocratis auditores neutiquam aquam propinabant, quod in affectu adstricto, frigidum densando meatus, ac refrigerando augeat stricturam & co-

ctionem

Gal. in 9. meth. med cap. 5.

Gal. in 1. simpl. In 5. aph. 21. & 25. In 1. simpl. cap. In 3. de temp. c. 4 & vltimo. Gal. in 1. simpl. cap 5. In 5. de ma. medica cap 9.

In 9. meth. c. 16.

Galen. in 1. de vict. rat. in acut. com. 43.

In lib. de Veteri medicina tex. 33.

ctionem impediendo, curationem (cum nihil sit aliud curatio ex Hippocrate quā concoctio) retardet. Vnde merito Galenus quoque, qui tantopere frigidæ aquę vsum ad hasce febres commendauit, non negauit frigidam aquam densare meatus, caloris febrilis resolutionem retardare, crudosque humores refrigeratione seruare, seu ipsorum augere cruditatem. Hinc Methodici sæpius ad calorem sitimque corrigendam non frigidam sed calidam aquam dabant, ex quo negabant in omnibus febribus frigidam exhibendam, quod cum sit crassarum partium, diu in hypochondrijs maneat, meatuum abstructionem augeat, atque humores recrudescere faciat, quod nihil quidem est aliud, quam morbum causamque augere. Quo pacto itaque vtilis esse poterit? Eo sanè modo, quo Hippocrates scribit frigidam large affusam, caloris reuocationem faciendo atque eo modo calfaciendo, distensionibus, doloribus articulorū, podragricis alijsq; morbis mederi. Sed nec latet (ait Galenus) qua ratione illud accidat, siquidem stipata clausaque corporis summa facie, repercussus, refractusque fit caloris eius, qui à profundo ascendit, qui quidē simul propter difflatus inopiā est aceruatus, simul propter frigidi circunstantis violentiam in altum recedit, simul ex succis illic habitis nutritur, quippè, vbi collectus nutritusque calor ad summa corporis violentius ruit, fit quidem caloris repercussus. Vnde (vt ait Hippocrates) calor intus auctus & roboratus erumpens ad partes extimas, humores valenter digerit ac resoluit. Non dissimili argumento credendum aquam frigidam large epotam, primo stomachum refrigerare & partes proximas, meatus densare, calorem repellere in altum, qui vnitus, & copia auctus humoribusque istic habitis enutritus, & roboratus, humores putrescentes concoquit, valentius digerit, ac erumpens ad habitum corporis, simul cum aqua attenuata, fundit, ad cutem eosdemque humores vehit, vnde sudores fiunt, vel ad ventrem natura humores propellit, vel vomitu reijcit, vt in quodam iuuene, à Galeno, obseruatum fuit, qui ab epota aqua cum per vomitum, tum per aluum flauissimam bilem reiecit. Galenus alia ratione (vti etiam dictum est) credidit, aquam frigidam large epotam hasce febres sanare, quippè refrigeratione solidarum partium animalis naturam roboratam, prætenuatos humores aggredi, vtilesque ad nutrimentum adse attrahere, & putridos inutiles excernere. Neque immerito refrigeratione roboratur, cum à stomacho refrigerato frigiditate communicata alijs partibus, natura, quæ calore immodico veluti ęgrotabat, eodem calore sublato subleuatur. Quod si ita esset, profecto aqua frigida non tantum synochis & ardentibus vehementibus, ac omnibus quidem alijs mederetur, quod in omnibus epota refrigeret, & communicata frigiditate per partem post partē solidis partibus, natura roboretur, quę roborata valentius concoquendo digerēdoq; humores, febres tolleret. At ne vel et Gal. consulit, in ijs, quæ non vehementes æstuosæ sunt, frigidam esse dandam, cum in alijs omnibus, quæ maxime ardentes ac ęstuosę non sunt, epota frigida aqua maxime lædat, obstructa, humorumque cruditatem augendo, quo meritò in ijs ab omnibus damnatur. Verum Methodicis alia fortasse ratione fieri fuit persuasum, quippe internis meatibus ex immodico calore febrili nimium diffusis atque laxatis (quod per hosce meatus plurimum natiui caloris exhalet, effluat, ac dissipetur naturamque breui extinctū iri in intelligatur) ab aquę frigiditate densatis natura nimio caloris effluuio, prælanguens colligitur, reparatur, atque suo robori restituitur, ex quo robore aucta, humores noxios concoquit, extenuat & inutiles excernit, & febrilem calorem digerit resoluitque. Atque hæc ratio est, qua frigidam aquam febribus mederi ij voluerunt, ab ea profecto non dissimilis, qua ex Hippocrate eandem large affusum partibus dolentibus, inflammatis & conuulsis mederi diximus, scilicet reuocatione caloris: quod alia coniectura etiam, confirmamus, quippe quod hæc, faciat large epota perinde, ac large extimis

Loco citato in lib. de vict. rat.

In 5. aphoris. 21. & 25.

In 3. de temp. cap. 5.

In 10. meth. medendi cap. 5.

extimis partibus affusa, atque in robustis & non debilibus esse affundendam; quia in debilibus corporibus calorẽ non auget, sed extinguit, de qua re Gal. in
» 5. aphoris. 21. ita habet: Nam aquæ frigidæ occursus aut vincit natiuum calorẽ,
» aut colligit: vincit quidem, cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipsum
» continens ac difflari prohibens: Idem præceptum itidem est, de frigida in hisce febribus danda, quod nimirum robustis & non debilibus exhibeatur, quod itidem in illis per antiparistasim calor colligatur, atque in his quippè debilibus vincatur ac extinguatur. Vnde colligitur hoc genus præsidij non in omnibus quidem febribus vtile esse, sed in ijs solũmodo, quę habent calorem vehementissimũ ęstuosissimumq; atq; in locis calidissimis, & in æstate summe calida, quia talibus febribus (quæ, quod habeant essentiã caloris, qua fiũnt intra corpus ab obstructis meatibus veluti clausam & adstrictam, meritò adstricti morbi sunt) etiam laxus & profluens affectus copulatur, qui fit, vbi febrilis calor vsque adeo auctus est, vt meatus internos arteriarum scilicet venarumque nimis diffusos & amplos reddat. Per quos effluuio caloris nimium exhalante, natura profluente affectu extinguitur: quare merito cum mixtus sit affectus ex adstricto & laxo, laxoque vrgentiori occurrentes aquam frigidam febricitantibus exibendam Methodici voluerunt. In Aegypto & in alijs orientis locis hoc genus remedij infrequenti est vsu. Quibus in locis perpetuo, in calidissimis & maxime æstuosis hisce febribus ad aquæ frigidæ potum largiorem, magna cum vtilitate, confugiunt. Galenus expressit solummodo in febribus exibendam, quæ prẹter modum calidæ atq; æstuosæ sunt. *In 1. ad Glauc. cap. 13.* Itaque in vehementer æstuosis in summo æstatis calore, in corporibus assuetis, & robustis quippè iuuenibus, nullam partem debilem habentibus, nullo phlegmone in visceribus existente, nulla item obstructione insigni aqua frigida large propinanda erit. Contra in non prætermodum calidis, in frigidoque aere non dabimus, neque in debilibus, neque aliquam partium internarum inbecillitatem habentibus, neque in obstructis, vel in morbo omnino crudo. In his quidem mamgna incommoda (Galeno auctore) inducit. ita vt alijs ita gula læsa sit, vt vix deglutire potuerint, alijs ventriculus vt vix postea concoqueret, alijs os ventriculi maxime læditur, alijs iecur, aut colon, aut pulmo, aut septum transuersum, aut renes, aut visica: alij ex ipsa epora in difficultatem spirandi inciderunt, alij in conuulsionem & tremorem, atque alij alijs affectibus ob aquæ potum tentantur. Hinc Methodici actu non frigidam exhibendam in febribus, quæ non sunt admodum æstuosæ voluerunt. Quod & Hippoc. quandoq; docuit. *In libro de locis in homine tex. 39.* Itaque cum hæ febres non sunt admodum æstuosæ, ex quo non habeant laxum affectum coniunctum ab actu frigidis cauendum erit. qui si calida abhorreant saltem non actu frigida potui erunt danda. Itaque his ægrotis dabitur vel aqua simplex cocta, aut hordeacea tepida cum iulep de pulpa tamarindorum, vel ex acido citri parato. vel in potu dabitur aqua stillatiria ex oxalide vel, boragine, vel endiuia, vel taraxaco cum saccharo, vel iulep aliquo ex prædictis. Hippocrates vero varias potiones ad febres in libris de morbis recensuit, quas apud ipsum quisque legere poterit. Recentiorum Dogmaticorum aliqui potum ad easdem parant, ex sacchari libra, succi granatorum acidorum vnc. viij. aceti albi vnc. iiij. atque aquę communis lib. iij. omnia miscentes simul. *In lib. 6. tex. 29.* Alij accipiunt aquæ coctæ lib. vij. sacch. lib. ij. aceti albi vnc. vi. dissoluta saccharo potum parant, exhibent singulo mane ad semilibram calidum. Alij alium potum ægrotis haud iniocundum parant, itidem accipientes sacchari, rosati, buglossati, boraginati an. vnc. i. s. dissoluunt in aquæ oxalidis, buglossi atque endiuiæ an. libra media, percollatæ aquæ addentes syr. de pomis, de citri acido, de oxixacchara an. vnc. ij. huius exhibent ad vnc. iiij. atque hæ sunt potiones ad febres, Dogmaticis familiares, quarum vsus est, singulo mane ad semilibram à qua ęgri panis conteguntur, vt sudent; de qua

etiam

etiam sæpius in die ipsis concedunt, sed in pauca quantitate ad sitim molestissimam restinguendam. qui illas valde frigidas potant, nedum à siti & à calore liberantur, at quinimo paulo post, plus sitiunt, atque magis æstuant calore. In ijs vero, quæ præter modum calidæ & æstuosæ sunt, dantur etiam à Methodicis actu frigidæ potiones, ea ratione qua aquam dari illis diximus. In febribus his non vehementer æstuosis decocta, atque aquæ stillatitiæ rerum facultate frigidarum actu calidæ propinantur, cuiusmodi sunt, quæ ex endiuia cichoreo, sunco, oxalide, portulaca, malua, & similibus parantur: dantur inquam ad vncias quatuor cum sacch. vel cum syrrupo violato vel acetoso, vel de acido citri in aurora actu calidæ. Nonnulli pro secreto habent, exhibere singulo mane helxinæ Dioscoridis, idest parietariæ decoctum, ad vnc. iiij. ex sacch. vel succum ad vnc. ij. ex sacch. Aegyptij exhibent magna cum vtilitate lac calidum, expressum è seminibus melonis, anguriæ, cucumeris, cucurbitæ, endiuiæ oxalidis, maluę, altheæ, portulacæ, cum seminibus etiam fæniculi, ex aqua stillatitia & sacch. candido. conterunt in mortario, & ex iure pulli exprimunt & cum modico sacch. candidi exhibent ad vncias quatuor in aurora calidum; Aliqui Aegyptiorum in vehementissimis æctuosissimisque febribus exhibent mane mucaginis psyllij ex ex aqua rosacea actu calida ad vnc. iij. quę si etiam malignitatem sapiunt, semina quoq; psyllij optima recentia terquaterque ex aqua lota, cum rosacea aqua exhibent, ad drachmas duas, tanta cum vtilitate, vt aliquando sudorem moueant, & plerumque bilem porraceam æruginosamque virulentam per aluum non sine admiratione, educant. sed de hoc medicamento accurate scripsimus, in libris de medicina Aegyptiorum secundæ editionis. Itaque propositis alterantibus medicamentis intro assumendis, restat, vt de laxatorijs purgantibus agamus. Hæc cum duplicis sint differentię quædam vere laxantia ventrem, & quædam vere purgantia, de laxantibus nunc agimus, quæ vsum habent, si aluus adstricta fuerit. hæc sunt aut clysteres lenitorij, quos superius meminimus, qui alternis diebus si aluus fuerit adstricta inijcietur, quod si aluus fuerit fluida cũ ab his tũ ab alijs omnibus laxatorijs abstinendum erit. Post Clysteres sunt ea, quæ per os assumuntur, vt est pulpa cassiæ abissinæ dictę ad vnc. i. s. pulpa tamarindorum, manna mastichina ex aqua stillatitia dissoluta ad vnc. iiij. & alia quæ aliàs meminimus. Ex antiquis Hippocrates dabat lac asininum coctum ad libras tres vel quatuor. Cuius vsus antiquis fuit valde familiaris. Dioscorides dixit, asininum, bubulum & equinum ad ventrem mouendum esse idoneum, at serum lactis (ait) esse longe potentius ad purgationes: Quod lactis loco Galenus quoque exhibebat, & meritò cum lac febricitantibus dare malum sit, in quibus multis de causis videtur suspectum, etsi coctum minus videatur. Aegyptij & Arabes parant syrupum ex granatis dulcibus & ex saccharo laxatiuum (qui dici satis non potest, quam sit iocundus & vtilis) ad hasce febres. Nonnulli in aluo adstrictis clysteriorum loco exhibent bolum statim ante cibum, ex pulpa cassiæ fistulæ trium drachmarum pondere, aut dant bolum ex floris cassię recenter extractæ & optimæ pulpæ tamarindorum an. vnc. ij. atque ex saccharo. syrupus etiam violatus solutiuus ex stillatitia aqua aut ex sacch. ad vnc. ij. Atque hæc de laxatorijs lenientibus: De purgatorijs Methodici non admodum soliciti in febribus fuerunt, raró purgantia vel nunquam exhibebant, quod hæc stomachum subuertant, appetitum destruant, coctionem turbent, neque commode purgent, neque (vti illis visum est) humorem particulatim facientem obstructionem intus adstrictum, at illum qui in partibus corporis patentioribus existit, cuius purgatio non tollit febrem, à quorum sententia Hippocrates etiam haud disensisse visus est, cum in febribus vel nunquam vel non nisi post decimamquartam diem exhibendum purgans medicamentum voluerit. Paucissimis quidem medicamentis

In 4. de vict. rat. acut tex. 109. In 7. epid. Hipp In 2. de meth. meden. cap. 62.

mentis

mentis Hippocratem in medendis ęgrotis fuisse contentum cuique patebit, qui ægrotos descriptos ab ipso in libris epidemijs attentius obseruauerit. Etenim coctione magis quam purgatione febribus medebatur. & in hoc parum ab ipso discreparunt Methodici, cum & ipsi coctione ac digestione, apertionesque meatuum, siue rarefactione fuerint contenti. Quam curationem ad vnguem Hippocrates expressisse visus est, cum dixerit: Corpus quieti permittere, vngere & æqualiter contegere oportet, mulsamque aquosam bibendam & ptissanę cremorem vesperi sorbendum dabis, ventrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non admouebis, nempe si ventrem moueris vrina non maturabitur, febrisque citra tum sudorem, tum indicationem in longum protrahes tempus.

In 4 de uict rat. in acut. tex. 44.

Et merito sanè purgantium non licet tunc exerceri vsum, quod humores tūc crudi sint, neque educi commode queant, & purgantia coctionem impediant, quę est præcipuum quaoddam quo febres resoluuntur. Itaque purgantium loco Methodici clysteribus laxatorijs vtebantur omnino ab eductorijs abstinentes posset tamen si occasio fuerit alui adstrictę, vsus laxatoriorum emollientium (vt superius dictum est vtilitatem præbere, exijsque ea admitti debebunt, quæ gustui haud sunt planè iniucunda. atque hæc sunt medicamenta quæ interius assumpta synochis atque ardentibus medentur. Nunc de externis, quorum vsus non minus vtilis quam sit, internorum, intelligitur. Methodici huic curatione primas dabant partes, namque post aliquot dies præmissa sanguinis vacuatione, ventris laxatione ad balnea, ad epithemata, ad inunctiones, fomenta & ad similia accedebant. E balneis dulcia tepida idest moderate calida infrequenti habuerunt vsu, & meritò, cum meatus laxent, rarefaciant, aperiantque, & putridos humores digerant atque euacuent: qua via scilicet digesta materia calida, ab humiditate caloris incendio hebetato, corpus refrigerant. Quare corpora immergunt in aqua dulci temperate calida post primos dies, quippè post morbi principium, vnde cum Dogmaticis conueniunt, qui & ipsi incepta coctione, scilicet vbi coctionis signa videri cæperint, balnea instituunt. Conducit etiam in aere solij calido aliquantis per ægrotos morari, quoad fiat aliqua, humorum digestio: Vtebantur etiam non minori cum commodo inunctionibus calidis ad vniuersum corpus ex oleis laxantibus, rarefacientibus, digerentibusque, quale est chamæmelinum (sed eo propter acutum & iu suauem odorem non ita facile vtebantur) amygdalinū, irinum, hydręleum, commune dulcissimum, & quod ex floribus cyclaminis paratur.

Gal. in 11 meth. med cap. 9 Alex Trall. lib. 12. cap. 3.

Particularibus quoque balneis ijsdem & ad caput, & ad pectus, & ad hypochondria, ad renes, atque ad alias partes corporis vtebantur. Ad caput, ad frontem, atque ad tempora spongias ex aqua calida expressas apponebant. Hippocrates in aphorismis inquit: Multa aqua calida capiti super infusa febrem soluit.

In li. 7 aph. 42.

At & ex aquis quoque, vel ex succis conuenient, quæ ex herbis facultate frigidis parantur, attamen non frigida hæc sed actu calida erunt adhibenda. Hinc videtur maxime damnandus vsus oxyrrhodinorum vocatorum medicementorū, epithematum, atque aliorum actu frigidorum quæ fronti, temporibus, aut pectori admoueri solent. & præsertim etiam si in hisce febribus caput doleat, neque etiam in principio hęc medicamenta actu frigida his conferre possunt, cum meatus actuali frigiditate densent, exindeque vapores, humoresque ad caput ascendentes intra contineantur, copiaque & qualitate molesta (quod non habeant exhalationem per poros cutis) augeantur. Quibus quidem rationibus medicamentorum actu frigidorum partibus extimis admouendorum vsum idcirco Methodici minime laudarunt. Hæc enim medicamenta oxyrrhodina, vel epythemata actu frigida vel ad caput, vel ad thoracem, vel ad hypochondria, vel ad alias corporis partes apposita, affectum adstrictum vi scilicet meatus densante repellenteque (prohibitaque nimirum exhalatione per poros cutis) conduplicare

Aurelianus posteritati tradidit. Quod præceptum non minus etiam alij medici Dogmatici eruditis seruare studuerunt. Quare cum cataplasmata, tum oxyrrhodina, tum epithemata calida adhibenda erunt, vt poris cutis ex temperata caliditate rarefactis, humores digerantur, & calor præternaturalis exhalet. Itaque parant epithemata (exempli gratia) accipiendo, aquæ stillatitiæ boraginis, hordeaceæ, endiuiæ vel alterius similis, non calidæ facultatis, herbæ an. vnc. iij. santalorum omnium tenuissimæ puluerizatorum an. scrup. i. Croci gr. v. Aceti albi, vel vini aromatici vnc. i. Adhibent ex linea petia imbuta ad thoracem, ad hepar vel ad aliam partem temperate calida: fouent Iecur tepido vnguento santalino, vel rosato, cum modico aceti vel croci. item oleo violato lacti mixto modice calido vtuntur ad Thoracem, hepar, renesque. Methodici vnum habuerunt in frequenti vsu, quippè ad hypochondria fomenta laxantia, aut ex decocto, altheæ, maluarum, chamæmeli, seminis lini, fænugreci & aliorum similium aut exhydreleo calido, aut ex oleis laxantibus digerentibusq; parata. Quod genus remedij Gal. reprehendidit, sed an recte fecerit, in primo libro considerauimus. Hoc tamen Hippocr. non damnauit, qui in lib. de vict. in acut. ita scripserit:
" Super præcordium vero lini semen linteo illitum imponito. obseruando vero ne
" horrescat æger dum apponitur: sit autem summè tepidum aqua & oleo coctum
" quid an non hoc est laxatorium fomentum? Quare medicamenta exterius adhibenda laxantia esse oportet, quippè, vt meatus aperiant, & putridos calidosque humores digerant. Vnde non abre à recentioribus cognitum est, viuos columbos, pullos gallinaceos, ac catellos medio disectos statim raso capiti, pectori, hypochoudrijs, plantisque pedum appositos, plurimum febricitantibus auxiliari. quod tepido calore rarefaciente calorem igneum foras attrahant, atq; ipsum digerant. Hactenus egimus de curatione synocharum siue continentium febriũ, quæ à sanguinis atque bilis putredine excitantur. Nunc superesset de ijsdem agendũ, quæ aut à pituitoso aut melencholico humore vnà cum sanguine putrescente fiunt. Quę cum materia ex qua fiunt, atque curatione à continuis differre non videantur, Meritò harum curationem vnà cum continuarum curatione tractabimus, de qua nunc restat, vt loquamur.

De febrium continuarum curatione. Cap. VIII.

CONtinentes ex pituita aut ex melancholia in magnis vasis putrescente fieri, ratio expostulat, atque hasce à continuis pituitosis melancholicisque parum vel nihil differre. Quæ cum fient quandoque ex bile, quandoque ex pituita, & quandoque ex melancholia, ideo triplicis ex materia differentiæ sunt. putrescunt vero hi humores in venis remotis à corde quo à continentibus prædictis differunt, quoniã hæ à materia in magnis vasis propè cor putrescente oboriuntur, hinc vnã tantũ habent accessioné, & illæ plures. Cæterũ continuę febres medicis innotescũt, primo quod hæ & ipsæ perinde ac continentes, nisi ex toto sublatæ, ad in febricitationem non perueniunt, habent vero plures accessiones, atque remissiones; Notæque aderunt putredinis, præsertimque à calore febrili, à pulsu, & ab excrementis, siquidem in ijs febribus, & caloris febrilis, & pulsus ea apparet inæqualitas, quam alias putridarum febrium propriam esse, diximus; excrementa cruda itidem apparere deprehenditur. Notę biliosæ febris, quam ardentem quoq; vocant, .s. exquisitæ, sunt, eędem quæ in tertianis, apparẽt hoc excepto quod absq; rigore fiant, nulla quidem ipsarum, donec ex toto resoluatur, ad in febricitationem venit, plures tamen & accessiones & remissiones habet. Calor plurimus mordax, intensusque, alternis diebus mouetur, lingua sicca squalida aliquando

nigræ, sitis ingens, pulsus magni veloces, frequentesque sunt, vrinæ subtuffæ, vt plurimum in corporibus calidis atque siccis accenduntur, ac vt summatim dicamus, propè signis omnibus ad causum siue ad continentem biliosa accedit. Pituitosa, vel ex eo innotescit, quod non alternis diebus accesionem at potius singulis habeat, calorque est similis ei, qui fumoso igni comparatur, quippè humidus est, & vaporosus, ob idque non intensus, neque multum acris percipitur; nam vt Gal. expressit: caliditas quidem est cum aliquali acredine, quæ non statim admota manu sed postea innotescit. Non multum sitiunt, neque sitis est intensa. lingua & vniuersum corpus humidum, ac laxum, apparet excrementa pituitosa sunt, & vrinæ principio tenues & mox crassæ, sed quandoque etiam à principio crassæ, pituitosæ, albæ, cum sedimentis crassis obseruantur. Pulsus minores, molles non raro sopor accedit, animique deliquium (pituita cruda os stomachi opprimente) quandoque aciditas in stomacho, si pituita acida sit. capitis & totius corporis grauitas. Hæ febres excitantur familiarius in pueris, infantibus, senibus, ociosam vitam ducentibus, crapulis, ebrietatibusque incumbentibus, longioresque biliosis existunt, & non minoris periculi. In Melancolica vero calor est efficax & multus, ita, vt plurimum digerendo naturam exoluat, pulsus magnus, celer frequens inæqualisque; Vrinæ principio albæ, tenues, aquosæ, in augmento coloratiores atque in statu quandoque nigræ & crassæ obseruantur. Plerumque lienis dolor vel tumor concomitatur, color corporis nigricans, aut liuens. Quare continua febris cum biliosa, tum pituitosa, tum melencholica ita cognoscitur. Rarò pituitosæ & melancholicæ fiunt, quæ perpetuo summum periculum minãtur, frequentius biliosa, vulgatur non tamen exquisita, quod hęc rarò obseruetur, at plerumque spuria & notha vocata, quę mixtione fit bilis cum pituita & quandoque cum atra bile, cognoscitur signis mixtam ex ijs humoribũs affectionem notantibus. Fit ijsdem succis vel humoribus obstruentibus venas arteriasue non magnas cordi vicinas, at minores & longinquas: vel ex cutis meatuum densatione ex quo morbum esse adstrictum facile intelligitur, à quo profecto laxantia præsidia ad curationem, indicari videntur, in biliosa quidem quo magis exquisita erit, eo leuioribus laxantibus erit opus, efficacioribus vero, in spuria, & in pituitosa: omniumque efficacissima illa esse oportebit, in febre melancholica. In biliosa exquisita, eadem erunt opportuna remedia, quæ ad causum nuperrime meminimus, in notha vero ac spuria efficaciora (vt dictum est) laxantia esse debebunt, quod humor crassior, sit & lentus. Itaque in primis quod ad victus rationem pertinet, aer erit clarus, non frigidus, cibus paulo plenior si febris futura prolixior, si breuis ex celeri motu conijciatur, sat erit, parcus, qualem ad synochum & ad causum præscripsimus. pro potu aqua hordei cum pauxillo cinnamomi, & quandoque concedatur vinum ogligophoron, corporibusque præsertim debilioribus flatibus ac stomachi fluctuationibus vexatis modo capitis dolor non adsit, neque futuri delirij signum neque (si Galeno credimus) vbi phlegmone substiterit in visceribus, neque si febris insignem habuerit malignitatem. In corpore vel ex temperamento, vel ex victu prægresso, excrementis multis redundante medicamentum per ventrem laxatorium, ex lenitorijs vocatis prima die exhibeto, vel in potione, vel in bolis, cuiusmodi erit, quod accipit floris cassiæ ℥. x, spec. hyeræ. s. Gal. ℥. i, vel accipe elect. len. ℥. xij, cum hyeræ drachma. aut syr. rof. solutiui vnc. iiij. electuarij len. vnc. i. cum decoct. flor. & fruct. cord. facta potione, vel mannam cum melle rosaceo solutiuo. At longe libentius Methodici laxatoriorum purgantium loco, clysteres instituunt, & laxatorios & iritatorios. quibus aluus subducatur. Ab his vero medicamentis laxata aluo (vel per vomitum, si eo humor inclinauerit, leni vomitorio adhibito) secabitur vena in altero die dextri cubiti, modo aliquis dolor vel tumor regionem splenis non

In 1 ad Glauc. 7

Galen in 2. epid sect. 1. com. 7.

occupauerit, iecoraria, vel communis vocata, & ſanguis ea quantitas euacuabi-
tur quam vires, & corporis plenitudo permiſerit, vnum etenim ex maximis la-
xatorijs quibus affectus adſtricti cum febre maxime iuuantur, venæ ſectio eſt. ſi
corpus ſit robuſtum, ſanguineque multo abundans, ex ſiniſtro brachio erit re-
petenda euacuatio in altera die, vel crura in ijs more antiquorum ſcarificabuntur,
atque copioſius ad libram fere (modo vires permiſerint) ſanguis educetur.
Diſcant, qui hanc ignorant, modum quo fieri debeat, in noſtris libris de me-
dicina Aegyptiorum. hoc genus laxatorij pręſidij, euacuat quantum uis copio-
ſe, & vnà à viſceribus & à capite reuellit, vnde apud multas nationes ad ſan-
guinem in mulieribus, præſertim ſi menſtrua purgatione defecerint) in pueris,
eunuchis, atque omnibus corporibus albidioribus, vt expreſſit Galenus, & te-
nuioris ſanguinis. hoc genus præſidij eſt in vſu familiariſſimo contra in corpori-
bus durioribus, craſſioris ſanguinis, crurum ſcarificatione longe præſtabit venæ
In 4. de uict. rat. ſectio. His præmiſſis auxilijs in principio morbi, concoctioni humorum erit in-
in acut. tex. 44. cumbendum, Quare auctore Hippocrate corpus quieti permittere, vngere, &
„ æqualiter contegere oportet. Interim non damnanda, quæ huius ætatis medici
„ Dogmatici ad concoctionem adiuuandam affectant, quippè decocta, ex ijs ſim
plicibus parata, quæ vim habent tollendi obſtructiones, nempè quadātenus ex
tenuando hnmores, detergendo, atque meatus aperiendo. Itaque ſingulo mane
in aurora dabitis calidam hanc potionem. Accipe oxymellis ſimplicis, vel ſyr.
acetoſi ſimplicis vnc.i, de boragine, vel de cichoreo, vel de agrimonio vnc.s. de-
cocti borag. ſunci, agrimonij, radicis petroſelini, oxalidis, endiuiæ vnc.iij. Miſce.
Vel in iure pulli ſine ſale ex prædictis herbis decoctum paratum cum modico ſac
charo exhibebis. Ad hypochondria verò, fomenta laxantia, & inunctiones adhi-
beri maxime erit, vtile, quod ijs partibus, in quibus focus putredinis exiſtit, la-
xatis rarefactiſque, facile humores tenuiores exhalent, & digerantur: fomentum
parabitur ex decocto meliloti chamæmeli, altheæ, fænugręci, vel lini, vel (vt
ait Hippoc.) ex ſeminibus lini decoctis in oleo & aqua contuſis atque appoſitis,
quod ſi, vt Dogmatici conſulunt, pura laxantia videbuntur, ſuſpecta, aliquidq;
roboris addere voluerimus præſertimque hyppochondrio dextro addemus modi-
cum roſarum, vel abſinthij, vel ſpicæ indicæ, vel celticæ, vel iridis radicis, tutò
ad vtrumque pręcordium calidum huiuſmodi generis fomentum poterit adhibe-
ri. Poterunt itidem lanam mollem ex oleis calidis dulcibus, ſcilicet communi,
vel chamæmelino, vel amygdalino, vel irino, vel lilino, vel ex floribus cyclami-
nis parato, imbutam adhibere. Clyſteribus mollibus, ſi aluus fuerit adſtricta
opus erit, ſaltem alternis diebus. In acceſſionibus vtiliter thoraci adhibebuntur
tepida epythemata ex aquis vel ex decoctis digerentibus laxantibusque, cuiuſ-
modi erit, ex maluæ, altheæ, endiuiæ, boraginis eupatorij, aqua & ad penetra-
tionem modicum aceti addendum erit. Quibus præmiſſis, ſingulis diebus fri-
ctiones molles, leues linteis calidis ad omnes partes corporis adhibebuntur deor-
ſum verſus incipiendo à cruribus, mox ad coxendices, tertio ad dorſum, atque,
demum ad brachia, & mox ex calido oleo amygdalino recenti omnes partes
cutis fouendæ erunt. vel fricabuntur vniuerſę cutis partes (vti dictum eſt) ma-
nibus inunctis oleo amygdalino, vel ex chamæmelino, vel irino vel lilino, aut
præmiſſis frictionibus, inungentur partes prędictæ corporis volis manuum inun-
ctis ex calida inunctione; quæ paratur ex olei amygdalini, decocti chamęmelini
an. vnc.ij. nitri ʒ.i.s. bulliant, quoad aqua vel decoctum abſumatur. Si humo-
res inclinarint ad cutim (apparentibus coctionis ſignis) ſudorifica mane propi-
nabis calida, præmiſſa cum frictione tum inunctione prędicta calida. & ægrotum
ſtragulis calidis cooperies. Pro ſudorificis poteris propinare noſtrę aquę alexi-
pharmacę vnc. ij, vel quod accipit, foliorum calaminthæ florum chamemeli an.

p. ij, radicis chinæ 3. i. s, bulliant in lib. tribus aquæ quo ad medietas absumatur, & mane calidum detur: quo medicamento vti poterunt, quo ad morbus resoluatur, si vero ad vrinam inclinauerit humor (quod ex copiosiori vrina conijcitur, acriorique) vreticis erit opus, at mixtis ijs, quæ calida & frigida facultate prædita sunt. Cuiusmodi erunt, quæ parantur exempli causa ex semin. melonum cucurbitæ an. vnc. iii, liquiritiæ dulcis vnc. i, seminum fœniculorum, apii an. 3. iii, omnibus contusis, lac ex iure pulli parui radice petroselini alterato, expressum, cum modico sacchari candidi calidum exhibetur; vel ius calidum pulli parui sine sale radice petroselini, vel apii, vel asparagorum alteratum propinabitur. At si morbus perseuerauerit & ad ventrem humores inclinarint laxatorio medicamento per ventrem opus erit, quale erit (quod tamen non dabitur nisi post diem decimam quartã, & crudo existente morbo) quod accipit rhabarbari electi 3. i. s, agarici troch. scrup. iiii, spicæ cinnamomi an. scrup. s. in decocto florũ & fruct. cordialium infusis per noctem, expressioni additur mannæ electæ vnc. ii. vel sy. rosati solutiui vnc. iiii. aut aliud simile, cum decocto flor. & fruct. cor. misceto & calidum propinato. aut accipe floris cassiȩ n. extractæ vnc. i, electuarii de succo rosarum, diaphœniconis an. 3. ii. Misce fiãt boli. aut rhabarbari pul. 3. i. s, agarici th. scrup. iiii. cũ electuarii len. 3. i. fiant boli. Balnea apparẽtibus signis coctionis calida ex potabili aqua parata erunt accomodatissima, si semel indie febricitantes iis commode vtantur. Atque hisce præsidiis febris continua biliosa spuria tollitur; iisdẽ sanè & pituitosa & melancolica, sed longe efficacioribus, quæ nos accurate dicemus, vbi de febris quotidianȩ, & quartanæ agemus curatione, hæc eadem & semitertianȩ quam hemitriteum vocant, erunt vtilia, de qua fortasse post intermittentium sermonem aliquid particulatim dicemus.

De pestilentis febris cognitione atque curatione. Caput IX.

DE pestilenti febre, à peste distincta (dari enim pestilentem à peste distinctam voluit Galenus) acturi, exinde pestilentem seu pestiferam vocatam dicemus quod ita cum peste malignitate conueniat, ut perinde ac pestis plerosque interimat, ac epidemici non minus plerumque grassetur. licet quandoque non integram regionem, non prouinciam, at ciuitatem, oppidum, uel locum quendam inuadat. Galen. diuisit morbos in populariter grassantes, omnibus communes, quos Græci epidemicos uocant; in eos, qui sparsim in uno eodemque loco non omnes, sed aliquos inuadunt, sporadicos Grȩcis dictos, atque in proprios quorundam locorum, quos itidem endimios uocant; Romȩ propria uidetur febris semitertiana; Cayri Ægypti morbus Demelmaoi dictus, Alexandriȩ febres pestilentes Augusto mense, Totius Aegypti herniȩ carnosȩ, elephantiases cum Arabum tum Græcorum. Definiunt medici pestilentem febrem esse eam, quæ à putredine fit inuadente regionem cordis, ab alijsque putridis ipsam distingui aiunt, quod in his neque humores cordis, neque spiritus, neque substantia, putrescat, sed tantummodo illiusce, uisceris humores à putridis halitibus poni in calefacto esse, neutiquamque ipsos (uti in pestilente fit) computrescere. Hincq; pestilentem ab alijs febribus differre per intensiorem ac excellentiorem putredinem. Auctor diffinitionum medicarum pestilentem uocauit, quæ cum multa caliditate sitim inextinguibilem inuehit, bilis omnis generis vomitus habet, fœtidasque alui excretiones, ac virulentas, vt paludium graueolentiȩ sunt urinasque multas habet tetri odoris, pulsus paruos, obscurosque inducit. Hac definitione non ueram, at ardentem pestilentem expressisse uisus est. & Galen. in lib. de

In 3. de præsaga. expulsib cap. 4.

In 1. de vict. rat. in acut. com. 9. In 1 epid. sect. 1. comm. 1. In 3. epid. sect 3. com. 20. & 58.

Gal. in 6. epid. sect. 1. com. 29.

lib.de Theriaca ad pisonem, ipsam venenum inspiratum vocat, veram & epidemicam intelligens. Quidam ex recentioribus, hanc febrem sordidæ ac profundæ putrefactionis esse voluerunt, quo ab alijs putridis distinguatur, eo quod eæ non sint profundæ, sed superficialis putredinis. Quod perinde est, ac si dicant cum Galeno, hasce febres simpliciter putridas dici, & pestilentem excellentioris esse putredinis. Hæc duplex est, vera & non vera, hanc rectius malignam, seu maleficam, seu mali moris medici multi appellant, Quæ erit vel synocha, vel causus, vel semitertiana, vel lipiria, vel epiala, de quarum curatione hactenus egimus. Exquisita & vera id proprij habet, vt ab aere infecto originem trahat, & nunquam ab interna causa proueniat; Quod ex Hippocrate colligi videtur. Neque immeritò cum aer vitiatus ad cor primo atractus ipsum coinquinet, & vitiet, ipsiusque aut contenta insigni putredine aut substantiam inficiat. Vnde pestilentis febris præcipuam ac maximam causam esse aeris putridi inspirationem cognitum est. Nonnulli ex Galeno existimarunt aerem non simplici qualitate, at tota quidem substantia infectum pestiferam febrem facere. Quod tamen Gal. negare videtur, cum ab immodica etiam aeris caliditate, ipso auctore tanta excitari queat putredo, qua status pestilens fiat, cuiusmodi fuit quæ olim Athenienses inuasit, de qua Thucydides historicus ita habet: Sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione laborabant. Neque etiã negandum aliquam febrem pestilentem à causa quidem interna, quippè insigni ab humorum corruptione fieri, & etiam epidemicam, cum habeat causam communẽ scilicet, vel aerem infectum, vel vitiosum victum antegressum, Qualem ex cara annona homines comedere cogũtur. Itaq; huius febris causa erit, ita insignis & excellens putredo vt & cordis contenta, & substantiam putredine afficiat, licet nonnulli recentiorum illud acriter contenderint neq; concedere voluerint in pestilentibus febribus cordis substantiam vel contenta putrescere, sed tantummodo humores pati profundam & sordidam putrefactionem, cuius opinionis auctor fuit Doctissimus Hieronymus Fracastorius. Accedit ad febrem pestilentem faciendam humorum magna aptitudo ad putrescendum, aut ex cęlo aut ex victu, qua humores insigniter putrescunt. Quam causam esse pestis, pestilentisque febris, & non cordis & contentorum putrefactionem, coijcitur; Cordis vero & substantiam & contenta, à vaporibus putridis infici, non tamen necessario putrefieri, eo argumento intelligitur, quoniam cor nobilissimum membrum tantam putredinem viuens non substineret, sed continuo homo extingueretur. Hincque est, quod Galen. in ea pestilentia, in qua inflammationes (vt Hippocrates est auctor) erypsipelataque in summe putridos & horrendos abscessus mutabantur qui omnes interimebant) à flaua bile in maligniori ea tempestate genita, habente aptitudinem ad vehementer putrescendum, causam habuisse voluit, cum aliàs eadem bilis, non tamen ita summe putris reddita, sacros ignes fecerit, qui tamen lethales nunquam fuerunt. Ex quo humores valde putrescibiles non parum ad pestiferarum febrium generationem faciunt, qui non tantum ab aere vel putrido vel putridis vaporibus infecto, sed etiam multo facilius à cibis & potibus plurimum humidis, vel corruptis vel semiputridis, illam ad putrescendum aptitudinem nanciscuntur. Vnde cucumeres, quod succum præmulta humiditate facile putrescibilem in corporibus gignant, ad cibos frequentatos malignos pestilentesque febres facere, & à cibis semiputridis vel corruptis aliquando pestilentiam subsecutam, Galenus est auctor. Viri eruditi negant causam huiusce febris esse occultam, at ipsam in humorum insigni putredine consistere. Addunt vnam quoque ex externis causis, calidam atque humidam aeris constitutionem per multos menses perseuerantem. Calor vero extraneus humorum putredinis est auctor. Etenim putredinis materia humiditas est, & faciens putredinem calor extraneus

Hieronymus Fracastorius in 2. de morb. contag. cap. 3.

D. Aut. Altim. in libro de pestilente febri c. 6.
In li. de flatibus et Gal. in 1. epid. sect. 1. comm.
Gal in li. de presag. expulsib. c. & in 1. de diff. feb. cap. 4.
In 2. de nat. humana comm. 4
Gal in 1. de diff. feb. cap. 4.

Hier. Fracastorius contra Montanum in lib 2. de morb. contag. cap. 3.

In 3. epidem. 3. comm. 9.

In 2. de aliment. facul. cap. 6.
In lib. de cib boni & vitio c. 1.
Gal. in 1. de tēp. cap. 9. & in 3. epidem. sect. 3. comm 22.
Arist. in 4. meteorum cap.

traneus

eraneus siue præternaturalis. Quo animaduersum est, ventos austrinos orientales occidentalesque (quod aærem plurima humiditate repleant, & calefaciant) si diu perflauerint, febres pestilentes inducere; Addimus idem facere omnia, quibus aeris ne dum temperamentum sed tota substantia coinquinata putrescit, & veluti in venenum exitiale mutatur, qui aer infectus per inspirationem attractus pestiferum morbum creat. Cuiusmodi sunt vapores à paludibus, stagnis, speluncisque corrupti in aerem delati. In Alexandria Ægypti quotannis mense Iulio Augustoque à lacus cuiusdam proximi, aqua (quo tempore paucissima est nondum Nilo flumine inundante) putrescente, putridisque ex vaporibus exinde à ventis in illiusce aærem delatis, innumeri febribus pestilentibus pereunt. Quod mali in ciuitate augetur, ab aqua in subteraneis locis (tota enim ea ciuitas columnis fundata est, & in fundamentis est peruia) qua vtuntur ad victum ob prædictam causam, scilicet quod paucissima sit, & ab æstuoso æstatis calore putrescat, atque ab ipsa etiam putridi vapores quod in aerem ferantur. Colligimus itaq; veram ac exquisitam febrem pestilentem fieri ab aere vel putrido, vel putridos vapores ac venenatos ad cor inuehente, spiritus humores atque substantiam cordis inficiente. Ex quo ephimeram pestilentem, quæ spiritibus infectis, putridam, quę humoribus, atque hecticam, vbi ipsamet cordis substantia infecta est dari medici voluerunt, alij ephimeram pestilentem dari negant. Neque pestilentes febres quartum genus febrium esse, vt quibusdam visum est, eruditi concedunt, quod hæ omnes genere putridarum comprehendantur, Hasque differre à putridis voluit Galenus excellentiori tantummodo putredinis gradu. Dari etiã pestilentes non veras, & non exquisitas, quæ non ab aere excitantur, at ab interna causa, vel sit obstructio, vel meatuum constipatio, vel humores facile putrescibiles, ex cibis, potuque vitiato geniti, aut venenum epotum multis visum est. In his non primario regio cordis inficitur, at aliunde ei communicato vitio, quippè à foco accensæ putredinis quandoque synochæ, ardentes, atque continuę aucto gradu putredinis in pestilentes mutantur: quod sæpius culpa medicorum male in principijs ipsas curantium, multis euenisse sæpe vidimus. At tempus nunc ex postulat, vt signa prodamus, quibus pestilentes febres cognoscuntur, loquimur nunc de veris, quando malignarum in proprieque dictarum pestilentium signa superius proposuerimus. Galenus Dogmaticorum omnium postunum Hippocratem facile princeps, ait: in hisce febribus calorem exterius mitem esse, minimeque mordacem percipi in toto corpore (ipso thorace excepto in quo acrimonia obseruatur) Quod signum clarius in 6. epidem. expressit, ex Thucydide dicens: & exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum erat. & postea Peste affectos neque calidos & perurentes apparuisse. Frequentiusque parua tubercula in dorso & in alijs partibus eflorescunt, hac nostra ætate maculæ ad cutem erumpunt pulicum morsibus per similes quas puncticulas vel petechias vulgus appellat. Vrinas item esse aut turbatas, aut aquosas, aut colore sedimentisque sanorum vrinis per similes, in quibus aut nullum sublimamentum est, aut subliuidum araneorum telis in modum lanæ congestum. Aluus colliquata excernit, biliosa, flaua, vel ruffa, spumosa, liquida pinguia, maximeque fętentia, & plerumque perinde atque oui luteum in iure conquassatum colore apparent. In quadam pestilentia Gal. in hisce deiectionibus obseruauit, primo flaua profluxisse, mox ruffa colliquamenta, atque demum nigra veluti fex sanguinis. In his quoque febribus expiratio fętet, ac in ore aliquid coloris pestilentis, scilicet erysipelatis, aut herpetis, apparet, oculi flammei, atque calidi sunt, cibum abhorrent, siti ingenti affliguntur, frigidaque expetunt. Paulus Aegineta addidit, bilis vomitus, præcordiorum intentiones, labores, largos sudores, extrema frigida, alui profluuia biliosa, tenuia, flatulenta, vrinas aquosas, tenues, biliosas, nigras,

Gal. in princ. libri de Theriaca ad Pisonem. Gal. in 1. de diff. feb. cap. 4.

In 6. epid. sect. 1. comm. 29.

In 3. de præsag. expulsib. cap 4.

Sec. 1. com. 29.

In lib. 2. cap 36.

nigras, in quibus mala subsidentia, & suspensa pessima cernuntur, stillas sangui-
nis narium, in pectore ardorem, linguam retorridam, siticulosam; vigilias,
deliria, conuulsiones violentas, itemque alia multa praua. Auicenna vero
scribit hanc febrem exterius esse quietam, intus turbantem, plerumque necan-
tem, in qua interius vexatur caliditas, & inflammatio fortis, respirationem esse
magnam, breuem & plerumque fætidam, vehementer eos sitire, cum præari-
da lingua, aliquando ad esse nauseam, cibos abhorrere, & oris ventriculi do-
lorem sentire, splenem magnum esse ægrotos esse vehementer anxios, & in quie-
tos, aliquando adesse tussim aridam, virium casum, syncopem, delirium, hy-
pochondriorum tensiones, vigilias, corporis relaxationem, & quandoque bo-
thor sub albidam & rubram, obseruari, pulsusque frequentes, paruos, & in no-
cte maiores; quandoque ægroti inflantur hydropicorum modo, ventres fluxus
cholera & aliorum humorum deiectio lenis apparet, fętida, in qua aliquid col-
liquationis cernitur: Vrinæ sunt aquosæ, & nigræ, sudant fętido sudore, inci-
dunt in syncopem & in extremorum refrigerationem; conuulsiones, fiunt, &
lethargici euadunt. Nonnunquam ægrotantes non sentiunt morbum, neque ca-
lore ex æstuant, & calor ipsorum tepidus sentitur, neque in pulsibus & in vrinis
apparet multa alteratio, & mutatio à statu naturali: vnde & medici complures
an febricitent ægroti, dubitant. In multis expiratio est fætida, & hæc signa obser-
uantur, putredine vel etiam cordis substantiam inficiente. Rhasis ait: Febrem
exterius esse lentam & tepidam, intus clausam, expirationem, & alia excrementa
fætere, adesse magnam angustiam, sitim vehementem, spiritumq; densum. Quæ
signa in hisce febribus vel etiam recentiores medici ad unguem obseruarunt, quip-
pe in ipsis exterius calorem tepidum obseruari, intusq; percipi caloris incẽdium,
ita, vt ægroti ne vel etiam tenuissima linteamina ferre queant, qui licet exterius
parum calidi videantur, plurimum tamen intus anxij & inquieti obseruantur:
ex quo recte Arabes hasce febres dixerunt, exterius esse quietas, atq; interius tur-
bantes. Symptomata verò omnia maiora & sæuiora, quàm pro febris magnitu-
dinis ratione, apparent; dolores capitis scilicet vigiliæ, deliria; lingua sicca, & ali-
quando nigra, cùm siti intensa, & sæpe, nullus ciborum potusq; desiderium, adest
fluxus per ventrem colliquatiuus, apparet, in quo liquida, lenia, aut nigra, aut
syncere biliosa cum vehementi fætore exeunt, plerumq; fætida est expiratio; oris
aphtæ, idest vlcera sordida & aliquando nigra in ore fiunt, pulsusq; prælanguidi
apparent, qui quandoq; sine ratione cadunt, & hoc vnum est ex signis valde pro-
prijs harum febrium, quę talia apparent, licet ægroti ante cibis probis fuerint enu-
triti. hæcq; signa particulatim obseruantur, vbi putredine cordis contenta coin-
quinata sunt. Cum vero eiusdem visceris substantia itidem idem vitium contra-
xerit, ægroti morbum non sentiunt, ita, vt se febricitare, ignorent; (quod æqualis
calor febrilis sit, vniformisq; & nullas habeat accessiones, & hecticorum modo
febris fiat) pulsus quoq;, & vrinæ parum vel nihilo à statu naturali mutatæ di-
gnoscuntur. Ratio horum signorum est, quod ab intensa illa putredine infectis
spiritibus, humoribus, aut substantia cordis, omnes facultates debilitentur, potis-
simumq; vitales, vnde pulsus sine causa concidunt, languidi & summe labefacta-
ti sentiuntur: respiratio frequens debilisq; fit, atqui ferè continuo ad syncopem in-
clinant. Cerebro vero communicata læsione, animalis facultas vitiatur; & me-
ritò sanè, cum spiritibus cordis vitiatis, ad cerebrumq; delatis, homines minime
recte discurrant, memoria non valeant, non recte imaginentur, ac non minus mo-
trix facultas labascit. Hinc fiunt corruptæ imaginationes, & ægri redduntur ve-
luti insensati, atq; ita obliuiosi, vt quandoque propriorum nominum complures
in peste (quòd Thucydides tradidit) fuerint obliti. hinc etiam externis sensibus
læsis

In lib. 4. fen. 1. tract. 4. cap. 2.

In lib. diuisionũ cap. 180., & in lib. x ad Almãs. cap. xvi.

Gal in 3. de præsag. ex pulsibus cap. 4.

læsis ęgroti non sentiunt seipsos maligno morbo laborare, atque ita vt potius putent non ęgrotare, sed recte valere: ad motum segnes ac veluti semimortui apparent, quod spiritus ex corde delati ad cerebrum, obscuri crassi, ac putridi sint. Hac eadem de causa naturalis quoque facultas pręlanguet, eiusque actiones idcirco admodum læsę apparent, præsertimque in coctrice, in excretriceque, vnde excrementa cruda, fœtidaque caloris defectu redduntur; & præsertim deiectiones quæ fętidissimæ & colliquatæ excernuntur: quæ deiectiones febrium pestilentium sunt propriæ maculæ item, tubercula, sudoresque non boni sed mali quomodo apparent. Quidam dicunt, putredine contenta cordis vitiante, hæc particulatim obseruari, scilicet ægros magis cognoscere seu sentire se febricitare; pulsusq; minus debiles, quam in hectica pestilente videri. operationes vero sensuum, atq; intellectus intus extraque ita lædi, vt phrenitici videantur, calorem itidem circa hypochondria percipi, magnam fieri respirationem, & expirationem, instar ignis calidam. vrinas mingi turbatas, valdę crassas; maculas multas in dorso erumpere, virtutem non ita statim concidere. Vbi vero etiam cordis substantiam putredo occupauerit, fieri hecticam pestilentem, quam ægri non sentiunt, neq; se febrire cognoscunt, recteque se valere putant, omnesque extrinsecas exinde operationes secundum naturam videri, ita vt & pulsus & vrinæ sanorum similes videantur: apparent tamen quandoque tenues, liuidæ atque fętidæ. Quædam alia in his quoque obseruantur; quidam enim collum erigere nequeunt, oculi turbidi, apparent toruus aspectus, vultus Hippocraticus, & absque pudore decumbunt, licet mulieres alioquin honestissimæ sint, coram omnibus culcitram, linteaque leuantes pudenda detegunt; nigrę extuberant in cute maculæ, & post mortem, insignis macula nigra circa dorsum, veluti si quis ex alto ceciderit cernitur. Hæcque signa sunt, quibus febres pestilentes dignoscuntur. Vbi vero proxime dicta signa illuxerint, prorsus desperandum, & ob id a medicamentis erit abstinẽdum in ea vero, quæ putrida pestilens est (licet maiori ex parte intereant) si virtus consistat, ægroti ad oblata bene se habeant, recte respirent, atque alia recte respondeant, supposita spe salutis curationem aggredi opportebit. In qua cum morbus sit itidem adstrictus, merito (vt Dogmatici etiam sentiunt) studendum esse corporis apertioni, atque siccationi humiditatum superfluentium. Quod hæc omnia laxantia sint, quare nulla alia opinio erit, habenda quam de corpore laxando vt humores summe putridi intus suscepti exhalent, digerantur, atque euacuentur. Gal. dixit corpora siccanda, atque meatus aperiendos, perinde ac dicat, corpus esse laxandum, cum siccare tollere excrementa nihil sit aliud, quam corpus laxare. Dogmatici putant summam curationis esse siccationem, & Methodici meatuum adstrictorum laxationem, quod per ipsos laxatos putridus humor ex halet, at vtrumque facere est vtilius, quod, nihil profectò erit quam corpus putridis humoribus veluti tumens, laxare. Itaque in victus ratione, de qua primum agimus cibus sit, qualem in febribus continentibus expressum fecimus, hoc addito propter insignem putredinem, quod facultate sit siccus licet actu humidus & calidus exhibeatur. vnde iuscula alterabuntur, oxalida, acido citri, vel limonis aut vino granatorum, dulci aut fructibus berberis maturis, & similibus, at quum in continentibus, præstabit, vt cibus plenior aliquantulum sit, propter virium languorem, & oportebit eius modicum, sed sæpe exhiberi; idem de potu dicendum, scilicet conuenire actu calidum & humidum sed potestate siccum, quare aquæ stillatitiæ ex oxalida, ex rosis vel ex succo granatorũ subacidorum actu calidæ epotæ ipsos iuuant. Non minusque cum succo citri, vel limonis, infusum itidem berberorum maturorum cum saccharo, vtiliter propinabitur, aut syrupus ex acido citri, aut iulep acetosus vel de tamarindis. Vinum non perpetuo negandum, ogligophorum quando tenue odoratum vires recreet,

Gal. in 3. de presag expulsib. c. 4
Gal. in historia Heropiti.

In 1 de diff. feb. cap 4.

Galen. in 1. ad Glauc. cap. 14. vrinamque moueat. Nullis vero dandum, si humores omnino crudi sint, cum febre incendente, si vigiliæ adsint, vel vehemens capitis dolor, delirijue signum aut si vnà subsit aliqua interni visceris phlegmone, vel in hepate, vel in renibus, vel in pulmonibus, vel in ventriculo, vel in intestinis, quia omnibus inflammationibus est inimicum. In aere degat claro, mediocriter lucido, odoribus alterato, æstate poterimus suffire locum, ex aceto & aqua rosacea, in qua santalum rubrum, rosa, xiloaloe camphora & modicum caryophyllorum efferbuerit, & hyeme poterimus in vino albo aromatico, aceto & in aqua rosacea & in aqua de floribus cytri, ebullire, caryophylla, santalum flauum, xiloaloem, iuniperum, cinnamomum, & modicum assæ fętidæ. vel horum loco, poterimus parare pastyllos cyphoides vocatos, ac carbonibus accensis ipsos superponere, vel massam ad idẽ parabimus, quæ recipit, benzuini, myrrhæ vngulatæ styracis, camphoræ, ladaassæ fætidæ opobalsami, an. ℥. i, xilobalsami, rosarum, caryophyllorum, xiloaloes, cinnamomi, an. scrup. i. s, ex opobalsamo occidentali misce & ad ignem fiãt trohisci, ex quibus super accensos carbones aspersis fiat suffumigium. Ægroti animi passiones fugiant, hilaresque sint, vt vapores venenosi prompte exhalare queant. Hac instituta victus ratione, si aluus fuerit adstricta ipsa laxabitur, & præsertim in corpore cacochymo, aliquo pharmaco lenitorio, quod excrementa, quæ sunt (vt aiunt) in primis vijs, educat, cuiusmodi erit, quod in potione parabitur ex syrupi rosati solutiui vnc. iiij, electuarij. len. vnc. i. cum aqua oxalidis stillatitia in qua semuncia pulpæ tamarindorum fuerit per noctem macerata, & flores simul boraginis, violarum buglosique aut in bolis dabitur quod recipit floris cassiæ Abissinæ nouiter extractæ ℥. x, pulpæ tamarindorum ℥. ij, sem. citri pulueri zatorum ℥. i: Ab alijs purgantibus medicamentis abstinendum, quod in principio humores crudos agitent, & plerumque moueant, ipsos ad nobiles partes qui tunc temporis medicamentis non cedunt, stomachumque & naturalem eius facultatem labefactant, atque vires prosternunt, ideo ab his est omnino cauendum. Quæ si aliquando aliquibus profuerint, id euenit, quia turgentes fuerunt humores atque hoc etiam non nisi in robustissimis corporibus, sit vsus clysteriorum emollientium si aluus adstricta fuerit, longe laxatorijs medicamentis erit vtilior. Itaque laxata aluo lenitorio pharmaco, ad vacuationem sanguinis declinandum. primo secta vena interna dextri cubiti in ea copia mittatur, quam vires permittent. & in altera die, si corpus sanguine abundauerit, & vires permiserint, ex altero brachio euacuatio sanguinis erit repetenda, in pueris & in viris mulieribusque albidioribus sanguis mittendus itidem erit copiosius cruribus scarificatis, ex qua scarificatione, facta sanguinis euacuatio in pestilentibus febribus est vtilissima, quia cum ipsa quantum sanguinis volumus, euacuamus, siue violentia, & sine virium (quod à longinquis partibus educatur) magna iactura & quod maxime in hisce febribus videtur desiderandum, quoniam ex ea euacuatione à supernis partibus ad infernas fiat reuulsio: Vnde mirum non est, si nos sæpius in hisce ægrotis vigiliam, vel dolorem capitis vel

In lib. 7. c. 20. delirium vel surditatem, vel aliud symptomata simile continuò sublatum uiderimus, præsertimque si copiosa fuerit euacuatio. De hac Oribasius ita scripsit: Et
" sanè dum pestilentia uehemens Asiam deprehendisset, multosq; perdidisset, meq;
" etiam morbus attigisset, secunda morbi die remissione febris facta crus scarifica-
" ui duasque fere sanguinis libras detraxi, hacque de causa periculum vitaui. In
pueris & infantibus in quibus vnà cum pestilenti febre uel exhantemata, uel uariolæ apparuerint, perpetuo summam utilitatem ab hac euacuatione subsecutam vidimus. Quæ Aegyptij, Arabesque nullum utilius præsidium in hisce febribus esse longa experientia, cognouerunt. Quandoq; uero in prędictis corporibus non inutiliter sanguis educetur abhibitis cum scarificatione cucurbitulis cruribus, lumbis

lumbis, atque scapulis cum profunda scarificatione, vt sanguis etiam crassus commode educatur: non, vt pessime aliqui faciunt, qui vix epidermide scarificata sanguinem tenuiorem educunt, intus commoto crassiori, minimeque educto. Quomodo eruditi medici cucurbitulas, ad vacuanda corpora meritò damnarunt. & Galenus dixit, in plethoricis corporibus esse noxias. sed profundioribus scarificationibus poterunt cucurbitulæ loco scarificationis crurum, quandoque substitui. Corpore laxato, aut per clysteres aut per medicamenta, tum maxime per euacuationem sanguinis, medicamenta cum interna tum externa ijsdem vexatis febribus laxatoria erunt adhibenda; ex internis, ea sunt (siue simplicia siue composita sint) quę Gręci alexipharmaca, latinis antidota, dixerunt, quorum omnium vsus ad sanandas hasce pestilentes febres est necessarius: hæc vero duplicis sunt differentiæ, quippè quæ vel manifestis qualitatibus conueniunt, vel tota quidem substantia alterando, aut venenum ipsum vacuando; hæc autem calida sunt & tenuioris essentiæ, qua penetrant, & digerunt venenum, illa proprietate quadam (vt aiunt) totius substantiæ, ad se virus trahendo iuuant. Recentiores addunt siccantia, quippè quę vehementer siccando putredinē ac virus ipsum consumunt, cuiusmodi esse quidam voluerunt terram lemniam, bolum armenium, samiam terram, melitā, tocaiensem, corallium, margaritam smaragdum, vnicornu, lapidem bezaarticum, & similia. Dogmatici manifestis qualitatibus alterādo veneno ex præcellēti putredine facto occurrere (aiunt) frigida & sicca medicamenta tenuioris essentiæ; cuiusmodi est acidum citri, limonis, tamarindorum pulpa, oxalis, rosa, berberis fructus, granatorumque acidorum succus, taraxaci, suncique, & radicis heptaphylli, siue tormentillæ, bistortæ & similium. Totius vero substantiæ proprietate valent lapis bezaar, vnicornu, ac veletiam (vt nos putamus) bolus armenus, terra lemnia, theriacaque ex compositis. licet etiam his adiuncta sit siccandi facultas præualida, qua non minus iuuant, quàm proprietate substantię cor ac naturam roborant, siccante vero facultate putridum humorem resoluunt. Quæ vero non alterando, sed euacuando febribus pestilentibus resistunt, sunt vel quæ intus assumpta virus digerunt, & euacuant, vti est radix myrrhidis, gentianæ, angelicæ, petasites, carlinę, Zedoariæ, phu, Cyperi Babilonici, pentaphylli, succisæ: scorzoneræ, & scordium dictamnum, triphyllum bituminosum, galega, betonica, carduus sanctus, calendula atque scabiosa. Quæ omnia sunt calida, sicca, discussoria, cuiusmodi quoque est ex succis laserpitium, opobalsamum, oleumque è calchanto. Quare per os dandum aliquod expraedictis, præsertimque eorum, quæ cum proprietate totius substantię, siccante ac vel etiam vacuante facultate laxant, vt est terra lemnia, bolus armenus, terra tocaiensis, margarita, smaragdus, saphyrus, os de corde cerui, lapis bezaar, sed inter omnia, si possit haberi laudatur, cornu monocerotis, vnicornu dictum, vel vt diximus quæ vnà roborando euacuant virus, vti sunt, aquæ stillatitiæ, aut succi ex oxalide, melissa, scorzonera, taraxaco, surdeo, galega, scabiosa, trifolio bituminoso, carduo sancto, pentaphyllo, petasite, succisa, atque melissa. Quorum vel succi exhibentur calidi mane ante cibum per horas quatuor cum sacchar aut modico Theriacæ vel Mithridatij, ad vncias duas & aliquando ad quatuor. vt (exempli gratia) accipe aquæ scorzoneræ, cardui benedicti, scordij, tormentillę an. vnc. i. Theriacę antiquæ ʒ. i. Misce, & calidum exhibeatur, postea pannis contegantur, vt sudent, aut succi foliorum galegę, vel radicis petasites, vel chamedrios, vel scorzoneræ vel angelicæ, vel calaminthæ vel alterius prædictarum plantarum, unc. i. s. dabitur cum olei de calchanto, semi obolo: aut exhibebitis radicem ad drachmam & etiam ad duas radicis dictamni albi, aut angelicæ, aut petasites, aut myrrhidis, aut zedoariæ, aut gentianæ, aut seminum citri, ex uino albo tenui aromatico calido supradicto

Gal. in 5. simpl. cap 18.

modo, aut vnicorni, vel lapidis bezaartici, gr. iiij, vel smaragdi ex serapione, vel Hyacinthi grana octo, ex aquę stillatitiæ scordij vel calaminthæ, vel scorzoneræ vel alterius supradictorum, vnc. iiii, vel ex uino vel exhibebitis terræ lemniæ aut boli armeni, aut terræ sammię, aut tocaiensis ʒ. i, ex vino si febris permiserit aut ex aliqua supradictarũ aquarum. At vt composita etiam medicamenta attingamus vtilissima est nostra aqua alexipharmaca dicta, si calida ad vnciam vel ad sex qui vnciam vel ad duas exhibeatur. Cuius quidem in fine huius capitis descriptionem publicabimus. Aut dabitis Theriacæ antiquæ, vel Mithridatij, aut antidoti è sanguinibus Galeni, vel Apollonij muris, vel diascordij, vel Moibani, antidoti drachmam ex vino vel ex aliqua supra dictarum aquarum & ab epotis sudor procurabitur: aut ad sudorem mouendum dabitur decoctum, quod accipit fol. calaminthę, scordij, oxalidis, melisse boraginis florum violarum, buglossi, boraginis an. p. i, radicis chinæ minutim incisæ, angelicæ, tormentillæ, cinnamomi s. citri an. scrup. i. Macerentur per diem in aquæ melissæ oxalidis an. lib. i. bulliant ad consumptionem medietatis, & percolatum decoctum ad semi libram calidum propinato. Hæc & alia omnia alexipharmaca medicamenta (uel simplicia uel composita sint) calida exhibeto ab actu & frigidis planè abstinendum erit qui densent meatus & intus calorem, putredinemque claudant, atque hinc error illorum comprehenditur, qui in pestilentibus febribus aquam frigidam copiosius exhibent, qua nihil magis noxium est, ea etenim solummodo conceditur, ubi pestilens ardens fuerit, in eaque intensissimus atque æstuosissimus calor extiterit, ex quo intus nimium laxatis meatibus naturalis calor plurimum resoluatur, uiresq; dissoluantur. Quo in casu vt prohibeatur caloris resolutio densando internos meatus frigidam aquam aliquando exhibere, uel stillatitiam, uel fontanam cogimur, aut succum granatorum acidorum, uel infusum pulpæ tamarindorum, uel berberis fructuum, uel aquam rosaceam ad unc. vi. in qua febre ęstuosa usus terræ lemnię, boli armenij, margaritarum, & aliorum similium adstringentium medicamentorum utilis erit. Vnum restat de medicamentis internis dicendum, quippè semper modicum in potu, in cibis, & quouis alio modo, uel terræ lemniæ uel boli armenij, uel terræ tocaiensis, uel terræ melitæ esse exhibendum; mane uero medicamenta, ad finiendam per sudorem febrem esse exhibenda, quę longe efficacius agent, si cum externis medicamentis uim sudorificam adauxerimus. Vnum non omittendum de usu in hisce febribus, boli armenij, terræ lemniæ, sammiæ, & succi granatorum acidorum, fructuum berberis, tamarindorum atque aliorum similium adstrictoriæ facultatis non expertium. Quippè ipsorum usum uel non sint (uti quibusdam fuit persuasum) adstringentia, uel modice adstringant, nullo pacto esse incommodum, tametsi habeant aliquid (ut dictum est) adstrictionis, quoniam tantum abest, ut & Galenus etiam docuit quod ea modica adstrictione uasorum adstrictionem siue obstructionem augere queant, ut magis exinde propter amplitudinem meatuum interni meatus roborati, facilius à facultate detergente, de obstruantur. Quam rationem longa experientia ubique locorum facta comprobauit, quod ab illorum medicamentorum usu ne dum unquam aliqui læsi sint, at quinimo omnes plurimum fuerint iuuati, ex quo illorum usus familiarius apud omnes mundi nationes, in hisce febribus, maxime inualuit. At tempus est, ut ad externa quoque accedamus medicamenta, in quibus cognoscendis, illud unum animaduertitur, scilicet Dogmaticorum medicamenta, eadem profectò esse, cum ijs, quæ Methodicis fuere cognita. Etenim inter externa (quæ sunt frictiones, inunctiones calidæ laxantes spiracula meatuum cutis, & quæ cordis, iecorisque regioni adhiberi solent, epithemata, fomenta, balnea cucurbitulasque cutem calefacientia, laxantia, detergentia, atq; aperientia primas partes habent, quod corpus difflari faciant fuliginesq; putridę

Mentanus Veronensis in tract. de feb. pest. cap. In 5. lib. simpl. cap. 17.

commode

commode exhalent, & expurgentur, vel quæ etiam ſudorem moueant. Hinc Ruffus & Auicenna in hiſce febribus calorem ab intro exterius trahendum voluerunt. Præſertim vbi hypochondriorum tenſio aliqua fuerit, calor exterius tepidus, non multus, extrema frigida ſint, frequens reſpiratio, imaginationesq; offendentes, quæ incipientis inflammationis (vt quibuſdam placuit) ſint inditia, vel (quod magis credendum) hæc fiant ab inſigni putredine, perinde ac veneno calorem extinguente, aut ſuffocante, id vnum aliqui notant, ſcilicet morbum intus adſtrictum; eſſe ex quo meritò calorem exterius trahere medici debent, quippè medicamentis calfactorijs, quam attrahunt ad cutim, humores fuliginesque digerunt, meatus aperiunt, atque corpus tranſpirabile reddunt. Ad quam tem in primis occurrit inunctio Ruffi, Quam aliàs parari diximus (exempli gratia) ex decocti vel aquæ chamæmeli vnc. iiij, olei amygdal. amararum, vnc. ij, nitri optimi ʒ. ij, bulliant, quoad aqua vel decoctum abſumatur, qua inunctione præmiſſis frictionibus leuibus vniuerſum corpus illinitur, & antidoto aliquo deuorato, in ægrotis pānis coopertis ſudor procuratur. hæc erit vtiliſſima in omnibus febribus peſtilentibus, & maxime ſi inipſis exantemata apparuerint, vel puncticulę vulgo dictæ, vel variolæ ſi bis vel ſemel in die ante cibum per horas tres fiant hæc inunctio calida. Dictum eſt alias in pueris variolis laborantibus nihil vtilius eſſe, quam corpus totum calida hac illi niri inunctione. Ad hūc vſum probantur quoque cucurbitulæ ad trahendam materiam præinſigni putredine veluti venenatam ad cutim, ſed cum modica ſcarificatione vtiliores erunt, quod nedum attrahant ad cutim ſed quinetiam euacuent, ideoque laxent. Commendantur inunctiones quędam alexipharmacæ, ſi regio cordis, pulſus, manuū carpis, atque tempora ipſis calidis illinantur bis vel ter in die, cuiuſmodi ſunt, quæ ex oleo de ſcorpionibus cum Matthioli, tum ſereniſſimorum Magnis Ducis Florentiæ, & Ducis Ferrariæ (auctore Braſauola) tum oleum etiam Carauitæ Cardani. Vulgaris eſt, at non parum vtilis cordis regionem ter aut quater indie illini ex inunctione, quæ recipit olei roſati, aut vnguēti roſati, aut ſantalini vnc. i, ſpecierum cord. temp. vnc. i. Theriacæ antiquæ ſcrup. i. s. croci gr. v. cū ceræ & aceti modico fiat vnguentum. Nunquam probare potui in hiſce febribus vſum veſicantium vulgo dictorum medicamentorum, quod calorem febrilem augeant, vigilias dolore, quem concitant, inducant, & deliria, concoctionem impediant. non minusque & motui humorum critico, impedimento ſint, cum incertus ſit locus ad quem ſiue per quem criſis eſt futura. demum nihil vtilitatis ex ipſorum vſu ſperandum videtur, cum difficillimum ſit negotium, veſicantium occaſione, vt humores ad loca, ad quæ natura nunquam vel rariſſime expellit, attrahantur. Addo crudis exiſtentibus humoribus ipſos quidem medicamentis neutiquam moueri & educi poſſe, potiſſimumque à parte aliqua inflammata. Balnea aquæ dulcis, mediocriter calida eſſent opportuna, & multo vtilia ſi ęgroti ijs facile vti poſſent, qui cum præ imbecillitate in lectulo decumbant, & impotentes ad ipſa ſint, meritò à medicis particularia inſtituētur ſcilicet ad thoracem, ad hepar, ad hypochondriaque. hęc poterunt parari ex aquis meliſſæ, roſatæ, borag. oxalidis, ſcorzonerę, endiuiæ, ſunci, taraxaci, calendulæ, cum ſpeciebus cordialibus, roſis ſantalis xyloaloe, camphora, & croco cuiuſmodi erit, quod paratur ex aquarum boraginis, melliſſæ, roſarum, taraxaci an. vnc. iij, Vini albi aromatici vnc. i. s. ſpecierum cord. temp. ſantalorum omnium, xiloaloes, roſarum an. ſcrup. i, croci gr. v. tetuiſs. tritis miſtisque fit epithema. At cum ſuperius commendauerimus tanquam medicamentum alexipharmacum, quod & proprietate totius ſubſtantiæ cor roboret, humoreme ſumm putridum digerat & per cutim ipſum exhalare faciat, vel per ſudorem, euacuet reſtat, vt & ipſius deſcriptionem expreſſam faciamus. Quæ hæc erit.

Ex pulpę

℞. pulpę tamarindorum recentium vnc. vi.

Succi acetosæ
Granatorum acidorum
Limoniorum
Citrium malorum
Foliorum sunci
Endiuiæ
Scorzoneræ
Cichorij
Taraxaci
Boragh.
Rutæ caprariæ
Rosarum
Spinæ albę
Echij
} an. vnc. v.

Foliorum fraxini
Trifolij bituminosi
Agrimonij
Betonicę
Melissæ
Cardiacæ
Cardui sancti
Chamedrios
Scordij
Calaminthę montanę
Pulegij
Scabiosæ
} an. vnc. iiij

Aceti albi acerrimi lib. II.
Vini aromatici vnc. xiij

Florum borag.
Buglossi
Violarum
Rosarum
Rorismarini
Mali citri
} an. m. ij

Fumarię
Cichorij odorati
Scorzonerę
Rodicum pentaphylli
Caryophyllatæ
Aristologiæ longę
Eryngij
Myrrhidis
Scorzoneræ
Angelicæ
Phu maioris
Zedoarię
Gentianę
Petasites rad.
Tormentillæ
Morsus diaboli-
Bistortæ
Vince toxici
Chinæ radicis
Ligni Indi
Santalorum omnium
Xilobalsami
Cinnamomi
Caryophyllorum
Corticum citri
Seminum citri
} an. ℥. iij

Terrę sigillatę
Sammiæ
Tocaiensis
Boli armeni
} an. ℥. iiij

Terrantur, & in phiala vitrea clausa maneant succis permista, & soli per quinq; dies exponantur, & mox bulliant in balneo Marię; Dosis est ab vncia vna ad geminas, datur calida & aliquando cum scrup. Theriacę Antiquę. Vnum restat. Hoc intelligendum quippe vbi fluor alui colliquatiuus adsit, quid agendum. ipsum quidem, scilicet vbi ita immoderate aluus profluat, vt vires exoluantur, corpusque lędat esse cohibendum clysteribus atque alijs adstrictorijs, tunc enim morbus hic est mixtus ex adstricto atque ex laxo, & cum laxus vrgentior sit ideo ei adstrictorijs occurrendum erit. si vero fluor sit moderatus, neque corpus lędat in vsu laxatoriorum ad febrem pestilentem (quę est morbus adstrictus) expugnandam, persistendum erit. Sed iam expeditis continuis febribus tempus est, vt ad intermittentes declinemus.

Finis Libri Quinti.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER SEXTVS.

De febrium intermittentium cognitione, & curatione, & primum de medicamentis ad tertianas. Caput I.

INtermittētes febres medici vocant, quę à vigore integritatē habent, ad illarum differentiam, quę licet à vigore remissionem habeant, nunquam tamen ad integritatem veniūt. Etenim in altera die scilicet remissionis, alteram habent accessionem, has Gal. semitertianas (scilicet in quibus alternis diebus accessio renouatur, febre nunquam ad integritatem veniente) vocare solet, etsi ignorare videatur vnde hoc nomen inuenerint. Nonnulli duplices tertianas, quippè quod duæ ex tertianis in simul sint, quarum vna die altera accedit, atque in altera altera. Alij tertianam quotidianā complicatam esse statuunt. Quod genus febris hemitriteum Gręci vocarunt. Ab his excipiuntur semitertianę, quę fiunt ex humorum putredine in pulmonibus, vel ex vlcere vel denique ex vomica interna. hę enim febres tanquam symptomata eos affectus concomitantur. Nos vero de ijs febribus agimus, quę fiunt ex putredine in partibus naturalibus. At ad tertianas redeamus, quę aut exquisitę sunt, aut non exquisitę, quas medici spurias & nothas vocant, vtpotè, quę à mistione bilis cum pituita vel melancholia causam habeant. & rursus simplices, & complicatę aliquando fiunt: Nunc de exquisitis, simplicibusque agamus. Quarum signa sunt, vt ipsarum accessio alternis diebus ęgrotos siue de tertio in tertium (ut aiunt) inuadat; & non excedat spacium horarum duodecim, ita ut ante horam duodecimam ęgroti omnino febre liberentur, paucioribusq; paroxismis hęc febris finitur. Inuadit autem cum rigore magno, ac ueluti à re quapiam carnem pungente, quem medici punctorium rigorem uocant. à quo plurimus calor isque multum acris sentitur, qui ut plurimum per sudorem, uel per uomitum biliosum, uel utroque modo terminatur, pulsus in principio sunt tardi, parui, rari, ac debiles, in uigore magni, ueloces, frequentes absque inęqualitate (febrili excepta in qua systolis dyastoli celerior obseruatur, proter fuliginum euacuationem) Vrinę subruffæ sunt, & tenues. Plærunque hę febres fiunt in ęstate, in regione cęloque calidiori & sicco, in corporibus calidis & siccis bile flaua abundantibus. Generantur à bile in parte corporis extra uenas (ut dogmatici aiunt) suscepta intarcta adstrictaq; putrescente. Quę si recte tractentur periculo carent, breuesque sunt atque mites. Gal. tertianam exquisitam citò iudicari, & non esse lethalem tradidit; ruffioreq; existente urina, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad septem circuitus fore producendam docuit. atque ipsam, si principio subruffa uel subflaua urina sit, mediocrique spectetur substantia, & paulo post, vel

Galen. in 1. epid. sect. 1. com. 29.

In 4. aph. Hippo. com. 43.

Gal. 1. ad Glauc. cap de signis tertianarum.
Gal. in 4. aphor. 43.
Gal. in 4. aphor. 49.

Gal in 4. aph. 49 & in 1. de diff. feb. 3.

Galen. in 1. ad Glauc. cap. 8.
In 1. epid. sect 3. comm 8.
In 2. de crisib. cap. 3.

vel albam nebulam vel suspensionem optimam habeat, non vltra quartum circuitum productum iri. Contra ni recte tractentur, mutari sæpius in continuas, ardentes, malignas, colliquatiuas, hecticas tabidasque & plerunque redduntur insanabiles. Quales Galenus obseruauit ex calidorum balneorum vsu, ex quo ad tabidas mutatas fuisse affirmauit. His præmissis in febre hac, quæ itidem morbus adstrictus est, laxantibus opus est præsidijs, cuiusmodi est aluum laxatorio medicamento vel clisteribus laxans, sanguinem vacuare, vrinam, sudoremque mouere, inunctiones, balneaque instituere. victum tenuem, actu humidum, calidumque & exiguum præscribere. pro potu aqua hordeacea est opportuna cum saccharo aut cum iulep, aut cum succo limonum, & saccharo. vel aqua stillatitia ex cichoreo, vel endiuia, vel sunco, vel ex alijs similibus: à vino omnino abstinendum. cibus bis in die quietis, semel in die accessionis longius ab inuasione & vigore: cremor ptisanæ cum lacte sem. melonum erit opportunus. Masthaleb Ægyptiorum, illis maxime vtui erit: qui recipit seminum melonum vnc. iij, cucurbitæ anguriæ liquiritiæ rosæ an. vnc. i, anisorum vnc. ij, omnibus contusis cum aqua rosacea lac extrahitur, & cum saccharo calidum datur. aut qui recipit, seminum melonum vnc. iij, papauer. alborum portulacæ, endiuiæ, lactucæ, maluarum, an. vnc. i, anisorum vel fœniculorum vnc. ij, contusis supradicto modo lac expressum cum saccharo calidum datur; vel furfurum triticeorum itidem expressum decoctum cum aqua rosacea & saccharo candido. vel iusculum, quod ex fermento ab Aegyptijs parari superius docuimus. vel panem tritum in iure pulli coctũ, aut ferculum ex blito, malua, endiuia, portulaca uel ex alijs similibus herbis. Quandoq; ipsis conceduntur carnes pulli gallinacei iunioris, vel vt ait Gal. testes gallorum paruorum, vel alæ tantum, aut phasianorum aut gallinarum paruarum: aliquando oua sorbilia, & nonnunquã pisces saxatiles. apparentibus signis coctionis vinum etiam conceditur tenue ogligophorum idest aquosum: Quiescant ægroti ab animi passionibus, & in aere lucido, in caliditate temperato maneant. Hac victus ratione instituta, ad laxantia præsidia descendimus; cum in hac febre adstrictus humor, calorque febrilis sit digerendus & exhalandus. primum itaque aluus laxabitur medicamento leniter laxatorio. Cuiusmodi erit si exhibeatur mannæ electæ in sero lactis dissolutæ ad vncias quatuor, & postea ægroti super bibant, seri lactis caprilli ex succo limonis clarefacti libras duas. vel laxabitur venter cassia carthartica Abissina vocata, vel cum saccharo deuorata ad vnciam & semis, vel ex stillatitia aliqua aqua vel ex sero supradicto dissoluta. vel exhibeatur syrupus rosatus laxatiuus ad vnc. iiij. ex supradicto serò in quo semuntia pulpæ tamarindorum fuerit per noctem infusa; vel cassia dabitur, cum pulpa tamarindorum. Post alteram diem, vbi ex hac febre natura plurimum grauetur, & multa copia bilis in venis cũ sanguine contineatur, secta vena iecoraria dextri cubiti sanguis mittatur copia moderata, vel in pueris & in mulieribus scarificatis cruribus, aut cucurbitulis cũ scarificatione spatulis adhibitis, at longe prẽstabit sanguinẽ vacuari aut vena secta, aut cruribus scarificatis; cucurbitulæ enim in plethoricis corporibus ex Galeno damnantur, qui eas tutò non adhiberi docuit, ni prius totum corpus fuerit euacuatum. A sanguinis vacuatione singulo mane, quoad signa coctionis appareant, dabitur syrupus violatus simplex, cum acetoso simplici; vel rosatus simplex cum acetoso, vel de acido citri vel de oxalide vel de endiuia, vel de sunco cum aquis stillatitijs, vel decocto maluarum, violarum, boraginis, sunci, oxalidis, agrimonij, & radicis petroselini. hic exempli gratia parabitur in hunc modum. ℞. syrupi ex acido citri vnc. i. de boragine vnc. 5. aquæ stillatitiæ borag. acetosæ, agrimonij an. vnc. i. vel decocti, acetosæ, borag. sunci, vnc. iij. Misce pro syr. actu calido exhibendo. Verum pro aliqua alia molienda vacuatione, humoris inclinatio erit attendenda, nam si humor ad stomachum

Galen in 1. epid. sect. 1. com. 13.

In 4. aph. Hippo. com. 43.

Gal. 1. ad Glauc. cap. de febris tertianarum. Gal. in 4. aphor. 43. Gal. in 4. aphor. 49.

Gal. in 4. aph. 49 & in 1. de diff. feb. 3.

Galen. in 1. ad Glauc. cap. 8. In 1. epid. sect. 3. comm. 8. In 2. de crisib. cap. 3.

stomachum inclinarit, quod ex nausea & uomitu intelligitur, aut aqua tepida cum modico syrupi acetosi vomitus irritabitur, vel hydræleo, aut decocto maluarum, sem.lini, fęnugræci, hordei; vel aqua tepida, in qua radix dulcis glyzyrrhyzę, & pauxillum sem. fęniculorum ebullierit, copiosius hausta, aut mouebitur vomitus aqua tepida cum syrupo acetoso aut iure pulli macro cum syrupo itidem acetoso. si vero ad vrinam humor inclinauerit, quod ex vrina copiosiori, aut acriori intelligitur, diareticis erit opus. Galenus dabat decoctum, apij, anethi, fœniculi. at si illud mixtum erit cum lacte seminum melonum, cucumeris, endiuiæ, maluæ, erit longe vtilius. sed opportunum erit decoctum quod ita paratur: Accipe semin. melonum cucumeris an. vnc. ij, sem. maluæ, altheæ, endiuiæ, portulacæ, ligni dulcis siue liquiritiæ optimæ rasæ & tritæ, sem. fęniculorum, an. ℥. ij, contundantur, & ex aqua hordeacea lac extrahatur, quod calidum dabitur ab vncijs tribus ad sex cum saccharo. Si candido vero ad sudorem corpus itidem fuerit promptum, sudorificis vtemur, proinde dabimus cremorem ptisanæ hordeaceæ in qua ebullierit pugillus calaminthæ, vel decoctum dabitur, quod accipit hordei mundi vnc. i, calaminthę montanæ p. ij, radicis chinæ, arundinis siccæ minutim incisæ an. ℥. is. macerata per noctem bulliant in libris tribus aquæ ad consumpt. medietatis. & decoctum datur mane calidum & stragulis calidis ęgroti probe conteguntur vt sudent, non omissis externis cum frictionibus tum inunctionibus calidis, quas paulo post dicemus. Si ad ventrem humor delabatur, ijsdem vtemur medicamentis leuiter subductorijs, quæ superius meminimus. Quare purgatio ijsdem medicamentis laxatorijs erit repetenda: ab electiuæ attractorijs vero omnino abstinendum erit. optimum medicamentum erit, quod recipit syrupi rosati solutiui unc. iij. mannę electę unc. i. seri lactis caprilli. q. s. fiat potio. & post ægrotus super bibat seri lactis prędicti libras duas. Gal. dabat absinthium, cuius usus propter ingratum saporem apud nos obsoleuit. Atque hæc de internis medicamentis. Nunc externa attingamus, quę sunt balnea ex aqua dulci, epithemata innunctionesque ex dulci oleo calido. Balnea ex dulci aqua temperate calida utilissima sunt, cum rarefaciant poros cutis, atque bilem digerendo euacuent, meatusque clausos aperiant. Quorum usus cum in multis Italiæ locis obsoleuerit, in orientis locis, maximeque in Aegypto, in Arabia & in Syria hac ętate illa sunt in frequenti usu, ideo complures eorum loco epithemata, quæ particularia ueluti balnea sunt, omnes affectant, scilicet ex aqua hordeacea, fluuiatili, uel stillatitia endiuiæ, sunci, maluæ, oxalidis, boraginis & similium, temperate calida, & spongijs uel linteis imbutis ad thoracem & ad hypochondria appositis; quandoque ad penetrationem modicum additur croci, uel aceti, & quandoque santalum rubrum rosęquæ tenuissime tritæ adduntur. Nonnulli ad iecoris regionem succum calidum endiuiæ, uel cichorei, uel sunci, uel maluarum cum modico aceti epithematis modo adhibent. ex oleo etiam dulci calido, uel communi uel chamæmelino, uel amygdalino dulci, lenibus præmissis frictionibus, totum corpus summa cum utilitate illinunt, quod ipsum laxet meatus, & per eos humorem digerat. Aegyptij cum balnea tum inunctiones & in his & in alijs putridis febribus frequentant. Pro speciali medicamento exhibent singulo mane calidam potionem, quę accipit succi granatorum acidorum, dulcium an. unc. ij. aquæ endiuię unc. iiij. uel aquam stillatitiam ex acido limonum cum saccharo ad unc. iiij calidam uel mahastaleb potio, quæ paratur ex seminibus frigidis maioribus liquiritia, anisorumque seminibus contusis atque ex ipsis expresso lacte quod cum saccharo calidum datur. Gal. in 5. simpl.

De Curatione febris tertianæ nothæ siue non exquisitæ. Caput. II.

FEbrem tertianam notham, spuriam & non exquisitam vocant, quæ fit ex bilis mixtione cum pituita extra uenas putrescente. Duplex est, quædam simplex & quædam composita ex duabus vel tribus simplicibus, aut ex quotidiana continua, & ex tertiana intermittente. in hac quidem quotidie accessiones fiunt, vna quotidianæ respondens, atque tertianæ altera. hanc hæmitriteum vocant, & semitertianam. Simplicis quoque quædam ad quotidianam accedit, quippè vbi maior pituitæ quam bilis portio putrescit, & quædam ad tertianam, vbi contra bilis pituitæ copia præualuerit. Hæmitriteus vero siue semiterriana, à tertiana duplici distinguitur, eo quia tertiana duplex sæuis, malignisque symptomatibus caret, & in semitertiana sæua ac maligna apparent, vnde Gal. meritò hanc inter morbos acutos & periculosos recensuit. Cognoscitur tertiana notha primum à rigore, quo inuadit, obtusiore, quàm in exquisitis tertianis, non punctorio, scilicet bilis acrimonia ab humido pituitæ obtusa, longiorque est siue prolixior. Aliquando absque rigore, horrore, frigore, sed cum calore tantum inuadit, quippè vbi pituita satis concocta nulla molesta qualitate extrauenata sensibiles partes afficit, & quod habeant paucam pituitam bili mixtam, cuius calore hebescit pituitæ frigiditas, vsque adeo, vt nullam molestiam inducendo, statim accendatur, atque putrefiat. subsequitur calor neque multus, neque admodum acutus, qui diuturnius prolixiusque ægros tenet. Quo accessio longior fit, vt ne dum intra spacium horarum duodecim (quod de exquisitis dictum est) febris soluatur, sed ad horas vsque triginta & quandoque plures accessio producatur. Hinc tertium signum ab accessionum numero depromitur, etenim hæ febres non septem circuitibus terminantur, sed longe pluribus, ut quandoque sex mensibus quasdam perdurasse, à multis fuerit obseruatum. Hinc etiam tarde signa coctionis apparent: Cætera alia signa exquisitarum tertianarum obseruantur, sed aliquantulum à pituitæ præsentia mutata, ita vt sitis minus intensa sit, minus acuti capitis dolores & calor febrilis minus acris quoque obseruetur. Addunt alij his corporis grauitatem, dolorem vertebrarum, ventriculi inflationem, oris uentriculi fastidium, orisque amarorem, & similia. Fiunt hæ febres obstructis musculis aut totius corporis (vt quibusdam visum est) præsertim circa thoracem & dorsum, aut obstructionibus factis in cauitatibus partium hypochondrijs contentarum, cuiusmodi est stomachus, hepar, lien, pancreas, omentũ, diaphragma & similes aliç partes. Neque est, quod quidam obijciant ex putredine in obstructis viscerum cauitatibus contenta febres non intermittentes, at continuas fieri, vt in suppuratis & in hydropicis apparet, quia scilicet putridus humor in cauitatibus viscerum continetur, ideoque febres continuas fieri, quæ tamen fiunt, quod humor putridus accensusque in his cauitatibus thoracis vel abdominis contentus, multus sit, quàm vt vna die digeri possit, sed vbi paucus fuerit, ita ut per diem unum digeri à calore febrili queat, fiet febris non continua sed intermittens. Quare his cauitatibus uel musculis obstructis & ob id in ipsis putrescente humore misto ex bile & pituita & quandoque cum modico melancholiæ tertiana notha fit. Quç ni citò tollatur, minatur lienis obstructionem, tumorem, cachexiam; uel in continuam mutatur summe periculosam. Hæc uero febris & ipsa cum sit morbus adstrictus, pro instituenda curatione, laxantium præsidiorum (quæ quot, qualiaque sint superius diximus) usus erit planè conueniens. Huiusmodi facultatis erit etiam uictus ratio, quæ primo sic instituetur, ut cibus quantitate sit modicus; qualitate, qui humectet, extenuet, detergat, ut est ptisana hordeacea,

Gal. in 4. aph. 43

In 1 epid sect. 3. com. 21.

Galen. in 1. ad Glauc.

Vict. Trincauel.

hordeacea, vel iusculum è furfuribus, vel panis in iure pulli parui fęniculi folijs, vel petroselini, vel apij alterato. Gal. dabat ptisanam cum pipere, aut hissopo, aut origano coctam; ouorum lutea sorbilia, carnes pullorum, gallinaceorum paruorum, vel auicularum montanarum vel perdicum, aut fercula ex folijs fęniculi, boraginis, cerofolij, petroselini parata in eodem iure. Antiqui in simplici tertiana alternis diebus tantummodo cibum dabant, quem tenuem victum complures commode non ferunt. proinde rectius, bis in die quietis modicus tamen dabitur, & semel in die accessionis; à vino verò abstinendum erit, quoad præcesserint totius corporis euacuationes, & aliquod coctionis signum illuxerit, aer sit ad caliditatem declinans, & clarus, vt tumentia laxet. Quod primum ex laxantibus occurrit, est, vt adstricta aluus laxatorio pharmaco aut clystere laxetur, statim in principio complura excrementa in stomacho, & in primis (vt aiunt) vijs contenta facile pharmaco laxatorio subducuntur vel etiã crudo existente morbo, quod hæc excrementa sanitatis tempore genita, & nondum putrefacta (quę ob id Dogmatici cruda dicere non debebunt) medicamentis cedant. Quare cassię florem ad ℥.x, cum drachma specierum hyeræ simplicis Galeni, vel cum ℥.ij electuarij diaphęniconis, in bolis cum saccharo vel in potione dabitur; aut syrupi rosati solutiui vnc.iiij, electuarij len. vnc.i, cum decoct. flor. & fruct. cum sena potio parabitur. vel mannæ electæ vnc.ij.s, mellis rosati solutiui vnc.ij, cum decocto supradicto, vel aliqua ex stillatitijs aquis fiet potio. aut dabuntur pilularum de hyera. s. scrup. iiij, & superbibent syrupi rosati solutiui ad vnc. iiij. ex aliqua stillatitia aqua conuenienti dissoluti. Clysteres molles aluo adstricta alternis saltem diebus inijcientur parati ex decocto maluarum, altheæ, mercurialis, betæ, furfurum triticeorum, vel ex hydromele ad lib. 1. cum olei dulcis vnc.iiij, mellis rosati simpl. vnc.iij. & salis ʒij. aluo laxata, & præmissa hac alui euacuatione, sanguis secta vena iecoraria dextri, vel sinistri brachij si in lienis regione dolor, vel tumor adfuerit, quantum vires permiserint, euacuabitur. quod si corpus etiam plethoricum fuerit, in altera die ex altero brachio eadem sanguinis euacuatio ad maiorem corporis laxationem faciendam repetetur; in mulieribus verò pueris & corporibus delicatioribus mittatur sanguis ex cruribus scarificatis, præsertimque in mulieribus, si suppressi fuerint menses. In corpore autem nigriore sanguine crasso abundante præstabit vena secta sanguinem mittere: & si in mulieribus suppressi fuerint mẽses, secta pedis dextri saphena, copiosius sanguis, viribus constantibus, mittatur: Sunt qui saluatella (vulgo dicta) vena in sinistra manu secta, repetant sanguinis euacuationem. Euacuatione vero laxato corpore, coctioni incumbendum erit medicamentis tum internis, tum externis: ex internis conuenit oxymel simplex, mel rosaceum simplex, syr. acetosus simplex de boragine, de agrimonio, de absinthio, cum decocto ex folijs betonicæ, agrimonij, chamedrios, boraginis, buglossi, rad. apij, petroselini & aliorum similium parato; hæc enim humorem crassum extenuant, detergunt, & ab infarctu liberant. eodem tempore exterius os ventriculi fouendum calido oleo dulci, aut amygdalino, aut chamæmelino aut simili alio, & lien itidem ex fomento calido fouebitur, vel ex oleo chamæmelino, amygdalino dulci, aut communi dulci, aut de capparibus, aut de floribus cycliminis, aut similibus, quæ habent vim rarefaciendi, laxandi, emolliendi, digerendi atque meatus aperiendi. Vtile erit fomentum calidum ex decocto, foliorum & radicum altheæ, sem. lini, fænugręci, meliloti, florum chamęmeli & similium paratum ex spongia, vel ex vesica sinistro hypochondrio adhibitum. Horum omnium prædictorum vsus erit, quoad signa coctionis apparuerint (scilicet, vbi vrinę crassiores, melioris coloris cũ æquali contento leui albo apparuerint) atq; etiam postea, quod digerant humorem febrem fouentem. Verum vrinis magis concoctis conspectis, vtile erit,

humorem putridum purgari per vomitum, si ad stomachum humor inclinarit, quod ex nausea & ex vomitu facile intelligitur. Gal. à cibo vomitum laudauit, multosque solo vomitu sanatos vidit. Cæterum etiam ante cibum prouocabitur vel ex hydromelle cum syrupo acetoso, aut cum oximellite, vel oxycrato, id est aqua calida cum modico aceti copiosius epota, & paulo post aqua reiecta, digitis aut pẽna in ore indita, concitato vomitu. Vbi vero humor in stomacho pituitosus, crassus, & lentus fuerit, dabitur ex iure pulli oxymel (exempli gratia) ℞. iuris pulli, in quo liquiritia dulcis, & modicum seminum fęniculorum ebullierint lib.iiij, oxymellitis vnc.iij. Misce & calidum propinato. vel exhibeatur aceti scyllini vnc.is. vel solum, vel cum libra iuris pulli parui gallinacei. Sed ab his vomitorijs ex Scylla consultius abstinendum in debilioribus erit, quod ipsis plurimum stomachus, atque ab eo coctio lædatur. Si uero non ad uomitum, neque ad urinam, sed ad uentrem humor relabatur, catharticis pharmacis opus erit. Qualia in potione erunt si exhibeãtur mellis ros.sol.vnc. iij, mannę electę vnc.ij. cum decocto flor.& fruct.cord.cum sena, aut mellis ros.sol.vnc.iij, syr.ros.solutiui vnc.ij. vel syr.depolipodio vnc.iiij, cum prędicto decocto uel in bolis dabitur cassiæ uel electuarij len.unc. i, diapheniconis unc. iij. uel pilullarum de tribus cum rhabarbaro scrup.iiij, Agarici th.optimi ʒ.i, cum succo rosarum misce, & fiat bolus: sed consultius erit, ut cũ Methodicis à catharticis abstineamus, & horum loco clysteres & simplices laxatorios, & purgatorios instituere ne stomachus lędatur atque ab eo concoctio. His uero ni febris tollatur, ad ea medicamenta, quæ humorem extrauenatum, accessionem facientem, febremque fouentem, uel per insensibilem euacuationem, uel per sudorem digerunt ueniendum erit. Quorum medicamentorum usus, ueluti apud antiquos olim maxime fuit familiaris (quod efficaciter hasce & alias febres resoluat) ita nunc fere ex toto obsoleuit. Dabant quidem antiqui medicamentum uel simplex uel compositum, facultatis humorem extenuantis, detergentis, atque digerentis per duas horas ante futuram accessionem, ut humorem à uenis extra excretum, accessionem facientem, priusquam febris reaccenderetur, digererent & resoluerent, atq; ita febrem planè finirent. Vt uero hoc efficaciter facere possent, præter medicamentum discussoriũ, sudorificumque, quod per os dabant, etiam eodem tempore premissis lenibus frictionibus, inungebant, alij totum corpus, alij omnes dorsi partes, alij præcordia ex aliquo oleorum laxantium, & digerentium, vt humor extrauenatus efficacius cum medicamento intro forasque agente resoluatur. Itaque primum interna medicamenta humorem extrauenatum digerentia proponam, & mox externa. Ex internis vero simplicibus, Diosc. triphylli asphaltites semen tenuissime tritũ ex vino albo calido, vel ex decocto chamedris, ad drachmam, & geminã quoq; per duas horas ante futurã accessionem exhibendũ voluit. pentaphyllum idẽ præstare, non minus atq; semen hyperici, constat. succũ hyperici aliqui calidum ex vino albo epotum aromatico efficacissimum esse cognouerunt, smyrnij item semen; calaminthamque Gal. comendauit, quod discussoria sit, & sudorem moueat; chamæmelum quoque eodem modo febrem digerere discutereque, aptũ natum esse affirmauit: Quo ab Aegyptijs sapientissimis olim chamæmelum Soli quondam fuisse consecratum, constat. omniumque febrium vnicum remedium itidem fuisse, compertum est. Saxiphragiæ item radicis succum ex vino albo calidum epotum eodem modo omnibus febribus remedio esse, Diosc. testatum reliquit. Chamedrios foliorum decoctum, vel puluerem efficaciter hasce febres resoluere experientia eodem modo compertum est, tanteque efficaciæ ad hasce, atque ad alias tardas febres finiendas chamedrim esse plures cognouerunt, vt apud nonnullos & pro singulari secreto habeatur, & febrifuga exinde fuerit chamedris appellata. Polygoni succum calidum epotum illo modo febres sanare

In 7. simpl. cap. de calamintha. In 3. lib simpl. cap. 10.

In 3. de mã medica cap. de Saxiphragia.

Aggregator

Aggregator Lugdunensis tradidit, & Constantinus Africanus, violarum puluerem ad semunciam ex aqua stillatitia epotam hisce febribus efficaciter remedio esse scriptum reliquit. Verbasci radix & eius succus idem efficaciter præstat per aliquot dies epotus, non minus quam hipposelini itidem semen ad drachmas duas ex vino albo assumptum. Radix aristolochiæ eodem modo ex vino. Ruta ex vino itidem epota est ex efficacissimis medicamentis etiam ad quotidianas & ad quartanas febres discutiendas. Agaricus eodem modo cum vino aromatico assumptus, efficaciter idem valet. ipsum namque ante accessionem epotum rigores resoluere Diosc. affirmauit. Piper nō minus tritum ex vino potum ad scrup. ij, vel ad drachmam idem facit. Rhaponticum antiqui omnes eodem modo assumptum plurimum laudarunt, cuius defectu, cum paruo errore substituitur optimū rhabarbarum. ex gummis, silphium fabæ magnitudine cera inuolutum deuoratur, & postea vinum calidum album superbibitur ad vncias quatuor, quod medicamentum nedum ad hasce febres, sed ad alias his longe difficiliores tollendas meritò maxime commendatur, quia vnum est ex efficacissimis discussorijs; hoc vero nihil est aliud, quàm assafętida optima officinarum. Myrrha quoque ad idem fabæ magnitudine cum piperis obolo ex vino vtiliter datur, à nonnullis & opoponax gummi eodem modo laudatur, longe plura simplicia medicamenta ab antiquis & à recentioribus ad idem probantur. Atque hæc (cæteris præstantiora quod sint, ipsisque certo medici fidere queant) nobis ad tertianas nothas resoluendas sufficient. Nunc composita supersunt, ex quibus Gal. diatrion pipereum commendauit, diacalaminthon, silphiumque & castoreum mista. Diosc. myrrham cum pipere ex vino, & silphium cum pipere & thure ex vino: hydropoton sudorificum, compositio est: ℞. cimeos, myrrhæ, anisorum, croci, hyosciami albi, opij an. ʒ. ij, chamedrios, apij, petroselini, sem. mandragoræ, thuris an. ʒ. i, tritis ex melle parantur pastilli, qui dantur fabæ magnitudine ex vino ante accessionem per duas horas. Nicol. Alexandrinus Rubeam febrilem vocatam ad idem commendauit, eodem modo epotam, quæ accipit, myrrhæ, thuris, anisorum, acori, iridis, ameos, baccharum lauri, croci orientalis, sem. petroselini, apij, mandragoræ an. ʒ. i. ex melle fit elect. quod datur ante accessionem fabæ magnitudine ex vino albo calido. Est & Ranacea Antonij Musæ (auctore Galeno) ad diuturnas febres, atque ad omnes, quæ circuitu infestant finiendas. Const. Africanus compositum, rubricam dictum, & rosatum eodem modo fabę magnitudine ante accessionem exhibendum proposuit, hæc etiam accipit, rosarum rubearum ʒ. iiij sem. melonum, radicis liquiritiæ, dragaganthi, succi liquiritiam an. ʒ. ij. semina citrioli ʒ. i, croci scrup. is. tritis ex melle pastilli fiunt: Et illa itidem paratur ex opii ʒ. iiij croci, anisorum, cardamomi, styracis, hyosciami albi, baccarum lauri an. ʒ. i, tritis itidem ex melle elect. paretur, datur vero fabæ magnitudine (vt superius diximus) ante accessionē. Nonnulli ex recētioribus, rubeam trochiscatam dant ex vino fabæ itidem magnitudine, quæ fit, ex abrotani montani, saluiæ partibus æqualibus & tritis ex vino pastilli parantur. Alii expertissimum habent medicamentum ad febrem sudore finiendam, quod accipit milii decorticati vnc. ij, bulliat quoad grana aperiantur & collati huius decocti calidi dabant vnc. v. cum vini albi aromatici vnc. ij. ante accessionem per duas horas; Quod efficaciter sudorem mouebat. Quod vero nos longa experientia vtilissimum esse cognouimus est, decoctum, quod paratur ex foliorum calaminthæ montanæ, p. ij, lini Indi raspati, radicis harundinis, chinæ minutim incisæ, an. scrup. iiij, iridis radicis albę siccæ tenuissimæ tritæ ʒ. i, omnia macerata per diem in lib. 11. aquę communis, ebulliant ad consumptionem medietatis, & colatum, datur ad vnc. iiii cum vini albi aromatici vnc. ii. addimus theriacam antiquam, atq; mythridatium fabæ magnitudine ex vino albo aromatico calido epotum.

Diosc. Aet.

In 3. de mā medica.

Gal. in altero de Dynamidijs.

In lib. 7 de cōp. med. loc cap 5.

Arnaldus Villanouanus in li. 4. de morb. cap 19. Aggreg. Lugdunensis.

epotum, quæ est singulare remedium, non ad hasce tantum, at ad omnes intermittentes, si declinante morbo exhibeantur, quo epoto medicamẽto cooperiuntur ægroti stragulis calidis & per exterius frictionibus & medicamentis externis calidis sudorifica medicamenti adiuuetur operatio. longe enim efficacius internum medicamentum humorem digerit, si externo etiam medicamento, vel discussorio, vel sudorifico coadiuuetur. Quare & externa digerentia & resoluentia (quorũ quædam tanti momenti sunt, vt febrem, absque interni medicamenti auxilio, resoluant) nunc sunt addenda, in quibus dicendis à simplicibus exordiendum. præmissa partis fricandæ & inungendæ notitia, quæ à partis cognitione, in qua est putredinis focus intelligitur, de qua parte admodum à medicis (ut nuper diximus) controuersum est, Dioscorides quandoque extrema inungenda voluit, & aliquando (vbi sudor mouendus sit) vniuersum corpus. Gal. itidem, vbi sudor mouendus, totum corpus inungendum præcepit, nonnunquam vero tantum hypochondria, vnde ait: ad febres oleum chamæmelinum hypochondrijs esse gratissimum, Quod maxime extollunt Methodici, cum senserint laxanda esse hypochondria. Quod & Galenus voluisse visus est, cum in febre tertiana fotus ad partes quæ in hypochondrijs sunt, adhibendos præceperit. Quod itidem Oribasius, Ætius, Stephanus Atheniensis, & alij non pauci obseruarunt. Alij dorsi partes, quippè scapulas, spinamque illini oportere, voluerunt. Hæc vero (de parte inungenda) discrepantia exinde venit, quia varij varias partes esse putarunt, in quibus humor putrescat, ac febris focus consistat. Quidam Galenum secuti dixerunt musculos esse locum putredinis, quod ipsorum substantia, rara & mollis aptissima sit, vt humorem tum recipiat, tum obstruat, ibique humor putrescat, & facile digeratur. Vnde dixerunt in febribus intermittentibus humorem à venis expulsum, in solidiores circunstantes partes, quæ in habitum vniuersi corporis digestę sunt, recipi, ibique putrescere, vnde isti meritò totum corpus fricandum, inungendumque voluerunt, quod aiunt cognosci à lassitudine totius corporis, dolore, grauitate, rigore, vel frigore totum corpus quatiente. Alij tantummodo in musculis dorsi, nempe scapularum, spinæ ac lumborum locum putredinis esse ex eo comprehenderunt, quod ibi rigor, dolor & lassitudo primum innotescat. Accedit etiam, vt hęc veritas firmetur, Hippocratem, quia partes dorsi posteriores, frigidiores sunt anterioribus, ob id rigores horrores & lassitudines in ijs, quam in anterioribus, primum incipere & manifestius obseruari, dixisse. ex quo etiam fit, vt humores in posterioribus partibus putrescentes (quod hæ, vt dictum est, sint frigidiores) debilius digerantur, & resoluantur, quam qui anteriores musculos calidiores obstruunt. in quibus propter calorem copiosiorem, efficacioremque citius digeruntur. Vnde meritò partes eæ posteriores dorsi perfricandæ sunt, inungendæque, vt calor augeatur, & facilius humores ibi putrescentes digerantur: hinc apud veterum medicorum complures vsus inualuit, perfricandi solummodo & inungendi partes dorsi. Alij vero voluerunt partes in quibus est putredo, & putredinis focus, cauitates esse partium hypochondrijs contentarum, quippè aut stomachi, aut mesenterii, aut pancreas, aut lienis, aut iecoris, aut aliarum proximarum partium. hinc fotus, & inunctiones præcordijs adhibendas plærique voluerunt: Hasce vero partes hypochondriorum habere focum putredinis, in ipsisque esse obstructiones, quod ex tumore, tensione, doloreque partis facile cognoscitur. veluti locum putredinis esse circa diaphragma, vel cor, vel pulmones, vel thoracem, à respiratione difficili, tussi, & grauitate circa illas partes obseruata, comprehenditur. Quibus perspectis consulimus vniuersum corpus esse perfricandum & inungendum, scilicet partes omnes dorsi, stomachum, lienem, & hypochondria eoque magis, si in ipsis grauitas, tensio, vel tumor, vel dolor obseruetur. Aliqui extremas partes frontem

In 2. yporiston. cap 21.
In eodem li. c 25
In 7. simpl. c. de calaminta & in lib. de facil parabil cap. 4.
In lib. 3. simpl. cap. 10.

In 1. ad Glauc. cap.

In 5. lib. aphor. 69. & in 2. epid. 3. tex 24. & in 6. epid. 3. tex. 17.

frontem & tempora illinenda, non quod ibi sit humor putridus, sed vt humor à loco affecto diuertatur, voluerunt. Sed ad simplicia medicamenta, quibus vti debebunt medici, cognoscenda, redeamus. Diosc. costum cõmendauit, & spumã nitri, piperque tritum, semen viticis tritum ex oleo calido toti corpori cum perfricatione illitum. Ætius ex Nichepso medico chamæmeli florem ex calido oleo illitũ à capite ad pedes vsq; ad mouẽdum sudorẽ extulit, quod inunctum ex eo corpus, stragulis calidis coopertum copiosum sudorem fundat. at oleum ex floribus chamæmeli paratum erit ad id aptissimum. Nitrum item atque eius spumam, baccas lauri ex oleo, vel ipsarum oleum, & smyrnij semen, piretrumque ex oleo esse efficax ad finiendam cum sudore febrem Gal. expressit. oleum item ex calaminta, ex cyclamino, & cucumere syluestri, ex bryoniæ radice, & alia similia olea, quæ vim habent laxandi digerendique, erunt accommodatissima. Ex compositis autem est, quod accipit oleum ex cinnamomo, chamæmelinum (exempli gratia) ad vnc. ij, nitri ʒ. ij, aceti albi vnc. i, foliorum lauri minutim incisorum p. ij: bulliant simul quoad absumatur acetum, & calido totum corpus illinito, & æger cooperiatur stragulis. commendatur à Galeno vnguentum Gleucinum & a Constantino Africano oleum in quo semen sinapis, piper, ruta, & radix cucumeris syluestris ebullierit.

In 3. de med. facil. parab c. 34.

In 7. de compasum genera

De febris quartanæ curatione Cap. III.

Febris quartana dicta est à quartanario circuitu, quo inuadit, scilicet quod de quarto in quartum diem accedat: Duplex est, exquisita vna, quæ fit à melancholico humore extra venas putrescente, qui humor est fex sanguinis, quippe eius pars crassa, terrena frigida & sicca. Hanc febrem aliquando fieri ab atra bile Gal. dixit, quod (vt alibi docuit) melancholia putrescens fiat atra bilis. hæc plęrunque fit in autumno, in cælo, frigido & sicco, in inæquali aeris constitutione vigente, in qua modo calor, modo frigus sentitur. Nam (Hippocrate auctore) vbi eadem die modo calor, modo frigus in aere fit morbos autumnales expectare oportet, eo quia calor in corporibus resoluat tenuiorem humorem, & frigus intus crassum cohibeat. In ætate declinante, ab annis triginta quinque, ad quadragesimum quintum plęrisque hanc febrem fieri visum est. Quæ febris aliquando simplex, idest vna, aliquando duplex, & aliquando triplex obseruatur, & quandoque etiam alijs febribus, aut intermittentibus, aut continuis complicatur. Altera est non exquisita, notha & spuria dicta, scilicet quæ ab atra bile putrescente itidem extra venas fit, sed hæc atra bilis non est melancholia putrescens, sed ea, quæ à flaua bile vsta fit. Vnde hęc febris non in frigidis, sed in calidioribus corporibus excitatur. ex quo meritò aliqui ipsum inter calidos morbos recenluerunt. quod cum calore ingenti & siti ferè inextinguibili appareat. Signa exquisitæ primum perspecta nos habere oportet, quæ partim ab ijs, quæ præter naturam, & partim ab ijs, quæ secundum naturam sunt, desumuntur. Hæc sunt ætas declinans, temperamentum melancholicum, tempus autumni, regio frigida & sicca, inęqualisque aeris constitutio. Ex ijs vero, quæ præter naturam sunt, primum signum ex rigore desumitur, Hic est non punctorius, sed ostocopedes, idest (vt ait Stephanus Atheniensis) quo ossa lassitudine afficiuntur, quippè ipsis grauatis ac veluti compressis ab huiusce succi grauitate. Galenus non esse valde acutum expressit, eisque hunc rigorem similem fecit, qui maxime frigescunt. Hippocrates dixit, in ijs corpus ita frigescere, vt ægre frigus depelli queat. Aliqui ex recentioribus hunc non rigorem appellant, at magnum tremorem in principio accessionis cum frigore, vt ossa frangi & à carne veluti discindi videantur. Alij non

Gal. in 2. de diff. feb cap. 5.

In 1. aph. com 1. Hippoc in lib. de nat. hominis in fine.

In 2. de crisib. cap. 5.
In 2. de diff. feb. cap. 5.
Arnald. Villanouanus in li. 4. cap. 27.

non rigorem ſed frigus dixerunt, ipſumque multum penetrare, quoad oſſa ab ipſo pertundi videantur. *[Holl. in 2. de morb. inter.]* Hic vero tractu temporis rigori ſimilis euadit, quippè melancholico humore à calore extenuato. Poſt rigorem calor ſubſequitur in principio neque multus neque acris, quod tunc ſuccus frigidus ſit, & ſiccus, in vigore multus ac admodum efficax, propter accenſi humoris ſubſtantiam, terrenam craſſam & denſam, vt alijs febrium caloribus hic in diſcutiendo meritò plurimum præferatur, vnde mirum non eſt, ſi multos affectus, alioquin grauiſſimos & ſanatu difficilimos quartana febre ſanari, à multis proditum ſit. *[In lib. 2 de diff. feb. cap. 5.]* Gal. hunc calorem non eſſe in principio multum ſed paulatim augeri, veluti ignis in rebus frigidis & ſiccis accenditur. *[Gal. in 1. de criſib cap. 5.]* In his pulſus in principio acceſſionis eſt rarus, tardus ac veluti interceptus, ſiue etiam (vti Serapioni viſum eſt) interciſus, in ſtatu celer, frequens, habens inæqualitatem, quæ eſt omnium febrium propria, maniſeſtiorem; ideo Galenus ait communem omnium febrium inæqualitatem in vna applicatione artæriç in quartana eſſe euidentiſſimam, ſcilicet quod pulſus dilatatio, dyaſtolis dicta, tardior, quam in febribus tertianis fiat. In declinatione vero, ſi febris adhuc veſtigium permaneat, pulſus eſt tardior, eoque potiſſimum, qui eſt ſecundum naturam. Vrinæ in principio albæ, tenues, aquoſæ, ſunt in augmento craſſiores, & coloratiores, atque in ſtatu craſſæ & quandoque nigræ, ſcilicet quibus critice aliquando quartanæ finiuntur. Hæc febris inter alias ad perfectam peruenit infebricitationem, quæ non raro cum ſudore fit, at non in principio, ſed poſtea, humore craſſo à calore extenuato, in multis in ſtatu & in declinatione erumpunt ſudores copioſiſſimi, quia humor à calore efficaci maxime extenuatur, atque digeritur. At in nothis quartanis, quæ fiunt à calidis humoribus vſtis, ac putrefactis longe copioſiores ſudores, quam in exquiſitis, erumpere ſolent. In hoc affectu quandoque lien, & quandoque hepar in tumorem attolluntur, quo hæc duo membra male affecta ad quartanarum generationem maxime concurrere meritò medici complures voluerunt. Alij his addunt corporis fuſcum vel nigrum colorem, qui melancholicorum proprius videtur. *[In lib. 2.]* Ex acceſſione vero quartana cognoſcitur quod de quarto in quartum moueatur, at hæc (Paulo auctore) aliquando producitur vltra quartum diem. *[In 1. epid ſec. 3. tex. 2. et in tex 7. In li. de ſypis. c. 5. In 1. de diff. feb. cap. 5.]* Hippocrates ſenex diuinus, quartanos, quintanos, ſeptimanos atque nonanos dari in his circuitus tradidit. Auicenna quintanos, ſeptimanos. Gal. hos dari quidem non negauit ex aliorum ſententia, at nullos horum circuituum vidiſſe ſæpius affirmauit, nullos inquam certos, ordinem ſeruantes, ſed confuſos, atque inordinatos, ab errore potius externo, quàm à firma certaque cauſa procedentes. Ex recentioribus Franc. Valeſius vir eruditus, hos dari circuitus contra Galenum, cum Auicenna ſtatuit, *[In lib. 5. controuer. medic c 25.]* quos omnes ad quartanarum genus refert, à melancholicoque humore pauco quidem, at ſubſtantia craſſiſſimo, fieri credidit, qui quod tardiſſime præ craſſitiæ diſcutiatur, ideo haſce periodos ipſum producere. Quos ſanè circuitus ſiue acceſſiones diſtinctas ac certas dari, complures recentiorum, ac vel etiam nos cognouimus. colligimus hos aut dari ſpecie diſtinctos (quod Hippoc. ſcriptum reliquit, & Galenus negauit) vel non ſpecie diſtinctos, vt Arabes voluerunt, qui ad quartanarum genus hos retulerunt. ex quibus dicamus quartanam febrem exquiſitam (de qua nunc agimus) moueri de quarto in quartum, alii vero circuitus, quippè quintani, ſeptimani, octomani, & nonani ſpuriæ ſiue nothç quartanæ erunt. At age de ſpuria quoque loquamur. Hanc (dictum eſt) febrem eſſe ab atra bile aliorũ humorum coniunctione facta, extra venas putreſcente. *[Gal. in 1. prorrh. com 4. & in 2. de vict. rat. in acut. com 30. In 3. prognoſt. com. 39.]* Atram bilem fieri aliquando à flaua bile & à melancholico ſucco, Galenus docuit. à qua putreſcente quartanam etiam febrem concitari expreſſum quoque reliquit. Arabes voluerunt craſſam quoque pituitam vſtam ad atram accedere, ac idcirco quartanam febrem facere. Signa quartanæ nothæ, ab ijs, quæ

ſecundum

secundum naturam sunt, deprompta existunt, ætas vigens, regio calida & sicca, æstas sicca & admodum calida, corporaque succis biliosis scatentia.& ab ijs, quæ præter naturam sunt, primum est rigor (quo hęc febris inuadit) acutus similis tertianis, absque vllo sensu frigoris, neque ossium apparet dolorifica illa lassitudo, quæ exquisitæ quartanæ est propria. Calor acrior est, ac maior in principio obseruatur, accessio breuior, quæ plerunque in sudorem terminatur: pulsus in principio accessionis, & in declinatione non ita tardus & rarus. Vrinæ in principro coloratiores apparent, breuiori tempore hæc febus finitur, sitiunt ægrotantes maxime in hac febre veluti in exquisita, vel nihil vel parum. Quartana febris oium est longissima facilima & securissima. Hac ipsa laborãtes magno morbo non capi, & cõplures morbos sanatu difficiles resolui compertum est. Gal. ait: longam quartanam morbum comitialem discutere, sed lienosis esse valde incommodam, compluresque ipsorum exinde factos hydropicos mortuos se vidisse tradidit. Senibus, & præsertim debilibus lethalem esse, neminem medicorum latet, quia humor melancholicus, atraque bilis omnium humorum sit pessimus, & ad coquendum tardissimus, ac difficillimus, qui propter temperamentum siccum & frigidum & substantiam crassam & densam, efficaci calore eget vt extenuetur, & coquatur; in senibus vero cum concoctrix facultas & expultrix langueat, ideo a quartana & ab alijs omnibus affectibus ab eodem succo obortis, senes maxime patiuntur, senes vero cum lienis tumore, ipsa breui tempore ad exitium prouehit. His præmissis ad curationem declinemus, quę profectò efficacioribus laxantibus perficitur, quippe quod affectus adstrictus ab humore crasso & terreno foueatur, ideo fortioribus opus esse medicamentis etiam Dogmatici sentiunt, scilicet quæ incidant, extenuent ac concoquant. At Methodici vere laxantibus hunc humorem superari posse existimarunt, scilicet calidis & humidis, quod humectatione hic humor atque calore egeat, vt coquatur. Quod dogma complures etiam rationalium medicorum secuti, ad hunc coquendum & purandum humorem, primum humectantibus opus esse cognouerunt (quando ipsius substantia humectata facile extenuetur à calore digeraturque) Quod vero pertinet ad victus rationem, aer primum sit candidus clarus: ægrotus hilaris sit, & abstineat ab ijs animi passionibus, quæ cum mærore, timore, ac tristitia sunt, quod hę adstrictum affectũ foueant, neque humorem, fuliginesque exhalare per cutis meatus permittant. Experientia tamen obseruatum est, in robustis corporibus timorem vehementem repentine obortum multos plurimum iuuisse, & nonnullos omnino sanauisse. Nos quoque meminimus, cum hac febre aliquando vexaremur, repentino nobis oborto ex inimicis inuadentibus nos timore, maiori ex parte eam febrem fuisse imminutam. sed quomodo istuc? cum timores adstrictum affectum augeant, meatus claudendo & calorem intus repellendo, calor enim cum sanguine ad viscera recurrit, extimęque partes ob id exangues, & adstrictæ remanent. At quemadmodum alias fuit demonstratum, aquam frigidam large affusam reuocatione, vt expressit Hippocrates, caloris plurimum calefacere, ita de timore vehementi dicendum, quippe ab ipso calorem intus pelli, quem vnitum atque auctum, postea ad partes, in quibus humor putridus melancholicus est, erumpentem, ipsum efficaciter extenuare, cõcoquere, & digerere, quod non nisi in corporibus robustis fieri potest, etenim in debilibus calor, nedum augetur, at quinimo extinguitur. Cibus erit mediocris, optimi succi, facilis alterationis, bis in die quietis cibum capiant, & semel in die accessionis, aut ante accessionem per quatuor horas, aut in febris declinatione. carnes opportunæ in cibis erunt pullorum gallinaceorum paruorum, vel phasianorum, vel turdorum, vel perdicum, vel aliarum auium montanarum. Item carnes vitulinæ hædineque, atque oua gallinarum recentia sorbilia erunt vtilia. Ab aqua in potu abstinendum, vinum erit album, tenue,

Hipp. in 6. epid. sect. 3. tex. 4.
Hipp. in 6. epid. sect. 6. tex. 7.
In 1. epid sec. 3. com. 4.

medium inter ogligophoram, & vinoſum generoſumue. Incipienda curatio eſt,
à medicamentis lenitorijs, vt aluus laxetur, excrementisque exoneretur. In ex-
quiſita quartana dabimus caſſiam cum diacatholicone, vel ſyrupum de polipodio
laxatiuum ad vnc. iiij, cum aliquo conuenienti decocto, vel dabimus, diacatholi-
conis vnc. ii. diſſoluti ex decoct. florum & fruct. cord. in ſpuria vero & notha, quę
à calidioribus humoribus foueatur, exhibent in potione ſy. roſ. ſolutiui vel man-
næ electæ vnc. iiij, cum ſero lactis caprilli, vel floris caſſiæ nouiter extractæ 3. x,
confect. hamec. 3. ij, fiant boli. Methodicis verò quibusdam viſum eſt, ab his
potius abſtinendum, & quod ſtomachum auertant, & humores melancholici laxa-
torij educi nequeant. Accedit, quod catharticis eo humore ſæpe commoto fe-
bris augeatur, ac non raro ex ſimplici duplex, atque ex duplici continua euadat.
Sed tamen hæc incommoda ſequerentur vſum catharticorum, non autem lenien-
tium vocatorum, quare & ijs vtendum atque clyſteribus mollibus, quibus al-
uo laxata, ſanguis in corporibus aptis vacuandus erit. Galenus ait, ſecta ve-
na ſiniſtri cubiti, aut interna, aut media, mittendum eſſe ſanguinem, modo ſit
niger & craſſus, qui ſi flauus & tenuis fuerit, ab eius euacuatione abſtinendum
erit. Notæ ſunt ad mittendum ſanguinem, ſi corpus ſanguine abundauerit, ſi gra
cile ſit, venasque turgidas habeat, non ex flatu, ſed ex ſanguine; ſi ſuppreſſi fue-
rint mēſes, ex vena Poplitis vel ex ſaphena pedis euacuabitur; eodem modo ſi hę-
morrhoides interceptę itidem fuerint, præſtabit ſanguiſugis adhibitis ſanguinē
educere. Non expectandum febris augmentum, pro mittendo ſanguine, vt alij
faciunt, ſed ſtatim ipſo principio (auctore Galeno) mittendus erit. non in die
paroxiſmi, & non in ipſius principio, at in præcedenti die illud eſt faciendum.
Nonnulli poſtea ſaluatellam vocatam venam etiam aperiunt, repetuntq; ſangui-
nis euacuationem. Gal. tamen ſplenicæ illius venæ & paruarum iſtiusmodi ve-
In lib. de curat. per ſang. miſſio. narum ſectionem ſæpe irridet. laxato quoque corpore ex ſanguinis euacuatione,
concoctorijs medicamentis prorſus incumbendum. Quidam illud præſtare nitun
tur prius medicamentis humorem ſiccum, craſſum, & frigidum humectantibus,
temperateque calefactorijs, humectatione enim aptior redditur is ſuccus, vt à ca-
lore coquatur, à temperato vero calore paulatim coquitur, cum valenter calidis
humidum hauriatur, terreſtriorque ac minus naturæ, medicamentisque cedens
reddatur humor, poſteaque humectato humore laudant incidentium, ſubtilian-
tiumue atque aperientium vſum. Itaque primum ex ſyrupis commendatur qui
recipit ſyrupi de pomis, de ſucco boraginis, de lupulis, an. vnc. 5. cum decocti bo
raginis, bugloſſi, lupulorum, altheę, paſſullarum enucleatarum. vnc. iij. à quibus
per dies quinque vel plures aſſumptis, poterimus alium exhibere, qui recipit, vel
oxymellis ſimpl. vnc. 5. ſyrupi de epythymo vnc. 5. cum decocto fumi terræ, melil
ſæ, chamedrios, pulegij, epithymi, paſſullarum ſine nucleis vnc. iij. Videtur loco
ſyruporum vtilior vſus iuſculi pulli gallinacei parui, in quo ebullierit borago,
lupulus, ſuncus, aſplenium, radix petroſelini, liquiritia dulcis, pulegium, & paſſul-
læ enucleatæ, ad ſemilibram calidi epoti ſingulo mane in aurora. Corpore flui-
do reddito vel his vel alijs, purgationi incumbendum erit, vomitorijs, ſi ad ſto-
machum humores inclinauerint, vel per aluum, per quem locum promptius hic
In 4. aphoriſ. 9. humor (auctore Hippocrate) expurgatur. De vomitu complures à cena facien-
dum voluerunt, quod humor miſtus cibo facilius euacuetur, vel quod ex cibo
humor humidior & fluxilior reddatur. Galen. vomitionem moliri oportere in
die præcedente acceſſionem conſulit. Ita enim habet de hoc: Die eodem, quæ
,, acceſſionem præcedit, vomitum à cena commoui, poſtridie mane cremorem ab-
,, ſinthij exhibui, tum duabus horis ante acceſſionem theriacam, idque tam fęlici-
,, ter, vt non amplius acceſſio redierit. Non vacuatur tamen vomitu materia febris
,, coniuncta, ſed antecedēs, niſi in ſtomacho ſit ſedes humoris putridi: vomitus verò
ſolet

solet esse magni adiumenti, quod, vt plurimum, copia succi melãcholici in stomacho ad concitandam appetentiam contineatur. At ni vomitu fuerit opus, ventrifluis vtendum erit, quæ humorem melancholicum laxando educant. At consultius laxatorijs catharticis prætermissis, complures etiam Dogmaticorum coctione sola agendum esse putant. quod si purgandum sit, coctionem omnino esse expectandam, qua obseruata, ad id præstandum hoc vtile erit apozema, quod accipit florum borag. buglossæ, violarum, fumi terræ an. p. ij, foliorum senę, epithimi, polipodii, an. ʒ. ij, radicis ellebori nigri ʒ. i. cinnamomi minutim incisi, Cariophyllorum, carpobalsami an. scrup. i. ligni dulcis derasi & contusi, passullarũ sine nucleis an. vnc. 5. hæc in lib. 1. aquæ ebulliant, quoad tertia pars absumatur, & colatum calidum ad vnc. v. propinatur, in ipso dissoluta vncia mannæ calabræ. vel hæc omnia per noctem in vino albo calido infusa maneant, & percolatum infusum calidum exhibeatur cum prædicta manna ad ʒ. x. aut dabuntur boli parati ex confect. hamec ʒ. iiij, diacatholiconij ʒ. vi, vel ex syrupi ros. solutiui. vnc. iiij, electuarij len. ʒ. vi. confect. hamec ʒ. ij, cum decocto flor. & fruct. cord. facta potione, aut pilularum cochiarum elleboro nigro præparatarum scrup. iiij, mastichinarum scrup. 15. fiant pilulæ. In quartana notha medicamenta debent esse eiusmodi facultatis, vt vstos humores contemperent, & euacuent. Vnde decocta & infusa parabuntur, ex boragine, buglosso, sunco, endiuia, hordeo, passullis, melissa. ex purgantibus, conueniet sena, epithymus, fumus terræ, elleborus niger, quibus per noctem in sero lactis maceratis, expressum cum cassia, vel mãna vel syr. rosato solutiuo, vel cum sero lactis, calidum dabitur; cum autem hæc febris à corporis vacuatione, purgationeque antegressa concoctione seu præparatione, non fuerit sublata, consulimus, vt per aliquid temporis à purgantibus atque ab alijs omnibus medicamentis, quæ plurimum agitant, quartanarij abstineant, solumque coctioni humoris incumbant, ita vt mane ius galli iuuenis assumentes alteratum althea, boragine, buglosso, melissa, sunco, fumaria, petroselini radice, agrimonio, passullis, glyzirrhyza, bibant calidum; foueant os ventriculi, lienem, & totum sinistrum hypochondriũ aliquo ex oleis concoctionem iuuantibus, digerentibusque, cuiusmodi est, oleum chamęmelinum, amygdalinum, vtiles etiam erunt lenes ad totum corpus frictiones cum inunctione calida olei chamæmelini aut amygdalini dulcis. Quibus addenda optima victus ratio, & in cibo & in potu, tum in aere, tum in excrementis reijciendis per omnes meatus corporis, sed præsertim per aluum, quam laxam esse perpetuo oportebit, quæ ni sponte fluens sit, clysteribus mollibus inditis, vel passullis in vino dulci vel in iure pulli decoctis cum saccharo sæpius assumptis, vel ex decocto mercurialis, altheæ, betæ, blyti, maluarum ac similium herbarum laxantium parato, atque calido epoto, atque in hac simili curatione perseuerandum erit, quoad symptomata & febris aliquatenus declinare cęperint, quo tempore ad vsum illorum medicamentorum cum internorum tum externorum, quæ humorem digerunt totiusque corporis meatus laxant febremque omnino finiunt, declinandum itidem erit. Ex internis, quæ per duas horas ante accessionem calida exhibentur cum totius corporis leni frictione & calida inũctione posterius dicenda, Diosc. radices plantaginis ex vino potas, pro discussorio laudauit & heliotropiũ maius scorpiurum dictum. Alexander Trallianus credidit plurimum quartanarios iuuare posse cimices lectulorum quatuor vel septem fabarum cauitatibus clausos deuoratos. Non minus & Glyzyrrizam ad ʒ. ij tritam ex aquæ hæmina ante accessionem epotam, semen item hyperici ex vino, libanotidisque radicem ex dimidia vini hemina, item bituminis ʒ. i, castorei scrup. 5. per duas horas ante accessionem. Galenus à vomitu post cenam facto, crastino mane exhibito cremore absinthij, & ante accessionem theriaca ex vino, multos sanatos fuisse, scribit.

In 2. yporist. cap. 22.

In 1. ad Glauc.

Piper item tritum quotidie mane bibendum dabat, atque etiam elleborum album scilicet in casu difficilimo, sed ab hoc ne dixerim medicamento, sed lethali veneno abstinendũ esse duxerim, cum ipsius vsus hac ætate sit admodum suspectus. laserpitium siue succum Cyrenaicum (quem assam fętidam officinarum esse aliàs demonstrauimus) ex vino ante accessionem plurimum cõtulit, dabitur vero fabę magnitudine. Arabes serum quoque lactis extollunt, quod fortasse, vt Galen.

In 3. de alim. facult.

docet, nõ sit expers facultatis calidæ. sed ipsius vsus cõuenit quartanis à calidioribus succis obortis. Const. Africanus in exquisita & in longissima laudauit petroleum, Ysaac radicem Caryophyllatæ ad 3.i ex aqua vitæ, gentianæ item radicis 3.i. ex vino. Archigenes bitumen Iudaicum, trifolium bituminosum, hederæ folia, castoreum atque scorpiurum. Villanouanus pro secreto habuit exhibere taxibarbassi radicem ex vino per duas horas ante accessionem, & non minus etiam os de corde cerui ad drachmam, itidẽ ex vino alterato dictamno Cretico, saluia, chamedri atque chamepithi, & myrrham ex succo absinthij ad scrup. ij, castorei etiam, & bituminis, an. scrup. ij, ex vino. Hollerius ranarum viridium decoctum ante accessionem commendauit, quod tamen vi potius venefica, quam vi aliqua occulta (vt recte Iacotius in scolijs sentijt) illud præstare credidimus. ligni Indi decoctum dilutum, atque eiusdem ligni tenuissime triti 3.i ex vino aromatico calido non parum multis profuisse deprehensum est. Nonnulli assarum decoctum ex melle, sed in morbo crudo geminabit febrem, veluti in declinante, quod albi ellebori modo purget per vomitum, eam omnino tollet: decoctum item cardui benedicti, ac vel etiam ellebori nigri, summe iuuat. Dantur quoque stibij præparati, gr. iiij, vel vinum maluaticum in quo per diem infusum manserit. Nos vero addimus oleum de chalcantho album & clarum ad scrup. i ex vini albi

In 1. ad Glauc. In li de Ther ad Piso. cap. 28.

aromatici vnc. iij. Galenus ex compositis diatrion pipereon, diaspoliticon, Theriacam magnam Andromachi apparentibus signis coctionis cõmendauit. Est & medicamentum Tralliani, quod accipit opoponacis, opij, castorei, seminum alterci an. scrup. iiij, tritis ex melle fiunt pastilli, datur ad scrup. ij. ex vino aromatico ante accessionem. est & Aetij medicamentum, quo vtebatur eodem modo: quod accipit piperis longi, myrrhæ, opij, castorei an. 3.i, tritis ex melle parantur pastilli, dosis est scrup. 5. ante accessionem ex hydromelle. & Haly Abbas habuit hoc familiare medicamentum quod accipit piperis albi, nigri, longi, an. 3. xx, xilobalsami 3. x, Zinziberis, apij, cassiæ ligneæ, assari, rasseni an. 3.i, ex melle parantur pastilli. datur 3.i. ex vino calido supradicto modo. Ysaac dabat Theriacæ antiquæ 3.i. ex vino alterato menta, & mentastro, aut Theriacę 3. ij. cum aquæ chamedrios vnc. iiij, per horam ante accessionem. Aliqui mithridatium, aureamque Alexandrinam ex vino eodem modo atque eadem dosi exhibendam laudarunt. est & Hollerij medicamentum, quod paratur ex cinnamomi 3. ij, piperis 3. ij, croci, myrrhæ, styracis, sagapeni, 3. 5. benzoini 3. iij, rad. gentianæ 3. ij, tritis ex melle depurato fit electuarium, cuius dosis est ad scrup. ii. ex aqua stillatitia fæniculi & apij calida. Nonnulli exhibent Theriacæ antiquæ 3. 15. succi mentæ depurati 3.i, vini albi odorati vnc. 15. & datur calidum. Atque hæc sunt interna medicamenta quæ exhiberi debent ante accessionem per duas horas, quibus externa quoque sunt addenda, nam deuoratis ijs medicamentis, externis quoque est opus, vt ipsorum digerens & discussoria facultas augeatur. debent quidem corpora ægrotantium calido vnguento vel oleo inungi, præmissis lenibus frictionibus, vt de eorundem medicamentorum vsu ad tertianas nothas quoq; diximus. Itaque easdem illas inunctiones quartanarijs quoque conducere dicimus quas ad tertianas meminimus. Ex antiquis Const. Africanus ad sudorem mouendũ vtebatur vnguento marciato dicto, quandoque calido petroleo inungendum corpus, priuatimq; dorsi & spinæ partes inungendas voluit; balnea quoq; sulphurea

calida

calida commendantur, si ante accessionem immergantur ægroti & maneant, quoad febris accesserit atque declinarit. Recentiores laudarunt scapulas, brachia, spinamque ante accessionem inungi oportere oleo calido, vel chamæmelino, vel de cucumeri agresti, vel ex eo, quod paratur ex succi rutæ vnc. ij. olei scorpionum vnc. iiij, vini aromatici vnc. iij, ferueant, quoad succus absumatur, & calido inungantur partes prædictæ. aliud ad idem. ℞. cinnamomi, piperis an. scrup. ij, trita hæc inspergito spinæ præunctæ oleo chamæmelino. Alij ægrotos iubent ante accessionem ingredi balneum ex aqua dulci, in qua serpillus, pulegium, saluia, rosmarinum, chamæmelum, & similes alię herbæ digerentes ebullierint. Vnguentũ item Nestoris Anglici laudatur, quo per horam ante febrem apud ignẽ vngatur spina dorsi vsque ad ancham, crura, splen, vmbilicus, venter, renes, volę, manus & pedis sinistri, à qua inunctione, æger statim collocatur in lectulo & stragulis cooperitur, & ei datur aliquod ex antidotis prædictis discussorijs. Paratur vero illud vnguentum ex succi abrotani, rutæ, arthemisiæ an. ℥. i, olei communis ℥. ij, olei laurini vnc. i, bulliant quoad succus absumatur. Aliud. ℞. succi chamedrios maioris, matricariæ, axungiæ porcinæ, olei communis an. vnc. 15. bulliant ad succorum consumptionem, & postea adde thuris pul. mastiches an. ℥. i, ceræ salis communis an. vnc. iij. fiat vnguentum. Aliud Arnaldi Villanouani. Recipe castorei, Theriacæ antiquæ. an. scrup. iiiij. myrrhę, olei laurini, an. scrup. iiij, moschi, ambasis an. scrup. i. mellis despumati lib. 5. misce, fiat vnguentũ, quo illinantur tẽpora frontis, pulsus, nares, stomachus, vola manus sinistræ, & planta pedis sinistri. additur cuiusdam Galli medici secretum. ℞. farinæ triticeæ cribratæ, thuris masculi an. vnc. ij, cum succo menthæ, fiat emplastrum, quod exceptum linea petia calidum ante accessionem adhibeatur spinę dorsi vsq; ad caudam, & quoad sponte decidat, teneatur. Quod singulare esse ad longam quartanam compertum est. Ægyptij pro secreto habent, clysterem paratum ex decocti maioranæ, lib. 1. olei laurini vnc. iij simul mistis. quo sanè & in alijs multis & in me ipso olim quartana vexato summa cum vtilitate vsus sum. & nonnullos tribus solummodo hisce clysteribus vsos sanatos fuisse vidimus.

De quotidianæ febris curatione. *Cap. IV.*

QVotidianam & amphimerinam Medici vocant, quæ à pituita extra uenas putrescente fit, & continuam, eadem intra venas putrescente. Pituita vero multiplex est, vna acida, ab acido sapore dicta, altera vitrea à vitreo calore atq; crassitie itidem vocata, vnde acida est crassior; hæc fit à forti frigiditate, ex quo omnium pituitarum est frigidissima, qua homines famelici redduntur: tertia est salsa, quam Arabes a mixta bile pituitæ salsam reddi dixerunt, nos vero & à putredine & à calore plurimo humidum absumente fieri credimus. Demum omniũ mitissima est dulcis, vtpotè quæ & à minori frigiditate fit, & ad nutritionem est vtilis, quippè quæ maiori à caloris alteratione in sanguinem mutatur, atque ab hac fit exquisita quotidiana, & ab alijs notha & spuria vocata. Signa quotidianæ sunt, in primis, quod inuadit absque rigore, sed potius cum extremarum partium refrigeratione, quandoque cum horrore; at spuria quidem, minimeque exquisita (scilicet quæ aut ab ipsa putrefactione pituita acriori reddita, fit, vel à salsa, aut ab acida) calor ægre inualescit, ac diuturnior est, vnde tardum habet augmentum, quia calor perinde atque ignis in lignis viridibus tarde accenditur, ita & calor febrilis in pituita qualitas caloris est, vt sit similis ei, qui fumoso igni comparatur, ita vt calor sit fumosus vapori multo ac inequali permistus. Vnde Hippoc. ait manui mitem esse, acrimoniam scilicet humiditate obtundente, &

Gal. in 2. de diff. feb. cap. 2.

In 6. epidem. 1. tex. 29.

paulatim

In 1. ad Glauc. cap. 7.

paulatim augeſcentem: Gal. dixit, calorem quidem eſſe cum quadam acrimonia, quæ non ſtatim manu admota, ſed poſtea innoteſcit. Paulus vero ait, hunc calorem neq; ęgros adurere, neque cogere ipſos, vt plurimum & crebro reſpirent, neque ſitim intenſam illis concitat; at quinimo ipſa leuis eſt, pituita humiditate ventriculum humectante, & humoris caliditate ab humiditate multa obtuſa. Vnde Galenus meritò dixit hos & linguam, & totum corpus valde humidum habere. Vomitu & per aluum excernuntur pituitoſa & cruda, aquoſaque. Vrinæ in principio tenues, albæ, aut craſſę, turbidę, ſi pituita per vrinam excernatur, vnde craſſæ morbo plerunque concocto mingi ſolent. at in morbo quoque crudo non raro (vt Gal. docet) multitudine crudorũ humorum in toto corpore abundantiũ, craſſæ & turbidæ excerni ſolent. Pulſus ſunt quartanarum multo minores quã ſint pulſus tertianarũ. Acceſſio plerunq; noctu & veſperi quàm interdiu (quod eo tempore pituitoſus humor familiarius moueatur) inuadit. Vnde Hippoc. per nocturnas amphimerinas intelligit. Durat acceſſio plerunque ad horas decem & octo, & plures etiam, à qua non omnino à febre immunes ægroti remanent, cum quædam veſtigia febris in ipſis relinquãtur, vnde quotidianam vere intermittentem non dari, multis eſt perſuaſum. Galenus non niſi paucas ad integritatem venire affirmauit. Paulus omnino negat aliquam venire ad integritatem. Quo rectius Auicenna inquit quotidianæ dimiſſionem non eſſe mundam. In ſudorem non erumpunt primis acceſſionibus, ſed poſtea humoris craſſitie a calore extenuata, & qui fiunt in principio à pituitę copia ſymptomatice apparent. Siquidem ſolummodo progreſſu temporis, deterſa pituita, ſublatiſque obſtructionibus, ſudores à natura excerni ſolent. corpus eorum (Paulo auctore) albicat. grauitatem capitis & totius corporis Arabes addunt, ſoporem in principio acceſſionis, frigoris inęqualitatem partium extremarum, animi deliquium, ſyncopen ſtomachicam, vitio quippè ventriculi refrigerati à crudis ſuccis obortam. Rarò enim haſce febres abſque oris ventriculi læſione fieri, etiam Galen. expreſſit. Fiunt vero hæ febres familiarius in pueris, in infantibus, in ſenibus, vitamque ocioſam agentibus, crapulis, ebrietatibus, vſuique dulcium balneorum indulgentibus, in hyeme, in cælo conſtitutioneque frigida & humida. Hæc ſigna exquiſitæ amphimerinæ ſunt: nothę vero febris ex acida pituita obortæ, præter dicta hæc ſunt: perpetuo cum calore rigent, nam hic humor (quod raro totus putreſcat) epialam facit, vrinæ tenues ſunt albæque; in ſtomacho acidę pituitæ ſenſus doloris & acidæ eructiones fiunt, horrere magis quàm frigere febricitantes obſeruantur, & in ea febre quę à vitrea pituita fit, ſenſus in ea parte, cui adhæreſcit, intenſæ frigiditatis ſentitur. & quæ à ſalſa fit, habet vrinas tenues, & rufas, in ore eſt ſalſedo, adeſt pruritus in corpore, ſitis intenſa eſt, ſudor in declinatione acceſſionis (quæ potius cum horrore, quam cum frigore inuadit) apparet. Quotidiana longiſſima eſt, ac non ſine periculo, eoque perículoſior, ſi vna cum ſyncope fiat. In hac febre illud quod pręcipue indicat, eſt morbus adſtrictus, in meatibus corporis obſtructis, clauſiſque conſtitutus, qui pituitoſo humore fouetur; Vnde meritò non leuiter laxandum erit. Cæterum ſi hic humor non valde multus ſit, coctioni, & digeſtioni erit incumbendum, cum (vt & Galenus animaduertit) pituita dulcis non egeat purgatione, at concoctione, vt in ſanguinem vertatur, at vbi ipſius multitudo redundarit, profecto minuenda erit, vt reſiduum natura valentius concoquere queat, ideo inter laxantia præſidia illud primo occurreret faciendum, quippè vt aut vomitu, aut clyſteribus laxatorijs, vel cum irritantibus expultricem paratis pituita expurgetur, illaque potiſſimum ſubducatur, quę nondum computruit, in primis quidem vijs inhereſcens. vomitu purgabit hydromel copioſius & calidum cum oxymellite epotum, aut aqua communis decocta cum ſeminibus fęniculorum, & liquiritiæ, aut hydromel dilutum cum corticibus

Gal. 2 epidem. 1. com 7.
in lib. de vrin. cap. 5.
Gal. ad Glauc. cap. 7.

In 5. lib. ſimpl.

raphani

raphani ebullitum, ad lib. iiij cum vncijs duabus vel tribus oxymelliti, vel syrupi acetosi, & hoc ante cęnam vel ante prandium fiet. Ni ad vomitum fuerit propensio, parentur clysteres ex decocto mercurialis, maluarum, altheæ, chamæmilæ, centauri minoris sem. fęnugræci, lini, fęniculorum, furfurum, & similium, atque ex oleo dulci vel chamæmelino, vel cum modico rutacei vel laurini, addito melle rosaceo simplici, atque sale, vel addatur, elect. de hyera vnc. iiij, diaphenicconis vnc. ij, aut aliquod aliud simile medicamentum phlegmagogum. Huiusmodi clysteres facilius vtiliusque pituitam per aluum purgabunt. Quibus aluo tum meatibus ad stomachum intestinaque pertingentibus laxatis, ad alterum ex laxatorijs præsidijs declinandum, quippè ad sanguinis euacuationem, quem audacter euacuabimus, si præsertim vehemens fuerit febris, vrinæque colorationes fuerint, atque omnium maxime corpore plethorico existente. Arabes in calida cęli constitutione dextri cubiti scindunt iecorariam, ac in frigida, sinistri, modicum educentes. tertio coquendus est humor, eius crassities extenuanda, & detergendus, meatusque omnes ab infarctu, & clausu liberandi, quod vt assequamur, singulo mane dabitur puluis chamedrios ex vino albo ad ʒ. ij, vel gentianæ radicis drachma, aut piper tritum ad semidrachmam ex aqua stillatitia betonicæ, vel foliorum betonicæ puluis ad ʒ. ij ex vino, uel ex aqua; agrimonij itidem aut eupatorij, aut origani, aut calaminthę, aut thymi aut mentæ, aut absinthij, aut radicis acori, vel iridis optimę siccæ ex vino dabitur ad ʒ. i, sed longe præstabit, vt ex aliquibus istorum in aqua paretur decoctum, & exhibeatur cum melle, vel sacharo, aut cum oxymellite, melle rosaceo, vel syrupo de menta, vel de corticibus citri, vel de duabus radicibus; ex omnibus vero præstabit, quod accipit oxymellis simpl. mellis ros. simpl. syrupi de menta an. vnc. 5. decocti (ex chamedrios betonicæ, apij, borag. sunc. an. p. i, radicis iridis siccæ, gentianæ an. scrup. 15.) in libra aquæ parati vnc. iiij. posteaquam hisce concoctorijs per multos dies ægrotus fuerit vsus, & vrinæ crassiores appareant, poterimus adhuc magis laxare ventrem clystere phlegmagogo cum laxatorijs parato, à pharmacisque abstinendum, quando maxime illis suspecta esse debeant, propter stomachum, qui in hisce febribus perpetuo in omnibus labefactatus est. Dogmatici vero clementer purgantia in his exhibent, e quibus optimum erit, quod accipit agarici th. ʒ. 15. zinzib. scrup. 5. per noctem in vino albo aromatico infusi, expressioni addẽdo diacartami vel diaphęniconis an. ʒ. 15. syrupi de absinthio vel de menta vnc. 5. Auicenna dabat, quod accipit masticheș, zinzib. turpeti an. ʒ. i, sacchari albi ʒ. i, ex vino. vel pilularum elephanginarum, de hyera simplici, assairet an. scrup. ij, vel pilularum de hyera Gal. scrup. iiij, agarici th. ʒ, i, mastiches, rosarum, cinnamomi, galangæ an. gr. vi, saccharique in vino albo dissoluti, ʒ. i, quibus fit medicamentum pro duabus vicibus. Rhasis dabat turpeti optimi pul. ʒ. x, mastiches, zinziberis an. ʒ. i, sacchari omnium pondus. dosis à scrup. iiij ad ʒ. ii. Alij ex recentioribus dant, agarici, turbith. an. scrup. i. spicæ, salis gemmæ an. gr. v. zinzib. scrup. 5. infundunt in vino & expresso addunt mãnæ calabræ vnc. i. Alii exhibent diaturbit ad scrup. iiii vel ad ʒ. ii, Nonnulli commendant claretum Arnaldi, trageamque, & alii syrupum, cuius semunciam vtiliter exhibent ante accessionem per duas horas, quod parant accipiendo polypodij quercini ʒ. iii, s. fęniculi ʒ. 15. turbit, esulæ, agarici an. ʒ. iii, pruna damascena num. xxv, macerata in lib. aquę ebulliunt, quoad tertia pars absumatur, & cum saccharo fit syrupus. laxato bis vel pluries corpore laxatorijs medicamentis, ad alia laxantia declinandum, quæ humorem facientem paroxismum digerunt, & resoluunt, quæ (vt de quartanis dictum est) dantur ante accessionem per duas horas, adiunctis frictionibus lenibus ad vniuersum corpus, eo modo quo in quartanis faciendum diximus, scilicet cum calidis inunctionibus, quę omnia ad quartanam à nobis præscripta, quo-

tidianæ

tidianæ etiam conuenient. Itaque ex medicamentis internis primum commen-
datur, chamedrios folia trita ex vino albo ad ʒ.ii epota ante aceeſſionem per duas
In lib.8.ſimpl. horas, de quo medicamento merito Galen. dixit: calidum eſſe & ſiccum, tenuis
eſſentiæ, quo lien colliquat, vrinam & menſes mouet, craſſitudinemque humo-
In lib.12.cap.7. rum incidit. Trallianus ait: dato chamedrios decoctum iis, quos quotidiana fe-
In lib.4.c.88. bris, circuitusque affligit, vrinas multas ducit & leuat. Ætius chamedrios de-
coctum aſſidue epotum quotidianam ſoluere tradidit. Ius quoque galli veteris
cum ſale vel ſalſamento in ventrem eius loco interaneorum repoſito erit vtiliſſi-
In lib.5.de mat. mum. De quo Serenus ait: Febribus aut longis galli noua iura vetuſti ſubue-
med. ,, niunt. Dioſcorides commendauit vinum melitites, de quo ait: Melitites datur in
,, longis febribus, quæ ſtomachum infirmarunt, namque aluum emollit, vrinam
,, cit, ſtomachum expurgat. Datur non minori cum vtilitate, agarici th. ʒ.i. ex
vino, vel piper tritum, gentianæ radix, ariſtolochia ad ʒ.i, ex melicrato, iris
itidem ex vino ad ʒ.ii, & caſtoreum ad ſcrup.ii. ex decocto calaminthæ; aſſa item
fętida ad ſcrup.15. Aliqui ſinapi triti ʒ.ii. ex hydromelite dabant. ex compoſitis
Trallianus dabat fabæ magnitudine perunctis ex oleo & pipere medicamentum,
quod accipit, ſtyracis, gummi, iridis, myrrhæ an. ʒ.iiii, opoponacis, piperis, aſſę
fætidæ, opii, an ʒ.i, ex melle fiant paſtilli: Apud Ætium atque alios complura com
poſita leguntur ad quotidianam reſoluendam. Vtiliſſime datur Theriacæ, Mithri
datii, an. ſcrup. ii. ex vino. item confectio diatrion pipereon, vel diacalaminthum
aut Auream Alexandrinam ex vino albo ad ʒ.i, Alii dant ante acceſſionem vnc.
iii. medicamenti, quod paratur ex zinzib. origani, ameos, an. ʒ.iii, coriani præ-
parati ʒ.iiii, roſarum calaminthæ an. ʒ.iii, paſſullarum vnc.i, coquuntur in lib.v.
aquæ ad conſumpt. medietatis, & expreſſum datur cum ſaccharo calidum. Me-
dicamentum, quo non fruſtra vſi ſæpe fuimus, quod datur ad ʒ.i. ex vino albo
calido ante acceſſionem, accipit rad. gentianæ, agarici, rhabarbari, ariſtolochiæ
rotundæ, zedonriæ an. ʒ.i. caryophyllorum, piperis, croci an. ſcrup.ii. tritis ex mel-
le fiunt paſtilli: Item vinum, quod paratur ex origani, pulegii, chamedrios an.
p.ii, cinnamomi, iridis radicis tritæ, calami od. galangæ an. ʒ.i, caryophyllorū,
zinzib. piperis an. ſcrup.i. Vini albi tenuis aromatici, bulliant, quoad tertia pars
abſumatur, doſis erit ſemuncia ante acceſſionem, additis ſupradictis calidis frictio
nibus & inunctionibus, ſudorificorum item vſus ante acceſſionē ex radice chinæ,
calamintha Guaiaco, ſmilace aſpera, milio & aliis ſimilibus, erit vtiliſſimus, ſi
per aliquot dies exerceatur. Ex externis, oleum chamęmelinum, ex calamintha,
coſtinum, rutaceum, ex caſtoreo, ſinapi, cum modico piperis triti. & omnia me-
dicamenta, quæ ad quartanas fuere à nobis præſcripta, erunt vtilia. Non eſt
omittendus in toto febris tempore vſus eorum, quæ os ventriculi calefaciunt,
cuiuſmodi ſunt, olea, vel unguenta parata ex oleo nardino, chamęmelino, de
menta, amygdalino, de nuce myriſtica, & ex aliis facultate ſimilibus. atque ex
medicamentis aromaticis, cuiuſmodi ſunt, cinnamomum, menta, caryophylla,
nux myriſtica, piper, carpobalſamum, lignum aloes, & ſimilia. Item fomenta ex
iiſdem in uino aromatico parata, atque particulatim ex foliis altheæ, mentæ, cha-
mæmelo, fęnugreco, betonica, & ſimilibus. Ad hypochondria item, ſi tenſa
fuerint, inunctiones digerentes & laxantes conuenient, & præſertim ad ſiniſtrum
hypochondrium, atque ad uentrem. ex oleo chamæmelino, anethino, irino,
amygdalino, de capparibus & ſimilibus paratæ, item fomenta ex chamæmelo,
pulegio, altheæ foliis, caulibuſque, & ex radice cyclaminis, iridis, bryonię, &
ex ſeminibus maluarum, altheæ, lini. fęnugreci, fęniculorum, liguſtici & ſimili-
bus in aqua parata, uel cum uini albi modico. His omnibus addenda eſt uictus
ratio accommodata in omnibus ſex rebus non naturalibus, aer primum deligen-
dus eſt clarus, calidus, qui non ſit ualde humidus, bene ęgroti dormiant, vigilias
deuitent,

deuitent, quod augeant & cruditates. & pituitam; caueant ab animi passionibus, & præsertim à tristitia, mœrore, timore, quod hęc affectum adstrictum augeant. singulis diebus semel, vel bis cibum capiant, per horas quatuor ante futuram accessionem, quantitate exiguum, ne stomachus grauetur, qualitate calidum, optimi succi & multi alimenti, quod in hisce febribus longis, vires manu tenendæ sint. oua sorbilia recentia sunt optima, carnes pullorum gallinaceorum iuuenum, hædi, vituli lactentis, auium montanarum, scilicet, perdicum, phasianorum, turdorum, turturum & similium. à vino tantummodo abstinebunt, quoad signa coctionis illuxerint, eritque album ogligophorum, odoratum, vel vini loco aqua cum corianis, vel cinnamomo decocta, aut aqua pulli, vel ius stillatitium ex gallinaceo pullo paruo paratum.

De hecticarum febrium curatione. Cap. V.

Hectica febris (vt superius dictum est) tertium genus febrium existit, in cordis substantia constitutum. Quæ febris fit, vbi calor febrilis cordis substantiam inuaserit, atque cœperit consumere humorem in uenis & in arterijs futurum nutrimentum, primique hæc hecticarum febrium est ordinis, scheticaque Galeno dicta est. Hectica vero febris confirmata dicitur, vbi calor nedum corporis solidas partes occupauerit, at aliquid quoque vtilium humiditatum consumpserit. Itaque tres hecticæ species obseruantur, quarum prima schetica dicitur, ea quippe, in qua calor solida occupauit, & humiditatem in uenis, & in arterijs absumere cœpit; altera est, vbi eò humiditatis consumptio venerit, vt ros ille, qui veluti commeatus quidam & futurum alimentum spacijs inanibus corporis concipitur, absumitur: Tertia vbi consumptio & tabes eò aucta sit, vt carnium pinguem substantiam feruidus calor consumat, fibrarumque & aliarum solidarum partium humiditatem; atque hæc vera est tabes, & marasmus postea dicitur vbi tota humiditas sit consumpta, summaque corporis scilicet ariditas appareat, quæ est insanabilis. Fit quidem hectica febris plærunque ex ardentibus & colliquatiuis febribus. Quæ colliquatio aliquando paulatim fit, vt in vera hectica marasmo, & quandoque repente, vti in morbis acutis, exitialibusque, in quibus medici triduo obseruant (vt Hippocrates est auctor) faciem excarnem vulgo hoppocraticam appellatam. Aliquando colliquatio fit per apparentes euacuationes, scilicet per vrinam, vel per deiectiones. illas febres Galenus vocauit oleagineas, quod in ipsis vrinæ oleagineæ & pingues excernantur, quandoque per aluum rufa, crassiuscula, pinguia, viscosa, fętidaque excernuntur. Quam excretionem cacoithiam notare, & pestilentis febris signum esse inseparabile, superius à nobis demonstratum est. Quandoque hæc colliquatio non apparet euidens, vtpotè quæ fit per insensibilem meatuum cutis transpirationem, vti in hectica & marasmo. Aliquando ab ephemeris incipiunt, & aliquando etiam (quod tamen raro contingit) per se ac sponte à tristitia, aut à mœrore, aut à labore, aut à vigilijs, aut ab amore, aut inedia, aut ex similibus causis. Quædam sunt simplices, quædam complicatæ cum phlegmone, vel cum erysipelate alicuius membri præcipui, scilicet vel ventriculi, vel hepatis, vel renum, vel vteri, vel ieiuni, & coli, intestinorum, aut cum vlcere alicuius prædictorum membrorum, maximeque pulmonis, quem affectum Græci phthoem & phthysim vocarunt, aut cum tumore, aut denique cum aliqua putridarum febrium. Nos de simplicibus nunc agimus. Quarum signa sunt hæc, quippè pulsus primo durus siccatione arteriarum, debilis ex vitalis facultatis debilitate, frequens ob intemperiem cordis calidam & siccam, quandoque velocior, & frequentior, vrgente

In 8. meth. med. cap. 1.

In 1. prog. tex.

in 6. epid. sect. 1. com. 28.

quidem necessitate, vti à cibo, quo tempore hecticus calor non aliter efferuescit quàm calx viua, si aquam vel simile quoddam superfundas. vnde medici in hecticis mutant horas prandij & cęnæ, & obseruant, an pulsus velocior frequentiorque reddatur, quod si fiat, hecticæ confirmatæ certum esse signum intelligunt, obseruant itidem calorem febrilem tunc auctum, perinde ac febris accessio fiat. Qui calor toto alio tempore æqualis apparet, sine vllo dolore, sine vlla inæqualitate, atque ita, vt ægri se febricitare non sentiant, modo hectica alijs affectibus non sit complicata, præsertimque febri putridæ (quod si sit, calor inæqualis sentitur, & ægri aperte intelligunt se febre detineri) oculi item in hecticis excauantur, nasus acuitur, tempora collabuntur, cutis squalescit, à cibo (vti dictum est) augescit calor, & pulsus, pedes quandoque intumescunt, calor manifestior (etsi in ipsis maior reuera non sit) apparet in volis manuum, & in plantis pedum, videtur inquam manifestior, quod volæ manuum, & plantæ pedum alijs partibus corporis temperatiores sint, ideo ad omnem mutationis siue alterationis sensum sentiendum aptiores redduntur. Primi ordinis hectica febris (schetica potius quam hectica dicta) sanatu facilima est, veluti cognitu est difficilis, secunda cum difficultate sanatur, atque tertia est insanabilis. Indicant curationem in hac febre calor adstrictus in substantia cordis vel in partibus solidis, qui ob id balneis rarefacientibus, digerentibus, ac inunctionibus eiusdem facultatis laxandum esse indicat, scilicet vt calor is exhalet, & digeratur, postea verò in secunda tertiaque hecticæ febris specie duplex est affectus, scilicet mixtus ex adstricto atque ex laxo, adstrictus calor est in substantia solidarum partium susceptus, laxus verò est nimia consumptio siue resolutio humidi, ab inurente calore facta, qui affectus (vti dictum est) colliquatio dicitur, in quo substantia humida corporis liquatur, profluit & euacuatur, vnde medici vel etiam Dogmatici huic affectui tanquam vrgentiori occurrere (altero non neglecto) coguntur. Pro victus ratione instituenda, in primis aer sit temperate calidus ambiens scilicet (quando frigidus, licet inspiratione ad cor refrigerandum attractus videatur vtilis, attamen ad cor non nisi temperatus peruenit, cum in via à calore frigiditas ipsius corrigatur) quod si ipse vehementer frigidus, qualis hyemalis esse solet, ad cor hecticorũ perueniret, non esset vtilis, siquidem caloris febrilis in cordis substantiam suscepti ac adstricti (dẽsatis eiusdem substantiæ cordis, incalefactæ à frigiditate ipsius aeris, meatibus) adstrictus affectus & augeretur, & prohiberetur, quò minus idem calor febrilis occupans substantiam cordis, digereretur & resolueretur. Eadem profecto ratione, qua Gal. damnauit ambientem vehementer frigidum, quod meatus cutis constipet, & uaporum exhalationem prohibeat: Vnde non nisi toto corpore bene coopertos hecticos vti illo aere medici concedunt. Cibi sint humidi succique temperati & in hectica confirmata non facultate calidi, & faciles concoctu, vti est lac humanum, caprillum, asininum, cremor ptisanæ hordeaceæ, halica, cremor seminum frigidorum, scilicet, melonis, cucumeris, cucurbitæ, anguriæ, maluarum, altheæ, portulacæ, endiuiæ, & similium. testes gallinacei, perdices, auiculæ montanæ, caroque cancrorum fluuiatilium ad ipsos in cibo commendãtur à Dioscoride. Recentiores adiũxerunt testudinum carnem, ex qua (cum difficilis coctionis sit, & crassę substantiæ) elixata in aqua contusum parant; sed vtilius est, si ius ex carne decocta, cum ptisanæ cremore exhibeatur. ex piscibus, saxatiles; ranæ, lucius, scarus, trocta & similes ad vsum recipi debent, panis item in aqua hordei coctus cum succo granatorum dulcium conuenit; Potus sit vinum album, aut clarum ogligophorum: vel aqua hordei, vel ius pullæ gallinaceæ paruæ, portulaca, sunco & hordeo alteratum. somnus & vigilia sit mediocris, fugiant omnes animi passiones, hilaresque sint, & bene de salute sperent. Victus vero præscripta ratione. ad hecticarum febrium curationem descendimus,

Gal. in libro 5. simpl.

Gal. in 10. meth. cap. 8.

scendimus, & cum triplicem esse hanc febrem dixerimus, quippè primam esse diarhijs siue ephemeris simillimã, quam scheticã rectius dici quàm hecticã statuimus (in hac calor febrilis substantiam cordis inuasit, nondum tamen humiditatem ipsius consumpsit) alteram, in qua calor febrilis humiditatum quippiam consumpsit; atque tertiam, in qua omnes humidltates exhaustæ sunt, & ariditas exinde corporis apparet, quam tabem & marasmum idcirco medici nominarunt. Hæc veluti est omnino incurabilis (licet in hecticam vulgo senectutis, quam senium Philippus vocabat, possit mutari) quippè sublato calore febrili balneis aquæ dulcis, lacte asinino, inunctionibusque tepidis, remanet ariditas, in qua ęgroti vitam longius producunt, dico per dies & menses. De huius quidem curatione, nihil est proponendum, solo enim prognostico debent medici esse contenti, ne medica ars infametur. De schetica verò dicta, aliter dicendum; hęc profectò sola curam certam admittit quandoquidem ipsa si cognoscatur, facillimè ephemerarum remedijs tollatur. sunt itaque ephemerarum præsidijs Scheticæ febres tollendæ. De his verò nunc agimus, quæ medij sunt ordinis, in quibus calor in cordis substantia adstrictus digerendus est, & humiditatum consumptio, quæ affectus est profluens, prohibenda, ijs, quæ caloris efficaciam obtundunt, & quæ densando cogunt humiditates non dissolui. Consumpta verò humiditas erit restituenda, humectantibus cum medicamentis, tum omnium maxime cibis. In primis ex medicamentis internis ea eligenda erunt, quæ cum medicamenta tum alimenta sunt: cuiusmodi est lac humanum, caprinum, vel asininum, hoc minus cum nutriat, plus refrigerat, ac refrigerando densat meatus, prohibetque caloris effluuium, humiditateque caloris ignei efficaciam hebetat; caprinum efficacius nutrit, & calorem hebetat, humanumque magis nutrit, & promptius consumptam humiditatem restaurat, caloremque item compescit, atque hebetat. lac sugitur vtilius ex fæminarum papillis: caprillum, & asininum itidem, ni ægroti abhorreant, ita exugere eos oporteret. quod si abhorreant, poterunt primum semel in die, manè quippè ante cibum spacio quatuor horarum, cum saccharo statim emunctum actu calidum ad quatuor vncias bibere & mox vsque ad sex itidem vncias ascendere. Qui è papillis sugunt, dosim seruare nequeunt, Aliqui perinde ac pueri lactentes sępius in die lac exugentes sibi sanitatem procurant; præter lac sunt alia humectantia, & caloris vim colliquantem hebetantia, vti est ptisanæ hordeaceæ cremor, halica, cremor seminum melonis, cucumeris, cucurbitæ, anguriæ, maluarum, altheæ, sesami, portulacæ, endiuiæ & similium ex iure pulli hordeo mundo alterato. panis sępius aqua hordeacea lotus ijs vtiliter datur. Item ius ex carne cancrorum fluuiatilium, testudinumque nemorosarum, & cochlearum, ex hordeacea aqua paratum. Hæc fuere quoque antiquis nota, & summopere commendata, non minus quàm à recentioribus quoque factum sit; neque immeritò, cum hæc plurimum & vt medicamenta & vt nutrimenta humectent, pinguique humiditate calorem, quo minus liquetur, hebetent, ac quadam etiam refrigeratione quadantenus densando ipsum itidem calorem diminuant, prohibeantque non minus humidi substantifici effluuium. Aluus si fuerit adstricta laxanda erit, cum lacte asinino cocto ad libras quatuor cum saccharo exhibito, aut cum lenibus clysteribus, vnde clysteres admouebuntur ex lacte caprillo vel bubulo, vel asinino cum saccharo & oleo violato, vel ex butyro recenti, cũ decocto maluarum, altheę dissoluto, & cum oleo violato parati. vel ex cremore itidem ptisanę hordeaceæ cum prædicto oleo & saccharo parabitur. De externis medicamentis, balnea conueniunt ex aqua dulci, aut ex aqua alterata althea, malua, violis vel alijs similibus: In Ægypto ex lacte asinino & camelino, vel equino balnea tepida instituunt pro magnatibus. epithemata itidem atque inunctiones commendantur. Ex balneis tepida

conueniunt, atque frigida, illa humectant solidas partes, fuligines fumidaque excrementa digerunt, corpusque recte transpirabile reddunt, & remissa caliditate, etiam calorem intensum hebetant. hæc refrigerant, cutim densant, virtutem, calorem (reuocatione caloris vt docet Hippoc.) augeudo, roborant. sed non in excarnibus corporibus, & valde prælanguidis tutum erit admodum frigidis vti balneis, quando nedum (vti Gal. quoque sentit) hæc calorem augebunt, sed quinimo prælanguidum extinguent. in robustis vero erunt vtilissima. sed quod valde frigida crassarum sint partium & ob id partes penitius inuadere nequeunt, ob id præmittunt balneum tepidum in tina, in quam aqua tepida plenam quatuor homines, lintei, quo hectici obuoluti sunt, capitibus manibus apprehensis, è lectulo exceptos ægrotos, immergunt toto corpore (capite excepto) eosque detinebunt, quoad carnes extumescunt, quos tunc ex tina aquę tepidæ eductos, in alteram aquæ frigidæ repente operarij reponent, in qua ęgroti ad virtutis tolerantiam manebunt, vel per quadrantem horæ, vel per medietatem, modo (vti dictum est vires ferant. exemptique ægroti, in lectulo calido sunt reponendi, totiusque corporis partes leniter spongia molli, vel molli linteo detersæ, oleo violaceo tepido, vel communi dulci, vel nenupharino inungentur, à quibus præmissis per horam postea prandium ægroti assument; Robusti bis in die, scilicet mane & vesperi, ante cibum hisce balneis vtentur, semel vero debiles. Nonnulli non vehementer frigida balnea, sed leuissimæ frigiditatis vtiliora & magis tuta esse volunt, ideoque primum ęgrotos in balneum temperate calidum ducunt, & mox in leuiter frigidum, ita vt tepidum potius sit, siue leuiuscule frigidum. Ægyptij & Arabes vti solent balneis ex aqua fluminis Nili, ex lacte camelino, vel equino, vel asinino vel caprino. epithemata item thoraci, hepati, ventriculo, renibus ex lacte oleoque violato, rosatoque tepido, aut ex succo lactucę, sunci, endiuię, portulacæ, poligoni, lenticulæ palustris, nenupharis & similium, cum modico lactis, & croci ad penetrationem. Ad easdem partes & ad omnes quidē cutaneas, bis, terque in die affectant vsum inunctionum tepidarum ex oleo violato, nenupharino, communi, atque ex seminibus frigidis paratum.

Ex 5. aphorism.

De symptomatibus febrium, quæ in ipsis curationem expetunt, & primum de eorum curatione, quæ adstrictorum morborum genere comprehenduntur. atque primum de medicamentis ad dolorem capitis stomachi atq; ventris. Cap. VI.

EX affectibus, qui solent vnà cum febribus complicari, quidam sunt actiones læsæ, quidam excrementorum euacuatorumque excessus, atque alij, qualitates corporis mutatæ. Hi sunt, veluti colores mutati, frigiditates, caliditates, scabricies & similes alij. veluti in excrementorum euacuatorumque excessu, sunt omnes tum suppressæ euacuationes, tum immoderatius fusæ; ad actiones vero læsas pertinent, somnus, vigilia, dolor, syncope, & similes alij affectus. Horum vero affectuum, cum quidam ad adstrictum & quidam ad laxum referantur, in pręsentia de adstrictis agemus, qui sunt, exempli gratia, dolores capitis, stomachi, & ventris, somnus, frigiditas, rigor, tussis, cibi fastidium, caninus appetitus, linguæ scabrities, nigritiesque, nausea, singultus, inquietudo, aluus, atque vrina suppressa. De laxis verò (qui itidem sunt: Vigiliæ, sincopę, sanguinis euacuationes immoderatæ, sudores, vomitus, alui profluuium, vrinæque itidem profluuium) posterius sermonem habebimus. Nunc verò ad adstrictos venimus, & primum ad dolorem capitis demulcendum, descendimus. solent frequentius

quentius febricitantes capitis dolore vexari, qui ni criticus sit, nimirum quod ab eo aliqua crisis futura prænoscatur, omnino tollēdus erit, nam perseuerans præter magnam quam affert molestiam, minatur vigiliam, delirium, phrenitim, syncopenque. caput verò dolere Galenus docet, aut ob aliquam inflammationem, aut ob humores crudos in capite coaceruatos, aut ob spiritum aliquem flatulentum, aut ob sanguinis copiam, aut ob bilem mordacem, aut ob aliquam obstructionē, aut denique ob aliquod qualitatum temperamentum. Inflammationem capitis notat febris, atque delirium perpetuum: si cum pulsu dolor fiat, substantiam membranosam esse inflammatam indicatur. ob plenitudinem verò humorum, dolor erit cum capitis grauitate: si humores crudi sint, caput absque febre & calore dolebit: si à sanguine, tota facies rubescet, intumescetque, venæque rubræ ac sanguine turgentes apparent: si à bile, dolor est cum acrimonia atque calore: si verò dolor fuerit distensiuus absque grauitate, flatuum erit inditium, calidorumque & acrium, si itidem dolor cum morsu fiat. cum grauitate verò in aliqua capitis parte dolor inhærens obstructionem significat, absque grauitate verò tensione & morsu à temperamento aliquo dolorem fieri nobis innotescit. Cæterum etsi dolores ab hisce causis fiant, tamen caput in febricitantibus ab humoribus, vel vaporibus calidis distendentibus aut mordentibus plærunque dolet. Itaq; ad illos curandos clysteres maxime conducent laxatorij, vel quadātenus irritantes. eòque facilius iuuabunt, si fęces retentæ fuerint. laxatorijs verò clysteribus (vulgo communibus dictis) scilicet ex decocto maluarum, violarum, altheæ, furfurum triticeorum, oleo violaceo, atque sacchararo rubro, cum modico salis paratis vtendum erit, qui si etiam modicum cassiæ catharticæ, scilicet ad vnciam illius pulpæ, vel ex melle rosaceo, vnc. iij, vel ex compositis vnciam electuarij lenitiui recipient, erunt longe efficaciores. solent etiam parari ex cremore ptisanæ hordeaceæ, cum oleo & reliquis nuper dictis. balani etiam ex melle & ex sale erunt accommodati. Aluo subducta erunt vtiles frictiones ad crura, brachia atq; ad dorsum deorsum versus factæ; vbi verò vires permiserint, modicum sanguinis quoque erit euacuandum, aut scarificatis cruribus more antiquorum, aut dorso & occipiti cucurbitulis cum scarificatione adhibitis, aut hirudinibus appositis hæmorrhoidibus, quæ vel etiam non minus post aures venis erunt affigendæ, non semel sed bis, ter atque pluries. vtilissimum erit si secta vena frontis sanguis vacuabitur. Nihil profectò vtilius in dolore capitis, qui morbus est adstrictus, quam vti etiam maioribus laxatorijs cum internis tum externis, pro internis hæc sufficient. & pro externis hęc itidem maximè erunt conuenientia: stillicidia nimirum ad suturam coronalem ex aqua tepida dulci fluuiatili, aut ex decocto maluarum, altheę, fęnugræci & similium. solent vero medici vsurpare medicamenta pro externis capitis partibus fouendis, actu facultateque laxantia: cuiusmodi omnia sunt, quæ facultate calida atque humida valent, vt oleum dulce tepidum, amygdalinum, irinum, aquæque stillatitiæ, vel decocta ex althea, chamęmelo, ex fęnugræco, meliloto, & similibus. Alij verò plus laudant, laxantia quæ solummodo actu sunt, minimeque facultate, ne calefaciendo adstrictum affectum calidum augeant. huiusmodi sunt omnia medicamenta quæ frigida sunt atque humida, si modicè ab igne incalefiant, & temperatè calida adhibeantur; talia sunt, oxyrrhodina ex oleo rosaceo, violato, nenupharino, ex succisque poligoni, maluarum, endiuiæ, rosarum, nenupharis & similium herbarum, aut aquæ stillatitiæ ex ijsdem paratæ, vel etiam fluuiatiles simplices modicè incalefactæ. hæc sunt laxantia non calida, sed refrigerantia, ex quibus & oxyrrhodina, addito modico aceti, & epithemata ad dolorem capitis à Dogmaticis comparantur. Itaque ad hunc vsum laudatur oxyrrhodinum quod ex oleo dulci tepido & modico aceti paratur, frontique & temporibus adhibetur, aut quod accipit olei

In 6. aph. com. 10

violati

violati vnc.ij, chamæmelini vnc.i, aceti vnc.5.mixtum tepidum apponito. Aliud. Accipiunt olei dulcis, communis amygdalini, è seminibus lini, lactis humani partes æquales, cum modico itidem aceti. vel quod accipit olei rosati, violati, lactis muliebris an. partem vnam, aceti partem mediam, vel croci, gr. quinque. Auicenna recte cum Methodicis sentijt, scilicet in doloribus capiti in febre, esse abstinendum à stypticis & à valde frigidis. siquidem ex illorum vsu timet ne inde humores, aut vapores, qui digeri resoluique debebunt, intus compingantur & crassescant. ideoque Methodici, plus nocumenti ab vsu repellentium quàm iuuamenti esse timendum putarunt & meritò sanè, cum humor atque vapor dolorem faciens sit digerendus atque exhalãdus; at de hac re posterius nos accuratius. Nonnulli deraso capite, perseuerante dolore, sincipiti fomentum adhibẽt tepidum ex decocto chamæmeli, altheę, maluarum, fęnugræci, radicis iridis, rosarumque paratum. Celsus rosas aceto maceratas fascia inuoluit. & Dioscorides rosas easdem in vino decoctas calidas adhibet. atque hæc ad capitis dolorem in febribus. Ad stomachi verò dolorem, si principio febris fiat, vomitus erit prouocandus cum iure pulli vel aqua calida cum syrupo acetoso, vel cum aceto, & postea inungendum erit os stomachi oleo amygdalino, chamæmelino rosaceoque mixtis, aut fomentum adhibendum erit ex decocto chamæmeli, absinthij, rosarum, altheę, fęnugręci & betonicæ, ni fuerit in febris principio (namque hoc tempore à medicamentis abstinere oportet, quod dolor ex motu humoris fiat, satisque erunt, quę dicta sunt adhiberi) si verò diu alijs quoque à principio temporibus perseuerauerit, adhibebis vinum album, in quo rosa, althea, & fęnugræcum fuerit decoctũ. si venter doluerit, obseruandum erit an aluus sit adstricta, quæ si ita erit, clisteribus laxatorijs communibus laxabitur, vel si dolores fuerint tensiui, cum oleis & decoctis resoluentibus, vt (exempli gratia) si accipiatur, foliorum altheę, maluarum, mercurialis, betæ, furfurum triticeorum an.p.ij. sem. fęnugręci lini an. vnc. iij, bulliant in duabus libris aquæ ad consumpt. tertiæ partis, postea accipe huius decocti lib. 1. olei dulcis cõmunis, vel eius loco olei violati vnc. iii, sacchari rubri vnc.ii. vbi vero tensio obseruatur cum dolore, in decocto addetur chamæmelum, anethum, semina fęniculi, anisorum, linique & oleum chamæmelinum, vel anethinũ, & si adhuc perseuerauerit, addito electuarium de hyera, ad semunciam. si vero dolor fuerit cum acrimonia, parabis clysterem ex lacte caprillo, vel ex hydromelle, vel ex cremore ptisanæ hordeaceæ cum iure capitis castrati, addendo vel cassiæ, vel electuarij lenitiui ℥.i. vel aliud simile, quo humores acres per aluum educantur. fomenta quoque super ventrem calida imponantur ex decocto chamæmilæ, altheæ, maluarum, meliloti, fęnugræci, aut (si flatus copia adfuerit) etiam foliorum rutæ. & hæc de doloribus in febribus, qui aliquando ad se magnitudine trahunt curationem.

De medicamentis, quæ faciunt ad somnum in febribus tollendum, ad rigorem, & frigiditatem, ad tussim, ad cibi fastidium, bulimon, appetitum caninum, sitim atque linguæ asperitatem. Cap. VII.

DE somno, qui in febribus sępe cum molestia obseruatur, nunc agimus. Ipsum verò somnum Aristoteles sensus quodammodo immobilitatem & quasi vinculum esse voluit, cuius relaxatio & solutio sit vigilia. Galenus hanc animæ diffusionem facit, atque illum, quippè somnum, comprehensionem. Methodici pręternaturalem somnum adstrictum affectum fecerunt, pressuramq; in cerebro

esse

esse voluerunt, quod nimirum vel vapores vel humores inibi adstricti hunc affectum constituant; à qua sententia neque Peripatetici dissentire visi sunt, qui de somno disputantes dixerunt, ipsum esse sensitiuę facultatis veluti imbecillitatem ab alimenti exhalatione factam, quippè calore innato (quem animam vocant) à copia vaporum ascendentium veluti refrigerato, atque consopito, seu presso. vnde à cibis, & ab ebrietatibus somnos fieri profundos & diuturnos, obseruamus. Humidum quidem exhalatione ad cerebrum subuectum, eiusque frigiditate (frigidioris enim temperamenti hoc viscus esse omnes receperunt) incrassatum vias & loca eiusdem prehendit, impeditque, quo minus calor ad extimas corporis partes, iisdem vijs veluti clausis, dimoueri queat. Quo adstrictus, ac veluti humiditate illa pressus, inibi consopitus, perinde atque immobilis manere cogitur, quoad eam humiditatem extenuarit, atq; resoluerit. Eodem itidem modo inquit Aristoteles somnum præternaturalem ab humoribus & vaporibus ad cerebrum sublatis, in febribus concitari. hinc Galenus humiditatem somni propriam esse statuit, vigiliarumque siccitatem. frigiditatem verò fatuitatis potius atque insensibilitatis, veluti deliriorum causa propria calor itidem æstimatur. Veruntamen Galenus cum vigiliarum tres causas esse docuerit, scilicet, caliditatem, siccitatem, atque dolorem, frigiditatem ac humiditatem somni causam constituisse, haud dubium est. à quo Methodici non dissensisse visi sunt, somnum scilicet præternaturalem, vijs in cerebro ab humore densatis, pressuram facientes. Etenim frigiditatis proprium est densare. Quare aut à refrigeratione meatus cerebri densante, aut ab humiditate obstruente, aut ab vtraque causa cum somnus in febribus fiat, propterea in eius curatione, scilicet ad inducendam vigiliã, laxatorijs præsidijs (quippe quæ sunt calida & humida) erit opus, atque quoquo modo calorem innatum augescentibus (cum calore humidum digeratur, meatusque aperiantur) nempè exinde vijs cerebri, meatibusue laxatis & apertis. Ex quo amplos meatus habentes pauci somni, angustos atque exiles, prolixioris, & multi esse, Aristoteles scriptum reliquit. Cęterum his præmissis ad medicamenta nunc descendimus, quibus somnolenti homines ad vigiliam reuocantur. Itaque ad istud præstandum, complura vtilia sunt, primumque ex ijs erit, strepitus, clamorque magnus, acutusque olfactus, quippè ex acerrimo aceto, in quo semina nigellæ trita fuerint macerata aut thymus, vel pulegium, vel origanum decoctum sit. Quibus ni ad vigiliam ęgroti reuocentur, procuranda erunt sternutamenta, pluma, aut palea, aut folijs mari, vel ptarmicæ detritis, in naresque inditis, vel his non promouentibus sternutamentum, efficaciora indantur in nares, huiusmodi sunt, piper tenuissime tritum, aut sinapi, aut elleborus albus itidem tritus, aut staphydis agria aut aliud simile. Post hæc adhuc perseuerante somno fronti, capitiq; pilis deraso oxyrrhodũ in ex oleo irino, rutaceoque calido cum modico aceti, vel sinapi ex aceto albo lęuigatum petia linea exceptum calidum imponendum erit, vel castoreum eodem modo ex oleo lęuigatum, vel ex aceto albo; radix item peucedani trita vel assa fętida itidem ex calido aceto. Nonnulli rutam viridem contritam ex melle & nitri modico calidam imponunt. Eodem tempore frictiones dolorosæ moliendę erunt, atque artuum ligaturæ itidẽ cum dolore. Dolor item qui fit euulsione pilorum barbæ, atque pudendorum valde est efficax ad excitandos à somno somnolentos. Ni his etiam à somno reuocentur, vtendum erit rubefacientibus atque vlcerantibus medicamentis, non solum in cruribus atque brachijs, at quinimo etiam in capite adhibitis. hæc parabuntur aut ex sinapi, aut ex euphorbio, aut ex allio, aut thapsia, aut clematide vrente, scilicet eius folijs tritis, aut ex radicibus ranunculi itidem tritis ex aceto scillino leuigatis. His addimus stillicidium ex aqua, in qua ebullierint radices iridis, vel acori, vel peucedoni, vel ciclaminis, vel chamæmelum, ruta

In lib. de somno & vigilia.

In 3. de causis pulsui cap.

In lib. de som. & vig.

atque ſerpillum. ſtillicidium ad ſuturam coronalem calidum ex alto decidat
atque hiſce medicamẽtis ſomnus depelletur. Sed iam ad immodicam perfrictio-
nem atq; rigorẽ, qui in febricitantibus fieri ſolet, veniamus cum plurimum mo-
leſtiæ febricitantibus eſſe ſoleat, ſcilicet in principijs acceſſionum, quo tempo-
re calor intus retrahitur, extimæque corporis partes idcirco algent. In his ante
acceſſionem ęgroti cooperiuntur calidiſſimis ſtragulis, ſed prius aliquod decoctũ
ex diſcuſſorijs, cuiuſmodi eſt, quod paratur ex calamintha chamedri, origano,
pulegio atque ex ſimilibus: perfricant vniuerſum corpus, maximè verò dorſum,
quod inungunt calidis oleis, pipere puluerizato, aut coſto, aut ruta, aut pyretro,
aut caſtoreo, aut alio ſimili medicamento calido puluerizato, ipſis in oleis cali-
dis macerato vel decocto; oleum erit chamæmelinum, vel rutaceum, vel lauri-
num, vel irinum, vel his ſimile. Ad tuſſim verò quæ ſepius vnà cum acceſſio-
nibus excitari ſolet, quæque plærunque fit à frigiditate in principio comprimen-
te, aliquamque ad pectus faciente diſtillationem. hanc lenient omnia dulcia,
cum intus aſſumpta, tum exterius; ſcilicet pectori adhibita, ſaccharum violatum
atque roſatum ore contentum liqueſcens deſcendensque ſolet tuſſim maxime leni-
re, radix item liquiritiæ contuſa & in iuleb violato macerata ſi dentibus molle
tractetur idem faciet. lambitiuum itidem vulgo dictum, erit ad id opportunum,
quod accipiet (exempli gratia) ſyrupi acetoſi, violati, de liquiritia, de farfara,
ſingulorum partes æquales, vel etiam ſimplex ſyrupus acetoſus, vel de liquiritia,
ſæpius ęgroti ipſos lambentes plurimum iuuantur, quod leniat pectus, facili-
tetque humorem ad extuſſiendum. erunt itidem vtiles inunctiones calidæ ex oleo
amygdalino, dulci, butyro recenti, aut ex adipe gallinaceo calido ad pectoris par-
tes. hęc quidem tuſſim maxime lenire poterunt, in principio febris excitata, quæ
poſtea à calore febrili in ſtatu aucto ſolet reſolui. Plures etiam cibi faſtidium ita
patiuntur, vt cibos ferè omnes abhorreant. quod ſymptoma plurimum nego-
cij facit, ad vires manutenendas, plures deprehendimus mori potius voluiſſe,
quàm quicquam cibi vel potus deguſtare voluerint. Solet verò potiſſimum à dua-
bus cauſis in febricitantibus diſſolui appetentia ciborùm, ſcilicet vel ab humori-
bus vitioſis, quos imbibit ventriculus, aut à virtutis imbecillitate plærunque
caliditatem præternaturalem ventriculi ſubſecuta. Præſtabit igitur in primis re-
uocare appetitum, ijs profectò cibis, quibus aliàs homines magna cum volupta-
te veſcebantur, licet non hi haud planè boni ſucci ſint, neutiquamque febri, at-
que ipſius cauſis conuenire videãtur; de quo & Hippocrates dicebat: paulo peior
ſed ſuauior cibus ac potus, meliori quidem at ingrato præferendus. Vnde in non-
nullis appetitu ferè omnino deſtitutis, appetentia cæpiſſe viſa eſt aut ab aliquo
piſce vel ſaxatili vel marino, aut quandoque etiam à ſarda ſalita deguſtata, ideo-
que lactucam decoctam in acetarij, vel radices cichorei itidem decoctas, aut bo-
raginem medici ferè omnes ægrotis ad excitandum appetitum concedere ſolent,
& aliquibus capparos ſalitos decoctos, ex oleo, aceto ſaleque conditos, non pau-
cisque ferculum ex braſſica, aut ex attriplice, aut ex lupulorum, aut ex maluarũ
aſparagis conceditur. Aliquando ægroti appetitum excitarunt ab eſu auicula-
rum montanarum aſſatarum. maxime etiam faciunt ſucci acidi, auſteríque at-
que dulces ad cibos guſtui gratos reddendos, in vſuque ſunt malum aurantium,
” citrium, limonium, cytonium, atque granatum, horum profectò fructuum ſuccus
” plurimum facit in cibis ad reſtituendum ſeu mouendum appetitum. fructus etiam
decocti cum ſaccharo & exhibiti idem faciunt, cuiuſmodi ſunt varia pyrorum
genera, poma quædam, & mala cytonia. dantur etiam cераſa acida ſaccharo cõ-
dita. & vt ſummatim dicam, omnia quæcunque uel iucundo odore uel grato
ſapore ſunt à ſtomacho maxime expetita. ſi his minime appetitus redeat, uomitu
ſtomachus à prauis humoribus erit purgandus, uel clyſteribus, uel aliquo etiam
medicamento

medicamento (quod stomachus non abhorreat) aluus erit subducenda, omniumque maxime si antea ipsa fuerit adstricta. Aptum uerò medicamentum erit (quod natura haud in multis abhorret) ius ex cimis brassicæ laxatorium, aut ius betæ uel mercurialis, cum oleo dulci, & sale copiosius epotum ante prandium, aut serum lactis caprilli ad libras, uel cum melle, uel cum saccharo epotum; cassiæ pulpa cum tamarindorum etiampulpa in parua quanitate ante prandium, uel ante cænam, multis haud est ingrata, cuiusmodi erit si accipiet cassiæ nempe extractæ drachmas tres uel quatuor, pulpæ tamarindorum per cribrum extractæ drachmas duas: sunt etiam passulæ decoctæ in iure pulli uel in uino dulci, aut pruna damascena itidem in uino dulci decocta, cum multo saccharo assumpta, ipsorumque uino dulci itidem epoto antequam alius cibus assumatur. Rhabarbarum ad semi drachmam aut ex uino epotum aut quouis alio modo assumptum erit medicamentum aptissimum. Ionge plura habent studiosi quibus pro istac causa uti poterunt. Exterius etiam conuenient ad stomachum oleorum moderate calidorum inunctiones, cuiusmodi erit, chamæmelinum, de mentha, permixto amygdalino dulci. Quandoque febricitantes ingenti fame conflictantur, multos noui maximeque ex pueris qui cibis nunquam satiari (etsi multum accepissent) uidebantur, quæ passio non uidetur bulimus (qui affectus sit laxus, unde coguntur medici cibos pleniores exhibere, & qui non ita facile resoluuntur) sed pertinere ad appetitum caninum. Nam bulimum intelligunt affectum laxum, in quo assumptus cibus usque adeo facile à calore coquitur & digeritur, ut corpus maxime resoluatur, unde cibi illis pleniores, non ita facile altera biles à medicis exhibebātur. At appetitus caninus (immodicam ciborum quantitatem, uel qualitatem quandam pro causa habens) medicamentis incidentibus deterforijsque opus habebit, atq; postea uomitum cientibus, quippè laxatorijs. huiusmodi sunt dulcia, pinguia, & omnia alia ex largiore oleo pręparata. si his non cesserit affectus, salsamenta omnia erunt aptissima, quippè, quæ crassum humorem detergendo stomachum purgabunt, à quo his appetitus uitiari solet. his adstrictis affectibus sitis succedit aliquando ita urgens præ insigni molestia, ut ad se consilium curationis etiam trahat. In febribus aliquando fouetur, ut ait Galenus) à caliditate & siccitate partium internarum, aliquando à præsentia calidorum humorum, scilicet biliosorum, aut à phlegmone erysipelaceo. utcunq; sit, hic affectus adstrictus est. quandoque verò habet etiam laxum affectum coniunctum, nimirum vbi ab intensissimo calore nimium in corporibus humiditas dissoluitur, vt in febribus synochis, ardentibusque maxime æstuosis, in quibus frigidam aquæ potionem conuenire, aliàs à nobis etiam ex Methodicorum placitis demonstratum est. itaque ad consuetam sitim in febribus extinguendam, aut compescendam conuenit aqua dulcis actu, temperate calida, aut saltem tepida, similiterque ex aquis stillatitijs, eę omnes, quæ ex herbis potestate frigidis proliciuntur, actu tamen quæ (vt dictum est) calidæ exhibentur. actu verò frigidæ nedum sitim (ea excepta, quæ habet etiam laxum affectum coniunctum, scilicet vbi prę ingenti caloris actu humiditas corporis partium solidarum immoderate dissoluatur, in quibus sanè frigidæ magis quā calidę sitim restinguere aptæ sunt) cōpescunt, at quinimo eam actuali frigiditate meatus densante calorē vel humorē ipsam fouentē, quo minus exhalet, & resoluatur prohibēdo, augebunt. Itaq; potiones actu tēperate calidæ esse debebunt, & humidæ, quo quæ humidum habent pingue (quia partibus diu inest, longiusque durat, quam humidum simpliciter aquosum, quod cito defluit) eo ad sitim tollendam sunt aptiores. hinc iura pinguia ex carne vel vitulina, vel hædina vel ex gallinaceis pullis paruis, sine sale parata aptissima sunt, vt sitim compescant. Nonnulli exhibent, vt etiam meminimus, aquam coctam hordei ex saccharo cum modico acido

Paul. in 2. libro cap. 52.

vel citri, vel limonis, vel aceti (vnde apud antiquos oxicratum fuit in usu) scilicet ad penetrationem. Alij miscent aquę iuleb rosatum vel violatum, aut conseruas aliquas (cuiusmodi est quod saccharum rosatum, vel violatum uel boraginatum, vocant) maceratas in aqua & postea colant & exhibent. Ægyptij, Arabesq; parant ad sitim restinguendam ex aqua Nili fluminis, saccharo & modico succi limonis potum gustui iucundissimum, quem sarbet appellant. in malignis febribus pestilentibusque fructus berberis maturos siccatos in aqua macerant per plures horas, mox aquam percolant, additoque saccharo in ea quantitate, qua aciditas berberorum maximè refringatur, seruant ad potum. Nos in ijs locis aliquando febre vexati pestilente, quantum suauitatis iucunditatisque, habeat huiusmodi potus, summa cum voluptate degustauimus. Nonnulli ad ad sitim demulcendam in ore tenent saccharum candidum vel rosatum, vel violatum, alij radicem glizyrizæ recentem, alij folia lactucæ, alij semina lactucę deuorant, siue melius lac ex ipsis expressum, ex aliqua aqua stillatitia aut ex simplici fontana bibunt. alij semina cucumeris ad sitim demulcendam ore continent. Paulus commendat pilulam in ore contentam, quæ paratur ex seminum cucumeris domestici ʒ.viij. tragaganthę, ʒ.iiij, ex tragagantha albumine oui recentis dissoluta seminibusque tritis simul permistis, pilulæ parantur, quæ in vmbra siccantur. Archigenes salem Indicum, (quo nomine saccharum nostrum intelligit) ore detentum, atque fabæ magnitudine deuoratum commendauit. eadem ferè faciunt ad linguam siccã & squalidam, quam humectabimus aut hydrelęo ex oleo dulcissimo, vel aqua tepida in qua decoctum sit semen lini, vel cytoniorum, vel altheæ, vel maluę, vel radices itidem altheæ. mox abluta lingua, sæpius detergenda erit panno lineo aspero, vel cochleari argento. Aurelianus ait, linguam spongia aqua calida imbuta esse abstergendam & humectandam. Celsus ex penicillo è carpto aqua calida imbuto fouet linguam, mox vngit melle, & rosaceo oleo. in vsu est apud iuniores sæpius linguam illiniri mucagine à seminibus cytoniorum, altheæ, aut psyllij maceratis in aqua dulci, expressa. sed age medicamenta alia prosequamur, quæ faciunt ad reliquos adstrictos affectus, primo ab icterico calore principium facientes.

In lib 2 cap. 54.

De medicamentis ad ictericum calorem, ad inquietudinem, ad nauseam, ad singultum, ad aluum atque ad vrinam adstrictum. Cap. VIII.

IN febribus corpora ęgrotantium sæpe calore flauo, & aliquando nigro vitiantur, quem affectum alij morbum regium, alij icterum, & alij arcuatum appellant: fit verò hæc passio vbi bilis aut melancholicus humor sanguini mixtus in cutem erumpit, ipsamque suo colore inficit. Erumpit verò aliquando, cum non aut recipiatur in propria vasa, aut cum per proprios ductus viasue commode non expurgatur, quod aut vijs ab humoribus obstructis, aut propter aliquam vel inflammationem, vel tumorem in hepate, vel in liene constitutum, fieri solet. Aliquando autem in febribus natura critice noxium humorem ad cutem expellente efficitur, qui à priore distinguitur, quoniam in critica icteritia vrinæ non sunt ictericorum modo coloratæ, croceo quippè colore tingentes, neque feces albæ deijciuntur, neque hypochondria tensa sunt. De quo affectu agimus nunc, qui etsi critice in corporibus fiat, tamen cum vel propter crassitiem vel lentorem biliosi humoris diu duret, neque citò resoluatur, videtur quadantenus ad ipsius curationem medicum mouere. de illo, qui fit ex causa morbifica aliàs

agemus

agemus, nunc de illius curatione agentes, dicimus, laxantia per exterius maximè conuenire, quæ internos meatus rarefaciant, humorem extenuent, detergant, ſudoremque moueant: prouocato enim ſudore planè in cute color ictericus digeritur. Oculis conueniunt fotus ex aqua temperate calida vel ſimplici, vel in qua ebullierit chamæmelum, vel altheæ folia, vel radix, vel ſemen lini, & fęnugręci. balnea aquę dulcis calida erunt aptiſſima; addimus nos ſudorifica omnia tum interna tum maximè externa, pręſertim ſi ſudor calore humido moueatur. hoc quidem præſidio hic affectus planè, citoque finitur. Aliquando febricitantes inquieti & anxij redduntur vſque adeo, vt ipſis medici ſuccurrere debeant; ſi id fiat, quod ab ęſtuoſo vel à maligno calore nimium ſpiritus reſoluantur, virtusque ita collabatur vt paſſio laxa fiat, & idoneis cibis illis erit occurrendum, & quandoque concedendo vinum ogligophoron odoratum, ni adfuerint, quę prohibeant. hinc medici vſum aliquando in ipſis refrigerantium meatusque denſantium laudarunt. de his verò paulo poſt, cum de ſyncopes curatione ſermonem inſtituerimus, agemus. nunc ad eam inquietationem, quæ adſtrictus eſt affectus, nimirum quæ à lęſo ſtomacho aut à cibis, aut ab humore os eius tenente fit. etenim quandoque cibus intempeſtiuus, aut tardius aſſumptus inquietationem facit, cui occurrimus cibum idoneum debito tempore exhibentes, vel ſi quam par ſit multus exhibitus eum faciat affectum, minuendus erit. vbi verò ab humore os ſtomachi vexante fiat, cuius ſymptomatis ſignum erit nauſea, vomitus medicamentis laxatorijs ſcilicet decocto altheæ, fænugręci ex aqua dulci parato copioſe exhibito actu calido ſeu tepido mouendus erit. ad id etiam iura parui pulli gallinacei aquoſi maxime conuenient, vel ex carne hædina aut vitulina parata. Clyſteres etiam erunt vtiles, quibus venter moueatur, aut caſſia, cum tamarindo ad geminas drachmas aſſumpta cum ſaccharo idem pręſtabit, aut ſyrupus roſaceus ſoluens ad geminam vnciam. Quibus etiam medicamentis nauſeabundi vti debebunt. ſingultus quoque, qui adſtrictus itidem eſt affectus, quippè, qui vel ab humoris copia vel moleſta qualitate fit, ijſdem medicamentis tollitur, ſcilicet ſi fieri poteſt, vt vomitu humor expurgetur, hoc erit ex præcipuis pręſidijs ad hunc affectum tollendum. decocta item ex aqua in qua malua, aut althea, ſuncus ebullierint, erunt vtilia, vel his vtiliora iura pinguia gallinarum paruarum vel carnis hædinæ, vel vitulinę abſque ſale æſtimanda erunt; aliquando etiam hydrelęum calidum ex oleo dulci amygdalino plurimum conducit epotum. Ad aluum verò adſtrictam conuenient iura pinguia tum carnium tum piſcium, non minus decoctum ex paſſulis, prunis, ſebeſtenis, maluarum folijs, mercurialis, betæ, & ſimilium. aut geminæ drachmæ vel tres floris caſſiæ cum ſaccharo candido vel cum pulpa tamarindorum ad drachmas itidem duas cum ſaccharo. non miuus vtile erit ſerum lactis ad libras tres cum cochleare mellis, vel cum ſyrupi roſati laxatiui duabus vncijs; clyſteres cæteris alijs præſidijs laxatorijs meritò præferuntur, quod nedum ſtomachum offendant, atquinimo ipſum vel etiam ab humoribus grauatum ſubleuent. ad hoc ſunt accommodatiſſimi, qui parantur ex decocto maluarum, altheæ, betæ, mercurialis, fænugręci, ad libram, & ex oleo dulci communi, aut amygdalino, vel chamæmelino ad vncias quatuor, ex ſaccharoque rubro vel ex melle ad vnc. ii. cum ſale trito ad geminas drachmas: his addimus balanos (vulgus vocat ſuppoſitoria) quæ verò ex ipſis ad hunc vſum conuenient, ſunt radix betæ vel altheę vel maluæ, vel cucumeris ſylueſtris ſub cineribus incalefacta, oleo illita cum modico ſalis, atque indita: vel conficiuntur ex melle cocto cum ſale, vel nitro. quod ſi efficaciores deſiderentur, poterit permiſceri melli modicum laxatorij purgantis, vt (exempli gratia) ſi acceperimus mellis vnc. ij, ſalis ʒ. i. trochiſcorum alhandal vel ſcamonij, vel elaterij, vel agarici, vel centauri minoris pulueriʒati,

vel turpeti, vel hermodactiloni, vel similium scrup. ij. Ad suppressam verò vrinam vtimur internis atque externis medicamentis. ex internis datur aqua radicum eryngij stillatitia, vel fabarum, vel radicum anonidis ad vncias quatuor, aut ex vino albo dantur semina erysimi ad geminas drachmas, tenuissime trita. longe plura in quarto libro ad hoc propositum facientia scripsimus, atque in xi scripturi sumus. Ex internis sunt balnea aquæ dulcis temperate calidæ, in qua ebullierit malua, althea, chamæmelum, perdicium. vel fotus ex ijsdem parati, atque inferius scilicet pubi, totoque abdomini adhibiti: inunctiones ex oleo amygdalino dulci, irino, lilino, atq; omnium maxime chamæmelino, & ex eo quod ex scorpionibus paratur, maximè vsui erunt. frigunt nonnulli in sartagine ex oleo chamæmelino, vel amygdalino dulci folia perdicij, vel flores chamæmeli, & calidos imponunt. Non spernendus erit quoque vsus lactis seminum melonis, cucumeris, altheæ, maluarum, atque portulacę, hoc enim lac solet mouere vrinam. sed qui plura desiderant, ad vndecimum librum remittimus. Quandoque vrina cum ardore & mordicatione exit, summa profectò cum ęgrotantiū molestia, cui medebitur decoctū maluarū vel altheæ, vel fructuū solani vesicarij calidū ad vncias quatuor ante cibū epotū cū saccharo candido, uel decoctum glyzirizę recentis cū saccharo cādido dabitur. si vero exhibetur flos cassiæ cathar ticæ (Abissinæ vocatæ, nimirū eius, quæ corticē rubrū habet, hæc enim cæteris ad hosce affectus pręferri meritò debebit) ad vnciā cū semidrachma succi glyzirizæ, & saccharo candido, plurimū cōmodi illis afferemus. At his symptomatis febriū cōsideratis, quę genere adstrictorū affectuum comprehenduntur, restat, vt illorū quoque symptomata & cognoscamus, & tollamus, quæ ad laxum referuntur.

De medicamentis, ad vigiliam, ad sincopen, atque ad hæmorrhagiam sanguinis. Cap. IX.

De vigilia præternaturali in febricitantibus compescenda nunc quoque agimus, quam in primis, cum somno soporiue, qui adstrictus affectus est, sit contraria, meritò laxum affectum esse dicemus, neque hoc profectò iniuria, etsi videatur & à dolore, & à calore concitari, non tamen perseuerat, nisi capitis humidum plurimum absumatur, vnde medici omnes dixerunt, vigiliarum siccitatem, atque somni humiditatem esse propriam, quasi hic ab humiditate, & vigilia à siccitate semper fiat. Itaque medicamenta ad somnum excitandum adstricti generis esse oportebit. Cuiusmodi sunt potestate frigida, meatus densantia & replentia. actu tamen tepida adhibenda erunt, nimirum, vt à calore citius actuentur, intusque vehantur. De internis verò, quæ ad conciliandum somnum per os assumuntur, sunt aquæ stillatiæ lactucæ, solani, portulacæ, sunci, aizoi, & similium, quæ dantur actu moderate calidæ ab vncijs duabus ad vncias quatuor. sunt etiam emulsiones seminum, melonis, cucumeris, cucurbitæ, portulacæ, lactucę, endiuiæ, sed omnium maximè seminum papauerum alborum. hoc medicamentum est admodum familiare, exhibetur lac ex aqua hordeacea aut ex iure pulli aquoso ad vncias quatuor, à cæna post horam, vel paulo post. efficacius erit, si ex aqua lactucæ vel solani lac seminum papauerum alborum exhibeatur. Ægyptij & Arabes fuere in vsu medicamentorum somniferorum admodum audaces, siquidem dabant per os opium erui magnitudine quantitateue vel per se solum à cęna, vel ex aqua lactucæ. alij myrrham ex eadem aqua, ad fabæ magnitudinem, dissolutam exhibent. Alij hoc compositum habuerunt satis familiare, scilicet, quod accipit, meconij ʒ.i, styracis, myrrhæ an. itidem ʒ.i. ex melle massam conficiunt, dantque trium eruorum magnitudinem

tudinem

tudinem dormituris . verumenimverò ab horum vſu, modo neceſſitas ſumma
non vrgeat, abſtinendum erit, quoniam, vt recte Aurelianus animaduertit,
ex horum quidem vſu homines vigiles facile ad lethargicum ſomnum deducun-
tur. Vnde mitiorum vſus erit perpetuo obſeruandus, nimirum quo ad ſom-
num naturalem ægroti reducantur. Ex externis accommodatiſſimum erit aquæ
dulcis fluuiatilis tepidæ ex alto cadentis ad ſuturam coronalem ſtillicidium. hoc
ſolo præſidio ſcimus multos vigiles in ſomnum naturalem fuiſſe reſtitutos. ad-
dimus vulgo oxyrrhodina vocata, quæ parantur ex aquis vel ſuccis portulacæ,
roſarum, lactucæ, ſunci, ſemperuiui, ſolani, & ſimilium. & ex oleis, vel roſa-
ceo, vel violaceo, vel nenupharino, vel ex ſeminibus papauerum alborum,
cum modico aceti, vel ſucci citri vel limonis ad penetrationem. (exempli gratia)
parabitur oxyrrhodinum, ex aquæ roſaceæ, ſucci lactucæ an. vnc. i. olei roſati
vnc. ii. aceti albi unc. 5. Miſce, & tepidum fronti, & temporibus linea petia exce-
ptum adhibeatur, inungunt etiam à cæna dormituris tempora unguento po-
puleone uocato in oleo nenupharino diſſoluto, tepido. hoc erit etiam ualde uti-
le. Accipe olei de ſem. papauer. alborum unc. 15. unguenti populeonis unc. i.
ouorum albumina duo ex aqua prius conquaſſata & deſpumata, lactis muliebris
unc. 5. Miſce & tepidum fronti, & temporibus adhibeto. ſonus aquæ ex alto
cadentis, atque illius murmur ſomnum conciliare ſolet. lotiones item ad pedes
poſt cænam erunt utiles ex aqua dulci tepida, in qua chamæmelum, lactucæ fo-
lia, uitis germina, uel capita papauer. alborum ebullierint. ſi inſuper eadem ho-
ra propinaueris lac ſeminum papauer. alborum ex aqua lactucæ (uti nuperri-
me dictum eſt) efficacius, atque tutius ſomnum procurabis. Verum aliquan-
do uigilia eſt morbus adſtrictus, utpotè cum à ſanguine, vel à bile in capite uel
à calidis uaporibus ab infernis partibus delatis uigiles redduntur, quæ uigilia
comitem habebit delirium, quo adſtrictus eſſe morbus dignoſcetur. unde ad eam
tollendam ſanguinis uacuatio à cruribus ſcarificatis, uel ab hæmorrhoidibus ad-
hibitis hirudinibus, aut dorſo & collo adhibitis cucurbitulis cum ſcarificatione,
& tandem etiam ſanguine à venis capitis euacuato, ſcilicet à uenis poſt aures ap-
poſitis hyrudinibus, aut à uena frontis, ſed de hac ipſa in poſtremo libro agemus.
At ad ſincopen nunc accedimus, quæ omnium conſenſu eſt præceps virium om-
nium lapſus præſertimque uitalium, ἔυλυσις eſt leue animi deliquiũ, λειποψυχία,
& λειποτιμια, maius & grauius, non tamen quod ad ſudorem uſque accedat,
hoc enim ſyncopes eſt proprium, atque etiam refrigeratio. ſiquidem in ijs, qui
ſincope tenentur, nullus ferè pulſus, atque reſpiratio apparet, omniſque ſenſus
& motus ſublatus eſt, in facie pallor, extrema algent, & ſudant, ſeu madent, in
ipſiſque ipſiſſima mortis imago conſpicitur. Fit uerò hic affectus eo toto immo-
deratius profluente in quo uires ſubſiſtunt, uel ſit calor innatus inſitusque, uel
humor primogenius ſolidarum partium cordis. itaque à quocunque calidum
innatum, humoremque ſubſtantificum primigeniumue diſſipante exoluenteque
ſyncope cauſam habebit. lipothymiam dicunt fieri, ubi ſpiritus uitales quocun-
que modo, uel diſſipatione, uel ſuffocatione, uel corruptione, uel alteratione (ut
aiunt) plurimum exhalant, atque deficiunt, ſincopen uero, ubi etiam natiuum
humidum à ſolidis partibus (facultate uſque adeo extincta, ut partes proprium
humidum continere nequeant) immoderatius apertis meatibus effluat: unde
extremæ partes, ferè extincto aut retracto calore, algent, extinctaque partium
ſolidarum facultate contentrice, humido profluente, ſudant, madentue. Quis
uerò erit, qui ſyncopen haud laxum morbum eſſe fateatur? Neq; eſt, quod innu-
meræ ſint (ut dogmatici docent) occaſiones, à quibus corpora in ſincopen labun-
tur, tamen natura eſſentiaue iſtius affectus tota laxa eſt, à qua præſidia adſtrin- Gal. 1. ad Glauc. cap. 14.
gentia, denſantia ſeu cohibentia dicta maximè indicantur, nimirum ut prohi-
beatur,

simulque & cali-
beatur, quo minus totus calor natiuus exhalet, atque profluat,
dum innatum. Vnde frigida aqua asperguntur syncope detenti. nares ipsorum
comprehenduntur, ipsisque naribus odorata offerunt, vt acetum rosatum, aqua
stillatitia rosarum, myrtus, atque alij odores roborantes, vinum aromaticum
olfactu recreat vires, si verò aperte hunc affectum subsecutum esse profluuium
vel sanguinis vel excrementorum cognoscatur, cohibere illas fluxiones simul
debebimus. præterea vinculis dolorosis deligamus artus, perfricamus asperis
pannis, aliquando vinum odoratum cum aqua concedimus, vel bucellam pa-
nis in eo tinctam offerimus, vel eandem succo granatorum acidorum imbutam si
immodica inedia præcesserit. dandum & vinum erit (modo non sit quod prohi-
beat, scilicet, aut vehemens adsit capitis dolor, aut viscus fuerit aliquod inflam-
matum, aut mentem turbans aliquis affectus, vel febris ardens adprime mali-
gna sit) & iuscula pinguia pullorum gallinaceorum copiosius erunt offerenda,
vel cremor ptisanæ, vel hydromeli. Macellarius Campi sancti Petri cum in qua-
dragesimæ hebdomada sancta duos integros dies ieiunasset, in syncopen exitia-
lem incidit, ad quem accersitus, cum os clausum dentibus teneret, instrumento
ferreo ore adaperto, cum nihil aliud adesset, paulatim vinum aromaticum de-
glutiendum dabatur, & mox ius pulli gallinacei, quod cum multis vicibus co-
piosum illi fuisset exhibitum, confertim vomitu excitato vomuit complura, quæ
omnino & calore & substantia viscum Damascenum æmulabantur, quo statim
conualuit. itaque primo incipiente syncope, frigida aspergenda, præsertim si im-
modicum sanguinis vel excrementorum profluuium sequatur, aut caloris æstum,
aut longiorem moram in calido balneo, vel ex immodica vel ira, vel gaudio vel
risu fiat. odorata erunt offerenda, nares tractandæ, & postea artus deligandi,
fricandique erunt etiam asperis pannis, ad hoc, vt calor retractus attrahatur, si
enim suapte natura fortis sit intus roboratus ad extimas erumpit, si debilis verò
sit, vnde timor sit, ne extinguatur, frictionibus, & ligaturis & huiusmodi alijs
erit attrahendus ad extimas partes. At de horum affectuum curatione aliàs
accuratius tractabimus.

De profluuio sanguinis, de sudore, de vomitu, ventrisq; fluxu atque de vrina immoderatius profluente, cohibendis. Cap. X.

SI sanguis profluat vel ex naribus, vel ex ore, vel ex vesica, vel ex ventre vel
ex hęmorrhoidibus, vel denique ex vtero, videndum erit, si critice exeat, vel
symptomatice: critice ipsum emanare cognoscimus, vbi iam concocto morbo
apparuerit, scilicet iam conspectis signis coctionis in vrinis atque in alijs excre-
mentis, à quo febris aut omnino tollitur, aut maxima ex parte, symptomataq;
leuantur, quam (licet immodica videatur sanguinis euacuatio) ęgrotante facile
ferunt. Nos aliàs in nobismetipsis sanguinis hæmorrhagiam ex ore in qua vltra
quinque libras sanguinis profluxerat, criticam fuisse febremque quartanam, quæ
multos menses perdurauerat, iudicasse, eo argumento cognouimus, quoniam fa-
cile eam tulimus, atque molestissima siti, à qua antea semper exarsimus, fuimus
liberati, vnàque & febris postea ex toto sublata fuerit. itaque si critica fluxio fit,
erit permittenda, quinimo si imperfecta videatur, eam nos augere oportebit
præsidijs laxatorijs, scilicet, aut lauacris, aut balneis, aut suffitibus laxatorijs.
Vbi verò sanguis immoderatius emanauerit, in morbo crudo, à quo neque mor-
bus alleuiatur, ægerrimeque ægrotus eam vacuationem, tulerit, ne in sincopen
corpus

corpus delabatur, statim medicamentis adstrictorijs fluxio erit cohibenda. extrema valide ligantur, aqua frigida cum aceto misto aspergatur frons & tota facies, fronti temporibusque densantia emplastra adhibeantur, cataplasmata scilicet ex bolo armenio, vel ex sanguine draconis, vel ex gypso, & ex albumine oui, vel cum succo plātaginis, equiseti, rubi, mali granati, aut cum similibus alijs. de his verò singulis morbis profluētibus laxisue posterius accurate acturi sumus, scilicet pusteaquam curationem singulorum omnium morborum adstrictorum absoluerimus. Pauca ad hæc eadem symptomata nobis hic dixisse sat erit, quando ibi ex professo de ijsdem accuratius denuo acturi simus. Eodem itidem modo immoderati sudores, maximeque non ex natura, sed ex ui morbi erumpentes, adstrictorijs opus habent. Quomodo verò & sudores & aliæ singulę excretiones criticæ, idest, iuuantes, deprehendantur à symptomaticis distinctæ, nos in libris de præsagienda vita & morte ægrotantium abhinc annos plures euulgatis, satis congrue tradidimus. Itaque ad sudores cohibendos, cutis meatus (vt & Gal. docet) erunt adstringendi. In ipsis itaque erunt leuanda operimenta, aereque frigido ægroti erunt recreandi, somnus multus hoc negotium iuuabit, puluereque rerum adstringentium scilicet myrti, rosarum, equiseti, corticum granatorum, & similium corpus aspergatur, vel facies posca frigida itidem aspergenda, vel frigida aqua. cibus siccusque humidus sit oportet, & vinum nigrum adstringens si morbus ipsum permittat. Ad vomitum verò assiduum, ex quo sæpius ęgroti cibum vllum continere nequeunt, ijsdem adstringentibus cum per os deuoratis, tum exterius stomacho admotis vtendum erit. quæ ex simplicibus erunt fomenta ex vino nigro austero spongia excepta atque apposita & maxime si vinum fuerit alteratū, gallis tritis vel acacia orientali, vel hypocistide, vel balaustio, vel rosis, vel absinthio, vel similibus alijs. cataplasmatis modo apposita efficax est pulpa cytonij, in aceto decocta, cum puluere acaciæ, balaustiorum, mastiches, vel gūmi Arabici dabitur ēt per os mica panis tosta, vino nigro austero imbuta, vel ex vino granatorum, vel ex succo cytoniorum. iuuabit itidem efficaciter, si acaciæ orientalis, vel hypocistidis, vel mespili immaturi siccati puluerizati, vel myrtyllorum drachma trita ex vino ante cibum per aliquot horas exhibeatur. Quomodo verò venter laxus & profluens cohibeatur, & vrinæ profluuium itidem tollatur, posterius (vti dictum est) docebimus. Ad aluum cohibendam eadem vtilia erunt, quæ & vomitum cohibere firmareq; apta nata sunt, externa toti ventri admouebuntur, clysteres adstringentes ex decocto foliorum, vel florum, vel succi acaciæ Ægyptiæ, vel rubi, vel balaustiorum, vel gallarum, vel nucum cypressi, aut equiseti, aut prunorum syluestrium, vel aliorum similium adstringentium, & ex succis conueniet succus plantaginis, vel equiseti, vel menthæ, vel similium. & ex oleis, rosaceum omphacinum, myrtinum atque melinum. Ad vrinam verò profluentem firmandam sudor copiosus ad diuertendam materiam à vesica erit maxime opportunus: præterea, præter epithemata, cataplasmataque & vnguenta cum refrigerantia tum adstringentia, maxime opportunus erit vsus aquæ ferratæ, atque illius in qua ebullierint folia plantaginis, solani, equiseti, rubi, poligoni, & fructus adstringentes, cuiusmodi sunt rhibes, oxiacanthæ, pruna item syluestria, pyra syluestria, mespilus saronia siccus, setoniaque immaturus & similes alij fructus adstringentes.

In lib.7. cap.2. In 1. ad Glauc. cap.14.

De dolore

De dolore oris ventriculi, quem cardiagliam Græci vocant, quod ſymptoma ſolet eſſe familiare in febribus bilioſis intermittentibus, potiſsimumq; in tertianis atque ſemitertianis. Caput XI.

SOlet in febribus tertianis, ac ſemitertianis vocatis familiarius dolor in ore ventriculi excitari, vel angor quidam cum anxietate, nauſea, & vomitu bilioſorum acrium excrementorum; à quo ægroti ſubleuantur. & plerunque fit, vt acceſſiones hoc ſymptomate inuadant, & nunquam finiantur, niſi multa copia eorundem acrium bilioſorum excrementorum fuerit per vomitum excreta & quandoque etiam per ventrem. Quo apparet hunc affectum (quem cardiagliam Græci appellarunt) cum cholera vocata paſſione maximè conuenire. de quo affectu accuratius agemus in vltimo libro in capite de cholera. Fit cardiaglia (vt dictũ eſt) familiarius in febribus tertianis & ſemitertianis, quæ in æſtiuis caloribus vagantur. Quarum proprium hoc ſymptoma eſſe videtur, quod nimirum humores febrem facientes ad ſtomachum è venoſo genere confluant, atque criticam excretionem faciant, febriſque acceſſionem finiant. De hoc affectu pauca hic obiter perſtrinximus, quod accuratius à nobis agendum ſit in vltimo libro iſtius operis, in quo de morborum mixtorum ex laxo & ex adſtricto curatione ſermonem inſtituemus. Hoc vnum dicemus, hunc affectum maiori ex parte eſſe adſtrictum, licet aliquando ſimul etiam in ipſo laxa paſſio ita vrgeat, vt & in magnos angores & faſtidia, & in ſincopen etiam exitialem non raro ægroti labantur. Omnes quidem medici principio laxatorijs vtuntur, vomitorijſque præſertim, vt vomitiones facilitentur. Vnde alij exhibent aquam ſimplicẽ calidam, aut hordeaceam, aut cũ althea, vel fęnugreco decoctam, aliquando modicũ vel aceti vel ſyrupi acetoſi permiſcentes. Alij ius pulli parui ſine ſale cum ſyrupo acetoſo, & alij hydrelæum calidum, alijque oleum dulce calidum vel amygdalinum propinant, exterius etiam ad cardiogmum compeſcendum inungunt os ventriculi oleo amygdalino, aut chamæmelino, aut roſaceo calido. & plęrique ſtomachum laxari, quam adſtringi oportere ad facilitandam humoris excretionem meritò exiſtimarunt.

Finis Libri Sexti.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER SEPTIMVS.

De phlegmonis internis adstrictorum morborum genere comprehensis esse agendum, & primum partes corporis, quæ solent eo morbo tentari, in medium afferuntur. Cap. I.

EX morbis adstrictis, post febres, phlegmonæ succedunt tractandæ, cum ipsas etiam adstrictos affectus esse neminem lateat. Ab internis verò exordiemur, de quibus in hoc libro agemus, & postea de externis. Sed priusquam singularum partium inflammatarum curationem tractemus, quædam vniuersalia primum considerabimus, maximè ad inflammationum, phlegmonumue notitiā facientia. primū (quod plurimum ad propositum nostrum nostrumque ad institutum faciet) nos particulatim omnium partium inflammatarum notitiam medicinæ studiosis trademus. Quam profecto cognitionem pauci vel nulli hactenus exacte tradidisse visi sunt, præsertimque earum, quę in partibus sensus expertibus fieri solent. nulli (vt animaduertimus) de his exacte scripserunt. Præstabit tamen prius quam rem hanc parcius complectamur, vt in primis partes omnes nostri corporis quæ inflammari solent, probè cognoscamus: & postea, quid sit phlegmone, quotuplex sit, & à quibus causis oboriatur, dicamus. atque tertio de signis, quibus interna viscera inflammata nobis innotescunt, accuratius agamus. Quibus præmissis, de singularum inflammationum curatione sermonem habebimus. Nunc ad partes corporis cognoscendas accedamus, quæ phlegmonis deprehendi, & vexari solent. Quarum, vt à capite exordiamur, prima erit cerebrum, eiusque membranæ, quæ sæpius inflammationibus peruaduntur, cuiusmodi est phrenitis, & lethargus; aurium quoque internę partes & oris maximeq; glandulæ siue tonsillæ vocatæ, sæpe phlegmone vexari solent, non minus quam gula, guttur, cordis pericardium, pulmones, pleura membrana, musculi intercostales dicti, diaphragma, stomachus, eiusque os, pancreas, mesenterium, seu mesereum, & mesocolon, omentum siue epiploon, peritonæum, hepar, lien, vena porta, uena caua, & reliquæ uenæ, & arteriæ; intestina quoque, quorum ileon vocatum exitiali phlegmoni est obnoxium; uasa vretera, renes, vesica, atq; uterus sępe itidem phlegmone uexari solent. Phlegmonum uerò quædam proprijs nominibus uocantur, ut phrenitis, lethargus, angina, pleuritis, peripneumonia: quædam à partibus inflammatis dicuntur, ut aurium inflammatio, faucium, uuæ, tonsillarum, æsophagidiaphragmatis, musculorum intercostalium, pleuræ membranæ (unde Græcis pleuritis) stomachi, hepatis atque aliarum nuperrime dictarum partium. sed hisce propositis, nunc ad ipsarum inflammationum cognitionem descendamus. Itaque in primis quid sit phlegmone inflam-

Galen in lib. 13. meth. med. c. 1.
Galen in 2. ad Glauc. cap. 1.

Gal. in de diffi. cult. resp. cap. 1.

Galen. 13 meth. cap. 2.
cap. 9.

Iuli. de respira. & intemp. cap. 3.

matioue dicemus, quotuplicisque sit differentię, tertio ipsarum generationis notitiam complectemur, atque demum de ijs dignoscendis accurate agemus.

Quid phlegmone sit, & quibus differentijs interstinguatur, quomodoque generetur. Cap. II.

Gal in 1. prog. com. 27.
In 1. ad Glauc. cap. 15.

EX affectibus nostri corporis, quem Græci φλεγμωνην, Latini inflammationem appellarunt, esse affectum calidum & siccum, quo qui uexantur, ueluti peruri, succendi, ignirique ab antiquioribus medicis proditum sit non est, medicorum qui ignoret. Phlegmonę autem (inquit Galenus) id est inflammationes, à ueteribus uocabantur, quæ sunt ueluti phlogoseis, idest inflamina uel incensiones: à iunioribus autem non omnes, neq; enim herpetas, neq; erysipelatas neq; tale aliquid inflammationibus annumerant, sed uni tantum affectui ex calidis, qui fit cum tumore duro, atque dolore pulsatili, hoc nomen accommodant. ex quibus per inflammatinoem, duplicem affectum antiquos intellexisse constat, scilicet unum calidum & siccum morbum absque ullo humore concitatum, quem Græci φλογωσαν appellarunt, qui nihil aliud erit, quam simplex intemperies ignea, qua partes corporis ueluti peruri, atque igniri uidentur: atque alterum esse eundem affectum cum humoris præsentia, quem proprie Græci phlegmonen meritò dixerunt. huncque ab altero quippè à phlogosi distingui, quod cum tumore, doloreque pulsatorio fiat: atque hæc est prima inflammationis differentia, secundum quam, hanc quidem humidam, hanc verò siccam esse contingit, humidam quidem, quæ ex calida fluxione membrum occupante contingit: siccam verò, quando nullo humore influente calor naturalis ignescit. Hanc etiam veluti alicuius partis quandam particularem febrem esse deprehenditur, morbusque est plane simplex, atque immaterialis. Phlegmone verò & ipsa calidus quidem affectus est, cum tumore atque dolore, aliquando pulsatorio, non tamen semper, vel ipsa tumor est, calidus, dolorosus. Hæ verò phlegmonę, quod ex humoris fluxione fiant, varijs quoque ex humorum varietate differentijs mutuo interstinguuntur, quando aliæ ex simplici puroque sanguine fiant, quæ idcirco proprię sunt, & simpliciter phlegmonæ dicuntur, ab alijs sanguineæ itidem ab humore vocatæ: aliæ biliosæ, vt vera cum phrenitis, tum pleuritis est: alięque vt herpetes, erysipelata. Quædam verò ex sanguine impense calido & crasso fiunt, quas carbunculos medici appellant. quædam verò non ex simplici sanguine, at alijs humoribus mixto generantur. & phlegmonæ vocantur ab humore, qui sanguini mixtus fuerit, vnde si ex sanguine cum bilis mixtione inflammatio excitetur, phlegmone, siue inflammatio erysipelatodes dicitur, & quæ ex pituitæ mixtione oedematodes. Itaque phlegmonæ omnes ita à iunioribus medicis vocatæ (quando, vti dictum est, inflammationem phlogosin Græcis dictam, non Hippocrates solum, sed omnes ferè alij, qui ante Erasistratum fuerunt, phlegmonen nominarint) calidi tumores sunt, cum calore præternaturali, & dolore, & quandoque etiam cum rubore, quod in externis facile comprehenditur. Rubescit verò vbi ex sanguine vel simplici, uel impense calido & crasso fit. flauescit in erysipelate & phlegmone erysipelatode; nigrescit, si ex sanguine permixto melancholico humori; & albescit, si ex pituita, vti est phlegmone oedematodes. Omnis uerò phlegmone ex humoris fluxione generatur, quæ fluxio fit ad partes corporis imbecilliores, debilioresue, ex partibus robustioribus humorem demandantibus, scilicet partibus vel ab humoris qualitate molesta aut à quantitate ad protrudendum humorem concitatis, Quomodo verò phlegmone ab eo confluxu humoris fiat, hisce verbis Galenus nobis expressit, dicens: Quippè calida fluxio vbi in

Galen in lib. 13. meth. med. c 1.
Galen. in 2. ad Glauc. cap. 1.
Gal. in de difficult. resp. cap. 5.
Galen. 13. meth. cap. 2. cap. 9.
In li. de inequali intemp. cap. 3.

» musculum procubuit, primum maiores arteriæ venæque opplentur ac distendun» tur, ab ijs minores, atque ita res procedit donec ad minimas sit peruentum. In » ijs vbi ualenter impacta fluxio est, nec amplius contineri potest, partim eius per » ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras transmittitur, tum verò spacia ipsa » vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. sic omnia ex humore » omnique ex parte incalescunt, ac perfunduntur. ea sunt, nerui, ligamenta, mem» branæ, caro ipsa: Anteque hæc arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ, & præ» ter cætera vario dolore afficiuntur. Quippè interius à fluxione, tum excalefiunt, » tum distenduntur ac diuelluntur. Exterius non modo excalefiunt, sed etiam pre» muntur, ac degrauantur. Sanguine igitur optimo, si de vera phlegmone loqua» mur (ait itidem Galenus) ac mediocrem crassitudinem habente ad particulam » aliquam vniuersim fluente, atque ob multitudinem conculcato, vehemens dolor » arripit hominem nisi membrum sensum omnino hebetem habuerit: pulsusque in » profundo molestus accidit, tendique omnia, ac contundi membrum apparet, & » vehementem calorem persentit, adeo, vt comburi videatur, & refrigerari deside» ret. talisque rubor per summa viget, qualis ex balneis aduenit, aut ex igne aut » quouis alio modo calefactis. Atque hæc est phlegmonum generatio. Variæ verò sunt, ex vario humore, vel simplici vel mixto, tum ex varijs partibus, quæ inflammantur. hactenus quid phlegmone sit, ostendimus, quotuplex sit, atque quomodo in qualibet parte corporis generatur, nunc superest, vt de ipsius cognitione agamus.

In 2. libro ad Glaucun. cap. 1.

De phlegmonum cognitione in communi, & primum dephlogœsis internæ cognoscendæ signis. Cap. III.

CVm dixerimus phlegmonum nomine duo deprehendi, quippè flammeum affectum, calidum nempe & siccum simplicissimum absque vlla præsentia humoris quem Græci φλογωσιν appellarunt, atque alterum affectum sanè calidum cum tumore. Quo nomine nos comprehendi eos omnes affectus volumus qui fiunt à fluxione humorum, vel suapte natura calidorum, cuiusmodi est vera phlegmone, erysipelas, herpes & similes alij. vel etsi natura frigidi sint, qui putredine vel calidorum humorum permixtione incalescunt. De harum igitur phlegmonum cognitione acturi, primo signa proponemus quibus phlogoses internæ nobis innotescant. deinceps, quibus signis nos calidos tumores, qui veræ phlegmonæ sunt, deprehendamus: tertio quomodo internos itidem tumores, quoscunque & abscessus cognoscere possimus, accurate perscrutabimur. Quod igitur ad primum attinet, nimirum, vt phlogœsim in corpore adesse cognoscamus, signa huiusce siccæ phlegmones accurate & proponere & considerare debebimus. Quæ si accendatur in partibus corporis sensu præditis, hæc profectò erunt: scilicet in parte inflammata aderit summum caloris incendium, siue calor intensissimus erit, vnà cum dolore, ab ijs non dissimile, quos igne usti sentiunt. febrisque accendetur ardens continua, ęqualis, colliquans, planè ei, quam patiũtur igne usti, similis. si uiscus internum, quod similem phlegmonen patitur, sit nobile, breui moriuntur, si ignobile & à principibus remotum, diu uiuunt, sed ad tabem deducuntur. Accedit etiam, quod si affecta pars ex principibus sit, perpetuo, ubi uehemens sit inflammatio, aut totum corpus aut saltem extimæ partes refrigerantur, diuque frigidæ manent. Itaque si ex internis partibus caua iecoris pars phlogœsim (exempli gratia) patiatur, necessario aderit intensa caliditas primo in dextro hypochondrio iuxta hepatis regionem, quæ postea etiam uentriculo communicabitur, aderit etiam dolor circa dextrum hypochondrium sub

costis præsertim spurijs, acutus absque vllo tumore sed tractu temporis hypochondrium tenditur. & febris ardens accedet cum siti inextinguibili, & si inflammatio sit vehemens, aderit itidem magnus caloris æstus, atque frigiditas in extremis partibus. Itaque hisce signis haud iniuria, interna inflammatio nobis significabitur. Cæterum si in aliqua parte ex ijs quæ aut nullum sensum, vel ipsum maximè hebetem habent, cuiusmodi sunt pulmones, cerebri substantia, pancreas mesereon, mesocolon, epiploon, siue omentum, & similes partes, phlogosis excitabitur, nullus vel maximè hebes sensus in ea parte & caloris & doloris percipietur, tamen febris accedet lenta hecticis similis, qua corpora colliquantur & contabescunt. & colliquamenta cum in fęcibus tum in vrinis apparent, quod signũ sanè fiet, atque obseruabitur ex inflammatis partibus etiam sensibilibus nõ principibus, si diu inflammatio durauerit. sed transeamus ad phlegmonen, quæ non sola est ignea intemperies, sed habet humorem coniunctum, quum Galenus statuit esse inæqualem intemperiem cum affluxu humoris; vnde necessario hæc cum partis tumore est, atque dolore seu cum tristi quadam sensatione: tumores dolorosos phlegmonum esse proprios ex Hippocrate Galenus tradidit. sed age de signis, ad eas deprehendendas agamus: In partibus externis facile cognoscuntur, cum partibus inflammatis necessariò contingat, vt rubescant (loquimur de vera phlegmone quæ ex puro sanguine fit) tendantur, renitantur, intumescãt, & doleant. Ita vt præter phlogosim partes inflammatæ & dolorem & tumorem necessariò habere debeant. Harum atque aliarum etiam cuiuslibet generis in visceribus ipsorumq; partibus concitatarum, haud facilis erit cognitio, omniumque maximè illarum quæ in partibus aut hebetem sensum aut nullum habentibus, fiunt. Nos verò plurimum laborabimus, vt eas proprijs signis internoscamus. Itaque, vt rem ipsam aggrediamur, in partibus internis phlegmone obsessis, aut dolor sanè manifestus, qui in sensu præditis percipitur, aut aliquis saltem obscurus, & vix apparens, qui aliquando tactu, parte inflammata compressa, deprehenditur. Quod ad ipsum dolorem pertinet, nimirum in partibus sensu præditis, constat varias dolorum species ex varijs partibus excitari ac deprehendi. Namque si phlegmone arterias notatu dignas opprimat, aut partem in qua sint plures arteriæ, sitque notatu digna inflammatio, dolor cum pulsu sentietur, quem meritò pulsatorium omnes appellant, nisi phlegmone transierit ad suppurationem, quando in parte etiam suppurationem habente dolor pulsatorius fiat. si verò membranas phlegmone deprehenderit, dolor si ab humore acuto, punctorius, & si à puro sanguine distendens erit. etiam inflammati nerui, arteriæ atque venę dolorem per longitudinem tensiuum patiuntur. dolor aliquando deprehenditur, veluti palo fixus, qualis in vreteribus atque in renibus apparet. verumenimverò huiusmodi dolores, si inflammatio leuis sit, leues; si fortis, fortes sentientur, præsertimque in partibus maxime sensibilibus, vti est os ventriculi. Obscuros verò nonnunquam phlegmonæ licet sint vehementes in partibus hebetem sensum habentibus concitare solent. Quorum alij graues sunt, cuiusmodi existunt qui pulmones opprimunt, hepar, renes, adenes, lienem, cutem, membranamque cuti substratam. Pulmones nunquam dolore vehementi cruciantur, verum quendam grauitatis sensum, & aliquando extensionem quandam vel ad os pectoris vel ad spinam prouenientem ægrotantes sentire, Galenus tradidit. Aliquando enim si substantia ipsorum inflammationem patiatur, membrana eos circumuoluens grauatur atque distenditur. eodem modo & hepatis carnosa substantia, lienis, renum, adenumque phlegmone grauata fit dolor grauis cum distensione quadam. si verò horum viscerum, præsertimque hepatis, vasa, vel tunica inflammetur, sentiunt dolores acutos. Cæterum ex ijs partibus inflammatis satis aperte dolores, qui oboriuntur, deprehendi circumscribique possunt, at alijs partibus nullo

sensu

In lib. de ineq. intemperie.

In 6. epid. sect. 1. com. 2.

Gal. in 2. de loc. affect. cap. 7.

Gal. in 2. de crisib. cap. 10.

Galen. 2. de loc. affect. cap 7.

Gal. in 2. de loc. affect. cap. 5.

In lib. 4. de loc. affect cap. 8.

sensu aut obscurissimo præditis phlegmone obsessis, etiam notatu digna non nisi magna cum difficultate deprehendi possunt. Atque hinc fit, vt prouincia in hisce partibus (quas alias diximus esse pancreas, epiploon siue omentum, meseræum, mesocolum partes inter musculos ventris interiacentes) phlegmonas, tumores, atque abscessus cognoscendi sit difficillima. Quo medicos alioquin eruditissimos sępius nullam de interna phlegmone, quæ tamen quampiam prædictarum partium tenebat, suspicionem habentes, illa postea ab erumpente vel pure vel sanguine deprehensa, deceptos fuisse, haud mirum est. Ex quibus plerisque creditum est, internas phlegmonas, abscessusque in pancrea, meseræo, mesocolo, & omento neutiquam deprehendi posse. Verum si horum affectuum cognitio quæpiam haberi poterit, ab his quidem & non ab alijs signis assequemur, quod nimirum (licet aperte neque dolor neque tumor vsquam in corpore sentiatur conspicuus) ægroti quendam grauem sensum, aut angustiam, aut pondus in ventre vel in hypochondrijs sentire animaduertant, quem molestum sensum longe manifestius sensu tactus percipiunt & animaduertunt, si digitis accurate totus venter comprimatur, non tamen admodum valide, at leuiter quidem, sensimque ac sensim venter erit comprimendus: præter hoc aderit febris continua, non admodum vehemens, quæ initio horroribus inuasit, & quę etiam plærunq; horrores inordinatos habet, præsertimque, si fluxio renouetur, aut affectus ad suppurationem transeat. adde pulsus inęquales veluti serrantes, non tamen multum duros animaduerti; respiratio verò quadantenus inęqualis atque impedita erit. At de his nunc obiter, quando de singulis nunc longe accuratior à nobis sermo sit futurus. Itaque ex pręmissis constat phlegmonas internas cognosci primo ex doloribus, aut saltem à quodam sensu in parte inflammata molesto, vel grauitatis, vel distensionis vel angustiæ, qui aliquando non nisi viscerum accurata compressione deprehenditur. Secundum signum erit in aliqua parte ventris durities, quę digiti compressu maxime percipitur, de qua auctor Coacorum præsagiorum dixit: » Durities circa ventrem cum dolore in febribus horrificis, ęgro » cibos auersante, & aluo parum soluta, siquidem non expurgantur, ad suppurationem veniunt. Tertium signum ex rigore vel ex horrore assumitur. Phlegmone quidem deprehensi principio rigent, aut horrent, aut refrigerantur, nimirum humore acri aut salso, aut acido à venis protruso sensibiles partes lædente, quo mirum non est, si cum horroribus inordinatis febres quoque accedant. Cuius sanè signi rationem Desiderius Iacotius Medicus olim eruditissimus in Coacorũ prę» sagiorum commentarijs perbelle ita expressit, dicens: Horrificas autem febres » Hippocrates vocat non intermittentes, sed symptomaticas, & phlegmonum in» teriorum proprias. Quibus horror duobus modis superuenire consueuit, vno pro» pter exacerbationem, quam habent, & interdum typum à varia putredine hu» moris, cuius pars in venis continetur, pars extra venas iam collecta est, & intra » abscessum. Vnde Hippoc. in lib. de vict. ratione agens, meminit frigoris pedum. » Altero ratione ipsius phlegmones, idque tripliciter, initio quidem fluxionis ad » interiora, quæ habitum corporis refrigerat. & inæqualis spirituum calorisque » natiui ad viscera contractionis causa est. deinde concepto iam abscessu ad suppu» rationem tendente: quo tempore suppurans vapor per morsum rigorem concitat, » aut ad suppurandum congregatus calor in reliquis membris horrorem parit. Po» stremo saniе effusa, & membranas vellicante. ex quo Hippocrates effecit, horro» rem, qui sine ratione inuadit vnà cum febre, inflammationis interioris notam esse, & suppurationis. Hæc Iacotius: quibus sanè comprehenditur, quomodo rigor atque horror solent esse nota interioris phlegmones. Pulsus quoque inæqualis, vulgo serrans & serrinus ab inæqualitate cum quadam duritie dictus, aliquid vibrationis præseferens, phlegmones interioris indicium confirmabit. Respiratio

In lib. 3. sect. 2. tex 34.

Hipp. in 1. epid. 1. tex. 23.

Gal. de pulsib. ad Tyr. cap. 11.

itidem in omnibus inflammationibus difficilis obseruatur. frequens enim spiritus in ijs semper est, & magnus etiam (nisi dolor vrgeat, teneatq; quampiam ex partibus respirationi seruientibus, tunc enim paruus & creber fit.) Vbi verò phlegmone fuerit, vel in pancrea, vel in mesenteræo, vel in omento vel in adenibus, respiratio quidem cum angustia erit & crebra & non parua. hisce omnibus signis additur febris quoque continua, quasdam exacerbationes habens, at non semper, quoniam nisi humoris ad partem inflammatam fluxio renouetur, neq; ad suppurationem inflammatio venerit, nullus rigor vel horror, ab initio ad finem vsque obseruabitur. atque hæc de phlegmonum cognitione in communi nobis sufficiant, nunc singularum particularem & notitiam & curationem dicemus.

De medicamentis ad phlegmonas internas, & primo de illarum, quæ phlogωses seu inflamina dicuntur, curatione. Cap. IV.

PHlegmonas simplices, quæ in sola caliditate siccitateque partem veluti perurente, inflammanteue constitutę sunt, in corporibus concitari ex Hippocrate ac ex alijs antiquis medicis à nobis nuper demonstratum est, hancque inflammationis speciem Græcos phlogωsim appellauisse. Verumenimuero, huiuscemodi inflammationem rarò exquisitam (nimirum quæ intemperies simplex calida siccaque sit, nullo humoris confluxu accedente) obseruari solet, & tantummodo per initia. loquor de ijs, quæ effatu dignæ sunt. Etenim in his singulis cum pars inflammata & vehementer doleat, & vehementer incaleat, diu absq; humoris fluxione esse non poterit, nam, vt & Galenus docuit, calor atque dolor sunt causæ præcipuæ phlegmonum materialium. siquidem ex dolore atque ex calore humores ad partem inflammatam attrahuntur. vnde phlogosis exquisita si magna vehemensue sit, diu exquisita manere non poterit, nam ex dolore caloreque sanguine attracto tumorosa phlegmone euadet. si verò non magna sit, vel si magna, partes sensu hebetes, vel non sentientes occupet, poterit quidem exquisita & simplex seruari, cum sublato partis sensu humoris fluxio non sit futura. Phlogosis, si quampiam ex nobilibus partibus occupat, vehemensque sit, profectò morbus erit & acutissimus, & maximè periculosus. Ad quem quidem affectum (quod & ipse morbus adstrictus sit magnus & pro curatione laxatoria præsidia indicabit magna) conueniet quamprimum sanguinis euacuatio tanquam magnum laxatorium, aut vena secta, aut scarificatis cruribus, aut adhibitis cum incisione cucurbitulis, antequam verò medici eam moliantur, aluus clystere mollitorio erit laxanda. & sanguinis copia ex viribus, atque ex morbi magnitudine metienda erit. per os conuenient aquæ stillatitiæ ex herbis facultate frigidis, actu tamen calidæ exhibitæ. Dabitur decoctum paratum in aqua ex folijs maluæ, altheæ, violæ, endiuiæ atque ex seminibus itidem maluæ, altheæ, portulacæ, melonis, endiuię & similibus. Nisi febris vehemens sit poterit per os exhiberi actu calidũ lac asininũ, aut equinũ aut deniq; caprinum, camelinũ, si haberi poterit, omnium erit maximè ad hoc negocium accomodatum, dabitur ad vncias quatuor calidum. Balnea aquæ dulcis calidæ erunt vtilia. extimis partibus, si iuxta ipsas subsit phlogosis, vtiliter adhibebuntur fomenta itidem ex decocto altheæ, maluarum, funci, fænugræci, hordei, temperate quidem calida. Epithemata ex simplici aqua tepida, vel ex alterata nuper dictis simplicibus medicamentis. Victus ratio erit humida, potestateque non calefaciens, vt ptisana hordeacea cum lacte seminum melonis & saccharo candido. aut lac ipsum seminum

In lib. 13. meth. med. cap.

maluarum, altheæ, melonis, cucumeris, portulacæ cum modico panis triti dissoluti, saccharoque candido. Potus erit aqua hordeacea, vel stillatitia, cichoreæ, ex folijs vel endiuię, vel boraginis cum modico sacchari, vel iulep, vel syrupi violati, clysteres, nisi aluus sponte laxa sit, saltem alternis diebus mollitorij erunt inijciendi. At ad phlogoses cum tumore, persanandas declinemus. quæ cum plures sint, scilicet, cerebri, cuiusmodi est phrenitis, lethargus, aurium, gulæ, & gutturis, stomachi, hepatis, lienis, intestinorum præsertimque ilei vocati, venarum atque arteriarum effatu dignarum, renum, vesicæ, vteri; pleuræ membranæ & musculorum intercostalium, vt pleuritis, pulmonum peripneumonitis dicta, diaphragmatis, cordisque pericardij: nunc de ijs agamus, quæ cerebrum seu caput occupent.

De phrenitidis curatione. *Cap. V.*

IAm ad phlegmonas accedimus persanandas, quas, cum tumore etiam fiant, meritò inter morbos adstrictos adnumeramus. In quibus tractandis, ab ijs, quę capitis partes vexant, exordiri libuit. Harum verò præcipuæ sunt, quæ cerebrum, ipsiusque membranas occupant, cuiusmodi est phrenitis, lethargus, & phlegmone cerebri, ex Paulo, atque Demelmaoi Ægyptiorum. Quarum quidem nunc medica præsidia tractabimus, à phrenitide exordientes; quam omnes affectum esse intelligunt, in quo φρένα, idest, mentem læsam deprehendunt. Aurelianus putat phrenitim dictam fuisse à difficultate mentis, vt dysuria à difficultate vrinæ. Galenus ait: μαίνεσθαι siquidem, idest insanire omnes homines dicunt eos, qui desipiunt citra febrem; φρενιτίζειν verò, qui cum febre id patiuntur. Quod verò in febris vehementis vigore accidit, appellant & παρακόψαι, & παραχθῆναι, & παραληρῆσαι, & παραφονῆσαι: Phrenitim verò non appellant, nisi febriat ęger & continuè deliret, Quo meritò plærique Dogmaticorum definiunt hunc affectum, quod sit delirium perpetuum cum febre assidua. Erophylus, esse vehementem delirationem cum febre desinentem in breuem interitum tradidit. & Aurelianus inquit esse celerem mentis alienationem cum febre acuta, atque manuum vano errore, vt aliquid suis digitis phrenitici attrectare videantur, quod Græci Crocydismon, siue carphologiam vocant, & paruo pulsu ac denso, siue crebro. Plures quidem notæ ad phrenitidem veram cognoscendam, quæ, vt aiunt omnes, cerebro primario affectu læso oboritur, à medicis animaduertuntur, quibus & cognoscitur, & ab ijs quæ aliunde ab infernis partibus excitantur, distinguitur. Inter has verò (vti dictum est) præcipuæ sunt, delirij, febrisque continuitas. Itaq; omnium medicorum sententia in phrenitide febris est assidua, sed id proprij habere videtur, quod in partibus extimis non ita acuta & euidens deprehenditur. Delirium verò magnum est quandoque ad læsam imaginationem, quandoque ad memoriam, quandoque ad discursum, & nonnunquā ad hasce omnes facultates læsas pertinens, quod & quandoque cum risu, cantu & similibus fit, & quandoque (vt ait Hippocrates) cum studio seu contentione, & nonnunquam cum effreni, ferocique operatione. Plęrunque solet in phreniticis obseruari manuum gesticulatio, floccorumque & festucarum collectio, quæ deliramenta Aurelianus vocat carphologyam & Crocidismon. Vnde auctor libri medici vocati Galeno attributi dicebat: Phrenitidis notæ sunt insania vehemens, temeraria manuum gesticulatio, floccorum, & festucarum collectio & febris acuta. pulsus in ijs est paruus, creber, atque durus, facies rubra, itemque oculi, & calidi, respiratio magna, hypochondria haud in principio tenduntur, sed postea, quibus distinguitur ab illa amentia, quæ septo transuerso

(phrenem

Gal. in 1. prorrh. 4.
In 1. lib. oxeum.
In 1. prorrh. com. 1.

C. Aur. 1. oxeon. cap. 3.

Gal. in 5. de loc. affect. cap. 4.
In 6. aphor. 53.

(phrenem Græci vocarunt) læso oboritur, in qua neque facies, neque oculi inca-
lescunt, neque rubescunt; & respiratio est inæqualis, statimque morbi prin-
cipio hypochondria tensa apparent. Vrinæ solent quandoque coloratæ &
quandoque tenues & decolores obseruari: plerunque verò in principio in
ipsis suspensum veluti in circulum elatum videri solet, quod & Aurelianus
animaduertit; atque hisce notis cuique phrenitis innotescet. Dogmatici di-
cunt hunc affectum excitari à cerebri, eiusque inuolucrum (quas membra-
nas Græci meningas appellant) phlegmone, aut ex sanguine, aut ex bile fla-
ua, aut ex vsta effecta. Quo Hippocrates meritò dixerat: Desipientias quasdam
esse cum risu, scilicet quæ à sanguine, & quasdam cum studio, quippe à bile, &
quasdam, vt expressit Galenus, cum temeritate, ab eadem retorrida bile obortas.
In 1. oxeon. c. 9. Aurelianus inter Methodicos magni nominis medicus phrenitim à strictura fieri,
Cap. 15. quam postea tumoris nomine expressit. Quam sententiam ab omnibus quidem
Methodicis confirmatum iri, haud fore dubitandum putamus, cum omnes phleg
monæ ad morbum adstrictum referantur. Quo non sine magno errore Aurelia-
Cap. 7. ,, num in 1. libro oxeon affirmasse, phrenitim fieri quandoque à solutione, credi-
Cap. 9. ,, dimus. ita is habet: Nos verò aliam dicimus esse ex strictura, aliam ex complexio
ne stricturæ atque solutionis. quod postea quoque sæpius confirmauit. perinde ac
si dixerit, phrenitim aliam esse morbum adstrictum, atque aliam laxum. Quæ
In cap. 9. opinio plane à veritate abhorret, si quidem verum sit, omnem phrenitim, fieri
,, ex phlegmone in cerebro & in membranis, nullamque ab euacuatione. Neque
,, est, quod dicat: At si adiuncta fuerit stricturæ solutio, vt aut venter fluens aut
sudores esse videantur. quoniam phrenitis nunquam ex aliqua euacuatione, licet
immoderata sit, vires plurimum resoluens, fieri potest, namque nullus etsi im-
Cap. 9. moderatius resoluatur, phreniticus (etsi possit quidem delirare) esse poterit, cum
necessariò ad hunc affectum faciendum humor requiratur tumorem, atque ob-
structionem faciens, vt ipsemet Aurelianus non negauit. quem affectum vocat
stricturam corpulentam atque calidam. Non negamus tamen phrenitidi, quæ est
morbus adstrictus, posse coniungi morbum laxum, cuiusmodi sunt sudores affi-
dui, fluores ventris & similes alij affectus. Non tamen hi phreniticam aliena-
tionem faciunt. Cognitis huiusce morbi causis, præstabit, antequam ad medica-
menta, quibus phrenitici sanantur, declinemus, nos prænouisse, quales phreniti-
Gal in 1. progn. 24. des sint sanabiles, & quales curationem non admittant. Tametsi phrenitis om-
In 6. aphor. 53. nis, quod princeps sedes cerebri sit affecta, exitialis habeatur. Hippocrates, quæ
cum risu fiunt, securiores fecit. Gal. verò in cõmento dixit, nullã desipientiã securã
esse, sed quæ cum risu fit esse minus periculosam. Minus malum est, si delirium nõ
vehemens sit, & ægroti dormiant, à somnoque in peius non abeant, longeq; me-
lius si à somno minus delirent & quietiores reddantur, si hæmorrhagia copiosa
in die decretorio apparuerit, vel sudor copiosus, præcipue si ex capite multus &
calidus fluxerit, sudante simul reliquo corpore. his enim euacuationibus phre-
In 3. de crisib. cap. 3. niticos aliquando iudicari Galenus tradidit. Phrenitis vero contrario modo se
habens summopere formidanda, & plærunque lethalis erit, quippe illa, in qua
delirium præterquam est continuum, etiam vehemens itidem sit, & omnium
maximè effrene atq; ferinum si fuerit, cũ assiduis uigilijs, vel si somnum habeant
maximè turbulentum, atque ab eo nedum delirium non mitescat sed augeatur,
Hipp. in 2. aph. 2. vehementiusque eos vexat. At non solum ferinum est exitiale sed aliquando
In 1. prorrh. 33. quod obscurum est & blandum videtur, vt auctor prorrheticorum expressit. &
In 3 epid sect. 3. tex. 45. Galenus in commento dixit, hasce phrenitides esse summe exitiales, & fieri aut
quia statim habent coniunctam cœmam, de quibus Hippocrates in epidemijs ait:
,, Nullus phreniticorum vehementer insaniuit, veluti in aliis vsu uenit. sed alia
,, quadam veternosa ad somnum inclinatione capite grauati peribant. aut quia
virtus

virtus summe languet, & quasi hecticam desipientiam Galenus vocandam existimauit: illæ desipientiæ etiam in principio, atque hæ postea apparent. phrenitidis verò generationem ita expressit: Phrenitide igitur ipsa ex bilioso succo generationem habente, cum is in cerebro decubuerit, principio quidem qualitate ipsius nondum toti cerebri corpori permista, confusaque, tumultuosę fiunt desipientiæ. procedente verò tempore simile quippiam contrahitur lanis, quæ à tinctoribus appellatis tincturam accipiunt. Nempè & hæ vix eluibiles redduntur, non secus, quam quæ proprium ab initio colorem habent. Talis igitur cerebri veluti tinctura desipientiam hecticam habet, atque ob id affectio horum, vt febrium hecticarum, praua est, quas quidem cum incipiunt constitui, vix solui, exquisite verò constitutas, absolutasque solui non amplius posse demonstrauimus. Vtroque modo facta exitialis est, quo recte dicebat auctor prorrheticorum: Tremulæ, obscuræ, blandęquę & contrectabiles desipientiæ valde phreneticæ. Vbi verò phrenitici maximè inquieti sunt, anxij, iactabundique, plurimum est timendum, non minus quoque periculi esse intelligemus, vbi vrinæ albæ & perspicuæ erunt, albæque itidem fęces si excernantur. De illis Hippocrates scripsit: Quibus vrinæ albæ perspicuæ, malę, præsertim si in phreniticis appareant. & Galenus dixit: Nullum vidi phreniticum, in quo talis vrina apparuisset, seruatum. De deiectionibus verò albis itidem iudicium fieri oportet. Quod auctor prorrheticorum ita expressit: phreniticis alba deiectio mala est. cum quibus excrementis rigor si apparuerit, erit pessimus, atque ab ipso sanguinis è naribus stillæ exitium prænunciant, non minus quam faciant sudores, alui fluores & omnes alię vacuationes, pręsertimq; si & ipsæ haud bonæ fuerint. Accedit manuũ gesticulatio, de qua ēt Hippocrates ait: Qui in febre acuta, aut in phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore, manus ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut colligit festucas, aut de veste euellit pilos, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum, exitialeque est. Si verò in phreniticis postea vel tremores, vel conuulsiones apparuerint, ægrotos certo morituros prædicemus, videntur enim hæc symptomata esse exitialium phrenitidum propria. De tremoribus in prorrheticis ita scriptum est: Phrenitica vehementer trementia finiuntur. Galenus verò ait: Non autem phrenitici omnes tremorem incurrunt, sed qui deterrime habent. & de conuulsionibus Galenus itidem dixit; succedit maximè exitiali phrenitidi, nec sanatum quempiam ita conuulsorum aut ipse vidi, aut alium narrantem audiui. Quare & singultus ob id, vt Aurelianus etiam notauit, erunt in phreniticis pessimi. Vnum aliud Aurelianus addidit, eam phrenitidem esse lethalem, quæ in febricitantibus post primum diatritum fit, eaque præsertim ratione quod tunc vires prædebilitas vexet. At his præcognitis, opportunum erit ad huius phlegmones curationem accedere. In qua primum viuendi ratio instituatur, quæ erit, vt ægroti collocentur in aere quidem temperatę calido & humido, lucido, nõ obscuro, quod talis aer conducat ad omnes adstrictos affectus, atque hunc aerem laudauit inter Dogmaticos Asclepiades medicus. decumbant pręterea in lectulo molli, pluresque sint ad illorum curam, sin minus fieri potest, arcte ligentur ad cubilis partes, somnũ procurent, hilares quoad fieri potest, quietique maneant. Quo non paucis visum fuit, phreniticos non harmonia atque musica (vt aliquibus videbatur) reuocari posse: iram, atque excandescentiam fugiant. Cibus sit actu calidus & humidus, tenuis, paucus, bis in die datus. cuiusmodi erit cremor ptisanæ, panis item in iure tenui aquosoque coctus, vel lac seminum melonis, cucumeris, papauerum alborum, cum modico panis parato: potus sit aqua ex hordeo decocta cum saccharo, vel stillatitia actu tepida; à vino omni planè abstinendum. si aluus adstricta sit, clysteribus mollitorijs laxetur, scilicet ijs, qui parantur ex decocto maluarum, altheæ, violarum, ex oleo vel dulci communi, vel

1. prorrh. tex. 33

in lib. 4. aphor. tex. 72.

Gal. in 1. prorrh. com. 13.

In 1. prognosticorum tex. 23.

1. prorrh. tex. 9. in comm. 16.

In lib. 13. meth. med cap. 8.

violaceo, melle rosaceo, atque modico salis, vel sint ex cremore ptisanæ hordeaceę, oleo atque saccharo & modico salis: qua aluo emollita statim ita indicante morbi adstricti magnitudine atque viribus permittentibus, secta vena iecoraria primum, & mox cephalica, mittatur ea copia sanguinis, quam vires permittent, quæ euacuatio statim in principio facienda erit. Vnde Aurelianus meritò dixit faciendam intra diatritum aut in ipso diatrito. Ægyptij maximè proficuam agnoscunt esse sanguinis copiosam euacuationem, quæ fit cruribus scarificatis, eo modo, quem nos in libris de medicina Ægyptiorum aliàs docuimus. Non pauci sunt qui sanguisugis hæmorrhoidibus appositis sanguinem euacuant. post hasce communes sanguinis vacuationes, ita magnitudine morbi suadente, existenteque virium robore, aliæ ad capitis partes (capite prius raso) particulares sanguinis euacuationes cum ab antiquis tum à recentioribus medicis commendantur, vt capitis partes tumentes magis laxentur. Vnde hirudines sępius ad venas retro aures positas adhibent, idque semel vel bis in die, modicum sanguinis euacuando. summa cum vtilitate secta vena frontis sanguis mittitur. Aurelianus capiti quatuor cucurbitulas cum modica flamma adhibendas censuit, à quibus si pars erubuerit, erit leuiter scarificanda, modiceque sanguis detrahendus. Quas etiam adhibebat cum scarificatione (morbo indicante maius laxamētum) pręcordijs, pubi, coxendicibus, atque alijs ex infernis partibus. verum in tempore, quo sint adhibendæ, deceptus est, qui postea & non in principio adhibendas consuluerit, cum principio ad reuellendum huiusmodi præsidia hæ vsui veniant, & postea, quæ à parte affecta euacuant. his pręmisis euacuationibus, capiti apponendę sunt spongię ex aqua calida expresse, & aliquando ex oleo dulci calido, quo partes fouendæ erunt; frictiones ad totum corpus cum inunctione conueniunt, ad strictum enim corpus laxant. At perseuerante phrenitico affectu, si fieri potest, vtendum erit stillicidio bis in die ex aqua dulci temperata spacio vnius horæ. Oxyrrhodina temperata, actu calida capiti apposita ex oleo dulci & modico aceti ad penetrationem, iuuant. sed actu frigida improbantur, cum adstrictum augeant, digestionemque humoris impediant, flammeumque calorem intus cohibeant, augeantque non iniuria affectionem adstrictam. Dogmatici plura medicamenta adhibebunt ex herbarum succis, & aquis, cuiusmodi est aizoi, polygoni, portulacæ nympheę, lactucæ & similium, oleisque & vnguentis potestate frigidis, quę non sine errore actu frigida nonnulli adhibere solent. si actu calida adhibeantur, minus malum est, sed vsus assiduus frigidarum facile phrenitim in lethargum, qui maius malum est, mutat. Quare præstabit cum Methodicis medicis uti laxantibus, vt humores stricturam facientes exhalent, digeranturque Itaque (vti dictum est) stillicidium ad suturam carnalem ex dulci aqua modice calida vtilissimum erit. quosdam vidimus solo hoc prędidio prudentes euasisse. fomenta quoque ex aqua, in qua malua, althea, fęnugræcum & similia ebullierint, spongia excepta & adhibita moderate calida, erunt vtilia, item ex oleo dulci amygdalino calido apposita. Iuuabunt ouium, vel castratorum pulmones statim ex animali extracti, & calidi capiti impositi, item pulli gallinacei medio dissecti, omniumque maximè columbi eodem modo capiti adhibiti. etenim calor iliorum animalium plurimum facit ad humorem intra capitis membranas adstrictum digerendum, atque ad eas partes adstrictas laxandas. longe plura medicamenta scio ab alijs inuenta, sed hęc à nobis proposita, tutò phreniticos qui sanari queunt, pristinæ valetudini restituere, apta erunt.

C. Aurel. lib 1. oxeon. cap. 10.

De medi-

De medicamentis ad alias phlegmonas cerebri, sed præsertim ad eam quam Ægyptij Demelmaoi appellant. Caput. VI.

CErebrum phlegmone vexatum sæpe, vt aliqui veterum medicorum cognouerunt ita intumescit, vt capitis suturæ distendantur, dolorque eos vexat maximus, diuturnus, angor, rubor multus in facie, cum tumore molli, oculi fiũt emissitij, atque caput inturgescit. Quandoque etiam cerebrum erysipelate vexari deprehẽsum est, in ijs caput vniuersum dolore vexatur, adeo ut flammis vri videatur, os siccescit, valde sitiunt, facies tamen subpallida atque frigida est. Ad hos omnes præmisso clystere mollitorio, ex oleo violato, saccharo, vel melle rosaceo, & ex decocto maluarum, violarum, mercurialisque parato, sanguis mittendus erit primo ex vena, modo plenitudo adsit, vel ex cephalica, & postea secta vena frontis, vtile erit etiam adimere sanguinem cucurbitulis cum scarificatione capitis partibus adhibitis, collo & spatulis. simili modo non spernenda erit sanguinis euacuatio sanguisugis appositis hęmorrhoidibus. Quibus præmissis vacuationibus, omnia tentanda erunt capitalia medicamenta, quæ ad phrenitim à nobis in altero capite præscripta fuerunt. Huic phlegmoni capitis similis videtur esse morbus, qui singulis fere annis Ægypti populos campsinis ventis spirantibus in prima ęstate diuexat, aliquando non minorem stragem faciens, quàm si magna pestilentia esset, hoc enim affectu, quem Demelmaoi Ægyptij appellant, innumeri repente eodem tempore moriuntur, Nosque ipsum in magna Cayri ciuitate epidemice anno 1583. Mense Maio, grassantem obseruauimus, innumeri enim tunc temporis per vniuersam ciuitatem quasi repentina morte moriebantur. In ijs præcedit capitis dolor cum vigilia per aliquot dies ante non admodũ grauis & postea in altero angulorum oculorum interno exilis quidam tumor rubens efflorescens apparet, quasi exinde erysipelas sit futurum, qui tumor paulopost, spacio quippe duarum aut trium horarum ad plus intro recurrit, atque euanescit: à quo ferè continuò homines obmutescunt, atque manibus delira facientes apoplecticorum modo extinguuntur. Hoc genus morbi excitari ab humore præ insigni putredine quasi veneno exitialissimo reddito, apud omnes medicos Ægyptios constat. Huiusmodi verò excellens putredo ab aeris (permultos dies ventis ex meridie summe calidis, quos campsinos vocant, spirantibus) immodico ęstu fit, atque etiam, quia humores in Ægyptiorum corporibus exuperantes (ob ipsorum prauam victus rationem) magnam ad vehementer putrescendum aptitudinem habentes, ex aeris illo ęstuoso calore summe computrescunt. Galenus quoque fatetur ab intensa aeris caliditate tantam putredinem humores nancisci posse, vt exinde pestilentia fieri queat. quod verò ex ambientis ęstuoso calore caput maxime incalefactum lędatur, quippe ob eam causam quasi à calore attracti humores ex corpore vniuerso in caput delati, exitialem phlegmonen faciunt, omnes medici, antequam tumor in interno angulo oculorum conspiciatur, statim præmisso clystere laxatorio, secta vena dextri cubiti interna primum sanguinem mittunt ad minus ad libram, & altera die ex altero brachio eandem vacuationem repetunt. In mulieribus, eunuchis atque pueris mittunt sanguinem à scarificatis cruribus. vtilissima quoque est postea repetita sanguinis euacuatio adhibitis cucurbitulis cum scarificatione dorso & spatulis: etiam secta vena cephalica, post sectionem internæ, repetunt eductionem sanguinis, si modo vires permittant. quibus præmissis euacuationibus balneum vaporarium ingressi sudare eos iubent atque ex calida aqua lauari. Aliqui post sanguinis euacuationem, in balneo deuorato decocto ex dulci ligno liquiritiæ & modico seminum

Paul. in li. 3. c. 7

In lib. 2. de diff. feb.

fęniculorum parato, vomere plurimum coguntur, per vomitumque expurgati per horam sudant. Quæ præsidia statim, incipiente dolore capitis, adhibita, plures à morbo præseruarunt.

De medicamentis ad lethargicos. Cap. VII.

LEthargum antiqui vocarunt ἀπὸ τῆ λήθης, & ἀργῆς quasi iners obliuio, cum in ipso marcor & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas deprehendatur. Methodici stricturam vocant vehementem: Dogmatici esse continuum soporem cum obliuione, amentia, atque cum febre assidua dixerunt. symptomaque idcirco esse facultatum animalium deprehenditur, namque (vt Galenus docuit) memoria, ratio, atque etiam imaginatio læditur infirmaue redditur. Memoria verò plusquam aliæ animales facultates læditur in lethargicis. Quo cerebrum itidem lædi (dicant quicquid velint Methodici) cum animalium facultatum sit sedes, omnibus planè constabit. vnde Dogmatici meritò dicunt hunc affectum esse delirium itidem (vt de phrenitide dictum est) continuum, cum febre, sopore atque obliuione. lethargici omnium, veluti amentes, obliuiscuntur, alto sopore tenentur, eosque concomitatur febris lenta assidua, non impense acris. Pulsus in ipsis magni, rarique sunt & vndosi, respiratio nimis rara & imbecillis. somno perpetuo premuntur, à quo ægre possunt excitari, & quocunque modo excitentur, vix respondent, obliuiosi, mente capti, oscitant crebro & hiante ore aliquandiu persistunt, tanquam claudere id obliti, deijciunt per aluum complures liquidiora, nonnullis contra venter inarescit; urinam reddunt iumentorum lotio similem; ex ipsis quidam tremiscunt, & vndiquaque desudant. De lethargicorum symptomatibus, quæ tum affectum concomitantur, tum quæ postea sequuntur, Hippocrates in Coacis præsagijs ita scripsit: lethargici manibus intre-
›› miscentes, somniculosi, male colorati, subtumidi, pulsu segni, quæ sunt sub oculis
›› inflatis & sudores superueniunt, & alui tumēt biliosis & meris. sin obaridas habue-
›› rint vrina & alui excremēta exeunt præter voluntatē, vrina veluti iumentorū est,
›› potū non expetunt, neq; aliud quicquā. postquā resipuerint, collū dolorosum se ha-
›› bere dicunt & sonitus per aures trāsire. In quo affectu perpetuo somniculosi sunt, obliuiosi, male colorati, subtumidi, neq; potū neq; quicquā expetentes; his superuenit aliquādo sudor & aliquando alia excretio. Archigenes & Possidonius vitio earū partiū, quæ in hypochondrijs sunt, fieri voluerunt. Aurelianus voluit in hoc affectu totū corpus esse affectū, sed principaliter caput; nulli dubiū est, fieri verū lethargum lęso capite, primario affectu ex pituitoso humore cerebrum, eiusque membranas obsidente: aut à pituita etiam inibi putrescente. Non raro in febribus pituitosis circa accessiones fieri obseruamus hunc affectum à vaporibus & infernis partibus in caput sublatis. at hic non est assiduus affectus, sed per accessiones potius fiunt somniculosi & obliuiosi. Methodici affectum idcirco esse adstrictum exinde dixerunt, quod nimirum cerebri membranæ in tumore constitutæ sint, atque in viarum densitate constrictæ. Affectus plærunque lethalis est. Galenus ait, esse hunc morbum longe lethaliorem peripneumonia, quæ phrenitidi superuenit, & omnium maximè iudicatur lethalis, quod nimirum esse fiat refrigerato propter innati caloris resolutionem cerebro. lethalis etiam esse solet hic affectus, qui vel sudore superueniente, vel aluo plura excernente, vel aliqua alia excretione apparente, non minuitur. sed his præmissis ad curationem instituendam nunc descendimus. in qua illud primum attenditur, vt lethargici, in loco lucido, calido, reponantur, victusque itidem tenuis actu calidus atque humidus instituatur, à vino abstineant (quod non nisi virium manutenendarum causa,

C. Aurel. 2. oxeō. cap. 1.
Gal. in 3. de loc. affect. c. 5. & lib. de diff. sympt. cap. 3.
Paul. li. 3. cap. 9
In lib. 4. com 1. tex. 26. et 27.
Aurel. 2. oxeon. cap. 6.
Gal. 4. de caus. pulsuum. c. 13.

causa, ogligophorum seu pauciferum, vel aqua dilutum concedetur) huius loco aqua cum modico cinnamomi decocta ipsis concedatur, vel aquosa carnium iura. Omni studio, si immoderatius somno premantur, erunt expergiscendi, primo clamoribus, mox aliqua dolorifica attrectatione. & cum hic affectus sit perinde ac phrenitis morbus adstrictus, ideo ijsdem est opus medicamentis laxatorijs. Neque est, quod Methodicis aliqui objiciant, curam debere esse multum differentem ab ea quæ fit in phreniticis, cum in his omnes ferè admiserint vsum medicamentorum refrigerantium, & in lethargis calefacientium. Dictum profectò est, etiam in phrenitico affectu summe calido conuenire balnea temperate calida, ex aqua dulci parata, nunquam frigida; stillicidia etiam aut ex eadẽ aqua vel ex oleis, quæ licet potestate frigida sint, tamen cum actu calida exhibeantur, potius modice calefacere quam refrigerare fateri oportebit, si verum est, quod Galenus sæpius de aqua & de alijs medicamentis potestate frigidis memoriæ prodidit, quippè hęc si actu calida adhibeantur calefacere. neque credendũ *In 1. lib. simpl.* est hæc intra corpus recepta recipere refrigerandi facultatem, cum calor partium læsarum & natiuus, & externus scilicet inflammatorius, vel febrilis nunquam permittat medicamentum refrigescere. Quod medici praxim exercentes quotidie obseruant in vsu medicamentorum refrigerantium ad calidos morbos exterius adhibendorum, quandoquidem cum emplastra, tum epithemata, actu frigida partibus adhibita, iubent sæpius mutari, quoniam quæ diu adhęrent, incalesiũt, atque idcirco deinceps etiam incalefaciunt, itaque multo magis Dogmatici concedent in lethargo vsum habere calida medicamenta, cum summe calidorum vsum omnes Dogmatici etiam admittant, & in medendo affectent. Mirum itaque haud erit, si etiam ad lethargum opus sit medicamentis laxatorijs, quo magnitudine passionis ita indicante viriumque robore permittente, nimirum vbi vehemens sit phlegmone, adsitque febris etiam magna, omnes sanè & Dogmatici vtuntur sanguinis missione tanquam præsidio laxatorio magno, cucurbitulisq; *Gal in lib. 13. meth cap. 31.* non minus cum scarificatione ad occiput, & ad dorsi, atque ad crurum partes, aliquando etiam capitis partibus sanguisugis appositis sanguinem euacuant. venis & retro aures & fronti vtiliter hirudines (si opus sit copiosiori sanguinis vacuatione) poterunt adhiberi. Clysteres quoque, si aluus adstricta sit, laxatorij vtiles erunt, cum simplices (scilicet ex oleo, melle, & decocto maluarum, mercurialis, betæ, furfurum) tum compositi purgatorij, cuiusmodi erunt, qui parabuntur, accipiendo (exempli gratia decocti maluarum, mercurialis, betæ, centaurij minoris libram, mellis simplicis, vel rosati, atque olei communis singulorum vncias tres electuarij len. vnciam, & diaphæniconis drachmas tres. vsu veniunt etiam caputpurgia, scilicet errhina, apophlegmatismata, nimirum ad pituitam ex capite purgandam. vnde Paulus dicebat: os vngi oportere, & palatum ex detrito sinapi cum mellis momento, conarique oportere pituitam indidem affixam digitis eijcere. ad idem etiam apophlegmatismi vsus erit opportunus ex oxymelite cum hyssopo, aut pulegio, aut origano, aut cum ipso quoque sinapi *In lib. 3. cap. 9.* paratus. Neque Aurelianus hæc quod vehementer calida acria sint vllo pacto reprehendere debuerat, cum ipsa vt laxantia purgatoria & vt metasyncritica conueniant. At quid? an non vsus vehementer calidorũ lethargicis, vt omnes Dogmatici medendo obseruant, vtilis esse deprehenditur? Siquidem ex oleo dissolutum castoreum, sinapi, origanum, pulegium, peucedanum & similia maximè accomodata huic affectui fere ab omnibus cognita sunt. Dogmaticis quidem, quoniam indicentur ab humoris phlegmonem facientis frigiditate, atq; crassitie. si fortis fuerit inflammatio, atque cum ea febris quoque vehemens neque in via etiam Dogmaticorum ea medicamenta acria (quod & inflammationem & febrem augere queant) vtilia esse poterunt, at ex oleo mista, remissa ipsorum caliditate

ditate ad laxantium naturam accedent, atque idcirco hæc laxantia conuenient, deraso capiti adhibita, atque etiam naribus obiecta. Aurelianus verò damnauit vsum odoratorum, & maxime fętentium, quod repleant caput stricturamque augeant. At hæc ex modico aceto mixta naribus admoueri possunt, quod humorem in capite adstrictum extenuando, digerendoque capitis adstrictas & densatas vias laxent, laxatoriorumque idcirco genere & ipsa comprehendi oportere nos aliàs ostendimus. Oxyrrhodinorum verò vsum, quem in istius morbi principio, omnes ferè sectæ dogmaticæ sequuntur, meritò à Methodicis non minus in lethargo quam in phrenitide etiam damnantur, siquidem cum sint adstringentia vel frigida, à capitis cute ad affectas partes humores & vapores impingunt, Quo nos aliàs animaduertimus nunquam in partibus nobilibus, in visceribusue proximis esse vtendum repellentibus medicamentis. Demum ad uniuersum corpus lenes frictiones, & inunctiones ad ipsum sanè corpus laxandum vtiles erunt, ad rarefaciendosque meatus cutis, per quos humoribus exhalantibus, minus ipsorum copię ad cerebrum efferatur; atque hæc sint dicta de lethargo. cum verò sepius phlegmonæ aurium internas partes haud cum paruo periculo diuexant, de medicamentis ad eas persanandas quoque à nobis in præsentia est agendum.

De medicamentis ad internas aurium phlegmonas. Caput. VIII.

AVrium partes internas (scilicet in meatu auditorio neruum non ex longo spacio cerebro copulatum, atque tenuem cartilaginem) sæpe cum ingenti dolore atque febre vexari sæpissime deprehendimus, & non absque multo ęgrotantium vitæ discrimine; ita, vt plures & deliri euadant, & conuulsi moriantur. signa harum phlegmonum sunt, dolor acutus pulsatorius, & insignis, vt ab eo ægroti molestissime agantur, & in periculum phrenitidis, atque spasmi sæpius prouehantur, hunc dolorem concomitatur febris assidua, dolorque est firmus, fixus in parte, acutus, atque non sine pulsu; quod si malum augeatur, delirium quoque cerebri vicinitate phreniticum fit, conuulsionesq; malo ad exitium veniente etiam apparent. Hunc morbum fieri ab humore acuto bilioso, neruum atque membranã in aurium cauitate positam inflammante. vnde meritò adstrictus morbus est, vnde ad huius curationem laxantibus præsidijs erit opus. Sanatio verò est difficilis, & morbus lethalis, nisi humor in aure suppuretur. In omnibus sanè qui euadunt, solet pus copiosum per aurem inflammatam excerni, quod ni obseruetur, periculum in malo augetur. Quod Hippocrates in prognosticis ita expressit: *In iib. 3. lex. 13.*
„ Aurium dolor acutus cum febre continua, ac vehementi dif-
„ ficilis est, periculum enim delirij abolitionisque imminet. Natu minores septi-
„ mo die aut citius ab hoc morbo interimuntur, natu verò maiores tardius. Fe- *Tex. 14.*
„ bris enim ac delirium minus eos infestant & aures in eis antea suppurãtur. Quare si pus excernitur album in die critico, & ægroti alleuiantur, salutisque spes concipitur futuræ. Ne verò dolor delirium atque febrem faciat, medicamentis continuò erit occurrendum. primum itaque, ni aluus laxa erit, clyster laxatorius erit inijciendus, scilicet ex oleo, melle & decocto laxatorio communi (scilicet ex malua, althea, mercuriali, fęnugræco & similibus) parato: quo excreto, secanda erit vena virium robore permittente vel interna, vel cephalica, vel vtraque in brachio ad aurem dolentem directe posito, mittendusque erit sanguis, ut affectus magnitudo exposcere videbitur, atque virium robur permittet. In pueris primum scarificatis cruribus Ægyptiorum modo & postea adhibitis cum scarificatione

catione cucurbitulis sanguis mittendus erit. si malum perseuerauerit, poterunt etiam hirudines venis post aures positis adhiberi, sed præsertim post aurem inflammatam. hæc quidem sanguinis euacuatio plurimum iuuabit. Qua præmissa sanguinis euacuatione ad topica medicamenta erit deueniendum. Vnde iuuabunt inunctiones ad omnes auris dolentis extimas partes, ex oleo amygdalino dulci, recenti, vel ex chamæmelino, vel ex communi dulci tepido, vel lilino, vel ex eo, in quo althea aut fænugræcum, aut melilotus, aut semen lini ebullierit, calido auris fouebitur, & intra meatum auditorium idem calidum inij cietur, vel hydreleo calido, vel butyro liquefacto, vel mulsa partes circum aurem dolentem illinentur, vel spongia ijsdem oleis calidis imbuta & expressa utiliter totius auris externæ regioni adhibebitur. fomenta etiam ex decocto altheæ, maluarum, fęnugræci, lini, cymarum ebuli erunt accommodatissima: posteaquam verò pus effluxerit, hydromel erit calidum inijciendum, diuque continuandum (vt pus effluat) quoad omnis morbi causa erit sublata. haud erunt in principio negligendæ frictiones deorsum versus in brachijs, dorso & cruribus factæ, & postea ad vniuersum corpus eædem fient, cum inunctione calida ex oleo amygdalino dulci, vt corpus totum diffletur, fuliginosique humores per poros cutis exhalent. Hac enim impedita euacuatione, humores tenues fuliginosi intus clausi, necessario in caput deferuntur, malumque augebunt.

De vuæ, & glandularum iuxta linguam positarum phlegmone curanda. Cap. IX.

ORis partem, quæ gurgulio & vua & columella dicitur, sæpius inflammari & vehementer quidem inflammari, non est medicus, qui non obseruauerit, non minus etiam eas glandulas, quas Græci antiadas & latini tonsillas vocarunt, phlegmone frequenter ob ipsorum calidam humidamque naturam vexari, omnibus itidem notum esse non ignoramus. In qua nonnunquam tunica, nonnunquam subiecti musculi patiuntur. Vuæ verò seu columellæ phlegmone, si quis aperto ore linguam comprimat, statim aperte ex tumore, rubore, dolore, deglutiendique difficultate, cuique innotescet. Antiadarum verò phlegmonen ijs signis deprehendemus: scilicet, rubore itidem, tumoreque exterius apparente, seu duricie iuxta ipsas cum dolore, quæ aperte innotescent, si digitis pars comprimatur: adest quin etiam transglutiendi difficultas, & si malum ad gutturis partes propius accesserit, etiam respirandi difficultas. hanc inflammationem effatu dignam sequitur febris, quæ in inflammata vua non apparet, vel leuis quidem. Vterque affectus cum morbus adstrictus sit, laxatorijs vtendum erit. dico vtendum esse laxatorijs vbi affectus perfectus sit, quo tempore humor maiori ex parte ad partem inflammatam defluxit. In principio verò, quo tempore humor fluit, non laxatorijs (quod nondum factus sit morbus adstrictus) sed adstrictorijs erit opus. Quamobrem tali tempore conuenient per os gargarismata adstringentia, vt fluxionem prohibeant, seu repellant. huiusmodi autem medicamenta erunt, aquæ stillatitiæ rosarum, plantaginis, lenticulæ palustris, polygoni, rubi, & similium, vel decocta in aqua parata ex prædictis herbis, cui decocto poterit permisceri syrupus aliquis adstrictoriæ facultatis, cuiusmodi erit, qui ex succo mororum paratur, ex rosis siccis, ex granatis, atq; ex myrto. aqua itaque conueniet pro gargarismate huiusmodi, quæ (exempli gratia) accipiet, aquæ plantaginis libram, syrupi è succo mororum (diamorrhonis vocati) vncias duas, at post principium erunt necessaria gargarismata laxatoria, quæ erunt ex decocto maluarum, violarum, altheæ, fęnugręci, caricarum pinguium, hordei, cum syrupis vel de

vel de glyziriza, vel violato, vel hydromele, vel ſimilibus. exterius verò conuenient inunctiones calidæ ex oleis dulcibus laxatorijs, cuiuſmodi eſt commune dulciſſimum, amygdalinum itidem dulce, lilinum, irinum, & ex radice cucumeris ſylueſtris, vel altheæ paratum. fomenta itidem ex decocto altheæ, meliloti, fęnugræci ſeminis lini, ſpongia excepto & calido gulæ & extimis partibus apposito. hæc verò ſingula prædicta medicamenta non prius admouebuntur, quàm præmiſſo clyſtere mollitorio, fuerit (ita requirente phlegmones magnitudine) ſanguis euacuatus primo, aut ſecta vena interna dextri cubiti, aut ſcarificatis cruribus, & mox ſectis venis ſub lingua poſitis, ſcilicet morbo adhuc minime cedente. Principio conuenient frictiones extremorum ad humorem reuellendum, balnea ad pedes calida, in quibus bis in die ante cibũ pedes immerguntur, quoadque plurimum rubeſcant, detineantur. Demum lenes frictiones fient, ex oleo calido dulci, ad omnes corporis partes, vt fuliginoſorum excrementorum euacuatio per poros cutis adiuuetur. Victus ijs congruet tenuis, boni ſucci, modicus (cum plenus, & craſſus tumentiam in corpore augeat) à vino etiam abſtinebunt, cuius loco bibent ægroti, aquam hordei cum ſaccharo vel mulſam dilutiorem.

De medicamentis ad gutturis phlegmonen, quam anginam vocant. Caput. X.

PHlegmonen gutturis fauciumque muſculorum cum externorum tum internorum Græci ſynanchen, à ſuffocatione, quam inducit, appellarunt, latini verò anginam. iuxta verò varias faucium, gutturisque læſas partes, varijs nominibus Gręci hunc affectum nominarunt; ſiquidem inflammatis gutturis muſculis internis, σκυνάγχην & externis παράσκυναγκην dixerunt. & faucium muſculis itidem internis affectis συναγχην, & παράσυνάγχην externis. Compluribus cynanchen, à canibus, lycanthen à lupis, atque à ſuibus (qui & ipſi hoc malo vexari ſoleant) hyanchen, hunc affectum vocatum fuiſſe, viſum eſt. cum verò angina omnis, (ea excepta, quæ ceruicis vertebris (auctore Galeno) intro verſis luxatisque, atque gutturis, fauciumque muſculis vehementer ſiccatis fit) gutturis aut faucium muſculis inflammatis oboriatur, neceſſario in ipſa hæc ſigna elucebunt, ſcilicet omnibus anginoſis cum ſpirandi, tum deglutiendi difficultas aderit, reſpirandi difficultas maior obſeruabitur, gutturis muſculis plus phlegmone vexatis, & deglutiendi maior erit itidem difficultas gulæ muſculis plus laborantibus. Primo itaque ab hoc affectu homines in ſpirandi & deglutiendi difficultatem incidunt, cum gutturis vel faucium dolore atque febre. verumenim uero ſynanche abſque dolore quoque non raro fit à defluxu humoris pituitoſi; in quam cauſam Aſclepiades hunc affectum retuliſſe (cum ipſe anginam rheumatiſmum eſſe voluerit) viſus fuit. In omnibus fit deglutiendi difficultas, maxima in gula inflammata, & minor (vti dictum quoque eſt) ſi guttur phlegmone vexetur. Quo fortaſſe non iniuria Soranus definiendo hunc affectum, dixit: eſſe difficultatem tranſuorandi cum acuta præfocatione, atque febre. Diuidunt aliqui hanc phlegmonen, in occultam, atque in apparentem: In hac depreſſa lingua apparet, tumor, & rubor, vel circa externas gutturis partes, in collo, ſub mento, vel in ceruice, aut in pectore, atque hæc minoris eſt periculi. In occulta nuſquam exterius, neque in oris partibus, neque in collo vel in alia parte tumor, & inflammatio conſpicitur, atque hæc eſt ſumme exitialis. Alij triplicem faciũt, primam in faucibus, quæ non eſt periculoſa, in qua lingua depreſſa, tumor apparet magnus, rubens in faucibus, iſtique difficulter deglutiunt, difficulter

reſpirant,

Gal in 4. de loc. affec. c 3. & 4. aphor. com. 34. & in 4. de vict. rat. acu.

In 4. aph. com. 35.

In 4. de loc. affec. cap. 5.

Gal. 4. aphoriſ. com 34.

Aurel. 3. oxeon. cap 1.

reſpirant, atque difficulter itidem loquuntur; abſque febre, ni vehemens fuerit inflammatio. Altera in gula fit, quæ eſt periculoſa, ni citò præſidia adhibeantur, in eaque tumor in gula, & in collo obſeruatur, vix loquuntur, & ſumma cum difficultate, ſi vehemens ſit, reſpirant, ceruicem torquere nequeunt. Tertia in gutture, quæ vel ſummas ipſius partes occupat, vel internas, quippè tracheæ arteriæ muſculos. hęc verius ſynanche dicta eſt, quaſi ſuffocatio, quod in hoc affectu ſuffocatio ſit pręcipua, veluti illius, quæ in gula eſt, tranſuorandi difficultas. In hac ipſa anginæ ſpecie ægrotantes ſuffocantur, reſpiratio idcirco difficillima eſt, vnde recta ceruice ſpirant, at ingraueſcente morbo ſupini iacent, cibus etiam liquidus guttur non pertranſit, per nares effluit, pulſus eſt paruus, extremaque frigida. Quorum aliqui ſpacio horarum viginti quatuor ſuffocantur, alij tertia die intereunt. hæc ſumme exitialis eſſe creditur; minori verò cum periculo eſt, vbi vel in faucibus vel in collo, rubor & tumor erumpit, perſeuerat, atque augetur. Porrò non perpetuo rubor atque tumor in faucibus, & in collo apparens ſalutem ſignificat, aliquando enim ęque internas atque externas gutturis partes vehemens phlegmone occupat. Quo meritò Hippoc. de anginoſa, qua interijt, *In 3. epid. com. 2. tex. 4.* „ ait: Tertio, rigor, febris acuta: tumor colli & pectoris ex vtraque parte ſubru- „ ber, durus: extrema frigida & liuida, ſpiritus ſublimis, potus per nares effluebat, „ deuorare non valebat. At exitialis non erit, ſi tumores externi, & perſtiterint, „ & plurimum aucti fuerint de qua Hippoc. ait: Angina correpto ſi tumor appareat *In 6. aphor. 37.* „ in collo, bonum, foras enim morbus exiſtit. ſiquidem ex profundis & principa- „ libus partibus morbos ad cutem transferri vtile eſt. Ab huiuſmodi anginæ ſpecie anno à Virginis partu MDCV. nos fuimus magno cum vitæ diſcrimine vexati: in hac tumor ſub mento tertia die exiens, dein plurimum auctus, quoad morbum reſoluit, perſeuerans, me ſeruauit. Perpetuo ſumme exitialis eſt, vbi cum difficillima reſpiratione, deglutitioneque ægroti, nullum externum tu- „ morem habeat. de qua Hippocrates dixit: Angina grauiſſima eſt, ac celerrime *In 3 prog. tex. 16* „ interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum aliquid efficit. Hunc morbum ſtricturam (ex tumore aut faucium aut gutturis in muſculis adſtrictum faciente) Methodici fecerunt. Quem concitare ex cauſis procatarticis poſſe vomitum laborioſum, ebrietatem, vehementem exclamationem, niuis potationem, cibos acriores, violentam per elleborum album purgationem, & quæcunque alia quæ fluxionem, & rheumatiſmum mouere poſſunt, tradiderunt; Quando angina omnis fiat ab humorum fluxu, aut calidorum tenuiumque venas vel etiam ſubtiles obſtruentium, aut craſſorum, ſcilicet pituitoſorum, atque melancholicorum, quarum fluxio ſolet fauces atque ſpacia ampla occupare. In hoc morbo, qualiſcunque ſit, opportuna erunt præſidia omnia laxantia, inter quæ primum locum habebit phlebotomia; primum enim præmiſſo clyſtere laxatorio, ſecta vena interna cubiti, ſanguis copioſior, permittente virium robore, euacuabitur. Qua facta ſanguinis vacuatione, eaque corpore laxato, ni morbus ceſſarit, Hippocrates conſulit, vt ſectis venis duabus ſub lingua poſitis, miſſio ſanguinis repetatur. in me eo morbo vexato primum ſecui venam internam dextri cubiti, ex eaque ſanguinis libram detraxi, & mox cucurbitulis ſex adhibitis ſpatulis atque lumbis cum ſcarificatione iterum ſanguis detractus eſt, qua euacuatione minime diminuta phlegmone, demum ſectis venis ſub lingua poſitis ambabus ſanguis etiam ad libram fere eductus eſt, quo præſidio morbus ita diminutus eſt, vt in ſecurum ſtatum ſalutis fuerim (Deo optimo maximo laudato) reſtitutus. Aurelianus, ſi vehemẽs paſſio ſit, citò ob celerrimũ laxamentum, phlebotomiam fieri voluit, laudauit non minus cucurbitulas collo, gutturi, atque ceruici cum ſcarificatione adhibitas. non minus etiam vtilem eſſe voluit, ſcarificationem linguæ, faucium, atque palati, quoniam, vt ille ait, locali ſanguinis *In 3 oxeon. c. 3.*

detractione tumentia relaxantur. ex quo non recte ipsum venarum sub lingua positarum sectionem tantopere ab Hippocrate commendatam damnauisse nobis liquido constabit. incipiente statim phlegmone, seu (rectius vt dicam) fluxione ad faucium vel ad gutturis partes, adstringentium, repellentiumque vsu erit opus. vnde gargarismata ex aquis adstringentibus, vel decoctis ex medicamentis adstrictorijs paratis, erunt vtilissima, vtpote, quod partes roborent, quo minus humoris fluxum recipiant, ab ijsque partibus affectis ipsum humorem repellant. Quæ ex medicamentis adstringant, aliàs abunde ostendimus (exempli gratia) huiusmodi gargarisma erit opportunum, quod recipiet aquæ plantaginis vel polygoni, vel solatri, vel portulacæ, vel rosarum, aut similium libram. syrupi diamorrhonis vncias duas. vel quod accipit decocti foliorum plantaginis, portulacæ, cymarum rubi libram, syrupi myrtini, de rosis siccis singulorum vnciam, aut sacchari rosati vnciam & semis. Itaque fluxione incipiente, quo tempore nondum est perfecta phlegmone, adstringentium vsus erit ad internas faucium gutturisque partes conuenientissimus. vel decocta sint, vel aquæ stillatitiæ, vel succi ex medicamentis adstringentibus expressi: cuiusmodi erunt, plantago, rosa damascena, polygonon, rubus, equisetum, myrti cum folia tum fructus, cichoreum, solanum, aizoon, balaustium, hypocistis, acacia & similia. Sed dices quamobrem in phlegmone, quæ morbus est adstrictus, vsus adstringentium erit vtilis? Nos aliàs ex Methodicorum placitis vtile esse ostendimus, vt in phlegmonum principijs adstringentia, minimeque laxantia conueniant, eaque præsertim ratione, quod in principio, scilicet fluente humore nondum facta sit phlegmone, quæ est morbus adstrictus, at in perfecta phlegmone premissa sanguinis vacuatione laxantia solummodo conuenient cum interius tum exterius. In principio verò per interius gargarismata mediocriter adstringentia, repellentiaque vtilem vsum habebunt. Non tamen per exterius adhibenda erunt adstringentia, quod cum magno errore nonnulli huius temporis medici facere obseruantur, quinimo perpetuo in externis partibus laxantia conuenient. adstringentia enim humorem compellendo intus internam phlegmonen adaugebunt. Vnde gargarismata conuenient ex decocto hordei, altheç, fenugræci, lini, passularum & similium cum saccharo candido, vel syrupo de liquiritia, vel melle rosaceo simplicis infusionis. prædicta autem medicamenta in aqua parum ebullient, vt decoctum viscidum non reddatur, tepidumque adhibeatur. Aurelianus parabat hoc decoctum ex mulso, quo pro gargarismate vtebatur. Exterius gulæ partibus conuenient calidç inunctiones ex dulci oleo, cuiusmodi est amygdalinum recens, irinum, lilinum. colloque & gutturi spongia vel ex aqua calida & oleo dulci, vel ex decocto altheæ, feminum lini, fœnugræci & similium, fomenti modo adhibebuntur: in principio plurimum adiumenti erunt pedum lotiones ex aqua calida, quoad pedes rubescant, frictionesque partium extremarum. ac post principium præmissa vacuatione sanguinis ad totum corpus leues frictiones, & inunctiones calidæ ad vniuersum corporis habitum laxandum conuenient. clysteres item laxatiui vtiles erunt ex decoctis herbarum laxatoriarum (cuiusmodi est malua, althea, mercurialis, fęnugrecium, & linum, & beta) & ex oleo dulci, atque melle, vel ex saccharo, aut melle rosaceo parati. Victus tenuis, liquidus, temperate calidus, atque humidus conueniet. à vino abstinendum omnino, cuius loco aqua hordeata cum saccharo erit accommodata.

De medica-

De medicamentis ad phlegmonen membranæ costas succingentis. Cap. XI.

Pleuritim affectum veteres dixerunt, à loco affecto, qui est membrana costas succingens, pleura Græcis dicta: Hippocrates morbum lateralem vocauit, quod latera vexet; nam ea membrana præcipue in hoc affectu patitur. licet etiam in costarum musculis internis hæc passio aliquando fiat, & aliquando in externis. sed hic affectus exquisita pleuritis non est, at spuria & notha vocata. sola enim membrana hæc ipsa patiente fit hic affectus. Veteres uarijs modis hunc affectum definierunt, plærique verò dixerunt, esse dolorem vehementem interiorum lateris partium, cum febre acuta, atque tussi, cum qua variæ qualitatis humor excluditur. Innotescit hæc ægritudo primo ex dolore oborto in altero thoracis latere, vel in vtroque, aliquando vsque ad iugulum, vel ad spatulam perueniente, brachium (vt Aurelianus notauit) etiam attingente, vel inferius ad hypochondrium itidem perueniente, plerunque vni parti affixo, aut non stabili, in exquisita pleuritide punctorio, & in spuria tensiuo: tussis quoque vnà adest, & difficultas respirandi, cum sputorum excretione; sputa verò aliquando cruenta, aliquando flaua, vel pallida, aliquando pituitosa & aliquando nigra vel æruginosa apparent. Quæ plærunque quarta die conspici solent, & aliquando tardius. cum his omnibus adest febris acuta, continua, quæ solet alternis diebus accessionem habere. Pulsus durus, inæqualis suo percussu pressuram notans, in hoc morbo percipitur. Duplex est hic affectus, exquisitus, qui sectarum omnium consensu medicorum fit à phlegmone membranam costas subcingentem internam inuadente, à sanguine tenui bilioso facta: & non exquisitus, vbi à crudis, crassisque humoribus, non membranam (quando hi præ crassitie ipsam ob venarum angustiam inflammare nequeant) sed musculos intercostales internos, vel exrernos afficientibus, in ipsisque stricturam seu adstrictum affectum inducentibus. In hoc affectu dolor tensiuus est, non ita acutus, neque febris ita acuta existit, vt in exquisita obseruatur, in qua dolor (vt etiam dictum est) punctorius, & vehemens percipitur. febrisque itidem acuta. Mirum est, quod Aurelianus & alij diarrhæam tãquam symptoma pleuriticorum meminerint, ex quo ipse putat, quandoque hunc morbum à fluxu fieri potuisse, & hoc non sine errore, cum pleuritis omnis sit morbus adstrictus. de quo symptomate alij quidem vel etiam ex Dogmaticis non meminerunt. solet hic morbus grassari in vere, vigente aquilonia constitutione, atque non rarò oboritur à potu aquæ gelidæ post exercitium, nec non etiam à vini potu, si posteaquam corpus præ exercitio plurimum incaluerit, ebibatur. Hunc affectum persanandum speramus, si dolor mitis, febrisque atque tussis non admodum vehemens sit, & quod expuitur, citò promptèque sine dolore excludatur, quod quidem aut cruentum est, aut flauum & (vt Hippocrates expressit) excretioni admodum permixtum; aut denique concoctum, scilicet album, lene, æquale: quandoque septima die, plærunque decima quarta humor phlegmonen faciens coquitur, atque expuitur per tussim; aliquando verò diem vigesimam etiam attingit. Nisi verò intra hoc tempus humor expurgetur, aut suffocat, aut in pus versum empyema facit. Vnde quò citius sputum apparet, eò morbum breuiorem præsagit. Galenus ait: si circa initia statim in morbo laterali sputum appareat, morbum breuiat: si uerò postea appareat, ipsum producit. primum in pleuriticis humor tenuis tussi excernitur, mox crassior, tandemque concoctus. qui si die tertia, aut quarta excerni incipiat, morbus ultra diem septimam non perdurabit. si critica sanguinis excretio apparuerit, & copiosa, uel alui deiectio, uel per urinam crassum sedimentum

Hippoc. 5. aph 8

In 5. aphor. 12.

copioſum exierit, ſalutem præſagit: aliquando enim ſputa ſuppreſſa medicos fal-
lunt, qui exitium exinde futurum timent, cum tamen ſæpius humore per vrinā
plurimo excreto, plures ſeruentur. Baſſani in Æde Hermetis Forcaturæ iuue-
nis pleuritica cum peſſimis ſputis omnino ſuppreſſis, quo pulſus inter mittens
fuit, materia per vrinam die quineta excreta, euaſit. Contra pleuritim ve-
hementem, atque ſęuam iudicabimus, in qua oppoſita ſymptomata obſerua-
buntur; vtpote ſi dolor vehemens fuerit, aſſiduus, vel vtrumque latus tenens, aut
alteri affixus, nullatenus remittens, neque medicamentis cedens: præterea ſi &
febris acuta ſit, & vehemens, & tuſſi fiat admodum moleſta, ſicca, vel in qua
cum magna difficultate expuant ęgroti: vel etiam ſi tarde ſputum appareat,
prauumque ſit. Dictum eſt, quod pleuritici ni ſpacio quatuordecim dierum, vel
ad plus viginti probè per tuſſim expurgentur, ipſos aut ſuffocatum iri aut in em-
pyema malum verti. Siccæ pleuritides idcirco maximè damnantur, de quibus
Hippocrates dicebat in epidemijs: Multi infeſtabantur arida tuſſi, nihilq; excrea-

In 1. epid. com. 1 tex. 12.
Gal. in 2. de criſib. cap. 10. & 1. aph. 10.

bant. Hoc crudiſſimum morbum oſtendere, coctuque difficilem, atque fore diutur-
num, vel lethalem decernit. Praua quoque ea pleuritis eſt, in qua aliquid excer-
nitur, vel cum dolore, aut dolorem non leuans, & cum magna quidem difficul-
tate, omniumque maximè (quod ſuapte natura prauum eſt) cruentum, vel fla-
uum, vel ſincerum excretioni non probe permixtum; vel album craſſum, viſci-
dum, merum pituitoſum. hoc enim ſputum in pleuritide ſolet eſſe lethale, quod
nobis ſit indicio nihil humoris phlegmonen fouentis expurgari, ſed totum in-
tus cohiberi. Quę ſputa nos abhinc plures annos vidimus in pleuritidibus, quæ
peſtilenter graſſabantur, quæque omnes tertia vel quarta vel ad plus ſeptima
die ægrotos interimebant: peſſima ſunt, ſputa ęruginoſa, nigra & liuida, hæc
cum malis ſignis, certum exitium portendere ſolent, hisque etiam non minoris
periculi videntur, verſicoloria atque varia. Denique non minus praua ſunt ſputa
omnia, quæ nedum dolorem, tuſſim, febremque leuant, ſiue non diminuunt, at
quinimo magis ſymptomata augent, atque febrem. Pleuritis æliquando tranſit
in pulmoniam, Græcis peripneumoniam vocatam, quæ (auctore Hippocrate)
affectus eſt periculoſior, quippè quod vires prælangueſcentes offendat. Indicia
huius affectus in pulmoniam tranſeuntis erunt, ſi ægrotis peiorantibus dolor mi-
teſcet, & iacendi poſitio ex partę affecta reddatur facilior, aucta reſpirandi diffi-
cultate, atque aucto genarum rubore, pulſuque molliori reddito. In pleuriti-
dis curatione, primum victus ratio præſcribenda eſt, quæ erit, vt ægroti in aere
lucido, calido maneant, ſupinique in lectulo molli decumbant, cibus ſit tenuis
actu calidus & humidus. cuiuſmodi eſt ptiſanę cremor dilutus, cum tertia parte
lactis è ſeminibus melonis expreſſi, atque modico ſacchari candidi: bis in die
cibum aſſumant, nonnulli adiungunt luteum oui ſorbillum cum ſaccharo. Ægy-
ptij, & Arabes exhibent aut iuſculum è furfuribus triticeis, aut hordeaceis cum
ſaccharo, vel lac variorum ſeminum cum ſaccharo candido violaceo ex aqua hor-
deacea vel ex iuſculo pulli expreſſum ægrotis ſufficere exiſtimant, at de his cibis
in libris de medicina Ægyptiorum nos ſatis egimus. pro potu aqua hordeacea nō
frigida cum ſaccharo, vel cum iulep violato erit oppotuna. ſed iam ad medica-
menta, quibus hic affectus tollitur, deſcendere eſt opus; qui cum ex adſtrictis ſit
morbis, meritò laxantibus vtendum erit. Non poſſum non magnopere Aurelia-
num admirari, qui viſus fuerit pleuritim & à ſtrictura & à fluxu fieri voluiſſe,
eo fortaſſe argumento, quod huic morbo fluor ventris ſoleat aliquando complica-
ri, cuius quidem ſymptomatis nulli veterum, recentiorumque medicorum me-
minerunt. forte Aurelianus in Africæ locis, in quibus conſtat medicinam feciſſe,
ventris cum fluore morbum lateralem frequentius graſſari (etſi hoc ſymptoma ex
pathognomonicis non ſit) obſeruauit. ſed ad rem redeo, & dico ſemper hunc
morbum

morbum adstrictum esse, nunquam à fluxu laxoue fieri, licet ei alterum quoque morbum, qui sit laxus, posse nonnunquam coniungi, negandum non sit. Quo meritò in hoc affectu laxantium vsus erit ad medendum opportunus. si verò lateralis morbus vehemens, magnusque fuerit, maioribus quoque laxatorijs opus erit, inter quæ præcipuum locum habebit phlebotomia, quæ virium robore permittente, continuò morbo incipiente ex opposito latere atque iam incepto ex eodem, secta vena interna erit facienda, præmisso clystere laxatorio, vel medicamento leniter purgante, vt est cassia cum saccharo ad vnc. 15. vel seri lactis lib. iij. cum vncia cassiæ, vel tribus mannæ electæ. quantitas sanguinis detrahenda ex virium statu conijcitur. à multis damnatur quæ fit ad animi deliquium, quod vires nimium resoluat. etenim in thoracis partium phlegmone expugnanda, robur virium (auctore Galeno) maxime requiritur. In pueris sat erit sanguinem misisse ex cruribus scarificatis, vel ex adhibitis spatulis atque dorso cucurbitulis cum scarificatione. Hippoc. dolore petente superiora, scilicet vel clauiculam, vel mãmam vel brachium attingente, sanguinis vacuationem laudauit, & deorsum ad hypochondria eodem dolore vergente purgationem elleboro, aut peplio moliendam statuit. Quod & Methodici, & complures etiam Dogmaticorum damnarunt, purgationique sanguinis euacuationem merito plures prętulerunt. conuenient tamen purgantia, vulgo lenientia vocata, scilicet post detractum sanguinem, vel primo die antequam fiat phlebotomia. eadem superius præscripta conuenient, scilicet, aut pulpæ cassiæ Abissinę vncia & semis cum saccharo, vel eiusdem vncia cum seri lactis caprilli lib. iij. vel prædictum serum cum syrupi rosacei laxatiui, vel mannæ electæ uncijs tribus. Descendimus modo ad medicamenta cum interna tum externa ad hunc affectum tollendum accommodata. Et ab externis exordientes dicimus Hippocratem Methodicis maximè fauisse uisum, cum is statim lateri affecto fomenta adhibenda voluerit. ipse

a. Gal.3 prorrh. com.4. meth.c.5

In lib.2. de vict. rat. in acutis tex.11.

„ enim in lib.4. de vict. rat. in acutis ita habet: Lateris dolorem siue is per exor-
„ dia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re *Tex.1.*
„ existit. Quæ fomenta etiam ita expressit, dicens: Fomentorum calidorum pro-
„ batissimum est aqua calida, vel in vtre, vel in vesica, uel in uasculo aut æneo, *Tex.2.*
„ aut testaceo posita. & Galenus quoque in commento huiusmodi medicamenta
„ laudauit; nempe (ait) fomenta calida cutim ipsam ad perspirationes rariorem
„ efficere, phlegmonesque sanguinem tum tenuare tum per halitum digerere con-
„ sueuerunt. Quæ si facta fuerint, non solum sanguinis aliquid euacuabitur, uerũ
„ quoque & affectæ, quę minus distenduntur, partes mitius exinde & mansuetius
„ dolebunt. Itaque medicamenta laxatoria exterius erunt adhibenda. Hippocrates etiam per initia nulla prægressa euacuatione huiusmodi præsidia tentanda esse existimauit. Consultius uerò & tutius præmissa sanguinis uacuatione adhibebuntur. Ad hoc igitur aptissima erit aqua dulcis calida spongia excepta, & expressa, aut molli lana, aut uesica eadem semiplena adhibita, uel ex aqua dulci decoctum, fomentumque ex chamæmelo, althea, aut ex meliloto, aut ex seminibus fęnugræci, uel lini, uel ex horum multis uel ex similibus alijs paratum; hydrelęum etiam eodem modo utilissime uel uesica exceptum uel spongia adponitur. inunctiones quoque iuuant ex oleis dulcibus calidis, sed pręsertim ex amygdalino, chamæmelino, liliaceo, & irino, & adipes quoque pingues & dulces, ossium animalium humidorum medullæ, ut ouinæ, porcinæ non minus sunt utiles, & similes aliæ; ex his atque ex alijs parantur linimenta, ut (exempli gratia) accipiendo unguenti dialtheæ unc. ij. & ipsum cum oleo amygdalino dulci recenti dissolutum calidum dolenti lateri adhibent. Ad idem accipe mucaginis, altheæ radicis in aqua decoctæ, seminum fęnugræci, linu, œsipi, singulorum semunciam, olei amygdal. dulcium recentis unciam. Misce ut fiat linimentum,

quo

quo calido pars dolens perungatur. Non minus postea vtilia erunt cerata ex iisdē parata, scilicet ex oleo dulci, polline fænugræci, aut altheæ, aut tuso meliloto, mixtis adipibus seu pinguedinibus. Aurelianus, quod antiqui diatessarum vocabant, commendauit, nimirum, quod fit ex cera, resina terebinthina, iride illirica puluerizata atque pice. De internis verò medicamentis idem quoque erit faciendum, scilicet laxatoria per os erunt assumenda. Antiqui mulsum familiarius habebant, cuius quidem poterit exhiberi singulo mane ad quatuor vncias; dabitur etiam vtilissime medicamentum (vulgo serapium dictum) quod exempli gratia ita parabitur. Accipe foliorum maluarum, altheæ, violarum communium, an. p. ij. seminum hordei, fænugræci, lini an. vnc. i, radicis liquiritiæ rasæ, & contusę vnciam. aquæ communis libram. bulliant quoad pars tertia absumatur: & percolatum decoctum iterum parum ebulliet cum mellis vncia. & dabitur bis in die calidum, mane, & vesperi ante cibum per horas quatuor, aut dabuntur prædicti decocti, scilicet absque melle, vnciæ quatuor, cum syrupi violati, vncia, & syrupi de liquiritia semuncia. Antiqui familiarius dabant succum sem. fænugræci cum melle quod poterit nunc dari cum saccharo candido. Aurelianus ad hunc succum parandum, per duos dies semen fęnugræci in aqua simplici, quam aquam, priori affusa atque noua addita sępius renouabat, coquebatque donec color virescebat, quem mixtum cum melle dabat. Recentiores summa cum vtilitate vbi pręsertim sputum cum difficultate expuitur, vel retinetur, hydrelæum ex aqua simplici, & oleo amygdalino dulci recentissimo paratum, vel prędicti olei calidi cum saccharo vncias quatuor vel vsque ad sex propinant. Alij non minori cum vtilitate exhibent aquæ chamæmeli vncias quatuor cum sacchari optimi semuncia. Nos verò damus aquam stillatitiam paratam ex radicibus altheæ, liquiritiæ, & ex seminibus fęnugræci, lini, hordei, in aqua chamæmeli maceratis, cum saccharo. Ægyptij varia genera potionum, quas mastahaleb vocant, in hoc affectu vsurpare solent, idque summo cum ęgrotantium commodo. Hasce verò omnes nos accurate descripsimus & docuimus in libris de medicina Ægyptiorum secundę editionis. His medicamentis addimus vsum clysteriorum itidem laxatoriorum, vel leniter purgantium, de quibus supra diximus.

De medicamentis ad pulmoniam pneumoniam vocatam phlegmonen Cap. XII.

Ex rheumatismo, anginæ & pleuritidis humore ad pulmonis substantiam decumbente non raro oritur ille affectus, quem Græci peripneumoniam, & latini pulmoniam vocarunt, nimirum à pulmone læso ita dictus. Herophilus tumorem esse in toto pulmonis corpore statuit, Aurelianus addidit cum febre, Soranus cum rheumatismo. ex quo Asclepiades fortasse hunc affectum tumorem cum solutione (perinde ac dixisset mixtum esse ex adstricto & ex laxo morbum) appellauit. sed prudentius quidem Soranus tumorem non cum solutione, at cum rheumatismo, dixisse visus est; namque ea humoris excretio, quæ per tussim fit, solutio siue morbus laxus non est, cum hæc ipsa per tussim expurgatio nedum cohibenda, at quinimo, vt peripneumonici sanentur, fouenda, atque adiuuanda sit. neque enim omnis excretio morbum laxum facit, sed illa duntaxat, quæ immoderatius profluit, corporaque ęgrotare facit. Meritò itaque tumorem cum rheumatismo, seu cum solutione, quæ morbus laxus non est, Soranus esse statuit. Aurelianus verò hunc affectum stricturam vehementem pulmonis atque acutam cum sputo, siti, febreque acuta, vocauit. Dogmatici itidem phlegmonen pulmonis cum tussi, sputis, respirandique difficultate atque cum febre acuta esse

tradiderunt.

tradiderunt. Itaque in hoc affectu adest primo febris acuta & vehemens, tussis molesta, cum sputis cruentis, flauis atque spumosis, respiratio difficillima, ita vt suffocari videantur, vnde supra latus difficilis sit iacendi positio, dolorosa grauitas atque pondus in thoracis partibus anterioribus: Alij addunt eos, qui hoc malo vexantur, grauedinem pectoris, & dorsi, & laterum sentire, & cum in lateribus iacent, præfocari, supinosque semper decumbere, vel rectos sedere. maxillę rubent, oculi pleni, palpebrę tumentes, in facie ardorem sentiunt, sitiunt, plurimum aerem haurire desiderant, non minus in ipsis adest frigidi potus desiderium: Pulsusque erit vehemens mollis, inæqualis, atque respiratio frequens & magna, itidemque inæqualis. Hoc malum plus periculi, quàm doloris, habet, & multo plus si pleuritidi successerit. Idem ferè erit ipsius prognosticum, quod de pleuritide dictum est. Minus periculosa erit, vt Hippoc. tradidit, in qua screatio flaua non multo permixta sanguine inter initia excernitur, hancque esse ad modum salutarem si septimo die expui cæperit, affirmauit, & minus esse securam, in qua tardius huiusmodi screatio apparuerit. Quo meritò dixerat etiam: screatio in omni dolore, qui affligat circa pulmonem & costas, citò prompteque excreetur, necesse est. Itaque si citò screatio ea inceperit, & citò crassior, melioris-que coloris reddatur probeque pulmo expurgetur, salutare erit. & cito morbus finietur. Hippocratem dixisse constat breuissimam esse, quæ septem diebus, & breuem quæ quatuordecim per tussim expurgatur, longissimam, quæ diebus duabus & viginti absoluitur. ni recte hoc tempore pulmo expurgetur, aut humor phlegmonen faciens suffocat, aut in pus phlegmone versa, empiema inducit. Quandoque verò pulmonios copiosa hęmorrhagia critica sanat, & aliquando, alui deiectio biliosa, & spumosa, vel copiosa vrina, in qua plurimum crassæ materiæ expurgatur. Reliquum prognosis in hoc affectu ex pleuritidis prognostico (quod idem ferè omnino videtur) deprehendes. Curatur verò hæc phlegmone, ijsdem ferè medicamentis, quibus pleuritim sanari diximus. Quod inter alios ex veteribus medicis Heraclides Tarentinus confirmauit. Itaque si tempus concedet, poterit prima die leniens laxatorium exhiberi, cuiusmodi erit, cassiæ catharticæ vncia, vel vncia & semis, cum saccharo candido vel in potione cum decocto rerum pectoralium, aut ex sero lactis. aut propinabitur medicamentum, quod accipiet syrupi rosati solutiui violati an. vnc. i. mannæ electæ unc. ij. cum sero lactis fiat potio & superbibantur seri lactis caprilli clarefacti libræ duæ. ni morbi natura acutissima permittat hanc præmitti alui laxationem, præmisso clystere laxatorio simplici scilicet ex decocto maluarum, altheæ, mercurialis, uiolarum, ad libram, & ex olei dulcis uncijs quatuor, & mellis rof. simpl. uncijs tribus. si uires permittant, secta uena interna dextri cubiti si in dextro latere, uel sinistri, si in sinistro maior doloris molestia erit, sanguis educatur, ea quantitate, quæ uiribus, & etiam copiæ sanguinis conueniet. uiribus uerò fractis & debilitatis cauendum erit ab omni sanguinis uacuatione, unde in ea pulmonia, quæ uel ab angina, uel a laterali morbo fit, sanguinis non esse opus uacuatione, grauiores medici senserunt. uel si illud erit agendum, cucurbitulis solummodo cum scarificatione scapulis & dorso appositis aut à cruribus scarificatis erit mittendus. Fomenta laxatoria, & spongiarum euaporationes ex aqua calida, ex oleo dulci, hydræleo, & ex decoctis laxatorijs, & ad pectus, & ad dorsum, & ad latera adhibitæ maximè conuenient. quæ eadem erunt, quæ à nobis in pleuritidis curatione præscripta fuerunt; itaque eodem modo, ijsdem propemodum medicamentis hic affectus erit tollendus. Aliqui ex internis medicamentis maximè commendarunt, decoctum cum mellis modico ad uncias quinque singulo mane calidum exhibitum, quod paratur ex foliorum tussilaginis, maluarum, altheę, chamęmeli, an. p. ij. ex seminibus lini, fænugræci, anethi, an. unc. 5. & ex radicis

In 2. prog. tex. 50

Tex. 44.

liquiritiæ recentis minutim incisæ, iridis siccæ, helenijque an. ℥. ij. decoquantur in aquę lib. ij. quoad tertia pars absumatur. atque iterum percolatum decoctum ferueat cum mellis vncia & semis. oleum quoque calidum vtiliter cum pleuriticis, tũ pneumonicis propinari auctor est Aurelianus lib. 5. chronion cap. 8. Ex externis quoque balneum, in quo semel in die totum pectus immersum maneat, aut ex decocto calido pro fomentis in altero capite præscripto, aut ex simplici aqua calida, vel oleo dulci, aut chamæmelino, vtilissimum erit, potissimumque euacuato corpore, atque etiam lenitorijs purgantibus nuper præscriptis, aut mollibus laxatorijsue clysteribus ventre exonerato, atque laxato. eadem itidem victus ratio conueniet, qualis fuit in pleuriticis à nobis præscripta.

De medicamentis ad phlegmonen septi transuersi. *Caput XIII.*

NVnc descendimus ad plegmonen illius musculi, quem Plato diaphragma, Hippocrates aliquando διαφραξιν, aliquando respiratorium ventris, & aliquando etiam φρένες appellauit. quo postremo nomine, scilicet phrenes, philosophi, poetæque itidem hanc partem corporis familiarius intellexerunt; quod aut prudentiæ sit particeps, aut mentis sit domicilium (siquidem φρην mentem omnes nominarint) idcirco phrenes dictus est, vel quoniam ob miram eius cum cerebro sympathiam, phlegmone vexatus repentinum, continuumque delirium concitat. Negauit tamen Hippocrates in libro de morbo sacro, quod quicquam ad prudentiam hic musculus conducat, ita dicens: Præcordijs fortuitum nomen & per consuetudinem impositum est, non ex rei natura, neque enim quam vim habeant præcordia vt sapiant, & intelligant ego vnquam noui. Verumenimuerò cum palam ab omnibus deprehensum sit, hoc musculo inflammato continuò phreniticos fieri, quippè perpetuo deliros cum continua acutaque febre, quo hic affectus idcirco phrenitis sympathica ex diaphragmate, septouè transuerso dictus est, complures meritò æstimarunt hunc musculum esse mentis domicilium, quo inflammato mens quoque turbetur, & lædatur. At hoc quidem vnum non possum non vehementer admirari, scilicet quod ex eius musculi phlegmone delirium fiat continuum. Neque me latet, plęrosque in mirabilem eius cum cerebro & membranis societatem libenter retulisse hunc affectum. Quam rem non video liquido constare, quando & hepar & ventriculus & vterus in mulieribus miram hanc partium habeant societatem, attamen ipsis phlegmone obsessis haud continuum delirium fit. Itaque videtur, istud in aliam causam referendum, & fortasse in particularem illiusce musculi proprietatem, vel quod ipso musculo inflammato per neruos venas atque arterias cerebri membranis magna noxa communicetur, à qua delirium continuum excitetur; etenim cum ea magna læsio à diaphragmate phlegmone obsesso cerebro communicata, quoad phlegmone resoluatur, continuet, haud mirum erit, delirium exinde obortum si itidem toto illo tempore duret, perpetuumque sit. Erit igitur huiusce musculi strictura, aut iuxta membranam, pleuram dictam, qua pars superior diaphragmatis constat, aut iuxta alteram posteriorem, quæ peritonæi est, aut iuxta carnosam eiusdem musculi substantiam oborta ex aliquo humorum superfluentium, aut ex multis simul mixtis. In hoc affectu, vt Hippocrates sentit, dolor eiusdem loci si tangatur, sentitur, estque simul phrenitis, de qua re ita scripsit: Phrenitides etiam ex alijs morbis nascuntur, atque hęc quidem ægros pati contingit, de dolore conqueruntur diaphragmatis, ita vt se contingi non sinant. Itaq; cũ dolore diaphragmatis delirium continuũ atq; febris acuta itidemq; cõtinua obseruatur. Hęc verò

in l. περὶ τόπω

phrenitis

phrenitis sympathica est, distinguiturque ob idiopathica tribus præsertim signis, scilicet, respiratione, voce, atque hypochondriorum contractione: Namque in sympathica vox acuta est, in idiopathica grauis. respiratio parua & frequens, in idiopathica magna & rara. atque in diaphragmate strictura laborante continuò scilicet per initia intro sursum ipsum retrahitur, secumque peritonæum adducit, & cum ipso retrahuntur hypochondria, hepar, lien, ventriculus, visceraq; omnia per simpathiam. hincque in ipsis hypochondriorum introsursum statim in principio reuulsio obseruatur, nequaquam verò cerebro inflammato statim in principio introsursum hypochondria contenduntur, tametsi postea à cerebro diaphragmati læsione communicata, sursum retrahantur. Morbus hic est adstrictus, magnus & acutus, maximeque, quod pars læsa cordi sit vicina, periculosus. spes verò salutis erit, si æger facile fert morbum, non admodum difficulter spiret, neque multo magnoque dolore diuexetur, deliriumq; mite sit. solet etiam hæc phlegmone copioso aliquando sudore calido ex toto corpore iudicari, vel hæmorrhagia sanguinis, vel alui deiectione, aut vrina copiosa. his verò contra se habentibus malum erit lethale, præsertimque si ægroti magno acutoque dolore perpetuo conflictentur, difficillime respirent, delirio perpetuo atque ferino agitentur, maximaque sit hypochondriorum introsursum retractio, & febris assidua, vehemensque admodum sit, ægrotique anxij, inquieti, vigiles & admodum angustiosi appareant. Qui hoc morbo laborant, in loco lucido calido collocandi sunt, in potu à vino omnino abstineant, aquaque hordeacea, aut stillatitia ex funco cum iulep acetoso vtantur. aut iure aquoso pulli parui gallinacei absque sale. vtanturque victu tenuissimo, qualis phreniticis & pleuriticis præscriptus est. si aluus non laxa sit, clyster inijciatur mollitorius, ex decocto maluarum, violarum, mercurialis, atque ex oleo violaceo, vel amygdalino dulci, aut communi dulci ad vncias quatuor, cum mellis rosati simpl. vncijs tribus, vel sacchari rubri geminis vncijs. aut per os laxatorium leniens vulgo dictum exhibeatur, cuiusmodi erit cassiæ abissinæ substantia ad vnc. 15. decocto maluarum altheæ, vel fœnugreci dissoluta, aut exhibeatur eadem cassia cum saccharo in bolis, vel potio parabitur ex syrupi rosati laxatiui vnc. iiij. cum sero lactis caprilli clarefacti. & superbibant ægroti eiusdem seri lib. 11. si morbus sit acutissimus, præmisso clystere præscripto, aut simili, virium robore permittente sanguinis ea quantitas euacuabitur, quam ætas & cælum permiserint. quod placitum non repugnat Methodicorum placitis, qui negant ętates, cælum & similia simpliciter sanguinis vacuationem indicare, ad eiusdem verò vacuationis quantitatem metiendam illarum causarum cognitionem haud esse spernendam. Qui sanguis aut secta vena interna è directo partis afflictæ dolore posita, in cubito scilicet primo ex illius brachij vena secta; vbi verò dolor vel mediam partem diaphragmatis tenuerit, ex dextro primò sanguis euacuabitur, & in altera die ex sinistro brachio eadem secta vena denuo viribus permittentibus modicum sanguinis detrahetur. Cruribus quoque scarificatis facta sanguinis euacuatio erit itidem vtilissima in ijs omnibus, qui hoc malo laborant, omniumque maxime in pueris, in mulieribus atque in corporibus albidioribus, quæ abundant sanguine tenuiori. præmissa vniuersali hac sanguinis euacuatione, etiam ea erit vtilissima quæ fit sanguisugis hęmorrhoidalibus venis adhibitis. Tandem etiam hypochondrijs adhibitis cum scarificatione cucurbitulis sanguis detrahendus erit. Post primam sanguinis euacuationem, pręstabit interim vel clysteriorum nuper præscriptorum vsum exercere, aut lenitorio laxatorio aliquo interim aluus erit laxanda. De internis, conuenient decocta laxantia, cuiusmodi erunt aquæ stillatitiæ chamæmeli, altheæ, vel maluarum, vel fęnugræci, vel meliloti, vel sem. lini, aut ex ipsis in aqua fluuiatili parata decocta, aut si calor intus fuerit admodum

æstuosus. aqua stillatitia endiuiæ, vel sunci, vel maluæ, vel oxalidis vel vlterius herbæ refrigeratoriæ facultatis, actu tamen calida propinabitur singulo mane & vesperi ante cibum spacio horarum quatuor ad vncias quinque: aut decoctum ex ijsdem vel ex similibus paratum actu itidem calidum dabitur. si dolor vehemens acutusque fuerit, hydrelæum ex aqua chamæmeli, vel altheæ, vel fęnugreci, & ex oleo vel chamæmelino, vel amygdalino dulci paratum, calidum epotum erit vtilissimum. & aliquando oleum amygdalinum dulce, vel de althea, vel chamæmelinum, vel de seminibus lini erit calidum exhibendum. Pro externis, fomenta ex decocto chamæmeli, fænugræci, altheæ, meliloti, & similium actu calida, aut vesica, aut spongia suscepta adhibebuntur, vel aqua fluuialis calida, spongia suscepta atque expressa calida apposita; inunctiones itidem ex irino oleo, chamęmelino, amygdalino dulci ac recenti erunt accommodatissimæ. inter alia olea, oleum de floribus cyclaminis est in magna existimatione habitum, si eo hypochondrium dolens, actu calido inungatur. lilinum, irinum atque cicinum eodem modo laxando phlegmonen digerunt, partemque phlegmone adstrictam laxant.

De medicamentis ad phlegmonen hepatis. Cap. XIV.

Hepatitim vocant phlegmonen, quæ hepar occupat, quæque fit in tota huius visceris substantia, aliquando verò pars gibba, & aliquando caua simaue dicta plus à phlegmone patitur. Hæc deprehenditur à dolore in dextro hypochondrio tensiuo iuxta costas spurias. (cum quadam illiusce partis grauedine) aliquando ad iugulum & ad scapulam protenso, qui non nisi in magnis gibbæ partis phlegmonis obseruari solet. in qua parte calorem quoq; non obscurum sentiunt. Adest quoque in dextro hypochondrio tumor figura rotundus, qui maxime tactui innotescit. gibba illiusce visceris phlegmonen, & magnam quidem patiente, febris adest continua atque acuta, aliquando etiam ardens (vbi phlegmone erysipelatodes est) siti vexantur, lingua primo rubra apparet, & mox nigrescens: tussis exigua, in qua nihil expuunt, quæq; rara est, scilicet ex interuallis, atq; respiratio quoq; parua est, & frequens, cũ pulsu itidẽ duro inæquali, quadantenus serrato, sed minus duro quã in pleura sentiatur. Nauseabundi sunt, & vomunt bilem aliquando syncerã, rubrã, & nonnunquã & postea quæ ærugiuis colorẽ habet; aluus cohiberi, & color totius corporis in ictericũ mutari solet. Vbi verò pars caua plus patitur, cibi fastidiũ maius adest, & magis nauseabundi fiunt, & magis vomũt, atq; siti inexhausta ferè ardent. Minus tussiunt, & minus difficulter respirãt, dolor minus excruciat, & minus tumor in hypochondrio tactui innotescit, atque deprehenditur. contra si gibba plus afficiatur, dolor respirando magis excruciat, tussis, & respirandi difficultas quoque maior erit, & tunc si magna sit inflammatio, dolor ad iugulum & ad scapulam extendi solet. Omnis hepatitis plurimum illiusce visceris ratione impendit periculum. summe exitialis verò, quæ magna est cum febre vehementissima, doloreque assiduo & maximo, cum ęstuoso calore, & inexhausta siti, icterico colore, atque etiam peior est morbus (auctore Hippocrate in 7. aphor. 17.) si ipsam singultus subsequatur: mitior verò, quæ spem curationis pollicetur, vbi prædicta symptomata omnia sint mitiora atque leuiora. Hepate itaque strictura laborante, ab eiusdem visceris tumore, à sanguine vel à bile, vel ab alijs humoribus concitato, præsidia laxãtia nobis ad medendum indicabuntur. Itaque primum præscripta victus ratione eadem scilicet, quæ in septo inflammato conuenire dictum est, præmisso clystere laxatiuo simplici aliàs expresso, vel cui addita sit cassiæ catharticæ vncia, virium robore permittente sanguis

sanguis mittendus erit, vena dextri cubiti hepatica secta. aut (quod maximè vsu veniet pueris, mulieribus, corporibusque albidioribus) cruribus Ægyptiorum modo scarificatis. & postea vtile quoque erit cucurbitulis dorsi partibus cum scarificatione appositis modicum sanguinis educi. haud erit inutile aluum clysteribus laxari, aut laxatorio pharmaco, quod leniter agendo excrementa in primis vijs contenta educat. huiusmodi erit cassia Abissina ad drachmas decem vel duodecim in bolis aut in potione ex aqua stillatitia endiuia dissoluta; vel syrupus rof. laxatiuus ad vncias quatuor ex sero lactis, & postea superbibendum erit serũ clarefactum calidum ad libras duas. Deinceps quod pertinet ad interna medicamenta poterit singulo mane exhiberi actu calida aqua stillatitia chamęmeli, vel meliloti, vel cichorij, vel maluæ, vel ex ipsis simul mixtis ad vncias quatuor cum modico sacchari candidi. aut lac dabitur expressum in aqua chamæmeli, vel meliloti, ex seminibus maluarum, altheæ, portulacę, endiuiæ, melonis ad vncias quatuor, actu calidum cum modico sacchari candidi. Ægyptijs huius modi potionem, quam Mahastalep vocant, familiarius frequentant, quam parant accipientes (exempli causa) seminum altheæ, maluæ, fænugræci an. ℥.iij. ligni sicci altheæ minutim incisi, ℥.ij. liquiritiæ rasæ incisæ, ℥iiij, contundunt in mortario & ex aqua chamęmeli ius exprimunt, quod calidum cum saccharo exhibent. De externis verò medicamentis, eadem nunc vtilia esse dicimus, quę ad diaphragmatis inflammati vsum in altero capite recensuimus, scilicet, fomenta spongiarum, euaporationes, cataplasmata, & epithemata laxatoria. Contendit tamen Gal. olim contra Attalum Romanum medicum Methodicum, quod nuda laxantia minime conueniant, sed quæ solummodo mixtum habent medicamentum, facultatis subadstringentis atque roborantis aliquid obtinens. De qua re superius à nobis pro Methodicis satis fuit disputatum.

De lienis phlegmone sananda. *Cap. XV.*

ETiam lienem aliquando phlegmone vexari omnibus medicis obseruatum est. Cuius quidem signa erunt, tumor in sinistro hypochondrio, cum dolore, & calore, atque cum febre continua. sentiunt etiam in eodem hypochondrio grauitatem & pondus. strictura est huiusce visceris, ex tumore humoris plęrunque melancholici fęculenti crassique oborta. Morbus sanè adstrictus est, atque sanabilis, cautius tamen in vsu topicorum à medicis agendum erit, ne affectus in scirrhum commutetur. hinc meritò Galenus damnat medicamenta omnia vehementer calefacientia, cui affectui conuenire cognouit, quæ vere laxatoria sunt, cuiusmodi mediocriter calida & humida existunt. Mirum est, quamobrem quidam celebriores Dogmatici voluerint, medicamenta debere non esse expertia alicuius facultatis adstrictorię, roborationis gratia, cum, si quod est ex visceribus, quod laxantibus gaudeat, hoc viscus vnum sit, hæc maxime expetens, quippè laxari, quoniam à crassitie humoris maxime pati solet. Ab humore enim hoc viscus crasso & frigido crassefacto ac indurato, obstruitur, intumescitque & aliquando ipsum inflammari contingit. Quis itaque vsum adstringentium commendabit? An non hæc omnia tenuiorum humorum quoq; digestionem prohibent? Quid de humoribus crassis & frigidis, qui difficilius resoluuntur, dicemus? Nonne ab vsu adstringentium medicamentorum, & crassiores reddentur, & difficilius resoluentur? Quare nuda emollientia, laxantiaue lieni phlegmonoso erunt maxime accommodata. Hæcque vel fomenta, uel epithemata, vel cataplasmata, vel vnguenta, vel inunctiones sint, eadem prorsus erunt, quæ ad hepar inflammatum in altero capite adnumerauimus. Proinde tam interna

In lib. 5. simpl. cap. 7.

quam externa eadem erunt. (Attamen cum extra tum intra medicamenta ad lienem habere oportebit maiorem, quam in hepatite, incidendi extenuandique facultatem, ob humoris, quo lienis strictura fouetur, crassitiem tollendam) Idem profecto dicimus de sanguinis vacuatione per venam sectam; neque hęc euacuatio crurum scarificatione, vel cucurbitulis erit (quod sanguis crassus haud prompte his modis euacuetur) molienda. Sed de medicamentis ad lienis tumorem longe accuratius in libro decimo iterum agemus.

De phlegmone ventriculi sananda. Cap. XVI.

VEntriculum phlegmone obsessum indicat dolor assiduus, cum tumore, grauitate, calore, atque febre continua; adest & nausea, & stomachi angustia; si verò à sanguine biliosiori hæc passio fiat, aderit febris ardentissima, sitis inexhausta, & calor in parte affecta vehementior. Quo morbo omnes stomachi partes affici possunt, oris vero ventriculi, quod periculosior sit, habet symptomata longe maiora, & sæuiora. Morbus est plærunque lethalis, & non nisi qui maximo virium robore constant ab eo seruantur, contra in ijs, qui imbecilles sunt, affectus est maxime exitialis. Cum itaque ventriculus strictura ex phlegmone laboret, meritò vsum habebunt præsidia laxantia, quæ ad aliarum partium eadem strictura laborantium curationem faciendam nos & proposuimus & considerauimus. In quo affectu itidem primum victus ratione præscripta, victuq; præsertim instituto, qui erit ex ijs cibis, qui sunt etiam medicamenta; cuiusmodi est cremor ptisanæ hordeaceæ cum saccharo, vel panis coctus in iure pulli sine sale alterati malua, althea, boragine, fænugræco. oua vero recentia sorbilia sunt aptissima, & ipsorum lutea ex iure prædicto dissoluta cum saccharo erunt accommodatissima, & ad nutritionem, & ad curationem. Nonnulli laudant in principio, vt cum cibis admisceantur ea, quæ habent facultatem adstrictoriam & repellentem, ad phlegmones augmentum prohibendum, quod in principio faciendum erit & cibis & medicamentis leuiter roborantibus intro tamen assumptis. Vnde cibi & iura & potiones poterunt tunc temporis alterari aut oxalide, aut cichoreo, aut pentaphyllo, aut sunco, aut plantagine, aut similibus. per exterius verò vsus adstringentium neque in principio neque in alio multo minus tempore erit admittendus: post principium verò sola laxantia ad digerendam phlegmonen, & stricturam erunt administranda. A vino planè eos abstinere oportet, cuius loco optimum erit ius stillatitium ex carne pulli parui calidum, vel aqua stillatitia endiuiæ, sunci, vel boraginis actu calida, vel hordei itidem aqua. quibus institutis, statim, viribus permittẽtibus, vena interna dextri cubiti secta mittendus erit sanguis, at pręmisso clystere laxatorio simplici. reliquum vero curationis ijsdem medicamentis laxatorijs cum internis, tum externis (quæ ad septum transuersum, & ad iecur inflammatum fuere à nobis proposita) perficiendum erit, quę ad euitandum tędium iterum non repetimus.

De ilei intestini atque coli phlegmone tollenda. *Caput XVII.*

HOc malũ Græci ileon & chordapsum appellarunt (etsi aliquibus visum sit hisce duobus nominibus duos quoque affectus distinctos significari) Latini voluulum, ileon, iliacamque passionem vocarunt. Aurelianus tormentum, Salimachus phragnon, Celsusque morbum tenuioris intestini vocauit. Galenus

Aurelianus in lib. 3. oxeon. c. 17

aliquando

aliquando dicit volulos seu ileos esse retentiones ciborum superfluitatum, quæ per aluum excernanrur, qui affectus magna ex parte fiunt ex tenuium intestinorum inflammatione: aliquando vocat voluulos ileosue dolores vehementissimos in sublimioribus intestinorum partibus, grauiter vomitionibus cruciantes. Aurelianus scribit: tormentum esse contortionem intestinorum acutam, atque perniciosam; vnde passionem quoq; stricturæ acutam & vehementem in tenuioribus intestinis obortam, addidit. Quod hoc malum morbus adstrictus sit, quod ne etiam Dogmatici medici contendunt, quoniam in hoc affectu viæ intestinorum ita adstringuntur & clauduntur, vt nihil (auctore etiam Galeno) per aluum exeat, etiam si clyster acerrimus inijciatur, atque hoc vnum esse ilei signũ proprium atque inseparabile, ab omnibus medicis obseruatum est. Præcipua verò huiusce morbi signa, scilicet pathognomonica, quibus innotescit, Galenus ita expressit in epidemiorum commentarijs: Dignosces autem ipsos & ex vomituum assiduitate, & vehementia & quod neque potum continere possunt, atque adhuc magis quod nihil infra deijciant, tormina autem & dolores commõstrant vbi hi superiores partes occupant. quòd si & stercus euomant (fieri siquidem hoc videtur) euidentissimum sit tibi signum affectorum tenuium intestinorum. Hæc Hippocrates expressit obseruata fuisse in muliere voluulosa. His autem signis pathognomonicis plura alia ab Aureliano addita fuerunt. Ait enim adesse vehementem inflationem ventris atque intestinorum, superpositæque cutis atque peritonei. Alij dicunt tumorem in partibus sublimioribus intestinorum obseruari ad similitudinem cordæ conuolutæ, vnde conuoluulus & ileon hic morbus dictus sit, doloremque idcirco nimium iliorum deprehendi, atque ossium pubis ad ilia vsque, stomachi subuersionem, & nauseam obseruari, saliuarumque fluorem, sitim vehementem, spiritum densum, articulorum frigidum torporem, & consensu etiam vesicæ & officij ventris perfectam abstinentiam, retentionemque; pulsum itidem densum esse, singultum accedere, vnaque & crepitus fieri à vento nihil releuantes & si aliquid per clysterem fuerit iniectum, aut non suscipitur ob immodicam stricturam, aut susceptum non retinetur, exitu negato, & si excernatur, erit mixtum pinguibus & spumosis. in mulieribus verò vterus sursum retrahitur. Vomunt humores crassos, viscidosque, ventriculo eiusque ori efficaciter adhęrentes. vbi vero perniciosius atque exitialius ægroti hoc morbo vexantur, etiam stercus euomunt, pulsus concidit, corpus nigrescit, cum nimia linguæ asperitate. Passio hæc stricturæ in tenuibus intestinis constituta, plærunque à phlegmone ibidem oborta fit, & non raro ab obstructione stercoris sicci atque duri. unt qui ex scirrho, abscessu & à quocunque quouismodo in intestinorum vijs angustiam inducente hunc affectum posse concitari, voluerint, non minusque etiam ex vlcere eadem intestina occupante. ex externis verò causis hunc morbum excitantibus hasce esse aiunt, nempè assiduam ciborum corruptionem, præsertim multorum, variorum, minime consuetorum, maximeque ex pinguibus carnibus cibos plurimum posse ad excitandum hunc affectum; non minus & quasdam plagas, vehemens frigus, frigidamque potionem aceruatam, præsertim in ijs, qui exudarunt, intestinum itidem in scrotum vnà cum stercore delapsum, venenumque haustum, hoc malum concitare. At signa nunc dicamus, quibus lethalem prorsus affectum, cuius remedio non est locus, deprehendamus. Paulus de his ait: Qui enim hoc malo sunt oppressi, miserabili morte pereunt, ad vitæ finem stercus per os reddentes. Hoc morbo olim Melchior Guilandinus, præceptor meus nunquam satis laudatus Patauij extinctus est. Hippocrates symptomata morbi istius lethalia ita complexus est, dicens: Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio, malum. Namque in ileis (vt ait Galenus) nihil ad inferiora descendit. Vomitus autem

In lib. 3. aph. 22

Gal. in 6. aph. 44

Gal. in 7. aph. 10

In lib. 3. sect. 2.

In 3. epidem. 2. tex. 6.

In lib. 3. excem. cap. 17.

Lib. 3. cap. 44.

In 7. aphor. 10.

non ſemper adeſt, ſed ſolummodo quando exitiales ſunt, & ſi vehementius
diſtorqueantur, ſtercus eis aſcendit atque ſingultiunt. Quidam verò deſipiunt
& conuelluntur compatiente neruorum principio ſtomachi paſſioni. Quo vo-
mentes ſanari quidem non poſſe deprehenditur; ab omnique remediorum vſu, ſi
ſtercus quoque reijciatur, cauendum erit. ſcribunt complures tunc temporis po-
dicem vſque adeo eſſe adſtrictum, vt ne ſpecilli extremum ingredi queat. Alij
verò, vt ſcribit Aurelianus, memorant ventum per podicem redditum ſine odo-
re tetro perniciofum fore, & ſi fuerit odoris tetri ſalutem promittere. in illis enim
ob nimiam ſtricturam, tanquam liquatus ſpiritus purior excluditur. in his autem
ob quādam laxamenti facultatem infectus exhalationibus ſtercorum excluditur.
In hoc malo, quod adſtrictum eſt, laxatorijs præſidijs eſt opus, & ſi dolor vehe-
mens magnusue ſit, magnis itidem laxatorijs, inter quæ cum phlebotomia præ-
cipuum locum habeat, in ijs molienda erit (quorum ſalus nondum planè deſpe-
rata ſit, ſcilicet priuſquam vomitiones appareant) virium robore conſentiente
ex vena interna dextri cubiti, clyſter verò laxatorius ex decocto maluarum, al-
theæ, mercurialis, violarum, fænigræci, lini, altheæque, itidem caulium & ex oleo
dulci, atque melle roſaceo ſimplici. In potu conuenient iuſcula pullorum par-
uorum, maſtahaleb ſuperius deſcriptum, aquaque ſtillatitia chamæmeli, vel
altheæ, vel maluarum mane & veſperi ante cibum ad libram mediam, actu calí-
da epota, hydrelæum quoque calidum, atque oleum etiam chamæmelinum, vel
amygdalinum dulce, & recens ad ſemilibram vtiliſſime bibitur. Aliqui com-
mendant chamæmeli decoctum ex aqua paratum, vel anethi itidem, vel cimini
decoctum. Alij in potu exhibent calidum hydrelæum, in quo radix altheæ fuerit
decocta. hæc & ſimilia in potu calida plurimum prodeſſe poterunt eis, qui ileon
cum ex phlegmone, tum ex ſiccatis fęcibus patiuntur. Eodemque modo con-
uenient externa, quæ eiuſdem ſint facultatis laxatoriæ, vel ſint fomenta, vel epi-
themata, vel vnguenta vel cataplaſmata. ſpōgiæ ex hydræleo cum altheæ radicis
decocto actu calido imbutæ, expreſſeq; hypochondrijs, ilijſq; atq; toti uētri appo
ſitæ plurimū iuuabūt: uel ex decocto chamæmeli, fænugreci, lini, altheæ, maluarū,
violarū, & ſimiliū. vtile quoq; erit partibus tumefactis & dolentibus adhibere la
nā mollē calido oleo chamęmelino, aut amygdalino dulci, aut anetino, aut irino,
aut lilino, aut ex ciclamini floribus parato imbutam, inſeſſiones etiam calidæ ex
ijſdem, vel hydrelęis, vel oleis, vel decoctis nuperrime præſcriptis (ſi totus ven-
ter immergatur, per horamq; in ipſis morentur) ſummo cū ileoſorum commodo
factitari ſolent. Quæ medicamenta omnes cum Dogmatici, tum Methodici ad-
prime laudarunt. his adiungenda erit proba victus ratio, quæ quidem eadem
profecto erit, quam in ventriculi phlegmone expreſſam fecimus. Vnum addi-
mus vtiliſſimum eſſe clyſteriorum vſum, tum ex ſupradicto decocto, tum ex oleo,
& melle. longe vero vtiliores erunt, qui ex ſolis oleis vel chamæmelino, vel
anethino, vel amygdalino dulci, vel ex ſimilibus parabuntur. Nos memini-
mus quendam ilioſis doloribus vexatum, planè ſanatum fuiſſe, ex calido oleo
amygdalino recentiſſimo copioſiori tum epoto, tum per clyſterem in ventrem
iniecto, atque exterius toto ventre ab eodem itidem copioſiori inuncto. A pur-
gantibus abſtinendum, quod hæc & acrimonia phlegmonen irritando augeant,
& quod in crudo morbo quicquā vtiliter educere prorſus à partibus ſtrictura ve-
xatis nequeant. horum loco poterunt ſubſtitui laxatoriæ potiones leniendo ven-
trem ſubducentes. cuiuſmodi erit caſſiæ abiſſinæ pulpa ex ſero lactis, vel ex de-
cocto altheę, maluarum, fænugræci & ſimilium, vel ex iure pulli ſine ſale para-
to, vel ex aqua ſtillatitia chamæmeli, vel altheæ, vel maluarum diſſoluta.
ſyrupus quoque ex laxatoria violarum infuſione, ſupradictis decoctis vel aquis
diſſolutus erit vtiliſſimus. Non minoris erit vtilitatis ex compoſitis electuarium
lenitiuum

Loco ſuperius citato.

lenitiuum vulgo vocatum eodem modo exhibitum. coli vero phlegmone nobis innotescit ex dolore continuo & febre itidem continua, cum secum retentione. Quod malum ijsdem tollitur præsidijs, quæ nunc ad ileon meminimus.

De omento, mesenterio, atque de pancrea phlegmone vexatis. Cap. XVIII.

PRouinciam difficilem aggredimur, tentantes primum cognoscere, & postea sanare phlegmonen, in omento, in mesenterio, atque in pancrea obortam. Quorum sanè viscerum inflammatorum cognitio haud æque difficilis videtur, etenim omentum eo malo affectum facilius deprehenditur, maiori verò cum difficultate. mesentereum, atque pancreas; cum hęc intus quam omentum magis sepulta iaceant; Hæc vero omnia viscera sæpius phlegmone, tumore, obstructione atque alijs malis tentari, cuilibet medicinam facienti notum est. Namque in mesenterio, & pancrea, quæ sunt tanquam totius corporis sentina, è iecore & è liene superflua bilis vtraque atque pituita per ramos venæ portæ, qui illuc desinunt, deponuntur in glandulas, in quibus obstructiones, tumores, atque phlegmonæ excitari solent. sed iam ad phlegmonas, quæ fiunt in hisce partibus, redimus, quæ cum omnes stricturæ passiones sint cum febre, parum signis inter se inuicem differre obseruantur, cum ipsarum partium substantia eadem esse videatur, scilicet membranosa multo adipe complexa, quo membranarum & exiguorum neruulorum exiguus sensus prorsus hebescit, vnde pars sensu omni caret, proindeque & doloris expers facta, nullam molestiam grauiter sentit. Itaque, vt signa proponamus, vbi mesenterium phlegmone obsessum est, aderit in ventre tensio, cum grauitatis sensu, ciborum fastidio, & cum febre leui ac lenta, continua tamen, absque multa siti, & absque grauibus symptomatibus, nec omnino ægrum prosternente, atque (vt Galenus auctor est) cum alui deiectione liquida chylosa, saniem quandam rubram in principio, qualis ab omni parte inflammata defluere solet, habente permixtam, quæ phlegmone concocta, crassior fit, atque puri similiori, adest quinetiam cum his respiratio difficilis, scilicet frequens, inæqualis, sed non parua, atque pulsus inæqualis & serrinus, qualis in omnibus partibus phlegmone vexatis obseruari solet, qui tamen exiguam duritiem etiam præseferat. Demum aderit quoque in lumbis dolorificus sensus, siquidem (quod mesenterij membranæ oriantur à ligamentis, quæ lumborum uertebras connectunt, & os sacrum ilium ossibus committant) membranis prę phlegmones tumore ualde distentis, ligamenta uertebras connectentia trahentibus, necessario dolorifica tensio ibi fieri debeat. Cæterum ad maiorem huiusce rei notitiam, pauca accuratius de tumore istius phlegmones, dolore, uentris grauitate, atque angustia in respirando, sunt perstringenda. & de tumore illud primum sciendum, scilicet in qua parte uentris sit deprehendendus, & an contactu & pressu innotescat, uel citra pressum atq; quomodo ab aliarum partium tumoribus distinguatur. si de omento loquamur, profecto tumor seu tensio in superiore uentris regione usque ad umbilicum desinente, nimirum iuxta hypochondria, erit tactu pressuque perscrutandus, siquidem ipsum omentum duplicem habet tunicam, scilicet superiorem & anteriorem, illam à gibba parte uentriculi, atque lienis concaua ortum ducentem, atque inferiorem & posteriorem alteram, quæ à peritoneo statim subdiaphragmate ortum itidem habet. & (ut scribunt anatomici) ipsum imo uentriculo & superioribus intestinis obtensum raro in homine infra vmbilicum descendit. meritò ipsum tumorem, in hypochondrijs tactu, pressuque perquirendum esse, dictum est. Qui tumor nutat, & mouetur. in tensaque

In lib 5. de loc. affec. cap. 7.

parte

parte digitis compreſſa, dolor tenſiuus percipitur obſcurus, tamen qui magis grauitatis tenſionisq; ſenſus dici debet. ſentiunt etiam phlegmone vexati ciria preſſum, grauitatem cum tenſione, & quadam anguſtia in ea ſuperiori ventris parte. Vbi verò phlegmone vel meſentereum vel pancream occupat, eius tenſio tumorue, in penitioribus ſub umbilico partibus perſcrutandus eſt, alte enim ſepultus eſt, neque manu comprehendi, ſecernique poteſt à muſculis obdominis: neque primo tactui occurrit, ſed firmo tantum, validoque preſſu deprehenditur, ſine doloris ſenſus, quod pars ipſa doloris ſit expers, quinetiam ſua mole inteſtina premens atque coarctans ſępe efficit aluum pigriorem. ſentiunt & ipſi & grauitatem cum quadam tenſione & anguſtia. vbi vero phlegmone quadatenus induruerit, & ad ſcirrhum inclinauerit, clarius preſſu ſic animaduertitur, vt penitioribus ſub vmbilico partibus, vel os, vel calculus concreuiſſe videatur. eodem itidem modo & pancreas phlegmone obſeſſus deprehendetur preſſu & tactu, in partibus ſubumbilico poſitis, cum hæc pars in meſereo ſit, pyloro proxima, atque cum caro hæc ſit corpus quoddam glandoſum, cum intumuerit non minus firmo preſſu & contactu partium ſubumbilico poſitarum, quam meſenterij phlegmone deprehenditur. diſtinguitur ab hepatis phlegmone, quod eius quidem tumor in dextro hypochondrio omnino ſit circumſcriptus, nimirum totus ſimul elatus, nec amplius extendatur. à lienis quia ſublongus eſt, & in ſyniſtro hypochondrio obſeruetur. atque à muſculi phlegmone, cum totus ſibi continuus exiſtat, protendaturque tumor ſecundum ipſius muſculi ſitum. Tumoresque prędictarum partium, ſcilicet hepatis, lienis atque muſculorum, ſtabiles firmi, fixiue eſſe deprehenduntur. cum omenti, meſerei, & pancreas nutent, & mobiles ſint. Neceſſario prædictarum partium inſenſibilium phlegmone oppreſſi in expirando anguſtiam ſentiunt, ac erecti in ventris primæ & ſecundæ partis locis grauitatem pondusque perſentiunt atque anguſtiam. Harum partium phlegmone ni digerantur laxatorijs medicamentis vel in ſcirrhos mutantur, vel ſuppurantur, & vomicam faciunt. ſolent etiam ægroti non rara in hecticam febrem longo nimirum tempore laborantes, prouehi. Plærunque verò ſi longo tempore phlegmonæ eæ durauerint, in ſuppurationes commutantur. De his au-

In lib. 4. sec. 2. tex. 6.

ctor coacorum pręſagiorum ait: „ At qui tumores molles & indolentes tardius „ iudicantur, & minus periculi denunciant. Quod ſi ſexaginta dies ſuperuenerint, „ & permaneat febris in pus vertuntur. Cæterum his præmiſſis nunc ad curationem deſcendimus. Itaque in primis præſcripta victus ratione qualis ad alia viſcera inflammata à nobis fuit inſtituta. primum huiuſmodi laxatorium leniens calidum vel ſimile propinabitur. Accipe ſyrupi roſati ſolutiui vnc.iiij. electuarij len. vnc.i. cum decocto flor. & fruct. cord. vel cum aqua betonicæ q. 5. fiat potio. aut dabitur caſſię recenter extractæ vncia & ſemis cum ſaccharo in bolis ſtatim ante cibum. vel dabitur ſerum lactis caprilli clarefactum ad lib. tres præ poto prius medicamento quod accipit mellis roſ. laxatiui, ſyrupi roſati itidem laxatiui an. vnc.ij. Miſce cum ſeri prædicti q.5. fiat potio, qua epota, ſuperbibatur ſerum prædictum tepidum. Altera die mane ante prandium vena dextri cubiti, ſi tenſio in dextra ventris parte animaduertatur, vel ſiniſtri, ſi ſiniſtra phlegmone eſſe conijciatur, interna ſecta ſanguis (virium robore permittente, magnoque exiſtente morbo) educatur. ea profectò quantitate, quæ viribus, plenitudinis temporis, cęli, ætatis, conditioni reſpondebit. Vtilis quoque erit repetita euacuatio ſanguinis, cucurbitulis cum ſcarificatione ſcapulis & lumbis adhibitis, non minus etiam hyrudinibus venis ſedalibus appoſitis hæ aptæ ſint, easue æger innatas habuerit. vtiliſſima quoque erit euacuatio ſanguinis à cruribus ſcarificatis maximeque in corporibus albidioribus, in mulieribus atque in pueris, in quibus ſanguinem in quacumque ętate poſſe tutò eo modo vacuari nos aliàs in libris de

medicina

medicina Ægyptiorum demonstrauimus. De internis verò medicamentis conueniet decoctum ex medicamentis facultate quidem laxatorijs & simpliciter laxando, & humores extenuando, atque detergendo. cuiusmodi erit decoctum quod paratur in aqua ex folijs betonicæ, ægromonij eupatorij Arabum, cichorei, iunci, & ex radice iridis; atque ex caulibus altheæ, huius decocti dabuntur vntię quatuor cum saccharo ad idem verò, & aqua stillatitia calida chamæmeli meliloti, cichorij & similium cum saccharo propinabitur. & si hic morbus diu perseuerauerit, vtantur ægroti sudorifico decocto ante prandium per horas quatuor, quo vel in lactulo cucurbitis plenijs aqua feruenti propè eius corpus sepultis, vel alio modo. quod si æger poterit tinam laconicam ingredi suffumigio ex lapide molendinerio decocto calido chamæmeli, betonicę fęnugreci, altheæ asperso, in calefactam, epoto infrascripto decocto calido ad semilibram, spacio mediæ horę sudabit. hoc quidem præsidio, nihil vtilius ad hunc morbum tollendum. Decoctum parabitur accipiendo, cimarum calaminthæ, betonicæ, altheę, an. p. ij. radicis cannarum siccæ minutim incisæ vnc. 15. Aquę communis lib. iij. bulliant ad consumptionem medietatis, & coletur, cuiusquidem decocti semilibra exhibebitur. ex externis eadem, & fomenta, & cataplasmata, & in sessiones, & balnea, innnctiones, vnguenta, atque cerata conuenient quæ & ad hepatis & ad lienis phlegmones digerendas superius à nobis præscripta fuerunt.

De renum phlegmone sananda. *Cap. XIX.*

Phlegmone renum plærunque substantiam inuadit, & aliquando contenta, scilicet, venam, arteriam, neruum, sinus, carunculas, atque vasa vretera, quę à sima ipsorum parte ortum trahentia in vesicam desinunt. Huius signa sunt, dolor lumborum, si ambo renes phlegmone fuerint vexati, vel alterius lumbi, scilicet rene vno solummodo affecto, iliorum atque (vt ait Aurelianus) etiam clanium; qui dolor (auctore Hippocrate) grauis est, scilicet ipsorum carnosa substantia phlegmonem patiente. si uerò partes membranosę afficiantur, scilicet tunicę venes obtegentes interno sinu, arteriæ venę, productionesq; vasorũ vrinariorum, dolorem acutum obseruari Galenus in aphoris. commentarijs, tradidit. Atque etiam à magna sanè phlegmone præssis renum arterijs dolorem itidem cum pulsu fieri, atque obseruari. Tumor etiam in rene inflammato, præssu animaduertitur, potissimum renum carnea substantia phlegmone obsessa. Adest itidem in eadem parte ardor, febricula, mentis alienatio, vrinę reddendæ difficultas, quæ initio phlegmones pauca, tenuis, aquosa nullo enæoremate prædita mingitur, posteaque aucto morbo mingunt crassa, mucosa, rubicundiora, & ut aliqui animaduerterunt, colore fęculento in uini colorem nigrum inclinantia, nimirum sanguinis portione renum uenulis nimia pręssura uel apertis, uel (ut ait Aurelianus) ruptis excreta, urineq; permixta, quippè urinæ prodeunt crassæ, rubræ ad nigrum colorem mutatę. febris etiam concomittatur aliquando læuis, & aucto morbo uehemens, continua, quæ cum horrore quodam & refrigeratione manuum & pedum inuadit, & remittitur, aliquando nullum typorum ordinem seruans. accedit etiam mentis alienatio non perpetua. Vomitusq; biliosi. Morbo uerò in peius labeate, omnia symptomata uehementiora euadunt, ęgri, nauseabundi, sunt uomentes etiam cibum, uenter adstringitur, fastidia uehementia ęgrotos urgent. si uero in pus uertatur æque etiam, uti dictum est, omnia augentur, & febres inordinate cum horrore inordinato & uario inuadunt doloresque itidem augentur, quæ signa Galenus ita expressit: Quumque renem quempiam ita affectum esse cognoueris si dolores cum horrore interpellato, uarioque infe-

In 6 epid. sec. 2. tex.

In 6. aph. com. 5.

C. Aurel. in li. 5. chron. cap 3.

In 6. de loc. affect cap. 3

,, ctare videantur, sequanturque febres quędam inordinate, tum pronum in ventrē
,, decumbere, itaque interdum in alterum latus, aut sublimis sit affectę partis po-
,, situs, laborantem sese vertere iube, ac deinde interoga, num circa renem dolen-
,, tem, veluti suspensi cuiusdam ponderis sensum percipiat. etenim cum hæc ei ac-
,, ciderint, abscessum iam collectum conijcere oportet: Quo concocto pus mictum,
,, vt laborantem à dolore liberat ita vlceris in rene periculum affert. Hic morbus
strictur æ passio est in renibus, facta ab humoribus in renes decumbentibus. so-
lent vero præcedere attritiones, percussiones, plagæ, vel immoderata venus, vel
æquitationes vehementes, aut nimiæ ambulationes. hæc omnia ipsos renes
aptos, vt phlegmone deprehendantur efficiunt. Qui affectus peracuta passio est,
quia simul & venæ à iecore in renes discurrentes inflammantur, & cum illis etiam
iecur. Accedit etiam quod vrinæ suppressio superuenire soleat, quæ phlegmones
vehementiam auget, vnde vel mortis periculum impendit, vel coctione phleg-
mones in abscessus à cuius eruptione pus cum vrina difertur & interdum for-
des, aut corrupta caro ex putri renum substantia; vacuato, purgatoque ab-
scessu vlcus manet diuturnum admodum, ac ferè immedicabile. Itaque in hoc
affectu in id incumbendum erit, vt si fieri, queat, humor in renibus adstrictus,
laxatorijs medicamentis digeratur, quoad fierique potest, prohibere, ne in pus
vertatur, quod si fuit, vt quanto citius à rebinus per vrinam expurgetur, ne vlcus
remaneat, & si remaneat siccetur. Porrò vt id assequatur, præmisso clystere la-
xatorio (quod ex decocto maluarum, violarum, mercurialis, altheæ, seminum
fænugreci, lini, & ex oleo violato, melleque rosaceo paratur, vel huius loco ad
aluum laxandam, dabitur medicamentum leniter laxatorium, cuiusmodi esset
cassia cathartica ad vnciam & semis, cum saccharo vel syrupi rosati laxatiui ad
vncias quatuor, ex sero lactis, & eodem sero superbibito ad libras tres) vena se-
cta primum dextri cubiti interna, & postea aut quæ in Poplite est dextri cruris, aut
quę in malleolo secta. mirifice quoque conueniet sanguinis vacuatio scarificatis
cruribus. & postea etiam plurimum conducet, si venis sedalibus sanguisugis ap-
positis eadem sanguinis euacuatio repetatur. Quibus factis vacuationibus quoti-
die decoctum propinabitur facultate laxatoria prędit um, cui in principio fuerit
admixtum medicamentum facultatis adstrictoriæ, vel repellentis, cuiusmodi erit,
plantago, polygonum, cichoreum pentaphyllum & similia. dabitur tamen actu
calidum. tale aut parari poterit. Accipiendo, foliorum maluæ, altheæ, cicho-
rij, sunci, poligoni an. p. i. seminum fęnugræci, lini an. vnc. 5. radicis altheæ mi-
nutim incisæ vnc. i. in sufficienti quantitate aquæ fiat decoctum, cuius quidem
actu temperate culidi cum saccharo dabitur ad vncias quatuor, & postea dabitur
paratum solummodo ex laxatorijs, planè adstringentibus, sublatis, atque de-
mum phlegmone concocta, laxatorijs, miscebuntur etiam vretica ad humorem
purgandum per vrinam. Inter quæ medicamenta hoc erit ad prime accommoda-
tum, nimirum quod paratur, accipiendo exempli causa, seminum maluæ, al-
theæ, fænugręci, Apij, irionis an. ʒ. iij. ligni altheę minutim incisi, radicis pe-
troselini an. vnc. i. foliorum itidem maluæ, altheę, violæ, apij, petroselini, an. p. i.
bulliant in lib. ij. aquæ ad consumpt. tertiæ partis & percolatum cum saccharo ca-
lidum decoctum, in aurora propinetur, eodem modo etiam conueniet mastaha-
leb ab Ægyptijs vocatum: quod parabitur, ex seminibus maluarum, altheæ,
hordei, portulacæ apij, irionis, petroselini melonis, cucumeris, fænugræci an.
partibus ęqualibus, omnibus in mortario contusis ex aqua chamæmeli, lac ex-
pressum temperate calidum cum saccharo candido exhibeatur. ex externis præ-
sidijs conuenient in principio inunctiones ex vnguento rosaceo santalinoque, ex
oleisque rosato, nenupharino, adhibitis tamen ipsis temperate calidis. & postea
vsum habebunt prorsus, olea dulcia, temperate calida, ihydrelæum, oleum cha-
momelinum,

mæmelinum, amygdalinum dulce. tamen cauendum erit, ne hęc atque alia (vel epithemata sint, vel fomenta, vel balnea) multum calida adhibeantur, quod multum calida suppurationem moueant. veluti etiam in principio actu frigida cauendum erit, ne adhibeantur, quod calorem flammeum intus claudant, euaporationemque omnem prohibeant, phlegmonemque augeant. Aliqui fuerè vsque adeo temerarij, vt spongia ex aqua algida expressa, vel folia nenupharis, quæ diu in aqua frigidissima manserint comodo actu frigida lumbis pro medicamento adhibuerint, quo præsidio quidam in iuuentute valde robusti (eo sanè modo, quo Hippoc. in aphorismis docuit tumores aliquando & dolores articulorum) large affusa aqua frigida sanari iuuati fuere in causa quod alij debiles maximeque senes eodem profectò præsidio refrigeratorio ad phlegmonem renum vsi, plurimum læderentur, & exinde aucta phlegmone mortem quoque obierint. cuiusmodi proximis diebus fuit per illustris Sigismundus de capitibus listæ, qui cum renum dolore ex phlegmone conflictatus (quod in iuuentute aliquando vsu foliorum nenupharis in aqua refrigeratorum, lumbisque admotorum, aliquid iuuamenti, se sensisse, meminerit) in senio vltimo eodem morbo & meo quidem iudicio sanabili vexatus ab ijsdem folijs frigidis adhibitis, morbo in peius mutato tandem extinctus est, atque non sine magno patauinorum dolore, & mærore, cum ipse semper & bene vixerit, & omnibus fuerit carissimus. *In lib. 5. aphor. tex. 21 & 25.*

Redeo ad reliquum curationis renum inflammatorum. Quare de externis medicamentis sermone recepto dicimus ea, neque multum calida conuenire, quod pus mouere hæc apta nata sint, & neque frigida, cum hæc præterquam quod morbum intus meatus claudendo laxationemque omnem prohibendo, augeant etiam in debilibus calorem innatum extingunt. Nam non semper frigidi occursus calorem intus frigiditate propulsum reuocat, sed solummodo in maxime robustis.
" vnde Galenus rectè dicebat: Aquæ frigidæ occursus aut vincit natiuum calorem, *In 5. aphor. 21.*
" aut colligit. vincit quidem cum debilis fuerit: Colligit cum fortis, ipsum diffla-
" ri prohibens. Quo maxime constat actu frigida non conuenire, at solummodo quæ temperate sunt calida, cum hæc medicamenta laxantia sint, phlegmonibusque omnibus, quæ morbi adstricti sunt, maxime conuenientia. Quare, epithemata ex aquis vel ex decoctis maluarum, altheę chamęmeli, meliloti, fænugræci & similium parata conuenient, tepida. atque ex ijsdem spongiarum euaporationes, inunctiones ex oleis nuper dictis vim digerentem laxantemue habentibus. Neque nobis obijciatur, à Dogmaticis experientia deprehensum fuisse, medicamenta potestate frigida maxime conuenire vnde ex oleis, rosaceum, violarum, myrtinum, ex aquis polygoni aquam vel plantaginis, vel portulacæ (Alexander Tralianus summis laudibus commendabat vnguentum, ex oleo rosaceo, succo polygoni, modico aceto & cera paratum) & similinm conuenire. esto quod conueniant, non tamen actu frigida, sed calida quidem temperate (quomodo proximam cum laxatorijs medicamentis facultatem habere videbuntur) quod eruditis fortasse paradoxum haud videbitur, si præsertim animaduerterint, balneum aquæ temperate calidæ (cum tamen omnes sciant aquam vim habere refrigeratoriam) habere vim laxatoriam, quod meatus rarefaciendo laxet. Quæ balnea renibus inflammatis conuenient, atque etiam multoplus, si aqua fuerit alterata malua, althea, chamæmelo, fænugreco & similibus. His omnibus addatur conueniens victus ratio, omnino similis ei, quam in hepatis phlegmone instituendam, scripsimus.

De vesicæ phlegmone sananda. *Cap.* XX.

VEsicam sæpius quoque phlegmone vexari cuilibet in arte medica versato, liquido constat, maximeque in ipsius vesicæ musculo. Huiusce vero morbi tria præsertim signa pathognomonica Græcis dicta, constat itidem obseruari scilicet dolorem iuxta pectem, pubem, pudendi radicem, ilia atque elunes vehementem cum ardore; duritiem itidem etiam iuxta pectem & pubem; atque febrem continuam & acutam. Alij addunt, vigiliam, amentiam, vomitum biliosum, magnamque vrinæ difficultatem, & quandoq; suppressionem. Hæc passio stricturæ inter morbos vesicę grauissima & maxime mortifera est, lethaliorque in qua dolor vehementior excitatur, cum febre valde acuta, ac duricie vesicæ iuxta pubem obseruata, cum alui vrinæque suppressione. De qua Hippocrates in prognosticis & in coacis præsagijs ita scripsit: Vesicæ duræ ac dolentes omnino malæ: pessimæ vero cum febre continua. nam qui dolor inde est, necando homini satis esse potest, atque ijs alui non multum deijciunt. Mitis vero phlegmone erit, si dolor atque durities erit moderata, neque febris acuta sit. hęc vero varios exitus habere apta est, aliquando in gangrenam mutatur, aliquando scirrhi modo induratur, aut quod salutare magis est sensim digeritur, aut repente in cute oborto erysipelate resoluitur, aut in suppurationem vertitur (quod si fiat dolor, atque febris ingrauescunt, atque sine ordine horror inuadit) aut denique multa vrina excreta, malum conquiescit. Quod coacorum præsagiorum auctor hisce verbis expressit: Soluit autem hæc vrina purulenta, quæ album habeat, & leue sedimentum. Idcirco vna præcipua salutis spes erit in coctione phlegmones constituta, & pueris eruptione albi, leuis, & æqualis cum vrina laudabili. etenim concocta phlegmone in internum ipsius vesicæ spacium humores concocti confluunt, & cum vrinis excernuntur, probæ coctionis notas vbi subsederint, præseferentes. Quod si pure ita erumpente fiat profusa vrinæ copia tumor subsidit, vesica remolescit, febris imminuitur, atque excrementis exitus patet. Quod pertinet ad curationem, eadem prorsus pręsidii, quæ ad renum phlegmonem prescripta fuerunt, erunt tentanda; Namque aluo, vel clystere simplici laxatorio, vel medicamento leniter, itidem laxatorio (qualia in alijs partibus phlegmone conflictatis, conuenire diximus (laxata, vena secta expoplite vel ex malleolo, si dolor vehemens fuerit, virium robore permittente saguis mittendus erit. Aliqui reuulsionis gratia primo secant venam cubiti internam, mox, quæ in malleolo est. cuius loco crurum scarificatio maximè in pueris, mulieribusque satisfaciet. Intus conueniet iniectum per podicem oleum chamæmelinum, amygdalinum, & in quo fuerit decocta altheæ radix, fęnugręcumuè. Decoctum itidem ex mamæmelo, anetho malua, althea, meliloto, fænugręco lino, & similibus clystere sæpius in aluum inijcietur. exterius conuenient fomenta ex hydrelęo calido cum vesica pubi adhibita; vel ex oleo chamæmelino, aut ex amygdalino, vel communi in quo radix altheæ fuerit incocta. magis laudantur insessiones ex ijsdem vel oleis, vel decoctis paratæ, in quas ægrotos imergi atque per hora spacium & plus insidere est opus. Quod si dolor non cessauerit quibusdam ex Dogmaticis visum est, posse cum interius, tum exterius vti oleis prędictis in quibus papaueris capita fuerint incocta, atque etiá adeps, gallinaceus, & anserinus fuerint dissoluti, ac non minus quoque vbi dolores vehementissimi sint, medicos medicamentis narcoticis sensum partis lęsę hebetantibus (cuiusmodi parantur ex opio, myrrha, & oroco) tutò vti posse, non minusque ex opio, vti dictum est. cupitibus papaueris, hyosciamo atque mandragora. Quę medicamenta, tametsi sensum hebetando, diminuendo, atque stuporem inducendo, aliquid doloris leuare videantur, tamen quod stricturam densando, augeant, natiuumque

In 2. progn. tex. 71.
In 7. coac præsag. sec. 2. tex. 49

natiuumque calorem minuant, & humorum phlegmonem fouentium exhalationem siue digestionem prohibeant, non minusque, & futuram concoctionem retardent, ab ipsorum vsu omnino esse cauendum meritò Methodici duexrunt: neque enim phlegmone, quæ passio stricturę est, poterit sanari ab illis medicamentis, quæ adstrictoria itidem sunt. Itaque opus erit solummodo laxatorijs, quę nos & in hoc capite & alibi sępius ad phlegmones sanandus recensuimus.

De satyriasi, idest de phlegmone vasculorum seminis. Caput XXI.

CVm satyriasis vasculorum seminis phlegmonosa affectio, vt Græcis medicis visum est, existat, meritò hic de ipsa agendum quoque fuerat, quod fiet à nobis breui sermone, copiosius etenim de hoc eodem affectu posterius acturi sumus, scilicet, vbi de priapismo agemus. Itaque per satyriasim affectum vasculorum seminis genitaliumque (vt Aretęus est auctor) phlegmonosum seu inflammatorium nos intelligimus, differentem, à priapismo, atque ab helephantiasi Gręcorum, quam Galenus satyriasin quoque appellauit, quod qui sic laborant facie satyris similes sint, atque etiam elephantici quia ad venerem, vt satyri proni sunt. differentem inquam à priapismo, quia in ipso affectu nullo veneris desiderio ægri stimulantur, ex satyriasi autem inter alia symptomata, quæ homines patiuntur, illud vnum maximum esse videtur, quod summopere veneris desiderio incendantur assidueque acerbeque diuexentur vnde meritò Aurelianus satyriasin dictum fuisse, scribit, aut à satyris, aut à satyrio herba (hæc enim, vt Themison narrat. hoc malum maxime facit, quo etiam cretenses hoc affectu interemptos vidisse, scripsit, quia frequentius, liberaliusque ea herba in cibis vsi fuissent) De satyris verò nihil singularius prædicatur, quàm ipsorum ad venerem vehemens alueritas, atque promptitudo. Paulus inquit: Satyriasis est naturalium palpitatio, quæ cuidam seminis vasculorum inflammatoriæ affectioni cum intentione superuenit. Quæ nisi finiatur in seminariorum vasorum resolutionem aut conuulsionem delabi solet, & qui conuulsi fuerint celeriter intereunt. & Aretæus quod satyriasin cum priapismo confundidit, dixit: esse affectum qui laborantis penem excitat, erigitque atque ob satyri Dei similitudinem qui pene arrecto figurantur, satyriasin fuisse vocatum, esseq; genitalium inflammationem & dolorem statuit, & postea esse etiam subdidit in explibolem coeundi appositum, qui multo assiduoque concubitu nihil iuuatur, neque arrectio penis sedatur. Neruorum in uirilibus inflammatio penis tentiginem facit, cum appetitu, contristationeque in actu uenereo: fiunt aotem distentiones neruorum conuulsioni per similes nunquam mitigabiles. Aurelianus vero scipsit: Satyriasin esse vehementem veneris appetentiam cum tensione rigida veretri ob morbosam corporis passionem, aut ab epotis medicamentis satyricis vocatis, quæ homines ad venerem incendunt, aut ab immodico, vel inordinatoque veneris vsu. Qui hoc malo laborant, sentiunt uehementem genitalium tentiginem, cum dolore atque incendio, cum quodam pruritu immodico in veneream libidinem cogante. Adest simul mentis alienatio facies rubescit pulsus densitas, anhelatio frequens, creberrimaque desperatio, vigilia, hallucinatio, sitis, cibique fastidium: Aretæus addidit largum vomitū, spumam labijs inesse, vt hircis furientibus libidine, vrinam postlongam retentionem effundi album crassam, semini similem, pulsum paruum, languidum inordinatum esse, difficilis itidem vrinę mictio, fit atque ita, vt plærumque stercorum abstentio fiat. Nonnumquam febris illos concomittatur. Postremo omnibus conuulsio neruorum fit, atque inuoluntarius seminis

In lib. de caus. morb. cap 5.

Galen. 6. de loc. affec. cap.

In lib. 3. oxeon. cap. 18.

Iu lib 3 c. 56.

In lib 3. oxeon. cap. 18.

seminis iactus. Putant verò ex vsu venereo seminisque excretione initio se leuiter releuatos, sed paulo post vehementer extenduntur. In mulieribus hoc malo affectis plus præualet prurigo. Etenim prurientibus pudendis, in pudenda deuorato pudore manum mittentes, omnes viros, qui ipsis occurrunt, appetunt, & suæ libidini supplices seruire cogunt. Aretæus mulieres satyriasi non corripi, sed potius prurigine quadã: Iniuria tamen confudit satyriasim cum priapismo, cũ tamẽ aperte ab eo distinguatur. hæc enim phlegmonosa affectio est acuta cum ueneris desiderio inexplebili atque seminis excretione. Priapismo autem affecti, neque veneris desiderio stimulantur, neque semen excernunt. Hæc passio stricturæ est, acuta atquæ vhemens, quæ cito in spasmon homines deducit, atque in exitium. Aretæus ait plærunque septima die interimere: statim itaque prouidendum est, atque primo omnium veterum medicorum consensu ex præsidijs laxatorijs, primas partes habere phlebotomiam ex secta scilicet dextri cubiti interna vena, atque postea etiam ex talo, & quandoque (vt Aretæus voluit) modo vires commode ferant ad animi deliquium sanguinem esse mittendum. & hoc fiet quidem præmisso molli clystere quo citius poterit. Aurelianus Aretæus atque Paulus cucurbitulas cum scarificatione commendarunt, clunibus, coxis atque
In lib. de caus. diurn. cap. 5.
pubi apponendas non minusque etiam si sanguinis plenitudo adfuerit hirudinibus, prædictis partibus appositis. ac fortasse etiam multo cum fructu sedalibus venis; namque præmissa vniuersali sanguinis vacuatione per venam sectam
Galen. 6. de loc. affec. cap.
(vti dictum est) nullus timor fieret, ne ad partem affectam sanguis attraheretur, at diuersio fructuosa sequeretur. Aretæus purgationem ex hiera sacra non omittendam æstimauit. Dereliquis vero laxatorijs haud oẽs Methodici æquæ sentierunt. Themison huius sectæ auctor antiquissimus. primo phlebotomiam facien-
In lib. 3. acutor. cap. 18.
dam proposuit, & recte sanè cum satyriasis morbus sit adstrictus, sed postea curationem mutando, fomenta, cataplasmataque frigidæ facultatis adhibenda esse voluit, quibus scilicet possit extingui veneris appetitus cum quo Dogmatici conuenisse visi sunt, cum vsum frigidorum laudauerint, atque cauendum esse om-
In lib. 3. c. 56.
nino à calfactorijs. Profectò in principio neque Methodicis aduersabitur frigidis medicamentis scilicet densantibus adstrictisue vocatis medicos vti ad repellendũ sanguinẽ, & humores ne copiosius ad partẽ affectam fluant & affectũ inflãmatoriũ augeant. Porrò superius demonstrauimus haud inconuenire in phlegmonum principijs ad repellendum medicos vti medicamentis adstrictorijs. profecta verò phlegmone in satyriasi incongrua esse omnia adstringentia, seu densantia, & Methodici, & Dogmatici necessario fateri cogebuntur, cum omnis phlegmonosa affectio inflammatoriaque digerentibus tollenda sit, quæ laxatoria sunt Methodicorum: vnde recte quidem Aurelianus Methodicus Themisonem redarguit, qui vsum adstringentium medicamentorum in morbo adstricto proposuerit, laudaueritque. quod si hæc in huius passionis principio fore adhibenda ad prohibendum
In lib. 3. acuto. cap. 18.
passionis argumentum sentijt, nulla reprehensione dignus erit. cui curationi conuenisse visus est Aretæus, qui cum frigidorum & ipse vsum proposuisset primo, deinceps inquit, mutandam esse curationem, ita vt ad calidorum vsum sit properandum. Mirum est, quamobrem Aretæus in libro 2. dixerit: stuporem & refrigerationem satyriasim medicare. cũ his præsidijs prohibeatur digestio phlegmonosi affectus. & malum intus claudatur. Quare fotus cataplasmata, inunctiones, & reliqua, à nobis superius ad phlegmonas tollendas sæpius prescripta medicamenta in hoc affectu vsum absque dubio habebunt. Eademque & victus ratio congruet.

De vteri

De vteri phlegmone sananda. Cap. XXII.

RESTAT ex internis partium internorum phlegmonis, ea quoque curanda, quæ vterum in mulieribus obsidere solet. quæque sæpe aut ex ictu vel percussione aliqua, aut ex multa venere aut ex abortu, vel à fętu laboriose edito, aut ex multo vehementiq; frigore, vel denique à suppressis menstruis excitatur. Huius quidem stricturæ in vtero signa patognomonica erunt, dolor, tumor, atque febris continua acutaque. Dolor quidem cum ardore, plærunque tensiuus & grauis quandoque vero & pulsatorius & acutus, si phlegmone vsque adeo magna sit, vt magnas vteris arterias comprimat, vel membranas occupet, qui etiam si totum vterum phlegmone teneat, in omnibus eius partibus sentietur, obseruabiturque iuxta lumbos, spinam, pubem, circa inguina, coxas, vmbilicum, abdomen, atque circa os vteri. si vero vteri partem solummodo stricturæ hæc passio occupauerit, dolor iuxta eam partem erit animaduertendus, scilicet, si in ore fuerit illius visceris digito inpudendum immisso maxime deprehendetur, si in lateribus erit phlegmone, dolores inguina attingent, nec non etiam coxendices, vel coxendicum altera dolorem sentiet, quippè quæ è directo parti affectæ posita est. vnde aliquando etiam crus ob hanc ansam claudicat. vbi vero huiusce visceris cauitatem malum occupauerit, dolor iuxta vmbilicum obseruabitur, atque ita, vt ne contactum quidem foris admittat eodem modo eius anteriorem partem phlegmone tenente dolor erit iuxta pubem, aderitque vnà vel vrinæ difficultas, uel suppressio; atque demum morbo in posteriori parte existente, dolebunt lumbi atque spina. Tumor etiam eodem profectò modo tactu & pressu innotescet iuxta illam partem, in qua phlegmone erit. Aderit febris quæ & continua erit, & uehemens, neque mirum est, cum hoc quidem membrum maximas uenas, arteriasque habeat, per quas phlegmones, calore multo cordi communicato, febrem quoque fieri uehementem necesse est. præter hæc signa adest etiam una capitis dolor iuxta sinciput, quippè per uenas arteriasque uteri maximas in caput elatas, mittentesque ad syncipu plures & maiores ramos, per quos magnis euaporationibus calidis eam capitis partem petentibus dolores fiunt. & per consensum quandoque etiam tendines capitis, oculi, brachia, digiti, collum, stomachusque dolorem sentiunt. At dolor syncipitis, magnarum huiusce membri phlegmonum ferè unum ex signis pathognomonicis esse, uidetur. De quo Hippocrita meminit in epidemijs: „Quibuscunq; ex fętu abortiuo atque uteri tumoribus ad capitis grauitatem conuersio fit atque in syncipite dolores fiunt." Hic morbus grauissimus esse solet, præsertimque si ex obortu, uel ex laborioso partu edito fiat. pessimusque iudicabitur, si dolores uehementes fuerint atque febres itidem uehementes: exitialis uero erit vbi animi deliquium, exolutio, singultus, extremorum refrigeratio, exudatio, delirium, vrinæ & fæcum suppressio aderit. (*In 6 epid. sec. 1. tex. 1.*)

In curatione primum aluo uel clystere laxatorio, uel ex cassia cathartica cum saccharo, uel alio medicamento ex lenitorijs purgante laxata: uena uel in poplite uel in malleolo secta sanguis, uiribus permittentibus, detrahetur, uel primum reuulsionis gratia in cubito internam, & postea in malleolo ad moliendam sanguinis vacuationem, secabimus: deinceps singulo mane propinabitur decoctum calidum ad uncias quatuor cum saccharo, quod parabitur (exempli gratia) accipiendo sem. maluarum, altheæ, hordei, fænugręci an. ʒ.ij. caulium altheæ, & radicis minutim incisæ an. unc. 5. fol. maluarum, altheę chamęmeli, boraginis, endiuiæ an. p. i. bulliant in lib. ij. aquæ ad consumptionem tertiæ partis. De externis uero epithemata ex oleo, & uino in quibus althea fuerit decocta. Alij pubi atque alijs partibus dolentibus adhibent, rosas, & chamęmelum in uino albo decoctum. Fomenta ex althea, malua, fęnugræco, lino, meliloloto, artemisia, (*Galen. in 2. ad Glauc. cap. 2.*)

parthenio

parthenio & similibus alijs in aqua parata conuenient. pessi itidem laxatorij vtiles erunt, quippè ex œsipo, medulla ceruina, vitulina, adipe gallinaceo, anserinoque. Alij parant, fænugręcum in aqua ipsum madefaciendo, & ter mutata aqua, cum noua puraque aqua ebulliunt quoad tertia pars absumatur, & iuri percolato addunt adipem gallinaceum, vel anserinum, atque ad ignem liquari sinunt, & mox concretum seruant ad usum. quo liquato pessi inuncti indun-tur in pudendum. In sessiones etiam erunt vtilissimæ, quæ confici solent ex decocto maluarum, altheæ, fænugræci, chamæmeli, meliloti, artemisiæ, betonicæ & similium in aqua parato. quo temperate calido vtendum erit. vtilissimum quoque pro insessione (auctore Dioscoride) decoctum ex radice sicca iridis in aqua paratum, deprehendetur, maximeque si à suppressis menstruis phlegmone fuerit oborta.

De tumoribus internis non phlegmonosis. Cap. XXIII.

HActenus de internis tumoribus phlegmonosis egimus, & quomodo via methodica curari debeant, quibusque medicamentis, satis accurate nos docuisse, putamus. Nunc restat de ijsdem tumoribus internis non phlegmonosis, vt in præsentia agamus, ipsorumque curationem complectamur. per hosce tumores, eos intelligimus, qui citra febrẽ sunt, phlegmonẽ etenim necessario febris perpetuo concõmittatur. Horũ variæ obseruãtur differẽtiæ, quæ vel ex materia qua fiũt, vel ex tactu, vel ex parte interna quæ patitur, animaduertũtur. Namq; ex materia quædam est spiritus, flatusuè, quædam humor. & ex humore quidam est ex sanguine, quidam ex bile, alij ex melancholia, alijque ex pituita, illi plęrunq; phlegmoniosi sunt, perpetuoque qui effatu digni, namque hos & febris & dolor sequi solet. hi vero contra plærumque absque febre & aliquando etiam absque dolore interna viscera vexant ex tactu, quidam duri sunt, & quidam molles. illi aliquando cum dolore sunt, & aliquando sine dolore. hi vero quippè molles semper indolentes (quod molle dolens non detur, cum tensio in tumoribus præcipua sit doloris causa (existunt. Ex locis, ferè oẽs, vel secundã vel tertiã coporis regionem, scilicet thoracẽ, atq; ventrẽ vexare solent. particulatim vero in his hę partes tumoribus inuaduntur, scilicet pleura membrana, musculique interni intercostales, pulmones, diaphragma, cauitates Thoracis, pericardium, stomachus, os ventriculi, mesentereon, mesocolon, omentum, intestina, hepar, lien, renes, vesica, vterus. Hæc passio stricturæ est sine febre, quemadmodum phlegmone strictura cum febre, morbusque itidem adstrictus, qui laxatorijs quoque medicamentis opus habet, vt tollatur. Medicis verò hic morbus ijsdem signis innotescit, quibus phlegmones illarum partium deprehendi superius docuimus. hoc excepto, quod absque febre afficiat corpus. Maiori autem ex parte tactu, pressuq; strictura hæc cognoscitur, atque eodem fermè modo, quo internarum illarum partium phlegmonum duriciem, tumoremque cognosci docuimus. De ijs, qui ventrem fætigant, Hippocrates in epidemijs ita scripsit: spiritus hypochondrijs eleuatio mollis & intentio neutra, in ipsis sursum rotundum in dextris veluti circumferentia, supporatoria. Aliud longius magis, aliud diffusum, aliud deorsum repens & hinc inde contentio vsque ad vmbilicum. in omni sursum rectitudine, si reuocetur, & abeat in rotundum, siquidem spiritus sine indicatione, extenuatur calore, si autem hæc effugiat in suppurationem tendit. ex his musculorum potius quam aliarium ventris partium, internarumque tumores deprehenduntur. sed expressu deprehenduntur etiam qui in hepate liene ventriculo, mesereo, ileo, pancrea, omento, renibus, vesica, atque in vtero fiunt. Iuuabunt

In 2. epidem. 3. tex. 10.

præsentem

præsentem cognitionem complura alia si animaduertantur, scilicet grauitas, siue (vt ait Galenus) aliquis alicuius in ipsa parte ponderis sensus, respirandi angustia quæ densa est, & inęqualis. non enim hi magnam habere possunt expirationem, atque in ea ipsos quandam angustiam cum grauitate sentire necesse est. singularum verò partium in tumorem elatarum particularis cognitio à signis singularum partium phlegmone vexatarum, de quibus ante scriptum est, petenda erit. porrò cum tumescant partes aliquando ex flatibus, aliquando ex humoribus, nos nunc de tumoribus ex humoribus obortis, loquimur. de ijs, qui ex flatibus fiunt, postea (cum de dolorum curatione sermo instituetur) agemus. cum vero eorum itidem tumorum quidam à sanguine, vel à flaua bile oriantur, quidam ex pituita vel à melancholia, qui œdemata, vel œdematosi tumores, & scirrhi, vel scirrosi dicuntur, hi duri, atque illi molles sunt ac ferè omnino indolentes. Qui ex sanguine, phlegmonosi, & qui ex flaua bile erysipelatodes dicuntur, atque quod isti humores tenuissimi sint & calidi, raró sine inflammatione existunt. vocanturque vel phlegmonosi vel erysipelatodes. de quibus & superius de phlegmonis internis scribentes egimus, & rursum agendum aliàs quoque erit, cum de externis quoq; librum sequentem scribemus. Itaque tumores, de quibus agimus, omnes sunt aut œdematosi, aut scirrhosi. Qui omnes cum morbi adstricti sint, laxatorijs tollentur medicamentis. cęterum priusquam subdamus materias præsidiorum, ipsorum exitus varijs (quod de prognosi erit agere) accurate sunt à nobis animaduertendi. primus est, materiam tumorem facientem digeri & resolui, quod est omnium exituum in ipsis tumoribus maximè expetendum: nihil enim vtilius quàm fomentis tumores digeri. secundus materiæ ad extra recursus (metastasim vocant) humoris quippè à parte in tumorem elata extra recursionem, uel excretionem aut per ventrem, aut per vomitum, aut per hęmorrhagiam, aut per vrinam, aut denique per sudorem eiusdem humoris tumorem facientis. Quo semper vtile erit à tumoribus internis partibus vexatis, cum excretiones humorum spontaneas obseruari, tum etiam humoris vel ad cutem uel quouis modo ad partes extimas metastasim, idest trāsmutationem. Tertius est in pus tumorem uerti siue suppurari. qui exitus vtilis erit, modo eruptio fiat in partibus, quæ vijs proximæ sint per quas commode pus expurgari queat. vnde in pulmonibus atque in hypochondrijs semper suppuratio mala erit, cum pus genitum haud commode expurgari possit. sed de vomicarum iudicio posterius accuratius agemus. quartus est cum in insignem putredinem mutantur, quod est pessimum. vnde tumorem internum in cancrenam mutari maximè exitiale erit. Demum in scirrhosam duriciem non raro mutari solent, plærunque ex vsu medicamentorum vehementer calefacientium & siccantium tenuioremque humorem absumentium. Qui tumores scirrhosi si prorsus doloris expertes euaserint atque insignem duriciem nanciscantur, prorsus insanabiles redduntur. Quod pertinet ad curationem, si dolor vehemens fuerit, viriumque robur permittat, sanguis mittendus erit aut secta vena aut cruribus scarificatis. Vena autem in tumore afficiente pleuram membranam, aut pulmonem, aut thoracem, aut diaphragma, aut ventriculum, aut intestina, vel mesereon, vel mesocolon, vel omentum, vel pancreas, vel hepar, vel denique lienem ex cubito interna secabitur, ex crure verò scilicet vel in poplite, uel in malleolo, vbi tumor renes, vesicam, atque vterum occupauerit. si dolor mitis sit, vel indolens tumor, non erit necessarium vti magno laxatorio, quod est sanguinis vacuatio per venam sectam. quę vacuatio non fiet, ni aluus aut laxatorio pharmaco ex lenitorijs, aut saltem clystere mollitorio fuerit laxata. Ex internis verò vtile erit medicamentum sudorificum, si tumor fuerit contumax, sanatuque difficilis neque cedat laxatorijs tum externis tum internis. Quo sudo- *Gaenl. in lib. de curan. rat. per sang. miss. c. 18.*

rifico decocto infra præscribendo, si ætas permiserit, bis in die ægrotum sudare oportebit: si vires propter ætatem non sint vsque adeo validæ, sat erit semel in die sudare. sudabit autem in tina lignea oblonga, quam balneum Laconicum (quod apud Lacones sit admodũ familiare) vocant. poterit verò æger sudare ad minus spacio dimidiæ horæ, & mox deterso sudore in lectulo calido manebit per horam & plus, etenim etiam in lectulo sudor renouari solet. mouendi sudorem varij modi sunt, qui tamen ad duos tantum præcipuos reducuntur, scilicet ad calorem externum, quo mouetur sudor, aut siccum, qui ignitis carbonibus substratis paratur, aut humidum, qui decocto aliquo lapidibus molendinarijs intra tinam positis, ignitisque aspersis, excitatur. præstabit tumores viscerum à calore humido sudore excitato, resoluere. Sudorificum autem decoctum, cuius calidi dabitur singulis vicibus ad vncias octo, hunc in modum parabitur: aut ex radice chinæ, aut ex arundinis itidem radice sicca, aut ex salsa parilla, aut ex ligno Indo, aut ex calamentho. atque in omni decocto ex prædictis parando accipietur medicamentum suapte natura laxatorium, cuiusmodi est, altheę radix sicca, vel eius caulis, vel folia, vel chamæmelum vel fęnugręcum vel aliud simile. Itaque (exempli gratia) prædictum decoctum parabitur, accipiendo radicis arundinis siccæ minutim incisæ vncias tres, radicis ligni Indi raspati vnciam vnam & semis, vel calamenthi montani, chamedrios an. p. i. radicis altheæ siccæ vnciam, vel eius caulem minutim incisum ad vncias duas. Quæ macerata per diem in aquæ communis lib. iiij. bulliant, quoad medietas absumatur, & coletur, & exhibeatur, quo calidius absorberi potest. Cæterum, quod Dogmatici omnes faciunt, priusquam ad decocti sudorifici vsum ægroti veniant, præstabit corpus totum, prius vel decoctis vel syrupis vsualibus incidentibus, detergentibusque, atque vias laxantibus (cuiusmodi sunt oxymel simplex, mel rosaceum simplex, & syrupus acetosus simplex, de boragine, de eupatorio, & similes alij, cum decocto betonicæ, calaminthæ, altheæ, fænugręci, petroselini, sunci & similium herbarum) laxatorijs medicamentis prius purgatum esse. Inter purgantia verò laxatoria optima erunt, agaricus trochiscatus, turbit, rhabarbarum, elleborus niger, sena, centaureum minus, & alia huius ordinis; ex compositis catapotia vulgo Coccia vocata, de tribus cum rhabarbaro itidem dicta atque de hyera cum agarico. Quorum dosis à drachma ad geminam erit. ex compositis vero medicamentis eductorijs confectio hamec, Diaphanicon, diacatholicon, diasena, & similia. purgato corpore & facilius, & tutius sudorem in ægrotis promouebimus, sudabuntque tot diebus, quoad tumores maiori ex parte resoluantur. Verumenimuero priusquam ad sudorifica medici veniant, debebunt vsum & internorum, & præsertim externorum laxantium tentare, operamque dare, si possint eorum vsu tumores laxari digeriq;. Itaq; & inunctiones omnes ex chamęmelino oleo, amygdalino dulci, irino, & in quo altheę radix, vel folia ebullierint, vel fęnugręcum, vel lini semen; oleum quoque de capparibus, de floribus ciclamini erit accommodatissimum, & fomenta itidem ex althea, chamæmelo, meliloto, fęnugręco, lini semine, & similibus, parata maximè iuuabunt, non minus quam parata cataplasmata laxatoria: adipes quoq; gallinaceus, anserinus, porcinus, butyrũque recentissimũ, actu calida erunt accommodatissima. His commoda victus ratio erit addenda, quæ erit, quam in phlegmonum curatione meminimus, hoc excepto, quod, cum affectus hi sint longiores, non valde tenuis erit præscribenda. à vino non erit abstinendum; quod tamen aquosum est, tenue, albumque, erit vtilius, vel quod sit substantię tenuioris. Quo tempore ęgroti vtentur sudorifico decocto, vt per sudorem tumores digerant, si sobrium, tenuemque victum adiunxerint, & citius & efficacius morbum resoluent, neque in prandio & in cæna à vino etiam hoc tempore abstinebunt, quantitate vero paucum erit,

erit, & non nisi quoad prandium & cæna fiat concedendum. inter hoc tempus ab ipso planè abstineant, etsi etiam multum sitierint, huius loco aqua stillatitia non frigida cum saccharo erit substituenda. hęc pauca de curandis internis tumoribus à nobis dicta, si cum ijs coniungantur, quæ de phlegmonum internarum curatione scripsimus, nobis sufficient.

De ventris tumore, quem hydropem appellant, persanando. Caput XXIIII.

QVoniam & illa stricturæ passio, quam hydropem & aquam intercutem appellant, ad tumores internos pertinet, ipsorumque genere comprehenditur, idcirco de hac ipsa quoque (antequam huic libro finem imponamus) agere instituimus. Itaque hydropis nomine tumorem medici intelligunt, aut totius ventris, aut qui in omnibus corporis partibus fit, quique hydrops à nimia humoris abundantia dictus est. Cęterum hic affectus duplicis differentiæ existit, quatenus alter ab humore, atque alter à flatu gignitur; ex hac causa obortum Hippocrates (auctore Galeno) siccum hydropem vocauit, atque posteriores quod venter percussus tympani modo sonat, tympaniam, & tympanitim. Qui verò ex humore, adhuc duobus modis fit, namque humor si ventrem tumefaciat, scilicet inter peritoneum atque intestina contentus, ascitim Græcis vocatam efficit, ascitim inquam ab vtre qui ἀσκὸς dicitur, quoniam corpore commoto sonus semipleni vtri audiatur, meritò dixerunt. vbi vero humor omnes quidem partes corporis, maximeque carneas tumefecerit, anasarcam, atque à phlegmate albo tumore faciente, leucophlegmatiam vocatam hydropem facit. Huiusmodi stricturę passionem signa complura innotescunt: Hæc verò (ut Aurelianus animaduertit) in hydropis omnibus speciebus obseruantur. scilicet tumefactio ventris, vel etiam aliarum partium. pigrities corporis, non minusque & motio difficilis, somnus itidem difficilis, atque anxiosus, sitis assidua, febris latens, ac parua, cibi fastidium, vrinaque ad potum assumptum collatione facta paucior. Respiratio difficilis: atque vlcera si in ipsis erūpant difficulter sanantur. particularis verò illiusce hydropis, quem ascitim seu aquosum vocant, hæc signa erunt propria, pathognomonica Græcis dicta, in primis enim tumet venter, cuius quidem tumoris in supine decumbentibus extantia, seu inflatio minor est, licet magis diffusa, in latitudinemque expansa, & maior, cum maiorique distensione in ijs, qui recte pedibus stant. signum certissimum erit, si ægroti cum è latere in latus mouentur, percipiatur sonus aquæ defluentis, aut (vti Aureliano placuit) humoris collisi, vel ad concussum palmæ resonans tanquam semipleni vtris, aut (vt ab alijs obseruatum est) quod commotus venter his fluctuet instar vesicæ semiplenæ. Inualescente stricturæ passione tumor ad femora, ad pedes, atque tandem ad scrotum descendit, maximeque post inambulationem humore inferius delabente. reliquæ partes corporis contabescunt, ob penuriam optimi sanguinis in ipsis, haud parum deficiente nutritione. cibum fastidiunt; continenter, humore intus collecto aut salso existente, aut putrescente, sitiunt. Quo cum sępius bibere cogantur, in deterius, aucto humore, abeunt; Aliquando tussicula agitantur, ventremque & vrinam plærunque habent adstrictam. si in ipsorum cute pustulæ erumpant, difficulter coalescunt, quippè vlcera humore continue abundeque fouente, humectanteque. cum his febricula quoque latens adest & color vitiatus. In tympaniti vero cum eadem ventris extantia, seu distentione tumor non diffusus, sed rotundior fit cum maiori, durioreque tensione, ob quam percusso ventre sonus perinde ac in tympano, auditur. in anasarca

In lib. 4. aph. 11.

Hippoc. in 6. aphor. 8.

nedum solus venter tumet, sed quinetiam aliæ partes corporis, scilicet facies, col-
lum, pectus, venter, scrotum, crura, pedes, atque manus: Tumor autem non ex
æquo in toto corpore fit, at in partibus inferioribus magis, ob humoris grauitaté,
corpus laxum redditur cum mollitie & frigiditate, quasi mortuo simile; graui-
tas adest totius corporis. initio cognoscitur perpetuò ex extremorum frigore fa-
cieque & palpebris, & pedibus intumescentibus, quandoque pedes primo intume-
scunt, atque ab ipsis crura, & aliæ superiores partes. Quarum partium tumor ab
eo, qui fit in ascite, distinguitur, quod in cute digitis pressa, remaneat fouea. Au-
relianus addidit fætorem oris, atque etiam anhelitum fętidum. Omnis hydrops
omnium consensu fit ab humore vel in ventre collecto, vel in extimis partibus
cutaneis diffuso resudanteque. Neque enim tympanitis vocata, etsi maiori ex par-
te à flatu, ventre scilicet inter peritonęum atque intestina intercluso (vt viris do-
ctissimis visum est) causam habet, est expers humiditatis, siquidem flatibus hu-
miditas commixta est. Dogmatici omnes voluerunt, hunc morbum à refrige-
rato, labefactatoque hepate nasci atque foueri, vel hoc viscus per se patiatur, vel
per consensum ex alijs partibus, scilicet, à ventre ventriculoque, à vesica fellis, lie-
ne, mesentereo, intestinis gracilibus, ieiuno, pulmone, renibus, vesica, vtero, atq;
diaphragmate. fiunt itidem hi affectus àb interceptis vacuationibus consuetis,
maximeque mensium in mulieribus, atque hæmorrhoidarum: Atque ab ijsdem
etiam immoderatius fluentibus, nec non à qualibet sanguinis, & excrementorum
immoderata euacuatione diu perseuerante, à diuturnis itidem morbis, scilicet à fe-
bribus chronicis, nec non etiam à morbis calidis & acutis calorem naturalem re-
soluentibus, à potu aquæ frigidæ, atque ab alijs causis hepar quouis modo vi-
tiantibus, quo læso sanguificatio quoque vitiatur, vnde sanguinis loco humiditas
aquea, atque flatus generantur, cuius quidem multitudo hydropem facit. Hip-
In 2.prog. tex. 1. poc. scribit, hunc morbum incipere ex parte inani, lumbis, atque à iecore. de qui-
In tex. 2. „ bus quidem ait: Quibus ergo ex inani parte, & lumbis principia aquę inter cu-
„ tem fiunt, pedes intumescunt, & alui fluor diutinus fit, neque soluens dolorem,
In 4. aph. 11. „ qui ex inani parte efficitur, ac lumbis, neque molliens ventrem. Quibus tormi-
„ na & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento,
„ neque aliter soluitur, in aquam inter cutem firmatur. Pessima est (Hippocrate
In 2.prog. tex. 1. auctore) quæ ex acuto morbo fit. Tympania omnium pessima existimatur,
ascitis & anasarca in principio curantur. Ab aqua vero inter cutem habito (ait
In 6. aph 14. Hippocrates) si aqua è venis in ventrem defluxerit, soluitur morbus: cuius quidé
In 7. aph. 29 euentus ratio habetur ex alio Hippoc. aphorismo, qui hæc habet: Qui leucophleg
„ matia detinetur, si fortis ventris fluxus superuenerit, à morbo liberatur. Vnde
in hydropicis vtiles erunt euacuationes omnes, vel sudoris, vel vrinę, vel excre-
mentorum. Contra curatio erit difficilis, si vnà cum morbo omnes euacuationum
viæ adstrictæ sint. Quo fit, augescente morbo, quod aqua ita augeatur, vt quan-
In 6. aphor. 35. doque etiam asperam arteriam opprimat, quo Hippocrates tussim ob hanc cau-
In 7. aphor. 47. sam excitatam desperatæ salutis esse signum expressum reliquit. sed iam ad cu-
rationem huius affectus declinemus. In quo quidem, cum morbus sit adstrictus,
necessario vsui erunt præsidia laxatoria, cuiusmodi sunt, quæ manifeste euacuāt,
scilicet, per ventrem, vrinam, atque per sudorem, vnde ex medicamentis huic
negotio erunt accommodata, purgantia, vomitoria, diuretica, sudorifica, atque
omnia digerentia, seu per insensibilem transpirationem euacuantia. At cum
phlebotomia inter magna laxantia pro magnis morbis adstrictis tollendis con-
uenientia, primum locum habere soleat, cur in hydrope eius vsum medici non
affectant? Quandoque in leucophlegmatia quæ fit aut mensibus, aut hæmor-
rhoidibus suppressis, medici sanguinem vel ex talo, vel ex poplite, initio mittere
solent, sed hoc solummodo præsidio in principio (quo tempore nondum hydrops

perfecta existit) vtuntur. Non enim inconuenit in hydrope affectis mittere sanguinem, quod magnus morbus non sit, at quia vires non constare in magno morbo & frigido possunt. omnem profectò aquam inter cutem fieri à labefactato, diminutoque natiuo calore, omnibus medicis in confesso est. quomodo igitur vires constabunt ad mittendum sanguinem? Ob hancque causam medici huiusce vacuationis loco purgationes medicamentis, hydragogis, atque phlegmagogis moliuntur, Cuius modi sunt, coccognidium, Mezereum, elaterium, Iridis Illyricę succus, brassica marina, turbit, staphisagria, centaurium minus, & quandoque veratrum quoque album. Nobis familiarissimus est succus ex iridis radice contusa expressus singulis diebus, cum saccharo, à semuncia vsque ad vnciam & semis epotus. plures scimus, qui ascite laborarunt, huius medicamenti vsu prorsus fuisse sanatos. Damus etiam ter in hebdomada grana tria elaterij cum rhabarbari quatuor obolis. fiunt duo catapotia, quæ ter (vt dictum est) in hebdomada deuorantur. Alij brassicam marinam ad geminas drachmas in iure carnis pingui ad libram ebulliunt, quoad pars tertia absumatur; exhibentque prædicti iuris calidi cum modico cinnamomi pul. vncias quatuor. Hæc tum in ascite, tum in leucophlegmatia purgando tumorem laxant. atque etiam non minus in tympanite, quod flatus distendentes ab humore foueantur, augeanturque, vel quod absque humore non datur hydrops, licet in tympanite flatus præualeant. Itaque ex medicamentis, quæ omnibus hydropicis conueniunt, quæ sunt digerentia, sudorifica, rubefacientia, exulcerantia (quippè recorporatiua, atque metasyncritica vacata) inustiones, punctiones, atque scarificationes cutis, quæ omnia in principio maxime conuenire solent, sudorifica vocata, quæ facultatem habent sudorem mouendi, præcipuum vtilitatis locum habere solent. siquidem omnis hydrops sudore tollitur. cum per ipsum & humor in ascite, anasarcaque, & flatus in tympanite digeratur. Itaque quanto citius ad hoc præsidij genus deuentum sit, eò tutius, atque citius hydrops curabitur. Sudor verò mouebitur commode in balneo laconico, scilicet in tina lignea oblonga à calido suffitu (ex decocto calamenthi, vel origani, vel thymi, vel tragorigani, vel pulegij, aspersis aut ferro ignito, aut lapide molendinario) incalefacta, ex prædictoq; decocto calido aspersis ignitis ijs lapidibus fumo calido excitato si sudatorium laconicum probe calefiat. In ipso balneo ita probè calefacto ægroti manentes stragulis cooperti vel per horam, uel per dimidiam horam facile sudabunt. Qui sudor non inutiliter etiam interno medicamento calido intrò assumpto maxime adiuuabitur. Cuiusmodi erit, quod parabitur (exempli gratia) ex calamintha, pulegio, chamędry, betonica, vel ligno guaiaco, aut sasaphras, aut similibus alijs medicamentis, quæ sunt vehementer calida & sicca. sudabunt iuuenes bis, senes vero semel in die, & non minus, quam per spacium dimidiæ horæ, in laconico ægroti manebunt. qui egressi in lectulo calido bene cooperiantur, vt denuo sudent. præsidium est ex laxatorijs in principio vsque adeo & tutum & efficax, vt plures ascite & anasarca laborantes solo hoc ipso vsi auxilio pristinam valetudinem recuperauerint. Non minus vtile quoque erit in tympanite, cum sudorifica omnia, propter calidius temperamentum atque siccum, flatus digerant, discutiantque, ipsiq; medicamenti caliditate extenuati, facile per meatus cutis à caliditate suffitus calidi rarefactos, exhalent, atq; resoluantur. Ad hunc vsum conueniunt omnia medicamenta (vti dictum est) vehementer calefactoria, cum per interius assumpta, tum per exterius adhibita: tum quia humores, vaporesque digerant, tum etiam quia sudorem moueant, eaque via & humorem contentum euacuent, & vapores, flatusue digerant. Hinc Veteres quosdam in arenam à sole excalfactam, ad digerendos flatus, atq; pro absumenda humiditate, hydropem faciente, ad sudandum, conijciebant, quosdam in clibano calefacto, quosdam in laconico, vel ligneo vel ex

alia materia facto. atque alios in foueas aquarum sponte nascentium calidarum,
" cuiusmodi sunt sulphureæ, nitrosæ, vt sudent. de qua re Celsus in lib. 3. cap. 21.
" ita habet: Euocandus est sudor, non exercitatione solummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, uel clibano, similibusque alijs. posthæc commendantur medicamenta vrinam mouentia, cuiusmodi sunt, fæniculus, petroselinum, opium, smirnium, irio, ammeos, daucus, ligusticum & alia similia, quorum vel semina trita ex vino albo aromatico dantur, vel lac ipsum ex detritis in mortario seminibus ex vino itidem albo paratum. Nonnulli iridis radicem siccam tritam ex vino per aliquot dies exhibent. alij tria vel quatuor grana euphorbij in ouo sorbillo. Nonnulli exhibent rhabarbari drachmam. aut chamedrios puluerem ad drachmas duas. Alij vinum absinthinum, alij scillinum exhibere solent. Eodem modo per exterius commendarunt fomenta ex vehementer calidis & siccis, cuiusmodi est chamedris, pulegium, origanum, thymus & similia. Vtuntur etiã stercore bubulo ex aceto calido ventri apposito. nec non ad hunc vsum commendantur, præsertimque ad ascitem, emplastrum ex centaureo Ætij, & quod ab Aureliano diacapreias, à Paulo descriptum, item Icesion dictum. sic in tympanite commendarunt epithema diaspermatum vocatum, vel polyarcion, aut diasampsucum, atque diamelilotum. In leucophlegmatia, commendant frictiones ex nitro, & sale. Mirum est, cur Aurelianus fomenta ex aqua marina commendauerit, cum ipsa & siccando & adstringendo laxis non adstrictis morbis sit, remedio: sed non incõuenit quandoq; medicamentum adstringens ex accidenti scilicet quatenus siccando humoremque absumendo tumorem laxet. Neque est etiam vt admireris, ni conueniant laxantia primarum (vt aiunt) materierum, quippè temperate calida & humida, vt decoctum fenugræci, lini, altheę & similium, quãdo longe efficaciora medicamenta ad tantum humorem digerendum desiderẽtur,
In lib. 5. simpl. c. atque illa inquam quæ cum vehementer calida sint & sicca, humorem fundunt, extenuant, resoluunt. Neque obstat, quod Galenus demonstrauerit, non dari emollientia tumoremq; laxantia, quæ vehementer & calefaciant & siccent. Cum hæc humiditatem tenuiorem digerendo, crassiorem crassefaciendo potius tumorem indurent, adaugeantque. Etenim humiditas hydropem faciens cum serosa sit & tenuis, potest quidem tota à medicamento vehementer calido & sicco absumi. Atque hæc sunt medicamenta, quæ Græci metasyncritica, & Aurelianus recorporatiua appellant. Quibusdam in vsu fuerunt vesicantia, uentri adhibita, per quæ plagæ remanent, & seruantur diu apertæ, vt per ipsas expurgetur serosa humiditas, sensimque ac sensim purgata humiditate extantia tollatur. probantur ab Hippocrate inunctiones, quæ aut ferro candenti fiunt in regione lienis, si lien in causa fuerit huiusce affectus, vel in regione hepatis, si ab hepatis tumore, vel obstructione hoc malum venerit. Ægyptij medici non ferro candenti, at petijs lineis ignitis longe facilius & clementius, & sine multo dolore cutem inurunt. Quem modum inurendi nos in libris de medicina Ægyptiorum, secundo imprimendis (quando in prima editione in eo modo describendo error magnus commissus sit, quo modo si fiat inustio haud probe succedet) accurate & fideliter docuimus. Ad hunc vsum maxime conducit punctio, vel scarificatio, at hoc faciendum priusquam morbus in cachexiam abierit, & viriũ robore permittente: Hinc
" Hippocrates in epidemijs scripsit: hydropicos statim secare oportet, empyicos statim vrere. Namque hæc præsidia in morbi principio conueniunt, priusquam (vt ait Galenus) corrupta sint viscera. Inutiliter enim aqua educitur, quæ iam vitiatis, atque corruptis visceribus generatur. Quo leuiter errant, qui in desperatis paracentesin exercent. Hippocrates venas in scroto crassissimas secabat, atque in eodem scroto, & in femoribus ac cruribus frequentia vlcuscula scalpello incutiebat. Paulus atque alij hydropicis paulo infra vmbilicum sectionem faciebant, ad latus
en lib. de infer. part. affectibus.

dextrum

dextrum si lien, atque ad sinistrum si hepar in causa est. Alij ex eadem parte, qua viscus est, à quo malum primo ortum est. atque si intestina in causa sunt, quatuor sub umbilico digitis secant. Aurelianus magis in leucophlegmatia quam in ascite paracentesim probauit. complures ex Asclepiade supra talum crus scarificant, alij vnam, alij duas sectiones facientes interius, vt cutis secta sit, alij exterius, atque alij vtrinque scarificantes, vt paulatim humor euacuetur, operam dant. Hocque præsidij genere scimus nos complures hydrope fuisse sanatos, at quia curationem vulnerum neglexerunt, alio morbo quàm hydrope interempti sunt, quippè vulnere in cancrenam abeunte. quo admonitos medicos esse rogamus, vt summa cura vlcera à punctione seu scarificatione custodiant, ne ipsarum natiuo calido labefactato magnam subeant putrefactionem. quod præcauebunt, si calorificis vlcera fouebunt, atque ab externo frigido aere ea defendent. summopere illis conducet, si sępius vlcera lauabunt vino aromatico calido, in quo ebullierit iris sicca, absinthium, vel marrhubium, vel rosa vel betonica, vel similia. nec non si vlceri admouebitur ceratum oxicroceum vocatum, & perpetuo detineatur. non minusque etiam petia linea vino calido supradicto imbuta & expressa superponatur, & perpetuo detineatur. Ex Recentioribus uerò Andreas Laurentius vir doctissimus sectionem seu punctionem longe esse securiorem, quæ fit per medium vmbilicum, & ratione & experimento in doctissimis libris suis de opera Anathomica inscriptis, nobis pesuadere studuit. *In lib. 1. cap. 8. controuersia. 16.*

Finis Libri Septimi.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER OCTAVVS.

De phlegmonum atque tumorum internorum vomicis siue abscessibus esse agendum, & primum quid per abscessum vel per vomicam intelligatur, deq; ipsius causis agitur. Cap. I.

Osteaquam actum est de internis cum phlegmonis, tum tumoribus, qui sæpe in abscessus seu suppurationes vertuntur, ratio expostulare videtur, vt de internis quoque abscessibus, siue suppurationibus, seu vomicis in præsentia agamus. Neque immeritò sanè, cum hi affectus sanatu maxime difficiles sint, atque non raro medicis occurrant. Vocant verò abscessum, alij purulentiam, alij collectionem, alij suppurationem, atque alij vomicam: quo nomine Aurelianus sæpe vsus est. Non me latet per abscessus Hippocratem plærunque humoris ex vna parte corporis ad aliam translationem vocare, & aliquando humoris itidem decubitum ad cutim ipsam. Verumenimuero per abscessum nos hic intelligimus phlegmones, atque tumoris in pus mutationem, suppurationemue. Etenim phlegmonæ & tumores, aut digesto humore, aut in aliam partem corporis translato, aut quouis modo vacuato resoluuntur, aut in scirrhum mutantur, aut denique suppurantur, siue in pus vertuntur; quem affectum abscessum, suppurationem, atque vomicam medici appellant. Differunt verò abscessus varijs quidem differentijs, scilicet ex loco in quo pus fit, & ex loco in quem erumpit, atque etiam quod abscessuum quidam fieri incipit, scilicet quando phlegmones, vel tumoris humor cępit in pus verti, & quidam perfectus est, quippè qui ex toto in pus mutatus est, huncque propriè magis vomicam medici vocasse visi sunt. Vnde per vomicam non omnem abscessum intelligimus, sed eum solummodo, qui ex toto suppuratus, seu in pus conuersus est. Qua vomica seu pus factum, primum in parte phlegmone, vel tumore deprehensa consistit, ac postea ruptis continentibus partibus in alias partes vel internas, vel externas erumpit. quod si nobilis sit pars, vel repente inuadat, aut si vomica multa sit, interimit ægrotos, aut saltem multa fastidia ingerit, etsi postea probe etiam per congrua loca pus excernatur. Cæterum hisce pręmissis, præstabit ad clariorem uomicarum notitiā assequendam, primo huiusce affectus causas omnes nos perscrutari, atque cognoscere: Pro qua re illud in primis supponi debebit, scilicet suppurationem seu purulentiam esse in pus versionem à calore factam. Quo liquido constabit, ipsam esse quandam coctionis speciem, siquidem humorem phlegmones vel tumoris intus natura calore concoquente aggreditur, quem si tenuis sit, paucus, & non prauus, calor coctione digerit, & qui vel multus est, vel crassus, vel qualitate praua pręditus, ipsum in pus vertit, purulentiamque siue vomicam facit.

Galenus

Galenus triplicem esse alterationem à calore in humore factam statuit: quippe coctionem, suppurationem, atque putrefactionem: Coctionemque fieri à calore naturali, atque ex humore benigno apto nato à natura concoqui: putrefactionem verò à præternaturali calore agente ad corruptionem, atque ex humore apto nato putrefieri, minime concoqui (hic enim humor praua eius qualitate, & substantia, qua naturæ aptus natus est aduersari, nihil quidem coctionis recipere potest:) Demum suppurationem mediam inter coctionem atque putredinem esse Gal. voluit, & meritò sanè, cum huiusmodi alteratio fiat à calore non ex toto naturali, sed ab extraneo etiam, atque ex humore non ex toto benigno, sed ex praua quidem, uel qualitate, vel substantia, aliquid habente, quo naturæ aduersetur. Media itaque erit suppuratio inter coctionem atque putredinem. Aliqui tamen ipsam coctionem esse dixerunt, non tamen, quæ vera & propria dicitur (qua illud quod concoquitur, uertitur in substantiam corporis, ad nutritionemque vtile redditur) sed ea, quæ humorum prauitatem vincit, emendat, atque compescit, vt non amplius corpus lædat, vnde improprie concoctio hæc dicta est. At iam ad præcipuum institutum redeamus, quod fuerat, vt de causis, quibus suppuratio, purulentia, vomicaue dicta sit, nos ageremus. Constat sanè huiusce affectus pręcipuam causam esse calorem ipsum concoquentem, sine quo nulla suppuratio, sed potius putredo fiet. hinc Hippoc. dicebat, tumores, qui in hypochondrijs sunt, citius, & facilius suppurari, quam qui circa vmbilicum, & omnium minime, qui sub ipso vmbilico consistunt, quod hypochondriorum partes, ijs qui circa vmbilicum & sub vmbilico sunt, longe calidiores existant. Itaque à calore omnis purulentia fit, à calore quidem naturali si & ipsa coctionis species sit, non tamen omnino à naturali, sed etiam ab extraneo præternaturaliue naturali mixto, namque in phlegmonibus ac tumoribus, qui in pus vertuntur, præter naturalem calorem etiam extraneus & non naturalis vocatus agit. Naturalis enim vel à phlogosi, vel ab obstructione partium affectarum in igneum auctus permutatur: ex quo in phlegmone uel in tumore partium affectarum suppurando calorem agentem partim naturalem partimque præter naturalem esse (qui profectò auctor est purulentiæ) constabit. Quod uerò in parte, quæ suppuratur, pręter naturalem calorem agentem, etiam adscititius pręternaturalisue adsit, atque agat, eo quidem argumento deprehenditur, quia medicamenta, quæ suppurant, emplastica Gręcis uocata, sui ipsorū crassa uiscidaq; substantia meatus cutaneos infarciant, obstruantque ea potissimum causa, ut obstructis meatibus calor intus claudatur, ipsiusque effluuium prohibeatur, atque ipsius substantia, quantitasq; augeatur; Quorum meatuum obstructione etiam, fuligines cum intus retineantur, necessario naturalis calor mixturam cum non naturali à fuliginum caliditate recipit, uel naturam caloris extranei nanciscitur, uel ab ipsis fuliginibus mutatur in igneum præternaturalemque. Quæ sanè caloris mutatio à fuliginum qualitate ubi plurimum augeatur, diffusa in uniuersum corpus etiam febrem accendit. Quare uomicam, à calore mixtam naturam naturalis & præternaturalis habente, eoq; in partibus phlegmone uel tumore obsessis agente, fieri aperte intelligitur. Accedit ēt quod sanguis & pituita ab eodem calore facile in pus uertitur, atra bilis difficilius, bilis verò flaua, quæq; tenuioris est substantię, priusquam in pus mutetur, à calore extenuata, digeritur. Atqui ab hisce causis suppuratio quælibet, quæ purulentia itidem & uomica dicitur, generationem habet. Vnde affectum fieri à tumoribus, à phlegmonis atque etiam à carnosarum partium contusionibus dicemus, nimirum à calore non ex toto præternaturali, neque ex toto naturali, sed mixtam qualitatem habente ex naturali atque ex præternaturali, alteratis, & concoctis.

De partibus in quibus purulentiæ, seu vomicæ fiunt. Caput II.

PArtes omnes, quæ phlegmonis, atque tumoribus sunt obnoxię, vomicis deprehendi possunt. Vnde & in capite non raro collectiones eæ fiunt, sæpissime in Thorace & in ventre. In ventris autem varijs partibus vomicæ fiunt, plærunq; in hypochondrijs contentis, aliquando in ijs, quæ circa vmbilicum subsistunt, atque demum rarissime in sub umbilico positis, scilicet, vt Hippocrates est auctor, quod partes sub hypochondrijs contentæ calidiores ijs, quæ circa vmbilicum sunt, existant, & minime omnium calidæ sub umbilico positæ, ex calore autem fieri omnes suppurationes, superius demonstratum est. hinc partes omnes, quæ iuxta hypochondria sunt, citius & facilius suppurantur, & tardius difficiliusque, quæ circa vmbilicum consistunt, omniumque tardissime & difficillime, quæ sub vmbilico. Quo Hippocrates in 6. epid. 2. vmbilicum suppurationum esse terminum statuit. Quod verò in capitis partibus internis vomicæ fiant, non est medicis ignotum. aliquando enim ex phlegmone membranarum cerebri, & aliarum quoque partium vomicam ortam fuisse (licet hoc rarò ob eius membri frigiditatem fiat) à multis deprehensum est. Hippocrates scripsit, si pus per nares aut os, aut aures effluxerit, capite dolentes & vehementer quidem laborantes soluere: & in Coacis præsagijs, pus per nares excretum capitis dolorem itidem tollere. Hoc Echecati Cæco contigisse Hippocrates narrat in epidemijs, quippè qui, cũ in eius capite affectus phlegmonosus suppuratus fuerit. pusque per aurem expurgatum, sanus euasit. sæpenumero, intra aures ex phlegmone puris collectio fit, non raro in gutture ex angina. At non addimus partes, in thoracis regione positas, quæ suppurari solent. hęque præcipuæ sunt, pleura membrana, pulmo, diaphragma, cordis pericardium. & in ventre ipso omnes partes contentæ huic malo sunt obnoxiæ, scilicet, stomachus quoad eius omnes partes, intestina, scilicet, pylorum, ieiunum, colon, & longanon siue rectum, & omnia tenuia intestina, mesereum, mesocolum, pancreas, omentum, hepar, vesica fellis, lien, vena caua, porta, renes, vesica atque vterus in mulieribus. Itaque cum in omnibus his partibus aut phlegmone, aut tumore oppressis vomicæ concitari soleant, quæque omnes cum ægrotantium vitam in magno discrimine ponant, ipsarumque curatio magnas habeat difficultates, & maiori ex parte iudicium itidem eæ habeant difficile, proinde de ipsis accurate in pręsentia agendum duximus. & priusquam ad ipsarum curationem perstringendam descendamus, eas & in communi, & in particulari cogñoscere operam dabimus.

In 6. aphor. 10.

Libro 5. com. 1. tex. 23.

In 7. epid. tex. 55

Quibus signis puris collectio vel vomica fieri deprehendatur. Caput III.

Gal. in 2 de loc. affec. cap 3.

VOmicæ vel magnas phlegmones sequuntur, vel excrementorum collectiones, vel tumores œdematosos, vel àb alijs humoribus obortos. & cum (vti dictum est) affectus hi qui suppurantur, vel in capite consistant, vel in thorace, vel denique in ventre, proinde priori loco signa in communi considerabimus, quibus suppuratio omnis in qualibet parte corporis oborta nobis innotescat, scilicet, eius quæ primo fit in capite, & postea in thorace, atque demum in ventre. sigillatimq; cuiuslibet partis in aliqua trium corporis regionum suppuratæ signa prosequemur. Porrò internæ supurationis signa similia magna ex parte sunt ijs quæ in externis suppurationibus elucent. Duo quidem in externis suppurationibus

tionibus obseruamus, dolorem quippè vehementer pulsantem, propter arteria-
rum motum aucto calore, & aucta ex humoris fusione eiusdem humoris quan-
titate, quæ quò magis implet, & minus cedit, eò magis premit, ac arteriam præ
tumore distentam dolore afficit; atque caloris auctionem, tum propter auctam
humoris plurimum incalefacti copiam, quæ pluribus partibus communicatur,
vnde ex aucto calore, etiam pars, quæ suppuratur, ruborem contrahit. Quo chi-
rurgi in tumore suppurando hæc meritò tria obseruare solent, nempè (vt dictum
est) dolorem vehementem, cum pulsatione, calorem in parte auctum, & ali-
quando etiam ita intense auctum, vt febris exinde concitetur. atque deinde in
parte contractum ruborem. Quibus sanè signis medici phlegmonas, tumoresq;
ad suppurationem inclinantes facile cognoscunt. In internis vero vomicis futu-
ris & dolores & febres (vt expressit Hippoc.) augentur. atque alia etiam præter
hæc signa medicis innotescunt. Itaque in primis dolor maximè facit ad futuræ *In 2. aphor. 47.*
vomicæ notitiam, rigores, humoresque & febres. ex his quędam sunt, quæ sup-
purationem prænuntiant, & quædam, quæ actu vomicam fieri itidem notant.
De ijs primo sermo est habendus. Itaque ex doloribus, qui diu perseuerant cum
febre absque laudabili excretione, futuræ vomicæ erunt indicium. De quo signo
» Hippocrates in aphorismis habet: A ventris dolore diuturno, suppuratio. Ga-
lenus addidit; si omnia circa ægrum opportune fiant. Adhuc enim dolorem *In 7 aphor. 22.*
perdurare scilicet per longum tempus propter phlegmonem euenit, quæ tempo-
poris processu suppurabitur, nisi hominē morte præripiat. Quod clarius de ijs,
» quæ in thorace fiunt, adhuc expressit, dicens: Quicunque dolor in his affligit
» sedibus, non desinens, neque excreationis purgatione, neque ventris subductione, *In 2. progn. tex. 52.*
» neque venę sectione, ac medicamento, & victus ratione, in suppurationem verti
» sciendum est, & Galenus in comm. ait: Quicunque dolor circa thoracis ac pul-
» monis sedes non desinit adhibitis subsidijs, idque malum tantummodo habet,
» nec vllum aliud exitiosum indicium adest, eum suppuraturum expectabis. Eo-
dem itidem modo & febris perseuerans vel cum dolore, vel cum grauitate, vel
huius loco cum tussi, sine laudabili excretione idem futurum prenunciat. Quam
» rem Hippoc. perbelle ita etiam expressit in prognosticis: Considerandum autem
» est & talia in hunc modum. si febris detinet, & dolor non desinit, & screatio non
» excernitur ex ratione, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque solutiores, *In 2. progn. tex. 65.*
» ac synceriores, nec vrina admodum crassa ac plenius obtinens sedimentum, pro-
» mittitur vero ab omnibus alijs signis salutaris, his tales fore abscessus speran-
dum est: Tempus quoque circumscriptum est, quo purgari debeant, in multis
» phlegmonis, de quo in 7. aphorismorū Hippoc. inquit: Distillationes in ventrem
» superiorem ad suppurationem veniunt intra viginti dies: & particulatim de
» pleuritide: Quicunque morbo laterali laborantes in quadraginta diebus non re-
» purgantur, hi ad suppurationem vertuntur. Ita & in pulmonia, atque in alijs *In 5 aphor. 8.*
phlegmonis si diu dolor cum febre perseuerauerit sine laudabili humorum excre-
tione, suppuratio speranda erit. De quibus auctor coacorum præsagiorum dixit:
» tumores si sexaginta diebus superauerint, & permaneat febris, suppurantur. in 1.
vero prognost. tex. 31. breuius fieri docet, ait enim: Quod si vigesimum transcen-
dit diem & febris detinet, & tumor non desistit, in suppurationem verti significat.
sed hisce præmissis, ad signa pergamus, quæ non futuram suppurationem vo-
micamue prædicant, at præsertem quidem, quæ fit, significant. Quæ itidem
erunt dolor, rigor horrorque, febris, grauitas seu pondus, anxietudo, inquie-
tudoque. Dolor autem, vt ab ipso exordiamur, tensiuus, & non semper cum
pulsu (qui externorum vomicarum semper comes est) obseruari solet. Non
enim internus dolor phlegmonum, quæ in pus mutantur, necessario pulsat, quo-
niam rara quidem viscera sunt, quæ abundent arterijs, atque etiam quia interna

spacia, vacuaue & circundantium laxitas facit, vt pulsatio si qua sit, citra dolorem sentiatur. Pro dolore aliquando grauedo fit cum calore, atque ab his aliquando pondus obseruari solet. De quo in coacis præsagijs Hippocrates habet: Quibus latus sublatum & calidius est, cumq; in alterum incumbenti latus, quod sanum est, grauitates pendere videtur, ijs pus altera parte collectum est. quod in prognosticis clarius confirmauit ita, dicens: etsi dixerit pro dolore sibi inesse pondus, in loco quo dolore afficiebatur. Calorem quoque in parte affecta intensiorem ęgroti incepto pure percipere solent, quod de pleuriticis, & pulmonicis suppuratis Hippoc. expressit, dicens: latus esse calidius. neque id fit profectò iniuria, cum necessario latus à putredine, atque ab halitu calido puris contenti, magis debeat incalfieri. Quare hactenus signa inceptæ suppurationis ex dolore, grauedine, pondere, atque calore aucto in parte affecta nobis innotuerunt. Nunc alia signa prosequimur, scilicet febrem, vnà cum rigore uel horrore quæ inuadit. febris enim dum pus fit (ait Hippocrates) augetur, vehementiusque affligit. Huiusmodi verò febre (Galeno auctore) priusquam phlegmonæ suppurari cæperint, similes existunt tertianis continuis, cum scilicet continuæ sint, & de tertio in tertium exacerbationes habeant: suppuratione verò iam in cæpta, quippè dum materia phlegmones suppuratur, quotidie habent exacerbationes, cum rigore horroreue, idcircoque probè has semi tertianis comparauit. de quibus Auctor coacorum præsagiorum ait: Qui identidem inhorrescunt, ad suppurationem deueniunt, sed & febris ijs suppurationis est comes. Ex feruore enim & ex putredine humoris, qui suppuratur, halitus excitatus membranas, & musculos mordicans, aut etiam incepti puris acrimonia itidem vellicans partes sensibiles contrahit, atque horrorem inducit, quem sequitur febris ea, quæ præcessit, multo vehementior. Distinguitur vero ab eo, qui pure facto & effuso concitatur. hic enim horror inordinatus maiori ex parte esse solet, cum sudore & aliquando leui animi deliquio. Horror itaque in suppurationibus apparet, horrescuntque idcirco necessariò, qui suppurantur, à contracto calore ad locum putredinis vnà cum sanguine. At hic horror, quoad pus fiat, ordinem seruat. posteaquam verò pus factum est, citra ordinem inuadere solet, quando huius horroris non vnica sit causa, scilicet caloris ad humorem putrescentem retractio, sed & hæc, & mēbranarum pus continentium morsus vellicatioue, contractioque facta tum ex halitus ex feruente humore concitati, tum facti puris acrimonia, quippè membranam ipsa mordente. In tumoribus enim partim in pus versis, & partim mutandis, ad reliquum humoris suppurandi calor intro retrahitur, quo ægroti horrescunt, atque halitus ex feruente humore ad membranas commoti, nec non puris, quod factum iam est, acrimonia membranas vellicans, atque contrahens horrorem itidem inducit. quem febris consequitur semitertianæ similis, quę ex ordine non fit, sed citra vllum ordinem aliquando cum sudoribus multis, ita vt sæpius & nullo ordine, modo inhorrescant, modo sudent, modo incaleant simpliciter. Huiusmodi vero febres, nec proprie putridę dici debent, ex pure scilicet concocto concitatæ quales ab humoribus in venis, aut extra venas putrescentibus excitantur, nec planè hecticæ, quoad partes solidas corporis inuaserint, sed quodammodo inter vtrasque mediæ sunt, nec prorsus intermittentes, neque continuę, videntur tamen intermittentes, quod cum horrore, vel cum rigore accessionē habeant, semitertianisque vocatis similes existant. namq; quotidie cum horrore inuadũt, vere intermittentium more, sed cum remitti horror videtur, atque accessio augeri itidem uidetur, iterum ęgroti horrent, adeo vt eadem die bis atque ter aliquando horror accedat. die verò sequenti alteram habent accessionem, sed priore minorem, absque duplicatione horroris. hæ verò id proprij habent, quo distinguũtur à semitertianis, quæ fiunt à commota putredine in venis bilis atque pituitæ,

In. 6. coac. præsag. ex Hol sec. 2 com. 1. tex. 3.

In 2. progn. tex. 58.

In 1. aphor. 12.

In 5. lib. ex Hol. sect. 2. comm. 1. tex 76.

Gal. in 1. de loc. affect cap 5.

quod

quod nullo seruato ordine sæpius in his ęgroti inhorrescant, modo incaleant simpliciter absque vllo horrore vel frigore, modo sudent. atque hæ febres semitertianis similes, sunt è quibus tabidos laborare Hippocrates in epidemijs docuit, quæque tales prodeunt, postquam pus fieri cęptum est. Porrò quæ ante suppurationem internarum phlegmonum febres fiunt, symptomata sunt, neque ipsę ad apyrexiam desinunt, tertianarumque naturam præseferentes, vtpote quæ de tertio in tertium habent exacerbationes, tamen absque rigore horroreue, aliquando cum leui pedum frigore inuadentes, quod de pleuriticis Hippocrates expressit: Quare post factam suppurationem febres semitertianarum more, sed nullo tamen seruato ordine, modo cum horrore, modo citra horrore calore solummodo exacerbato inuadunt, modo cum sudore, aliquando ita parua fit accessio, vt ea die vel nihil vel parum febrire suppurati videantur, nonnunquam omnino desinere videntur interdumque tempus solitum inuasionis horamque permutantes. Plerunque vero magis ad noctem accessionem habent quàm in die, maximeque circa vesperum inuadentes: atque hę perpetuo lethales sunt, quæ ægrotum aut puris multitudine suffocatum iri, aut tabidum siue phthisicum moriturum denotant. Vnde nos distinguere oportet, quod vbi pus fit, & commode expurgatur, nedum febres non adsunt, sed quæ ante suppurationem fuerunt, planè conquiescunt. Itaque vt ad institutum primum redeamus, pus vbi fit, febris vehementior quam antea apparet, horrorque fit, & à contracto calore, & ex halitus feruentis humoris & incepti puris acrimonia membranas neruosque vellicante, contrahenteque: adest etiam in parte affecta aucta caliditas, grauitasque & pondus, inquieti sunt, & anxij, pulsus languidi celeresque obseruantur, & respiratio itidem crebra & & plerunque parua est. Aurelianus de signis vomicæ scribens, inquit; quod eos sequatur febricula vehemens inordinata sæpe, cum rigore & torpore frigido, vel corporis cum inquietudine, iactationeue; tum loci adest feruor incendiosus, grauedo, tensio (exceptis, quæ in pulmone fiunt) sæpe stimulans dolor & pulsuosus fit, tum celer pulsus atque humilis, & sæpe sudor magis capitis atque colli apparet. Hippoc. in 7 epidem. de Metone Pleuritico, qui postea suppuratus est, scripsit: Deiectio multa biliosa, in tribus diebus ferè cessauit dolor, calor autem circa septimam aut nonam. Tussis aderat, excretiones neque biliosæ neq; multæ fiebant, pituitosæ verò tusses sequebantur, cibos gustabat. aliquando exibat veluti sanus. Apprehendebant autem quandoque illum calores tenues exiguum tempus, sudores exigui fiebant ad noctem, spiritus in febre densior, maxillarum rubor, circa latus grauitas & sub alis & ad humerū tusses tenebant. Atque hisce signis nobis, quæ interius fiunt purulentiæ, probè innotescent. Nunc sequitur vt ea etiam signa, quæ, facto effusoque pure, apparent, dicamus.

In 1. de vict rat. in acutis.

In lib. 5. chronicō cap. 8.

Quibus signis suppuratio siue puris collectio, quæ facta est, deprehenditur. Cap. IV.

VBi pus in parte aliqua interna factum est (auctore Hippocrate) dolores, rigores atq; febres minores euadunt, quinimo planè conquiescunt, si pus etiam commode expurgatur, seu excretum fuerit, eadem die in salutari suppuratione febrem desinere Hippocrates expressit. itaque febres, dolores, & rigores minores euadunt. Aurelianus dicebat facta suppuratione, cessare cum rigorem, tum dolorem, febrisque recedere inquietudinem. Attamen hoc recte intelligendum est, quod facto pure (nisi magna ex parte ipsum fuerit commode excretum) hæc planè haud recedant, sed tamen aliqua ex parte minora fiunt, minusque empyicos affligunt: quod perbelle docebat Hippocrates, cū dicebat: Dum pus conficitur, dolores

In 2. aphor. 47.

In 2. prog. tex 48

In 2. aphor. 47.

" dolores ac febres accidunt magis, quam iam confecto. Recedunt verò omnino
In 7. aphor. 57. hæc omnia vbi factum pus fuerit expurgatum. de quo Hippocrates ait: Quibus in urinario meatu tubercula fiunt, his suppuratione facta, & eruptione, soluitur dolor. Quare dolores, & febres minores redduntur, semitertianisque similes existunt, at à veris semitertianis distinguuntur, quia sunt inordinatæ, & tales quales in altero capite expressimus. Nimirum quæ nullo seruato ordine inuadūt, modo cum horrore, modo citra horrorem modo cum sudore, noctu ingrauescentes. His verò & horrores (vti dictum est) coniunguntur facti ab acrimonia puris, quod ad vicina corpora, scilicet membranas & neruos, commotum lædit. In coacis præsagijs scriptum est, Horrore affectos plerunque ad suppurationem perduci, & febres intermittentes à suppuratione plerunque sudorificas esse. Igitur non minus etiam sudores meritò accidunt. vnde recte dictum est, quibus vomica interna est, & rigor & sudor sæpius accidit. sudor vero ex capite, ceruice, & quādoque ex toto corpore exit, atque hic est quędam leuis tenuisque humiditas, virium infirmitate, scilicet partium solidarum debilitata retentrice, sępius quæ in suppuratis exudat, præsertimque à pure effuso viscera interna lædente. Vnde vires collabuntur, pulsus frequens paruus & languidus fit, & nonnunquam crebra animi defectio, cum qua suppurati exudant & resoluuntur. quæ signa fuere à Desiderio Iacotio viro sanè doctissimo & grauissimo, vt notauit in suis doctissimis ad coaca Hippocratis præsagia commentarijs, in quadam puella, quę ferè repente à vomica fuit interempta. ait enim: Puella quædā, cum optime habita omnibus videretur, in lentam quandam febrē incidit, tertianæ intermittenti non absimilem, sine dolore in ventre: ad eam circa mediam noctem vocati, quod leui animi de liquio laborasset, cum rigore quodam quem paroxismi principium esse putabant, prędiximus abscessum in ventre ruptum ex quo breui interitura esset.
In tex. 60. Hippocrates in prognosticis de purulentis (intelligit autem eos, qui in thorace pus collectum habent, de quibus nos posterius sigillatim scribemus) scribens, ait: " Principio si febris non dimittit, sed interdiu tenuior, noctu vehementior est, si copia sudoris elicitur, ac tussiendi cupiditas est, nec quicquam tamen commentatione dignum expuunt.
In 3. probl sec. 3. In 1. de morb. Aristoteles ad cognoscendum tumorem suppuratum, affundit aquam, quem, si ab ipsa colore mutatur, purulentum agnoscit. Hippocrates argilla tegendum censuit, quæ si citius, quàm quæ alteri loco minime de suppuratione suspecto apposita est, resiccatur, vomicam latere ostendit. In prognosticis vero ex pondere in parte affecta, ex rigore horroreue, ex sudore, & ex febre semitertianæ simili, sudoreque (vt hactenus ostendimus) cognoscendum voluit. Aliqui cum his signis quandam mollitiem cum puris inundatione in parte affecta (si tumor obseruari queat quando loci densitas, tactum perturbet) tanquam indicium certissimum addunt. sed hæc satis erunt ad cognoscendam vomicam, quæ interius facta est. Nunc descendendum erit ad particulares vomicas, quæ in varijs partibus fiunt.

De vomicis, quæ fiunt in capitis partibus, cognoscendis.
Caput V.

VOmicas in capitis partibus extimis fieri frequentissime, qui praxim exercent, obseruant, scilicet intra pericraneum, ex phlegmonis, tumoribusque phlegmonosis. atque etiam in lue gallica infectis: in his præcedunt dolores continui, firmi, atque vehementes, sæpissime etiam cum pulsu, aliquando cum febre, plerunque citra febrem hi dolores perseuerant. Aliquando etiam intra craneum vel circa membranas cerebri vomicæ fiunt (licet hoc fiat rarissime propter partis frigiditatem)

frigiditatem) nam, vt aliàs dictum est, suppurationes omnes à calore fiunt. quo Hippocrates in epidemijs scripsit, vmbilicum esse terminum suppurationum, quę in ventre fiunt, eo præsertim argumento, quod partes sub umbilico positæ hypochondrijs frigidiores sint, & idcirco non aptę suppurationibus; Quare ob hanc etiam causam fit, vt rarissime cerebri partes, ob loci frigiditatem suppurentur. tamen aliquando in cerebri cauitatibus, dissectis cadaueribus, vomica deprehensa est puris collecti, quod aliàs nos vidimus in quibusdam per nares, antegressa phlegmone, excretum fuisse. Signa fuerunt, dolor firmus, assiduus, vehemens, cum pulsu lancinans, longo tempore perseuerans cum febre acuta, assidua, diu durante. Vomica verò facta cognoscitur, quod & dolor & febris quadâtenus minus affligant, & in capite grauitas & pondus pro dolore sentiatur, at plures horum apoplecticorum modo suffocati à puris multitudine atque à crassitie cerebri cauitates infarciente, obstruenteque pereunt. si per nares autem effluat pus album, leue, æquale, & copiosum, salutem promittit. Non rarò intra aures vomicam purisue collectionem fieri deprehendimus magnam inflammationem subsecutam; Huius quidem puris collectionem ex aurium dolore acuto ac febre continua & vehementi (quæ signa sunt pathognomonica magnæ phlegmones ibi existentis) secutam. Hippocrates in prognosticis meminit. & de ipsa in Coacis » præsagijs inquit: Aurium dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo eorum, » quæ leuiter difficilia sunt, iuuenes quidem septimo die interficit, & multo cele» rius adfert delirium, nisi pus multum ex aure, aut sanguis è naribus effluat. Itaque si dolor cum febre continua diu perseuerauerit fueritque lancinans & pulsatorius, vomicæ futuræ est indicium: aurium enim phlegmonæ si vehementes sint, solent citò interficere, faciliusque & citius iuuenes quàm senes, ob nimirum symptomatum magnitudinem, quę fit ex temperamento calidiori, quo iuuenes sanguine bilioso abundant, vnde in affectum incidunt vehementissimum acutissimumque, à quo citò interimuntur: seniores vero (quod sanguine frigidiori abundent, à quo vehementia symptomata non fiunt) tardius & minus hoc malum (Hippocrate auctore) interficit. Tamen & multi etiam puerorum, iuuenumque ex phlegmone, quæ non sit vsque adeo magna & acuta, suppuratione facta, & per aures pure excreto seruantur. Huiusmodi fuisse Emyris filium » Hippoc. in epidemijs scriptum reliquit, de quo habet: Emyris filius febricitabat, » ex aure fluebat purulentum circa octauam non scio. Vbi itaque dolor & febris non usque adeo vehemens & acuta fuerit, diutiusque perseuerauerit, cum dolore pulsatorio, vomica intra aurem futura est, vbi verò phlegmone in pus versa est, dolor atque febris mitescit: si vero etiam per aures pus exierit, album, leue, æquale, omnino febris atque dolor cessabunt. In oris quoque partibus internis maximeque in gingiuis atque partibus adiacentibus, sæpius oborta phlegmone suppuratur, quam præcedit dolor, cum pulsu, & aliquando etiam febris, si vehemens fuerit morbus, sępe rupto abscessu vomica exit, & ęger ita liberatur. Non rarò etiam ab angina vomica fit, etenim eodem modo hæc phlegmone in vomicam sæpius mutatur, atque ita ægroti euadunt. Quam sanè vomicam antecedunt quoque & dolor & febris, si enim malum sit acutissimum, maximumque, citò hominem interficit, aut abscessus purulentus fit; plerunque vero solet vomica subsequi dolorem & febrem, quæ diu perseuerauerint. In Ægypto olim & in Cayri Ciuitate, quo tempore ad nationem Venetam persanandam morabamur, quidam Turca, cum longo tempore gutturis dolore laborasset, me accersito, plures aureos pollicitus est, si illum persanauissem. Cum vero cognouissem vomicam in gutture adesse, intusque (nondum eruptione facta) pus adhuc contineri, atque ilico, à me aliquibus tentatis medicamentis rupto abscessu, multaque copia puris expurgata per os, sanus ille euasisset negauit, mihi velle quicquam

persoluere

In 6. epidem. 2. tex. 40.

In 3 prog. tex 13
In 1. coac. præsag sec. 2. comm. 1. tex. 1.

In 3. progn. 14.

4 epid. tex. 11.

persoluere licet plures aureos antea mihi pollicitus fuisset, si ipsum sanitati restituissem, nullaque alia ratione vsus est, vt mercedem mihi promissam negaret, quam quod dicebat, me nimis citò illum persanauisse, parumque idcirco laboris in eo persanando me sustinuisse.

De vomicis, quæ fiunt in thoracis partibus, & primo de vomica, quæ fit ex pleuritide & ex pulmonia. Caput VI.

INter vomicas, eæ præcipuæ sunt, quæ in cauitate thoracis fiunt, vel ex pleuritide, vel ex pulmonia, vel ex catarrho, aut denique ex sputo sanguinis. Namque, quæ in pleura membrana fit, rupta membrana, in thoracis seu pectoris caua seu inania loca erumpit, atque eodem modo in pulmonibus pus factum, aut ex phlegmone suppurata, aut ex catarrho ibi putrefacto, aut denique ab exulceratis pulmonibus, si multum effluat (vti dictum est) in cauitates pectoris erumpit. Vomica verò, quæ ex pleuritide suppurata fit, ei admodum similis existit quæ fit in pulmonibus ex pulmonia, licet in quibusdam differant. Namque in pleuritica præcedit rigoris, febris, atque doloris auctio, factoque pure hęc omnia remittuntur, pro doloreque grauitas seu pondus in parte habet. atque hoc est, quod dicebat Hippoc. in prognosticis: Et si dixerit pro dolore sibi inesse pondus in loco quo dolore afficiebatur: Hęc enim accidunt inter initia suppurationis. Distinguitur vero grauitas & pondus, quod in pleuritica suppuratione obseruatur, ab eo quod ex pulmonia fit, quoniam aut in altero latere, aut in ambobus pondus sentitur. In pulmonia vero (ait Galenus) in vtraque potius, quàm in altera colligitur pus: De quibus Hippocrates inquit: Si suppuratio in altero latere tantummodo fuerit, vertere atque ediscere conuenit in his, vtrum in altero habeat latere dolorem, & vtrum calidius quam alterum sit, atque eo incolumi cubante, latus requirere oportet, num aliquod desuper onus illi pendere videatur: si enim id fuerit, supuratio in altero latere fatigat, vtrouis onus existat. Accidit in pleura, suppuratione facta, difficultas respirandi, difficilisque iacendi potestas supra contrarium (vt ex Hippocrate visum est) patienti latus, hoc est, vt Aurelianus inquit, supra latus, quod morbo afficitur, cum sensu quodam interno veluti pendentium membrorum, vel membranarum: & sæpe corpore commoto, seu è latere in latus verso, quasi sonus auditur, veluti inclusi atque collisi, fluctuantisque humoris. post acceptum cibum molestiam etiam sentiunt. Ex pulmonia verò vomica interstinguitur: siquidem dolor neutiquam antegressus est, sed pro dolore grauitas in thorace sentitur, maximaque spirandi difficultas: sed tamen aliquando videntur suppurati melius respirare, quippè in thoracis cauitates vomica è pulmone effusa: adest item tussis vehemens, cum qua pus expuunt, vox redditur (trachea arteria à puris copia vitiata) obscura, & rauca, fętida itidem redditur expiratio, thoracis grauedo, & tensio sentitur, maximeque si supinè decumbant, quasi suffocantur, idcirco recta ceruice sedentes releuantur: denique seipsos sustollunt ad partes lecti sublimiores, quo leuatius habeant caput: In his maxillæ rubent, cauitas in oculis apparet: Adsunt & desudationes, febres assiduę sunt, noctu increscentes: Empyici hi à Græcis meritò vocantur. De his Hippocrates in prognosticis inquit: Omnes agnosci purulentos his indicijs conuenit: principio, si febris non dimittit, sed interdiu tenuior, noctu vehementior est; si copia sudoris elicitur, & tussiendi cupiditas est, nec quiquam tamen dignum commentatione expuunt; si oculi caui redduntur maxillæ verò ruborē trahunt. & cetera.

In 2. lib progn. tex. 58.

In 2. lib progn. tex. 59.

In 2. prog. tex. 60

& cetera. Galenus ait, hæc obseruari in suppuratione, quæ diu moratur; breuioris verò suppurationis signa esse rigorem, febrem, atque pondus, & si æger difficilius, quam antea, respiret. Eodem modo purulentiam in his, qui ex pulmonibus, vel ex thorace expuerunt, fieri denotabunt, rigor, febrisque (vti dictum est) semitertianæ similis, quę tamen nunquã ad infebricitationem veniat, eritque qualis ab Hippocrate expressa est, scilicet quæ interdiu leuior, & noctu grauior apparet; pus expuunt cum tussi satis molesta, maxillæ rubent, sudantque, difficulter respirant. Qua durante diu affectione, tabidorum signa omnia apparent. Eadem vero signa, & si fiat ex catarrho vomica, elucescunt; at primo ij non expuunt quicquam commentatione dignum, quando, si copiosè expuerent, non fierent purulenti, respiratio admodum difficilis redditur, tussis irrita, in qua, vt dictum est, parum expuunt (non expuunt autem aut propter puris crassitudinem, vel ob viscositatem, aut propter membranarum densitatem, aut denique propter imbecillitatem: multum enim roboris requiritur, ad copiam puris crassi & viscidi expectorandam, excernendamque.) Si vero vomica fiat in septo transuerso, quod Græci diaphragma appellant, vel in parte supra præcordia intra cauitatem thoracis, vel intra ipsum diaphragma existet. si in superiori fit parte, scilicet quæ supra præcordia est intra cauitatem thoracis, dolor supra eadem præcordia per vtraque latera penetrat vsque ad posteriora, tensioque & grauitas iuxta finem pectoris, vel sub extremis costis atque vltimis ossibus perseuerans vsque ad ilia distenditur, cum difficultateque respirant: si verò intra ventrem, qua ventriculum attingit, extra septum collectio fit, sonitus aliquando fluctiatioue veluti inclusi humoris auditur, adestque tussicula, & in respirationibus difficultas plurima, respiratio longa, & forinsecus ex attracto spiritu dolor fit, qui nunquam sequitur eos, qui pulmonis vomica tenentur. Etenim pneumonici spiritum hauriendo magis releuantur. Vbi verò in vacuis thoracis locis collectio recepta est, aderit thoracis grauitas, tussis valida siccaque cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, febriculę per initia affligunt, languidæ, inordinatæ, ad iudicandum difficiles. Postquam vero abscessus ad vomicam inclinauerit, vehementius cum quodam horrore febricitant, atque in sermonis proprietate conturbantur spiritu molestati: spirationis quoque adest difficultas, ita, vt suffocari videantur. At Hippocrates (vt aliàs dictum est) dixit: si febris non dimittit sed interdiu tenuior, noctu vehementior est, si copia sudoris elicitur, si tussiendi cupiditas adest, nec quicquam dignum expuunt, oculi caui redduntur, maxillæ rubent. *In 2. prog. tex 60* Quæ signa potius ex pulmonia vomicam denotare, nuper meminimus. sed iam ad vomicam in ventris partibus collectam cognoscendam accedimus.

De vomicis, quæ fiunt in ventris partibus & primum de ea, quæ in stomacho, in hepate, in liene, in mesenterio, pancrea, atq; in omento excitatur. Cap. VII.

CVm stomachus ab œsophago incipiendo, ex ore, quod veteres καρδίαν appellarunt, quia exquisitissimo acerrimoque sensu est præditum, principium habeat, & ad os inferius, quod pylorum quoque vocant, terminum itidem habeat, media pars, ipsius venter, atque capacitas est. Itaque signa vomicæ in stomacho existentis, erunt, tetræ eructationes, respirationis difficultas, sed minor, quàm in diaphragmate si sit collectio, aliquando tussicula parua, citra vllam humoris excretionem; nausea adest, aliquandoque vomitus puris, animi defectio,

extremorum refrigeratio, sudor paruus, languidus, in summa cute: cibi assumpti corruptio, vnde acidæ quoque fiunt eructationes atque fętidæ; sitis cum linguæ asperitate vexat, ægrè cibum deglutiunt, præsertimque si ad superiores partes vomica pertingat: namque (ait Aurelianus) hi, priusquam cibus transuoretur, pressuram sentiunt, & post deuoratum cibum releuantur. in quibus etiam nulla apparet inflatio vel extantia, sed dolor atque grauedo inter scapulas, vel in posterioribus ceruicis partibus sentiuntur. Vbi verò (vt iam dictum quoq; est) vomica ventrem, seu ambitum, atque fundum stomachi tenuerit, inflatio inferius à diaphragmate circa medium præcordiorum sinistrorum flexa, apparet, & impressioni digitorum cedens, atque resurgens, cum nausea, fastidio, siti, eructationibus acidis & fętidis, cum corruptione ciborum, quandoque etiam cum liquidis deiectionibus. At si in inferioribus collectio erit, facile ęgroti cibos transglutiunt citraque dolorem, at postea sequitur dolorosa cibi perceptio, scilicet cum cibus ad fundum stomachi peruenerit, hocque confirmabit dolor ex anterioribus partibus in ore ventris perceptus, cum inflatione vel extumescentia, extantiaue, quæ impressioni digitorum cedat, ac resurgat. si in pyloro idest in ventriculi ore inferiori aderit collectio, dolor & grauedo, & extantia percipientur in vltima parte ventris sub dextro latere, atque ilio, vel sub iecore ipso. si vero in hepate sit, apparet inflatio & pulsuosa dispositio, quæ nobis partes sanas, quæ hepati incumbunt, tangentibus maximè occurrit. si post phlegmonem dolor, distentioque in iecore augeatur, rigoresque sine ratione fiant, in ipso inquam vomicam esse deprehendetur, quod eo quoque clarius intelligetur, si iecore dolentes minus in sinistrum latus decumbere queant. Vbi verò in tunica hepatis collectio fuerit constituta, dolor erit acutus & vehemens, & ad iugulum aliquando pertingens, quod hepar præ vomica intumescens, trahat vincula, quibus cum alijs vicinis partibus colligatur. Vbi verò in substantia eiusdem visceris fuerit collectio, dolor erit cum grauitate. quod si etiam cauâ hepatis partem magis tenuerit, os ventriculi pressione dolet, ęgerque nauseabundus est, cum vomitu aliquando ichoris purulenti, & cum fastidio. De quibus auctor Coacorum præsagiorum ita habet: Qui circa hepar dolent, & os ventriculi, soporosi, rigore subinde concussi, aluo turbata, macilenti auersantur cibos, & multum exudant, per aluum purulenta prodeunt. Si vero gibba magis collectione vexatur, tumor apparentior est, neque os ventris ita patitur, & aliquando per vrinam puris ichor effluit. Vbi verò lienem collectio habuerit (quod tamen rarissime obseruatur, quando hoc viscus, & ob frigiditatem, & ob humoris crassi terrenique abundantiam, non facile ad suppurationem veniat) aperte tumor cum grauitate deprehenditur, & cum signis antegressis, scilicet, cum febris & doloris auctione, atque rigoribus citra rationem concitatis. At nunc ad collectionem abscessumue in omento, pancrea, atq; in mesenterio concitatum veniamus: in quibus partibus non raro vomicæ fieri solent, quod hæ partes multo calore foueantur. Itaq; si in omento fiat, præter signa antegressa doloris, febris rigorisque, aderit tensio seu inflatio iuxta hypochondria subumbilico, quæ non erit firma seu stabilis, at quæ nutat & mouetur; pro dolore aderit grauitas atq; pondus. Quod si lienem versus extenditur, cum tensione nō parum stomacho angustiæ & doloris adfert, quòd omentum ventriculi fundo & intestinis superioribus innatet. si in mesenterio sit collectio, difficilior cognitio, alte enim tensio, quippè in altioribus partibus sub vmbilico positis, pressu perquirenda erit, quæ non primo, sed firmo validoque pressu deprehenditur. vnde grauitas pondusque penitius ad intestina sentietur. cum quibus aderit lumborum dolorificus sensus, quod mesenterij membranæ oriantur à ligamentis, quæ lumborum vertebras connectunt, ipsis nimirum membranis puris copia valde distentis.

In 6. cent. præsag sec. 2. com 1. tex 33.

De vomicis,

De vomicis, quæ fiunt in intestinis. Cap. VIII.

SI in aliquo intestinorum vomica fuerit, erit inflatio extantiaue secundum eius positionem, si in pyloro, inflatio apparebit in parte vltima ventris subdextro latere, atque in ilio, vel sub iecore. Si ieiunum collectionem habuerit, supradicta inflatio erit in ventris parte sinistra, velut sub liene. si alia tenuiora intestina tenuerit, inflatio erit inter vmbilici atque pectinis regionem. si in colo, secundum dextrum ilium circa vmbilicum extantia siue inflatio erit vsque ad sinistra loca protensa. Accedit, quod vnà aderunt reliqua signa ipsum colon affectum denotantia, præsertimque dolor antegressus, qui cum interno feruore atque febre continua, cum rigore citra rationem oborto apparuerit. Distinguitur vero dolor, ab eo, qui ab acribus humoribus calidis fit, quoniam si in colo suppuratio fiat, dolor erit cum pulsu, grauitate, atque distentione. Si vero collectionem habeat intestinum rectum, aderit clunium dolor, cum mingendi difficultate, & ventris strictura vel aliquando cum purulenta deiectione; inflatio erit interna, quæ intromissis per podicem digitis deprehenditur. & ad inferiora venientibus liquidis commixta stercora putria generantur, ita vt plerunque lateat, an ex pyloro, uel ex ieiuno, aut ex alijs ex tenuioribus intestinis, hæc ferri videantur, sed hæc erunt purulenta, à stercoreque separata, atque discreta, si ex colo, aut ex recto intestino deferantur: Hæc ferè Aurelianus, quibus longe plura addi possent ad deprehendendas intestinorum collectiones, quæ singula cum ex singulis signis intestinum affectum vnumquodlibet denotantibus, nobis maxime innotescant, idcirco, ne prolixius agerem, reliqua signa lubens omisi. Quæ præsertim deprehendentur ex antegressis signis cuiuslibet affecti intestini, scilicet doloris, febris, rigoris, atque ex grauitate, pondere, atque ex inflatione. sed age nunc de signis agamus, vomicas in renibus, vesica, atque in vtero esse significantibus.

De vomicis, quæ fiunt in renibus, in vesica, atque in vtero. Cap. VIIII.

QVi memoria habuerit signa, quibus renum phlegmonas cognosci superius scriptum est, facile ex subsequentibus etiam in iisdem renibus, vel in ipsorum altero collectionem, vomicamue factam esse intelliget. In puris sanè generatione & dolores & febres augentur horroresque fiunt inordinati, febresq; etiam inordinatę itidem obseruantur, pronique (vt ait Galenus) in ventrem decumbunt, atque interdum in alterum latus, vt sublimis sit affectę partis positus; laborans si sese vertat, circa renem dolentem, veluti suspensi cuiusdem ponderis sensum percipit. Aderit vrina crassa rubra nigricans cum materia crassa purulenta, qua sæpe vrinæ meatibus infarctis homines citissime intereunt. Quo oculatissimi esse debent medici, si suppurationis suspicio adfuerit, vt omni conatu viæ vrinæ laxentur, ab infarctuque laxatorijs medicamentis intus, extraque adhibitis liberentur: Qualia fermè Paulus meminit. Iisdem signis vomica in vesica innotescet, atque eo facilius & apertius ex eius positu. Abscessum vero tunc esse in vtero deprehendemus, cum intensus dolor sit pulsatque, & vsque ad imum ventrem & ad inguina ac ad lumbos pertingit, & febres itidem fiunt inordinatæ. Paulus de signis vomicæ in vtero ita habet: Præterea vero inordinatæ febrium cum horrore accessiones obueniunt, primis quidem temporibus intensæ cum doloribus; ad vltimum, vbi suppurauerit, aliquantulum remittunt. Postquam vero erupit vomica, dolores acriores subinde visi sunt, ceu lancinantes & punctarę modo incidere; febriculæ vehementius infestant, atque vrina nonnunquam reti-

In lib. 6. de loc affect cap. 3.

Gal. in lib. definit. medic.

In lib. 3. cap. 65.

„ netur, nonnunquam stercus, impedimento ab affecta vteri parte facto. aliàs tu-
„ mor in pube eminet,& veluti exundationis sensus, cum abscessus maior fuerit. At
„ quod in expositis locis est, etiam instrumento ad percipiendum iniecto, aut digi-
„ torum tactu deprehenditur, quod dolores ob neruosam oris vuluę membranam,
„ acriores vrgeant; sicut in fundo, sinuque minus doloris percipitur, tuncq; digitis quidem tumor non occurrit, os autem gracilius ostenditur. Atque hæc erunt signa collectionis in renibus, in vesica, atque in vtero factæ.

De puris eruptione, & quibus signis in varias partes corporis pus effusum deprehendatur. Cap. X.

POsteaquam pus factum est, natura pro viribus semper nititur ex affecto loco ipsum post coctionem excernere, quod aliquando assequitur nacta meatum aliquem excretione, tanquam emissarium, oportunum. Nonnunquam verò nullo petente emissario pus in vicinas partes & spatiola inania dispergitur, locumq; dilatat, qui vel corrumpitur, vel in duritiem scirrhosam mutatur, vel si pus supra peritonęum sit, ipsum erodit, atque supra intestina prolabitur. Vbi vero intra peritonęum est eruptio, pus ad varias partes affunditur. Quandoq; autem, nullo patente aditu, partem vomicam continentem erodit, vt in externis suppuratis tumoribus obseruatur, atque per illud foramen erumpit, effunditurque. Vomicæ vero quandoque citius, quandoque tardius erumpunt. dicebat Hippocrates interdum eruptiones puris fieri die vigesima, nonnunquam trigesima, aliquando quadragesima, atque interdum etiam sexagesima die. quæ eruptionis varietas refertur cum in partium caliditatem frigiditatemque, tum in densitatem, ac in raritatem, atque in puris crassitiem, lentorem, & tenuitatem. Ex locis quidem, quæ multum calida sunt, in ipsis & suppurationes & eruptiones citius fieri, quam in minus calidis, Hippocrates expressit. Quo dixit, qui circa ventrem sunt tumores minus quam in hypochondrijs contentos suppurari, & omnium minime, qui sub vmbilico sunt, vnde meritò in epidemijs vmbilicum suppurationum terminũ fecit. Eodem modo vomicæ puris tenuis, admodumque acris, citissime erumpunt, atque etiam facillime si & partes sufficientem raritatem habuerint. Contra vbi pus crassum viscidumque est, tarde erumpit, omniumque tardissime si etiã membranæ, partesq; continentes insignem densitatem itidem habuerint. Signa autem eruptionis factæ haud æque eadem in omnibus sunt. siquidem præterquã, quod facta vomica omnia symptomata conquieuisse quadãtenus videri solent, id etiam obseruatur (si vomica effatu digna sit, atque intus in profundo erumpat) quod vires vitales debiliores reddantur, ita vt pulsvs paruus, frequens, atq; languidus euadat, crebraque fiat animi exolutio, sudent, rigeantque. De quibus auctor coac. pręsagiorum ait: Quibus vomica interna est, ijs & sudor, & rigor sæpius accidit, & in morte aluus his perturbatur. Vbi vero vomica exterius in superficiem scilicet erumpit, vires robustiores redduntur, pulsus maiores, quietiores, respiratio releuatior, & reliqua his similiter respondent. sed tempus est, vt signa sigillatim prosequamur vomicarum ad varias corporis partes erumpentiũ. Vomica itaque aut intra peritonęum erumpit, aut extra. Quę extra, aut ad musculos aut ad partes subter cutem positas. in hasce partes pus abscessisse tumor in parte deprehensus, dolor atque color in cute vitiatus, ostendunt. Porrò coloris mutatio exterius apparens latentis vomicæ & puris nota est: quæ vomica in medijs musculis relicta longius dispergitur, vt ad cutem perueniat, aut ipsam cutem praua euaporatione corrumpat, sicuti pericranio pallido, flauo, aut alio colore nõ naturali vitiato, intus pus cõtineri vel in diploe, vel in cerebro, aut in superficie cranij

In 2. prog. tex. 57

In 3. coac. præsag. sec. 2. com. 1. tex. 7.

In 1. coac. presag. com. 2. tex. 10.

cranij deprehendimus. Intra peritonęum ad varias partes abſcedit, atque effunditur vomica, & in media regione corporis, & poſtrema. In media, plerunque ad tracheam vocatam arteriam pus erumpit, quod tuſſiculam inducit, cum ſputo puris aliquid mixtum habente, & reſpirationis difficultatem facit. quod ſi coaceruata ſit eruptio, aderit & animi defectio, atque præfocatio. Vbi vero vomica abſcedit inter thoracis vacua & peritonęum, ſi homo moueatur, & in lectulo decumbens in latus alterum vertatur, ſonus quidam apertiſſime auditur veluti incluſi humoris fluctuantis, quem Græci hydatiſmon appellarunt. Accedit quod ſi paruus ſit abſceſſus recteque expurgetur, & vires conſtent, reſpiratio releuatur, vires robuſtiores euadunt, tuſſisque humida eſt & purulenta. At ſi vomica multa ſit, contra res ſe habet, etenim vires deijciuntur, tuſſis eſt valida, nec quicquam commentatione dignum expuunt, ſpirationis difficultas, ſuffocatio, animique etiam defectio accidit. cum vero vomica ad ſeptum tranſuerſum affuſa eſt, aderit ſpirationis difficultas, tuſſicula, cum illius partis dolore, diſtentione, atque grauitate. ſub eodem vero ſepto in vltima regione pure itidem abſcedente, aderunt iuxta eam partem prædicta ſymptomata cum partium inferiorum maximeque inteſtinorum dolore. ſi ad ventriculum puris vomica erumpat, obſeruabitur nauſea, vomitus puris,& quandoque cum ſanguine,animi defectio.
" De quibus recte quidem Hippocrates dixit: A tuberculi intus eruptione, exolu- *In 7. aphor. 8.*
" tio, vomitio, aut animi defectio. Aretæus in 7. lib. de morbis chronicis cap. 18. nauſeam itidem, cibi odium, vomitum pituitæ & bilis, defectum animæ, vertiginem, vſque eò donec pus erumpat,ſigna eruptionis ad ſtomachum fecit. Ad ventrem vero ſi pus effundatur,partium internarum dolores vehementes,cum inflatione, & flatulentia. Aretæus addidit tormina ventris, aluum liquidam, in qua pituita & bilis primo effertur, deinde cruentum uirus circumfluens, aut humiditas aquæ loturæ carnis ſimilis. Si vero inter peritonęum, & inteſtina pus erumpat, ſonus apertiſſime incluſi humoris, puriſue, fluctuantis auditur,uenterque hydropis modo intumeſcit, cum mordicationibus, atque doloribus repentinis, & hæc cum uirium exolutione, extremorum refrigeratione,& aliquando cum rigore inordinato, & ſudore fiunt. ſi pus multum ſit, & coaceruatum ad inteſtina erumpat,uix aliquis ſeruatur. ſtatim enim defectio animi, & quidem crebra fit, & paulopoſt intereunt, ut deſiderius Iacotius uir undequaque doctiſſimus, in ſuis commentarijs ad coaca præſagia Hippocratis, ſæpe in multis ſe obſeruaſſe, ſcriptum reliquit. Itaque rupto abſceſſu, ob puris illuuiem ad interiora erumpentem, uix quiſquam ſeruatur. ſiquidem effuſa ſanie in capacitatem abdominis, quo modo & hydropicorum aqua confluit, & in uiſcera nobilia ſanie redundante, cor puris tetro uapore obruitur, uenter breui intumeſcit, extrema refrigerantur, ſudore frigido frons madet, cum inquietatione & dolore, donec æger de medio tollatur. Proinde ſi ad thoracis uacua, & ad tracheam arteriam pus prorumpat, tuſſis erit humida, ſcilicet cum ſanie; ſi ad ſtomachnm, uomitus purulentus; ſi ad uentrem, & inteſtina, pus per aluum exit, doloresque mordicantes, & dyſenterici ſimul apparent. ſi ad renes erumpat, & ad ueſicam, crebra mictio fit, doloresque, quales ex uomica in hiſce partibus conſtituta fieri ſuperius meminimus: & plerunque ex coaceruato pure urinarias uias obſtruente urina planè ſupprimitur, & breui moriuntur. Quod proximis hiſce diebus cuidam iuueni nobili Anglo contigiſſe uidimus.

De vomica-

De vomicarum prognostico, & primum de salutaribus, & mox de lethalibus cognoscendis. Cap. XI.

PRæmissis multis hactenus ad vomicarum notitiam facientibus, reliquum est, vt nunc de ipsarum prognostico agamus, eoque præsertim argumento, vt post hac commode vomicarum curationem etiam tractare possimus. Itaque vomicæ primum salutares, vel lethales deprehendi debent ex partibus in quibus fiunt, & in quas erumpunt; & hæc abscessus magnitudine, vel exilitate; ac etiam ex puris effluentis bonitate & vitio, atque si paulatim vel confertim erumpat, atque exeat è corpore; demumque ex ægrotantium aut meliore aut peiore statu subsecuto. Quod itaque ad primum pertinet (in primis enim de salutaribus agimus) dicebat Hippocrates, maxime laudabiles ex ijs, quæ foras erumpunt, esse, si quàm minimum loci occupent, etsi in acutissimum conum colligantur. Hoc virtutis expellentis fortitudinem, ostendit. At laudabiles quoque non minus sunt ex ijs, quæ intrò erumpunt, si ad partes corporis, in quibus, vt commode expurgari queant, viæ sunt à natura pro vacuationibus faciendis destinatæ. Has eruptiones Aurelianus rationales vocauit. Huiusmodi autem sunt, quæ ad stomachum per os, ad pulmones per arteriam maiorem, ad intestina per podicem, ad renes & vesicam per vrinam, atque ad vterum per sinum muliebrem, erumpunt, expurganturque. Omnium verò maximè sunt laudabiles, quę per vesicam euacuantur, quoniam non repente & coaceruatim cum vrina pus excernitur, ex qua vires exoluantur, sed sensim ac sensim absque vlla virium iactura. Hæc itaque laudabilior erit cæteris, dummodo pus ita euacuetur, vt dictum est; minimè verò, quando ipsum coaceruatum multumque in renes & in vesicam affusum, meatus vrinarios obstruat vrinaq; ex toto suppressa suppuratos interimat: quod eò facilius fiet, si etiam valde crassum pus atque viscidum fuerit. Laudabiles quoque eæ non minus erunt, vbi abscessus exiguus sit, viresque constabunt, vt pus vomitione prorumpat, aut per aluum, aut per vrinam profundatur, natura sibi viam faciente (quæ per media ossa ipsum pus etiam nonnunquam excludit.) Quod si pus bonum quoque erit, adhuc de salute iudicium firmius erit. Huiusmodi esse (ait Hippocrates) quod candidum, æquale, læueque, & quam minimè fętidum est. De quo in aphorismis etiam dixit. si empyicis cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus effluat, euadunt. Hippoc. in 7. aphor. 45. ait: Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: in tunica enim his pus continetur. Oportet vero plurimum puris, vt euadant, expurgare. Galenus scribit, quosdam empyicos, qui euaserunt, quindecim vsque hęminas puris expuisse, sed tamen id fiet longo quidem tempore, aliquando viginti & aliquando plurium dierum spatio. Vnde Hippocrates de empyicis ait: Quicumque ex morbo laterali fiunt suppurati, si quadraginta diebus purgantur, à die quo fit ruptio, liberantur. Quod in Metone, vt scribit Hippoc. in 2. epid. obseruatum est. is etenim die xxxx. pus expuit, & diebus xxxv. puris purgationem absoluit. Demum à morbosi status mutatione in melius post factã eruptionem puris laudabiles quoq; iudicabuntur. De quibus Hippocrates ait: „ Hi vero potissimum supersunt, quos febris eodem dimiserit die post eruptionem, „ ac cibum citius appetunt, & à siti liberati sunt, & venter exigua & consistentia „ deijcit, & pus album & leue & concolor est. & pituitæ expers, & sine labore ac „ tussi valida reijcitur. Eodem itidem modo in aliarum partium vomicarum eruptionibus dicendum erit. Perpetuo si febris post eruptionem eadem die dimiserit, si cibum appetant, si à siti liberentur, & pus optimum sit, commodeque & sine multo labore aut per vomitum, aut per ventrem, aut per vrinam, aut per sinum muliebrem,

In 1 prog. tex. 42

In 5. de loc. affec cap. 3.

In 2 prog. tex. 63

muliebrem, copiosè (non tamen coaceruatim, sed paulatim) expurgetur, optimū erit. Hæq; erūt puris eruptiones laudabiles. Nunc ad eas, quę minimè laudabiles, at quinimo malæ & pessimæ sunt, descendimus. Quas itidē ex loco, in quē erumpunt, primo cōplectemur, ac deprehendere operā dabimus: secundò ex puris qualitate & vitio, atq; ex incongrua purgatione: & deniq; ex ægrotantium in peius mutatione idem prosequemur. Itaq; si ex loco, in quem pus erumpit, iudicium faciendum sit, quæ in partem internam erumpunt, peiores, quam quæ in externam, sunt æstimandæ: pessimæ, quæ in vtramque, scilicet & in internam & in externam; sic enim geminatur malum, quoniam nullam tunc natura sedem habet, nullumque principium renutritionis, quo ruptis vlceratisue possit opem ferre, ac veluti in solo quodam firma iacere generandæ carnis fundamenta: quę sunt in vlceribus caro integra, in fracturis os sanum è quo callus producitur. Namq; etsi pus è corpore excernatur, nihilominus vlcus ex vomica contractum perpetuo multo pure sordescit, nunquamque sanescere potest. quo ęger suppuratus sensim contabescit, putridaque, saniosa, ac interdum cruenta sequitur alui deiectio, ac sæpe quasi ex cadauere colliquatio, aut inguinum & pubis tumor manifestus oboritur. Nonnunquam obseruatum est, testes cum intumuissent, nullisque remedijs acquiescerent, vlcus in musculis abdominis supra pubem fuisse inuentum. Quare pessimæ sunt eruptiones, quæ simul & internam & in externam partem fiunt. His proximæ videntur, quæ cum ad incongrua loca, scilicet nullam viam purgationi opportunam habentia, erumpunt. has eruptiones irrationales Aurelianus appellauit, ipsasque esse vomicas ait, quæ in diaphragmate, in pleura, aut in iecore, aut in liene productæ, rumpuntur, & per arteriam maiorem, uel per stomachum, aut per vesicam, aut per uterum excluduntur, scilicet cum ex ijs partibus, quæ uomica affectæ sunt, viæ naturales existant, ad supradictas partes ducentes. Fortasè haud Medicos latet uomicam in hepatis caua commode per stomachum expurgari posse, non minus, quam, quæ in pleura fit, per uesicam. Quod Galenum non latuit, & Anatomici uenam quandam inuenerunt ad urinarios meatus ducentem, ita ut non sit necesse pus ex pleura in cordis sinus (ut uoluit Galenus) deferri, ut per uesicam expurgetur. Nos iuuenem pleuriticum in domo Hermetis Forcaturæ Iuris consulti celeberrimi, Patritij Patauini, Bassani uidimus, quæ per urinam, sputis planè suppressis, omnē humorem pleuritim facientem, excreuit, quæque ea euacuatione ab exitiali phlegmone libera euasit. Hasce uerò uias neque Aurelianus uisus est ignorasse, cum scripserit; Quosdam, reperta fuisse uascula quædam, anatomica ratione deprehensa, ad hæc loca penetrantia, animaduertisse: alios dixisse uias esse latentes, quas logotheoretas appellant, per quas limpida uel purulenta quadam exudatione feruntur: atque alios in singula loca ex alijs factam puris receptionem, quam metalepsim dixerunt, signis explicare uoluisse, quæ non necessaria sed frequentia sunt. Ad stomachum uerò puris eruptio plurimum debilitat uirtutem, quia cibi appetentiam tollit. Vnde meritò ab Hippocrate in aphorismis scriptum est: A tuberculi introrsum eruptione exolutionem, uomitionem, & animi defectionem fieri. Ad arteriam uero maiorem uomica coaceruata suffocat. omnium est pessima, quæ ad cor erumpit: quod & Erasistratus affirmauit. Iacotius in coacis præsagijs narrat cuidam mulieri, suppuratam pulpam cordis, in multos dies urinam purulentam effluxisse, quartoque mense in mortuæ dissecto corpore inuentos duos calculos & abscessus diuisos in corde. eruptiones in regionem peritonęi atque intestinorum, quoniam pus iecori, lieni, uentriculo, intestinisque offunditur, certum uitæ periculum inferunt, nimirum partibus his à puris copia, & praua qualitate plurimum uexatis. In thorace etiam pus abscessum nisi diebus quadraginta expurgetur, pulmonem exulcerat, phthisimque inuehit. Particulatim eruptio in hepar

„ hepar lethalis eſt: De qua Hippoc.in 7.aphor.45. quorum hepar ſuppuratum ad-
„ uritur, ſi pus olei fęci ſimile exit, lethale. quando pus facile eius carneam ſub-
ſtantiam corrumpat. Hinc Hippocrates in 2. epidemiorum ſcribit: Abdominis
vomicas dextra parte ſupra vmbilicum effuſas, doloroſas eſſe, & iactationes in-
conſtantes corporis, ſtercorisq; interdum vomitiones excitare. Non minus etiam
quæ in pulmones abſcedunt, malæ ſunt. vnde auctor Coacorum præſagiorum
dicebat: ſi dolores in hypochondrijs, & pulmonibus ſuppurant, malum. Pul-
monis quoque vomicam, ſi per ventrem abſcedat, in coacis præſagijs ſcriptum
eſt eſſe lethalem. Itaque quæcumque eruptiones intrò erumpunt, non modo in
ſuperiorem ventrem, ſed etiam in inferiorem, ſi magnæ ſint, lethales meritò
iudicari debebunt, & propter curationis diffcultatem, & propter ſymptomata
grauia, quæ excitantur, non minusque etiam ob partium internarum à puris co-
pia & à qualitate acri vexatarum, nobilitatem, atque demum ob puris denega-
tum exitum. Hollerius ſcribit in coacis præſagijs, ſi in mediam rgionem & va-
cuam pus deponatur, & ſuperiorem partem inuadat, lethale eſſe, præſertim ſi dex-
tram partem vexet, propter hepar. Hæque ſunt malæ eruptiones ex partibus,
ad quas abſcedunt, iudicatæ. Nunc ad iudicium ex puris copia, qualitate, atq;
à purgationis modo faciendum in ijſdem venimus. Puris multitudo magnæ
vomicæ eſt indicium, quę plerunque mala eſt; peſſima, ſi coaceruata hæc puris
copia intrò erumpat ad viſcera nobilia, neque ex ratione expurgetur. Quod ſi
pus quoque erit vel crudum vel verſicolor, vel bilioſum, vel ſubcruentum, olei
amurcę ſimile, aut verſicolor, atque fętidum, certum exitium futurum ſignifi-
cat. Vbi ſubſtantia hepatis carnoſa (parenchyma Græcis vocata) ſuppuratur,
pus exit fęci olei perſimile, fętidumque: & in empyicis cum vruntur, ſi pus ſub
cruentum, fęculentumque ac fętidum exeat (Hippocrate auctore) moriuntur.
De bilioſis purulentis auctor Coacorum præſagiorum ſcribebat; Quibus cum
bilioſo purulentum ſputum expurgatur, ſiue pus ſeorſum exeat, ſine permixtum
bilioſo, ijs vt plurimum mortem ſubſequi. Cuiuſmodi excreuiſſe viſi ſunt, vxor
Meandri cęci, atque filius Antiphradis. Demum peſſimæ eruptiones quoque
erunt, à quibus ægroti in peius mutantur, præſertimque qui immoderatius aut
per vomitum, aut per aluum pus excernunt, quo vires maxime debilitantur:
vnde faſtidia, exolutiones, atque animi defectiones fiunt: contrà, ſi pus intrò
copioſum erumpat, neque ex ratione excernatur, ſed parum vel nihil, ſuffocati
ij citiſſime pereunt. Porrò ab eiuſmodi eruptionibus nedum ægri aliquo pacto
releuantur, ſed rigent, anxij, inquietique euadunt, febricitant, ſitiunt, difficul-
ter reſpirant, ſuffocantur, exoluuntur, animo deficiunt, extrema refrigerantur,
„ ſudant in capite. De his Hippocrates locutus ſcripſit: Hi verò pereunt, quos
„ febris non deſerit, aut, ſi videatur deſeruiſſe, ruſus recaleſcens appareat: ſitiunt,
„ nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, vel liuidum ſpuunt, vel pi-
„ tuitoſum ac ſpumoſum. pereunt, ſi hæc omnia adſint, ac quibus horum alia ad-
„ ueniunt, alia non, ij partim intereunt, partim multo tempore incolumes euadunt.
Hæc eadem Aurelianus quoque expreſſit.

In 6. coac. præſag. ſec. 2. com. 1. tex. 4.

In 5. coac. præſag. ſec. 2. tex. 35

Hipp. in 7. epid. lex. 8. & tex. 35

In 2. prog. tex. 63

De vomicarum curatione, & primò quæ ipſarum chirurgia, & quæ medicamentis tollantur. Cap. XII.

PRæmiſſis omnibus cum ad vomicarum cognitionem, tum ad prognoſim fa-
cientibus, reliquum eſt, vt ad ipſarum etiam curationem tractandam nunc
deſcendamus. quę profecto partim medicamentis, partim ſectione fit. Partes
vomica vexatę non admittentes ſectionem pro curatione facienda ſunt (Auctore
Aureliano)

Lib. 5. tard. paſſ. cap. 8.

Aureliano) pulmones, diaphragma si vomica sit in eius parte intrinseca; vel in ipsa vlteriore altitudine; item stomachi superior à diaphragmate situs; ventris quoque interiores loci, & intestina (excepto fine recti intestini quod secari potest) vesicæ partes posteriores, atque renes. Vomicas igitur in hisce partibus factas haud quaquam chirurgia posse sanari Aurelianus credidit, eoque præsertim argumento, quod hæ partes vomicam continentes sint in internis, occultisque locis positæ, compluribusque superpositis subiaceant membris: vnde incidi non possint absque multarum aliarum partium incisione: Quod si fieret, immoderatum sanguinis profluuium sequeretur, atque alia propter multarum partium vulnerationem symptomata sæua fierent. Quare hasce vomicas in prædictis partibus internis obortas consultius medicamentis quàm Chirurgia curare debemus. Aliæ vero chirurgia siue sectione curari possunt; quoties vomicarum collectū pus ad exteriora corporis facta eruptione fertur, uel magis ab altioribus abscedit, ut in pleura membrana, aut in diaphragmate forinsecus, atque in stomachi fundo, & in uentre circa eius superiorem altitudinem: item in iecore, & in liene, & in longaone ad eius exteriora atque spincteri vicina, & in anterioribus vesicæ, uel sub umbilico pubetenus, quod Græci etron appellant, item in vesicæ collo, uel in prima eius parte, quam Græci vretran uocant, & in perinęo. Atque hæ uomicæ sunt, quę sectione tolli possunt, de quibus nos posterius accuratius agemus. Nunc ad eas, quæ non sectione curari possunt, sed solummodo medicamentis intus extraque adhibitis. Harum uerò uomicarum curandi ratio hisce scopis potissimum perficitur, primus est, ut si fieri potest prohibeamus phlegmones suppurationem futuram digerentibus laxatorijsue medicamentis cum totius corporis, tum maxime partis inflammatæ. Alter, si suppuratio prohiberi, quò minus fiat, nequeat, ut eandem, quoad fieri potest, adiuuemus medicamentis scilicet suppuratorijs. Tertius facta uomica, ut procuremus cito, quantum possibile, eius abscessionem, eruptionemuę fieri. Quartus, ut pus facta eruptione citius, & probè euacuemus, detersorijs nimirum medicamentis, atque demum ulcera ab abscessibus relicta, ut rectè curemus.

De medicamentis futurum abscessum, vomicamuè tum prohibentibus, ne fiat; tum, vt cito probeq; fiat, adiuuantibus. Caput XIII.

SVppurationem prohibent ea omnia, quæ medicamentorum suppurantium temperamento, atque substantiæ, quouis modo opponuntur: porrò cum suppurantia calida humidaque sint, & quàm maximè partis corporis, in qua fieri debet suppuratio, naturæ seu temperamento similia, substantię etiam uiscidæ, & lentæ; ea, quæ impedient futuram suppurationem, erunt sicca, atque uel multum calida simul uel frigida: hæc phlegmonem refrigerando indurant, atq; in scirrhosam duritiem mutant; illa uehementer digerendo phlegmones materiā discutiunt, & resoluunt, atque hæc esse tenuioris quoque substantiæ oportebit. Itaque fugienda erunt ea medicamenta, quæ parti, in qua futura timetur suppuratio, temperamento planè similia existunt. Vt uerò futura hæc suppuratio impediatur, primum laxantium usus erit maxime idoneus, tum eorum, quæ corpus uniuersum laxant, ipsumq; laxando materiam phlegmonum diminuunt, quo postea facilius à natura partis humor digeratur: quod si fiat, omnis abscessus futuri suspicio tolletur. Eo uerò argumento id factum esse nobis innotescit, quia dolor, febris, & reliqua symptomata partis plegmonem concomitantia

planè tolluntur, atque quiescunt: contra autem ijsdem perseuerantibus timendum erit de futura suppuratione: atque hoc est, quod Hippocrates in prognosticis dicebat: Quicunque dolor in ijs affligit sedibus, non desinens, neque screationis purgatione, neque uentris subductione, neque uenæ incisione, ac medimento, & uictus ratione, in suppurationem uerti sciendum est. Quibus liquido constabit nobis omnes cum euacuationes, tum purgationes plurimum ualere ad prohibendum futurum abscessum. quod nimirum materiam, quæ stricturam phlegmonemue fouet, diminuant, & resoluant. Quibus præmissis, nos poterimus admouere partibus extimis medicamenta discutientia, uel siccantia, uel denique refrigerantia, hæc enim crassiorem frigidioremq; substantiam humoris stricturam fouentis præ frigore cogendo phlegmonem indurant: quoniam fortasse (licet quoque malum sit, phlegmonem interni uisceris in scirrhosam duritiem abire) minus malum erit in aliquibus partibus phlegmonem in scirrhosam duritiem mutari, quam suppurari: nam internarum partium suppurationes nunquã periculo uacant. Atque hęc medicamenta hoc ipsum facientia sunt adstringentia, scilicet laxantibus contraria: ueluti sunt fomenta tepida ex lentisco, myrto, terebintho (scilicet vel ex folijs vel ex fructibus,) vel ex plantagine aut polygono, aut equiseto aut similibus alijs in aqua parata; vel epithemata ex ipsorum decoctis vel ex aquis stillatitijs cum aceto. Eodem itidem, modo, quæ generose siccant, applicita suppurationem impediunt, cuiusmodi erit lapis asius, bolus armenius, terra lemnia, & samia, tormentillæ radix, bistortæ, & alia similia: At iam descendimus ad digerentia siue humorem discutientia medicamenta: Quę primum locum habent, sunt balnea sulphurea, bituminosa naturalia: cuiusmodi sunt in agro Patauino Aponensia, sancti Petri, sancti Bartholomæi: In agro Lucensi balneum calidum: spongijs enim excepta ipsorum aqua calida adhiberi debet: Artificialia quoque balnea fiunt eballiendo in aqua medicamenta discutientia: cuiusmodi sunt (exempli gratia) chamæmelum, anethum, ruta, origanum, pulegium, calamintha, peucedanum, melissa, chamædrys, chamæpitys, centaurium minus, polium, thymum, asarum, abrotanum, agnus castus, dictamnus, cinnamomum, iuniperus, mentastrum, amaracus, marum, trifolium bituminosum, sabina, apium, petroselinon, & huiusmodi similia: quæ si fortasse nimis calida ad phlegmonas calidiores videbuntur, poterunt additis refrigeratorijs quibusdam mitioris caliditatis reddi. Ex his igitur fomenta parabuntur ex aqua, quæ spongia excepta atque calida adhibita ad id plurimum iuuabunt. ex ijs quoque olea pro inunctionibus parabuntur. At inter hæc olea vtilia erunt chamæmelinum, anethinum, irinum, rutaceum, lilinum, amygdalinum, amaracinum, cicinnum, & antiquissimum dulce. hæc erunt aptissima medicamenta pro digerenda phlegmone, & prohibendo, quò minus ipsa in abscessum abeat. Quibus medicamentis si digeri inflammationis materia nequeat, ita vt non possit impediri suppuratio, quinimò ex signis superius explicatis si deprehendatur, omnino suppurationem futuram, consultius erit, eam quoad fieri potest, vt citò probeque fiat, medicamentis suppuratorijs adiuuare. Ad quam suppurationem adiuuandam Aurelianus commendauit fomenta ex decocto altheę, seminum fęnugręci, sem. lini, aut ex mulsa parata per spongias Thoraci (si sit vomica in thoracis partibus) adhibita, aut hypochondrijs, vel ventris inferioris partibus, si sub ipsis subsit vomica; aut lumbis & pubi, si in renibus, vel in vesica itidem abscessus sit. commendat itidem cataplasmata ex ijsdem parata. Paulus eadem ferè ad iuuandam puris concoctionem meminit in vteri abscessu. in empyicis vero cataplasma ex triticea farina, cum ficubus pinguibus coctis, cum folijs, vel radicibus althæę, cum modico resinæ, atque nitri: aliquando fimum columbinum addidit. Eodem modo iuuant spongiarum

euaporationes

In 2. lib. tex. 32.

euaporationes ex decocto altheæ, maluarum, sem. lini, fænugręci, cumque ficubus pinguibus simul concoctis. Innumera ferè sunt, medicamenta suppuratoria primo simplicia, mox composita. Ex simplicibus etiam aqua temperate calida partibus mollioribus (quod sanè suppurantia temperate calida atque humida esse oporteat, & quam simillima partis, in qua vomica fit, temperamento) affusa, ad simplicem phlegmonem suppurandam erit accommodatissima. similiter hydrelæum dulce modice calidum. Si vomica fuerit in superioribus partibus, per os oleum calidum vel decoctum althæę, vel hydrelæum ad semilibram dandum. Et si fuerit in partibus infernis, eadem medicamenta clysteribus erunt inijcienda. Per exterius verò adeps suillus, vitulinus, butyrum, œsypus congruent. In durioribus uero, & tarde suppurantibus triticum ore præmansum saliuaque hominis commollitum adhibebitur. Panis item siccus vberiore oleo commollitus conducet, & sale conditus longe efficacior est. ex adipibus taurinus, & caprillus. Pix, vel resina ex vtere oleo adhibita, est vtilis; tussilagoque sub cineribus cocta, atque apposita: non minus & pix arida, qualis est coracina & colophonia, vberiore oleo dulci dissoluta. Ex compositis item multa sunt. In mollioribus & facile suppuraturis conuenit cataplasma, quod ex farina triticea furfuribus repurgata, vel ex pane aqua dissoluto, addito oleo, vel butyro, coctione paratur: aut eadem farina hydrelęo coquitur, & croco coloratur. pingue etiam lanæ sordidæ adhibitum vtile erit: quod vt fiat, accipe lanam sordidam modica aqua maceratam, cui additur tertia pars vini dulcis, coquuntur omnia, & quod superfluit, eo vtere. Paratur etiam decoctum caricarum, accipiendo (exempli gratia) caricarum pinguium lib. v. aquæ lib. ix. bulliunt quoad tres libræ remaneant, quo calido vtere: longe efficacius suppurabit idem addita farina triticea, oleo, uel butyro, exijsque omnibus paretur cataplasma. Sunt qui in altheæ decocto passulas, & farinā coquentes parant cataplasma addito croco. In durioribus è ficubus, calce, salę torrefacto, atque aceti fęce, medicamentum parant suppuratorium; est & tetrapharmacum vocatum, quod ex pice, resina, cera, atque adipe fit, oleoque subigitur. Hæc medicamenta ad puris concoctionem addiuuandam adduxisse sufficiet.

De præsidijs vomicarum eruptionem adiuuantibus. Caput XIIII.

VOmicæ aliquando, cōcocto abscessu, cito erumpunt, interdum tarde, vt aliquę ad diem vsque sexagesimum eruptionem habeant. In illis dolor continenter acrius vexat, febrisque vehemens itidem: vnde ægri etiam inquieti & anxij redduntur. Contrà, si doloris febrisque vehementia quadantenus fuerit diminuta, tamen vterque affectus continenter perseueret, tardius vomicam ruptum iri denotat. Vt vero eruptionem acceleremus, quando pus collectum diu in parte contineri tutum non sit, cum eam corrumpat, aptis remedijs pus tenuandum, liquandum, calefaciendum, atque agitandum erit, & natura, vt propellat, maxime iritanda: & quæ vehementer calida existunt, aptissima sunt vt pus collectum extenuetur, liqueturq; acria vero, salsa, & amara ad irritandam naturam: à quibus tamen abstinendum, si aliquid supersit phlegmones, cum, tumore exasperato, vomicæ maiores euadant. Motus præterea omnes utiles sunt ad agitandum, mouendumque pus, vnde mirum non est, si veteres medici omnes laudarint, primum, vt suppurati super latus decumbant, si in superioribus à diaphragmate partibus pus fuerit collectum, quod nimirum puris multitudo, prę grauitate & pondere ad vacua dependens, faciliorem ruptionem faciat.

Itaque supinum decubitum idcirco euitare debebunt, quando hic decubitus, præterquam quod nihil eruptionem iuuare potest, id quoque mali facit, vt inde arteria extenta angustetur, indeque spirationis difficultas subsequatur, & nimia liquidorum fiat exclusio. Sternutamentum quoque & tussis commota pus agitando eruptioni fauent: quam ob causam aliquando etiam vomitio erit concitanda. Quo factum est, vt apud antiquos cum purgantia vomitoria tum ventriflua ad adiuuandam puris eruptionem fuerint in usu, atque ex ijs sigillatim tum elleborus albus, tum hiera diacolocynthidos, & similia. In vsu verò medicamentorum, pro eruptione iuuanda, à mitioribus erit inchoandum. Huiusmodi sunt, fomenta, cataplasmataque nuper ad iuuandam suppurationem expressa: scilicet ex polline tritici, aut sem. lini, aut fęnugręci, ex aqua mulsa vel ex decocto althææ. Et non tantum externa conuenient medicamenta, at quinimo magis etiam interna. vnde si vomica fuerit in partibus superioribus, per os dandum erit ante cibum oleum dulce calidum (exempli gratia) ad vncias quatuor, & etiam ad semilibram, vel mulsum mediocriter coctum, aut hydrelæum, vel decoctum radicum altheæ, vel fęnugręci, vel lini, ex melle. In cibo dandus erit ptisanę cremor cum melle, vel atriplex cocta vel vrticæ folia itidem cum melle: dandum itidem mulsum, aut mel cum resina terebinthina; aut dandum butyrum non antiquum, aut porra cocta cum oleo & garo, aut lac cum mulso, & quandoque ptisana hordeacea cum vino scyllino. Ex medicamentis etiam dabitur ex melle resina (præsertim; si puris crassities aut lentor sit causæ difficilis eruptionis) & lini semen cum melle iuuat; item semen vrticæ, vel sinapis cum modico piperis longi triti. si verò id fiat propter naturæ expellentis debilitatem, ægri optimis cibis atque vino etiam sunt reficiendi. Vbi vero his præsidijs non fiat eruptio, efficaciora erunt admouenda. Huiusmodi sunt (exempli gratia) fici decoctum calidum epotum, vel hyssopi & rutæ, vel thymi vel saturegiæ, vel origani & tragorigani, vel centaureæ minoris, vel marrubij, aut sinapis aut nasturtij, atque hæc omnia cum melle dabuntur. Ex compositis laudatur etiam diatrion pipereon ex mulso, vel diascordium, vel diaciminon. si verò pus fuerit in inferioribus partibus collectum, eruptio erit clysteribus ex supradictis cum decoctis, tum medicamentis paratis adiuuanda. atque hisce præsidijs puris eruptio erit facilitanda; qua eruptione facta pus erit euacuandum, eiusque excretio medicamentis itidem adiuuanda.

De puris excretione per tussim, per vomitum, per aluum, per vrinam, per vterum, atque per abscessus. Cap. XV.

QVinque modis vomicas internas ruptas expurgari cognitum est, quippè per anacatharsim, quæ motu proprio per superiora fit: etenim pulmones sugunt pus in thoracis cauitate, quo madent, quod compressione fertur in tracheam arteriam, & deinde per continuitatem ad os fertur, quæ excretio empyicorum est optima, omniumque maxime expetenda. Vbi vero pus aut propter crassitiem & lentorem, aut ob debilitatem hoc modo non expurgatur, aut per aluum, aut per vrinam, aut per vterum, aut per abscessus expurgatur. At vbi eruptio fit in ventre interdum per vomitum, sæpius per aluum & per vrinam, nonnunquam etiam per vterum excernitur. In suppuratis, vti dictum est, sępe per tussim educitur, non raro per vrinam, & per aluum, & per abscessus. Per vrinam pus ex thorace purgari Hippocrates in 1. epidem. sec. 2. & in 3. epidem. sect. 3. affirmauit: & Galenus in lib. 6. de loc. affectis cap. 4. & in 4. aphoris. 75. huiusmodi purulentias per vrinam purgatas tradidit. Ambigunt autem plures quomodo à cauitate

thoracis in renes pus feratur. Nonnulli venæ ramum se inuenisse gloriantur, qui ab azygo per costas excurrens, & diaphragma permaneans, cum adiposa & renali coit. Rectius videtur, quod à Galeno in lib. 6. de loc affect. cap. 4. traditum de hac re fuit, scilicet, quantum leuis arteria pulmonis ex rupta vomica puris suscepit, id in sinistrum cordis sinum deferri, quod inde per arteriam magnam in renes fluit. hoc fuit ab anatomicis doctissimis comprobatum. quod Andreas Laurentius anatomicorum omnium hæc ætate facile princeps clarissimis exemplis & historijs demonstrauit. Non raro per ventrem quoq; pus secedere (quam purgationem Hippoc. in coacis præsagijs lethalem esse dixit) omnibus compertum est. sed hanc symptomaticam esse excretionem constat, quòd eò difficulter feratur, quoniam ex pulmone in cordis ventriculos recipitur, & ex corde aut per venam cauam in iecoris gibbam, & inde ad cauam ad portas, & ad anfractus intestinorum peruenit; aut ex corde primum in magnam arteriam, deinde in eam, quæ mesentereo intexitur, penetrat. Per vterum expurgari etiam aliquando vomicam ex thorace Aretæus in lib. 3. de morb. chronicis cap. 9. se vidisse tradidit. Demum per abscessus etiam interdum easdem purulentias excerni Hippoc. in 2. progn. tex. 67. affirmauit, dicens: „Abscessus si in cruribus erumpit „in pulmonia vehementi ac periculosa, omnis est vtilis. At hisce præmissis congruũ est, vt sigillatim, quod præcipuum nostrum fuerat institutum, ad singulas vomicæ excretiones adiuuandas descendamus. Itaque si vomica in thoracis vacua suscepta sit vel à pleura, vel à pulmone, vel à septo transuerso secedat in eadem loca, ad tracheamque arteriam delata per tussim expurgari cęperit, neque copiose vt par est, pus expurgetur, vel propter eius crassitiem & lentorem, vel quia nimis tenue sit, quam spiritus foras elidere queat, medicamentis bechicis vocatis opus erit, ipsum pus attenuantibus, aut incrassantibus, detergentibusq; Incrassant semina papauerum alborum tenuissime trita cum saccharo assumpta. ex compositis diacodion & syrupus de papauere ad pus nimis acre & tenue incrassandum est vtilis. Ad ipsum autem extenuandum detergendumque mulsa ex prassio, vel hyssopo, vel tussilagine, vel scylla alterata, si per os exhibeatur ad semilibram. Decoctum quoque ex radice iridis sicca minutim incisa, item ex radice helenij, glycyrrhizęque, atque ex folijs farfarę, capill. veneris cum modico prassij in aqua paratum, cum saccharo vel cum melle calidum epotum ad id erit vtilissimum. Non minus conducunt ex vsualibus syrupis pectoralibus illi, qui de prassio, vel de hyssopo, vel de glycyrrhiza vel de tussilagine parantur. Atque ex ijsdem medicamentis eclegmata cum melle vel saccharo parata laudantur. Aurelianus, præter mulsum, & cremorem ptisanæ cum melle, dabat etiam porra decocta cum oleo & garo parata, resinamque itidem ex melle, semen lini tritum cum melle, atque semina vrticæ trita cum melle itidem. Ægyptij vtuntur familiarius eclegmate, quod paratur ex iridis radicis siccę, hyssopi sicci an. 3. xx. bulliunt in tribus libris aquæ, quoad vna supersit percolatoque decocto addentes sacchari quod satis sit, apud ignem syrupum conficiunt, quo vtuntur, accipiendo id cochlearis mensura, atque etiam ipsum lambendo. Aliud, ad expuitionem puris iuuandam, familiare habere solent, è seminibus nasturtij paratum, atque ex semine tum lini, tum fęnugręci itidem paratum quæ omnia à nobis descripta fuerunt in libris de medic. Ægyptiorum, noua editione euulgandis. *In lib. 4. cap. 9.* si verò pus cæperit per stomachum vomitu purgari, adiuuare excretionem oportebit vomitorijs medicamentis. primumque clementioribus, cuiusmodi sunt aqua tepida cum syrupo acetoso largius epota, vel eadem aqua cum glycyrrhiza, semine apij, atque anisi decocta, aut hydrelæum, vel etiam oleum amygdalinum dulce & amarum, vel decoctum althæę, vel sem. lini fænugræci & similium. his enim vomitionem addiuuabimus. quæ si his non moueatur, validiora erunt tentanda,

tentanda, cuiusmodi aptissimum erit agarici optimi puluerizati drachma ex melle epota; aut si opus fuerit, tentanda quoque erit potio ellebori albi, priusquã æger à copia puris intereat: sed tamen semidrachma decoquendum erit in vini albi dulcis aromatici semilibra, quoad quatuor vnciæ remaneant, cum semidrachma thuris masculi, atque sem. hyperici. Aretæus in lib. 8. de morb. chronicis cap. 13. dabat hyssopum ex mulsa in potu, vel marrubium, uel succum absinthij. Hæc ante cibum vsurpanda, vt humores extenuentur, & viæ lubricæ reddantur, & vt purulentia facile rumpantur. dabat etiam lac asininum in potu. Vbi verò per aluura descendit, clysteribus detersorijs opus erit, cuiusmodi erunt, qui ex mulsa, oleo, & sale, parantur, vel qui ex decocto altheæ, maluarum, betę, furfurumque triticearum, atque ex melle rosaceo, cum nitri duabus drachmis, oleoque amygdalino amaro. Aptissimi quoque erunt, si ex hordei non à corticibus repurgati ptisanæ cremore parabuntur, cum oleo dulci, melle rosaceo, vel ex melle atque ex nitro. Aretæus dabat lac asininum vel caprinum, vel ouinum; & cum obsonijs piper, zinziber, & ligusticum: quod aluum moueant. Si vomica per renes ad vesicam descenderit, diureticis medicamentis itidem erit opus, & primò dandum erit serum lactis ad libras tres, cum semilibra lactis seminum melonum vel cucumeris. vtilissimum erit decoctum ad libram cum saccharo epotum calidum, quod, exempli gratia, parabitur accipiẽdo radicis altheę, glycyrrhizæ, an. vnc. 1. seminum altheæ, maluarum, cucumeris, melonis, an. ʒ. iij. petroselini, apij, anisorum, citri an. ʒ. ij. simul omnia in mortario contundantur, atque cum aqua vel cum decocto altheæ lac exprimatur. Floris quoque cassię catharticæ, Abissinæ vocatæ, recentissimè extractæ drachmæ decem, cum drachma pulueris radicis glycyrrhizæ, si exhibeantur, maxime excretio per vrinam iuuabitur. Demum si per sinum muliebrem expurgetur vomica, pessis vtendum erit ex butyro recenti, vel ex œsypo, cum modico succi cucumeris syluestris, vel colocynthidis, vel cum modico nitri, vel salis. Insessiones quoque plurimum hanc excretionem addiuuare poterunt, paratæ ex decocto maluarum, altheæ sem. fænugręci, foliorum vel radicis ebuli, artemisiæ, petroselini, apij, & similium. Atque hæc sufficient, pro puris excretione medicamentis adiuuanda, atque hoc modo ad ægros à vomicis subleuandos. Nunc illud idem tentandum erit aliter, scilicet, vt breuius atq; fortasse securius pus intus collectum educamus, suppuratosque sanemus, & vomicas in partibus externis pro sectione facta educamus: cuius rationem, locum, & tempus quo fieri debet, moxdemonstrabimus.

De vomicis, quæ sectione tolluntur, quomodoque hoc sit moliendum. Cap. XVI.

CVm de vomicis, quæ medicamentis tolli possunt, scripserimus, reliquum est, vt ad eas sermo conuertatur, quæ chirurgia sanantur. quod nobis vsu venit, quoties collectum pus in parte interna ad externas facta eruptione fertur, ab altioribusque foras abscedit. Cæterum tametsi partes corporis vomica vexatæ complures sint, quæ tuto secari, vt aliquibus visum est, possunt, quarum superius meminimus, scilicet, pleura membrana, diaphragma forinsecus, fundus stomachi ventris superior altitudo, iecur, lien intestini recti pars extima spinctęri proxima, vesicæ pars anterior, collum, & prima eius pars, perinęum, aut sub vmbilico pube tenus: Nihilominus omnes ad duas redigi videntur, scilicet ad thoracis atque ad ventris regionem, seu partem à septo transuerso ad pubem vsq; protensam. Etenim omnes partes intra thoracem vomica laborantes, ipsaque in eius vacua erupta atque effusa, vnica sectione inter costas spurias facta sanari possunt.

Aurelianus tamen visus est, voluisse pleuram vomica vexatam forinsecus facta
sectione atque exinde pure euacuato sanari posse, atque etiam forinsecus itidem
in diaphragmate tutò fieri posse. Verum cum pus in vacua thoracis ex qualibet
parte in ipso contenta abscessum est, factaq; sectione iuxta costas spurias com-
mode & tutò vacuari queat; quis non fateatur, vnica sectione in thorace facta,
omnes vomicas in thorace genitas, ruptasque posse planè expurgari? At oportet
statim secare vel vrere suppuratos. Hippocrates in suppuratis & tabescentibus
vstionem plurimi semper fecisse visus est, & magis quam sectionem. Verunta- *In 6. epid. sect. 7. tex. 9.*
men in suppuratis sectionem quoque in magna existimatione habuisse constat.
Quod præsidij genus si maturius fiat, antequam pus maiorem corruptionem
acquirat, & partes internas corrũpat, vere sanare solet: si verò tardius id molia-
mur, exitium citius inducit. Itaque cum ægroti plurimum pus in pectore haben-
tes, desperant totum per expuitionem posse ex purgari, ad vstionem, vel ad sectio
nem faciendam statim vt descendant, oportet. de qua quidem quomodo, & quã-
» do fieri oporteat Hippocrates in lib. 2. de morbis ita scripsit: Quum tempus lon- *Circa medium libri.*
» gius protrahitur, & febris vehemens ac tussis corripit, & latus dolet, & ad sanam
» partem decumbere non potest, sed ad dolentem, & pedes, & oculorum cauitates
» intumescunt. Hunc, vbi decimus quintus ab eruptione dies adest, multa calida
» lotum, in sella firma collocato, & alius quidem manus ipsius teneat: tu verò hu-
» merum concutito, vt audias in vtro latere affectio strepitum edat; optandum
» autem esse in sinistro. Hunc ipsum igitur locum seces, minus enim lethalis est. si
» verò præ crassitudine ac copia strepitum non edat, quo ipsum cognoscere possis
» (nam hoc aliquando contingit) utrum latus tumuerit, ac magis doluerit: hoc
» infime secato retro tumorem magis, quàm ante ipsum, quò puris exitus facile
» fluxionem habeat: secato autem inter costas per nouaculam primum cutem, dein-
» de scalpello acuto, quod paniculo sit obligatum ita, vt summa ipsius pars ad vn-
» guis magni digiti mensuram expedita restet, quam intromittas. postea emisso
» pure quantum uisum fuerit, vulnus linamento ex lino crudo: alligato foras pro-
» pendente filo, concludito: & quotidie semel pus educito postquam autem decimus
» dies affuerit, omni pure emisso, linamentum ex linteo indito. Deinde uinum &
» oleum tepefacta per fistulam infundito, ne pulmo à pure humectari solitus dere-
» pente resiccetur. Emittendum autem est id, quod mane infusum est, ad vespe-
» ram: quod vespera, mane. Vbi uerò pus tenue uelut aqua fuerit, & ad digiti
» contactum, uiscosum ac modicum, penicillum stanneum cauum indito. Postquã
» autem omnino uenter resiccatus fuerit, paulatim linamentum præsectum minui-
» to, donec ulcus coalescat, & ipsum penitus eximas. Signum autem an euasurus
» sit, habes: si pus album ac purum fuerit, & fibræ sanguinis insint, plerunque sa-
» nus fit, si uero prima die profluat lutei oui speciem habens, aut secunda die de-
» fluat crassum, cum uirore subpallidum, fętens, moriuntur, ubi pus effluxit. Itaq;
Hippoc. vult sectionem primo fieri in finistra parte, quàm proxime àd diaphrag-
ma; sed ita tamen, ne ab incisione lædi possit. Vnde commode tutoque sectionẽ
» fieri posse existimauit. Quo meritò in libro de internis passionibus ait: Costam
» tertiam ab vltima usque ad os secato, deinde cum terebra caua vltrà perforato, &
» ubi perforata sit, aquæ parum emittito. Plerique recentiorum Anatomicorum
cognouerunt posse secari inter tertiam & quartam costam tutò absque septi trans-
uersi læsione. & hæc de sectione facienda ad uomicas intra thoracem susceptas.
Nunc de uomicis, quæ sunt intra peritonæum in uarijs partibus internis, agamus,
In controuersiam à ueteribus uersum est, utrum peritonęum tutò secari queat.
Erasistratus (Aureliano auctore) demonstrauit, tutò secari posse iuxta inguen.
Quam ueritatem recentiores quoque quotidiana experientia confirmarunt.
Quare, vbi intra peritonæum uomicæ eruptio sit, siue ex iecore siue ex alia parte

interna

interna in ventre contenta, ſectione peritonæi expurgari poteſt; iuxta inguen
In li. 3. de chro. cap. 9. promptius ſi fiat apertio, pus educetur. Aretæus verò inquit: Cuidam ego ali-
„ quando abſceſſum laxioris inteſtini dextra in parte prope iecur diſſecui, multum-
„ que inde puris effuſum eſt. multum quoque per renes & veſicam ad plures dies
„ emanauit, vnde & ſanitatem homo adeptus eſt. Cæterum ſectio peritonœi iuxta
„ hypochondriorum partes, propter magnam, quæ ſuccedit, ſanguinis profuſioné,
apud omnes ſemper fuit maxime formidanda. Quo fortaſſe etiam euenit, vt an-
tiqui in ſuppuratis & tabidis magis vſum vſtionis quã ſectionis complecterentur.
Vnde probè Aretæus hæc de hepatis ſectione nobis ſcripta reliquit: Porrò ſi ad
„ anteriora ſubit abſceſſus, longe medico natura præſtat: aut enim ad inteſtina, aut
„ ad veſicam pus conuertet: verum multo innocentior eſt in veſicam via. At ſi
„ extra feratur abſceſſus, ipſum non ſecare, vtique malum eſt. nam ſi prætermitta-
„ tur inciſio, à pure iecur corroditur, nullaque mortis dilatio eſt. Si ſecare autem ma-
„ lis, profluuij ſanguinis periculum inſtat, ſtatimq; hominem perdi contingit. nam
„ ſanguinis è iecore profuſio coerceri nullo modo poteſt. Igitur ſi aliquando neceſ-
„ ſario ad ſectionem venire cogeris, vſtorium ferramentum candens perſpicuumq;
„ ab igne accipito, & vſque ad puris locum intrudito. idem enim tibi & ſecat, &
„ comburit. Nos eodem modo iuxta inguina non ſemel vidimus, ſectione facta vſq;
ad puris locum, internos abſceſſus recte fuiſſe expurgatos. Inteſtini recti extremo,
perinęo, atque veſicæ collo ſectis, abſceſſus itidem in iiſdem locis genitos, expur-
gatos, ſanatosque vidimus. Verum hoc vel crudo adhuc abſceſſu, moliri oportet,
vel non poſt perfectam puris concoctionem, ne puris acrimonia corrodendo vlce-
ra ſinuoſa faciat, quæ ægre in illis partibus ſanantur, & non niſi ſectione, atque
vſtione propter illarum partium laxitatem.

De ſanandis vlceribus ex vomicis in varijs corporis partibus excitatis & primo de iis, quæ in aperta arteria, in pulmonibus, atq; in thorace fiunt. ex quibus de phthiſi etiam particulatim agitur. Cap. XVII.

POſteaquam de vomicarum ſeu purulentiarum curatione, quæ tum medica-
mentis, tum chirurgia fit, ſufficienter ſcriptum eſt, reliquum erit, vt vlcerum,
quæ in varijs partibus ex vomica remanſerunt, curationem quoq; proſequamur.
Plures vero corporis partes ex vomica exulcerari ſolent, ſed præcipuæ ſunt, pul-
mo, arteria aſpera, pectus, ſtomachus, hepar, inteſtina, renes, ureteres, veſica, atq;
vterus. Quarum ſanè partium vlcera ex vomicis relicta, & cognoſci & curari
(cum res magni momenti ſit, maximeque ad medicum pertineat) diligenter de-
bent. Etenim hæc, ni citò tollantur, hominibus tabem inſanabilem inuehere ſo-
lent. Quare operę pretium duximus fore, ſi accuratius de ipſorum curatione à
nobis in præſentia ageretur. Exordiemur autem ab iis, quæ in thorace reliquun-
tur, quę ſunt, aut in aliqua eiuſdem thoracis parte, aut in pulmonibus aut in aſpe-
ra arteria. Quam rem acturi, phthiſim quoque, cúm neceſſariò prędictarum par-
tium vlcera ſubſequatur, tractare, de eoque priuatim affectu ſermonem nos face-
re cogimur. plerique latiori vocabulo tabem hunc affectum appellarunt. Quo
nomine veteres varios affectus intelligebant, aliquando (Celſo auctore) atro-
phiam, qua corpus non alitur; interdum Cachexiam, ſcilicet malum corporis
habitum; nonnumquam tabidum affectum ex renibus exulceratis, quandoque
maraſmodem ex quacumque cauſa obortam, atque etiam ex dorſali medulla à ni-
mia Venere nimis exſiccata, contabeſcenteque exinde toto corpore. Fit etiam

pulmonibus nimium exsiccatis ab intemperie calida & sicca. Demum φθίσιν proprie magis totius corporis colliquationem consumptionemque propter pulmonis vlcera factam, omnes intellexerunt, quem affectum Athenienses (Galeno auctore) φθοὴν appellarunt: quæ fit perpetuo pulmonibus exulceratis aut à pituita, vt Hippocrates docet, ex capite ad pulmones destillante, ibique putrescente aut ex acri fluxione erodente aut ex rupto aliquo vase, vel eroso vel aperto, aut denique ex vomica inibi existente, de quo affectu in præsentia agimus. Cæterum non solum ex vlcere pulmonis, at quinetiam ex vlcere in quacunque thoracis parte ex purulentia relicto, nec non etiam ex trachea arteria itidem vlcerata homines in phthisim prouehuntur. In vlcerato pulmone plurimum, per sputum, puris reijcitur, dolor non aderit, & quandoque pulmonis substantia vlcerata eiusdem scilicet caruncula per tussim excernitur, aut nonnunquam eiusdem pulmonis bronchion; si vero vlcus in thoracis parte sit, expuunt quidem purulentum, & habent doloris sensum in eadem parte. Trachea vero arteria si vlcerata sit, pauca per tussim excernunt, tussiculaque affliguntur, & in affecta arteria, dolorem sentiunt. Harum singularum partium vlcera diu perseuerantia phthisis consequitur. Cuius quidem affectus (quam passionem Aurelianus communiter stricturæ atque solutioni adscribendam esse voluit) hæc signa obseruabuntur. primum enim aderit febricula latens, quę sæpe die declinante incipit, atque veniente luce leuior fit tussicula attestante plurima initio noctis atque fine, cum sputis saniosis ac paruulis in ijs, qui non ante sanguinis fluore uexantur, saliua permistis, quę deinde etiam plurima excerni tussi obseruantur. Iis vero, qui ex sputo sanguinis in hanc inciderunt passionem, primo sputa cruenta, tum fęculenta extussiuntur, deinde liuida & prassina; atque postremo alba ac purulenta dulcia, vel salsa, cum voce rauca aut clangosa, cum inspirationis difficultate, & rubore genarum, colore cinereo totius corporis, oculorumque aspectu exoleto: Adest insuper corporis tenuitas, quæ nudatis membris magis quàm ex aspectu vultus innotescit. in aliquibus vna sentitur sibilatio, vel stridor in pectore: Sudant etiam superiores partes vsque ad pectoris finem. Crescente passione, cibi fastidio tenentur, maiorque est sitis quam ciborum desiderium. Quibusdam grauis etiam doloris sensus adest, vlcerati scilicet pulmonis: quandoque eiusdem visceris fibras per tussim expuunt. Aliquibus vero thorace exulcerato punctionis sensus adest. pulsus in ipsis est debilis, densus, ac deinde morbo in peius abeunte formicalis vocatus. digitorum summitates crassescunt obuncatis unguibus. His accedit pedum inflatio seu extumescentia, nunc frigus, nunc feruor articulorum, nasi summitas pallescit, auriumque fibræ frigescunt. Passione autem peiorante, fit uentris fluor, in quo egeruntur alba & indigesta excrementa. sputa vero purulenta, quæ potissimum phthisim decernunt, cognoscuntur & quod carbonibus iniecta fæteant, & quod in aqua marina posita resideant; atque etiam si in aqua dulci calida, ut Philotheus in aphorism. Hippocratis commentarijs notauit, iniecta itidem fæteant. Cæterum, vbi ita excernuntur, proximum exitium significatur. Veruntamen vlcera, quę vel in aspera sunt arteria, vel in aliqua thoracis parte, haud planè insanabilia dicuntur; cum ex ijs, plures diligenti curatione adhibita incolumes euaserint. Quæ vero in pulmonibus sunt, si inueterauerint, prorsus à sanatione abhorrent. In principio vero nonnunquam aliqui seruati sunt, aut in principio vlcere paruo sanato, aut obducta crusta. Quomodo Auicenna scribit, mulierem tabidam annos tres & viginti superuixisse. Rasis vero ait ex Hippocrate phthisim in pueris ætatis mutatione aliquando sanari. Quibus ita præmissis præstabit, horum ulcerum curationem docere. Quam profecto medicis præsidijs tentare, non erit inutile, etsi supercaneum fortasse istuc cuipiam uidebitur, ab istius affectus ineuitabili fato persuaso. Porrò pulmonis vlcera inueterata planè

In 2. lib. chron. cap. 14.

Hippo. in 5. aph. 11. & 12.

in curabilia esse omnes quidem deprehenderunt, attamen in principio illorum curatio haud omnino desperata aliquibus visa est; quamuis frequentius curentur vlcera, quæ aut in thoracis parte sunt, aut in aspera arteria, potissimum iuxta fauces, constituta. Quorum curatio merito, si diligens cura adhibeatur, consequi poterit. sed age curationem incipiamus à victus ratione inchoantes. In qua illud primum fore cognoscendum, voluit Aurelianus, scilicet, an vlcus sit cum dolore, & febre: in quo casu laxantia consultius conuenire credidit. Vnde aerem temperatè calidum laudauit, aliquantulamque à cibo atq; à vino abstinentiam; fomẽta item laxatoria, cataplasmata, spongiarum euaporationes, atq; modicam etiam sanguinis euacuationem per cucurbitas cum scarificatione appositas. Verum si vlcus tumens non sit, sed solutum, laxatoria omnia deuitanda erunt, cum solutionem augeant. Cibi itaque erunt, boni succi, qui multi alimenti sunt, & citissimę concoctionis, cuiusmodi sunt, oua gallinacea recentia sorbilia cum saccharo assumpta: ex carnibus, auiculæ montanę, pulli gallinacei iuuenes, caro hædina, vitulina, atque à proprietate etiam pulmones agnorum. conueniunt ptisana hordeacea, cum melle, vel saccharo. atque etiam cum lacte caprillo erit aptissima in principio, quo tempore vlcerum detersioni erit incumbendum. Cæterum inter omnes cibos, maxime conuenit lactis vsus, primo muliebris, secundo asinini, atque vltimo caprilli. tantopere lactis vsum assiduum posse ad pulmonum vlcera, & exinde ad taben consecutam constat, vt Galenus aliquando scripserit, quosdam existimauisse, vlcera pulmonis tantummodo lactis potione sanari posse, scilicet in principio, antequam vlcera augeantur atque callosa euadant. Aretæus lib. 7. de morbis chronicis, ait: Si quis phthisicus multum lactis potet, nullo alio eget auxilio. Vinum quoque optimum erit album, tenue, pauciferum primo dulce, & postea vlceribus detersis nigrum, austerum conueniet. His accedunt exercitationes, nauigationes, locorum mutationes, gestationesque. Veteres maximè laudarunt longas nauigationes, & priuatim (vt Celsus auctor est) ex Italia in Alexandriam Ægypti. gestationes vero & in naui per mare (quod aer salsuginosus, auctore Aretæo, plurimum valeat ad vlcera siccanda) & in lectulo pensili, & in lectica aut in cathedra oblonga (Aureliano auctore) vtilissimę fuerunt ab antiquis gestationes in phthisicis deprehensæ. Quod vero ad medicamenta attinet, & primum ad ea, quæ vlcera a sorde detergunt, complura fuere veteribus medicis cognita: & primò Dioscoridi hæc familiaria fuerunt, quibus homines à phthisi sanari queunt, pix nempe liquida, quã ex melle delinctam ad tabem atq; ad purulentos maximè commendauit; ius adipis epotum. Plinius & axungiam ceruinam sine sale inueteratam in pilulis sumptam antiquam phthisim sanare, tradidit. Porrum capitatum coctum & biscoctum, eiusque succum ex melle delinctum maxime conducere itidem Dioscorides voluit: agaricum item, ex passo ad drachmam epotum, rhaponticumque similiter ex passo: Acanthi hortensis radix ex melle delincta; marrubij succus itidem ex melle, & foliorum decoctum; betonicę quoque folia, atque succus itidem ex melle: Laudantur quinetiam cancri triti ex lacte epoti, Myrrhidisque radix decocta in sorbitionibus data. Aurelianus verò laudat, vt ante cibum propinentur mulsæ cyathi tres, vel fænugræci vsti succus; sed dilutioris substantiæ, qui fit, si parum in aqua ebulliat, multa enim ebullitione viscosus fit, & ad id inutilis. Huius succi vni cyatho, cochleare vnum mellis miscebant. Mulsum itidem datur ex lini semine frixo & contrito, mixto scilicet eius puluere. Si maiori in vlceribus detersione sit opus, orobo vtendum censuit, atque iridi. Itaque orobum rubrum erit seligendum, in aqua macerandum, quoad semina intumeant, ipsumque testa ignita terere in tenuissimum puluerem oportet. exibebat enim huius pollinis cochleare ex mulsa: laudauit quinetiam radicem, aristolochiamq; tritam ex melle. Marrubij decoctum, quod parari oportere

In lib. de cibis boni et mali succi. cap. 3.

oportere scribit, accipiendo eius manipulum, ipsumque decoquendo in tribus aquæ sextarijs, donec pars tertia remaneat; dein percolato decocto miscet mellis optimi libram: rursum ebullit, quoad debitam crassitiem sit adeptum: datur etiã succus eiusdem marrubij (exempli gratia) ad vnciam & semis, miscendo libram mellis, & coquendo quoad fiat electuarium. Marrubio iris quoque mixta præclarè iuuat: atque hæc erit compositio: Accipe succi marrubij sextarios tres, mellis libram: coctione crassefactæ mixturę addito iridis optimę puluerizatæ drachmas duas. Non minus vtile quoque erit strobili decoctum ex melle exhibitum. hęc sunt medicamenta, quibus vlcera detergi possunt. At Paulus cataplasma exterius thoracis partibus apponit compositum ex polline sem. lini, decocto fęnugræci, vel maluæ; aut ex oleo, melle, althæęque folijs; temporis progressu ad cerata transeundo ex butyro, oleo cyprino, laurino, atque iride parata. Ex compositis itidem vtile emplastrum Mnasei. Aurelianus vero commendat emplastrum ex orobi polline, aceto, atque ex melle paratum. At vlceribus detersis, ad medicamenta Græcis colletica, sarcotica, atque epulotica; Latinis conglutinantia, carnem generantia, atque cicatricem vlceribus inducentia appellata, erit descendendum. Huiusmodi sunt ex ijs, quæ intus assumuntur (exempli gratia) si boli armeni, vel terræ lemniæ, vel samiæ semidrachma ex mulsa, vel ex ptisana hordeacea exhibeatur, succus itidem plantaginis, polygoni, marrubijque ex melle coctus. Item medicamentum ex succo marrubij, melle, atque iride confectum, quod nuper meminimus. datur & bolus armenus ex vino austero, succus mali cytonij, aut mespili immaturi, aut myrtillorũ vel mentæ ex melle cocto, atq; iridis polline. Ex cõpositis oẽs vsum Mithridatij, Theriacæ, & similiũ laudarũt. atq; exterius quoq; adhibẽda esse voluerũt cataplasmata valde siccãtia, adstringẽtiaq; cuiusmodi fuerunt (vt visum est Paulo, Aureliano atq; alijs Græcis medicis) melinõ vocatũ, amithaoniũ, polyarchion & alia similia antiquis probè cognita. Addimus nos medicamentũ, plurimi æstimatum à Tralliano, commendatumq; ad ulcera tracheæ arterię, scilicet pollinem lapidis hæmatitis cum succo sanguinariæ seu polygoni. hoc solo remedio Trallianus quosdam ab ijs vlceribus sanatos, tradidit. Nonnulli radicem dipsaci, idest cardui fullonum, tritam ex melle ad nucis magnitudinem mane & serò pro secreto exhibent. Nos verò tabescentes iuuenes non paucos in principio iridis decocto sanauimus: quod paratur accipiendo radicis iridis siccę minutim incisæ (exempli gratia) vnciam, betonicæ, capil. veneris, farfaræ, an. p. i. rad. glycyrrhizæ semunciam, aquæ betonicę lib. iij: bulliant ad consumpt. medietatis, & colatum decoctum ex sacchari drachma, ad vncias quatuor, calidum, singulo mane, in aurora, propinetur. Huius verò vsus ad minus quinque & viginti dierum spacio continuabitur. Diocles sudorem ad phthisicos laudauit; quod auxilij genus ab Aureliano reprehenditur: Attamen (vt nos credimus) non est hoc medicamentum vllo pacto in principio damnandum, si moderatè, semel in die, vltra dimidiæ horæ spacium, phthisicus sudet in balneo laconico, scilicet in tina lignea, quę fomento ex decocto radicis Iridis siccæ, marrubij, atq; betonicæ, ignitisq; lapidibus molendinarijs eo sæpe conspersis sit incalefacta. porrò antequam sudet, bibet supradictum decoctum ex iride paratum ad semilibram ex saccharo. In parando autem supradicto decocto poterit addi chinæ radicis, vel harundinis siccæ minutim incisæ vncia. Vtatur optimis cibis & vino quoque paucifero, odorato, tenui, aliquantulum austero. Huiusmodi pręsidium, humiditates superfluas corporis, pulmonum, atque cerebri absumendo, totumq; corpus siccando vlcera pulmonum atq; aliarum partium sanare aptum natum maxime est. His lubens addimus aquam stillatitiam bechicam vocatam, quæ ad phthisicos datur maxima cum vtilitate ad vncias quatuor quotidie mane: Iuuat enim omnem tussim atq; omnem difficultatem anhelitus,

In lib. 3. cap. 28.

quæ ab humoribus fit. Paratur autem accipiendo picis liquidæ, axungiæ ceruinæ ana vncias quinq;, rad. iridis ficcę raſpatæ vnc. iiij. cinnamomi puluerizati drac.i. ſem.aniſorum, fęniculorum, an.drac.ij. radicis myrrhidis, acanthi hortenſis, glycyrrhizæ, agarici, rhapontici, an. vnc.ij. lactis caprilli, ſucci porrorum ſubcineribus ſemicoctorum, ſucci marrubij, betonicę, plantaginis, menthæ, ptiſanę hordeaceæ, mellis an. lib.i. omnia contuſa in mortario macerentur in ſuccis vaſe vitreo clauſis, & per dies quinque maneat vas ſupra calidos cineres, mox diſtillentur in balneo mariæ, & aqua ad vſum reſeruetur. Doſis in pueris erit vncia, in viris à duabus ad quatuor, & exhibeatur calida. Atque hæc erit curatio vlcerum, in pulmonibus, in thorace, in aſperaq; arteria quæ ex vomica relicta fuerunt. Nūc aliarum partium ijſdem vlceribus vexatarum curationem itidem proſequamur.

De ſanandis vlceribus, ex vomica obortis, in ſtomacho, in meſenterio, in iecore, atq; in inteſtinis. Cap. XIIX.

SÆpe ex vomicis vlcerari ſolet ſtomachus, meſenterium, omentum, pancreas, hepar, inteſtina, renes, veſica; atq; vterus in mulieribus. Nunc de ijs vlceribus, quæ ventriculum vexant, ſermo à nobis inſtituitur, & de ijs non minus quę cæteras ventris partes occupant. Vlceratus verò ventriculus, his profecto ſignis à nobis deprehendetur, ſcilicet, quod in eo antegreſſa ſit vomica, vel aliunde in ipſum eruperit, dolor vero acutus vlceratæ partis ſignum erit: Accedit etiam, ſi effatu dignum vlcus fuerit, vt quandoque vomitu & ſanguis & pus cum humore excernatur: Coctio vitiatur, cibi faſtidium adeſt; a frigidis, ſalſis, acribusq; cibis vlcus læditur, à dulcibus dolor oblinitur, & reſtituitur: febris ſequitur, atq; totius corporis tabeſcens habitus. Si vlcus fuerit in omento, dolor, ſi membrana attingat, circa fundum ſtomachi tactu preſſuq; obſeruabitur, & quod neque ipſe à cibo & à potu exacerbatur offenditurque. Si vero in meſenterio vel pancrea vlcus remanſerit, per aluum pus cum ſanguine fęcibusq; effluet, deiectiones vero chyloſæ erunt cum pure, & aliquando cum ſanguine; etſi vlcus magnum fuerit, fluxus chyloſus ſuccedit, fęculentus, purulentus, & aliquando ſanguine mixtus: qui certe lethalis, vt plurimum eſſe ſolet: adeſt & ſimul febris lenta contabefaciens, vlcusque adeſſe hęc ſignificabunt, etiam ſi nullus adſit dolor, quod fit ratione partis non ſentientis, quando neq; meſereum, neque meſocolum, neque pancreas dolores ſentiant. Si vero iecur ſit vlceratum, preſſu, tactuq; dolor eluceſcet, præſertimq; ſi iuxta gibbam partem fuerit. Si vero in caua ſubſtantiam carneam, parenchyma vocatam, vlcus tenuerit, dolor vel nullus aderit, vel obſcurus; aliquando per os pus, ſanguisq; excernetur, & plerumque in ventrem ſecedet; veluti per vrinam, quod gibbam vexat, excernere pus ſolet: ſi pus liuidum, vel olei amurcę ſimile ſit, fœtidum, putridumq; & quouis modo malum, exitium denotat: quod ſi album, lene, æquale, non fœtidum exierit, ſpes ſalutis aderit. In inteſtinis, vlcera relicta ex vomica, innoteſcent ex torminibus ventris, atque cruentis purulentisq; alui deiectionibus, & crebris factis, æque ac in dyſenterijs fieri obſeruantur: quam etiam ijſdem ſignis, quæ dyſenterias notant, à nobis cōprehendentur; ſed oportebit, & phlegmonem, & vomicam vel in ipſis, vel in alijs proximis partibus fuiſſe antegreſſam. Sed his pręmiſſis, ad vlcerum in prędictis partibus curationem venimus. Itaque in vlceribus quę ſtomachum vel omentum, vel meſenterium, vel pancreas, vel iecur, vel denique inteſtina vexāt, primum victus ratio ſiccans præſcribetur: vnde panis conueniet biſcoctus cum coriandris paratus, vinumq; nigrum auſterum: aer vero ſiccus; qua ratione aer marinus ad hos valde vtilis exiſtimatur: fugiendus humidus, pluuioſus: eger vigi

let quam dormiat magis; ambulet, & exercitijs vtatur. postea (pręmissa totius corporis tum euacuatione, tum purgatione) si robur virium aderit, iubeto ęgrum sudare singulo mane cum decocto guaiaci, chinæ, vel radicis harundinis siccæ, aut in hyoocausto calore, aut sicco incalfacto, aut ex suffitu fomentis siccantibus parato. Conueniet ad id faciendum decoctum parare in vino albo austero, aut in aqua marina, cum marrubio, saluia, centaureo minori, betonica & similibus: Hoc decocto si ferrũ candens vel lapis molendinarius sæpe aspergatur, atq; ita suffitus paretur, tina, vel hypocaustum, ad sudorem concitandũ, sufficienter (vt superius quoque meminimus) calefiet. Sudorem singulo die mouere ad corpus, atq; ad vlcus siccandum erit vtilissimum, modo ętas, viresq; ipsum patiantur. Quod pertinet ad medicamenta, primum, si vlcus fuerit purulentum & sordidum, opus erit detersorijs; ijsdemq; propemodum, quę in detergendis vlceribus Thoracis, atque pulmonis superius pręscripta sunt. Igitur conueniet saccharum rosaceum antiquum, mel rosaceum & simplex & laxatiuum vulgo vocatum, hydromel, serum lactis caprilli, vel vaccini haud planè à caseosa substantia repurgatum, quod si fuerit chalybeatum, erit adhuc vtilius; efficaciusq; deterget, si mellis modicum immisceatur. Cremor item ptissanæ hordeaceę ex hordeo non purgato cũ melle deterget. Vinum item mulsum idem pręstabit. Vbi verò & conglutinare vlcera, & cicatricem inducere opus fuerit, dabis (auctore Galeno) medicamenta austera, glutinosa, & minime mordacia: Cuiusmodi erunt (exempli gratia) hypocistis, balaustium, citinus punicorum, galla, malicorium, terra Samia, sigillum Lemnium, Rhois, succus rosarum, acatia, succus plantaginis, equiseti, verbasci, myrtillorum, vel similium. dabuntur hęc in puluere trita ad drachmã, vel ad geminam drachmam, ex vino austero, aut ex decocto adstringentium medicamentorum, scilicet, vel cymarum myrti, vel rubi, vel plantaginis, vel polygoni, vel equiseti. Radix Dispaci pulverizata ex melle, vel ex melle rosaceo simplicis infusionis, data bis in die, vt superius meminimus, ad nucis iuglandis magnitudinem, plurimi adiumenti esse solet. Nonnulli radicem symphyti maioris ex melle eodem modo, vel eius succum deuorandum exhibent. Conueniet itidẽ succus plantaginis, vel poligoni, vel equiseti, vel rubi, vel cymarum myrthi, vel lentisci ad vncias tres vel quatuor, cum drachma aut acaciæ Ægyptiacæ, aut terræ samiæ, aut lemniæ puluerizatæ, si per plures dies singulo mane exhibeatur. Ex ijsdem quoque medicamentis siccantibus, adstringentibusque conducent parata cataplasmata exterius adhibita, cuiusmodi esset, si pararetur ex farina fabacea, hordeacea, in vino austero chalybeato, aut in aqua ferrata vel in decocto rerum adstringentium, cum pulueribus gallarum immaturarum, balaustiorum, corticum granatorum, acaciæ, bolique armenij. Iuuabunt itidem spongiæ, vel in vino nigro austero generoso, vel chalybeato, vel in quo calcis modicum fuerit maceratum. hæc enim plurimum siccando vlceribus remedio sunt. Si vero vlcera intestina obsideant, ijsdem vtendum erit tum per os, tum maxime paratis ex ijsdem clysteribus. Ad quæ vlcera eadem conuenient medicamenta quæ dysenterijs mederi posterius, cum de laxorum morborum curatione agemus, ostendemus. Nunc priuatim ad ea, quæ in renibus, in vesica, atque in vtero sunt, persananda, descendimus.

Gal. in 4. meth. cap. 7.

De sanandis vlceribus, quæ ex vomicis reliquuntur in renibus, vreteribus, vesica, atque vtero. Cap. XIX.

SÆpius vlcera ex abscessibus uomicisue relinquuntur in renibus, in ureteribus, in uesica, atque in utero, unde operępretium est, illis quamprimum medicamentis

mentis occurrere. ſigna vero quibus nobis hæc vlcera innoteſcuñt, hæc erunt: ſi-
quidem renibus exulceratis in lumbis dolor aderit cum grauitate, & ſine impedi-
mento vrina redditur, cui pus mixtum exiſtit, carnoſis particulis innatantibus.
veſica autem exulcerationem habens, tormentum vehemens in pectine, imoq; in
ventre mouet, vrinæ difficultas urget, pus, vbi reddita vrina eſt, ſubſidet, ſquam-
mulæ fœdi odoris, vel laminis ſimiles inſunt. furfuracea autem ſubſidentia veſi-
cam ſcabie laborare notant. Si vero meatus vrinarij ſint exulcerati, etiam puris
mixturam medio quodammodo habet mixtio, & pilis ſimilia potius per lotium
feruntur, dolorque mediam inter renem & veſicam regionem occupat. Si autem
pus aut ſanguis excernantur, eaque citra vrinã exeant, aut antecedant urinam,
nullius particulę ex prædictis, ſed pudendi exulceratio ſignificatur. Itaque ad
vlcera renum primum mulſa in potu dabitur, aut fænugræci decoctum ex paſſo,
aut ſeminum cucumeris aut melonum, aut maluarum, aut papauerum, aut portu-
lacæ lac expreſſum ex melle crudo: poterit lac dari ad quatuor vncias, cum mel-
lis drachmis duabus: aut lac aſininũ, vel caprillum, uel etiam vaccinũ ex ſaccharo,
vel ex melle itidem dabitur in potu. Serum quoque lactis chalibeatum ad librã,
cum lactis ſeminum cucumeris domeſtici vncijs duabus, & mellis ſemuncia. Tan
dem deterſis vlceribus, dabitur in potu lac caprillum vel aſininum chalybeatũ,
aut cum ſucco plantaginis, vel cum drachma pulueris acacię orientalis, vel terræ
ſamię, vel lemniæ. Sed præſtabit, etiam hæc dari cum lacte ſeminum althæę,
apij, portulacæ, cucumeriſq;. Cæterum, vt dictum eſt, lactis potio (ſiue ſit ca-
prillum, ſiue vaccinum) vehementer iuuabit. Non minus etiam ex aquis natu-
ralibus, Villenſes, & Patauinæ Beatæ Virginis proderunt: hę ſiquidem ſiccant,
adſtringunt, deterguntque: poſſunt ad libras multas ſingulo mane propinari.
Dioſcorides ad eadem vlcera decoctum graminis, ſuccum portulacę ex vino paſſo
commendauit: lac itidem dulce, cupreſſi folia cum myrrha ex aliquo liquore ad-
ſtringentium, vel ex vino auſtero epota: maluamq; in cibo ſumptam: myrti fru
ctus, atq; ſaccharum. Demum in veſicam vlceratam liquida medicamenta ca-
thetere inijcienda ſunt, vnde mulſa diluta erit accommodata, vel aqua Therma-
lis ex Aponenſi balneo in agro Patauino, vel Beatę Virginis vocata, aut Sancti
Petri ex melle; aut Villenſis ex Lucenſi agro: aut vinum chalybeatum ex melle,
aut decoctum plantaginis, myrthi, rubi, vel ſimilium, aut cum terra lemnia pul
uerizata, aut cum ſamia, ex melle itidem: ſuccus quoque roſarum, vel plantagi-
nis, vel equiſeti: vel ex pomo granato dulci toto cum putamine contuſo ſuccus
expreſſus, cum modico mellis. ſi vnà cum ijs medicamentis, purgationes adhi-
beantur, ac ẽt ſudorifica (modo ætas vireſq; ferant) modo ſuperiùs præſcripto.
plurimũ iuuabimus. Iiſdẽ ferè medicamẽtis vlcera in vtero relicta erunt ſananda.
In quo affectu, ſi ulcus magnũ ſit, à copiaq; humoris foueatur, præſtabit & purga-
tionibus hydragogis & phlegmagogis uti, ac etiam ſudorifico, quoad humidi-
tas ſuperfluens in corpore per ſudorem abſumatur: interimq; etiam topicis medi-
camentis erit incumbendum: Quorum quędam liquidiora cathetere in uterum
inijcienda erunt, peſſi itidem parabuntur intromittendi, uel inſeſſiones ex deco-
ctis quidem proponendis fient. neq; exterius quæ admouentur negligenda erunt
medicamenta, ſcilicet, fomenta, epithemata, unguenta, inunctiones, atque cata-
plaſmata appropriata. At priuſquam ad horum medicamentorum uſum medi-
cus deſcendat, in primis cognoſcendum erit, an ulcus ſit cum multo dolore, aut
cum inflammatione, quæ ſi unà cum ulcere ęgrotam fęminam uexent, addenda
cum ulcerum medicamentis quæ & dolorem ſedant, atq; phlegmonem mitigant.
Cognoſcendum itidem unà eſt, an ulcus ſanie ſordeſcat, aut ſi pauco pure redun-
det, illudq; pus ſi ſit bonum uel malum. Itaque ulcere exiſtente cum dolore uel
cum phlegmone, cum multa ſanie, quę etiam mala ſit, Cathetere inijcietur ui-
num

num in quo rosæ ebullierint, cum mellis modico. & rosę in uino decoctę poterũt cataplasmatis modo calidę adhiberi pectini, pubi, atque intra coxendices. Mulsa etiam intus conueniet ex decocto fænugręci, aut maluarum, aut furfurum, aut lentium, quibus cortices fuerint detracti; aut ptisanę cremor cum melle; uel succus plantaginis, uel solani, uel polygoni, uel lentisci, uel similium, cum melle mixtus. Quod si ulcera neque sint cum multo dolore, neque cum inflammatione, ualentioribus uti poterimus. Itaq; conueniet succus expressus ex granatis malis austeris dulcibusq; in mortario cum putamine & corticibus contusis, cum saccaro aut mellis modico: itemq; uinum nigrum austerum, in quo ebullierint oleæ cymæ, uel cupressi, uel rubi, uel myrthi, uel lentisci, uel rhamni, uel folia sumachi. Item ex pessis iuuabunt, qui ex succo plantaginis, uel polygoni, uel equiseti, uel rosarum, uel similium, parantur. postea parum aluminis loti addendum erit, uel acacię, uel lycij, uel hypocistidis, uel terræ lemniæ, uel samiæ: Ex ijsdem medicamentis parari poterunt insessiones, quę aut ex aqua marina conueniunt, aut ex uino austero, modo dolor uel inflammatio non adsit: quæ si sint coniuncta, primum ex decocto maluarum, althæę, fænugręci, & similium parabuntur; sedatisque doloribus, & inflammationibus, ex supradictis parabuntur insessiones atque etiam postea ex valentioribus, scilicet, ex decocto cymarum oleæ, foliorum cupressi, exquiseti sicci, balaustiorum, corticumque granatorum. Exterius quoque adhibendæ erunt spongiæ ex vino nigro austero, in quo prædicta medicamenta siccantia adstringentiaque ebullierint, expressę, vel ex aqua thermali siccante, uel ex simplici aqua cum modico calcis, vel in qua ebullierint prędicta medicamenta. Si vero dolor uel inflammatio adfuerit, optimum erit uinũ, in quo rosę ebullierint, cum fænugręco spongijs appositum, uel rosæ in eodem uino decoctæ emplastri modo pectini, atque pubi calidæ adhibitæ. In quem usum commendatur etiam emplastrum ex pane puro, hydromelite, oleo rosaceo, althęa, fænugræco & palmulis pinguibus confectum, atque prædictis partibus appositum. Qui hæc ulcera patiuntur, quæ curationi haud facile cedunt, plurimum iuuari solent, si bis in die manserint per horam & plus in balneo, quod ex Villensi aqua paratur, quæ in agro Lucensi spõte calida erumpit, uel ex Aponitano balneo. atque hic esto finis libri octaui in quo de uomicis ex phlegmonis internis (quod & hi affectus adstricti sint) agere uoluimus.

Finis Libri Octaui.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER NONVS.

De phlegmonis, & tumoribus externis esse agendum. & primo de ijs in communi agitur. Cap. I.

VM superius de internis phlegmonis, & tumoribus via methodica curandis à nobis actum sit, congruum est, vt nunc de ijsdem extimas partes occupantibus scribamus. De quibus primum in communi agimus, atque mox de particularibus nimirum quasdam partes corporis vexantibus sermo itidem instituetur. Quid vero phlegmone sit, quo tuplicisque differentiæ obseruetur, & quomodo generetur, in septimo libro sufficienter dictum est. Nunc de ea primum, quæ propriè dicitur, simpliciterque inflammatio phlegmoneue, & quæ herpes, & quæ erysipelas, & quæ anthrax siue carbo, vel carbunculus vulgo dictus est, dicemus. Inflammatio, phlegmoneue ex Græcis, tumor est supra efferuescentiam rubens, durus, dolens, atque tactu renitens, ex sanguine probo, mediocriter crasso, in particulam irruente genitus; Cuius quidem sanguinis fluxio quandoque à rheumatismo fit, quandoque ex alijs fluxionem mouentibus, vti sunt vulnera, conuulsiones, contusiones, ruptiones, defatigationes ob exercitationem, exarticulationes, ossium fracturæ, vlcera spontanea, immoderatæque venarum repletiones, quibus sanguis ad partem aliquam funditur. Phlegmones in aliqua parte obortæ signa sunt, vehemens dolor, nisi pars inflammata hebetem sensum habuerit, pulsus vnà in profundo molestus accidit, tendique prorsus & frangi particula affecta videtur, atque vnà calorem vehementem sentit, perinde ac ipsa comburi videatur, refrigerarique desiderat. Rubor etiam per summam cutem conspicitur, qualis ex balneo, aut ex igne, aut ex quouis alio modo calefactis aduenit. Herpes vero phlegmones species generatur à bile flaua, excreta à sanguinis massa in partem procumbente, quæ si substantia crassior, acriorque fuerit, totam cutem ad subiectam vsque carnem exulcerat, exedensque idcirco herpes vocatur. & si tenuis minusque acris atque calida extiterit, exiguas pustulas milio similiter per summam cutem excitat, ideoque herpes quoque dicta est miliaris. Erysipelas autem fit ex sanguine & flaua bile calidioribus quam oporteat, multo phlegmone calidior, magisque flauum colorem in cute repræsentans, aut ex solo sanguine attamen feruescente, & secundum substantiam tenuissimo: Minus quam phlegmone dolet, neque, vt aliqua phlegmones species, pulsum, aut compressionem, aut tensionem inuehit similem; sed aliquando valde parum infestat, præsertimque quando per solam cutem diffusum fuerit, nihil inferiorem carnem molestans, siquidem exquisitum erysipelas cutis solius passio est; phlegmone uero partium tantum cuti subiectarum, sed harum quidem præcipue, nonnunquam vero etiam cutis; & est ipsa cutanea profectò dolorem afferens nihilo minus, quam altera carnea; pulsus tamen in illa deficit. Hunc affectum

Galen. in 2. ad Glauc. cap. 1. (margin, beside "Inflammatio, phlegmoneue")

Galen. in 2. ad Glauc. cap. 1. (margin, beside "miliaris. Erysipelas")

mixtum

mixtum ex phlegmone & erysipelate, si erysipelati extumescentia quędam, sed dispersa, nec dum collecta in tumorem verum, & prominentem, copuletur, appellāt erysipelas phlegmonodes; si autem phlegmone seu tumor profundior præualeat phlegmonem dicunt erysipelatoden. Anthrax vero siue carbo, siue carbunculus vocatus exoritur, vbi sanguis influens calidus sufficienter extiterit, & crassus: quod enim membrum occupauerit, hoc comburendo facit vlcus in eo cum crusta: & quicquid circumiacet in phlegmonem leuat, efferuescentem, grauiterq; dolentem. Si vero sanguis influens sit niger, crassus, fęculentus ac feruens, simulq; saniem tenuem admixtam habuerit, pustulas quasdam per summa cutis excitat, similes ijs, quæ ex igne fiunt, quibus ruptis crustosum sub ipsis vlcus inuenitur, atq; hic affectus quoque carbo est. At hisce de phlegmone atq; de eius speciebus prçmissis, reliquum erit, vt ad curationem veniamus. Quę ex Methodicis (cùm quælibet phlegmone stricturę passio sit, ideoquè adstrictorum genere comprehendatur) ab adstricto indicabitur. itaque conuenient præsidia laxatoria: excepto principio, in quo non conueniunt; quia, vt rectè Galenus animaduertit, augent fluxionem, omniumq; maxime si phlegmone à rheumatismo ortum duxerit. Quamobrem vero in phlegmonum principijs laxatoria minimè conueniant, aliàs à nobis demonstratum est. Galenus damnat in phlegmonis, quę à rheumatismo obortæ sunt, calida & humida medicamenta; quamuis, vt ipse ait, ab initio aliquid iuuare videantur. At quid credendum? an non transacto principio sanguis in membro adstrictus, impactusq; calidis & humidis, scilicet laxatorijs erit digerendus? quod vt commode eueniat, nonne meatus cutis rarefaciendi itidem sunt? certe quidem hęc post principium facienda, ad phlegmonem digerendam, resoluendamq;, neminem medicorum latere arbitror; ni dixerint, hoc malum tolli itidem medicamentis adstrictorijs repellentibus sanguinem à parte affecta. Quo pacto neque Galenus phlegmonas posse curari diceret, si vera sunt, quę ipse multis in locis tradidit, nimirum, quod humores, quoad sunt in fluxu, fluuntque in partem inflammatam, & reuelli, & diuerti ab ea parte, atq; etiam medicamentis non minus adstrictorijs à parte itidem phlegmone vexata repelli, ac propulsari possint: Qui vero iam influxerunt in membrum, in eoq; adstricti atq; impacti sunt, hos ante concoctionem nequaquam moueri medicamentis, vel alio quouis modo, à membro inflammato, vel attrahi, vel repelli posse: hoc.n. solummodo in principio fieri potest, quo tempore humores in motu sunt, fluuntque. In phlegmone verò, quæ ab alijs causis fit, Galenus quoq; medicamenta calida & humida quę laxatoria sunt concessit. Itaque adstrictoria medicamenta solummodo per initia in phlegmone conuenient, quo tempore nondum hoc malum factum est omnino adstrictum. Neque perpetuo etiam per initia phlegmonum repellendum erit. Siquidem medici prohibent in emunctorijs faciendam esse repulsionem, nunquamque humores, si sint praui, & venenosi, esse ab extimis partibus corporis repellendos deprehensum est. At hæc de horum vsu. Iam parcius magis curationem instituamus. Quæ exorditur à præscripta victus ratione laxatoria, scilicet, vt ægroti sobriè viuant, & cibis boni succi, pauciq; nutrimenti, à vino caueant, cuius loco aqua hordeacea cum saccharo vti poterunt: vigilent plus, quàm dormiant: atque cætera alia his proportione respondeant. Quibus institutis, si magna vehemensq; phlegmone sit, viresq; prompte ferant, sanguis continuo erit mittendus (laxata prius aluo aut lenitorio pharmaco, aut clystere laxatorio cum cassia) in ea quantitate, quam & vires, & sanguinis copia redundās ferunt, hoc vero vel secta aliqua vena fiet, vel adhibitis cucurbitulis cum scarificatione dorsi partibus, aut cruribus, prout medico melius videbitur; aut cruribus itidem scarificatis; aut sanguisugis appositis hęmorrhoidibus: ita vt in principio phlegmones ex oppositis partibus, & post principium ex proximis sanguinis fiat

eductio. Si affectus haud magnus sit, sat erit loco sanguinis euacuationis exhibere (ni aluus sponte fluat) aliquod lenitorium pharmacum, cuiusmodi erit serum lactis caprilli, vel alterius lactis, ad libras tres cum syrupo rosato laxatorio ad vncias tres; aut detur cassiæ catharticæ (si vir sit) vncia & semis cum saccharo, si puer sit vncia cassiæ: aut medici propinent syrupum rosatum laxatiuum cum manna, vel simile aliud purgans lenitorium. Praxim facientes medici huius ætatis singulo mane, vel aquam stillatitiam refrigeratoriam cum syrupo actu tamen calidam propinant; vel decocta ex cichoraceis exhibent. Sed iam ad partem affectam à morbo adstricto sanandam medicamenta addo. Inter quæ primò ea dicã, quæ dolore haud vehementer adfligente, statim in principio locum habent. Ex Galeno commendatur cataplasma, quod constat ex semperuiuo, mali punici corticibus, vino incoctis, rhu, & polenta. Si vero doloris vehementia vrgeat, Gal. adhibebat vel oleum rosaceum tepidum cum modica cera, vel lanam mollem, quæ œsypi multum contineat: paulo ante etiam supra partem affectam apponendam spongiam voluit vino austero imbutam vel posca, quæ omnia tepida adhiberi debent. Sunt qui adhibent rosas ex vino decoctas cataplasmatis modo, vbi vnà dolor vehemens adfuerit. Post initia verò vsus laxantium maiori ex parte conducet, ad resoluendum nimirum impactum restrictumq; humorem, cum sola laxantia, fundentiaq; conuenire vel etiam Galenus concesserit. Vnde laudatur olei rosati tepidi inunctio, vel cum adipe anserino mixta. Conuenient vero ex toto laxantia, humoris finita fluxione. Cuiusmodi erit oleum, in quo radix althęę decocta sit, vel folia; vel spongia decocto fænugræci, lini, althęæq; imbuta atq; apposita. Verum his propositis, videndum erit, an phlegmone ad suppuratione veniat: in quo casu suppurantibus puris generatio adiuuanda erit; & facto pure, vel medicamento, vel ferro vomica erit aperienda; detersorijsq; repurgandũ erit vlcus; & mox sarcoticis, atq; epuloticis sanandum: quę omnia petenda erũt ab ijs, quæ de vomicis sanandis in antecedenti libro nos scripsimus. At iam ad herpetem sanandum accedimus: in quo quidem affectu vtimur, si magnus sit, & sanguinis euacuatione, & purgatione, quę fit cum pulpa tamarindorum, cassia, vel manna, vel syrupo rosaceo laxatiuo, ex sero lactis, vel ex aqua aliqua stillatitia; & laxato corpore cum euacuatione sanguinis, tum purgatione lenitoria, ad medicamenta descendimus, quæ pustulis non vlceratis conueniunt: primò, nisi malignus humor sit, & si pars affecta permittat, neque eruptio critica sit, possumus vti medicamentis repercussiuis, siccantibus, non humectantibus. & postea finita fluxione, biliosus humor laxatorijs digerendus erit: vnde aqua calida conueniet ex spongia adhibita, vel fomentum calidum ex decocto althææ, maluæ, sem. lini, fœnugręci, & similium. In vlceratis vero pustulis, requiruntur medicamenta vlceribus accommodata: de quibus in chirurgia dicemus. Ad erysipelas eędemmet sanguinis euacuationes, & purgationes ventris, vel clysteribus factæ conuenient, si morbi magnitudo hæc requirat. Non est vsque adeo tutum repellere, si sit in facie, vel etiam in alijs locis; aqua vero dulci tepida si spongia imbuatur, ac adhibeatur, tenuissimus sanguis digeretur: vel oleum rosatum conueniet, in quo althæa decocta sit, tepidum; vel succus coriani actu calidus, vel etiam alterius herbæ refrigeratorię: quandoquidem hæc, si actu calida adhibeantur, quadantenus digerunt, vt etiam aquam dulcem idem facere, calida si adhibeatur, aliàs à nobis demonstratum est: omnes enim succi, uel aquæ potestate refrigerantes igne incalefactas reddi facultate aliquatenus laxatorias, neminem latere arbitror, cum & Galenus docuerit, aquam mediocriter incalefactam calefacere & humectare, & vehementer calefactam vehementer calfacere. Ad carbonem vero curandum, statim (laxata vel clystere vel medicamento lenitorio aluo) vena incisa sanguis euacuabitur; & aliquando in parte

In 3. simpl. cap 17.
In lib. de Ther. ad Pison. cap. x.

anthrace

anthrace obsessa, ut exitum maligno, & ardenti humore paremus, scarificationem moliemur. Nullo autem pacto erit vel refrigerantibus, uel adstringentibus (quæ omnia Methodici sub adstringentium medicamẽtorum genere comprehenderunt) humor repellendus: periculum enim maius inueheret repulsio facta. Vlcus uero detergendum erit, medicamento ex succo apij, ex melle, & resina terebinthina. Nonnulli postea facta detersione, malum punicum austerum minutim incisum, in uino austero decoctum, atque contusum cataplasmatis modo adhibent; uel puluerem eiusdem corticis sicci, uel aliud simile ex epuloticis. Ad anthracem uero pestilentem medicamenta posterius in chirurgia adnotabimus. Atque hæc de phlegmone in communi pauca in primis præmittere voluimus; nunc ad particulares phlegmonas, in quibusdam corporis partibus, quæ sæpe fiunt, descendimus, & postea ad tumores quoque externos tractandos declinabimus.

De phlegmonis, quæ externas corporis partes vexant, sanandis, & primo de ophtalmia. Cap. II.

EX phlegmonis, quæ externas partes corporis uexant, sunt ophtalmia, parotis, & quæ in mammis, & in testibus, & in digitis fit, nec non in partibus articulorum, quam arthritim, podagram, & ischiadem, seu coxendicum morbum & dolorem appellant. Gallicæ itidem phlegmonæ, atque tumores œdematosi, strumosi, scirrhosi, & qui à materiæ, quã continent, similitudine cum melle, sæuo, pulte, meliceris, steatoma, & atheroma denominãtur. Nunc de ophtalmia tractabimus, quæ oculorum phlegmone est: externa enim tumica, coniunctiua dicta, ex sanguine inflammatur, vnde oculi cum rubore & tensione dolent, & nonnunquam simul febris adest: cuiusmodi sunt, quæ certis temporibus anni in Ægypto grassantur, cum ob ventorum caliditatem, tum ob arenarum calidarum, quæ à ventris campsinis uocatis per aerem feruntur, copiam. De quibus nos in libris de medicina Ægyptiorum sermonem habuimus. itaque cum hic affectus phlegmone sit, mirum est, cur aliqui hunc ipsum morbum ex laxo & adstricto mixtum fecerint; cum planè adstrictus sit, quem Methodici pressuram oculorum uocant: Ni dixerint, in principio, scilicet quo tempore sanguis fluit ad oculos, uideri morbum laxum, idcircoque indicari eo tempore pro curatione, nempe in principio, medicamenta adstringentia uocata. Si morbus mitis sit, prescripta uictus ratione tenuissima, quæ maxime omnium conuenit oculorum inflammationibus, utitor mitioribus adstrictorijs externis, ita, ut aliquando nulla euacuatione, purgationeque sit opus, sed sat erunt topica in principio ad repellendam fluxionem, etiam mitiora, ut aqua rosacea, aut plantaginis, uel succus rosarum tepidus, aut oui liquor tenuis, aut lac asininum instillatum, & postea aqua fluminis tepida, aut decoctum maluarum, uel althææ, uel fænugreci, uel meliloti. Sed si morbus fuerit magnus, magnis quoque laxatorijs internis erit opus: cuiusmodi sunt, sanguinis euacuationes, aut per uenæ sectionem, aut per crurum scarificationem, aut per cucurbitulas colli & dorsi partibus cum scarificatione adhibitas, aut per hirudines varijs partibus itidem appositas. Purgationes quoque lenitorio cathartico factæ, & clysteres maxime conferunt. Itaque in primis præmisso clystere mollitorio, & secta vena cephalica eiusdem lateris, sanguinis congruens quantitas educetur; vel quandoque uena interna iecoraria si plurimum sanguinis abundauerit, & mox cephalica incidetur, imò etiam, ni affectus tollatur, vt Ægyptij facere solent, & venam frontis, & anguli interni oculi affecti. Alij ceruici, collo, dorso, scapulis, cucurbitulas adhibent cum scari-

ficatione, & eo modo ſanguinem euacuant; alijque ſæpius poſt aures uenis appoſitis ſanguiſugis eandem moliuntur euacuationem ſanguinis, quam ſi opus ſit, ſæpe repetunt. Nonnulli in affectu peruicaci vtuntur ſetaceo in occipite per plures dies, quo purgari caput, & humorem ab oculis diuerti, obſeruatur. Nos vtiliſſimum eſſe experientia in multis deprehendimus, vtramq; aurem ad imam partem perforare, introq; mittere ſubtilem funiculum ex filis ſericis contextum, eũq; ſepius in die agitare, ne foramen ſiue vlcus coaleſcat. per aures enim facillima humoris eſt euacuatio, diuerſioq;. Solo hoc genere præſidij complures à difficillimis ophtalmijs ſanatos vidimus. Poſt ſanguinis euacuationem conueniunt medicamenta leniter laxatoria, cuiuſmodi erit, ſi exhibeatur caſſiæ catharticæ abiſſinæ vncia & ſemis cum ſaccharo, vel poſt ipſam ſuperbibatur ſerum lactis ad libras duas: vel poterunt exhiberi quatuor vnciæ aut mannæ Calabræ, aut ſyrupi roſati laxatorij; & poſtea ſuperbibant, ſeri lactis libras tres: ſi in potione deſideretur, poterit diſſolui aut caſſia, aut manna, aut ſyrupus laxatiuus roſarum, cum aqua ſtillatitia, in qua ebullierit ſemuncia pulpę tamarindorum. Sed venio ad localia ophtalmica medicamenta, quæ ſunt collyria in principio ad repellendum ſanguinem opportuna: cuiuſmodi erunt aqua ſtillatitia roſarum tepida, aut plantaginis, aut cimarum rubi; vel ſuccus roſarum ſimplex, aut cum albumine oui deſpumato; poſtea conueniet lac muliebre vel aſininum inſtillatum, aut liquor expreſſus ex ouis coctione induratis: & tandem balnea ex aqua dulci fluuiatili calida, aut ex decocto maluarum, aut althæę, aut meliloti, aut fęnugræci parata vtilia erunt: eodemque modo ſpongiæ eodem calido decocto imbutæ calidæ ſumma cum vtilitate adhibebuntur. Quæ ſanè medicamenta expreſſiſſe viſus eſt Hippocrates, cum dixerit: oculorum dolores, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio ſoluit. At primum faciendæ erunt tum euacuationes, tum purgationes, & poſtea balnea, fomentaque vſum habebunt. quandoque nulla pręcedente euacuatione aliquot, cum ex balneo plurimum ſudaſſent, ab ophtalmia fuiſſe liberatos vidimus: & nonnullos, vt Galenus quoq; animaduertit, ex vino mero ebrios factos, in ſomnumq; delatos, prorſus ſanatos. Atque hæc de ophtalmia.

In 6. aph. 31.

De parotide ſananda, mammarum phlegmone, atque in inguinibus facta. Cap. III.

PArotidem phlegmonem eſſe glandularum iuxta aures poſitarum neminem medicorum latet: proindeque hanc & ſtricturam & morbum adſtrictum methodici fecerunt: idcircoque ad eius curationem indicari medicamenta laxantia. Itaque, præſcripta victus ratione laxatoria, qualem nos aliàs in curandis phlegmonis internis tradidimus ſeptimo libro, ſi morbus magnus ſit, vireſq; conſtent, conueniet ſanguinis vocuatione corpus laxare, aut vena interna lateris è directo poſiti, aut cephalica ſecta; aut cruribus ſcarificatis, aut cucurbitulis cum ſcarificatione ſcapulis & dorſo appoſitis; vel etiam hyrudinibus appoſitis hęmorrhoidibus. Cæterum antequam ſanguis euacuetur, aluus laxabitur mollitorio clyſtere ex decocto maluarum, violarum, althæę, mercurialis, cum oleo communi dulci; vel, ſi febris adſit, ex oleo violaceo ad vncias quatuor, cum mellis roſati ſimplicis vncijs tribus, adiecto modico ſalis, concinnato. & ſanguine euacuato viribus conſentientibus, ſi febris multa etiam vexet, vel caſſia ſimplex dabitur ad vnciam & ſemis, cum ℥.ij. pulpæ tamarindorum, vel manna, vel ſyrupus roſatus laxatorius ad vncias quatuor: quæ diſſoluantur in decocto flor. & fructuum cord. in quo ſemuncia pulpæ tamarindorum fuerit aut macerata per noctẽ, aut parum

efferbuerit.

efferbuerit. Et si febris fuerit cõtinua,& ardens,cũ multa siti, & calore,assument ęgroti aliquod ex supradictis laxatorijs, & postea superbibent seri lactis caprilli duas, vel tres libras. Verum, si parotis in morbo acutissimo critice appareat, & tardè moueatur, vt ad topica veniamus, si alte delitescat, & tarde moueatur (auctore Galeno) attractorijs & aliquando adhibita cucurbitula excretio erit addiuuanda, vel calido fotu adhibito, scilicet ex decocto aut althææ, aut fęnugræci, aut lini, aut chamæmeli, aut similium; aut ex multis prædictorum simul; aut fouebimus ipsam parotim oleo dulci amygdalino, aut hydreleo calido, molli lana, vel spongia excepto; aut spongia aqua calida expressa: sed hac conuenientius est prædictum decoctum calidum spongia exceptum, & post expressionem adhibitum: sic quęcumque caliditatem humiditatemque coniunctam habebunt, erunt aptissima tum ad iuuandam parotidis extractionem, tum ad dolorem demulcendum. Si vero tumor vehementi impetu moueatur, nullo modo erit excretio attractorijs iuuanda; sed totum negotium naturæ permittendum. In his enim solis inunctionibus oleorum dulcium tepidorum vti solemus. Ex quo non rectè se gerunt ij, qui conantur quamprimum uti cataplasmatibus attractorijs, atque suppuratorijs. Quoniam phlegmone plurimum si augeatur, dolores augentur, atque caliditas. Quibus symptomatis facile cerebri membranis communitatis, vigiliæ, deliriaque succedunt, non rarò lethalia. ſępe vidimus ex commotis, auctisque parotidibus ex vsu attractoriorum medicamentorum, deliros complures factos interijsse. Neque parotides si suppurentur, & rupta vomica expurgentur, medici certam salutis spem polliceri ægrotis possunt, etiam si & recte (vt dictum est) suppurauerint, & effluxerit pus album, & probè concoctum: quoniam in acuto morbo, nisi vnà apparuerint signa concoctionis in vrinis, haud profecto quimus ex ijs probè suppuratis certam salutem polliceri: quæ certè prædici poterit, si vna cum signis concoctionis, scilicet morbo planè concocto, suppurauerint. In Crastinacte & Ancilla pictoris (vt auctor est Hippocrates in libris epidemiorum) parotides ambæ suppurauerunt, qui tamen ambo interiere. Si verò parotides absque ratione delituerint, aut ipsis suppuratis pus non effluat album & concoctum, omniumque maxime morbo crudo existente, exitium certum succedet. At qui cupiunt plura de parotidarum prognostico intelligere, non grauentur legere nostros libros de præsagienda vita & morte ęgrotantium abhinc annos complures euulgatos. Ex parotidibus suppuratis, rupta vomica, aut ferro, aut medicamento, detergendum purgandumq; pus erit, laxatorijsque medicamentis durities erit emollienda: ad quod conducent, spongiæ aqua calida, vel decocto althææ, aut fęnugræci, aut similium imbutæ & appositæ. Mox vlcere deterso, æquatoque, carne ręplendum erit medicamentis ijs, quæ modice siccant, atque detergunt, sine adstrictione: cuiusmodi est iris, betonica, pompholyx, & similia tenuissime trita, & inspersa. Tandẽ opus erit epuloticis, idest cicatrice vlcus claudentibus: hæc autem sunt sicca, adstringentia, sine detersione: Huiusmodi erit ex simplicibus galla immatura, balaustium, cortexque mali punici, ęquisetum, & similia. Sed iam ad mammarum phlegmonem accedimus. Quæ sæpe fit in mulieribus enixis & lactantibus, & quandoque suppressis menstruis, sanguine ad mammas defluente. Hæ si rectè tractentur, solent citò atque tutò sanari; si vero non recte, solet inflammatio mutari in tumores quidem & longos & malignos. Antiqui omnes vtebantur in curatione laxatorijs præsidijs, præsertimque sanguinis euacuatione ex talo pedis, si menses fuissent cohibiti, uel ex vena interna brachij è directo mammæ affectę: sic alui purgationem moliemur medicamento leniter laxatorio, vt cassia ex sero lactis, vel cum decocto tamarindorum si febris adsit, vel syrupo laxatorio ex infusione rosarum multiplici, cum sero lactis, dissoluto; vel horum loco clysteribus lenitorijs aluum laxabimus. Quod ad exter-

In 3. de comp. loc. cap 2.

ad externa medicamenta pertinet, quidam in principio illinunt mammas rosaceo tepido in pila plumbea, pistilloque plumbeo, quoad nigrescat, diducto, cum terra lemnia; vel terra eadem cum lacte eodem modo deducta: attamen hæc non actu frigida, sed tepida adhibeantur. Verum nullo adstrictorio repellenteue medicamento in hac plegmone vtendum medici censent. Mirifice conducere solent folia althæç, vel maluarum ex butyro recenti, vel ex oleo amygdalino dulci decocta, atque apposita: vel emplastrum ex radice althæç, butyro, & lacte paratum, vel addita mica panis molli vel farina fænugræci. Et quia plerunque hæ phlegmonæ solent suppurari, caueant medici à sectione cum ferro facta, & potius expectent, sponte ut vomica erumpat. & postea vlcus curabitur, vt aperta parotis. Non possum tacere miram efficaciam ad huiusmodi phlegmones aperiendas, atque ad ipsarum vlcera sananda, quę inest folijs Androsemi à Dodonæo vocatę. hunc plantam herbam Sicilianam officinæ appellant, folia enim hæc viridia modicè contusa, sed tamen integra, exterius apposita vim habent pus etiã fęculentum, atque crassum, durumque, quod vix magna incisione facta educi posset, educendi, atque vlcus promptè expurgandi, detergendique, & prorsus sanandi. Complures vidimus mulieres, quæ quasi miraculo à phlegmonosis tumoribus sanatu difficillimis, in mammis obortis, breuissimo tempore & iucunde quidem fuere omnino sanatæ. Non potui in mulierum vtilitatem, non communicare medicis tam facile atque preciosum medicamentum. Demum phlegmones in axillis, & inguinibus, bubones vulgus vocat, curantur eodem modo, quo parotides curari diximus.

De plegmonis articulos vexantibus præsertimq; de arthritide, de coxendico dolore, atque de podagra. Cap. IIII.

ARthriticorum dolorum genere comprehendi omnes affectus, qui cum dolore articulos, & cum tumore vexant. At triplici tamen differentia distingui solent. Etenim quidem articulares dolores statim à principio omnes ferè vel complures articulos (quo nomine, vt Paulus Ægineta scribit, etiam vertebras, humeros, maxillas, omnemque mobilem ossium commissuram comprehendimus) inuadunt; atque hi simpliciter arthritici dicuntur: huncque affectum Græci arthritim & Latini articularem appellarunt. Alij à pedum articulis incipiunt, atque tractu temporis affectus ad manuum, humerorum, brachiorum, genuum, atque aliarum partium articulos progreditur: atque hunc affectum podagram (vulgo guttam) appellant. Demum sunt qui in coxendice fiunt, ischiadicique idcirco & coxendici dolores dicuntur. Horum verò omnium affectuum causam duplicem esse Galenus statuit, scilicet, partium humorem recipientium debilitatem, atque humores in corpore superfluentes, qui ad partes delabentes & dolorem, & tumorem creant. Imbecillitas verò partium, scilicet articulorum, quandoque ab hæreditario semine procedit, vt quando parentes eo affectu scilicet podagrico vexati filios generarũt. Nonnunquã à percussione articulorũ cõpaginibus diuexatis hic morbus originẽ ducit, quod nimirũ ex ea causa articulorũ partes maxime debilitentur. A qua causa nos in podagrã incurrimus, s. vniuersa articulorũ cõpagine ex casu plurimũ debilitata, scilicet cũ olim ex Ægypto in Italiã redeũtes nauigaremus propè Corcyrã Insulã in loco, qui dicitur Casoppus: etenim propter naufragiũ ex naui in cymbã præ timore repente delapsi, cymba procelloso mari agitata valde in pedibus percussi fuimus: à qua percussione pedes plurimum intumuerunt. Vnde tota corporis mole valide percussa partes neruosæ, omniumq; maxime articuli imbecillitatem insignem nacti paulo post, phlegmonosis

nosis doloribus diuexari cęperunt. Itaq; à percussione quassationeq; partium neruosarum, atq; articulorum articulares dolores fieri solent, quoniam exinde partibus ijs maxima creatur debilitas. Idem ab ebrietatibus, à frigore intenso, ab immoderatis exercitijs, atque ex immoderata venere euenire ab omnibus deprehensum est. Atq; ab his causis fieri solet partium suscipientium debilitas, qua partes nequeunt tueri se à superfluentium humorum decubitu. Humor vero superfluens copia, & aliquando etiam qualitate molestus, ad debiles partes à fortioribus protruditur, vel quouis modo descendit, quandoque etiam etsi neque copia, neque qualitate molestat, tamen vel immodico calore fusus vel liquatus, aut ex frigore ambientis immoderato expressus ex capite, vel ex vniuerso corpore ad articulos demittitur; quas partes distendens, tumefaciensq;, dolorem cum phlegmone facit. Qui humor quandoque simplex fluit, vt sanguis, vel bilis, vel pituita, vel melancholia, vel plerumq; ex his mixtus. Distinguunt pleriq; arthritim, podagramq; in calidam, atq; in frigidam. Hanc tumor, non multum dolorosus, sine rubore, sine caloreq;, atque absq; febre manifestat: illam ex vehementibus acutissimisq; cruciatibus cum colore rubro partis affectæ vel flauo, coloreq; insigni & febre continua deprehendimus: Febres vero hæ semitertianis, à catharro excitatis prorsus similes videntur: etenim diebus singulis exacerbantur noctu potius, cum horrore inuadunt, mox calor tota nocte quandoque insignis qui die acquiescit: accessiones sunt inæquales, siquidem vna est maior, manifestiorque, altera mitior atque obscurior. Itaq; fiunt hæ arthritides ab ichoroso tenuiq; humore potius, quam à sanguine vel à bile; Quæ vero à pituitoso crassoq; humore fiunt, plerumq; haud multo cum dolore iuncti sunt: neque sępe cum his ægroti febriunt: sed tumores maiores, grandioresq; apparent. Maiori ex parte hic affectus fieri solet à cruditatibus, quę in stomacho abundant, atque in vniuerso corporis habitu. Vnde ex crapulis, ebrietatibus, venereq; inordinata hi affectus maximè foueri videntur. At priuatim nimius inordinatusq; vini potus hoc malum facit. quod etiam eo argumento facile intelligitur, quia omnes ferè qui podagrā patiuntur, præsertimq; calidam, vino immoderatius, atque inordinatius incumbunt: & nonnulli qui à potu multum abstinuerunt, plurimum ab illo malo alleuiamenti perceperunt. Hic affectus facilis cognitu est, cum eo partes articulorum & doleant, & tumeant: Nam si in principio non appareant, saltem postea, ad exterius etiam conuersa materia; & quandoq; cum calore, coloreq; vel rubro, vel flauo: Et in antiquato affectu, solet dolor primum inuadere uel pedem, vel manum, vel genu; & postea ad plures partes progrediens, eas eodem tempore vexat. Certe hoc malum sanatu difficillimum est, potissimumq; quod à pedibus incepit & tractu temporis ad complures partes progreditur. Arthritis verò, quæ statim omnes articulos inuadit, facilioris curationis esse solet, ita, vt complures, si statim initio accurate medicamentis incumbant, prorsus liberi euadant. Atque etiam in coxendico dolore idem eueniet, si principio ægrotantes probè à medicis tractentur: Qui verò curationem in initio spernunt, ad exitium vsque morbum hunc comitem habere solent. Sed age, curationem aggrediamur: Et quamuis Medicinæ pręsidijs interdum hoc malum ex toto tolli non potest; ijs tamen sæpissimè eousq; redigitur, vt multum decrescat, mitiusq; adeo reddatur, vt ab hominibus leuius ferri queat: Quinnimo audebimus affirmare, ab illo, qui non multum antiquatus sit, posse, qui senes non sunt, atq; debiles, omnino sanari. Itaq; cum morbus adstrictus sit, laxatorijs quidem tum internis, tum externis præsidijs indigebit. Poterunt vero initio phlegmonum adstringentia conuenire, vt mali augmentum futurum diminuant, prohibeantq;. Attamen adstringentium repellentiumq; vsus in morbo recenti conducet; minime tamen in antiquato, in quo omnes ferè articulorum partes plurimum laxę, & debiles euaserunt. Namque in

his

his, si morbum in principio (exempli gratia) à pedibus medicamentis adstrictorijs repellas, ipsum alijs partibus rectè nunc valentibus communicabis. etenim humor à pedibus protrusus ad aliàs partes articulares feretur, easq; diuexabit. Itaque tumefactio, & strictura articulorum à præsentia humoris facta primum laxatorijs est tollenda: & mox sublato affectu adstricto, partes laxæ & debiles erunt adstrictorijs roborandæ, atque firmandæ. Hac quidem curationis methodo, etiam Dogmatici omnes vtuntur, cum ex causis curationem dimetiantur, & depromant. Constat enim, vt superius quoq; dictum est, huius affectus duplicem esse causam, scilicet partium suscipientium laxitatem imbecillitatemq; , atq; humorem in corpore superfluentem, qui certis quibusdam temporibus copia immoderata auctus, ab expultrice partium ipsum continentium, ad articulorum laxas partes detrusus dolorem, phlegmonemq; facit. Mirum certe est, hoc malum certos quidem ac terminatos in anno vel annis periodos habere, adeo vt in aliquibus singulis annis, in vere; alijs, in autumno; alijs in alio anni tempore, redeat: atq; in alijs non semel in anno, sed & bis, & ter, quaterque: qui ita terminatis tēporibus exacerbatur, vt sępe ne vel diem vnam euariare, compertum sit, atque hunc periodorum ordinem perpetuo seruare solet, ni ab aliqua causa procatarctica hic ordo impediatur. Etenim aliquando caliditas solis immoderata, vt qui seipsos in ęstate soli immoderatiùs exponunt, humorem fundens, ante solitum tēpus, vt humor ad articulos moueatur, est causa: veluti etiam intensum frigus aliquando humorem, exprimendo facit, vt humor superfluens ad articulorum partes irruat, ante tempus solitum, atq; phlegmonem faciat. Quibus quidem constat, hoc malum redire, posteaquam corpus certam quandam humorum superfluentium quantitatem generauit. Confertim enim humore ad eam quantitatē aucto qua expultrix semper mouetur ad excernendum, propellendumq; ipsum ad partes articulares iam ex aliqua causarum nuperdictarum debilitatas, hoc malum redit, atq; toties in anno, quoties profecto corpus nuper dictum humoris supradictā quantitatem generat: quę quantitas cum expultricem moueat, necessariò humore ad articulos propulso, malum exacerbatur, reditq; . Atq; hęc erit huiusce morbi periodorum exacerbationumuè diuersarum, quæ in anno fiunt, ratio. Cum igitur hic affectus morbus adstrictus sit, necessariò ipsum laxatorijs tolli medicamentis oportebit. Quam curationem etiam Dogmatici sequi videntur, cùm in curandis morbis articularibus à tollenda materia, ex qua fiunt, perpetuò exordiantur: Eaque causa pręsertim, quod partium articularium recipientium imbecillitas minimè restaurari, tolliq; queat. Quam partium debilitatem posse tolli fortasse sperandum esset, si longo tempore, partes doloribus phlegmonisq; , à quibus debilitantur, planè caruerint. Medicamentis verò quàm difficillimo negotio robur solitum illis partibus poterit restitui. Itaq; , si de curatione loquamur, quę pręseruatio est, atq; de ea, quæ affectus quoq; curatio existit; Profectò dicemus, omnia medicamenta conuenire, quæ humorem superfluentem tollunt. Cuius quidem generatio optima victus ratione primum obseruata, prohibetur. Itaque qui his morbis vexantur, parco cibo & potu vtantur, caueantq; a crapulis & ebrietatibus, ab immoderata venere, ab otio, quinimo quotidianas exercitationes obseruent. Quotidiana quidem experientia deprehensum est, homines, qui validis exercitijs assidue vtuntur, hoc genere mali non prehendi, atque illos, qui ipso conflictantur, eò minus conflictari, si, quoad sudent, in exercitijs laborauerint. Ad tollendum verò humorem superfluentem, omnes commendant præsidia quouis modo euacuantia, & purgantia, scilicet, sanguinis vacuationem, purgantia tum per vomitum, tum per deiectionem alui; omnium verò maxime sudorifica. Vnde in illis instituunt decocta sudorifica ex Guaiaco, china, salsa parilla, quæ non nisi purgatis corporibus, euacuatisque, in tempore quo recte valent, ad

præserua-

præseruationem, quæ fit potiori causa, quæ est humor abundans, sublata: & aliquando in ægrotantibus eadem instituunt, sudorem ex ijs, ad corpus siccandum, prouocando: & quidẽ per plures dies, prædicta sudorifica exhibent, vt quandoq; ad viginti, nonnunquam ad triginta dies, ijs decoctis ægrotos vti velint. Quod institutum nunquam potuimus in articulario morbo, qui ab humoris consueta fluxione ad articulos facta excitatur, exacerbaturque, probare. siquidem exquisitæ euacuationes quæ prçmittuntur, simulq; purgationes, viscera interna debilitant, atque ita, vt postea plus humoris excrementitij suppeditetur, sunt in causa: imò sæpius in corporibus nondum eo morbo vexatis, dolores mouent, exacerbantque: Quod & in nobismetipsis atque in alijs compluribus obseruauimus: qui cum omnino doloribus vacarent, statim à præbito pharmaco purgatorio vel ab euacuato sanguine in solitos dolores inciderunt. Quare haud iniuria fortasse Aurelianus phlebotomiam in ijs, qui huic affectui sunt obnoxij, partes patientes replere, scripsisse deprehenditur. Itaque exquisitas euacuationes per sanguinis missionem & per pharmaca laxatoria, reiteratasq; in hoc malo antiquato, rarò vtiles esse cognouimus: quinimò sæpe complures in deterius ab earum affectato vsu labi deprehendimus. Non tamen negamus quorundam purgantium vsum eos multum iuuare posse. Neque etiam sudorifica multis diebus adhibita, & si aptissima sint ad humiditatum siccationem faciendam, planè laudamus, eodem nimirum argumento, quod nedum inutilem excrementitiamque humiditatem, sed quinetiam vtilem resoluant: vnde admodum viscera interna debilitantur, scilicet ipsorum & humido substantifico & calore innato exoluto, atque diminuto: ex quo viscera postea, deterius coquendo, copia maiori superfluentis humoris abundare soleant. Quam rem facile deprehendere exinde quimus, quia complures ex ijs, qui hoc morbo diuexari solent, posteaque ita longis euacuationibus, ad præseruandum, vsi fuerunt, & crebrius, & citius, quàm essent soliti, hoc malum incurrerunt. Nos verò soli fuimus, qui non probauimus ita longas accuratasq; euacuationes per sudorifica medicamenta, neque sanguinis frequentatas euacuationes, neq; laxatorias catharticasque purgationes. Sat nobis visum est, sudorifico podagricos eo vsque vti oportere, quoad humor solummodo superfluens, qui morbi accessionem facit, absumatur. Neque in morbo antiquato tempus conterendum in vniuersali totius corporis accurata cum euacuatione, tum purgatione prçmittenda; cúm neque tutum sit, eas euacuationes, purgationesque diligentes præmitti, quia sæpius dolores, qui non aderant, ab ipsis in partibus commouentur. Itaque, vt curationem veram dicamus, statim, inuadentibus doloribus si aluus fuerit adstricta, præmisso clystere laxatorio, aut lenitorio pharmaco, aut leui etiam eductorio, potissimumque ex hermodactylis vel ex agarico, vel ex mechoacan, vel alio simili parato, iubemus epoto decocto calido, quod inferius præscribemus, podagricos homines in balneum laconicum, idest in tinam ligneam oblongam, suffitu, qui ex lapidibus molaribus ignitis decocto infra describendo conspersis excitatur, incalefactam descendere, in eaque collocatos probeque linteis coopertos, ne calor exhalet, quoad multum sudent, ad summum per horam, manere; mox sudore linteis calidis deterso in lectulo calido reponi, in quo etiam non parum sudare solent; in lectuloque postea rursum deterso sudore, post tres horas vt cibum assumãt, iubemus: Hic autem cibus debet esse quantitate parcus, qualitateq; optimi succi, & facilis concoctionis, cum modico etiam uini clari pauciferi. si senes sint, semel in die eos sudare sufficiet; si iuuenes, & robusti, bis indie sudabunt, eodem modo sex horas à prandio rursum assumpto decocto sudorifico. sudabunt autem aut septies, aut ad plurimum decies. Hic sudor sat profectò erit ad absumendum humorem superfluentem, siue eius quantitatem, quæ apta est dolores renouare. Tunc enim solummodo excitan-

tur dolores articulares, cum ea suboritur humorum copia, quæ in visceribus, & vasis retineri nequit, ac sua molesta vi & qualitate naturam irritat, vt eam ad articulos, iisque vicinas partes protrudat. Hanc igitur solummodo humorum quantitatem superfluentem, quæ morbum articularem factura est, sudorifico præsidio absumendam putamus. Quam sanè sudor per quinque dies factus, si bis in die sudent, sufficienter absumet. Qua resoluta, fluxiones ilicò ad articulos cessare est necesse; atque exinde etiam phlegmonas doloresque non amplius augeri, neque multo amplius perseuerare malum, deficiente humore (qui per sudorem & diuertitur, & absumitur) phlegmonem fouente, consentaneum est. Quem modum sudandi ita arthriticis doloribus fore vtilem confidimus, vt nedum etiam senes eo malo vexatos posse plurimum iuuari, verum etiam iuuenes, si aliquibus annis (vt dictum est) eo præsidio vtantur, posse omnino ab eo morbo liberari, audeamus affirmare: ea præsertim ratione, quod sperandum sit, partes articulorũ, si longo tempore sudandi beneficio à doloribus non diuexentur, à quibus profectò eæ laxę & debiles euaserunt, etiam ad pristinum robur restitui posse. quæ imbecillitas, altera causa est horum dolorum, qua sublata (vt ait Galenus) nunquam podagra fieri potest. Decoctum vero sudorificum, cuius quidem calidi semilibra propinabitur sudaturis, parabitur ex radicis arundinis siccę minutim incisę vncijs tribus, radicis itidem siccæ iridis minutim incisæ semuncia, calaminthæ montanæ manip. duabus, aquæ communis libris sex. facta ebullitione ad consumptionẽ medietatis percolatum seruatur. Hoc decocto ignitis lapidibus aspersis totus calidus paratur, ad balneum laconicum calfaciendum: cuius quidẽ calor ad ciendũ sudorem toto ipsius sudationis tempore conseruabitur, reiterata sæpe ex prædicto decocto lapidum ignitorum aspersione. Aliud itidem decoctum eodem modo vsurpandum parabitur accipiendo foliorum arundinum siccatorum, saluiæ, asarique an. M.iiij. radicis cyclaminis siccæ minutim incisę, aristolochiæ rotundę, spicæ Italicæ siccæ, an. vnc.i. aquæ communis lib.xx. bulliant ad tertiæ partis consumptionem. Atque hoc est præsidium nostrum laxatorium, quod fęliciter mederi articularium partium dolorosæ stricturæ nuper tradidimus. Sed fortassè aliquis ex medicis Dogmaticis hanc nostram medendi rationem multis rationibus reprehendet; & primo quod non præmittat euacuationem, purgationemque totius corporis exquisitam: quibus non pręmissis, haud tutò in corpore impuro sudorem sudorificis posse moueri mordicus contendet, quòd verendum profecto sit, humorem à calore sudorificorum fusum posse ad principem aliquam partem irruendo grauissimum morbum inuehere; vel, si hoc non fiat, saltem dolores nouos in pluribus partibus articularibus concitatum iri. Accedit etiam, quod huiuscemodi euacuatio sudorifica tam breui tempore frequentata, sit insufficiens pro tollendis, auertendisque iis phlegmonosis doloribus. Ad primum argumentum respondemus neque venæ sectionem, neque laxatorium purgans in omnibus superfluentem humorem absumere, maximeque in affectu antiquato, in quo partes sunt valde debiles, & hac de causa, nempe, ob insignem laxitatem tum ab euacuatione sanguinis, tum à medicamento cathartico humorem superfluentem commotum copiosius recipiunt. Hinc complures vidimus podagricos, qui cum incepissent vacuari, & purgari, in gratiam sudorifici decocti assumendi, ex commotis humoribus ad articulos obortis doloribus coactos fuisse in aliud tempus remittere curationem per sudorifica medicamenta faciendam. In morbo verò recenti partibus non ità laxis existentibus etsi dolorum concitatio non adeo sit timenda, tamen frustra tempus in vniuersali euacuatione purgationeq́; facienda terimus, cum præcipuum institutum sit, humorem superfluentem, qui cœpit ad articulos fluere, per sudorem absumendo ab afflictis partibus totum diuertere. Neque est quod timeant in corpore impuro repletoque humorem fusum à calido

sudorifico

sudorifico in viscera interna irruere posse, atque idcirco malum illis grauius posse inuehere: quoniam humores omnes à sudorifico externo (quod est calor humidus laconico balneo conclusus) non ad intra sed ad extra mouentur, nimirum eos calore externo trahente exterius. hinc apud quosdam medicos antiquos aliquando legisse, meminimus, quòd olim corpora haud ita familiariter, vt nunc, internis phlegmonis alijsque morbis corripiebantur, propter frequentem balneorum vsum, eo tempore ab omnibus ferè frequentatum, quo ad exterius humores ferri consueuerunt. Accedit etiam, vanum profectò videri illum timorem quod in corpore impuro sudorificum grauius malum excitare queat, etsi humores à calore fundantur, cùm humor superfluens à sudorifico fusus totus per sudorem excernatur, atq; euacuetur. Hic timor certe, ni humor fusus prorsus per cutim euacuaretur, adesset: sed omnis timoris causa tollitur, cum humor à calore fusus per sudorem excernatur. etenim in prædicto laconico omnes sudare, si (vt dictum est) recte instituatur, certissimum est: calor namque Laconici fusum ad cutem omnē trahit humorem, cutaneosque meatus rarefacit: vnde facillime sudor mouetur. Quod genus præsidij longe facilius iuuabit eos, qui ex ichoroso humore tenui podagra laborant. Hoc præsidio sudorifico complures veterum medicorum ad febres periodicas in longum tempus progredientes finiendas, vti familiarius solebant, & cum magna vtilitate ipsum in usu habuerunt. Ante accessionem etenim per duas horas dato sudorifico, vt in sudorem ægroti erumperent, operam dabant. Ex his ergo liquido cuique patebit, statim incipientibus doloribus consultius esse incipere sudationem oportere, solo clystere ad adstrictam aluum laxatorio præmisso, aut aluo laxata lenitorio aliquo pharmaco, vti est cassia, aut manna, aut syrupus rosatus laxatiuus, aut simile aliud. Atqui hic est modus, quo vtimur in podagricis, arthriticisque doloribus, cum ad præseruandum, tum ad curandum per interna medicamenta sudorifica. Experientia quoque cognitum est, decoctum ex ligno lentisci per plures dies assumptum ad semilibram plurimum efficaciæ habere ad prohibendas podagricas periodos, quod ea ratione illud præstare potest, quia cum facultatis sit adstringentis, vias internas, per quas humor fluit, lassatas & debilitatas maxime roborat. Nunc pauca quoque cum ad podagram tum ad ischiadicum dolorem de medicamentis cum internis tum externis dicemus. In podagra (vti dictum est) iuuat sudorificum, quo septem vel decē diebus sudent, spacio vnius horæ. Si dolor in principio plurimū diuexet, anodyna quidē exterius apposita conuenient, sed mixta cū repellentibus: cuiusmodi erit succus foliorū, vel coriani, vel plantaginis, vel rosarū vel similiū cū lacte, oleoq; rosaceo, quę tepida adhibeantur: vel emplastrū paratū ex lacte, oleo rosaceo, & medulla panis adhibitum. Alij adhibent rosas in vino nigro feruefactas. Post principiū laxantia, vel ēt primę materiæ adhiberi poterūt, cuiusmodi erūt folia althææ, decocta in hydrelęo, vel tepidū fomentū in aqua ex fœnugræco althæa, chamemelo paratū. Alij adhibent mucaginē psyllij, fęnugræci, atq; althææ seminū, summo cū iuuamēto. Aliqui ebuli folia trita vel ex aqua vel ex vino feruefacta cū sæuo hircino adhibent: cyclamen itidem ex aceto decoctum; radix quoque cucumeris syluestris ex aceto decocta ijs maxime auxiliatur. Non minus postea vtile erit lac ficulneum cum farina fænugręci, atque aceto. scordeum vero, thymum, vel origanum, vel thymbra, vel pulegium, vel calamenthum ex aceto acerrimo decoctum, ad resoluendum est efficacissimum medicamentum, sępius namque aliqui, qui ambulare non poterant, cum per noctem tantum supra pedē podagricū detinuissent medicamentū supradictū, ambulare cęperunt, eodē modo & nitrum ex acerrimo aceto dissolutum, plurimum iuuit. Antiquis fomenta ex sale frixo adhibita, fuerunt maxime familiaria; atque frictiones pedum volis manuum ex sale & oleo antiquo factæ plurimum ab ijsdem commendabantur. Non

nulli experti fuerunt, vtilissimam, esse resinam pini appositam; sed tamen interposita petia linea tenui, ne pedi adhæreat. Sed age de medicamentis ad coxendicum dolorem agamus.

De medicamentis ad coxendicum dolorem vsurpandis. *Caput V.*

EX internis medicamentis sudorifica magis vtilia esse solent, atq; inter illa, quæ sunt efficaciora, scilicet vehementer calida & sicca, tenuissimæq; essentiæ. Etenim ipsorum facultas vehementer discussoria externo à balnei calore per vniuersum corporis habitum deducta, crassos humores ischiadem fouentes extenuat, digerit, atq; vt tandem per sudorem euacuentur, est causa. Huiusmodi verò erũt, quæ parabuntur ex calamentho, cinnamomo, cariophyllis, ruta, smirnio, chamepithy, chamedry, ligno Indo, sassaphras, & ex similibus alijs. Hæc sunt cæteris efficaciora; quorum vsus conuenit, vbi morbus ab humore crudo crassoque foueatur. Minus efficacia, maxime vtilia erunt sudorifica, si materia fuerit tenuis, serosa, ichorosaq; : atq; hęc parabuntur ex china, vel ex salsa parilla, vel ex smilacis asperæ, vel arundinis radice, vel ex milio, vel ex radicibus asparagorum, vel erytrodani, idest rubeæ tinctorum, vel similibus in aqua decoctis. dabitur decoctum fere ad libram actu calidum: & externo sudorifico sudor excitabitur, sudabuntq; multis diebus, quoad scilicet dolor resoluatur. Hinc Dioscorides ad ischiadicum morbum commendauit per plures dies, scilicet, per quadraginta, decoctum radicum asparagorum, rutæq; seminum, ex vino paratũ; itidem Chamępithyos, betonicę, hyperici, corticum capparum, smirnij, cyclaminis. solebat ẽt dare puluerem corticum capparum, ad drachmam vnam, vel ad geminam, ex vino; vel rutæ syluestris, vel smirnij, vel hyperici seminis, vel chamæpithyos herbæ. Nonnulli summa cum vtilitate exhibent puluerem eupatorij Arabum, vulgus pharmacopæorum Auicennæ eupatorium vocat: alij radicis cyclaminis; vel bryoniæ, ex vino. Nonnulli sunt, qui sudorificorum loco exhibent purgantia singulis diebus ad drachmam ex vino vel ipsorum decoctum. Dioscorides laudauit decoctum centaurei minoris; alij dant agarici drachmam ex vino singulis diebus; alij turpetum; alij mechoacam radicem: alij vero compositis purgatorijs vtuntur, scilicet vel decoctis, vel electuarijs, vel syrupis, vel catapotijs. Cæterum cum purgantia omnia maximè stomachum, atq; viscera interna lædant, viresq; deijciant, sudorificorum vsus longe vtilior existimandus erit. Vnde Methodici meritò purgantium vsum maximè suspectum habuerunt, raroq; ijs vtebantur, atq; nonnisi in morbis difficillimis, posteaquam omnia alia præsidia medica inutiliter fuerunt adhibita. Non negandum tamen in coxendico dolore ante vsum sudorificorum summe vtiles esse sanguinis euacuationes ex vena tali, aut poplitis, atq; purgationes, cum morbus hic foueatur ab humore crasso atq; viscido difficulter resolubili. Inter externo vero medicamenta ea quoque vtilia erunt, quę humorem à centro ad cutem attrahere, eundemq; digerere apta nata sunt; atq; etiam ruborem inducentia, exulcerantiaq;. Hinc pauperum complures in coxendice vlcera complura (adhibitis flammulæ iouis contusis folijs, aut radicibus ranunculi, aut allio detrito, ex acetoq; acerrimo apposito, vel similibus) faciunt, eaq; diu aperta seruantes, humorem fouentem malum, euacuant. Hinc antiqui etiam iberidem tritam & emplastri modo coxendici appositam maximè cõmendarunt. Nonnulli vtuntur exterius oleis calidissimis vehementerq; discussorijs, cuiusmodi est rutaceum, petroleum, sulphuris oleum, & ex seminibus sinapi paratum, item cicinum, liliaceum, laurinum, & illud in quo ebullierit sinapi, vel

vel pyretrum, vel costus, vel zinziber. Nonnulli vtuntur eodem modo aqua vitæ. Sed tamen in primis vtendum erit primarum materierum laxatorijs, vel oleis, vel fomentis, vel balneis, calidis digerentibus: quibus non conferentibus, su pradicta vehementer laxatoria, scilicet, quę vehementi discussione humorem euacuando laxant, erunt opportuna.

De doloribus sermonem continuari, & primum quid dolor sit, eiusquè differentiæ, causæ, & curatio in communi tractatur. Cap. VI.

CVm dolores inter morbos adstrictos locum habeant meritò, antequam ad laxos morbos transeamus, de ipsis à nobis sermo est continuādus præsertimq; (quod omnes phlegmonę dolorem coniunctum habeant) vt affectus dolorificos omnes absoluamus. Sed priusquam ad ipsorum curationem tractandam veniamus, quædam, cùm ad cognitionem, tùm ad curationem in communi facienria prætermittemus: & primum quod dolor sit illud, quod voluptati opponitur: vnde Galenus tristem atq; molestum sensum esse statuit. Varijs vero differentijs obseruantur dolores, ita, vt quidam cum pulsu, quidam cum punctione, quidam cum tensione, quidam cum grauitate, quidam cum torpore, & quidam cum erosione sentiantur: quidam dolor dicitur calidus, quidam frigidus; quidam continuus, quidam intermittens; quidam æqualis, quidam inæqualis; quidam fixus, & quidam mobilis. Hippocrates in lib. de locis in homine dixit: His, quibus mutatur & corrumpitur natura, dolores fiunt, non quibus corrupta iam est, & mutata. Omnis vero dolor (auctore Galeno) fit, aut à partis alteratione, siue ab immodico temperamento, aut à continui solutione, quæ non sensim sed repente ac cum violentia fit, vt Gal. expressit in lib. 12. meth. med. cap. 7. In postremam verò causam pleriq; doloris essentiam retulisse visi sunt, eoq; præsertim argumento, quod nulla qualitas dolorem, ni soluat continuum, concitare queat. Quare Galenus meritò Hippocratem laudauit, dicentem scilicet, omnem morbum esse vlcus. Hinc quoque est, quod Galenus dixit, phlegmonem, erysipelas, vlcus, abscessus, inæqualem intemperiem, spiritus crudos, flatuososq;, humoris cum calidi, acrisq;, tum frigidi lentique multitudinem distendentem, dolorem facere, quod nimirum hæc omnia soluant continuum, scilicet, aut distentione, ut in arthriticis doloribus; aut ruptione, aut exesione, vt in hæmoptoicis ex venarum arteriarumue, tum ruptura fractioneue, tum exesione factos; aut punctione, vt in pleuriticis; aut incisione, vt in vulneratis: caliditatem verò immodicam resoluē do, & frigiditatem comprimendo, & quasi exprimendo à parte humorem, soluere continuum, neminem in naturæ cognitione eruditum latere scimus. Dolores vero varij à varijs quoque causis fiunt. Etenim repentini aut à spiritus aut ab humoris influxi multitudine (auctore Galeno) excitantur. Veteres calidos dolores, qui à calidis humoribus; & frigidos, qui à frigidis fiunt, nominare consueuerunt. Qui verò cum pulsu sentiuntur, aut inflammationem notabilis magnitudinis in partibus sensibilibus, in arterijsq; notatu dignis refertis existentem, denotant, aut pus in phlegmone fieri: quare pulsatorius dolor aut à magna phlegmone fit in partibus arterijs magnis refertis, aut à suppuratione. Eodem modo & tensiuus, aut à spiritus flatuosi vel humoris copia membranas, cæterasq; alias partes membranosas distendente, oboritur. proindeq; ipsum proprium neruorum, neruosarumque partium & membranarum esse, multis visum est. Grauem verò & proprium esse cutis, hepatis, lienis, pulmonum, renum, adenum, & tensiui

In primo de elementis.

Gal in 6. aph. 5

Gal. in 4. simpl. cap 2. in 3. de fract. comm 34. in lib de ineq. intemp. cap. 6.

In 6. aphor. Hippoc. com. 51.

Gal. in 2. de loc. affectis cap. 3. & 5.

Gal in 2. de loc. affec. cap. 7.

genere

In 6. epid. sec. 2. tex. 5 in 2. de locis affect. cap 4. Cap. 5. genere comprehendi, constat, cùm (vt Gal. docuit) hic dolor fiat quando membrana viscera circumuoluens maxime distenta est. Rodens ab acri humore fit: perforans à pituita vitrea: fixus vel ab humore parti infarcto, vel à lapide: vagus verò & mobilis aut à flatuoso spiritu, aut à tenui humore veluti turgente. Paulus hisce verbis & dolorum differentias & causas complexus est: Iraque dolor stupidus ex frigida oritur affectione; pulsatilis autem dolor magnæ inflammationi peculiaris est: sin autem tanquam à palo impacto, aut velut à terebro forari putes, crassi intestini species doloris est: Punctorius autem circa membranas constituitur: pertundens vehementissimis non heterocranijs solum, sed cephaleis quoque accidit. est autem pertundens dolor, cum à parte primario affecta ceu à radice subito in uicinas perfertur. Porrò distendentes vtrinque neruorum dolores sunt, cum & laborant, & ad vtraque extrema tenduntur: minimè verò in latitudinem porrectos nerui dolores percipiunt. At tensiuos stupefacientesq; dolores membrana quidem sub cute porrecta inducit: quæ vero inter carnem hęrescit, tanquam diuellentes cruciatus excitat: multæ siquidem existunt, inæqualiterque inhærescunt, & ipsam carnem amplectuntur. Membranarum vero, quæ ossibus circundantur profundi sunt, ipsorumque ossium tanquam dolentium imaginem repræsentant. At his præmissis, ad doloris curationem in communi declinemus. Quæ quidē curatio, quod omnis dolor morbus sit adstrictus, per laxantia iridem perficietur. Etenim dolor omnis aut ab imtemperie calida, aut frigida, aut sicca vt Dogmaticorum aliqui docent, absque vlla humoris presentia, oboritur, aut cum præsentia humoris, vel vaporis cuiuspiam aut distendentis, aut mordicantis, aut pungentis, aut incidentis; vel demum partes dolent phlegmone vexatæ. De horum dolorum curatione egimus superioribus libris, in quibus de phlegmonis actum à nobis est. Acturi itaque sumus in hoc libro de doloribus ab alijs causis, concitatis, minimeq; phlegmonosis. Qui omnes cum (vt Dogmaticis videtur) vel ab intemperie fiant, vel ab humoribus, vel à spiritibus flatulentis, adstrictorum morborum genere meritò comprehendi debebunt: proindeque omnes laxatorijs præsidijs tollentur. Hinc alias demenstrauimus morbum tam calidum, quam frigidum medicamento laxatorio sanari: etenim ad partem aliquā corporis tum calefactam, tum refrigeratam oleo (exempli gratia) dulci actu calido vtimur. quis quæso est, qui negare ratione queat, dolores esse morbos adstrictos, si medicamentorum, quæ doloribus medentur, Græcis anodyna vocantur, natura seu essentia (etiam Dogmaticis consentientibus) sit temperate calida, atque humida, vt aqua calida, oleum dulce calidum, amygdalinum dulce, chamæmelinum, anethinum, & similia. Neque est, quod in quibusdam doloribus, nempe vehementissimis, aliquando vsum habeant medicamenta vehementer frigida sicca, narcoticaque vocata. hæc enim non verè anodyna dici debent, quod nimirum non dolorem sedent, sed sensum partis dolentis perinde, ac si non sentiat, stupefaciant. Quam veritatem Galenus confirmasse visus est, hisce præsertim

In 6. epid. sec. 6. comm. 5. verbis: Atque frequentissimus & plurimus in dolentibus particulis calefactionis vsus apud medicos est, nam & contenta relaxat, completa euacuat, frigerata calfacit. Refrigeratione autem rarius sedandis doloribus vtimur, membrorum quidem superficiem densante, & propterea difflationes impediente, distenta vero magis intendente. Quare medicamenta dolorem sedantia anodyna Græcis appellata erunt laxatoria, scilicet temperate calida atque humida: quæ medicamenta per se doloribus opponuntur: atque hæc sapore potius dulcia sunt, licet Homerus, vt auctor est Galenus in primo de antid. cap. 5. voluerit, quæ dolores amouent, esse amara. Neque est, quod quandoque frigida densantia laxatorijs contraria dolores tollant, maximeque ex calida intemperie simplici, citra vllum humorem, obortos: cuiusmodi dolor est capitis vel à solis calore, vel à febris

feruore

feruore factus: frigiditas enim tollit dolorem à caliditate obortum, calorem ipsum in parte dolente susceptum, adstrictumque ad alias quidem partes propellendo. Verumenimuero longè fęlicius hic dolor sedabitur, aut à balneo aquæ tepidæ, vel à calido epithemate aquæ alicuius stillatitiæ calidæ, vel ex oleo aliquo dulci calido, vel simili alio laxatorio medicamento, apto etiam ad intemperiem calidam partis digerendam, & resoluendam. At si quis petat, quomodo medicamenta hęc quæ temperate calida & humida sunt, doloribus omnibus medeantur? Respondebitur, mederi doloribus à quacumque causa obortis, primum quia partis naturale temperamentum foueant, atque augeant: hęc enim cum similia sint partis sanæ naturę, seu temperamento (vt auctor est Galenus) copia augendo calorem innatum coctioni humoris, atque alterationi fauent: quare cum augeant ipsam naturam concoquentem humorem dolorificum, haud mirum est, si doloribus sint remedio. Secundò, quia humoris partem tenuiorem digerunt, cutem rarefaciunt, & difflationes itidem faciunt. vnde humorum acutorum, vel mordacium, vel pungentium, vel rodentium, exasperantiumque tenuiorem partem digerendo, atque excludendo, hos dolores demulcere apta nata sunt, humiditateque coniuncta longè melius illud præstare possunt, quod acutiem illorum humorum humiditas hebetet, hinc Galenus ad dolorem ventriculi, ex æruginoso humore os ipsius mordente vellicanteq; dabat in potu aquam dulcem calidam. Quod eo promptius humiditas faciet, si pinguis, oleaginosaue fuerit: nimirum quia pinguis ea humiditas efficacius hebetat humorum acutam qualitatem. Hinc ad venena corrodentia, exedentia, inflammantiaq; vsus oleorum dulcium, pinguedinum, butyri recentis, mulsæ, lactis, mucaginum decocti althææ, maluarum, fęnugræci, lini, & similium medicis innotuit: hæc enim medicamenta laxatoria valent plurimum prędictos dolores sedare, nimirum molestam venenorū qualitatem hebetando. Addimus, quod huiusmodi dolores, punctorij, exedentes, & acutissimi, non solum laxatorijs epicerasticis, acutiem humorum hebetantibus tolluntur sed ēt subductorijs, purgatorijsq; (quę medicamenta profectò laxatoria sunt) intro assumptis. Quare liquidò constat laxatoria medicamenta primarum materierum esse aptissima ad sedandos dolores ab humoribus, vel à vaporibus acrioribus obortos. sed quid de ijs, qui ex spiritu quidem flatulento crudo, vel ex humore frigido, crasso, lentoque & crudo, fiunt, dicemus? an non laxatoria etiam his medebuntur? certe quidem, vt putamus, quando hæc similia sint (Galeno ita in libris simplicium demonstrante) naturæ partis secundum naturam se habentis, augeantque caloris innati concoquentis quantitatem. Vnde humorum illorum cruditas coquitur, crassitiesq; & lentor tollitur. Accedit etiam, quod, si humores maxime frigidi, crassi, & lenti non poterunt laxatorijs primarum materierum (quorum quidem vsum ad sedandos illos dolores Galenus plus laudauisse visus est) sedari, non deerunt nobis laxatoria longe calidiora. Vnde Galenus ad dolorem colicum & allium & Theriacam antiquam, & similia calidioris qualitatis medicamenta laxatoria quandoque commendare nō est veritus. Qui vero à flatulento spiritu dolores fiunt, sedabuntur à laxatorijs valenter digerentibus, quę secundarum, ac etiam tertiarum materierum sunt, scilicet calidis supra secundum & aliquando supra tertium caliditatis ordinem. Verum his quoque conuenient primarum materierum laxatoria, quæ scilicet primo gradu caliditatis alterant. eiusmodi est oleum amygdalinum dulce recentissimum, chamæmelinum, anethinum, & similia. Verumenimuero, tametsi verum sit, quòd dolor omnis est morbus adstrictus, idcircoque ipsum laxantia exposcere medicamenta, nihilominus hoc intelligi oportebit de dolore qui iam perfectus est, quando in principio alicuius doloris externi non laxatorijs, sed adstrictorijs præsidijs perinde ac fieri in phlegmonum principijs superius oportere ostendimus,

In lib. 5. simpl. cap. 6.

Loco citato.

dimus, sit opus: nimirum ad prohibendum doloris augmentum, hocque Aurelianus in dolore capitis meminisse visus est, qui in paruo dolore scribit, adstrictorijs, & in vehemēti laxatorijs esse vtendū medicamentis. Quare in oībus dolorib. perfectis, laxantibus medicamētis erit opus. Cum itaq; demonstrauerimus dolores sedantia medicamenta meritò esse laxatoria, quę itidē cū plura & varia sint, meritò de singulis cum internis tum externis laxatorijs sermonem habendum duximus. Itaque in primis pręscribatur dolentibus victus ratio laxatoria; in aere claro, atque calido reponantur; à vino, & à multo cibo, & potu caueant: neque cibus eorum erit modicus solum, sed facilis etiam concoctionis: si aluus adstricta fuerit, vel clystere laxatorio, vel medicamento leniter purgatorio vtendum erit: quales vero ex clysteribus, & qualia ex purgatorijs pharmacis conueniant, superius dictum est. Eademq; doloribus conuenient, quæ phlegmonis sanandis conuenire superioribus libris meminimus. sed de clysteribus ad particulares dolores accommodatos, & de medicamentis laxatorijs posterius scribemus. Accedit, in vehementissimis doloribus sanguinis euacuationem venę sectione factam maximè iuuare, atq; ēt purgationem ex eductorio medicamento, medicos, vtilē & efficacem experientia deprehendisse. Interius ad dolores dantur decocta calida vel ex chamæmelo, vel ex althęa, vel ex semine fęnugręci, vel lini, vel ex similibus ex aqua parata. datur etiam hydræleum, vel oleum amydalinum dulce atque recens, vel chamæmelinum, vel aliud simile. Exterius fomenta ex ijsdem decoctis, vel ex oleis, vesica aut spongia excepta calida adhibentur. Paulus Ægyneta in lib. 2. cap. 41. rectam quidem curationem dolorum in communi complexus est. At de ijs accuratius scribemus, cum de particularium dolorum curatione sermonem instituerimus.

De dolore capitis persanando. Cap. VII.

DOlorem capitis, qui non est inueteratus, Gręci cephalalgiam, at inueteratum, cephaleam, appellarunt: de illo, qui sanatu est facilior, nunc primum scribemus: Dogmatici caput dicunt dolere ex multis varijs causis. Quandoq; ex simplici caliditate, aut ex solis ardore, aut ex ignitis carbonibus, aut ex immodico motu, ex calido balneo, aut denique ex ira immoderata, oborta: caput exinde dolens tactu calidum est, eiusque oculi rubent: Aut ex frigore, vtpote, cum quis diu in ambiente frigido fuerit versatus, aut ab vsu medicamentorum facultate immodicè refrigerantium. In his caput nullum calorem sentit, facies subtumida apparet, atque pallescit: aut ex humore quopiam caput afficiente, scilicet, aut ex sanguine, aut ex bile, aut ex pituita, aut denique melancholia, aut denique ex plethora; humoribus scilicet singulis in massa sanguinea proportione adauctis. si sanguinis copia dolorem induxerit, facies atque oculi rubent, & cum grauitate caput dolet, tempora pulsant, pulsusque magnus & vehemens percipitur, vrina itidem coloratior est. si fiat ex bile, dolor est acutus cum magno calore & vigilia, faciesq;, & oculi flauescunt colore. Et si a pituita, tensiuus, simulq; grauatiuus est, neque dolor magnus est: Vehemens verò cum grauitate atque diuturnior erit ex melancholia. Quandoque flatus tenuis distendens membranas dolorem facit. Quandoque verò fit consensu partium infernarum, frequenterque ex stomacho, & in mulieribus ex vtero, in quibus familiarius occiput quam sinciput dolet. In febribus familiarius dolere capite ægroti solent, præsertimq; in biliosis, & ex summa putredine humorum obortis, maximeq; in ipsarum vigore, nimirum ex calidioribus halitibus, aut caliditate, aut acrimonia membranas cerebri afficientibus, inferne ad caput sublatis: à quibus febre

vexati,

vexati, si diu perseuerauerint, & vigiles redduntur, & deliri. Atque hæ sunt doloris, cephalalgiæ, Græcis dicti, causę. Differt verò à cephalea, quod & breuior & minus vehemens est. Cephalea enim, vt Galenus docuit, inueteratus, & ægrè cedens capitis dolor appellatur, qui ex facili occasione maximas exacerbationes habet, adeo, vt neque strepitus, neque vocem vehementiorem, neque lumen splendidum, neque vini potum, neque odoramentum, caput replentia tolerare possint; neque item motum; sed in quiete & tenebris ob dolorum magnitudinem decumbere velint; tanquam à malleo enim pertundi sibi videntur. Quidam enim, velut contundantur, aut distendantur ea, quæ circa caput sunt, sentiunt: non paucis verò vsque ad oculorum radices progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & interualla, siue ordinata, siue inordinata. Aurelianus hanc passionem aliquando totum caput occupare, atque hanc dici cephaleam, statuit, aliquando mediam capitis partem, hemicraniamq; idcirco appellari, aut denique tempora, quorum dolor chrotaphus itidem dicitur. Scribit etiam hunc dolorem radices oculorum occupare, occipitium, collum tendens vsque ad spinę partes, vt cum sedere voluerint, vertigine capiantur, cum nausea atq; vomitu bilioso. Augescente verò dolore oculi rubent, & prominentes, & clausis palpebris lumen fugientes sunt, cum lachrymarum fluore, iugi fastidio, visus obtusione, aurium tinnitu, difficilique auditu. Hosque aliquando sequi vigilias assiduas, dentium dolorem, atque accessionis initio stillæ sanguinis è naribus absque iuuamento nonnunquam apparent. Causę vero, à quibus cephalea fit, ex doloris qualitate innotescent: siquidem, si dolorem foueat humoris multitudo, cum grauitate dolor erit; si verò cum mordacitate fiat, humor est causa, vel vapor acris: cum tensione citra grauitatem, & pulsum, dolor caput vexans fit à flatus tenuis & ventosi multitudine; cum grauitate distendens, humorum multitudinem in membranis capitis adstrictam denotat. cum tensione autem, & pulsu citra grauitatem dolor, membranosi corporis phlegmonem (de quo dolore hic non loquimur, cum de eo superius satis superq; scripserimus) itidem detegit. Vbi superficiem duntaxat capitis vexat, membranam os caluæ ambientem affectam denotat; cerebriq; membranas, si in profundo dolor inualuerit. Cephalea grauissimus affectus est, qui grauiora mala diu perseuerans minatur. Proinde ad doloris nunc descendimus curationem, quæ in cephalea, quàm in cephalalgia longè difficilior esse solet. Omnem capitis dolorem esse morbum adstrictum ex ijs, quæ nuper scripsimus, facile deprehenditur, vel etiam qui ex nuda intemperie fit, talis æstimari à nobis debebit, proinde etiam in ipsis medicamenta laxatoria, quæ illam digerant qualitatem, ad curationem indicari. quæ idcirco in qualibet capitis dolore vsum habebunt. Neque est, quod complures vsu adstringentium à Methodicis vocatorum medicamentorum, sanari & experientia doceat, & illud non minus Dogmatici ratione nobis maxime demonstrari affirment, nimirum cum plures dolores ex capite tollantur, repellentibus medicamentis capiti adhibitis, ac ne dum actu frigidis, sed quinetiam (in doloribus præsertim calidis) niue vel gelu, uel alio modo plurimum refrigeratis. Etenim si verum est, repellentibus medicamentis & humores & vapores à capitis parte affecta, aliò protrudi, propelliq; ad alias partes, quis quæso contendet, dolorem, quem humorum vel vaporum præsentia fouet, ilico cessare. De qua re Galenus ita habet: Refrigerabis autem quęcunque adhibere voles in aqua vehementer frigida collocata: quæ si non adsit, niuem vasculo circumpones. Hoc auxilium, siue humorum siue vaporum multitudo in caput impetum faciat, præclarè auxiliatur: repellit enim eos, infraq; in corpus detrudit, adeo vt ego in sexcentis hoc medendi modo vsus, nullo alio opus habuerim. Quid igitur dicendum? si hoc verum

In 2. de comp. med loc. cap. 2.

In 1. chron. c. 1.

In 2 de comp. med loc.

est, scilicet, quod capitis dolores vsu medicamentorum adstringentium abigantur, verissimum quoque videbitur (ni dixerimus morbum adstrictum aliquando tolli adstringentibus) quosdam dolores haud esse morbos adstrictos. Certe, tametsi quilibet dolor capitis sit morbus adstrictus, aliquando non inconuenit vti frigidis repellentibus, idest capiti dolenti frigida repellentia adhibere, quoniam hæc quoque ex accidenti partem humore aut vapore tumentem laxant, scilicet, quod humorem repellendo quadantenus euacuent, quod Galenus non negat, quippe docens adstringentia, & quouismodo humorem à parte affecta depellẽtia, quadantenus dici euacuantia, quare non inconuenit aliquando morbum adstrictum adstringente, & laxum laxante solui, licet non per se illud præstent ea medicamenta. Namque Galenus affirmat hæc medicamenta capiti adhibita, repellere humores, vel vapores dolorem inducentes, infraq; in corpus detrudere: atque hanc detrusionem esse tutam in quamplurimis experientia se deprehendisse. At hæc medicamenta in ijs doloribus, qui à calidis vel vaporibus vel humoribus fouentur, atque etiam ab humoribus tenuioribus quouismodo factis, turgentibusue, tuta videntur: Cæterum in cerebro debili ac imbecillo huiusmodi humorum detrusio repellentibus facta, ignoro, an planè careat timore. Itaque supposito, dolorem capitis qualemcumque esse morbum adstrictum, ad eius curationem vsu venient laxatoria, & quoniam, vti deprehensum est, etiam medicamenta adstringentia ex euidenti, à parte affecta humorem, vaporemue detrudendo, laxare videntur, proinde mirum haud erit, si ferè omnes medici ad tollendos calidos dolores eorum meminerint, vsumque affectarint. Sed iam ad curationem descendimus: pro qua priori loco conueniens victus ratio præscribatur, quæ sit omnino laxatoria. Aer vel erit temperate calidus & humidus: Etenim cunctis doloribus aer mediocriter calidus & humidus, qui humores, vaporesque digerere aptus natus sit, conueniet, mediocriterq; lucidus: aliquando vero dolor est vsque adeo vehemens, & acutus, vt ægroti nedum nimis lucidum aerem ferre non valeant, sed neque mediocri luciditate præditum intueri aliquando queant, adeo vt oculis clausis in obscuro aere degere cogantur. Somnus sit moderatus: ab immoderato (vtpote qui tumentia augeat, exindeque affectum adstrictum) ægroti cauere debebunt. Caueant itidem ab animi passionibus, aluumq; laxam esse oportebit, adstricta enim dolorem auget. Cibus sit parcus, probi succi, facilisq; coctionis, non flatuosus: à vino abstineant, quoad dolor plurimum declinasse visus sit: quod si dabitur, erit pauciferum, vel ex multa aqua dilutum. præscripta victus ratione, ad præsidia medica declinandum erit. pro quibus moliendis illud in primis cognoscendum, scilicet, an dolor magnus vehemensq; sit, an mitis & paruus. In magno enim dolore magna quoque præsidia laxatoria conuenient, modo virium robur illa permittat. Quare, aluo laxata vel clystere purgatorio, vel cathartico leniter purgante medicamento: cuiusmodi erit aut cassia, aut manna calabrica, aut tamarindus, aut syrupus vel mel rosaceum laxatiuum, vel aliquod aliud huius generis; primò secetur vena cephalica cubiti directè capitis parti aut dextræ aut sinistræ dolenti respondentis, aut maiori dolore vexatæ: Sanguinis ea quantitas detratur, quam vires ferunt, & sanguinis abundantia suadet. A qua euacuatione ni dolor diminuatur, eadem repetatur adhibita cucurbitula cum scarificatione & ad occipunt, & ad collum, & quandoq; ad spatulas, & præsertim, si pars anterior doleat, affectusq; sit in principio. Ad eundem affectum vtilissima erit crurum scarificatio, præsertimq; in pueris & mulieribus maximeq; si in ijs menses fuerint suppressi. In Ægypto sæpius vidimus, homines ab antiquissima, & sæuissima cephalea, secta frontis arteria, atq; ex ea euacuato sanguine quasi miraculo statim liberatos. At qui discere volunt, quomodo arteriæ tutò & commode pro moliẽda sanguinis vacuatione secari queant,

In 5. lib. simpl.

nostros

nostros libros de medicina Ægyptiorũ, in quibus de ipsarum sectione accuratissimè scripsimus, legere non grauentur. Ad eundem affectum, si diu contumax sit, neque cedat primis euacuationibus, præstabit, secare etiam frontis venam & per eam sanguinem rursum euacuare. Aliqui sæpe modicum sanguinis educunt, sanguisugis venis retro aures adhibitis. Alij, his non iuuantibus, vtuntur sinapismis, vesicantibus ad sincipüt, & sæpe capite euacuato, purgatoq; etiam errhinis & apophlegmatismis, plures capitis partes inurunt, vel adhibent medicamenta pyrotica, quæ vulgus caustica potentialia appellat, vlceraque, quoad dolor tollatur, aperta seruant. Post hęc etiam cathartica, tum vomitoria, tum maximè ventriflua, locum habebunt. vnde ex simplicibus commendatur agaricus, ad drachmam & semis: colocynthis, siue eius trochisci ad scriptulum; & ex vsitatis compositis catapotia de hiera cum agarico, aut cocchia vocata, aut de agarico, & similia ad geminas drachmas. Aurelianus exhibendum (ni affectus cedat alijs medicamentis) etiam elleborum album non semel, sed bis atq; ter, refectis viribus, voluit. Quapropter mirum est, ipsum postea Dogmaticorum reprehendentem curationem cathartica medicamenta planè damnasse. Inter purgãtia maximè iuuabunt clysteres laxatorij, in quibus recipitur ex simplicibus medicamentis, aut centaurium minus, aut colocynthis, aut agaricus, aut ex compositis hiera, aut diaphęnicon, aut electuarium è baccis lauri. poterunt in toto doloris tempore imponi alternis diebus, ni aluus sponte fluat. Inter purgantia, quæ particulatim capitis tumentia laxant, maximopere ad cephaleam commendantur Errhina, sternutamenta, atque apophlegmatismi, nimirum quod hæc humorem doloris causam educant. Pro Errhinis vero maximè huic affectui accommodatis, erit betæ succus, iridis, cyclaminis, herbæque Anagallidis: præterea & hederę, & calaminthæ succus naribus infusus multum mucum per nares ducit, atque etiam scammonium ex oleo disolutum. Itaque per aliquot dies, mane ante cibum, capitis illo dolore vexati naribus succum alicuius prædictorum medicamentorum hauriendo humoris eductionem procurabunt. Hanc Galenus commodè effici posse euacuationem, melanthij seminibus pridie aceto acerrimo maceratis, ac cum eodem aceto detritis naribus infusis. Diosc. ad antiquum capitis dolorem plurimum commendat succum iridis radicis in nares attractum, atq; tritam radicem cucumeris syluestris ex lacte naribus infusum. Post hæc non minus conducent ptarmica vocata, quod eodẽ modo caput repletũ euacuent. ad quẽ vsum puluis naribus insufflatus maxime conuenit, aut veratri albi, aut staphidis agrię, aut piperis, aut cyclaminis, aut iridis radicis, aut similium. Non minus etiam capitis partes tumentes laxant apophlegmatismi, qui gargarizando, aut masticando (vulgus masticatoria vocat) pituitam per os euacuant. Inter hæc efficax est, decoctum sinapi & staphidis agriæ: decoctum item pyretri, thymi, cyclaminis, in ore gargarizatum. ex masticatorijs vero optimum erit, quod paratur (exempli gratia) ex pipere nigro, & staphide agria, pulüerizatis cum mastiche, & cum cerę modico massa parata. Cæterum non erunt omittenda præsidia, quæ quouis modo humorem à capite aut auellunt, aut diuertunt: etenim hæc etiam apta nata sunt capitis tumentia laxare. Omnes extremorum frictiones, atque ligaturas laudarunt. Themison sectæ Methodicę auctor, in augmento laudauit vnctiones acerrimas, frictiones durissimas, articulorum constrictiones, atque etiam sinapismum extremis partibus adhibitum. Aurelianus laudat cucurbitulas cum flamma primo dorso, mox ceruici, ac tandem etiam capiti adhiberi. Non minus etiam dropaces, idest medicamenta, quæ ruborem inducunt, primò cruribus, mox thoraci & dorso à primo ceruicis spondylo vsque ad clunes, vel eorum vltimum spondylum. Recentiores vulgo vesicantia vocata medicamenta & cruribus & manibus adhibere solent, vlceraque diu aperta, vt per ipsa

In 1. chron. cap. 1

In 2. comp. med. loc. cap. 2.

quotidie humor expurgetur, seruari iubent. Atque hæc inter laxantia præsidia, erunt ex ijs, quæ alijs præmitti debebunt, nunc ad ea, quæ parcius magis capiti conueniunt, transeamus. Itaque vt à mitioribus exordiamur, primum vtilia erunt laxantia primarum materiarum, cuiusmodi ex inunctionibus est oleum dulcissimum, aut amygdalinum dulce recentissimum, aut rosaceum, aut chamæmelinum, aut irinum actu calidum sincipiti adhibitum, aut illud in quo ebullierint folia aut radix althæę, aut fænugręci semina, aut melilotus, aut cucumeris syluestris radix, aut melanthij semen, vel sesami, vel nasturtij. Iuuabit itidem vinum album aromaticum expressum ex rosis siccis decoctis. Proderunt quoq; fomenta ex althæa, meliloto, fęnugræco, chamęmelo, in aqua decoctis parata, spongia excepta, capitiq; adhibita calida. Quibus ni dolor cesserit, efficaciora laxantia adhibeto: vt ex inunctionibus, oleum, in quo aut iridis radix sicca ebullierit, aut melanthij, aut viticis semina; aut ex herbis, serpillum, aut ruta, aut calamintha, aut verbenaca; aut ex radicibus spondylium, aut peucedanum, aut radix cucumeris syluestris. Galenus ex Archigene laudauit spondylium, aut peucedanum cataplasmatis modo adhibitum, aut semen viticis tritum, aut succum ex baccis lauri expressum cum aceto & ruta viridi: serpillum quoq; viride ex oleo decoctum & appositum iuuare cognitum est, semen item coriandri tritum ex melle, & lolij farinam cum pinguedine porcina capiti adhibitum. sed hęc omnia raso capiti erunt calida admouenda. Maxime verò conuenient stillicidia prædictorum oleorum, aut aquarum dulcium calidarum ad suturam coronalem: aut sponte calidarum aquarum, cuiusmodi sunt in agro Patauino Aponenses, Lastrenses vocatæ, & Duciæ in Lucensi agro, & in Corsena villa existentes: quæ ibi accuratè, summa cum diligentia, & fructu administrantur: huiusmodi aquarum vel oleorum vehementes illisiones (Græci cataclysmos appellant, nostri stillicidia) per dies multos, mane, vel vesperi, ante cibum, erunt continuandæ. Aurelianus, præter hæc, commendat, vt caput radatur, nunc pro capillatura, nunc contra capillaturam, donec cutis rubore afficiatur; ac dein in balneo nitri puluere caput aspergatur, & confricetur: postea laudat paroptesim ex carbonibus ardentibus, idest ęqualem calfactionem, qua meatus cutis laxantur, & humores vel vapores digerantur atque exhalent. Nonnulli (vti dictum superius est) nisi his cedat passio, adhibent capiti & dropaces, & sinapismos, & quandoque exulcerantia, & demum inurentia aut ferro ignito, aut medicamentis pyroticis potentialibus vocatis, ad sinciput, iuxta coronalem suturam, adhibita: Quorum vlcera, eschara ab ijs sublata, diu aperta seruant.

De aurium dolore. *Cap. VIII.*

AVrium meatus externi sępe difficillimis doloribus inuadi solent; qui aliquando vsque adeo graues sunt, vt in consensum trahant occipitium, oculos, oris musculos, tempora, atque interdum totum caput: Vnde non rarò, si vehementes dolores fuerint (quod dolor attrahat) phlegmones oboriri solent. Proinde quam primum illis laxatorijs succurrendum erit, cum & hic affectus sit ex adstrictorum genere. Ortum verò hic dolor habere solet, aliquando ex frigiditate, aliquando ex caliditate (vt uolunt dogmatici) simplici, plerunque ex humore crasso ac viscido, vel à flatu eas partes distendente, & aliquando ab vtraque causa simul concurrente. Itaque præscripta victus ratione, si dolor haud vehemens extiterit, sat erunt localia medicamenta partim in dolentem meatum instillata, partim aurem ipsam atque vicinas partes fouentia. Instillabuntur, oleum dul-

cissimum calidum, aut amygdalinum dulce, aut chamæmelinum, aut irinum, aut anethinum, aut nardinum, aut quod in excauata cępa ebullierit apud ignē; aliquando oleum dulce instillabitur, cui pauxillum euphorbij fuerit permixtum: hydromel quoque erit satis ad dolorem demulcendum accommodatum: Lana molli luccida calida, summa cum vtilitate, auris meatus, ac partes circumstantes fouebuntur. Idem accidet, si calidus fotus per spongiam, aut vesicam decocto fęnugræci, althæç, chamæmelique plenam factus ijsdem partibus administrabitur. Oleum quoque, in quo ebullierit cucumeris syluestris, aut iridis, aut dracunculi radix, aut in quo centaurij minoris, aut polij cimæ itidem efferbuerint, aut ruta, aut anethum, commendatur vinum instillatum, in quo senectus anguium efferbuerit. Si verò dolor fuerit magnus vehemensq; , necesse erit, addi laxantia maiora, eaq; etiam interna; cuiusmodi erit sanguinis euacuatio aut secta vena cephalica, aut cucurbitulis cum scarificatione colli & dorsi partibus adhibitis, procurata: post principia etiam, pręmissa vniuersali sanguinis euacuatione, vtilissimum erit, cucurbitam (auctore Aureliano) & cum scarificatione & citra scarificationem post aures adhibere, aut hirudines affigere circum auditorios meatus. Cathartica medicamenta & clysteres cathartici erunt vtilissimi.

De dentium dolore. Caput IX.

DEntes dolent aliquando ex frigiditate aut ex aere, aut ex frigido potu contracta. Quo dolore sępe vexantur, qui dentibus algidam aquam repente senserunt. Etenim dentes calidis & vehementer quidem delectantur, & à frigidis læduntur. Quod ipsum fit, vel (vt Aristoteles sensit) quòd dentium meatus sint exigui, vel (vt alijs visum est) nerui, cui dens adhæret, ratione, quia neruis frigus est inimicissimum. Plerunq; ex defluxu humoris ex capite, & nonnunquā calidi affectum phlegmonem concitantis, atque non raro dentibus ipsis affectis, scilicet vitiatis, & corrosis dolor excitatur. Inter ossa dentes etsi comprehenduntur, tamen id proprij habent, vt doleant, cum reliqua ossa doloris sint expertia. Dolent vero aut ipsorum substantia affecta, aut neruis affectis, aut denique gingiuis ipsis vitiatis. Quouis modo dolor fiat, erit laxatorijs medicamentis tollendus. Aurelianus in principio vtitur repellentibus, scilicet non per se, sed humorem ab affectis dentibus protrudendo, adstrictas, tumentesq; partes laxantibus. Quæ medicamenta etiam in phlegmonum principijs esse opportuna alias à nobis ex Methodicorum etiam placitis, demonstratum est. Itaque commendat acacię, aut hypocistidis, aut pentaphylli decoctum, at nunquam actu frigida erunt hæc decocta ore continenda; quòd dentibus (vt dictum est) frigida sint inimicissima. Quare non conuenient repellentia, quæ frigiditate, sed quæ sola adstrictione humorem à parte affecta quasi exprimendo propellunt. In alijs vero temporibus laxantia conuenient: & inter alia sunt multis familiaria & quæ ore continentur, & quæ exterius musculis buccarum (vt ait Aurelianus) adhibentur, tum fomenta, tum illitiones. lana mollis dulci oleo calido imbuta, & expressa vtilissimè adhibetur: atque etiam decocto chamæmeli, althęæ, aut fęnugręci calido imbuta atque apposita. Inter illa, quæ intra os assumuntur, ad sedandum dolorem, est oleum dulce commune feruens, si pręsertim ad dentem accommodetur: si dens meatum habeat, in quem feruens oleum gossipio exceptum imponi queat, nihil erit præstantius ad tollendum dolorem. Oleum itidem dulcissimum calidum erit vtilissimum. Alij pyretrum, alij cucumeris agrestis radicem, alijq; tithymali itidem radicem, ex vino aut ex aceto decoquunt, calidoque vel vino vel aceto vtuntur. Cæterum nihil est optatius, quam oleum dulcissimum calidum

inditum:

inditum: nam quò plus feruoris ægrotus iuxta dentem ferre poterit, eò maior fiet vtilitas. Sed ne vicinæ partes à feruore olei exulcerentur, cura habenda erit, scilicet cera, vel petijs lineis adhibitis. Commendantur non minus thuris granum igne calefactum, tenui linteolo inuolutum, dolentibus dentibus appositum: Aut thuris triti puluerem multis linteolis illigatum accipimus, eorumque singula linteola oleo calido imbuta singulis dolentibus tangenda, itidemque retinendaq; admouemus: hæc sunt ex melioribus medicamentis ad dolorem sedandum. Nonnulli & ad mentum, & ad buccæ musculos, adhibent spongias decocto althææ, aut fænugræci, aut chamæmeli, aut similium madidas, & expressas. Nonnunquam dolores sunt adeo vehementes, ut exinde sequantur & neruorum & gingiuarum inflammationes. Vnde coguntur medici & secta vena, & cucurbitulis cum scarificatione appositis iuxta oris partes sanguinem mittere. Sed præstabit tunc temporis gingiuas scarificare, ab ipsisq; dentes separare, atque eo modo aliquam moliri sanguinis euacuationem. Nonnulli dentes frangunt, fractisque dentibus dolor exhalat: quod fit adhibitis acrioribus medicamentis, vti est radix chelidonij maioris, aut tithymali alicuius, aut pyretri, aut cucumeris agrestis triduo acerrimo aceto macerata, & dolentibus dentibus indita, aut quouis modo imposita: aut exuuium serpentis, aut gummi hederæ aceto acerrimo itidem maceratum, atque inditum. Pro singulari medicamento non pauci habent, si per noctem intra manum in vola præsertim contineant radicem illiusce herbæ, quam ob id fortasse Rondeletius Dentillariam vocauit, & vulgus herbam sancti Antonij appellat: ipsa facultatis vrentis est, vnde reuellendo aut diuertendo humorem ad dentes fluentem dolorem aliquando tollit.

De medicamentis ad stomachi, ventris, atque laterum dolorem. Cap. X.

DOlent, stomachus, venter, atque latera, plerunq; ex frigiditate, aut ex aere frigido, aut ex cibo, vel ex potu frigido, atque ex cruditatibus in stomacho contentis, vel a solo flatu distendente; aut denique ab acri humore os ventriculi mordente, vnde fit affectus doloris, quem nostri morsum stomachi, & Græci Cardiogmon appellant, quo veluti cum morsu stomachus dolet, aut venter. Si ex frigiditate fit, neque distentio, neque grauitas, neque morsus obseruatur, non sitiunt ęgroti. Vbi verò crudum excrementum est causa doloris, si multum sit, & grauitas & distentio adest. Si flatus distendens dolorem faciat, grauitatem non sentiunt. Ex acri vero, humore morsum percipiunt; atque à vitrea acidaq; pituita, aciditatem. Quod pertinet ad medicamenta, si de internis loquamur, commendatur ius pulli iunioris sine sale, aut in quo althæa, aut fęnugræci semina, aut flores meliloti aut chamæmeli, ebullierint, epotum. Iuuabit etiam oleum dulce, calidum itidem haustum, pręsertimq; amygdalinum dulce. commendatur eodem modo lac ex seminibus anisorum, maluarum, althææ, fęnugræci, & fęniculorum ex vino, aut ex iure pulli paratum, calidumque ebibitum. Ex antiquis Dioscorides laudauit lac muliebre, aut bubulum, aut asininum per ignitos silices percoctum. Datur vtilissimè etiam drachma ligni Aloes triti, aut aristolochiæ longæ tantundem ex vino. Non minus vtiles erunt iunci odorati flores triti, aut spica celtica trita eodem modo epota. Nonnulli exhibent quotidie cochlear vnum mastiches puluerizatæ. Gariophylla vero, aut semina trita carpobalsami, vel fęniculorum, vel coriani, vel petroselini, vel anisi ex vino complures in vsu habent, præsertimque si dolorem fecerint aut crudi humores, aut flatuosi spiritus intus inclusi. Ex internis autem medicamentis conueniunt

inunctiones

inunctiones calidæ ex oleo dulci, aut amygdalino, aut mastichino, aut spicato, aut chamęmelino, aut anethino, paratæ atque applicitæ ori ventriculi. Fomenta itidem ex chamęmelo ex altheæ folijs, ex meliloti floribus, atque ex rosis, cum spica indica, aut absinthio, in aqua, vel in vino parata plurimi iuuamenti esse solent, si vel spongia vel vesica eo decocto calido imbuta ori ventriculi adhibeatur. A nonnullis commendatur melilotus in vino coctus cum farina fęnugręci cataplasmatis modo calidus appositus, vel cum vitello oui assato, aut cum lini semine in vino eodem itidem modo coctus. Galenus commendauit siler & cyminum in vino coctum atque admotum: & quod recipit baccarum lauri, rutæ cymarum, singulorum manipulum, & cymini manipulum medium: quibus tritis cum mellis modico paratur cataplasma, quod calidum admouebitur. Cucurbitula magna cum igne stomacho admota quandoq; miraculi modo sanat ab ijs doloribus. Ad ventris & laterum dolorem eadem sanè præstabunt: addantur, clysteres, & medicamenta cathartica. In ventris, laterumq; dolore, clysteres sunt vtilissimi laxatorij primarum materierum, scilicet ex decocto chamæmeli, mercurialis, althææ, maluarum, fænugræci, seminum lini, atque meliloti, cum oleo dulci aut communi, aut amygdalino: aut parabuntur ex rebus laxatorijs secundi, tertijue ordinis, cuiusmodi sunt, quę parantur ex decocto furfurum, anethi, rutę, calaminthæ, mercurialis, seminum fæniculorum, anisorum, sileris montani, apij, petroselini, & similium; quę humores crudos crassosq; vehementer concoquunt, digeruntq; atq; ex oleis facultate similibus, qualia sunt anethinum rutaceum, laurinum, & alia id genus. At Aurelianus ait hæc esse acerrima, & propterea tardis passionibus congrua, aut ventositatę laborantibus, & non causa tumoris dolentibus. Quare clysteres ex laxatorijs primarum materierum, scilicet ex ijs, quæ temperatè calida sunt, consultius hisce doloribus cōuenire existimauit. At si dolores etiā ijs discussorijs non cedant, addetur in decocto faciendo aut centaurea minor, aut colocynthidis pulpa ad semidrachmam, aut ex compositis laxatorijs electuarium lenitiuum vocatum, aut diaphęnicon, aut de hyera, aut simile aliud ad vnciam. Cathartica etiam, si dolores sanatu difficiles fuerint, haud erunt omittenda, cuiusmodi ex simplicibus erit mel rosaceum laxatiuum, manna calabrica, turpetum, quandoq; euphorbium, in minima tamen dosi, scilicet ad duos obolos, colocynthis, & trochisci, qui ex ea parantur, alandal Arabibus vocati, ad semi obolum; Rhabarbarum, agaricus, & similia: aut ex compositis electuarium lenitiuum vocatum, aut diaphenicon, aut hyera piera Galeni, & similia medicamenta: & nonnunquam validiora, si antiqui dolores in ventre circa hypochondria rebelles extiterint. Qui si magni vehementesq; sint, ne dum sectio venę commendatur, verum (vti dictum est) validissima etiam laxantia, ita vt ad hosce dolores & complures antiquorum & recentiorum coacti fuerint ellebori albi decoctum exhibere: sed quomodo parari exhiberiq; debeat, & in quibus ipsum propinare tutum sit, aliàs in hoc opere satis diligenter perspectum cognitumque reddidimus. Nam in his partibus dolores (quod à multitudine crassorū viscidorumq; humorum pertinaciter visceribus inhærentium foueantur) solent esse vsq; adeo pertinaces atq; rebelles, vt, ni validissimo medicamento purgatorio tollātur, vsq; ad mortem ægrotos concomitari non raro obseruentur. Homines verò qui hosce dolores in visceribus in ventris regione penes hypochondria posita grauissimos diu patiuntur, vulgus maleficiatos, & dęmoniatos vocat: quos quidem aliquando quidā religiosi sanant non duntaxat orationibus, at elleborū albū oleo exceptū (quod sanctum oleum etsi diabolicum sit appellant) aut alio modo paratū exhibentes per os: complures autem medici nimis ipsum formidantes, nec vllo modo audentes elleborum propinare, patientes doloribus interimi sinunt. Verum ad eos dolores transeamus, quos colon intestinum sæpe pati solet.

De medi-

De medicamentis ad colicum dolorem. *Cap. XI.*

GRauiſſimos eſſe eos dolores, qui inteſtinum (colon vocatum) vexant, nemi-
nem medicorum latere ſcimus; ſed qualis ex ijs doloribus, qui in ventre fiunt,
colicus ſit, haud ſcitu, cognituque eſt facile. ſiquidem, ſolent ſæpe mulieres
in vtero dolores pati coli dolori quam ſimillimos. Atq; à renum quoq; dolore nō
ita aperte aliquando colicus dolor diſtingui ſolet. Dolor enim coli inteſtini, qui
in ventre obſeruatur, ſupra renes fit, in lateribus iuxta fundum ventrrculi; aliquā-
do circa vmbilicum vehementes adfert cruciatus, quandoq; circa lumbos, vagus
ſępe locum mutat, modo hanc modo illam partem grauius vrgens; & in pecti-
nem inclinat; qui etiam à quauis purgatione & ſurſum & deorſum facta lenitur,
& nonnunquam integre ceſſat. Paulus ait colicos dolores in dexteriore potius iliū
parte ægros excruciare, & vſq; ad ſtomachum, iecur, & lienem peruenire. Nephri
ticus verò dolor à renibus incipit, fixus eſt, diuturnus in veſicam inclinans, cum
vrina aut tenui in principio, vel turbida, aut ſuppreſſa cum vomitu bilioſo; adeſt
illi è directo cruris aliquando ſtupor. ſumptomataq; habet leuiora, quam in co-
lico obſeruentur. A dolore etiam qui ex vtero in mulieribus fit, facile colicus di-
ſtinguitur, quoniam dolor ex vtero affecto magis eſt in ligamentis ad inguina
deſcendens, ita, vt coxendicus videatur. Itaq; colici doloris ſymptomata erunt,
nauſea, vomitus pituitoſi atque corrupri humoris multo grauiores, quam per ne-
phriticos affectus, ob flatuum & materiæ recurſum ab inteſtinis ad ſuperiora, qui
aliquando bilioſi ſunt, licet mareria ſit pituitoſa. Excrementorum tanta reten-
tio fit, vt ne flatus quidem, aut ructus exeat. Aurelianus in dolore colico ait.
Ventris ſequitur abſtinentia, aut cum dolore egeſtio, vrinæ reddendæ difficultas,
inteſtinorumque rugitus, quem Græci borboriſmon vocant: Addiditque in ac-
ceſſione ſitim, faſtidium, articulorum frigiditatem, atque torporem, liuorem,
ſudorem, capitis grauedinem, mentiſq́; hebetudinem, ſingultum, atq; pulſum par
uum, & denſum: In augmento vero doloris, vomitus fieri humorum quidem craſ
ſorum, lentorumq; & felleorum, cum tenſione peritonęi membranę, quæ perſeue-
rans facit inflationis cauſa reſonum tympani, cum palma manus fuerint loca pul-
ſata: In declinatione autē magnos crepitus per anum excludi. Plerique medicorū
in quadruplicem affectum diſtinxerunt colicum dolorem, ſcilicet in eum, qui fit
ex craſſo pituitoſoq; humore intra anfractuoſum colon craſſis membranis tectum
adſtricto, eiuſq́; membranis pertinaciter hærente: aut ex ſpiritu craſſo & flatulen-
to intra inteſtinum clauſo, qui exitum non habeat: aut ab acribus, mordacibuſq;
humoribus inteſtinum mordentibus: aut deniq; ob iſtius inteſtini phlegmonem
quampiam. de quo dolore ex phlegmone concitato aliàs à nobis actum eſt. Co-
lici vero doloris, de quo nunc agimus, plerumq; occaſio eſt flatus craſſus interclu-
ſus diſtendens inteſtinum, aut hęrens pituita: vnde venter in tumorem attollitur,
ex quo grauiſſima tormina inuadunt. Nonnunquam tamen colon dolet ab acri-
bus humoribus demorſum. In ijs vero, qui colico vexantur ex craſſo pituitoſoq́;
humore, hæc ſymptomata obſeruantur: primum hi per totum abdomen in alto ex-
cruciantur, & pręſertim qua parte colon ſitum eſt ceu terebra ſe pertundi ſentiunt:
torſiones quoque eos affligunt, ructus, nauſea, vomitio cuiuſlibet humoris, potiſ-
ſimum pituitę: Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem tranſ-
mittit; ſtercus autem quandoq; excretum, bouino ſimile videtur, leue & flatus
plenum. Qui vero ex ſpiritu flatulento indoleſcunt, ijs tenſionis magis ſenſus ob-
uenit. At qui ob acres rodenteſq; humores dolorem patiuntur, perinde ac ij, qui
ob inflammationem dolent, ardorem, ſitimq́; ſentiunt, ac vigiles redduntur; ſed
tamen minus, quàm dolentes ex phlegmone, febricitant; vrina excernitur acris
& colorata: per aluum excrementa bilioſa deijciuntur, ſæpeque alui deiectio

maiorem excitat cruciatum, grauiusq; irritant dolores cibis potusque assumpti. Talibus ergo signis colicus dolor omnibus innotescet. Qui profecto est & grauissimus affectus, & plenus periculi: transit enim sępe in ilium: & si diu perseueret, hydropem minatur: de quo Hippocrates in aphorismis habet: Quibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neq; medicamento, neq; aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur. Sed his præmissis, reliquum est, vt curationem complectamur: quæ, cum hic affectus sit adstrictus, laxatorijs medicamentis opus habebit, ijsque pręsertim, quæ anodyna sunt, queque anodyna temperata sunt: Cuiusmodi sunt olea temperata, vt est dulce amygdalinum dulce, chamęmelinum, sesaminum, & commune, in quo vel meliloti flores, vel althææ radix, vel fęnugræci, vel lini semina ebullierint. & hæc primo cum intus tum extra admouebuntur. Postea anodyna calidiora in vsum venient, cuiusmodi est oleum rutaceum, anethinum, laurinum, lilinum, irinum, atque illud, in quo flores cyclaminis efferbuerint, aut semina cimini, anisorum, carui, dauci Cretici, sileris montani, & similium. Horum vsum Aurelianus plus in colico ex flatulento spiritu, quam ex humore frigido oborto commendat. Quæ etiam aliarum sectarum medicis in principio suspecta visa sunt, quod nimirum plus flatulenti spiritus in colica humorosa concitent, quam resoluant. Itaque si dolor sit magnus, phlebotomia vtilis visa est, neque immeritò, cum ipsa sit magnum chalasticum siue laxatorium, quod ab omnibus in maximis doloribus maxime laudari solet. Quandoque etiam purgantia vtilissima sunt, cum per os assumpta, tum clysteribus indita. Ex medicamentis laxatorijs laudatur mel rosaceum laxatiuum ad quatuor vncias, vel cum manna calabrica, veluti si quis vtriusque binas vncias dissoluat in decocto chamęmeli, meliloti, althęæ, anisorumq;, & calidum propinet. Aliqui exhibent hyeram symplicem, & validiora etiam. Cauendum tamen, ne hiera copiosius, quam par sit, exhibeatur. Melchior Guilandinus è colico dolore à deuoratis catapotijs de hiera ad semunciam, in ileon, quo extinctus est, incidit. Præstabit ergo vti medicamentis laxatorijs per clysteres: hæc enim, quòd colon tumens laxare idonea sint, ideo plus vtilitatis afferunt, quam medicamenta purgantia per os sumpta. Vnde medici solent parare clysteres purgatorios, nimirum cum medicamentis catharticis, idest eductorijs, oleisq; itidem laxatorijs anodynis paratos, vt si (exempli gratia) quis accipiat decocti maluarum, althææ, chamęmeli, seminum fęnugræci, mercurialis, anethiq;, libram, agarici, aut turbit, aut hieræ simp. ℥.ij. aut electuar. de hiera semunc. aut diaphœn. semunc. mell. rosac. simp. olei chamęmelini, anethini an. vnc. ij. fiat clyster. Hęc medicamenta per clysteres indita mirũ in modum conueniunt, quod humores detergãt per aluũ educant, flatusq; discutiant, atq; dolorem demulceant. Post hosce purgatorios, conuenient clysteres aut ex solis oleis, vt ℞. olei chamæmelini, amygdalini dulcis, an. libram semis: aut ex solo oleo amygdalino dulci exhibentur clysteres, qui colico ex omni causa conueniunt. Nonnulli vtuntur clysteribus ex vrina puerorum calida paratis. Paulus cõmendat itidem clysteres ex oleo communi, in quo ebullierit althæa, aut fænugræcum, cum adipe recenti anseris, vel gallinæ; aut ex fęnugręci, vel althææ, vel chamæmeli, decocto, calido indito. Aurelianus voluit inijci vel oleum dulce calidum ad cyathos quatuor, cum adipe anserino aut gallinaceo liquato, ouorumq; vitellis simul dissolutis; vel decoctionem calidam radicis maluæ vsualis, aut fęnugræci. Porrò ad illa, quæ per os assumpta ad hosce dolores vsum habent, redeamus. Inter quæ primò occurrũt olea, quę calida ad semilibræ pondus propinantur, olea inquam dulcia, cuiusmodi est amygdalinum, omnium pręstantissimum: mirificè enim cõducit colico à quauis causa oborto. Complures mirifice vsu istius olei calidi fuisse adiutos, praxim medicam faciendo obseruauimus. Eodem modo & commune, modo dulce sit,

In aph. 11. lib. 4.

& expers cuiusque qualitatis vel acris vel salsæ. Quod vero aut ex chamæmelo paratum est, aut ex radice althęæ, aut ex fęnugræco, aut ex lini semine, vtilissimè quoque calidum in potu ad semilibram datur. Alij decoctum chamæmeli, aut althææ, aut fænugræci calidum ad semilibram propinant. Dioscorides laudat, vt fænugręci pollinis duo cochlearia ex aqua exhibeantur: non minusq; stercus gallinarum tostum tritumq; ex vino: Mysus olim medicus (Galeno auctore) dabat bibendum ijs, qui diuturno coli dolore fuissent vexati ex œnomeli, aut ex aceto, aut ex vino aqua diluto. Nonnulli commendant vsum Philonij, Theriacæ, diatrion pipereon, & similium. At præstabit etiam externa medicamenta colico dolore vexatis accommodata hic commemorare: conuenient autem ijs inunctiones calidæ ex supradictis oleis, præsertim vero conducit inunctio ex oleo calido ex floribus cyclaminis parato, vel in quo radix althææ, & cyclaminis decocta sit, si venter eo illiniatur. fomenta itidem commendantur ex decocto chamæmeli, althæę, fænugræci, & similium parato, spongia aut vesica excepto: alij pro fomento apponunt abdomini vesicam semiplenam olei aut chamæmelini dulcis, aut de cyclamine. Præter fomenta, vtilissimæ erunt insessiones aut ex oleo dulci calido, aut ex chamæmelino, aut ex amygdalino dulci, aut ex hydrelęo paratę. Cataplasmata etiam ex althæa, fęnugręco, floribus chamęmeli contusis, & cum axungia recenti aut anseris aut gallinæ, oleoq; calido, & cum farina aut polline fænugræci, aut lini, aut seminis althææ subactis parata calida erũt accõmodatissima. Si dolor ijs non cedat, cucurbitula magna cũ flãma adhibeatur vmbilico: hæc enim sæpe dolorem à flatulento spiritu obortum quasi miraculo sustulit. Conuenient etiam quandoq; plures cucurbitulæ eo modo cum flamma abdomini adhibitæ: quandoq; etiam cum scarificatione, pro molienda sanguinis aliqua euacuatione: ad quem vsum aliqui affigunt plures hirudines: sed hæc potius in affectu inflammatorio conueniunt, pro euacuatione ex parte affecta molienda. Aliqui sinapismos adhibere solent, vel etiam dropaces, quoad abdomen nedum rubefiat, verum etiam exulceretur: quæ vlcera ex continua, quam efficiũt, humoris purgatione coli partes tumentes laxant.

De dolore renum, atque vesicæ. Cap. XI.

RENes dolent plerunq; à calculis, aut ab humore acri, salsoue, & copia distendente, & qualitate mordente, vel à sanguinis grumo, vel à flatulento spiritu, aut à viscida lentaq; pituita, quæ à calore siccata calculos facit. Nephritici vero grauem in ipsis renibus infixum dolorem impacti pali instar sentiunt, eiusdemq; lateris, ac è directo subiectus testiculus ijs dolet; femur eiusdem partis directè obstupescit; aluus plerunq; adstricta, & clysteribus citata stercus biliosum, flatusq; egerit: vrinę paucæ arenosæ magis prodeunt. hisce signis dolorem in renibus à calculis fieri nobis indicatur. Vbi vero à sanguine grumoso dolor fit, præterquã quod solet esse vehementissimus, etiam secum sæua symptomata coniuncta habet, scilicet febrem magnam, inquietudinem, cum animi angore, à quibus facile in animi deliquium & in syncopem etiam aliquando homines prouehuntur. Si crassus lentusq; humor id efficiat, dolor est cum tensione & vrinæ suppressione. Vbi acris & mordens humor cruciatus infert, non absq; acrimonia vrina redditur colorata. Ab ijsdem causis & vesica aliquando in dolorem agitur. At facile dolor vesicæ ab eo, qui fit in renibus, discernitur: siquidem dolores antrorsum magis ac longe inferius, quàm renes siti sunt, sentiuntur: præterea in mictione vitium deprehenditur vbi calculi dolorem in vesica excitant, vrina cruda, subalbida mingitur, arenosum sedimen habens; pruriunt crebrò, atque pudendum contrectant; sæpe etiam

si calculus fuerit effatu dignus, cum mingendi desiderio tenentur, recto intestino communicata passione, vnà etiam deijcere ægroti cupiunt. si ab humore crasso vesicæ inhærente dolor fiat, & grauitatis, & tensionis sensum habent, vrinaq; cruda cum crasso sedimento excernitur, & non raro supprimitur. si à flatu distendente dolor fiat, abdomen plurimum intumescit cum dolore distendent e, & vrinæ impedimento. si verò vrina coloratior, acrisque mingatur, non sine ardore, & cum siti, nobis argumento est, eum dolorem fieri à calidis mordentibusq; succis. His præmissis, reliquum est, vt medicamenta proponamus, quibus harum partiũ dolores conquiescant, atque tollantur. Itaque crebra balnea conueniunt, epithemata modicè calida, fotus cataplasmata, atque insessus in superiori capite ad coli dolorem præscripti. Per os autem dabitur decoctum seminum altheæ, maluarum, radicumq; asparagorum hortensium. Nonnulli cum magno vtilitatis fructu assumunt singulo mane decoctum foliorum maluæ, aut althææ, cum saccharo candido. Alij lac seminum althææ, maluæ, erysimi, petroselini, melonis, fænugręci, ex aqua radicum anonidis stillatitia extractum calidum exhibent. fotus ijdem, quos ad colicum dolorem meminimus, emplastra, & insessus, sunt maximè proficui ad dolorem in renibus atque in vesica tollendum. In doloribus vehementibus, & phlebotomia ex talo, & cucurbitulis cum scarificatione vel lumbis vel abdomini appositis medici vti solent, atque alijs quandoque magnis etiam laxatorijs.

De vteri dolore. Cap. XII.

DOlet itidem in mulieribus vterus, aut ex sanguine menstruo suppresso, aut vitiose purgato, aut ab eiusdem sanguinis grumo permeante vasa angusta vteri, aut in ipsis adstricto; aut ex sanguinis, seminisq; corrupti copia & praua qualitate: nã halitus inde elati nedum distensione, sed veluti quadã qualitate venenosa, vterum lædunt; vnde sæuissima symptomata in mulieribus concitari solent: aut à frigido humore crasso; aut à simplici frigiditate; aut à flatulento spiritu; aut denique ab humoribus acribus, mordentibusque. Ex sanguine menstruo deficiente, aut vitiosè purgato dolorem excitari, ex mulierum relatione facile conijcitur. Grumosum verò sanguinem dolorem facere cognoscitur, cum ex qualitate doloris qui fixus acutusq; est tum ex symptomatibus subsecutis deprehendimus: Nam propter eum mulieres anxiæ fieri solent, inquietæ, atque exolutione affici. Si vero sanguis grumosus per vasa angusta moueatur, dolor est vagus, quoad excernatur, perseuerans. Vbi vero doloris causa est aut seminis aut sanguinis vitiati halitus, prauæq; idcirco qualitatis, cum dolore quandoq; vteri strangulatus, atq; epileptica symptomata obseruari solent. A flatu itidem vterum dolere, notant vteri distentio, & extuberantia hydropi tympaniti similis; crepitusq; ructus, rugitus vnà apparent. Cęterum vteri dolori conuenient anodyna dicta, atq; Methodicis laxantia temperata seu primi ordinis, aut (vt aiunt) primarum materierum, cum intus, tum extra: Cuiusmodi sunt olea, fotus, insessus, & similia. Itaq; si dolores admodum vehementes sint, vtilissimũ erit, illis exhiberi aut oleum dulce mediæ ætatis calidum, aut amygdalinum dulce & amarũ, aut chamæmelinum, aut è seminibus lini: aut, si flatuum copia adsit, anethinum etiam, aut rutaceum conuenient. Clysteres ex ijsdem oleis calidis, & decoctis maluarum, althææ, fænugręci, chamęmeli, rutæ, & similium, cum rhodomelle, & aliquando quopiam medicamento cathartico parati, quales ad colicum dolorem fuere à nobis pręscripti, summopere conuenient. Demum ijdem fotus, ijdemque

insessus, quos ad coli dolorem commendauimus, vteri doloribus etiam conducent: Addi tamen poterunt ijs ex simplicibus medicamentis artemisia, parthenium, chamędrys, betonica, eupatoriumq; Arabum.

De dolore articulari Cap. XIII.

ARticulorum dolores vel plerosq; articulos occupant, huncq; affectum arthritim Græci appellarunt; vel quosdam particulares; si enim pedum articulos vexauerit, podagram, quasi pedum dolorem; & si manuum, chiragram; si genuũ, gonagram; si coxendicum articulationem occupet, ischiadicum Gręci, coxendicum Latini appellarunt. Dictum est, duplicem horum dolorum esse causam scilicet, aut articulorum imbecillitatem, aut humorem superfluentem, aut quod vtraq; causa hosce dolores foueat. Quomodo homines ab hoc malo pręseruari, atque etiam sanari debeant, nos superius satis superque docuimus. Vnde, ne eadem repetamus, studiosum ad ea, quę suprà à nobis de hoc malo scripta sunt, relegandum, remittendumue esse duximus.

De quodam dolore nocturno, qui pedum, aut crurum, aut coxendicum, aut alterius partis musculos repente inuadit. Caput. XIV.

NOctu repente complures, æstate præsertim, incidunt in vehementissimos dolores, distensiuos plerunque in pollice pedis, aut in cruris sura, aut circa coxendicem in musculis, aut in manibus, aut in brachijs; aut in abdominis musculis. Quem dolorem pati solita est vxor mea, quo tempore vtero gerebat, qui dolor quemadmodum haud est ita magnus, vti qui in pede, vel in crure, vel in coxendice fit; tamen longè diuturnior esse solet, ita, vt aliquando plurium horarum spacio perseueret: qui vero pedem aut suram inuadit, aut manum, est acutissimus, fitque cum maxime dolorosa distentione, sed cito resoluitur: etenim si diu duraret, citò interimeret: resoluitur verò ex frictionibus, aut si statim homo, cum dolorem senserit, violenter ambulet, & pedibus quidem nudis super frigidum pauimentum. Hunc affectum esse illarum partium conuulsionem in musculis factam, neminem, qui ipsum probè nouerit, latere arbitror. Oritur à frigiditate musculos densante, ipsorumque in meatibus flatulentum frigidum spiritum concludente, qui violenter distendens musculos, eosdem maximo cum dolore conuellit. Non me latet, Patauinos, aliasque Italię gentes, hunc ipsum affectum cancrum vocare, licet me ignorare huiusce nomenclationis causam, fatear. Nisi ita nominatus sit, quod vulgus existimarit ab occulta quadam proprietate, illiusce animalis insecti, quod aliqui ceruum volantem appellant, quem Patauini cancrum itidem nominant, cornua gestata ab hoc malo homines præseruari. Porrò solet æstate frequentius, quã hyeme, familiariusq; obseruari, quoniam præ ęstu homines solent decũbere atq; dormire sæpe nudis cruribus, aut linteis subtilissimis leuissimisq; coopertis. Hyeme verò rarius obseruatur, quia probè linteis panisque contecti homines dormiant, vnde minus à frigore lęduntur. Præseruatio ab hoc malo fiet, si, qui

qui eo vexari solent, bene pannis cooperti dormiant, dieque & nocte membra corporis probè stragulis cooperta habeant. Nonnulli partes oleis calidis inungunt, alij aqua vitæ easdem illinunt sæpe, vt ab eo malo præseruentur. Actu vero dolor vexans, frictionibus calidis tollitur & motu continuo si partem affectam patientes exerceant. Lotiones calidæ, inunctiones ex oleis dulcibus itidem calidis, nec non fotus ex chamæmelo, aut ex althæa, aut ex fænugræco, aut ex simili alio medicamento parati, calidi si vel spongia, vel vesica adhibeantur. balneum verò ex dulci aqua calidum cito dolorem dissoluet: eodemque modo, & efficacius, balnea naturalia sulphurea, bituminosaque ad eos dolores agent.

Finis Libri Noni.

PROSPE.

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER DECIMVS.

De morbis nonnullis adstrictorum morborum genere comprehensis, cur in hoc libro sit agendum, & de quibus particulatim. Caput I.

SVpersunt nobis quidam particulares morbi adstricti tractandi, posteaquam de febribus, de phlegmonis, deq; doloribus hactenus egimus. Hi verò omnes sunt, qui cerebrum & capitis partes vexare solent, & thoracis regione contenta viscera inuadunt, scilicet tracheam arteriam, pulmones, ac cor ipsum eiusque partes, atque demum non minus stomachum, iecur, lienemque offendunt. Sed neque hos omnes nobis tractandos instituimus. Etenim ex ijs grauiores periculosioresq; solummodo complectemur. Sunt autem affectus, de quibus agere nostrum erit institutum, hi: Vertigo, caros, catochus, apoplexia, paralysis, stupor, tremor, epilepsia, spasmus, mania, melancholia, tussis, asthma, cordis palpitatio, tremor, sitis immoderata, caninia appetentia, cibi fastidium, obstructio & scirrhus iecoris atque lienis, icteritia, renum & vesicæ calculus, priapismus, atque vteri strangulatus. Hi igitur sunt affectus adstricti, de quibus in hoc libro à nobis agendum erit.

De apoplexia. Caput II.

AB apoplexia, tanquam ab acutissimo summeque lethali morbo, exordiri libuit: quam motus sensusq; priuationem interpretantur. exinde ita vocatam fuisse Aurelianus ęstimauit, quod tanquam ex lethali percussu repentinum faciat casum. hinc vulgus hunc affectum percussiam, siue percussionem appellauit: Hæc passio est strictura acuta & vehemens, in qua homines repente cadunt, sine sensu & motu, seruata; vt ait Galenus, respiratione: vnde corpus apoplecticum est, quod planè in omni parte sensu atque motu destitutum, resolutumq; est. Paulus inquit, quando, affecto communi neruorum principio, omnes corporis partes motum, & simul sensum amiserunt, apoplexia dicitur. sed longe plura sunt signa, quibus hæc passio innotescit. namque iacent apoplectici, voce sublata intermortuaue, sensus atque motus expertes, stertentesq; citra febrem. De qua Hippocrates dixit: Quicunque sani capitis dolore derepente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, ni febris apprehendat. Aurelianus hæc signa ad hunc morbum cognoscendum expressit, scilicet, vocis amputationem (quæ apoplexiæ, epilepsiæ, cardiaci affectus est propria) mentis oppressionem

In lib. 6. aph. 41. In lib. 3. acut. morb. c. 5. Galen. in 4. de vict. rat in acutis com. 23.

nem

nem ex repentino casu, immobilitatem perfectam totius corporis, vultusque conductionem: In quibusdam etiam suspensionem palpebrarum simul atque oris hiscentem distantiam apparere, pulsum esse densum & quadam persecutione fugatum, articulorum gelidum torporem, respirationem paruam, colorem plumbeum, lachrymationem inuoluntariam: stertorem vero cum ijs signis comprehendit, quæ lethalem apoplexiam concomitari plerunque solent. Antecedunt vero hanc passionem maiori ex parte capitis subitus acutusq; dolor, venarum iugularium elatio, vertigo, oculorum splendores, extremarum partium sine ratione refrigeratio, totius corporis palpitatio, difficilis motus, dentium stridores in somno, vrinaque veluti æruginosa, atra, modica, & farinæ crassiori, similia habens sedimenta. Hoc malum fit aut (auctore Galeno) propter quandam passionem phlegmonosam calidam in cerebro constitutam, aut vbi cerebri ventriculi ex humore frigido & crasso infarciuntur, obstruunturque ita, vt spiritus introclusi haud præterfluant per neruos, ad motum, sensumque partibus ferendum. Passio (vt dictum est) stricturę est, quæ si maxima est, statim iugulat homines, respirationem simul cum motu & sensu adimendo. Vbi verò quædam respiratio apparet, eaque magna cum violentia, inæqualiter, & inordinatè trahitur, apoplexiam fortem notat; quam curari impossibile esse, Hippocrates affirmauit: si autem parua respiratio, neque violenta, neque inæqualis sit, spem aliquam salutis promittere videtur; atque hanc paruam appellant, quam tolli medicamentis non esse facile Hippocrates docuit. Itaque cum maxima, tum fortis apoplexia vocata non cedit medicamentis: Quę verò debilis dicitur sanabilis est. Rarissimi sunt, qui apoplexia liberati in alicuius partis corporis paraplegiam siue paralysim non incidant, vnde apoplexiam in paraplegiam mutari sanatio est; si tamen medici accuratius eius sanationi incumbant. Mutatur quinetiam in mentis alienationem, humore protruso ad cerebri membranas, sicuti protruso itidem ad neruos paralysis fit. Aurelianus verò ait, curationes esse fortium hominum; etenim debiles oppressionibus magis superantur, & ferre maiora adiutoria minime possunt. At nunc ad curationem accedimus, quæ, cum passio stricturæ sit, & magnæ sanè stricturæ, qua sæpe citò homines suffocati pereunt, fiet per medicamenta quidem laxantia, & maiora sanè, quod magnis morbis magna profectò remedia conueniant. Itaque reponendi sunt in loco calido & humido; & præmisso clystere, ni aluus sponte fluat, statim ad phlebotomiam veniendum est: Quam omnium Dogmaticorum etiam opinione apoplecticis conuenire liquido constat, ne dixerim in ea, quam calida phlegmonosa passio in cerebro constituta efficit, sed etiam in ea, quæ à frigido crassoque humore cerebri ventriculos obstruente fit, etiamsi morbus frigidus dicatur, cum obstructis cerebri ventriculis maxime procurari debeat magna laxatio, apertioue. Quod Hippocrates in lib. 4. de vict. ratione in acutis, hisce verbis visus est maximè collaudasse: Inquit enim: *In aph. 42. li. 2.*

" Quod autem quis repente obmutescat, id venarum interceptiones occlusionesq; *Tex 23.*
" faciunt, si sano absque occasione, vel forti alia causa id contigerit. Venam igi- *Tex. 24.*
" tur brachij dextri internam secare oportet, sanguinemque auferre inspecta secun-
" dum habitum, ętatemque pluris minorisue ratione. Verum Aurelianus monet fieri debere phlebotomiam in accessionis declinatione, neque tutò in accessionis augmento, vel statu, eam profectò fieri posse. Vnde meritò dictum est, phlebotomiā aut ægrotos iugulare, aut sanare. Si quis statim incipiente affectu adsistat, poterit audacter secare venam, permittentibus viribus, atque alijs non ipsam euacuationem (quæ tanquam pręsidium laxatorium ab morbo adstricto magno indicatur) sed ipsius quidem quantitatem decernentibus. Plerique venam cephalicam secandam duxerunt, quod morbus sit in capite: Hippocrates verò internam dextri brachij, & postea, viribus permittentibus, fortasse cephalicæ sectio-

nem

nem locum habere existimauit. Nonnulli, vt sanguis secta vena fluat, quando
præ frigore gelatus sæpius quidem non commode exeat, fluatque, præmisso cly-
stere, fotu vtendum ad omnes partes corporis ex oleo calido, frictionibus, &
similibus, censuerunt. Post phlebotomiam vsus clysterum acrium, laxatoriorum,
maximè accommodatur: cuiusmodi sunt, qui parantur ex decocto chamæmeli,
rutæ, centaurij minoris, althææ, mercurialis, dauci, seseleos, fęniculorum, &
similium; ex oleis calidis, cuiusmodi erit rutaceum, anethinum, laurinum, amyg-
dalinum, chamæmelinum & similia; atque ex pulpa colocynthidis, centaurio
minore, aut turbit, aut agarico, aut ex compositis laxatorijs, vt est electuarium
de hiera, de baccis lauri, diaphænicon vocatum, & similia. Itaque ex ijs pru-
dens medicus clysterem parabit, addendo salis communis drachmas duas. Au-
relianus commendat clysteres simplices laxatorios, quos profectò hactenus sę-
pius meminimus. Commendant itidem vehementer laxatoria, cuiusmodi est
colocynthidis infusum, vel ex eius pulpa parati trochisci Arabibus alandal voca-
ti, aut agaricus, aut turbith, aut veratrum nigrum; imo & album nonnunquam
in robustioribus, atque probè paratis corporibus non sine fructu aliquando ex-
hiberi solet. Paulus ex compositis hieram laudauit cum castorei parte vna ad-
mixta ad tres obolos in principio cum piperis obolo ex melle, & ex aqua calente
soluta. Quam postea aucta dosi ad ʒ.ij. & plus etiam interpositis diebus dare con
sueuerat. Nonnulli commendarunt summis laudibus hieram Pachij Antiochi à
Scribonio Largo descriptam; atq; etiã Logadij, Diacolocynthidosque Galeni.
Nostri familiarius catapotijs cocchijs vocatis vtuntur. Aurelianus contendit,
cathartica nõ conuenire, ijs profectò argumentis, quibus aliàs ex Methodicorum
placitis cathartica haud frequentius, familiariusque esse in morbis vsurpanda, à
nobis demonstratum est: de qua re fortasè in sequenti capite denuo quædam
considerabimus. Sed ad rem redeo. In primis hominem apoplecticum adstan-
tes concutiunt, eius corpus perfricant, in pedum plantis pruritum mouent, bar-
bam vel pubis pilos vellicant, modicumque aquæ vitę in nares indunt, vt nimi-
rum à paroxysmo remoueatur, atque (vt dictum est) permittentibus viribus, prę
missoq; clystere, secta vena sanguinem demunt, mox catharticis purgant: per
os aliqui sagapenum ad erui magnitudinem, vel assam fętidam exhibent, aliqui
castoreum ad drachmam vsque, vel theriacam antiquam illis offerunt: exterius
caput capillis derasum oleo calido inungunt, ac fouent, spongiamque ex eodem
oleo expressam capiti adhibent. Oleum verò vetus à nonnullis summopere lau-
datur, in quo scylla ebullierit, si eo caput calido foueatur, oleum non minus lau-
datur, in quo ebullierint ranunculi radices, aut piper, aut castoreum, aut pyre-
trum, aut cachry, aut spondilij radix. Cucurbitulæ item cum scarificatione ca-
pitis partibus utilissimè affiguntur, præsertimque occipitio & spinæ partibus, vt
& Aureliano visum est. Sinapismi extremis partibus appositi, & postea etiam
Tex 13. capiti, maximè conueniunt. At nunc his de apoplexia præmissis, ad paraple-
Tex. 14. giam siue paralysim curandam declinemus: cuius quidem curatio fere eadem
erit, quæ apoplecticis congruit.

De paralysi curanda. Cap. III.

POst apoplexiam sequitur paralysis, paraplegia, & paraplexia ab Hippocrate
vocata affectio, & nostris neruorum resolutio, sideratioue alicuius partis vel
partium corporis. Nam quemadmodum in apoplexia omnes partes corporis
motu atque sensu destituuntur, ita in paralysi aliquæ partes cum motum tum sen-
sum amittunt, illæsis sensibus interioribus. Differt à stupore, qui fit, vbi in parte
seruato

seruato motu aut leuiter læso, sensus amittitur, aut obscurior redditur: at verò à torpore (modo differat à stupore cum plerique vtrumq; simul confundant, idemque esse velint) quia in hoc partes affectæ, haud planè sensu motuque, vt in paralysi, destituuntur, sed sensum, motumq; obtusum, hebetem, atque diminutum habent. Cæterum partes paraplecticæ aut sensum, aut motum amittunt, aut vtrumque & hęc est exquisita paralysis, in qua sensus atque motus amittitur: Imperfecta verò, in qua perit motus, illęso sensu: imperfectissimaq;, in qua perit sensus, illæsu motu. Aurelianus distinxit paralysim in eam, quæ conductione (vt ait) siue retractione fit, & in eam, quæ extentione. Hæc est vera paralysis, de qua hoc loco agimus; illa non vera, cum sępius ex vulnere, aut ex contusione, partibus retractis, ac veluti conuulsis, oriatur. Cęterum quadruplex paralysis obseruatur: vna, in qua partes faciei resoluuntur; altera in qua partes infra ceruicem patiuntur; tertia, cum pars dimidia corporis vitiatur; quarta, demum vbi pars quædam tantum læditur. Omnes verò partes, quæ motu voluntario præditæ sunt, quæque proprium neruum habent, huic passioni videntur obnoxiæ. Hinc Aurelianus credidit, interna viscera paralysi affici, præsertimque pulmonem, cor, septum transuersum, pleuram membranam, splenem, atque iecur. Omnis verò paralysis in neruorum læsionē refertur: propterea Celsus meritò neruorum resolutionem hunc affectum vocauit, & Scribonius Largus syderationem. Læsio autem, quæ neruis accidit, vel est eorum incrassatio, vel obstructio, vel quęlibet compressio: à quibus impeditur spiritus animalis, ne, tanquam radius, in partes inferiores diffundi queat; vnde eædem partes amittunt motum & sensum. At nunc ad signa descendimus, per quę singulæ partes paraplecticæ deprehenduntur. Si faciei partes, vel dimidia pars corporis paralysi fuerit vitiata, apertissime cuique patebit ex amisso motu atque sensu, illæsis sensibus internis. at si aliqua pars tantum paraplectica sit, ipsius vitium deprehendemus ex amisso eius motu, quo mouebatur, atque sensu. Complures autem sunt partes, quæ vitiari paralysi possunt, hæque præsertim, supercilia, palpebræ, oculi, lingua, labia, odoratus instrumentum, quod esse cerebri ventriculos anteriores Galenus docuit, Musculus, qui buccas colligit, quem Græci σιαγών appellant, mentum, fauces, guttur, stomachus, musculus laryngis, atque gulæ communis, quem πτινόν vocant, pylorus, ileum intestinum, cæcum, colon, rectum, vesica, peritonæum, colis, meatus spermatici, crura, brachia, pedes, atq; manus: quarum partium paralyses signis proprijs comprehenduntur. Etenim supercilia paralysi vitiata, laxiora circa palpebras superiores propendebunt; vel certè sustollentur, vt ipsas palpebras etiam suspendant: idque fit cum alterum susupercilium, quod sanum est, ęgrum ad se trahit, nam in paralysi sana pars ægrā trahit, vt in conuulsione sanam ęgra: Item palpebræ superiores hac passione oppressę laxiores fiunt, & pupillam oculorum contegunt, aut è contrario extenta sustollitur, atque oculorum pupillam nudat: item inferiores palpebræ paraplecticę nunc interius flectuntur, nunc in semetipsas aut exterius refunduntur, & motu carent, oculos non contegunt: sequitur etiam inuoluntarius lachrymarum fluor, quod est vtrique palpebrarum vitio commune: & si in risum venerint ægrotantes contortum, vel conductum simulant vultum. Tunicę verò oculorum, siue membranę, hoc vitio affectę visum impediunt, pupillis ampliatis: qui affectus mydriasis dicitur: At si conductione fuerit paralysis facta, cessante nutrimento, pupilla fiet angustior, qui affectus itidem phthisis pupillæ appellatur. Lingua verò paralysi vitiata vocem non articulatam profert, sed interius mouetur, & nunc nullius significationis vocem reddit, nunc amputatione facta medio tempore oppressis conatibus conticescit; demonstrata tamen verbi intelligibili prolatione; nunc imperfecto motu, nunc ex omni parte motu carens. sed discer-

nuntur ab ista passione, qui forte ex alia causa vocem amiserunt, cum neque colorem linguæ superficies mutauerit, neque sensu caruerit, neque motu, neque schema suæ mutauerit positionis, quod fieri necesse est, cum fuerit paralysi vitiata. Cognoscitur itidem odoratus instrumentum paraplegia tentari, quod nullum odorum accipiat sensus. discernitur tamen ab ijs, qui narium vitio odoris instrumentum amiserunt, quem affectum ozænam appellant, quia neque partium torpor, neque pallor, neque atrophia sequitur. Labium superius paraplecticum inuertitur forinsecus, proditum magis cum risus aduenerit, aut locutio: conducitur enim cum sano inferiori: item potu sumpto exterius facit fluere liquorem. Musculus vero buccas colligens (quem siagon Græci appellant) paraplecticus conducitur, aut laxatur, vicinusque deniq; oculus non poterit perfectam facere apertionem, conducta retractaue palpebra inferiori. Mentum itidem eodem modo vitiatum, amisso motu, laxatur, aut vehementer sustollitur. fauces paraplectæ transuorationis difficultatem faciunt. Gutturis verò summitas vitiata (quam vel arteriam asperam vel bronchon Græci vocant) fortem, aut paruam, cum difficultate transuorationis, tussiculam inducit: siquidem operculum ligulæ superpositum ad radicem linguę iacens, Græcis epiglottis vocatū (quo perfecto, assumpta deglutiuntur) haud perfectam eo tempore contractionem facit: Deinde etiam videbitur eius extantia plurimum relaxata. Stomacho autem eodem malo vexato, fit transuorandi difficultas, aut omnino impossibilitas, vnde etiam pręsens periculum imminet: videbuntur etiam difficilia transuorantibus accepta, veluti acriora, aut immaturo tempore collecta: item sequitur pręfocationis sensus cum frigore, in quacunque eius parte fuerit paralysis: illic namque etiam transuorata deglutitaue sistuntur. At discernuntur ab ijs, qui paralysi similem affectum ex difficultate transuorandi patiuntur: siquidem etiam decoloratio, cessante nutrimento, ac frigus, & immobilitas faucium necessariò concurrit. Item ab ijs, qui supradictis querelis afficiuntur, si in stomacho humores fuerint, discernuntur, quod dolore etiam atque feruore partium vexantur. Si verò musculus laryngi & gulæ communis (quem Græci Κοινὸν appellant) fuerit paraplecticus, aut eius summitas, locorum grauedinem faciet, atq; sumpti cibi & potus in præcordiorū vijs permanebunt, cum sensuum torpore, ac manuum tumore, aliquando etiam crurum, attestante singultu cum inani tumore, scilicet qui subitò eminet & considit. Aliqui etiam reuomunt assumpta nulla corruptione alterata vel mutata. Pyloro vero affecto, cibus nulla digestione mutatur, sed tanquam per infundibulum ad inferiora descendit, & circum ventrem laxior locus efficitur inferius, inflatiorque: Quę vero per ventrem egeruntur, aspera atque plurima erunt, & neque fluida. Ileo atque cæco intestino paralysi vitiatis, quæ per ventrem excluduntur, erunt plurima & minus fluida. Videtur enim ileon cum naturam seruauerit, & nullo fuerit morbo vexatum, alimenti plurimum accipere, & parum excrementorum facere. Et colo eodem modo vitiato, inordinato motu atque inuoluntario stercora descendunt, sine vlla humectatione, & cum fętore maximo eorum fit egestio, absque vllo dolore. Longanone cum sphinctere atque podice paralysi vitiato, erit inuoluntaria egestio stercorum, nisi id ex aliqua circumcisione fiat, vt cum hæmorrhoides, condylomata, thymi, callosæ fissuræ, & id genus morbi, scalpro tolluntur. Aliquando etiam præcedit, vel certe deiectionem stercorum sine tumore & sine aliqua simili causa fieri permittit. Vesica eadem passione vitiata, fit inuoluntarius vrinæ exitus absque vllo dolore, neque incisura, neque circuncisione antecedente; aliquando etiam per interualla prohibitus, vel paulatim retardatus, aut omnino negatus: & sępe etiam pubetenus extantia partium fit, extenta vesica. Sed si ex tumore, vel ex sanguinis gelati corpusculis (quæ Gręci thrombos vocant) aut ex lapide,

ex lapide, vel ex vulnere difficultas fuerit mictus, aut ex toto supprimatur, discernitur, quod sine dolore & partium liuore, & sanguinis mictu, apposita manu compresso pectine, vrina in paralysi excludetur. Præterea etiam peritonęo paralysi affecto (vt Erasistratus ait) vrina supprimitur, & neque excluditur nisi adhibito cathetere. Non enim vesicæ ambitus naturali consuetudine peritonęo incumbente opprimitur, neq; similiter contrahitur ad exprimendam vrinam. Colis itidem paraplecticus multo maior, aut minor efficitur, & nulla tentigine prouocatur. Seminalibus vero vijs (quas Græci poros spermaticos vocant) vitiatis, si solutione fuerit paralysis effecta, sine vlla tentigine inuoluntarius fit seminis lapsus: & dicitur hęc passio gonorrhęa, quam nos seminis fluxum appellamus. At si strictura conclusioneue paralysis fuerit, iugis tentigo ęgrotantis sequetur, absque vllo dolore, atque seminis lapsu, fluxuue, vocaturque hæc passio priapismus. Crus quoque paralysi læsum, aut conductione breuius fit, aut extensione longius, vt plerique putent articulorum laxationem hic factam: sed hoc discernitur, siquidem concauitas, atque extantia à loco motos aut eiectos articulos sequitur. Atque hæ sunt partes, quę paralysi vitiatæ cognosci possunt, quibusque signis deprehendantur, hactenus ex Aureliano, qui fuit in tradendis singulorum affectuum signis, si quis alius, accuratissimus, didicistis. Credidit etiam (vt aliàs dictum est) interna viscera paraplectica fieri aliquando posse, scilicet, pulmonem, cor, diaphragma, pleuram membranam, splenem, atq; iecur. Quorũ quidem paralyses nos latent, quia propria signa, quibus deprehendantur, non habent. Herophilus subitaneam mortem ex nulla manifesta causa secutam, cordis paralysi fieri credidit. Erasistratus verò paralyseos genus quoddam paradoxũ appellauit, quo ambulantes repente sistuntur, vt ambulare nequeant, & tum rursum ambulare sinuntur: quod accidit flatibus sic musculos distendentibus, vt breui spacio temporis ijs vti non liceat. Sed tempus est, vt de paralysis causis agamus. Itaque si partes in facie positæ resoluantur, causa erit cerebri lęsio (auctore Galeno in 3. de loc. affect.) si animantis partes sub ceruice positæ, quę à consilio, & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habent à spinali medulla procedentes læsos, aut ipsammet spinalem medullam. Qua tota lęsa omnes partes sub ipsa positæ resoluuntur, quippe suscipiente spina à cerebro vim tum sentiendi tum mouendi pro arbitrio. Itaque si in ipsa fiat aliqua dispositio, qua impediatur facultas, quominus permeet inferius, omnia membra inferiora (excepta facie) sensu motuque priuabuntur. Atque etiam si dimidia pars spinę lædatur, dimidiæ quoque corporis partes è regione positę patiuntur. Demum si vna solummodo pars paralysim patiatur, læsio erit nerui illius, qui ei inseruit, siue a cerebro, siue à dorsali medulla communicetur. Ex quibus verò causis neruorum principium, quod est cerebrum aut spinalis medullæ principium, aut deniq; nerui particulares hinc deducti paraplecticis partibus inseruientes, vel in exortu suo, vel in processu afficiantur, nunc cognoscere oportet: Alij dicunt, quod si paralysis subitò fiat, hominemque repente corripiat, substantiam neruorum per defluxionem imbui humore, qui eos molliores reddit: ipsos enim neruos extendi atque laxari, sicuti tendones: quo fit (ob plenitudinem, & obstructionem, spiritu non transeunte, vel quia leuissima contractione sit opus neruo ad mouendam partem) vt membrum concidat, & immobile permaneat: hique putarunt aliquando præsentem passionem fieri à sanguine, sed plerumque ex pituita tenuiori multa à cerebro defluxa, atq; in neruorum substantiam penetrante. Galenus vero paralysim fieri statuit, si nerui à frigore constringãtur, aut à crasso lentoq; humore obstruantur, aut ab aliqua externa causa comprimantur. & alibi scribit: torporem atque paralysim fieri à neruorum obstructione, vel humidorum, aut crassorum, aut glutinosorum impactu. Itaque paralysis causa erit aut neruorum obstructio ab

In 2. de sympt. caus. cap. 2.
In 2. prorrh 26.

humore crasso aut lento; aut incrassatio obscuratioq;, qua uia spiritus impeditur, quo minus inferius permeare queat. Hinc errare eos deprehendimus, qui neruos ab imbibita humiditate laxari, ipsorumq; laxationem paralysis esse causam dixerunt, cum obstructio vel compressio, vel densatio, seu incrassatio neruorum, sit præcipua causa, quominus spiritus transire & permeare inferius valeat. Plerique Methodicorum paralysin omnem adstrictam passionem fecerunt, scilicet ob duritiem partium vitiatarum, siccitatem, grauedinem, atque torporem. At cur omnes etiam Dogmatici idem non fateantur, cum (vti dictum est) ex Galeno constet, paralysim fieri vel vbi nerui à frigore adstringuntur, aut à crasso lentoq; humore obstruuntur, aut ab externa causa, vel interna comprimuntur. vnde ex vulnere, aut ex ictu, aut ex casu neruis compressis, partes paraplecticæ euadunt. Vnde Erasistratus quondam medicus grauissimus Aureliano visus fuit errasse, quod statuerit omnem paralysim laxatione fieri, atque exinde etiam collegerit, non conuenire malagmata & emplastra in paralyseos curatione vsurpari solita, quòd laxatoriæ essent facultatis: mēbra enim cū extensione aut laxatione resoluta, dicebat illorū vsu magis laxari atque extendi; proindeque methodicam curationem damnari. Siquidem, vt Aurelianus docuit, extensioni membrorum, strictura facta, maxime conducere medicamenta laxantia, discutientiaque, obseruatione deprehensum est. Malum est grauissimum, quod ni medicamentis hebescat, minatur apoplexiam & mortem. Aurelianus ait: paralysis est passio grauis & difficilis, & curatio longe grauior, si partes toto sensu atque motu caruerint, maximeque in corporibus debilibus, vel alio morbo vexatis. Proinde diligenti curatione est opus, quę fiet per medicamenta laxatoria, cum passio stricturæ sit. Omnes quidem conueniunt, quod paralytici debeant in loco calido collocari, qui sit etiam mediocriter humidus; item quòd ijs parco victu, concoctu facili, optimi succi, & qualitate calido atque humido sit vtendum. Verum & à vino abstineāt, aut oligophoro, tenui, odoris aromatici, quantitate pauco, itidem vtantur. Quod pertinet ad præsidia medica, quæ omnia laxatoria esse oportebit, in primis vacuationes, purgationesq; locum habebunt; tandemque localia digerentia. Omnes ferè medici in hac passione phlebotomiam commendarunt, omniumque maxime in paralysi cum plethora, ex contusione, ictu atque casu facta. At Asclepiades in ijs, qui etiam sensu priuati sunt, abstinendum à sanguinis vacuatione censuit. Themison phlebotomabat ex ea parte, quæ paraplectica est, modo sensu nō caruerit. Aurelianus laudauit & ipse phlebotomiam ex parte patienti contraria. Græci modicè sanguinem detrahendum ex cephalica partis sanę arbitrati sunt. Arabes verò liberalius magis in huiusmodi pręsidij genus inclinarunt. Nobis quidem videtur nisi corpus plethoricum sit, quamlibet modicam sanguinis euacuationem sufficere, modo tamen vires eam permittant. Omnes itidem laudarūt laxatoriorum clysterum, etiam catharticorum vsum frequentem, non minus quā purgantium medicamentorum. Praxagoras ex antiquis, si Aureliano credendum sit, in paralyticis laudauit vomitum, ventriflua medicamenta, vrinalia siue diuretica, clysteres assiduo acres, sudoris prouocationem, ac etiam ellebori albi vsum ad vomendum. Mirum est, Aurelianum in paralyticis tantopere damnasse medicamenta cathartica, quod nimirum ea sint corruptiuæ virtutis, & corpus consumant potius quàm laxent; cum tamen postea in eodem capite dixerit: Præterea, perseuerante passione, ad hellebori vsum probemus accedendum, non solū semel, sed & cogentibus rebus, secundo, vel tertio. Ex purgantibus verò eadem erunt in paralysi in vsum accipienda, quæ apoplecticis conuenire superius meminimus. Purgare caput Errhinis, masticatorijs, & apophlegmatismis, erit vtilissimum. Conueniunt etiam cucurbitulę dorsi partibus, præsertim spinæ, cum igne adhibitę, & aliquando etiam cum scarificatione, modo partes sensu non caruerint.

caruerint. Exhibentur antidota calefacientia digerentiaq;, cuiusmodi est Theriaca, & Mithridatum, ad drachmam ex vino aromatico. Aliqui vtuntur sudorificis in balneo laconico, cuius in libro, in quo de podagricis doloribus egimus, meminimus, & modum docuimus, quo sudorificum admoueri debeat. Suffitus vero quo incalesiet balneum laconicum, erit decoctum saluię, stæchados, calamenthi, origani, chamęmeli, fænugræci, & similium: quo lapides igniti consperguntur. Verumenimvero parum vtilia esse obseruauimus sudorifica, seu sudoris prouocationes in cruribus paralyticis, potissimum, si simul cum motu sensum quoq; ex toto amiserint. Etenim medicamenta efficacius euacuantia, digerentiaue plurimum spiritus dissipant, proindeque membra debiliora redduntur, nimirum, quę parum caloris innati habeant. Multo minus sudorifica erunt admittenda in balneo sicco, nimirum in stuphis, vbi sicco calore sudor prouocabitur. namque humoris obstruentis neruum crassities & lentor adaugebitur, scilicet humidiori, & tenuiori humoris parte resoluta, manenteque crassiori & lenta: vnde difficilius nerui ab obstructione liberabuntur. His peractis ad humoris euacuationem attinentibus, topica medicamenta ad spinam & ad partem affectam neruorum adhibenda dicamus: è quibus vtile erunt, inunctiones ad ceruicem, ad spinam ex oleo chamæmelino, anethino, amygdalino dulci, de meliloto, de radice cucumeris syluestris, & tandem ex costino vel laurino, vel rutaceo, cum euphorbio, aut castoreo, aut pipere. conuenient etiam medicamenta rubefacientia, scilicet dropaces, phænigmata, atque sinapismi. Atque hæc nunc à nobis præscripta medicamenta cum ijs, quæ in cura apoplexiæ meminimus, sufficient in communi ad paralysim tollendam: qui vero particularia medicamenta ad singulas partes paralyticas scire desiderant, legant Aurelianum, qui ad singulas partes vitiatas persanandas, pręcipua medicamenta atque præsidia non omisit.

De vertigine scotomatica curanda. Cap. IIII.

VErtigo, Græcis δῖνος, est turbulenta commotio spirituum crassorum, aut flatuosorum, aut solius spiritus cum multo vapore in anterioribus cerebri ventriculis, ex qua caput circumagi videtur. σκοτοδῖνος autem, vbi caput circumagitur quidem, at cum tenebrosa oculorum offusione. Aurelianus ait, scotomaticam passionem à symptomate, scilicet, quod repentinas oculis ingerat tenebras, dictam fuisse. Quo σκότωμα & σκοτωμία hæc passio à Græcis appellata est. Veteres paruam epilepsiam appellarunt. Fit hic affectus vbi repente obtenebrationes hebetudinesque oculis obuersantur, & omnia circumagi & rotari videntur. Huius passionis hæc signa esse medici statuunt: scilicet primo repentinam visus tenebrationem, atque nebulam cum capitis vertigine, ita vt omnia secum moueri scotodini existiment; ante oculos iactus sentiunt, marmarygas Græci vocant; aliqui ex Hippocrate spectra rubra oculis obuersantia interpretantur. adest quinetiam capitis, oculorumque grauatio, & sedere volentibus timor, aurium tinnitus, sudor frontis, repentinus casus cum celerrima surrectione. Exaspe ratur hęc affectio, si ex alto ęgroti aspexerint meatum fluminis, aut rotæ vertiginem, siue ignis. Paulus addidit, quod leui occasione protinus etiam concidunt, veluti quando aliqua circumagi extrinsecus aspexerint, vt rotas, verticesue, aut quando etiam ipsi circumaguntur. Oboriri autem hunc affectum experimur cũ frigidus glutinosusque humor cerebrum occupat, interim vero etiam calfacti capite circumaguntur, cum humores in eo contenti vel spiritus quoque commouentur: Interim excitatur etiã in prioribus cerebri ventriculis, dum caluaria confracta perforatur, pressis, in quibus etiam vehementes oboriuntur cruciatus.

Aliquando

Aliquando hic affectus fit cerebro primario læso, scilicet vbi crassus lentus humor ipsum occupat, à quo vaporosus spiritus à debili calore resolutus in cerebri partibus inordinatè mouetur. in qua passione præcedunt, vehemens capitis dolor, veternosus sopor, qu κάρος Grǽcis dicitur, & aurium sonitus, & quidam olfactu lęduntur, quidam vero gustu. Addidit Aurelianus grauitatem capitis præcedere, læsionemque olfactus, aut alterius cuiusque sensus. Et aliquando scotomia fit per sympathiam ex ore ventriculi. In qua morsus stomachi, quem Græci cardiogmon appellant, obseruatur, & nausea. Hic affectus, scilicet, qui consensu oris ventriculi fit, minus grauis est, quam qui cerebro per idiopathiam patiente oboritur: hic enim minatur epilepsiam, vel etiam apoplexiam. Proculdubio quod hæc stricturæ passio sit, proba victus ratio pro instituenda curatione, scilicet, laxatoria præscribatur: in qua illud primum obseruabitur, scilicet, vt in loco calido vertiginosi collocentur: qui caueant ab aspectu fluminum, atque aquę celeriter fluentis, nec non rotarum, atque ignis: caueant itidem à diuturno somno, atque à meridiano præsertim. Cibi pauci sint & optimi, scilicet, oua sorbilia, panis in iure pulli coctus, & carnes auium montanarum, aut gallinaceorum pullorum, aut hędi, aut vituli: à vino abstineant generoso; & in accessione dum caput hoc affectu vexatur, nunquam vino vtendum erit, sed eius loco, aqua cum cinnamomo decocta: sed in tempore, quo abest affectio, vtantur vino tenui odorato, paucifero. Caueant ab animi passionibus: exercitationes non intermittant: procurent alui quotidianam exonerationem. Præscripta ratione viuendi, quamprimum præmisso clystere, sanguis erit vacuandus secta vena cephalica, modo vires permittant. Veteres summa cum vtilitate secabant arterias post aures positas. Ægyptij etiam illas, quæ in temporibus sunt, secant, & tutò quidem, vt nos in libris de medicina Ægyptiorum probè docuimus. Paulus laudat clysteres acres ex decocto præsertim centaurei minoris, atque pulpæ colocynthidis paratos: Commendatur quoque purgatio ex hiera diacolocynthidos, vel simili alio cathartico. Postea probantur apophlegmatismi, qui per os pituitam purgant, atque per nares itidem purgantia, scilicet, errhina, atque ptarmica, idest sternutatoria, quorum sępe superius meminimus. Quibus præmissis, deraso capiti cucurbitulæ ad occipitium cum scarificatione; vel etiam, statim facta phlebotomia, altera die adhiberi poterunt. Caput irrigare oportet oleis calidis digerentibus, maximeque chamæmelino, anethino, amygdalino dulci, aut tandem eo in quo semina fęniculorum fuerint decocta, aut paucedani, aut spondilij radix. Eodem modo & fomenta ex decocto chamæmeli, meliloti, althæę, fænugræci, & similium, & aut spongia aut vesica suscepto capiti adhibenda erunt. non minus quoque vtilia erunt stillicidia aquę dulcis calidæ, atque sponte nascentium sulphurearum, atque bituminosarum.

De caro, seu subet. *Caput V.*

CAros passio est, in qua homines somni profunditate occupantur cum sensuum, vniuersarumque motionum priuatione, spirandi facultate illæsa. Solet hic affectus febribus accidere plerumque in accessionibus semitertianarum, ac aliarum febrium superueniens. Præcedit quidem febris, & in eius accessione ferè sensu atque motu, ægroti priuantur, somnoque profundo ita occupantur, vt inclamati & stimulati, tametsi sentiant, nihil tamen respondeant, & vix quidem stimulati aliquid dicant, neq; oculos aperiant (oculis scilicet perpetuo conniuentibus) illæsa tamen respiratione. Fit etiam hic affectus (vt Paulus est auctor) in cerebri compressionibus, potissimumque caluaria coarctata, aut membrana

anteriorem

anteriorem cerebri ventriculum custodiente itidem compressa. Quæ verò non fit ex cerebri compressionibus, pro causa habet humorem frigidum, crassum, omnino viscidum, cerebrum occupantem. Qui affectus differt à comate, quia comatosi neque sensu, neque motu priuantur, vt in caro: & à lethargo, quoniam lethargum febris subsequitur, & carum antecedit: & lethargici stimulati aliquid loquuntur, neque omnino muti permanent; in caro verò nihil etiam stimulati dicunt. Malum est graue, & in febribus semitertianis longe grauius, ac periculosius, præsertimq; in senili ętate, in qua maiori ex parte exitiale est. Hoc quidem morbo affectuue interijt Marcus Antonius Guadagninus Bassanensis Guadagninę olim vxoris meę dilectissimæ frater. Passionem verò esse stricturæ, nemo contendet, proindeque laxatoria etiam ad instituendam curationem indicare præsidia, eademque profecto, quæ de lethargi, atque soporis commatis sue curatione superius meminimus: de quibus (ne eadem cum fastidio iterum repetantur) nihil aliud in præsentia dicemus.

De catoche & catalepsi. *Cap. VI.*

CONfusè satis cum veteres medici, tum iuniores de catoche & catalepsi egisse visi sunt. nonnulli distinguere videntur catochen à catalepsi: Galenus in 3. de locis affectis visus est affirmasse catochen esse coma vigil, & catalepsim occupationem: plerique recentiorum pro vno eodemque affectu cum catochen tum catalepsim accipiunt. Vnde etiam mirum non est, hunc affectum à multis varijs nominibus fuisse vocatum. Veteres (auctore Galeno) κατόχους & κατεχομένους appellabant; Iuniores ipsum affectum κατοχὴν & κατάληψιν. Vnde nostri occupationem, detensionem, & deprehensionem dixerunt; & recentiores cōgelationem; Diocles aphoniam; Hippocrates catochen; Praxagoras comatoden; Asclepiades catalypsum; Philippus catochum; atque Aurelianus ex Methodicis apprehensionem, atque oppressionem itidem nominauit. Auctor finitionum medicinalium ait, catochum esse, cum sensu priuatur anima, corpusque omne veluti gelu obrigescit. Triaque genera constituit, vnum somniculosum, lethargo proximum; alterum vigilans, cui affinis tetanus est; atque tertium phreniticum non inerudite appellatum, quod fiat ex mixtis inter se morbis, catocho & phrenitide. Verum Galenus ex Archigene & Philippo profundum coma, aliquod habere cum catocho consortium, statuit; non vigilans. Paulus verò catochen pro comate vigili accepit: postea vero catochon ex aliorum etiam opinione à comate vigili distinxit. Quod fieri statuit non ex composita causa, vt vigil coma, scilicet ex permixtione bilis & pituitæ, sed ex simplici humore frigido & sicco posteriorem cerebri ventriculum obstruente: quo si æger corripiatur subito, in illa permanet figura, qua erat, dum corriperetur, stans scilicet, vel sedens, clausis oculis, aut apertis. Ob quam causam antiquiores Græci hoc pressos morbo, catochous, vel catochomenous, quasi dicas occupatos, detensosq; nominauerunt. Hunc affectum (vt nuper etiam dictum est) Galenus distinxit à comate vigili, conuenire autem cum profundo comate, cum Archigene statuit. Vnde cum errore Paulus caput de catocho (De catocho, aut comate vigili) inscripsisse, visus est, cum vel etiam ipsemet postea distinxerit coma vigil ab ipso catocho, aliumq; à comate vigili morbū per catochum descripserit. Aurelianus vero (qui & ipse itidē vnà cum Paulo catochum & coma cōfudisse videtur, quòd nimirum, signa catochi ab ipso proposita, cum signis comatis vigilis à Paulo propositis maximè conuenire videantur) haud ita debuit gloriari, quòd hunc affectum soli Methodici probè cognouerint. Nam falsò sibi persuasit ne quidem Hippocratem

Cap. 4.
In 4. de caus. puls cap 16.
In 3. epidem. 2. com. 8.
In lib. 3. cap. 10.
In 3. epidem. 2. com. 8.
In 2. oxeon. c. 10.
In 2. chron c. 5.

cratem (quem nihil in medicina latuisse, auderem affirmare) hunc affectum probè perspectum habuisse, quia aliquando ipse catalepsim, aphoniam, dixisse visus est. Aurelianus autem deceptus est, quia non omnes libros Hippocratis fortasse legit, in quibus catochen ab aphonia distinctam expressit: etenim in multis locis de catochis egit: in prorrheticis ait: capite dolentes cum catoche delirantes, & cætera. & postea: catoche cum exolutione perniciosa. Complura loca alia in ipsius libris reperiuntur, in quibus veræ catoches meminit. Paulus de propriè catochis vocatis inquit, eos, qui eo morbo corripiuntur subito, in illa permanere figura qua correpti sunt, stantes scilicet, vel sedentes, clausis oculis, aut apertis. Addit Galenus in medicis definitionibus, corpus omne veluti obrigescere, animamque sensu priuari. & alibi hoc singulare, quod proprie vocati catochici oculos habent tensos atq; apertos, non vt comatosi, & cataphorici clausos. Ait Galenus de quodam presso aut catocho detenso: Iacebat enim veluti lignum prorsus inflexus, rigidusque atque extensus, videbaturque oculis apertis nos ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur. is quoque tempore eodem, quæ loqueremur audire se dixit, quanquam non euidenter clareque: nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesq; omnes sese conspicere dixit, ita, vt quorundam actiones recordatus exponeret: sed neque loqui posse, neque posse vllum membrum mouere. At Paulus signa omnia catochi prosecutus ita inquit: Detinetur æger supinus extensusque, interim facies subtumescit, & modice lethargicorum modo liuet; interim rubore tincta est; & superior gena sursum conuelli videtur, ac excedere, vt ne conniuere quidem æger queat: respiratio nulla apparet, sed quasi emortuus decumbit: pulsus est exiguus, languidus, & creberrimus; vrina & aluus cohibetur, aut certe modice redditur: at qui sanè mediocriter habent, liquorem aliquem infusum deglutiunt, qui vero malo victi sunt, ad nares regurgitant. Aurelianus vero ait, febriculam adesse, vocis amputationem, oculos patentes, atque palpebras itidem immobiles, in passionis præsertim statu, quando in declinatione aliquid moueantur. ait itidem, inclamatos oculos intendere, lachrymantes absque vlla responsione; respirationem esse frequentem; eosdemque lacessitos collugere, ingemere, cum vultus rubore, cum pulsu magno ex vehementibus & fortioribus saltibus confecto; ipsosque fœtida naribus oblata fugere, sentireq; dulcia atque amara labijs admota: sudorem item multum & feruentem sępe in declinatione apparere; peiorante verò passione in accessione accedit plurimus feruor cutis, & respiratio est celerrima, quam Græci Tachypnæam appellant. fit itidem oculorum conuersio, manuum contractio, igneique sudoris defluxus, maculis emergentibus in vultum, & thoracem, primò rotundis, vlcerum similitudine. Hæc sunt signa catalepticorum ex Aureliano ex lib. 2. chronion. Quædam alia in libro 2. Oxeon addidit, quo in loco omnia quidem signa tum quæ passionem antecedunt, tum quæ in constituto affectu obseruantur, tum illa, quæ in statu, & in declinatione apparent, atque etiam peiorante passione, omnia diligenter prosecutus est. Ex quibus catalepsis propriam esse febrem acutam statuit, aphoniam, sensuum hebetudinem, pulsum magnum vehementem, & plenum, & humectum, atq; obtutum oculorum fixum. De febre non videtur sibi constare, atq; in alijs quoq;: cum aliàs dixerit febrem esse acutam, aliàs febriculam: item de pulsu. sed quia meum non est institutum, omnia quæcumq; de hac passione scripsit, prosequi, sed solummodo ad essentiam affectus necessaria; ideo vnum tantum diligentius considerabo, scilicet de febre, quę in hoc affectu excitatur: An febris simul fiat cum catocho, vel in febrium accessionibus accidat? porrò Galenus de catocho locutus quicquam de febre non meminit. Paulus (quod dixerit signa catochi esse communia phrenitidis & lethargi) videtur voluisse catochos simul febre assidua, sed parua, laborare. Qua de

causa

In 2 prorrh. tex. 56.
In 3. prorr tex. 4
In 1. prorrh. 3.
In li. 3. c. 10.

causa fortasse recte Aurelianus de catocho seu catalepsi, tanquam de chronico morbo agens dixit, adesse febriculam, idest paruam febrem: vbi vero de eodem, tanquam de morbo acuto egit, dixit itidem febrem esse acutam. Nos dicimus quandoque hunc morbum esse per se, & idcirco habere simul febrem similem lethargicorum febri: sæpissime vero consequi febres continuas, aut intermittentes acutas, atque chronicas, in tempore accessionis. Verum tametsi (vt Diocles & Archigenes docuerunt) febres intermittentes tutæ atque innoxiæ sint frequentius, quam continuæ; nihilominus homines etiam periclitantur, si in accessionibus catocho seu catalepsi apprehēdātur vehementi. Ait enim Archigenes, perniciosos esse typos periodicos, quibus accessionis tempore pressuræ vehementes adueniunt, & quodam somno corpus demergitur: quem affectum righon vocauit. Quem etiam aliquando quotidianis contingere scripsit, at magis tertianis.
» De quo affectu Asclepiades (auctore Aureliano) ita habet: Apud Romam vero
» frequentare aduertimus hasce febres cum corporis, atque mentis oppressione in
» similitudine lethargiæ, quæ secundo vel tertio in statu accessionis constitutæ sta-
» tim recalefacto corpore, vel cessante vehementia, in resumptionem, atque resurre-
» ctionem mediocrem reuocant ęgrotantes; at si non re vera cessauerint semel ap-
» prehenso ægro, nullam resurrectionem dabunt, sed in sudores & respirationem
» celerem, in pulsum febricitantem desinunt, ac occidunt. Hæc Asclepiades. Itaq; hisce signis nobis innotescent cataleptici, catochi, pressiue. Qui affectus distinguetur à compluribus alijs & similibus proprijs quibusdam signis: Et primum à lethargia, quia in lethargia pulsus est maior, sed tardus & vacuus, & palpebrę clauduntur; cum catochi apertis oculis palpebrisque iaceant, atque pulsum habeant plenum, celerem, & vehementem. Ab apoplexia, quia apoplecticis pulsus est paruus, celerrimus, durus, & febre carent; neque etiam corpus apoplecticorum rigidum est. Similis affectus oritur vitio stomachi, in quo affectu pulsus paruus, debilis est, cum stomachi exolutione, & aphonia, cum frigido torpore, post oppressionem; atque hæc passio febri non superuenit. In syncope stomachica ex ieiunio immodico, homines demersi videntur, oculos habent distentos cum dentium clausione, pulsu paruo, prælanguido, frigido torpore, atque hęc citò finiuntur; quæ si perseuerauerint, catalepsin prænunciant. Ab vteri pręfocatione in mulieribus, catalepsis discernitur, quoniam in mulieribus vterus sustollitur, & supra vmbilicum, vel ventrem, apparens extantia cernitur; & etiam ex eo, quòd fuerint assuetæ pati hanc passionem: in ipsis collum latius fit, cum palpebrarum clausione, & frigido torpore. Paulus ait: At si mulier hoc laborare vitio cęperit, hac nota discernes, quod naturaliter iacere videatur, & inclamantes percipiat, excitetur, & rursus somno graui sopiatur. A vermibus non rarò pueri hoc vitio laborant, sed in ipsis oculis conniuentes sunt, dentium stridores, motus conuulsiui apparent, cibumque stomacho continere nequeunt. De causis Galenus sentit fieri catochos refrigerato cerebro, quę refrigeratio (ait) si fortis fuerit, mixta quidem humiditate facit lethargum, cum siccitate catalepsin. Paulus rectius à frigido siccoq; humore posteriorem cerebri ventriculum obstruente. *In 2. aphoris. com. 3.*
Aëtius aliquando ex sanguine in caput irruente se vidisse scribit in adolescente sanguineo, qui cum dies tres exegerat, neque conniuens, neque ad obiecta quidem oculis nutans, neque respondens, tandem quarta die copiosa hæmorrhagia protinus conualuit. In hoc affectu corpus totum strictura laborare deprehenditur, quare morbus adstrictus cum sit, eget laxatorijs. Est tamen grauissimus, qui citò interimit. dicebat Hippocrates catochum cum exolutione perniciosum: & in epidemijs, cum oculorum distorsione esse pessimum. Quare statim, cum sit magna strictura, & acutus affectus, opus erit phlebotomia, si vires permiserint: hocq; faciendum, posteaquam accessio declinauerit, ex vena aut interna, si fuerit *In 1. prorrh. 3*

plenitudo sanguinis, aut ex cephalica; idque pręmisso clystere communi. Qua præmissa sanguinis vacuatione, etiam vsum habebunt catharticæ, atque acres clysteres & purgatorij ex decocto cẽtaurei minoris, & pulpæ colocyntidis, parati. Chrysippus dabat diagridium cum castoreo. & Themison ante accessionem per quatuor horas dabat diagridij obolum, cum tribus obolis castorei ex aqua. Post hęc fomenta capiti capillis deraso adhibenda erunt ex decocto althæę, chamæmeli, serpilli, fænugræci, & similium; aut ex oleo dulci calido concinnata: accõmodatissimum erit amygdalinum dulce, chamæmelinum, irinum, anethinum, & similia. Vtilissimum erit capitis occipitio adhibere cucurbitulam cum flamma, & aliquando etiam cum scarificatione. Themison occipitium & tempora illinebat ex thapsia aqua trita. Principio conueniunt, frictiones extremorum, ligaturę, & omnia, quæ & euellere humorem ex capite possunt, & corpus incalefacere. Chrysippus vtebatur sinapismo ad articulos. His conueniens viuendi ratio adiungenda erit, vt in loco calido mediocriterque humido æger maneat, parco cibo vtatur, qui facilis sit coctionis, & boni succi. Qua ratione ouum sorbile cum pane in iure pulli aquoso decocto sat erit pro prandio; atq; in cœna aqua vini loco dabitur cum cinnamomi modico decocta. & hæc de catocho & catalepsi dicta sufficiant.

De epilepsia, seu morbo comitiali. Cap. VII.

EPilepsia Græcis dicta est, quod hæc passio sensum pariter atque mentem apprehendat. Nonnulli morbum comitialem, à Romanorum comitijs dixerunt. Alij sacrum morbum, scilicet quod sacram animam contaminet, vel quia in capite fit, quod plurimorum philosophorum opiniones sacrum templum dicitur partis animę in corpore dominantis. Alij affectum puerilem vocant, quoniam pueri eo vexantur frequentius atque familiarius. Hippocrates heracliam, ab Hercule, qui (auctore Aristotele) fuit epilepticus, appellasse visus est. Demum aliqui lunaticum dixerunt, quod Lunæ motu hæc passio moueatur, vel natos interlunij tempore corripiat. Apud omnes constat esse conuulsionem totius corporis cum principis animæ functionum noxa, partim sanè (vt Paulus habet) in ipso cerebro, partim in vniuersis eius ventriculis causam habentem, modo ex pituitoso, modo ex melancholico humore obstruente eosdem ventriculos, aut ex vapore frigido (vt ait Galenus) in cerebrum ex partibus infernis delato, nempe aut stomachi, vel vteri consortio. Itaque vna species est, quæ fit cerebro primario affectu læso, atque altera partium aliarum consortio, scilicet aut ex stomacho aut ex vtero læso, aut ab externis etiam partibus, aliàs à crure, aliàs à manus digitis, aliàs à coxendice, maligno vapore ad cerebrum sublato. Vbi vero iam passio institerit, ægri derepente concidunt, conuelluntur, interdum exclamant voce nihil significante: peculiaris eximiaque illorum nota est spuma circa os, nonnunquam vrina, & stercus, aliquibus etiam genitura, præter voluntatem excernitur.

In 1 lib. c. 5. „ De his perbelle Aretæus ita habet: At in ipsò morbi insultu sensibus captus homo
„ iacet: manus ipsi neruorum distentione conuelluntur: crura verò non solum di-
„ stracta sunt, sed etiam huc atq; illuc à tendonibus proijciuntur: idgenus calami-
„ tas iugulatis tauris haud absimilis est: ceruis incuruatur, caput variè distorque-
„ tur: Siquidem nonnunquam pronũ, ceu arcus inflectitur, quandoq; pectori ma-
„ xilla adhærescit; nonnunquam verò in scapulas refringitur: veluti ijs, qui per
„ vim crinibus trahuntur, vsu venit, quando modo in hanc, modo in illam partem
„ ad humeros admouetur: sic laborantes magno hiatu os aperiunt: id siccum ha-
„ bent, linguam prælongam, vt periculum sit, ne magno vulnere saucietur, aut

» penitus abſcindatur. Interdum conuulſione dentes inter ſe colliduntur: oculi inuerſi ſunt: palpebræ cum palpitatione frequenter dehiſcunt: quod ſi quando conniuere velint, palpebræ non committuntur, ſed alba oculorum cernuntur, ac ſubapparent: ſupercilia nonnunquam, vt his, qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur, nonnunquam ad tempora vehementer admodum reuelluntur, vt cutis circa frontem valde prætenſa ſit, atque in ſuperciliorum medio rugæ euanuerint: malæ ruentes palpitant: labia interdum quidem in acutum clauduntur, interdum vero ad obliqua dilatantur; quando in ridentis ſpeciem dentibus circumtenduntur: Malæ rubent quidem; ſed cum morbus increuit, & faciei liuor accedit: ceruicis vaſa diſtenduntur: vox, vt in ſtrangulatu, aufertur; etiamſi vehementer inclames, non ſentiunt: eorum vox nihil niſi gemitus, & ſuſpirium eſt; reſpiratio vero ſuffocatio quędã eſt, veluti in his, qui laqueo ſtrangulantur: inter initia arteriarum motus vehementes ſunt, & celeres & parui: in fine vero, magni, tardi & languentes, in vniuerſum autem ordine carentes. penis quoque erectio ſequitur. De epilepſia verò, quæ fit ex aura frigida, vel halitu maligno ab infernis partibus in cerebrũ ſublato, idẽ ita habet: Quibus vero familiare malũ, & conſuetum eſt, ſimul atq. morbus in digitum impetũ dedit, aut aliunde exortus eſt, vſitatos, qui adſunt, adiutores inclamant futuram ab experimento calamitatem proſpicientes: obſecrant quoque, vt membra vnde oritur, conſtringant, reflectant, dirigant. Quinetiam ipſimet ſibi ipſis affecta membra, tanquam inde morbum eximentes, trahunt, velluntque; atque ita ſibimet auxiliantes, nonnunquam eo die acceſſionem repulerunt. Quandoque (vti dictum eſt) vitio ſtomachi, & quandoq; vitio vteri hoc malum fit. ſi ex vtero fiat, apparent ante ſigna læſi vteri, & ſentiunt mulieres huiuſmodi ſymptoma in vtero incipere, & continuo ad caput ferri: quædam experiuntur calidas quidem euaporationes ex vtero ad caput. Vbi vero ex ſtomacho læſo fit, præcedet etiam palpitatio, turbatio, eroſio, & priuatim inedia itidem præcedere ſolet. Dicta ſunt ſigna, quibus affectio præſens nobis innoteſcet. ſed præſtabit illa quoque animaduertiſſe, quæ futuram prænunciant acceſſionem. Paulus ait, præcedere inuitum corporis, animiq; ſtatum, triſtitiam, obliuionem, ſomnos perturbatos, capitis dolorem, eiusque continuam repletionem. Aurelianus hoc malum duplicis differentię eſſe ſcriptum reliquit, alterum ſcilicet, quod cum raptu ſeu conuulſione partium fit, atque alterum, quod videtur ſimile ſomno altiſſimo. Quæ paſſio longè eſt grauior, ſimiliſque apoplexiæ. Sed iam cauſas dicamus, à quibus oritur: Dictum eſt, fieri lęſo cerebro aut primario affectu, aut per conſenſum vel ex ſtomacho, vel ex vtero, vel ex alijs externis partibus, infernisque, cuiuſmodi ſunt pedes, crura, coxendices, brachia, digiti, & ſimiles aliȩ partes. læditur vero cerebrum per idiopathiam ab humore frigido craſſo, & viſcido, ventriculos ipſius obſtruente, cuius pręſentia ſeu moleſtia cerebrum in ſeipſum contrahitur, nititurque humorẽ, quo læditur, expellere. Nam quod ſubitò obſtruat, & ſubitò ſoluatur obſtructio, humorem craſſum viſcidumque ventriculos replere colligitur. Pręter obſtructionem autem ventriculorum, ſimul à cerebri contractione fieri quoque adſtrictionem, alij voluerunt. Sunt quidem alij ex recentioribus, qui voluerunt, in qualibet epilepſia cerebrũ lædi à praua quapiã vel humoris qualitate violenter cerebri expultricem commouente, quo in ſeipſum contrahatur, vt noxium expellat. Lęditur verò ab ore ventriculi, aut vtero vehementer læſo, per conſenſum, ſcilicet, neruorum principio itidem eodem modo lęſo, contractoque in ſeipſum. Itaque cum ab hiſce cauſis hoc malum oriatur, meritò dixit Galenus apoplexiæ eſſe ſimile, idcirco maxime timendum; in pueris vero minus. Ita Hippocrates inquit, epilepſiam ante pubertatem recipere amotionem; & quæ poſt annum vigeſimum quintum fit, ad mortem maiori ex parte comitari: Ante pubertatem verò pueros laborãtes

Libro 3. de loc. affect.

In 2. aphor. com. 45.

In 5. aphor. 7.

cum loci, victusque, tum maxime ætatis mutatione, liberari. Quod tamen caute est intelligendum, cum sępe & puerorum aliqui ex morbo intereant, & post annum XXV. etiam aliqui fuerint ab illo liberati. Paulus inquit: ni in pubertate hic morbus soluatur, aut in menstruis purgationibus, vel per conceptum, sæpe vsque ad mortem comitatur. Vbi initio paroxysmi ægri multum agitentur, & citò cessauerit ea agitatio, si æger minime releuetur, at illi stertor eueniat, ex signisque ad apoplexiam, quàm ad epilepsiam, plus accedere videatur, timendū erit periculum etiam in accessione illa: si verò post agitationem releuetur, ac probè restituatur, etsi de accessione haud erit dubitandum, tamen in diuturni morbi suspicionem incidimus. Hic vero morbus cum passio stricturę & quidem magnæ stricturę sit, idcirco opus erit pro curatione pręsidijs laxatorijs, & magnis quidem laxatorijs. Curatio duplex erit, & quæ in accessione fit, vt scilicet homines ab accessione liberentur, & ab hoc malo præcaueantur, atque liberentur. In accessione partes conuulsas ait Paulus oleorum aspergine esse fouendas. Aurelianus adstantes debere seu ministros manibus calidis nunc caput & frontem cū blanda fricatione, nunc collum, atque gutturis partes fouere. sed consultius hæc facienda, præmissis frictionibus, & ligaturis ad crura, & ad brachia, eruntque omnesq; partes refrigescentes calidis vel pannis vel fomentis erunt recalfaciendæ, pręsertimque etiam thorax, & pars inter scapulas, metaphrenon Gręcis dictum: sed assiduè caput fouendum. At Aurelianus omnes partes capitis mollioribus lanis dulci oleo calido infusis esse contegendas, maximeque occipitium, statuit. Atque etiam pubetenus & vesicę partibus vesicam semiplenam oleo calido adhibendam, vt ipsa quoque laxatæ & mitigatæ conquiescant. In nares quoque, perseuerante accessione, peucedanum, aut assa fętida, aut bitumen imponendū; & in ore castoreum, aut assam fętidam, cum melle ex aceto. Quibus ni releuentur epileptici, cucurbitulæ sicyæ Græcis dictæ, idest leues cum flamma erunt apponendæ stomacho, Thoraci, & inter scapulas partibus atque præcordijs. Alij oleo dulci calido, præmissis leuibus perfrictionibus totum corpus inungunt, atque fouent. hæcque pauca sat erunt, pro accessionis curatione. Altera vero curatio, vt ex toto homines hoc malo liberentur, longe maioribus auxilijs opus habet. Paulus in infantibus nihil faciendum putauit, quia mutatione ætatis ad siccum sponte sanentur. Veruntamen, si affectus magnus sit, non erunt absque remedijs infantes relinquendi; sæpe enim hoc malo quamplures ex infantibus moriuntur. Ideo cum ipsi haud omnibus medicamentis sint apti, hæc poterunt admoueri. In primis vtilis erit radix pæonię collo suspensa. Galenus enim scribit, puerum quendam epilepticum, quoad pæoniæ radicem collo gestabat, nunquam in epilepticam accessionem incidisse: At illa sublata, subitò inuasisse illum epilepsiam. Clysteres vtilissime imponuntur cum decocto centaurei minoris, & oleo calido. At omnium vtilissimi sunt, qui ex calido lacte cum saccharo aut melle inijciuntur, quod plerumque à vermibus hoc malum excitetur, os ventriculi lædentibus. Oxymellis modicum in os ponere iuuat, quòd crassum humorem incidat atque extenuet. Caput fricare solent leniter quidem, aut calefactis manibus, vel linteis itidem calidis: & inungere calido oleo amygdalino dulci: quandoque fricant ipsum ex pipere trito, aut ex nitro, aut euphorbio, quoad rubeat: nonnunquam adhibent vesicantia capiti, sed partibus primum extremis scilicet, cruribus, brachijsq;, & tandem capiti. Qui vtilissimè quoque affiguntur cucurbitulæ, & vna pręsertim ad occipitium, cum flamma. At vrgente occasione, nullis iuuantibus, occipitium medici inurunt, aut auro candente, aut argento, aut denique ferro itidem ignito, vlcusque diu seruant apertum, ut per ipsum caput commode expurgari queat. Marcellus Virgilius in capite de fimo, meminit ustiones, quæ in Italia circa XL. diem à partu infantium occipitio, aut inter

Aretæus in 1. curat. chronicarū. cap. 4.

scapulio

ſcapulio inferri ſolent candente ferramento. Cura etiam præcipue habenda erit nutricis, vt victu in primis vtatur facultatis incidentis, attenuantisq; : abſtineat à vino, & à rebus flatuoſis, caput replentibus; Nihil eſt magis noxium, quã nutrices vti in cibo ſelino, cępis, porris, & ſimilibus. Haud erit inutile, ſi eæ quoque aut agarico, aut turpeto, aut hiera purgabitur. At iam ad adultos homines, qui hoc malo tenentur, curandos accedimus. quorum curatio conſiſtere viſa eſt in ſanguinis vacuatione, purgatione, medicamentis alterantibus, cum interius tum exterius adhibitis. Quod pertinet ad phlebotomiam omnes quidem veteres atque recentiores medici eam eſſe in hoc malo moliendam, ſecta vena in cubito cephalica, voluerunt. Aretæus primum in cubito, mox in fronte, venam ſecandam meminit: & mox ſecandas arterias ante & poſt aures. Ægyptij ſecant arteriam frontis. Aurelianus & poſt primam ſtatim acceſſionem, & compluribus pręgreſſis, mittendum ſanguinem cenſuit. Themiſon quoque ex Methodicis nedum phlebotomandos epilepticos cenſuit, ſed hoc auxilium pluries reiterandum eſſe quoque credidit. Neque dubitandum eſt, phlebotomiam, modo vires patiantur, vtilem eſſe omnibus epilepticis: quæ, vt alias meminimus, longe vtilior erit exiſtimanda, ſi nihil eam impedierit, atque clyſter laxatorius fuerit præmiſſus, ipſaq; aluus commodè fuerit laxata. Celſus ſcribit, quod ad medicum pertinet, vltimum eſt, iuxta talum ex vtroque crure paulum ſanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere. poſt ſanguinis euacuationem, videtur reliquum curationis in corporis purgatione catharticis molienda conſiſtere. Vnde clyſteres acres ex decocto centaurei minoris, atque colocyntidis pulpæ paratos conuenire omnes ferè voluerunt. Aretęus inſignes moliendas purgationes aut ex hiera, aut ex ſcammonio, aut ex coccognidio, aut ex ſimilibus catharticis ſtatuit. Paulus eſſe reiterandas, refectis prius corporibus, quantitatem ſemper augendo, ſtatuit. Aurelianus, etſi cathartica ferè ſemper damnauit, atque

In lib. 1. de curat. acut c. 4.

» etiam in hoc capite, contra Dogmaticos, tamen poſtea ita ſcripſit: At ſi non ſuf-
» ficiens fuerit ellebori agitatio, quam Græci ſparognon vocant, & parum euentus
» ſucceſſerit, perſeuerante paſſione, erit etiam ſecundo, vel tertio ellebori vſus adhi-
» bendus. Quem vſum paulo ante laudauit, licet poſtea ſuo more cathartica omnia damnauerit. An non ellebori albi (nam huiuſce meminit) propinatio eſt purgatio inſignis, ad quam tamen vrgente occaſione Aurelianus inclinauit? Praxagoras & alij vomitum ieiuno ſtomacho etiam laudarunt. Complures quoque diuretica, ideſt per vrinam purgantia, cuiuſmodi ſunt ſemina apij, petroſelini, fæniculi, irionis, & radix eryngij, cyperi, mei, & ſimilium, laudarunt. Poſt hęc cõmendant ex internis ſcyllam, helenij radicem, pęoniæ itidem radicem, & ſemẽ, luna decreſcente, collectum, lapidem pulli hirundinis. Dioſcorides complura ad epilepſiam meminit; inter quæ commendauit muſtelam, coctam abiecto capite & pedibus, in cibis ſumptam: eiuſdem quoque iecur ex aqua potum; & aſininum aſſatum in cibo ſumptum; agaricum ad obolos tres ex oxymelite per aliquot dies voratum: rutam item ſylueſtrem: de cuius quidem vſu & Aetius, & Alexãder. Trallianus mira ſcripſerunt. Galenus leporis coagulũ erui magnitudine ieiuno ſtomacho ſumendum affirmauit. Experientia quoque cognitum eſt, oxymel ſcylliticum quotidie potum plurimum epilepticos iuuare: item mel in quo ſcylla liquefacta ſit. Ex compoſitis vero laudatur ab Aretæo Mithridatium, Theriaca, antidotus Byſtini. ſed iam ad præſidia externa deſcendimus, quæ ſunt plura, ſcilicet, inunctiones, fotus, frictiones, ſinapiſmi, ſtillicidia aquarum calidarum, ſcarificationes, cucurbitulæ, hirudines, atq; terebrationes. Aurel. laudauit inunctionem totius corporis ex oleo calido dulci, fotuumq; loco, lanis molloribus dulci oleo calido infuſis, omnes capitis partes contegendas voluit, præſertimque occipitium: capitique raſo frictiones adhibendas ex nitro, ex euphorbio,

Lib. 1. tard. c. 4.

In 1. eupor. c. 16.

In x. ſimplicium

atque

atque ex pipere rubefacientes. Aretæus vero ad ruborem vsque ad fricandum caput ex cantharidibus statuit; sed triduo antea lac esse bibendum, ne vis cantharidum vesicam lædat. Hinc nostri medici intelligant, haud tutum esse vesicantia ex cantharidibus externis partibus corporis adhibere, quod facultas illarũ exitialis ad vesicam feratur, eamque maxime aliquando lædat. Quo haud mirum est, quosdam maligna febre vexatos, adhibitis vesicantibus ex cantharidibus, veneno ipsarum læsa vesica, interijsse. Sinapismum non pauci adhibere solent, primum ad manus & pedes, & postea capiti: sinuntque adhærere nedum quo ad capitis partes rubefiant, sed quoad etiam vlcerentur; seruantque vlcera diu aperta. Aquarum sponte calidarum (cuiusmodi sunt sulphureæ, bituminosæ) stillicidia per aliquot dies etiam esse molienda, Aurelianus meminit. cucurbitulæ quoque sicyæ vocatæ cum flamma appositæ capitis occipitio iuuant: cum scarificatione etiam nedum capitis tantum, sed compluribus alijs corporibus partibus esse admouendas ab omnibus medicis receptum est. Paulus primo voluit affigendas, cute, scalpello incisa, præcordijs, atque dorso; postea, purgato corpore, occipitio. Aurelianus vero occipitio, collo, vertici, & temporibus. Celsus ait: occipitium incidere atque cucurbitulam admouere, in huius affectus curatione, vltimum esse. Inustionem quoque esse ex maximis præsidijs constat, quæ in occipitio fit. de hac Celsus: Ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat; quibus si finitum malum non fuerit, prope est, vt perpetuum sit. Hanc ex veteribus Aretęus, Themison, atque ferè omnes alij plurimum commendarunt. Non paucis quoque visum est, vtile illis fore os capitis perforare vsque ad secundam laminam, atque terebra nuda ossa circumcidere. Adduntur corporis exercitationes, quæ ambulatione fiunt, atque gestatione In epilepsia vero per consensum à partibus infernis vel sint brachia, vel crura, vel pedes, vel manus, vel hypochondria post accessionem (antequam enim accessio fiat, ligare supra partem quam arctissime conuenit) hęc præsidia admoueri oportebit: primum verò mittere sanguinem, dissectis venis, aut cute scarificata. Vtile quoque erit affigere cucurbitulas sicyas cum flamma, atque etiam cum scarificatione. In ijsdem partibus affectis cauterium infligere, aut sinapismum, aut vesicans medicamentum, vt vlcus fiat, diuque seruetur apertum, præstabit. Quod aut ex lepidio, aut ex flammula iouis, aut ex radicibus ranunculi, vel ex similibus commode fieri poterit, & hæc sint de curatione istius affectus. in qua vtantur ægroti ea victus ratione, quam ad vertiginem sanandam congruam esse scripsimus.

Paulus lib. 3. cap. 13.

De conuulsione. Caput VIII.

CONuulsionem totius corporis, quę læso cerebro fit; epilepsiam dici, superiori capite dictum est, atque quomodo sanari debeat, demonstratum: Nunc vero de ea, quæ neruis musculisque contractis fit, agendum est. Passio hæc neruorum pręcipue videtur, ex qua contorquentur musculi simul cum neruis, & tendonibus, contrahunturque præter voluntatem ad suum principium, atque sanam partem secum trahunt. Quo differt à paralysi, quoniam in hac passione nerui resoluuntur, & humore flaccescunt, ita, vt concidant in partem sanam, quæ partem resolutam laxam, mollem, flaccidamque trahit. Itaq; conuulsio est contractio musculorum vel plurium, vel alicuius; qui ad sua ipsorum principia contracti, partem simul, cui inseruntur, adducunt, immobilemque deinceps reddunt, ita vt vel recta, vel inflexa, vel denique contorta videatur. Si caput antrorsum

trorſum curuatur, & mentum annectitur pectori; duo, muſculi anteriores, caput flectentes, laborant: atque hæc conuulſio emprosthotonos Græcis appellata eſt. Si in dorſum & ſcapulas caput intorqueatur, ex duodecim muſculis caput extendentibus in poſteriore parte colli, vel aliqui vel omnes conuelluntur: hæcque itidem conuulſio Græcis dicta eſt opiſthotonos. Tetanos autem, quando ceruix recta & immobilis manet, in neutram partem curuata: & tunc vtrique muſculi, & anteriores & poſteriores, affecti ſunt. Si oculus contorqueatur, Græcis ſtrabiſmos dicitur; fitque muſculis, qui illum mouent, contractis. Si mandibula itidē contrahatur, affectus fit triſmos dictus, ſcilicet muſculis temporalibus, vel neruis è ſecunda, & tertia coniugatione affectis. Labris vero naribusque contractis, & parte contracta ſanam adducente, latus muſculus, ex quo muſculi narium, ſuperciliorum, & labiorum fiunt, affectus in cauſa eſt, vel nerui affecti ſunt, qui proueniunt à primis vertebris, & ramis tertiæ coniugationis: atque hic ſpaſmus cynicus appellatur. Si vtraq; pars vultus, dextra ſcilicet, & ſiniſtra, lædatur, muſculi vtrinque contracti, maxillares nimirum, in latera os labraque deducentes, ita, vt ęgri perpetuò ridere videantur, ſpaſmum (quem riſum ſardonium vocant) faciunt. Hos affectus hęc ſigna concomitantur, auctore Aretęo, ſcilicet, dolores omnium atroces, vox omnium flebilis. ſuſpirant autem muſſantes profundius. Labor, & intentio tendonum adeſt, & dorſi, & muſculorum, qui in maxillis, & pectore ſunt: inferiorem enim maxillam ſuperiori adeo annectunt, vt neque vectibus, aut cuneis diduci poſſint. Facies rubida, variegata, oculi ferme rigentes, qui circumuoluuntur; ſtrangulatio vehemens, ſpiratio vitioſa, manuum crurumque diſtentio, muſculi palpitantes, facies varijs modis diſtorta, buccæ & labia tremunt, maxillæ quatiuntur, dentes ſtrident, & quandoque aures mouentur, lotium aut ſupprimitur, aut ſponte effunditur, cum veſica premitur. hęc in omnibus rigentibus conuulſisue obſeruantur. Sed in tetano priuatim, totius in rectum diſtentio apparet, nullam prorſus in partem detorta, neque declinans: recta quoque ſunt crura & manus. Opiſthotonus vero retrorſum incuruat hominem, vt reflexum caput inter ſcapulas locetur, guttur extat, maxilla inferior plerumq; dehiſcit, & rarò cum ſuperiore committitur, in reſpirando ſtertunt, venter & pectus prominent, lotium his minus contineri poteſt, abdomen intentum eſt, & ſi percutias reſonans, manus retrorſum extenſione detorquentur, crura inflectuntur: è contrario poplites vitioſè curuantur. Emproſthotonus autem è contrario fit: homines enim in priorem partem contrahuntur, & conuexa quidem his terga ſunt ęqualiter cum parte pectoris oppoſita, quam metaphrenon Gręci appellant: coxendicibus extra pulſis, dorſum totum rectum eſt: vertex, caputque in pectus vergunt: mentum oſſibus pectoris annectitur: manus conſertę ſunt, & cohærentes, crura extenta. Hiſce ſignis hic affectus, priuatimque & ſingulæ ſpecies nobis innoteſcent. Solet hoc malum (auctore Hippocrate) fieri, neruis muſculiſq; vel repletis, vel ſiccatis inanitiſque. Recentiores addunt tertiam cauſam, quam vocant materiam non proportionatam, quæ noxia qualitate cerebrum mouet in ſeſe vt expellat, quod noxium ſentit, vt dolente neruo ob puncturam, aut ob morſum venenoſum. Quo pacto ex vulnere partium neruoſarum homines conuelluntur, maximeq; membranis, aut tendonibus, aut neruis, punctis, ab ictu vehementi ceruicis, ex abortu, ex ore ventriculi læſo ab ęruginoſo bilioſoque humore, à morſibus ferę venenatæ, à vermibus, fungis, & ſimilibus. Nerui muſculique replentur, aut ſpiritu aereque craſſo & frigido, aut à frigido humore, aut etiam à ſanguine: vnde qui crapulis, ebrietatibusque incumbunt, huic malo ſunt obnoxij. Siccantur itidem nerui muſculique aut ex vulnere, aut ex phlegmone membranarum ac neruorum, ex febre ardenti, atque ex immoderatis euacuationibus vel ſanguinis, vel excrementorum. Paſſio ſtricturæ, ex quauis cauſa

oboriatur

oboriatur, existit, & quidem magnæ stricturæ, quę celerrimè aut necat, aut non facilis sanatu est. Quæ ex vulneribus, ex abortu in mulieribus, ex febribus ardentibus, aut ex inflammationibus, neruosis partibus vehementer siccatis, fiunt, prorsus insanabiles existunt; & si quampiam sanationem ęgroti sperare poterũt ex laxatorijs extrinsecus admotis medicamentis illud assequentur. Febris, si superueniat spasmo à repletis, vel congelatis, refrigeratisue neruis oborto, vtilis erit, quòd calfaciendo siccet. Vnde Hippocrates ait: Melius esse si spasmo superueniat febris, quam eam subsequatur]. Cæterum, vt ad particularia descendamus, in omni rigoris specie siue tetanus, siue emprosthotonus, siue opisthotonus sit, statim, præmisso clystere molli, phlebotomia est facienda, si vires eam patiantur. hoc genus præsidij omnes laudarunt, Paulusque, & alij veteres medici, ne dum per venam sectam; sed etiam adhibitis cum scarificatione cucurbitulis sanguinis largam euacuationem, modo vires permittant, esse faciendam voluerunt; non tamen confertim totam sanguinis eductionem, ne vires collabantur, sed per vices esse moliendam. Cucurbitulas vero ceruici, spinę, pectori, vbi pectus est musculosius, pręcordijs, & aliquando renum, & vesicæ regioni adhibendæ erunt. Vtilissimi sunt clysteres & molles, & purgatorij laxantes, si saltem alternis diebus exhibeantur. Posthęc partes conuulsæ lanis mollibus ex oleo calido, castoreoque imbutis contegantur; musculorumque tendonibus vesica oleo calido dulci semiplena pro calido fotu erit adhibenda: aut fotus ex chamęmeli, rutæ, althęæ, fænugræci, castorei decocto paratus ijsdem partibus erit adhibendus. Ratio vero fouendi huiusmodi erit: tendonibus, resupinato ægro, fomenta vsq; ad verticem subijcienda sunt: vlterius verò ad synciput non procedito. Inunctiones quoque ex calido oleo dulci, aut hydrelæo, aut ex oleo, in quo castoreum, vel euphorbium, vel nitrum, vel denique pyretrum fuerit dissolutum. Cataplasmata itidem ex radice althæę, ruta, manna thuris, polij coma, resina pini, & terebinthina, cum oleis prædictis; & ex althęę radice in mulsa decocta parantur. Quid si modicum castorei permixtum sit, adhuc magis ipsorum vsus proderit. Tandē complura sunt, quæ per os (modo fieri commodè queat) vtilissime exhiberi solent. Diosc. memorat pulegium cum sale & melicrato; Iridis radicem ad ℥.ij ex aceto epotam; myrrham fabæ magnitudine; laser erui itidem magnitudine aut cum biscocto melle illitum, aut cerę inuolutum voratum conferre: ammoniacum itidem erui magnitudine; Inter omnia verò castoreum expeditissimum est, si eius duo vel tria cochlearia (vt inquit Paulus) partita ipsius quantitate & per uices exhibeantur. Dioscorides vero scribit, castoreum omnium maxime efficax esse, si tritum cochlearis mensura exhibeatur. At hęc sufficiant de medicamentis ad conuulsionem. Quibus hæc adhibentur ex laxatorijs, ad conuulsas partes siccatis neruis partibusque neruosis, scilicet, exterius inunctiones & insessiones in oleo dulci calido: fomenta, ex decocto maluarum, althęæ, fęnugręci, lini, seminum cytoniorum, & similium; balneum itidem ex aqua dulci calida atque lauacrum: emplastra etiam huiusce generis: Interius verò cum cibus liquidus, calidus, & humidus; tum decocta ex supradictis herbis, & seminibus parata; tum oleum dulce, tum hydrelęum calidum; tum clysteres omnes molles, laxatorijue.

De tremore. Caput IX.

Conuulsioni similis affectio est, quam tremorem appellant, atque ab ijsdem ferè causis oritur, idemq; ferè iudicium, atque curationem habet. Passioq; stricturæ existit, quæ & ipsa laxatorijs medicamentis tollitur (si initio recte tractetur à medico) curationique cedit. quæ vero aliquandiu neglecta, & parui fuerit

fuerit æstimata, potissimumq; insenibus, minimè sanatur. Oritur enim à neruorum imbecillitate quocumq; modo facta, scilicet, cum facultas mouens per ipsos quidem neruos aut frigiditate densatos, aut ab humore obstructos, liberè minime transit, uerum multo paucior, quàm par sit ad recte mouendas partes; aut cum sufficienter non defluit ex cerebro, quoniam hoc admodum refrigerato, in solita copia minimè suppeditari potest: vnde, quæ per neruos delabitur, exigua est, & debilior, quam ad mouendum esse debeat. Quæ possunt huic affectui fauere sunt ea quidem omnia, quæ possunt cerebrum refrigerare, atque labefactare, cuiusmodi est aeris summa frigiditas, vel potio frigida, aut vinum ex gelu vel ex niue immoderatius refrigeratum, & ipsum quoque generosum liberalibus, immoderatiusque epotum, immodica venus, crapula, otium, & similia. Cæterum in hunc affectum incidunt homines non raro vel ab ardentibus febribus, vel à phlegmonis membranarum cerebri admodum exsiccati. Qua causa iisdem præsidijs trementes curandi, quibus & conuulsi, hoc excepto, quod in tremore non semper sanguis sit mittendus: præstabunt purgationes aut ex agarico, aut ex colocynthidis pulpa, aut ex turpeto, aut ex ijsdem medicamentis catharticis paratæ, vt ex alijs etiam simplicibus compositæ, cuiusmodi est hiera dyacolocynthidos, pilulæ cocchiæ vocatæ, fætidæ, & his similia medicamenta cathartica. Exterius inunctiones ex oleis calidis, emplastra, cucurbitulæ cum flamma à priori vertebra spinæ ad lumbos vsque. Quę & capiti erunt adhibenda, occipitioq; præsertim. Ad affectum hunc etiam inunctiones laudantur. Sed qui hoc vitio vexatur, optima victus ratione vti debet: & inter cætera parcè viuat, caueatque à prauis cibis, vt sunt legumina, pisces, caro porcina, ouina, bouina: Lacticinia omnia fugienda, atque omnium maxime à vinis generosis abstineat, vinoque paucifero sobriè vtatur. Venus denique est cauenda.

De mania, seu furore sanando. Cap. X.

MAniam Grecè dictam Latini insaniam, amentiam, desipientiamue cum furore appellarunt: quòd nimirum hoc malo detenti, ferarum instar, effrenes reddantur, atque furiant. Distinguuntur tamen à phreniticis febre, quæ assidue phreniticos tenet: maniaci autem non febriunt. Hi verò amentium, desipientium, vel delirantium genere comprehenduntur, sed tamen ab his maniaci differunt, quia præterquam quod delirant, etiam, instar ferarum, furiunt, atque effrenes redduntur. Primum desipere seu delirare deprehenduntur, quoniam (vt Galenus docuit) loquuntur aguntq; nihil rationi consentaneum, aut multa pręter consuetudinem, etsi in quibusdam sapientes videantur. Præterea homines amentes dicuntur, qui solitis sensibus absq; causa defecerunt, vel ijs præter consuetudinem vtuntur, aut demum, qui aliqua ex voluntarijs actionibus, carent, vel abutuntur. Quare meritò auctor Coacorum pręsagiorum inquit: „Facere quid præter consuetudinem, veluti instituere, velleq; ea, quæ prius non consueueras, aut contrarium ijs, quæ fuerint consueta, malum, & proximum dementiæ. Qui itaq; amentiam patiuntur, seu desipiunt, delirantue cum animi motu, vel furore, maniaci, insani atque furentes meritò dicuntur. Nonnullis vero differentijs hi inuicem distingui solent: siquidem alij cum risu delirant, vtpote qui ex sanguine hoc malum habuerunt; alij cum rixa, & iracundia, qui ex bile flaua inciderunt in hanc passionem, alij cum furore & ferocitate, cum hoc malum fit ex flaua bile exusta caloris incendio, atq; ad atram accedente, hancque amentiam manioden & tyrioden Græci, nostri autem ferocem, furiosam, ac ferinam, dixerunt. Demum alij cum timore & tristitia desipiunt, scilicet ex melancholico humore

in hunc affectum prouecti. Quæ melancholica amentia duplex obseruatur: Vna enim, quæ ab humore melancholico nondum putri reddito, orta est, absque tumultu fit; altera verò cum tumultu agitationeq; & ferocitate obseruatur, quippè quę aut à melancholia putrefacta, aut à bile flaua exusta, in atramq; mutata, excitatur. Hinc nonnulli ex antiquis, qui de hoc affectu scripserunt, melancholicam insaniam, sub capite de mania, seu de furore, meritò comprehendisse visi sunt: Cuiusmodi fuerunt Aurelianus, Aretæus, Paulus, atque alij, qui vel sub melancholia furorem, vel sub furore melancholiam comprehenderunt. At maniam præcedere solent capitis debilitas, tinnitus aurium, splendoresque oculis obuersantur, curæq; sibi inuicem succedentes, eos turbant, grauedo capitis, somni turbati, atque pauci, aut assiduæ vigiliæ, animi anxietas, iactatio, oculorum frequens palpebratio, cordis saltus, tremor, & similia, cum paraphrenesi, aut leui desipientia. In hac verò passione perfecta, absolutaue signa apparent amentiæ, cum motu, & agitatione vehementi. Vbi verò sanguinis haud corrupti copia cerebrum obsidens maniam facit, hæc similis est ie, quæ in ebrijs obseruatur: homines enim cum risu (vt expressit Hippocrates) insaniunt, canentes, aut loquentes, exclamant, atque exiliunt, ridiculis quibusdam ante oculos obuersantibus. Si vero bilis flaua, vel sanguini mixta, cerebrum eiusq; membranas stimulat, diuexatq; insani ad iram atque ad excandescentiam proni redduntur, quo iracundi ac feroces euadunt. Quod si eadem bilis incendio caloris exusta, retorridaue, in atram mutata, cerebrum eiusq; membranas inuadat, aut eiusdem vapores inflamment, mordicent, diuellantque easdem membranas cerebri, ferinum delirium oboritur: ex quo homines exclamant, exiliunt, calcitrant, pedibus manibusq; feriunt, mordicus impetunt, maximeque excandescunt, omnes quibus occurrunt tanquam hostes habentes, atque vbi insania vehementer aucta sit, hanc Græci tyrioden appellarunt: in hac ingentia quæuis mala maniaci perpetrant. Eadem symptomata apparent etiam ex humore melancholico vehementer putrefacto; sed cum ijs adest quoque timor cum męstitia: vnde isti melancholici furentes prę timore plerumq; se ex præaltis locis præcipitant, atque ita moriuntur. Qua morte Franciscus à ponte olim pictor excellentissimus, atque Delphinus à Como, ambo Bassanenses præteritis annis interierunt. Qui vero ex melancholico humore haud putrefacto insaniunt, aut ex vapore aliquo tetro ex hypochondrijs in cerebrum sublato, timore ac mæstitia absque causa assidue diuexantur. Vnde rectè inquit Hippocrates: si timor & mæstitia diu absque causa perseuerauerint, melancholicum symptoma est. Aurelianus ait hęc signa melancholicos concomitari, scilicet animi anxietatem, cum mæstitudine, silentio, atque odio cohuiuentium: sequitur etiam nunc viuendi, & nunc moriendi cupido, cum suspicionibus veluti insidiarum sibi ipsis paratarum: inanes fletus fiunt; murmura vacua sentiunt; hilaritas magis post cibum: hypochondriorum inflatio cum frigore articulorum, & leui sudore, stomachique vel oris ventris morsu vsque ad interscapulas. Atque hisce signis nobis omnes manię differentiæ probe innotescent. In hac passione aut primario affectu, aut per consensum ex infernis partibus cerebrum cum membranis ipsius lęditur, aut à sanguine non putri, aut putri mixto cum bile flaua, aut ex eadem bile non putrida, vel putrida, atque exusta, tum etiam ab humore melancholico putri reddito. Accedit etiam eandem passionem quandoque fieri à vaporibus calidis, mordacibusque ex infernis partibus ad caput subuectis, cerebrum atque eius membranas calfacientibus, mordentibusque. Ex Methodicis antiquis Mnaseus, & qui ipsum insectati fuerunt, putarunt furorem seu maniam esse morbum laxum, quod & animi passio videatur, atque huiusmodi passionem Græci diachisin appellarint, scilicet animi laxationem, seu diffusionem. Quam opinionem doctè sanè reprehendit Aurelianus, meritoque statuit esse stricturæ

In 6. aphor. 53.

passionemque furentem strictura affici, prę sertimque in ipso capite. Quod malum, ni subitò probis medicaminibus tollatur, habituatur, atque insanabile redditur. Itaque laxatorijs pręsidijs ad ipsius curationem erit opus: & maioribus quoque, cum morbus adstrictus sit & magnus. Itaque conueniet primum sanguinis vacuatio tum per venam sectam cubiti dextri internam, tum per cephalicam, tum etiam ex venis frontis sectis molienda est. Complures sunt, qui sola sanguinis vacuatione per venam sectam ab insania euaserunt: magnum enim in his morbis pręsidium laxatorium est sanguinis euacuatio, tum per venam sectam, tum cruribus antiquorum modo scarificatis, tum sanguisugis primum hæmorrhoidibus adhibitis, præsertimque si à suppressis hæmorrhoidibus hęc passio eos inuaserit, atque postea capitis partibus, potissimumque venis retro aures positis. sæpe enim repetitam huiusmodi vacuationem plurimum prodesse longa experientia deprehensum est. Aurelianus ait: cucurbitulas cum scarificatione primo esse adhibēdas præcordijs, & interscapulis (quas Græci metaphrenon vocant) deinde occipitio, vertici, atque temporibus capitis. Præstabit tamen, antequam sanguinis perficiatur eductio, clysterem mollem laxatorium, ad aluum prælaxandam, præmitti, vel medicamentum ex leniter laxatorijs, cuiusmodi (exempli gratia) erit, si exhibebitur cassia cathartica, ad vnciam & semis: vel manna calabra ad vncias tres, vel syrupus rosaceus laxatiuus ad vncias quatuor, cum seri lactis caprilli probè clarefacti libris quatuor. At corpore prius medicamentis vulgo præparantibus dictis fluido facto, iuxta Hippocratis præceptum, vsum habebunt ventriflua eductoria, cæliotica Græcis dicta, vtpote quæ ex ellebor o nigro, Melampodio olim (quod Melampodius pastor eo prætidas furentes, vt Plinius est auctor, sanauerit) nuncupato, aut ex scammonio, aut ex colocynthide, aut coccognidio, aut denique etiam ex veratro albo ad purgandum per vomitum; à quo quidem catharticorum omnium maximo haud abhorruit etiam Aurelianus inter Methodicos, qui non semel, si sit opus, sed sępius per interualla temporum esse exhibendum statuit. Quibus magnis laxatorijs præmissis, atque, vt opus est, reiteratis, conuenient capiti raso epithemata ex aquis frigidis actu tamen calidis adhibitis: lotiones item ex dulci aqua, in qua malua althęa, hordeum, atque chamæmelum ebullierint, conuenient, scilicet capitis, manuum, atque pedum. Nihil verò vtilius ad eos sanandos erit, quàm si per plures dies maniaci stillicidio aquæ dulcis fluuialis tepidę ad capitis suturam coronalem vtentur; simulque etiam eodem tempore in aquam eandem tepidam toto corpore, capite excepto, immersi per horam manserint. Hoc stillicidium, inquam, atq; balneum bis in die, ante cibum, per horam integram & plus erit continuandum. Eo namque solo præsidio complures insanos atq; melancholicos breui tempore sanauimus. atque hoc est ex vtilissimis laxatorijs præsidijs ad huius mali curationem facientibus. Themison itidem & alij maxime lauacrum laudarunt. Aurelianus denique embasim ex oleo dulci cum althææ decocto factam commendauit. Veteres medici etiam diuretica, quæ per vrinam vacuando laxant, proposuerunt: cuiusmodi erit lac quod ex seminibus melonis, cucumeris, altheæ, maluæ, portulacæ, petroselini, erisymi, atque apij, cum aqua hordeacea contritis exprimitur. datur ad semilibram hoc vreticum mane per quatuor horas ante prandium: etenim medicamenta illa, è quibus paratur, euacuant humorem biliosum per urinam. Aurelianus itidem leni cum frictione totum corpus perungendum voluit: & cataplasmata ex laxatorijs medicamentis, præcordijs calida adhibenda. Addidit, motum esse vtilem, qui fit maniacis gestatis in gestatoria sella, aut in vehiculo, & postea, fortificato corpore, cogendos in deambulationem, vocisq; exercitium, quod Græci anaphonesim appellant, descendere. Congruunt quoque colloquia amicorum, discursus, lectiones, disputationes, & similia, de quibus Au-

relianus accuratissimè scripsit. Asclepiades cantilenas laudauit; insanos verò flagellandos & vinculis coercendos esse summa prudentia existimauit. Alij esse vino inebriandos; alijque in amorem seu in venerem persuadendos. Demum affectu perseuerante ad cauterium occipitio, & sincipiti, infligendum, atque ad trepanum vsque confugerunt.

De Melancholia. Caput XI.

MElancholia ab humore melancholico, vel, vt plerisque visum est, quod ab eo humore melancholica insania fiat, aut, vt Aureliano placuit, quia in hoc affectu sæpe nigra bilis per vomitum excernitur. Est enim melancholia, vt Paulus scribit, quædam mentis alienatio sine febre, ex melancholico maxime humore nascens, qui mentem occupauerit. Aretæus inquit, melancholiam esse animi angorem in vna cogitatione defixum atque inhærentem absque febre. Hippocrates addidit, cum timore & mæstitia absque causa. Id proprij habent melancholici, quod omnibus imaginatio àb humore, vel à vapore melancholico vitietur, lædaturque. Etenim hi plerumq; falsis imaginationibus, cum timore atque mæstitia, defixi diuexantur. Varij vero corruptæ imaginationis modi, innumeriq; propemodum existunt: etenim plerumq; fit, vt circa illud obiectũ quod (quo tempore imaginatrix facultas à morbo incipit vitiari) in ipsa residet, & cum ipsa familiarius & frequentius versatur, fit melancholicorum angor, timorque, & mæstitia, qua vitiata cogitatione defixi atque decepti mente aberrant. Nonnulli fuerunt, qui cum aquam bibissent, atque in ea forte serpentem vidissent, statim vitiata imaginatione putarunt, se serpentem bibisse: alij (quos nos sanauimus) eodem modo ranas se bibisse, easq; in stomacho auctas alias peperisse, ab ipsisq; & præsertim ipsarum vocibus, plurimum molestiæ accipere mordicus affirmabãt: Alij cum forte (quo tempore melancholiæ morbus incipiebat) vel cadauer absq; capite, vel ligneã aut marmoream statuam inspexissent, inde se & ipsos quoque capite destitutos existimarunt. Cęterum innumeræ ferme, vt diximus, in melancholicis corruptæ imaginationes, innumerique imaginandi modi obseruantur: quorum sanè singulorum si rationem habere vellemus, nihil aliud profecto esset, quam velle cum ipsis vnà insanire, siquidem monstruosa quamplura sint, quæ cogitant, & imaginantur. Quarum profectò vitiatarum imaginationum exactam rationem haberi posse, haud est possibile. Signa verò, quibus melancholici deprehenduntur, complura existunt; propria tamen, patognomonica Gręcis vocata, sunt, vt timeant, atque mæstitia absque causa afficiantur, causaque ipsorum & mæstitię & timoris est defixa cogitatio, seu imaginatio vitiata: inania enim & falsa timent, atque ab ijs mærore afficiuntur. vnde perpetuo angorem in animo tenent defixum, vt Aretæus recte expressit, atque inhærentem vitiatæ cogitationi. id vero absq; febre patiuntur. Pars affecta in melancholia, vt recentiores cognouerunt, est cerebrum, quod mens in eo residens turbetur. Hoc vero aut per se patitur, scilicet morbo in capite existente, ex atra bile in eodem capite genita; aut per consensum, ex vniuerso corpore, aut ex præcordijs capiti humoribus vel vaporibus atris suministratis, in ipsumque subuectis. Ex hypochondrijs melancholiæ signa sunt, quia pręterquam quod melancholicum animi angorem patiuntur, timentque & formidant etiam, quæ non sunt timenda, & citra occasionem męstitia quoque anguntur, de stomacho conqueruntur, cruditates, acidosque ructus patiuntur, aliquando ardor siue ęstuatio hypochondriorum adest, præcordia sursum conuelluntur, interim phlogosi quadam diuexantur, vnde nonnunquã leuiter sudant, & aliquantulum refrigescunt. A quibus quidem symptomatibus

In lib. 3. cap. 5.

concoctione

concoctione leuantur, aut alui excretione, vel multis flatibus excretis, vel vomitu, vel denique ructibus editis. Nonnulli veterum, vt Diocles, in quendam pylori affectum inflammationi persimilem hanc passionem retulerunt, quo venæ calidiores redditæ humore crudo à stomacho intempestiue attracto obstruātur; qua obstructione, calore transpirare, humoreque moueri, ventillariue nequeuntibus, fit quædam in ijs venis alteratio, agitatioque ac veluti etiam exinde à calore fere igneo semiputrefactio, ex qua vapores excitantur calidi, acres, adusti; ex quibus iuxta varias corporis partes, in quas ab hypochondrijs attolluntur, variæ passiones oriuntur: si ad caput ferantur, mentem turbant, melancholiamque homini inducunt: si ventriculos cerebri impetant, epilepsiam; si principium neruorum, spasmum itidem, vel tremorem faciunt: si regionem cordis inuadant, palpitationem, & tremorem eiusdem visceris; si stomachum seu os ventriculi, cardiogmon, idest cordis morsum, fastidium, & non rarò sincopen creant. Atque hæc melancholiæ ab hypochondrijs generatæ erit ratio: quibusque signis etiam innotescat, nuperrime dictum est. Eadem passio aliquando fit, cum bilis à solis calore aut ab assiduis vigilijs, curis, studio, & similibus causis in capite vritur, atque in nigram mutatur: qua cerebro læso, melancholia itidem excitatur, in qua pauca vel nulla ex ijs signis, quæ flatuosam, seu hypochondriacam melancholiam concomitantur, apparent; sed prægressæ dicuntur causæ antecedentes, a quibus sanguis atque bilis flaua vstione caloris in nigram mutari potuit. Demum aliquando humor melancholicus, nigraue bilis in toto corpore abundans scilicet, in hepate ob caloris incendium vsto sanguine genita, in caput subuehitur, insaniamque melancholicam inducit: hocq; facile deprehendetur, præfert. ex causis antecedentibus, vrendi sanguinem facultate præditis, vt ęstiuus calor, cura, tristitia & similia. Accedit etiam totius corporis temperamentum calidum siccum, habitus gracilis, & squalidus cum colore obscurescente. Hæc passio itidem stricturæ & magnæ etiam stricturę est: quare Melancholici magno cum animi tum maxime corporis laxamento opus habent; eademque ferè ex laxatorijs pręsidijs ad curationem vsui venient, quæ insanis, furentibusque conducere diximus. Nos, melancholicos omnes, qui nobis in principio curandi occurrerunt, probè & breui etiam sanauimus: primò in victu ptisanam hordeaceam toto illo tempore instituimus, oua gallinarum sorbilia, carnem pullorum gallinaceorum, vel vitulinam, aut hędinam, elixam, non assam, parcè tamen exhibentes. Vini loco aquam hordeaceam tepidam cum syrupo boraginato, aut violato, aut similibus conseruis saccharo conditis, pro potu dedimus. Pro medicamentis primum medicamentum laxatorium exhibuimus, cuiusmodi est, quod ex syrupo rosaceo laxatiuo ad vncias quatuor atque ex seri lactis caprilli libris tribus, vel quatuor, paratur: aut quod (exempli gratia) accipit syrupi de polypodio compositi vncias quatuor, & addita decoctione florum & fructuum cordialium cum modico senę, atque epithymi fit potio; aut quod recipit electuarij lenitiui vnciam & semis, confectionis hamech ʒ. ij. quæ miscentur, vt fiant boli: aut clysterem laxatorium atque mollem inijci curauimus. Altera die, modo vires ferant, primum ex secta vena iecoraria dextri cubiti (nisi in regione lienis sit vel dolor, vel tumor) sanguinis eductionem instituere; deinde è cephalica, tertio ex incisa vena frontis eandem repetere: demum vt hęmorrhoides, si fuerint suppressæ, sanguisugis iterum aperiantur, ac restituantur consulere solemus. Quantitas sanguinis detrahi consueuit per vices modica. Aliquando etiam, secta interna quoq; sinistri cubiti, eductionem sanguinis repetiuimus, potissimum, vt etiam dictum est, vbi lien istius affectus causam habuerit. Complures veterum medicorum consueuerunt tandem sanguinem mittere cucurbitulis cum scarificatione affixis primo iecori, ventriculo aut eius ori, atque inter scapulas. At in molienda hac sanguinis euacuatione

cuatione, vires quantum ferant, ſemper accuratè conſiderandum erit. In iuue-
nibus, viriſque robuſtis toties ſanguinis eductionem repetiuimus: mox, corpore
tum cibis, tum quiete octo aut plurium dierum recreato, atque interim humo-
ribus decocto quodam ſingulo mane propinato ad vncias quatuor, cum ſyrupi
violati, aut borraginati, aut de ſoncho ad ſeſqui vnciam paratis, ad electiuum
laxatorium progreſſi ſumus. Decoctum vero præparans paratur in iure pulli gal
linacei iuuenis ſine ſale, in quo ebullierunt, flores boraginis, bugloſſi, fumiter-
ræ, violarum, & folia boraginis, ſonchi, lupulorum, endiuiæ, meliſſe, epithymi.
Quo toties, vt diximus, ebibito, dedimus aut confectionis Hamech ſemunciam,
cum ſyrupi roſati laxatiui vnc. iiij. & cum decoctione ſupra dicta; quamuis loco
ſyrupi laxatiui vncia diacatholiconis, aut electuarij lenitiui dari poſſit. Quo
medicamento corpore laxato, per plures dies vtendum erit balneo ex aqua dul-
ci tepida fluuiatili, ſi haberi poteſt; atque ſtillicidio ex eadem aqua, ſupra ſu-
turam coronalem, bis in die, ante cibum, horæ ad minus ſpacio: debent (in-
quam) ęgroti eodem tempore & vti ſtillicidio, & in balneo prædicto manere,
toto corpore, capite excepto, immerſi. Galenus quoque affirmauit ſe complures
ſola humida victus ratione, & balneis prædictis, à melancholica paſſione libe-
raſſe. ſed interim opus erit ſolertium medicorum prudentia, vt melancholicos
decipiant, quomodo vſi fuerunt aliqui, in quibuſdam, qui exiſtimarunt, ſe vel
ſerpentem, vel ſimile quippiam deuoraſſe: Clam enim in excretis aut per vomi-
tum, aut per aluum excrementis ſerpente aut rana ſuppoſitis, ac poſtea melan-
cholicis oſtenſis, eam falſam opinionem imaginationemque, ob quam ipſorum
animus angebatur, ex animo prorſus eruerunt. Simili artificio ij qui ſine capi-
te ſe eſſe affirmabant, pileo magno plumbeo capiti ſuperpoſito, ſe caput habere
cognouerunt. Atque alij alijs modis à Medicis decepti, citra medicamenta
à melancholica inſania liberati fuerunt. Complures veterum, facta euacuatione
ſanguinis, purgationem catharticis faciendam, vt etiam dictum eſt, voluerunt
ſcilicet elleboro nigro, epithymo, Thymo, colocynthide, vel etiam, paſſione non
cedente, veratro albo: quod tamen non niſi in robuſtis, neque ſine diligenti (vt
Aretæus expreſſit) corporis, humorumque præparatione, vt vomitioni vomitu-
ros aſſuefaciant, atque etiam humores fluxiles reddant, Medici vſurpare debet.
Paulus atque alij exhibebant ſuccum abſynthij per plures dies à minima portio-
ne inchoantes, aſcendentesque ad geminas vſque drachmas ſinguloque mane
ex aqua exhibebant, vel eiuſdem herbæ decoctum ad vncias quatuor: quod me-
dicamentum magis conducit illis, ſi vnà & ructus acidos, & cruditates patian-
tur, flatibuſque in hypochondrijs abundent. Quibus ſummopere conducent
ſtillicidia ad ſtomachum, atque ad ſiniſtrum hypochondrium ex oleo chamęme-
lino, anethino, amygdalino dulci, aut de mentha, aut ex pluribus mixtis, ca-
lidiſque ex alto ad ſtomachum, hypochondriumque ſtillicidij modo cadenti-
bus; aut ex aquis ſponte naſcentibus, aut bituminoſis aut ſulphureis; aut ex
decocto chamęmeli, althęæ, betonicę, ſeminum lini, fęniculorum, parato ſtil-
licidio. Ad eaſdem quoque partes, ſi flatibus diſtendantur, aut aliquomodo do-
leant, vtiliſſimum erit, ſi cucurbitula magna, cum flamma, aut plures affigan-
tur: etenim calore eas partes roborant, flatuſque & humores egregiè digerunt,
eaque ratione cauſam, & materiam huius paſſionis. Aliqui ad eos melancho-
licos, qui prędictis auxilijs medicis priſtinę prudentiæ minime reſtituuntur, ad
vſum fonticulorum cum in cruribus tum in brachijs tanquam ad ſacram ancho-
ram confugiunt. Atque hæc de melancholicorum curatione dicta ſint.

De tuſsi

De tussi. Caput XII.

TVssis symptoma est facultatis expultricis partium respirationi seruientium, potissimumque pulmonum, tracheæ arteriç, thoracis, pleurç membranæ, diaphragmatis. Etenim eo motu partes thoracis conantur expellere quod noxium est, non secus quam cerebrum sternutamento, & stomachus uomitione hu mores molestos reijciunt, propelluntque. Huius verò passionis, scilicet tussis, causæ complures sunt, quippè (vt Dogmatici docent) caliditas, vt in febribus hecticis, frigiditas, vt in aquilonari constitutione hyeme vigente, humor aut infarctus in pulmonibus, aut in eos ex vicinis partibus resudans, tum ex phlegmone pleuræ membranæ, vel diaphragmatis, vel alterius thoracis partis; tum ex vomica, nonnunquam per tussim diuturnam veluti grandines quædam excretæ sunt: & aliquando calculus magnus, quo excreto, tussis statim desijt. Deniq; humor tussim excitans ex capite frequentissimè distillat in pulmones, aut in tracheam arteriam. Cæterum si humor distillans ex capite (Paulo auctore) in nares decumbat, affectum facit, qui Græcis κόρυζα, & Latinis grauedo dicitur: si in fauces & palatum, Græcis κατάῤῥουν & nostris destillationem vocatam inducit, si guttur & asperam arteriam, vt etiam membranam interiorem, quæ hanc integit, exasperauerit, βρογχον & αρθηρίακον Græcis itidem vocatum, atque latinis vocis raucitatem; Demum si in asperam arteriam, & in pulmones fluxio irruat, tussim excitat. Quæ aut sicca est, idest absque sputis, vt in hecticis apparet: vel humida, quippè cum sputis. hçc iterum, si ex pituita viscida & lenta fiat, vel infarcta pulmonum cauitatibus, vel ex capite decumbente, magna est: magna itidem existit, sed admodum molesta, si ex destillatione humoris tenuis fiat: etenim propter substantiæ tenuitatem humor ægerrimè expellitur, vnde magnis conatibus contendit natura, vt eum humorem propellat. Parua vero tussicula fit, sed (vt aiunt) ferina, quç ab humore vel acri, vel salso excitatur, diuturnaque, nisi statim tollatur, euadit, phthisis nuncia. Eodem modo arteria vlcerata tussicula inducitur, quæ etiam in tabem, ni citò medicamentis conquiescat, homines deducit. Quæ humorum in pulmones decubitu fit, hisce signis innotescit: sentiunt enim in thorace grauedinem, cum vehemente tussicula, si humor, vti dictum est, acris vel salsus sit; vbi autem pituitosus, magna est, cum sputis humorem ex capite delabentem colore atque substantia denotantibus; difficulter respirant, cum vocis obtusione, & vomitu cibi, qui à tussis vehementia excitatur. nonnunquam adest quoque febricula, præsertim si humor decumbens sit calidus, scilicet acris, vel amarus, vel salsus. Hasque tusses ferinas vocant, phthisis prçnuncias: Atque tot modis homines tussi vexari solent, atque ab ijs causis, quas adduximus. Cæterum his prçmissis, an hæc passio stricturæ vel solutionis sit, uel mixta potius ex strictura & laxitate, uidendum est. Certe non possum non uehementer admirari Themisonem atque Thessalum prçcipuos Methodicæ sectæ & fautores & auctores uoluisse (si tamen Aureliano credendum sit, qui de ipsis hoc affirmauit) tussim esse morbum laxum, fieriq; solutione, eo præsertim argumento, quòd cum tussi humores copiosius excernantur. Quod tamen maxime à ueritate uidetur alienum. Neque enim quælibet purgatio aut euacuatio morbum laxum facit; at illa solummodo, quæ cum immoderata sit, vires maximè resoluit, atque corporis actiones lædit: siquidem nulla euacuatio vel purgatio humoris vel sanguinis moderata, quæ corpus non lædit, morbum laxum inducit. Contrà verò, vbi humores vel sanguis ita immoderatè profluant, vt ista fluxio corpus & lædat & vires maxime dissipet, ac resoluat (cuiusmodi est immoderata hçmorrhagia vel per vomitum, vel per tussim sanguis immoderatius profluens, vel hçmorrhoidum, vel menstruorum insigne

profluuium)

profluuium) profluentem laxamue passionem inducit. Vnde hę quidem euacuationes, quod naturam manifeste lædant, morbi laxi dicuntur. De qua re accuratè scripsimus superius in libro secundo. Hinc etiam cum Mnasea, & Sorano, Aurelianus videtur damnandus, qui tussim humidam affectum mixtum esse voluit ex laxo atque adstricto: cum nullo modo facta cum tussi excretio per sputa, solutionem seu laxitatem denotare queat: cum moderata sit, minimeq; corpus offendat. Etenim necessariò vt euacuationes per tussim morbi sint, hominis tussientis corpus grauiter lædere debebunt. cum verò excretio in tussi (modo immoderata non sit) corpus non lædat, quomodo ipsam solutionem facere poterimus? Quare rectius, vt credidimus, tussis stricturæ magis, quam solutionis passio erit: vt humor intus pulmonum cauitatibus infarctus, dolor thoracis, grauitas, & dispnęa, febris, atque similia maximè decernunt. Vnde laxatorijs medicamentis, vt tollatur, opus erit. Inter quæ primum locum habebit sanguinis euacuatio è secta dextri cubiti vena interna: quam eductionem præcedet aut clyster mollis laxatorius, aut medicamentum leniens, quo leniter aluus laxetur. huiusmodi erit, quod accipiet, exempli gratia, pulpę cassię Abissinæ vnciam & semis, sacchari candidi puluerizati vnciam semis; aut Cassiæ supradictę vnciam. & mannæ calabræ vncias duas, cum saccharo supradicto fiant boli: aut dabitur in portione medicamentum, quod aqua cum rebus pectoralibus, decocta dissolutus, nimirum, si accipias mannæ calabræ vncias duas, syrupi violati laxatiui vncias tres: aut syrupi laxatiui vnc. iij, mannæ electæ vnc. ij. & cum prædicta potione dissoluas. parabitur vero decoctum, accipiendo foliorum tussilaginis, capillorum veneris, pulmonariæ recentis, althęæ, florum violarum, borraginis, an. pug. ij. Iuiubas maturas, siccas, pruna sebestena, num. x. passularum dulcium sine vinaceis, hordei mundi, seminum fænugræci an. vnc. med. radicis glycyrrhizæ contusæ, radicis altheæ an. vnc. i. bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem tertiæ partis. atque hac decoctione pharmaca laxatoria in tussientibus propinanda, dissoluentur. Hoc etiam decoctum plurimum iuuabit tussientes, si quotidie, ad semilibram, calidum, mane, antecibum, cum mellis modico, assumatur. Quod longe efficacius tussim vel et antiquam compescet, si addita sit vncia radicis iridis siccæ, minutim incisę, & cum prędictis decoctæ. Mastahaleb Ægyptiorum vocata potio tussientibus maxime vtilis est, quæ paratur, accipiendo seminum maluarum, althæę, fænugręci, vrticæ, fęniculorum dulcium, an. vnc. med. radicis glycyrrhizæ rasæ, althææ, caulium althææ siccatorum, hordei mundi, passularum sine vinaceis, an. vnc. i. iuiubarum, sebesten an. nu. x. Macerentur per noctem in aquę fontanę libris quinque, & postea bulliant, quoad tertia pars fuerit absumpta; expressioni adde mellis optimi despumati vncias quatuor, & iterum modice ebulliant: singulo mane semilibra calidi huius decocti propinabitur. Longè plura mastahaleb ad tussim accommodata fuere in libris de medicina Ægyptiorum à nobis perscripta. Quę medicinę studiosi habebunt in libris secunda editione cum additionibus imprimendis. Aliqui exhibent, pro singulari medicamento, singulo mane, calidum, quod accipit aquę chamæmæli vnc. iiij. sacchari candidi vnc. med. aut mellis despumati cochlearis mensurã. Datur & hydrelæum, aut oleum amygdalinum dulce recentissimum, cum saccharo candido, ad vncias quatuor. Alij propinant fænugręci decoctum cum melle; alij decoctum hyssopi, ficuum, rutę, aut marrubij itidem cum melle. Datur vero & diuturnis tussiculis & fluxione calida ad pulmones, vel ad asperam arteriam delabente obortis, lac tepidum, singulis diebus, ieiuno stomacho, ad vncias quatuor, aut asininum, aut caprillum aut humanum. Datur etiam, pro eclegmate, massa ex saccharo candido, atque ex oleo prędicto constans, ad vnciam, cum ęunt dormitum. Alij allium sub cineribus decoctum, cum melle

eodem

eodem modo delingendum exhibent: aut butyrum recens cum melle, aut resinã omnem, itidem cum melle; aut radicem bryoniæ, vel dracunculi, vel ari, cum melle coctam: aut nasturtium tritum cum melle; aut eclegma Alexandri ex ęquis portionibus succi marrubij atque mellis. Dioscorides cõmendauit in difficillima tussi sulphur viuum in ouo deuorandum: duas itidem baccas lauri detracto cortice tritas ex vino. Quod pertinet ad externa, inunctiones commendantur, ex oleo amygdalino dulci, chamæmelino, butyro recenti, pinguedine gallinæ, oleo in quo radix althææ fuerit decocta. Nonnulli sepum bouinum calidum plurimũ ad concoquendas tusses commendant. Inungunt pectoris partes, atque dorsum, quod inter scapulas est. Fomenta vtilissima sunt ex decocto altheæ, chamæmeli, maluarum, fęnugræci, lini & similium, spongijs adhibita thoraci; aut lanę molles amygdalino oleo recenti madidæ, calideq; vtilissime adhibētur: Ad hæc vesica semiplena supradictis oleis calidis, si eodẽ modo adhibeatur, & diu detineatur, nõ minus tussim cõcoquere põt. In victu tussiẽtes cibis parce viuãt, pro potuq; vino diluto dulci, aut aqua hordeacea cum saccharo, aut mulsa diluta. & seruetur quod in scola Salernitana ita legitur: Esuriat sitiat, vigilet, qui rheumata curat.

De asthmate. Caput XIII.

MEdici suspiriosos, atque asthmaticos vocant, qui veluti citatiori cursu sine febre respirant: & orthopnoicos, qui suffocari metuentes omnem figuram totius thoracis rectam, respirando, seruant; aut qui non nisi recta ceruice respirãt. Etenim asthma est motricis facultatis symptoma, in quo ęgri crebra tussi correpti spiritum sine sono atque anhelatione ducere nequeunt. Causæ sunt, aut humor crassus viscidusque bronchia seu pulmonum cauitates infarciẽs, siue in eo viscere collectus & retentus, siue ex capite in ipsum delapsus, asperasque arterias obstruens ipsisque pertinaciter hęrens: vnde & sonus, & quandoque stertor, respirando, in asthmaticis auditur: Aut tuberculum in pulmonibus genitum, cauitates asperæ arteriæ obstruens, in pulmone vel in spina interius genitũ: Aut vehemens pulmonum resiccatio: aut abscessus in ijsdem pulmonibus factus. Ab omnibus hisce causis læsis pulmonibus, ægroti cum tussi ægerrimè respirant, omniumque maxime orthopnoici. Si verò hoc malum fiat ab humoribus, omnes cum tussi anhelant, & sputis pituitosis abundant: qui verò a tuberculo asthmate vexantur, parum aut nihil expuunt; atque etiam multominus, qui pulmonibus vehementer siccatis difficulter respirant: hi quidem planè siccam tussim habẽt. Ex abscessu vero tussiunt cum sputis, quia ex ipso in pulmones humiditas resudat, quæ tussi excitata expellitur. Malum est sanè hoc & diuturnum & plurimũ timendum, à quo, nisi principio probè medicamentis tollatur, ægre spirantes eo vel citò suffocantur, vel ad mortem vsque detinentur. Esse stricturę passionem, & magnam quidem, neminem latere putamus, licet etiam fiat cum multa sputorum excretione: quæ vacuatio nedum, quòd laxus (vt perperam Themisoni, & Thessalo medicis visum fuit) morbus non sit, non erit cohibenda; sed quinimo, si laxatorijs foueatur, plurimum suspiriosi subleuantur, atque iuuantur. Itaque victus ratio prorsus eadem erit præscribenda, quæ superiori capite præscripta fuit tussientibus. Cibi enim erunt exhibendi boni succi, concoctu faciles, qui & extenuent, & detergant, cuiusmodi erit ptissana hordeacea, cum porro cocto, vel melle: oua sorbilia cum saccharo, carnes hędinæ, vitulinę, aut pullorum gallinaceorum, aut auium montanarum, sed in modica quantitate. Vino dulci, albo, non generoso modico vtantur. reliqua in victus ratione seruentur, quę in tussientibus seruanda expressimus. nunc particulatim ad prę sidia laxatoria asthmaticis congruẽ

tia descendimus. Phlebotomia dextri cubiti secta vena interna asthmaticis conuenit, si modo vires cōmodè ferant. Eadem purgantia, quæ tussi vexatis auxilio sunt, etiam suspiriosis conueniunt: aliqui efficaciora cathartica offerunt, cuiusmodi est agaricus trochiscatus ad drachmam & semis; & trochisci alandal ad obolos duos; aut catapotia, vel cocchia, vel fœtida, vel de hiera cum agarico, ad drachmam & semis. At eductoria medicamenta longè vtiliora erunt, quæ in potione propinabuntur. Clysteres simpliciter laxatorij, & cum catharticis, conueniunt. Primas partes inter medicamenta expectorantia, quæ per os assumuntur, scylla habere videtur, quod scilicet valenter extenuet, & detergat; vnde mel scyllinum, acetum, atque oxymel itidem scyllinum est efficacissimum. Oribasius ius galli veteris dari summopere commendabat, si singulo mane ieiunis ad semilibram calidum exhiberetur: Gallum rufum, & decrepitum sale infarciebat, cum porro, & anetho multo, & oleo dulci & pingui decoquebat. Nonnulli thapsiæ radicis obolos quatuor, cum anethi seminum ℥iij. ore assumendos commendarunt: vel succum expressum ex radice ad obolos tres cum ijsdem anethi seminibus; aut gummi eiusdem thapsię obolum. Vtile quoque erit decoctum hyssopi, marrubij, iridis radicis siccę, atque adianthi, ex melle epotum. Non minus etiam decoctum radicis helenij, itidem cum melle. Ex eclegmatis vero datur pulmo vulpinus siccatus ex melle. Botrys cum vino mulso, bitumen, ammoniacum, & succus radicis bryoniæ, ad drachmam, ex melle delingenda dantur. Dant quinetiam complures sandaracham tritam, in exigua quantitate, scilicet ad semi obolum, ex vino mulso. Sulphur itidem viuum ex ouo sorbili gallinaceo. Pręterea audent aliqui arsenicum summe exitiale venenum illis exhibere. Narrāt quidam nepotem patris fratri decrepito orthopnoico, vt eum interimeret, clam in ferculo ex cucurbita parato porrexisse arsenicum, eoque non modo non non interemisse decrepitum, verum & ab asthmate prorsus sanauisse. Ex externis medicamentis eadem, quæ ad tussim meminimus, erunt admouenda; sed hęc præterea, nempe emplastrum laxatorium, quale Paulus parabat ex lolij farina, ficubus siccis pinguibus, resina, cera, atque melle. Nonnulli sinapismum pectori admouendum, ab eoque vlcera excitata diu aperta seruanda, vt per ipsa ex thorace humor resudet, plurimum commendarunt. Ægyptij pectus inurunt, non ferro, aut alio metallo ignito, sed inuoluto ex lineis petijs parato, atque incenso: de quo inustionis modo atque vsu nos in libris de medicina Ægyptiorum secunda editione imprimendis, satis accuratè egimus.

De palpitatione seu tremore cordis. Cap. XIIII.

Cordis palpitationem etiam eiusdem visceris tremorem vocant, quod cor palpitando tremere videatur: siquidem motus est cordis deprauatus à natura inceptus, qui à morbo impediente non perficitur. Facile hic affectus deprehenditur: quandoquidem ægri euidenter cor palpitare sentiant, aut eo modo moueri, quo aliarum partium palpitationes ex flatu excitatæ, obseruantur: pulsum enim motumue similem alijs palpitationibus ægri apertissimè percipiunt. Hęc vero passio fit ab omnibus, quibus cor lędi potest. læso etenim corde, cuius proprius est motus ille systolis, atque dyastolis, idest, constrictionis, & dilatationis, læditur & necessario ipsius motus, vitiaturque. Nonnullis visum est hunc affectum fieri ab ijs omnibus, vti dictum est, quibus cor grauiter lædi potest, à quibus & syncope quoque fieri potest, scilicet à forti intemperie vel calida vel frigida, aut venenoso humore, ab erysipelate, vel inflāmatione, aut à tumore præter naturam inter has vero omnes præcipuas causas, Galenus statuisse visus est aquam in pericardio

cardio collectam impedientem, quominus cor moueatur; à qua causa si fiat palpitatio, sentiunt euidenter hoc malo vexati cor ipsum perinde, ac in aqua positum, moueri. fit sępe etiã tumore præter naturam uel humido, vel duro. Recentiores addunt abscessum, sanguinis abundantiam in pericardio collectam, vapores venenosos cor petentes, vti in febribus pestilentibus. Malum est vehemens, quod syncopen & mortem minatur; ni citò auxilijs occurratur. Stricturę autem passio est, & non solutionis, vt perperam aliquibus visum fuit. Quandoque tamen non negandum, esse morbum laxum, vtpote quando habet coniunctam syncopen: cuius quidem palpitationis meminit Galenus in 2. libro aphorism. Hippocratis, ita scribens: Quomodo is, cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpi- ›› tatio acciderat derepentè de medio sublatus est. Quare palpitatio per se sola stri- ›› cturæ passio est, sed si habeat animi defectum coniunctum, mixta erit ex laxo & adstricto; de qua nos posterius in vltimo libro huiusce operis accuratius agemus. Nunc vero de sola palpitatione quæ morbus adstrictus existit, agimus. Cuius profectò curatio, quòd passio stricturę magna vehemensq; sit, fiet magnis laxatorijs, inter quæ phlebotomia vnũ est ex maximis laxatorijs quæ hoc malo vexatos iu- ›› uant. Gal. de hoc præsidio inquit: Palpitatio autẽ visceris huius pluribus integra ›› valetudine degẽtibus, tũ adolescẽtibus tũ adultis, subitò, sine alio manifesto acci- ›› dẽte, euenire visa est. atq; omnes eos sanguinis detractio iuuit. Atque hoc acciden- ›› te planè liberati sunt, qui post sanguinis missionem vsi sunt victu, & medicamen- ›› tis, quibus esset extenuandi facultas. Itaque qui hoc malo vexari solent, consultius agent, si seruata victus ratione extenuantis facultatis, semel aut bis in anno sanguinem secta vena, aut adhibitis cum scarificatione cucurbitulis, inter scapulas, aut cruribus Ægyptiorum modo scarificatis, sibijpsis adiment, vel, si hęmorrhoides solitæ fuerint interceptæ, etiam sanguisugis appositis venas hæmorrhoidales aperiri curabunt: at si in mulieribus hoc malum ex suppressis menstruis occasionem habuerit, tum medicamentis, quæ menses mouere apta nata sunt, mensium purgatio erit restituenda, aut cruribus, vti dictum est, scarificatis, vel secta vena pedis vtriusque interna iuxta talum. Iuuabit quinetiam, præter sanguinis euacuationem, si corpora eorum, quibus palpitatio cordis fieri solet, leuibus eductorijs, laxatorijsue medicamentis laxabuntur, præmissa tamen humorum prępar atione per extenuantes potiones, quales sunt, quæ ex iure pulli iuuenis sine sale in aqua elixi, additis buglosso, boragine, agrimonio, petroselino, melissa, seminibus vel etiam corticibus citri, parari solent. dantur mane ieiunis ad vncias quatuor, vel quinque. Medicamentum accommodatissimum erit ex laxatorijs rhabarbarum, aut agaricus, aut veratrum nigrum, aut sena, aut turpetũ: horum enim ex vino aromatico infusum erit propinandum: aut puluis ex vino, præsertimque rhabarbari, agarici trochiscati, aut turpeti, aut senę foliorum, ad drachmam. Ex compositis hiera erit accommodatissima, diaphęnicon, hamech, diacatholicon. catapotia de tribus cum rhabarb. & de hiera cum agarico, cocchia etiam vocata cum veratro nigro præparata, & similia. In debilibus corporibus præstabit vsus rhabarbari, vel agarici, cum manna calabrica, vel melle rosaceo laxatiuo, vel syrupo rosaceo itidem laxatiuo. His medicamentis purgatis corporibus, conuenient deinde conseruæ buglossi, boraginis, rosarum, florum rorismarini, cum seminibus & corticibus citri, cinnamomo, aut cassia aromatica, aut carpobalsamo. Opobalsamum verò per os deuoratum, ad obolum, magni adiumenti esse solet. Radix quoque angelicæ transyluanæ, ad obolos duos, singulo mane, ex vino ieiunis epota, plurimum iuuabit. Ex compositis autem conuenient Diambra Mesuæ, Diamoschum dulce, diarhodon Nicolai, aromaticum rosatum, caryophyllatum, diacalamintha, diatrion pipereon, & similia, quæ frigidiori tempore potius, quàm æstate, conuenient: atque inter omnia Theriaca

In 2. aphoris. com 41.

In lib. 5. de loc. affect. cap. 1.

magna, antiqua, fabæ magnitudine, multis diebus deuorata. Exterius vero calidæ inunctiones in regione cordis ex oleo amygdalino dulci, chamęmelino, anethino, irino, & in quo althęa, vel flores cyclaminis incocti fuerint. Fomenta itidem ex aqua cum modico vini albi aromatici, in qua fuerint decocta, althęa, chamęmelum, rosæ, santalum flauum, fænugræcum, anisum, & similia. Epithemata quoque parata ex aquis melissæ, boraginis, chamæmeli, rosarum. florum citri, ad libram, cum speciebus cordialibus temperatis, caryophyllis, santalis flauis ad obolos sex, cum obolo croci, & vino albo aromatico ad vncias duas. Sequuntur morbi adstricti, quę stomachum sæpius male habent: cuiusmodi est cibi fastidium, appetitus caninus, & similes alij: de quibus cum in libro sexto scripserimus, quantum præsens illa illius libri occassio requirebat: pauca nunc de ijs dicemus.

De cibi fastidio, appetitu canino, atque siti.
Caput XV.

NOstri cibi fastidium vocant, malum, quod Græci ἀνορεξίαν dixerunt, scilicet cum stomachus aut intemperie, vt inquit Paulus, vitiatus, aut humorũ redundantia pressus, cibos auersatur. Cuius quidem causa plerumque est humor corruptus vitiosus, in stomacho contentus imbibitusque, aut ad ipsum aliunde veniens, aut prorsus naturalem stomachi facultatem sua praua qualitate extinguens, vt fit in febribus pestilentibus & malignis phlegmonis internis. Qua de causa plures maluisse mori, quàm cibum assumere, auctor est Hippocrates in epidemijs, & nos sæpe in praxi vidimus. Etenim prorsus extincta facultate sentiente in stomacho, aut à prauis, summeque putridis humoribus, aut à vaporibus, tollitur sensus suctionis venarum, qui, vt Galenus docuit, naturalis fames est: vbi vero vitiosus in stomacho continetur, non plane adimit, sed diminuit sensum exuctionis uenarum; & exinde appetentia cibi deficit, hominesque cibos auersantur. Plerumque autem humores vitiosi qui hoc malum concitant sunt calidi, sicci, putridi, & corrupti quemadmodum frigidorum humorum stomachũ alterantium proprium videtur, vt cibi appetentiam faciant: Vnde fit, quod cibos abhorrentes plerumque plurimũ sitiant, ructusque habeant nidorosos & fętidos. Aliquando etiam fit cibi fastidium ob affectum plethoricum aut abundantiam crudorum humorum, quam corpus dum non digerit, non inanitur etiam: vnde homines quasi cibis, vt aiunt, saginati, eos non appetunt. Hunc affectum morbum adstrictum esse, nemo est, qui contendat, ni fiat in maligno lethalique morbo, scilicet naturali facultate resoluta, atque extincta. Itaque laxatorijs hæc passio, vt tollatur, opus habet medicamentis. Humor enim vitiosus, in stomacho infarctus atque adstrictus, sensum exuctionis diminuens aut vomitu, aut ventrifluo euacuandus medicamento. Vomitus promouebitur aqua tepida copiosius epota, aut hydrelęo calido, aut decocto althææ, aut oleo dulci, vel similibus alijs vomitorijs epotis. Ventriflua verò, quibus per aluum humores corrupti purgantur, atque huic negotio sunt accommodata, atque alia huius mali curationi congruentia, nos accurate in libro sexto circa finem prosecuti sumus: Ibi studiose lector ea deprehendito; neque enim eadem repetere voluimus. Vnum tamen non est in præsentia dissimulandum, nempe ad hanc passionem adstrictam tollendam nos ibi acida, austera atq; subaustera plurimum commendauisse: quod fortasè aliquis dubitabit num Methodicorum placitis conuenire posset: siquidẽ acida, subaustera, atque austera sint medicamenta adstrictoria, non nisi laxo morbo congruentia. Veritas erit, appetitum acido atque acetoso sapore plurimum

gaudere, atque excitari. Acida namq; omnia incidendo, extenuando sine acrimonia, partes humoribus adstrictas, tumentesue, commode laxare possunt. Quare mirum non est, si obstructis conueniant, atque suppressæ vrinæ non minus, quia crassos humores extenuant, atque detergunt: tenuissimarum etenim sunt partium. quibus de causis meritò laxatoriorum medicamentorum genere à nobis comprehensa fuerunt. Acetosa verò habent præter acidum saporem etiam modicum austeri mixtum, qui sapor, vt etiam Galenus in lib. 5. simplicium docuit, in internis viscerum obstructionibus tollendis auget roborando facultatem acidorum incidentem, extenuantem, aperientem, atque ab infarctu meatus obstructos liberantem. vnde acidos fructus atque acetosos, itidemq; medicamenta acida, acetosaq; stricturæ passionibus internis non parum congruere videntur. Cibi fastidio opponitur passio Græcis Acynodis orexis dicta, & à nostris caninus appetitus, quod perinde, atque canes facere solent, hoc malo vexati plures cibos appetentes deuorent; qua ciborum multitudine stomacho grauato, neque citra noxam eam stomacho ferre valente, ad vomitum ducuntur, eosq; vomunt, posteaq; iterum plures vorantes, & stomacho iterum grauato, eosdem reuomunt. Fit hæc passio, vt plurimum à frigido ventriculo, potissimumque ab humore frigido, crudo, acidoque, exuctionis sensum, perinde ac suctus naturalis in stomacho facere solet, concitante. Hi non sitiunt, acidos ructus habent, cruditatibusque abundant, vnde nauseabundi facti sæpe vomunt. Differt hic affectus à bulimo, idest, ab ingente fame, quæ passio solutionis est; etenim hac passione vexati cibos quidem multos assumunt, qui vsque adeo à naturali calore coquuntur digeruntur que, vt exinde corpora maxime resoluantur. Porro cum caninus appetitus stricturæ morbus sit, proinde laxatorijs quoque tollitur. quibus vero, qualibusq;, ad hunc affectum adimendum vti debeamus, in sexto libro, in quo de cibi fastidio scriptum est, ostendimus: Non minus, quam etiam fecerimus de medicamentis ad sitim compescendam, cuius curationem ibi quoque tradidimus. Qui affectus itidem ex adstrictis est, cum, vt ibi diximus, foueatur aut à summa caliditate partiũ internarum, aut à præsentia humorum calidorum. Aliquando vero sitis non stricturæ passio, sed solutionis esse videtur, cuiusmodi fieri solet ab æstuosissimo calore febrium ardentissimarum synocharumque, & maxime æstuosarum: in quibus meritò omnes medici algidam aquam propinant. de quibus superius à nobis scriptum est, & fortasse aliquid etiam rursum dicturi sumus in vltimo libro huius operis, cum sermo à nobis fiet de morbis mixtis ex adstricto & laxo, quo genere sitis quoque comprehendi potest.

De hepatis atque lienis obstructione, & scirrhosi. *Caput XVI.*

HEpar obstructionibus maxime est obnoxium ob venas capillares per ipsius visceris cauam & gibbam partem, & à vena caua vocata, & à porta dissemi- *Gal. li. de cõstit. artis med. c. 17.* natas. In his vero fit obstructio aut ex flatu, aut ex crasso lentoq; humore interclusо atque infarcto. Causæ antecedentes sunt cibi crassi lentique nutrimenti, vinum crassum, nigrum, & dulce, aut aqua pro potu, vel in ciborum vsu palustris, & cænosa, exercitium, balneæque à cibo. Paulus scribit: Grauitatem cum distentione & doloris sensu in dextra pręcordiorum parte, nullo substante tumore, nullaq; febre vrgente, venarum significare obstructionem in hepate, aut in caua eius parte, aut in gibba, scilicet in ipsius venis paruis à caua vena atque à porta exporrectis. Lien quoque à melancholico humore sæpe obstruitur: cuius quidem passionis notæ sunt, vt in liene obstructo ęgroti sentiant grauitatem,

distensionem,

distensionem, atque dolorem grauem. Patiuntur vero, quod est grauius malū, hęc duo viscera, scilicet iecur, atque lien, tumorem scirrhosum, scirrhosim Græcis appellatum: de quo nunc quoque pauca sunt à nobis dicenda. Plerunque in hepate post aliquam obstructionem, atque etiam manentibus in ipso & auctis obstructionibus, tumor fit, aliquando cum inflammatione (de quo superius sufficiēter egimus) & aliquando citra inflammationem, qui facile, tenuioribus humoribus digestis, crassioribusque induratis, congelatisue in scirrhosam duritiem mutatur. Proinde de eo, qui ex phlegmone fit, Paulus ita inquit: At si tumor in scirrhosam affectionem deciderit, dolores quidem remittunt; sed tumor cum duritię est conspicuus: quæ ambiunt partes extenuantur, & tempore procedente difficulter poterunt discerni, quippè aqua inter cutem protinus comitatur, & tota præcordia humiditate conteguntur. Aurelianus cæteris accuratior in scirrhosis signis prosequendis visus est. primo enim signa meminit omnibus scirrhosi affectis communia; & postea propria: Inquit enim: Omnes grauedinem sentire, difficulter spirare, eoq; difficilius in itinere & ambulationibus cliuosis, pigros atque tardos esse in motu, anhelantes, siticulosos, ipsorum colorem mutari, pedes tumefieri, aliquando simul cum his adesse latentem febriculam, hydropisin, suffusionem, atque continuam cibi corruptionem. Ex proprijs vero signis hepaticæ scirrhosis, est durities extā in dextra præcordiorum parte schemate rotundo, costis ex aliqua parte subiecta, & propterea veluti decisa, ex alia verò parte circumscripta atque rotunditate terminata, sæpe color auriginosus siue arquato simiiis apparet: vrina veluti sandarachæ colore turbata: accessionis tempore dolor extendens vsque ad dextrum iugulum; difficilis supra latus sinistrum decubitus, siquidem dextrę partes tumentes suo pondere pro pendentes sunt, idcircoque grauedine ob pondus suspensi iecinoris, punctione, ob distractam ac diuulsam membranam, cui iecur adnexum est, & quæ cum diaphragmate colligatur, læsi commodè eo decubitu minimè vti possunt: Egestiones apparent biliosæ. In lienis vero scirrhosi, apparet extans durities, atque saxea sub parte sinistra præcordiorum schemate longo porrecta, & veluti pectus inuadens, vel vmbilici sępius transgrediens finem, atque latitudine superās, nunc minime, nunc vehementer, vt omnia cohærentia videantur, vt nihil videatur sub costis inane iacere, quod tamen vacuum in sanis deprehenditur, & inspicientes eo falluntur, vt membranam tumere siue extare putent, quam Græci peritonęon vocant: color plumbeus, atque accessionis tempore dolor tendens ad iugulum sinistrum, & palam, & difficilis supra dextrum latus iacendi copia. Plerique memorant pediculorum multitudine ægrotantes affici, & grauiore per somnum sudore, attestante veretri in officio ventris erectione, & assiduo è naribus sanguinis fluore. Præterea in ipsis os fætet (quę & Paulus expressit) gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus oborta cicatricem non recipiunt, atque varices itidem in cruribus apparent. Vtraque viscerum passio stricturæ est, ea excepta, quæ cum profluuio sanguinis è naribus obstructum aut induratum iecur aut lienem tenet. hęc enim habet coniunctam solutionem: de qua passione in vltimo libro agemus; nunc de vtriusque visceris obstructionis & scirrhosis curatione per laxatoria agimus à phlebotomia magno inter cætera laxatoria medicamento exordientes. Nam horum viscerum obstructio atque scirrhosis ratione partis affectæ magnę passiones non immeritò sunt iudicandę, cum ipsas aqua primum inter cutem subsequatur, à qua postea homines intereunt. Itaque viribus consentientibus, mittendus erit sanguis, in hepatica dextri cubiti hepatica secta vena, & in splenica sinistri cubiti eadem vena secta: sanguis vero in copia modica adimetur. hæc quidem euacuatio, maxime potest laxare viscera hæc adstricta. Si vero in hoc malum hæc viscera ex suppressis vel menstruis, vel hęmorrhoidibus, inciderint, secanda erit vena tali

interna

interna in mulieribus, aut crura more Ægyptiorum erunt scarificanda, atque hæmorrhoides erunt aperiendæ, vt solita euacuatio, qua intercepta hoc malum factum est, restituatur. Aurelianus ait cucurbitulas cum scarificatione hepati atque lieni induratis vel obstructis adhibitas iuuare, atque etiam hirudines ijsdem partibus appositas haud leue laxamentum in ipsis inducere posse. Post sanguinis vacuationem purgantia vsum habebunt, inter quæ laudantur vomitoria, vel etiam veratro albo ex Aureliano molienda. Diocles elleboro nigro per ventrem purgabat: Praxagoras, atque Erasistratus, in iecore obstructo, aut indurato vomitibus itidem atque ventrifluis vtebantur. Nostri vero ad huiusmodi mala, vtuntur rhabarbaro, aut agarico, aut colocythide, aut centaureo minore, aut turbit, atque ex his simplicibus composita parant, eaque exhibent. Nonnulli ex antiquis laudarunt sudorificorũ vsum quo sudores mouerentur; at vbi tumor, siue scirrhosis induruit, inutilis videtur: quia sudore tenuiores humores absumuntur; vnde crassi, & lenti magis siccati, tum crassiores, tum magis lenti euadunt, tumoremque reddunt sanatu difficiliorem clysteres quoque vtiles erunt molles, laxatorij, ex decocto maluæ, althææ, fænugræci, lini, chamæmeli & similium parati cum oleo chamæmelino, aut dulci amygdalino, aut anethino, cum melle, aut saccharo rubro,& sale. Exterius autem ad partes induratas, aut obstructas, vtiles sunt inunctiones calidæ ex oleo chamæmelino, amygdalino dulci recentissimo, vel ex eo in quo radix cucumeris syluestris, aut altheæ, aut cyclaminis, aut aristolochiæ rotundæ, aut bryoniæ fuerit incocta. oleum de capparibus, de floribus cyclaminis, irinum, lilinum ad huiusmodi durities emolliendas est maxime accommodatum. eodem modo pinguedines gallinæ, anseris recentes, & medullæ vitulinæ, hædinæ, porcinæ, atque ouinæ, si calidæ adhibeantur plurimum iuuant. eodem modo ex ipsis paratis vnguentis cum succo cyclaminis, bryoniæ, altheæ, ebuli, erit vtendum. non minus fomentis vtendum erit, quæ ex chamęmelo, meliloto, althea, & iridis, capparis, cyclaminis, atque syluestris cucumeris radicibus, seminibus fœnugræci, lini, fæniculorum, in aqua cum modico vini albi aromatici decoctis parantur. Aegyptij inustione non ex metallo ignito sed ex inuoluto de lineis pezijs parato, atque igni to satis fęliciter hos affectus sanant, inurendo eo modo, quo nos docuimus in libris de medicina Aegyptiorum. Complures ex antiquis commendarunt etiam inustiones metallo ignito factas præsertimque in liene, vt Themisoni placuit, qui ait, pungendum lienem obstructum induratumq; tribus vel quatuor locis igneo cautere; eoque præsertim argumento quod hoc viscus magis robustum sit, atque hebetioris sensus, ideoque minus ab inustione, quam iecur, patiatur. Cataplasmata etiam ex nuper dictis medicamentis laxatorijs, & ex similibus parata erunt huic occasioni opportunissima. Non defuerunt, qui dropaces, sinapismata, vesicantia, atque potentialia cauteria, affectis partibus adhibenda esse voluerunt; cum tamen, vt recte Aurelianus animaduertit, quomodo iuuare queant, nondum deprehensum sit: cum vel etiam ex Hippocrate constet, in scirrho vexatis, vlcera ægerrime sanari, quia difficulter cicatrice ea obducuntur. At iam ex internis etiam quædam haud omittemus, quibus obstructa, indurataque hęc viscera ad sanitatem deduci solent. Inter quæ scylla primas partes habere videtur. Qua ratione acetum scyllinum efficacissimum est ad id mali medicamentum, nam præterquam quod vomitu purgat, etiam valenter incidendo atque detergendo venas ab infarctu liberat. iuuat quinetiam mel scyllinum, vinum, atque oxymel. Robustis datur acetum ad vnciam, & ad geminam etiam: qui vero stomacho imbecillo constant, ab eo omnino abstinere debebunt. Chamędrys ex aceto decocta, si exhibeatur per plures dies, hepaticos atque lienosos sanat: pręclare enim viscera ab infarctu liberat. unde etiam in febribus chronicis, quod nimirum

egregie

egregie obstructiones abigat, apud complures pro singulari secreto habita est. Eupatorium etiam, cum Græcorum, tum Arabum, eodem itidem argumento opportunissimum est. Datur & ammoniacum ad drachmam ex aceto albo acerrimo. Caules recentes bryoniæ, rusci, maluarum, cum oleo, aceto, & sale conditi in cibis vtilissimi sunt, si prima mensa assumantur. Ad lienem induratum Dioscorides commendat aspleni cum aceto decoctam herbam, & diebus quadraginta epotam: bryoniæ radicem, ad obolos tres; semen periclymeni, rubiæ, capparis, tamarisci, ad drachmam ex aceto diebus multis epotum. Commendatur in robustioribus squamma ferri ad denarium ex aceto epota: atque vinum ferratum, in quo scilicet ignitum stomoma seu ferrum pluries fuerit extinctum. hac nostra ætate habetur stomoma probè paratum, ita, vt ad hosce affectus tutò & commodè ad tres obolos vsque assumi possit. Atque hæc sunt, quæ de obstructo, induratoq; iecore, atque liene fuerant à nobis dicenda.

De morbo regio ictero appellato. Cap. XVII.

MOrbum regium, de quo scribimus, homines appellarunt, quod in aulis regum molliter curetur ludis, lasciuiaque per quæ mens exhilaretur: Quem alij vocarunt arcuatum, à colore, vt inquit Celsus, arcus cęlestis æmulo; icterum etiam, à colore galbulæ auis, vt quibusdam visum est; atque demum auriginem alij dixerunt, à bilis colore aurum imitante. Est hic affectus bilis aut flauæ aut atræ per totum corpus effusio. Vnde duplici colore icteritia distinguitur, scilicet flauo atque atro. Quæ passio hisce signis deprehenditur: Color enim corporis mutatur in fellis qualitatem aut flauam aut atram: qui color primo apparet in albo oculorum, plantarum talis, vel in venis, quæ sub lingua sunt: aluus siccatur, & quæ egeruntur, sunt alba, & argillosa; vrina est crassior, atque sandarachæ colore: oris amaror, sitis, cibi fastidium, corpus graue, pigrum, atque segne, insuetę partium carnosarum palpitationes, animi difficultas, pruritus, ariditas corporis, ac veluti solis exustione cutis superficies aspera: sępius in iecore tumor, siue saxea durities, vel in liene constituta: de qua in proximo capite egimus: qui morbi, si ab ipsis causam habuerit icteritia, vt hęc passio tollatur, prius erunt sanandi. Verumenimuero icterica hæc passio, aliquando critice apparet, nimirum in morbis natura ex alto bilem critice propellente, cuiusmodi est, quę febricitanti superueniēs febrem finierit. De qua Hippocrates inquit: Quibus in febribus morbus regius septimo vel vndecimo, vel quartodecimo superuenerit bonum, nisi dextrum ilium obduruerit. Hæc porrò icteritia medicamentis, vt tollatur, non eget: sponte enim ipsam natura digerit, aut balneo calido, aut frictioni moderatæ facile cedit. Plerumque vero symptoma est iecoris male affecti, aut lienis, si color ictericus ater sit, scilicet aut obstructi, aut inflammati, aut scirrho indurati. Etenim hæc fit, vbi ipse lien melancholicum humorem, qui veluti limus sanguinis existit, vel ob facultatem attractricem infirmam vel ob meatus, per quos ad lienem trahebatur, obstructionem, vel ob phlegmonem, aut tumorem scirrhosum non attrahit: Quo humore vnà cum sanguine non repurgato, sed in vniuersum corpus effuso, cutis colore atro inficitur. Eodem itidem modo de flaua icteritia dicendum est, namque hæc itidem fit, aut hepatis, aut vesiculę fellis morbo: hęc, inquam, sio infirmā attractricē aut propter meatuum, quos Gręci cholodochos appellant, idest ductuum ad ipsam venientium, obstructionem, vel phlegmonem, vel tumorem, ex venis ad se bilem, non attrahat, sanguis non repurgatus effusus per corpus ictericum colorem facit. Signum propriū huius passionis ab ijs causis obortę, est in vrinis crassioribus color sandaracę,

In 4. aphor. 64.

Gal. in 4. aph. 64

tingens

tingens pannos lineos albos, atque chartam croci colore. Si cum febre, & biliosis deiectionibus inuadat, & in præcordiorum dextra parte grauitas adsit, feruens iocinoris phlegmone significatur, cuius vi sanguis in bilem mutatus per uniuersum corpus defertur. si autem feruor citra grauitatem in ipso subsistat, malum ex iecoris calida intemperie fieri, indicio est. Si verò absque febre fiat vesiculæ fellis malum, vel ipsius meatuũ indicatur, scil. vti dictum etiam est, factumvel ab obstructione ipsorum, aut ob tumorem, aut eiusdem vesiculæ ob facultatem attractricem ex venis ad se redditam debilem, aut ob expultricem ab ipsa ad intestina itidem redditam imbecillam, vel ob meatuum ab ipsa fellea vesica ad intestina bilem ducentium itidem obstructionem, aut tumorem. Horum proprium esse videtur, vt per aluum alba, & argillosa deijciant, atque vrinam croceam reddant. si grauitas præcordiorum dextram partem premat, obstructionem; si pressu durities sentiatur, tumorem icteritiæ causam esse deprehendimus. Atque icterica passio à prædictis causis ortum ducit, quibus nunc hasce alias addimus, scilicet calidam solidarum partium intemperiem mutantem alimentum in bilem: deinde medicamenta cathartica, & lethalia, atque virus à serpentibus alijsq; feris venenosis morsu corporibus illatum. Passio hæc stricturæ est, & idcirco laxatoria præsidia pro curatione indicabit, eademq; planè quæ ad hepatis lienisque cum obstructionem, tum tumorem scirrhosum tollendum superiori capite meminimus. Itaque conuenient omnia superiori capite præscripta, nempe phlebotomia prosanguinis missione, modo vires ferant, aut cucurbitulæ cum scarificatione scapulis, atq; pręcordiorum parti affectę, appositę, aut hirudines hęmorrhoidib. etiam, si eę forte fuerint interceptę, & in mulieribus, si menstruę purgationes defecerint, sectio venæ tali, aut poplitis internæ, aut crurum scarificatio. Purgantia itidem vomitoria, & ventriflua, quæ bilem educere apta nata sunt, erunt vtilissima. Aurelianus ait, perseuerante passione, veratri albi decocto propinato, etiam corpus esse agitandum: veruntamen Catharticorum vsum frequentem damnauit, nimirum, quòd frequenti illorum vsu sitis extendatur, & solidioris cibi fastidium duplicetur, & corporis fortitudo minuatur, & cibi assumpti in stomacho corrumpantur, & omnis corporis materia adulterio medicaminum deterior fiat, cum corporis quidem habitudo tota fuerit mutata. Laudat et ipse de obstruentia, atque per urinam purgantia, vrinalia ab ipso vocata. Concedit absynthium potui datũ, aut succum intybi agrestis duobus cyathis: tum intyba cocta cum vino, tum asparagum, daucum, fęniculum, aliaq; diuretica, id est vrinam mouentia, vt caules recenter nati rusci, vel bryoniæ, vel tamarisci, vel asparagotum, vel similium, quæ generosè cient vrinam. Quorum vsum frequentiorem etiam damnauit, quinimo inquit, multos haud ictericos frequentiori vsu consimilium medicamentorum ictericos factos fuisse: & nos vidimus nonnullos obstructos eorundem medicamentorum frequenti vsu tumorem scirrhosum in visceribus, quo vitam finierunt, contraxisse. Optimum quoque esse sublatis, & obstructionibus, & tumoribus, sudorificum præsidium: qua ratione sudare in balneo iuuabit, plurimumque in aquis naturalibus aut sulphureis, aut bituminosis, vel in balneo laconico, quod fit ex suffitu & calore ignitis lapidibus decocto aspersis excitato: de quo superius non semel meminimus. Hæc cum ijs, quæ superiori capite complexi sumus, medicamenta ad ictericos sanandos nobis sufficient.

De renum & vesicæ calculis. Cap. XVIII.

RENum affectum, in quo à calculis homines vexantur, Græci lithiasin appellant, nostri renum calculum, & Aurelianus calculationem itidem vocauit. Dolor est, qui à calculis introclusis modo in altero rene, modo in vtroque, modo in vasis vreteribus homines vexat. Cuius notæ sunt propriæ, quod dolor sit grauis, videaturq; in ipsis renibus infixus instar pali impacti; eiusdem lateris ac è directo testiculus dolet; femur quoque eiusdem lateris obstupescit; aluus initio sicca, aliquando tamen sed raro excernit: excernit verò clysteribus excitata flatus, atque stercus biliosius: vrinæ paucæ & arenosæ prodeūt. Distinguitur à colico dolore, quoniam hunc in dexteriore potius ilium parte nephritici sentiunt ad stomachum vsque, & iecur, aut ad lienem extensum: in his aluus omnino cohibetur, adeo vt ne spiritus quidem per podicem excernatur. Vbi verò calculus vesicam diuexat, hæc signa apparent, scilicet præter dolorem, qui acutus est, sed minor, quam in renibus fiat, vrina cruda subalbidaq; excernitur, cui subsidet arenosum; pruriunt laborantes crebro & contrectant pudendum, intenduntque, & continuè ad vrinam reddendam vrgentur, ac stillicidio eiusdem vexantur, aliquando repente vrina ex toto supprimitur. Aurelianus longè accuratius hunc affectum expressisse videtur. Etenim inquit, hunc affectum sequi dolorem secundum pectinem, atque veretri radicem, & ilia, & clunes, & magis in initio, & fine vrinæ reddendæ: tum feruor incendiosus, item pulsus, & extantia partis affectæ, cum iugi ac frequenti vrinæ reddendæ desiderio, & repentina cessatio, ac rursum excretio seu mictio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, vt extenti ægrotantes etiam ventum per podicem reddant, aut ipse podex procidens excludatur; præterea supinus decubitus vrinæ exitum facit faciliorem, nimirum quoniam in eo corporis habitu lapis in vesicæ amplitudinem relabitur, ex colli angustijs. Quidam denique necessitate coacti defixo capite super latis sedibus sese posuerunt, vt lapis angusta deserens loca, atque vesicæ aditum repetens, mictus tribuat facultatem. Mulieres denique etiam, digitis intromissis in muliebrem sinum sibimet, ipsæ hortatione quadam prouocando lapidem emiserunt. Pueris vero veretrum magis prominens fit. Sæpe etiam extantia quædam ægrotantibus occurrit, si suo podici digitum iniecerint. In vrina sedimenta apparent aliquando crassiora & pallida, aliquando arenosa, & saxosa: Quibusdam itidem asper lapis, aut sanguinolentus excluditur, & saniosus. Sed quoniam signa hæc prædicta communia sunt, & contingit sæpius, non cognosci, an vrinæ difficultas fiat a calculatione, cum non raro fiat, vel à grumo sanguinis, vel ab vlcere in vesica existente; idcirco consultius erit, vt lapidis suspicio confirmetur intromisso catethere solido, non fistuloso. Hisq; notis nobis lapides siue calculi tum in renibus geniti, tum in vesica innotescent, atque deprehendentur. Plerisq; visum est, materiam lapidum esse crudum humorem, crassum, viscidum, pituitosum, atque causam efficientem esse calorem siccantem, cogentemque. Quibusdam etiam persuasum est, frigiditate eam materiam cogi in lapidem: sed cum in corpore viuente nunquam tanta sit frigiditas, quæ humorē cogere in lapidem queat, idcirco nobis rationabilius videtur, à caliditate exurente lapides fieri, nisi dixerimus cum Georgio Agricola lapides fieri ex succo lapidescente, qui cum vsque adeo suapte natura aptus natus maxime sit, vt lapidis formam recipiat, mirum non est, si ex leuissima etiam causa caloris, vel frigoris, lapis fiat. Hinc aiunt adamantem, carbunculum, smaragdum, sapphyrum, atque alios lapillos pretiosos gigni, cum in locis calidioribus, tum in frigidioribus. Insuper contendunt alij non dari, neque generari lapides in renibus atque vesica separatim, at vnum

eundemq; esse lapidem cum renum tum vesicæ, nimirum quod primo lapides in renibus facti in vesicam descendant, in eaq; augeantur, concrescantq. Quod tamen à veritate esse alienum, hoc argumento maximè deprehendi potest, scilicet, quod omnibus liquido constet, inuentos fuisse calculos lapidesue genitos in compluribus partibus corporis, nimirum in capite, in pulmonibus, in hepate, in fellea vesica, in liene, in mesentereo, in intestinis, in renibus, in vesica, atq; etiam in longe pluribus alijs partibus. preterea, quòd renum lapides ab ijs qui è vesica educũtur, figura, magnitudine, colore apertissimè differant. At de ijs, aliorum esto iudicium. nunc ad rem redeuntes, dicimus lithiasim quoq; esse strictu-ræ passionem, quæ laxatorijs medicamentis opus habet, tam vt ab ipsa calculi generatione homines precaueantur, quam vt præsentes introclusi, & acerbius ægrotos diuexantes excludantur: qui certe vbi lapideam duritiem adepti sint, nullo medicamento comminui, & educi possunt. At hac ętate eductio calculorum, quæ sectione fit, vsq; adeo facilis & tuta reddita est, vt nos complures vel etiam senes septuagenarios facta sectione à lapide vesicę fuisse omnino liberatos viderimus: adeo, vt ipsi postea multos annos integra valetudine superuixerint. Sed Aegyptij, ut nos oculatim uidimus, sine sectione lapides è uesica per meatum pudendi, magnitudine nucis auellanæ, & paulo etiam maiores, absq; ulla noxa educunt. Ore etenim spiritum uehementer attrahendo, in quandam cannulam membraneam intra os uesicæ usq; per penis meatum, seu canalem, uento plurimum ampliatum, intromissam, digito intra anum posito, lapidem in ipsius quidem cannulæ os intra vesicam, uti dictum est, perueniens deductum uiolento quasi raptu ore spiritum fortiter attrahendo, cannulam cum lapide per penis canalem, seu meatum, extrahunt. Sed quomodo Aegyptij prędicto modo lapides educant, nos in libris de medicina Aegyptiorum scripsimus. Itaque & quomodo præseruentur, ne in renibus, & in uesica lapides generentur, & quomodo etiam imperfecti, scilicet tophacei nondum lapideam duritiem adepti, sed aliquatenus friabiles comminuantur, & educantur, nunc dicemus. Itaque ex laxatorijs conuenit phlebotomia, purgatio, uiarum laxatio, & qui per os assumpta crassum humorem incidunt, extenuant, atque detergunt, abluuntq; renes atq; vesicam, doloremq; & illarum partium exasperationem demulcent. Præmittetur clyster mollis, aut exhibebitur catharticũ lenitiuum, cuiusmodi erit cassia catharti. ca ad vnciam & semis, cum pulueris radicis glycyrrhizæ drachma, & saccharo candido puluerizato: aut dabitur eadem cassia ad vnciam, & superbibent ægroti seri lactis caprilli libras tres: aut dabitur medicamentum ex manna, aut ex syrupo rosato laxatiuo, vel ex melle rosato itidem laxatiuo ad vncias quatuor, sero lactis dissolutas: & superbibent ægroti seri supradicti libras tres. Altera die ex secta vena interna dextri cubiti sanguis ea quantitate euacuabitur, quam vires commodè ferent: & postea eadem repetetur euacuatio è secta vena poplitis dextri cruris, si commode secari queat, aut ex vena malleoli, aut ex cruribus scarificatis. atque demum haud erit inutile sanguisugis aperire hæmorrhoidas, pręsertimque si solitæ fluere defecerint. Deinceps corpus euacuabitur electiuo pharmaco, sed prius præparatis humoribus, medicamentis incidentibus, detergentibusq; absq; multo calore. Pro purgatione vomitus maximè laudatur ieiunis prouocatus, aut aqua tepida cum syrupo acetoso, aut oxymelite simplici, aut scyllino, vel cum acori modico copiosius hausta: per ventrem verò purgantia maxime congruent, atque ex ijs agaricus, rhabarbarum, aut turbit, aut colocynthis, aut polypodium, aut elleborus, aut mechoacan, aut simile aliud ex simplicibus, eo modo, & ea dosi parata, quibus ea in colicis doloribus conuenire superius diximus. Ex compositis conueniet hiera picra ad drachmam, pilulæ de hiera cum agarico, diacolocynthidosq; & similia. Post corporis purgationem, etiam renes pur-

gando laxare oportebit, nimirum vel sero lactis caprilli acido limonum elaterefacti quotidie a libra vna vsque ad quatuor libras, cum lacte semin. melonis, aut cum succo rosarum, aut cum syrupo rosato ex simplici infusione rosarum: in viro adulto propinabuntur libræ quatuor prędicti seri, cum semin. melonis lacte opera eiusdē seri expresso ad vncias 4., & syr. ros. simpl., violati an. vnc. 1. Vtiles sunt aquæ naturales in agro Patauino B. Virginis vocatæ, si quotidie ad libras 15., & plures ēt bibantur, per decē, & plures dies: aut Villenses vocatę de agro Lucensi ad libras quatuor. Hæc omnia renes abluentia detergentiaq; calculosis conducent, modo calculi vel in vesica, vel in renibus geniti non sint. Si vero in ijs membris lapis existat, ægrosq; doloribus diuexet, nihil peius quam abluentia, & detergentia exhibere medicamenta: etenim visciditatibus vesicam, aut renes munientibus, quominus à lapidum asperitate lædantur, detersis, detersisq; itidem quadantenus lapidibus, atque exinde asperioribus redditis, renes, aut vesica magis doloribus conflictabitur. Si vero nondum lapides fuerint geniti, ad tollendos humores crassos vescidosq; quibus siccatis, & coactis, lapides inhisce visceribus fiunt, mirifice iuuabunt & serum, & aquæ prædictæ, si per plures dies ægroti ebibant. Interim vtile erit, singulis diebus insessionibus vti ex aqua tepida fluuiatili, aut ex ea, in qua malua, althęa, fænugręcum, viola ebullierint: in quibus spacio vnius horæ calculosi immersi vsque ad vmbilicum manebunt. Inunctiones itidem iuuabunt ex dulci oleo amygdalino, chamęmelino, rosaceo, aut communi dulci temperate calido: aliqui commendant oleum ex scorpionibus paratum, quo inungantur lumbi, pubes, & testes cum perinæo. Ad easdem partes congruent etiam fotus ex supradicta aqua, cum malua, althęa, fænugræco, & lino parati: item ex hydrelęo cum vęsica, aut spongia excepto. Hæc prædicta externa pręsidia iuuabunt particulatim eos magis, qui actu à lapidibus dolore excruciantur. Paulus ad calculosos commendat superfusiones, cataplasmata, fotus, atque insessus, relaxantes, & lenientes, qui ad colicos dolores vsurpari solent. Quibus multum quoque conferet lac asininum, vel caprillum calidum, singulo mane, perplures dies epotum ad vncias quatuor, ante cibum. Demum addamus medicamenta singularia ad lapides tophaceæ duritiei comminuendos, atq; educendos. Ex veteribus plerique commendarunt, ad lapides comminuendos, & ad vtinam ex ipsis impeditam mouendam, acetum scyllinum, ieiunis epotum; decoctum itidem radicis, foliorum, atq; seminis althęæ, atque adianthi, radicisq; rusci, foliorum, & seminis, in vino albo paratum; itidemque anonidis corticis radicis ex vino decoctum; aut corticis lauri radicis, eodem modo epotum summopere commendatur: datur potui & oleum amygdalinum amarum, calidum, ad vncias quatuor: datur & decoctum vmbilici veneris, scilicet foliorum, atque radicis. pro secreto aliqui dant decoctum foliorum semperuiui arborei cretici. non minus lapis iudaicus è cote detritus cum aquę calidæ cyathis tribus epotus laudatur. Ligures se à calculis præseruant, quotidie ante cibum assumentes succum limonis ad vnciam cum saccharo: profecto, vt nos in praxi vidimus, hoc medicamentum est ex maximis lapidis generationem prohibentibus, vt & acetum scyllinum epotum idem præstare diximus. Namque materiæ crassitiem maxime extenuant, atque detergunt.

De priapismo. Cap. XIX.

CVm nos in septimo libro de satyriasi scribentes nonnulla quoque ea occasione de priapismo fuerimus complexi, restat, vt pauciora de hoc affectu à nobis scribenda supersint. Priapismum antiqui hanc passionem nominarunt, à

Priapis quondam hortorum Dijs, qui fingebantur rigido veretro seu pene arrecto. De qua passione Demetrius Attaleus vel Apameus, auctore Aureliano, in libro signorum, dixit, quod in quodam viderit sene, atque in seipsum manu operante, necquicquam tamen potuisse peragere; tensionem autem fuisse veretri nimiam, cum paruo dolore, vt cornu putaretur, & ita perseuerasse multis mensibus, nullo quoque adiutorio medicinali cessisse; sed tardo atque longo tempore quieuisse. Aurelianus inquit: priapismum esse paralysim seminalium viarum, & aliorum neruorũ ad veretri partes attinentium, quorum distensione ægroti afficiuntur. Nos vero paralysim esse negamus, at potius conuulsionem partium genitalium. Paulus ex Galeno scribit, priapismum esse firmum, stabile, seu permanens genitalis incrementum, quod in longum latumq; intumescit, citra veneris appetentiam. Fit hoc malum, vt Paulus docuit, cum flatulentus spiritus particulam in tumorem attollit, ex humoribus crassis, & viscosis modici caloris opera procreatus. Galenus ob arteriarum ora immodice patentia luxatauè hunc affectum fieri addit: etenim lumbis calefactis, arteriæ quoq; calidiores redduntur, ideoq; oscula ipsa laxiora amplioraq; euadunt, vnde plurimum spirituum essentię in fistulosum neruum illabitur, quo coles oppletur, tenditur, arrigiturque. Quę causa priapismi si vera esset, profectò ægroti calorem perpetuum in lumbis cum dolore & aliquando cum febre sentirent; perindeque affectus inflammatorius diceretur, qui satyriasim faceret, idest, veneris appetitum inexplebilem. Cum vero nullum veneris desiderium faciat priapismus, propterea aut à flatulento spiritu, vt ex Paulo dictum est, replente neruum, aut à copia seminis immoderata facultatem seminis expultricem ita diminuente, vt neque manu fricato pene arrecto, neque mulieris concubitu, semen excernatur, & durities (vt Demetrius Attaleus in seipso expertum se fuisse posteritati tradidit) eadem persistat. Itaque passio stricturæ est, quæ laxatorijs medicamentis, vt tollatur opus habet, ijsdem propemodum, quæ de satyriasi affectu simillimo in libro septimo scribentes meminimus, scilicet, sanguinis vacuationem per venam sectam, cucurbitulas cum scarificatione, hirudines lumbis, pubi, inguinique appositæ coxendicumque & crurum scarificationes: corporis item purgationem per agaricum, turpetum, vel colocynthidẽ, vel elleborũ, vel per alia similia medicamenta cathartica; aut quę ex iam dictis simplicibus habentur composita, cuiusmodi est hiera picra Galeni, diacolocynthidos, diaphęnicon electuarium vocatum, confectio hamech, diacatholicon, & ex catapotijs cocchia vocata, de tribus cum rhab. de hiera cum agarico, & similia. Postea per os medicamenta moderatè calida iuuabunt, cuiusmodi est decoctum ex buglosso, boragine, malua, althęa, fænugræco, petroselino, & ex similibus. Eodemmodo clysteres molles, fomenta laxatoria, insessus, cataplasmata, inunctiones laxatoriæ conuenient paratæ ex oleo dulci amygdalino, chamęmelino, de floribus cyclaminis, & ex eo, in quo radix altheæ, aut cucumeris syluestris fuerit incocta. Fomenta itidem, insessusque ex aqua calida, ex hydrelęo, vel ex decocto maluarum, althęæ fęnugręci, meliloti, chamęmeli, & similium valde vtilia erunt. Quod autem medicamenta frigida (vt Dogmatici omnes voluerunt) huic affectui vtilia esse possint, non video, nisi in principio repellendi gratia adhibeantur. namque à calidis, sed tamen non vehementer calidis (vt Paulus expressit) in principio, verum moderatè quidem calidis, siue in causa sit flatulentus spiritus, siue copia seminis, siue humor frigidus, crassus, viscidusque, hoc malum stricturæ laxabitur, digereturuè. Posterius autem, penis arrectione diu persistente, etiam vehementer calida erunt ad visum recipienda. Vnde Paulus & semen viticis, & rutam, & similia calida esse adhibenda memoriæ tradidit, sed nunc satis de priapismo egimus.

In libr. 3 excan cap. 18 & in 5. chron. cap. 7.

in libr. 5. chron. cap. 7.

in 6 de loc affect.

De vteri

De vteri strangulatu. Cap. XX.

In libr 2. de caus. & sig. acut. cap 11

MAlum, quod Græcis πνιξ ὑστερικὴ, & Latinis vuluæ strangulatus, & vteri suffocatio dicitur, esse eiusdem visceris recursum ad superiora, neminem medicorum latet. passio sanè magna, vehemensque est, & magni periculi plena, citissime ægras mulieres interimēs, frequenterque viduas, male purgatas, steriles, atque iuuenculas ad veneremq; pronas per circuitus inuadit, vt morbus comitialis facere solet. Qua passione oppressæ, sine motu, sine sensu, atque sine respiratione, quasi mortuæ, iacent. Quæ grauia symptomata excitantur ab illiusce visceris ad superiora recursu, atque decubitu, interna alia viscera præcipua sibi contermina magnopere comprimente ladenteque. Paulus inquit: strangulatus vuluæ ad superiora recursus est, quæ principalissimas partes in doloris consortium perducit, vt potè arterias, quas vocant carotidas, cor, cerebrique membranas. Aretæus vero medicus antiquissimus scribebat: In medijs ilibus mulierum vulua posita est, muliebre viscus, animalis fermè naturam adeptum. Siquidem per se huc atque illuc versus ilia mouetur: quin etiam ad superiora è regione pectoris cartilaginem subit: in latera quoque in dextram videlicet, aut læuam partem, aut ad iecur aliaue intestina mouetur: & ad inferiora natura procliuior est: vtque paucis absoluam, penitus errabunda est, & iucundis odoribus delectatur, ad ipsosque se recipit: Contra fędè olentibus contristatur, & ab ipsis longius se proripit, ac prorsus est in homine vulua perinde, atq; in animali quoddam animal. Hæc itaque si repente superiora petierit, ac diutius ibi commoretur, visceribusque violenter incumbat, interdum homo veluti comitiali morbo correpta citra neruorum distentiones strangulatur. angustijs namque iecur, transuersum septum, pulmones, cor celerrimè opprimuntur. Qua de causa spiritus priuatio, imbecillitasque adesse videtur. Præterea & venæ somniferæ (carotidas Græci vocant) cordis vitium participantes, affliguntur. vnde capitis grauitates, & sensuum abolitio cum nouo quodam sopore adueniunt. Atque hæc est accurata grauium illorum symptomatum ratio ex Aretæo tradita. Nunc signa quibus hoc malum deprehenditur tradenda. Itaque si in superiora subeunte vulua vexari mulier inceperit, ad obeunda negotia pigrior redditur, exoluitur, infirmatur, genua labant, vertigo infestat, extrema debilitantur, caput dolet, inqrauescitque, in uenis ab vtroque nasi latere iacentibus dolorem mulier percipit: quod si ceciderit, stomacho mordetur. Iuxta præcordia ilia, vbi vuluæ domicilium est, inania sunt: pulsus intermittentes sunt, inordinati, deficientes; spiritus magnopere angitur, vox intercipitur, sentiendi facultas impeditur; spiratio ignota, obscura, celerrima est, nec opinatò mors aduenit. Cęterum si priusquam malum ad extremum venerit, aliquando vulua in sedem propriam migret, à strangulatione liberantur, quando aluus submurmurat: humiditas adest locorum muliebrium; spiritus asperior, manifestiorque redditur: colerrime ab affectu excitantur, quemadmodum & celerrime interitus aduenit. nam facile superiora vulua petit, facile quoque inde recedit. Galenus in lib. sexto de locis affectis, haud in omnibus hystericis præfocatis mulieribus prædicta symptomata obseruari tradidit, quando alias viderit sine sensu immobiles iacere cum obscuro paruoque pulsu, vel omnino sine vllo pulsu: Alias sentientes, & moueri potentes, atq; integra ratione, sed tamen animi defectione, & difficili respiratione laborantes: Alias crura & brachia contrahentes. Similimus hic affectus est syncopi, catalepsi, apoplexiæ, atque epilepsiæ; at à syncope distinguitur, quoniam in ipsa nullus est pulsus, sudor circa faciem frigidus, & pallor apparet odorataque naribus admota iuuant. Contrà verò in vteri præfocatione pulsus, licet lan-

guidus

guidus, aliquis sentitur, nullus sudor erumpit, pallor faciei minor, quinimo facies, quò peius se habent mulieres, eò ad ruborem magis inclinare (auctore Aretæo) videtur. Odorata autem naribus admota hystericas lædunt. A catalepsi verò discernitur, quia in ipso affectu rigor, aut refrigeratio sentitur, qualis in corpore gelu concreto videri solet: quæ in præfocatione non obseruatur. Ab apoplexia itidem distinguitur, quoniam in ipsa non sentiunt, & si pungantur; hystericæ verò sentiunt puncturas. Et demum ab epilepsia etiam discernitur, quòd præfocatæ mulieres non distorqueantur, neque concutiantur, vt epileptici. Causæ, à quibus hystericæ in hanc passionem incidunt, sunt, vt plerisque visum est, vteri recursus ad superiora, à quo compressis, læsisque membris proximis principalissimis, grauia supradicta symptomata excitantur, præsertimque perdita respiratio: vnde Heraclidem Ponticum librum in quo egit de vteri præfocatione, apnum, idest perditam respirationem inscripsisse, Galenus est auctor. *in libr. 6. de loc. effect cap. 5.*
» De qua præfocatione, locutus Plato in Timęo ita habet: Ea pars quæ in mulie-
» ribus & vterus & vulua nominatur, cum sit animal prolem generare cupiens, si
» intempestiuè, diuq; infructuosum fuerit, succensens ægre fert, erransque per to-
» tum corpus, & spiritus meatum obstruens, respirareque non sinens, in extremam
» anxietatem deijcit, atque multos alios morbos excitat. Cæterum vterus non, vt Plato ait, sursum trahitur, sed, conuulsionis modo, à sanguine menstruo retento, aut ab alio humore vteri ligamentis imbutis, retractisque. Quomodo autem hoc fiat, docet Galenus in sexto de locis affectis. Alij probabilius censuerunt hoc malum fieri vtero refrigerato, à quo refrigeretur vniuersum corpus: Refrigerari autem, aut ex semine retento, aut à menstruis suppressis contingit. etenim semen paulatim in vtero coaceruatum, vt in viduis fieri solet, putrefactumque refrigeratur, eamque frigiditatem cordi, cerebroque membris principalissimis communicando, grauia quidem symptomata inducere solet. hæcq; euenire illis, veluti à veneno quodam (quando semen corruptum potissimum in corpore cacochymo, venenosam qualitatem nancisci videatur) illato. Ex sanguine itidem menstruo suppresso. Idem quandoque euenit, quòd & ipse paulatim in vtero collectus, corruptusque refrigeretur, & eodem vitio vterum afficiendo eodem itidem modo eandem affectionem prædictis membris principalibus communicando eandem passionem inducat. Hanc verò apnæam, siue præfocationem, longe minorem, quàm, quæ ex semine corrupto fit, esse Galenus affirmauit. In ea enim, quæ à retento semine fit, mulieres, sine sensu immobiles, vt mortuæ, iacent: spiratione tamen non priuātur, neque animi defectione, neque alijs symptomatib. laborant, quæ ex suppressis menstruis in hanc passionem labuntur. Alij addunt humorem quendam in vtero insitum, & putrefactum hoc malum inducere mulieribus. Alij ex flatulento spiritu frigidæ qualitatis, vel malignæ vterum præfocationem pati putant. Nonnulli addunt, vterum plerumque primario affectu vitiatum, ab ijs causis, vt dictum est, in hoc malum deduci, sed sæpe etiam ex alijs proximis membris læsione ipsi communicata hanc passionem pati, quandoque ex ventris repletione, & nonnunquam ab hepate, vel à liene passione ei communicata. His itaque constabit primùm, quomodo, & à quibus causis, mulieres apnœicæ euadāt; deinde etiam, passionem hanc stricturę quidem esse, & vsque adeo magnæ stricturæ, vt nedum spatio diei, sed intra paucas horas mulieres interimat. Cuius quidem mali ad exitium tendentis signa hæc erunt: pulsus primo densiores euadunt, inordinati, at postea prorsus intercipiuntur, exigua quædam humiditas cutis superficiem humectat, & respiratio primum obscuratur, & postea penitus tollitur. Quibus signis apparentibus, solo prognostico relinquantur ęgrotę mulieres, ne infamentur remedia. Sed priusquā eò malum

in 6. de loc. affec. cap. 5.

lum deuentum ſit, Curatio laxatorijs medicamentis erit molienda : & primò, vt à pręſenti paroxyſmo apnœicæ liberentur, atque poſtea, ſi diu ęgritudo protrahatur, vt omnino etiam à prædicto morbo pręſeruentur. Itaque quod primum ex magnis laxatorijs apnæa vexatis conueniret, eſſet phlebotomia : At quia vires pręlanguent, à magno hoc laxatorio cauendum erit. Aretæus tamen, ſi vteri ſtrangulatus à phlegmonie fiat, phlebotomiam laudauit in cubito, atque mox è malleolo repetitam ſanguinis euacuationem, atque priuatim è ſecta vena ad pubem perueniente. At nos de uteri phlegmone curanda in ſeptimo libro ſcripſimus. Igitur primo ad ſubleuandas ægras à paroxyſmo incumbendum erit, atque vbi mulieres ſine ſenſu, aphonę, immobiles, vt mortuę, ſine reſpiratione iacent, cum pulſu languido, omnino, vt diximus, à ſanguinis euacuatione per venam ſectam abſtinendum erit, quia vires non patiuntur. Vbi verò neque pulſus perierit, neque ſenſus, neque motus, neque animi defectio ſit, ſed ſolummodo crurum, brachiorumque contractiones adſint (modo, vt dictum eſt, virium robur ferat) ſanguis pręſcripto modo vacuandus erit. Paulus tamen nunquam voluit ſecta vena eſſe mittendum ſanguinem, niſi poſtquam pręfocata ab acceſſione fuerit reuocata. Tunc enim, vt prorſus ab ea paſſione liberetur, laudat primò phlebotomiam, & poſtea, purgationem ex hiera picra ad ℥ i, cum cyathis tribus mulſæ moliendam: deinde, vt applicentur pubi, ilibus, atque lumbis dropaces, cucurbitulę, & cum multa flamma, & cum ſcarificatione, etiam ſuadet. Verum pręter iſta, & ſinapiſmus ſupradictis partibus, atque extremis etiam erit admouendus, vlceraque diu aperta ſeruanda. Cum ijs coniungenda ſunt exercitia, frictiones totius corporis, atque vſus naturalium aquarum, in quibus mulieres inſidere oportebit, ſingulis diebus, per horam ad minus, ante cibum. At iam ad medicamenta præfocatas ab acceſſione liberantia (quod profecto primum faciundum eſt) declinemus. Equidem primò eas reuocare à paroxyſmo medici omnes ſtudent, vinculis manus atque pedes ad torporem vſque ligantes, frictionibuſque crurum, atque totius corporis, naribus fætida obijcientes, cuiuſmodi eſt pix liquida, capilli vſti, lanaque itidem vſta, caſtorium, vetus lotium, & ſimilia. poſtea cucurbitulas leues ilibus, coxis, inguinibus, atque dorſo inter ſcapulas adhibent, & quandoque cute ſcarificata. In vuluam odorata cum olea, tum vnguenta inijciunt: Cuiuſmodi erit Cybetum ex oleo dulci amygdalino, aut lilino diſſolutum, aut cum moſcho orientali, vel ambra; aut aliquod vnguentum odoratum ex ijs omnibus mixtis confectum calidum in vuluam indito. Vtiliſſimum erit, in viduis præſertim ſuffocatione vteri laborantibus, ſi obſtetrices digitis in pudendum intromiſſis, cum prędictis oleis calidis, vel vnguentis inunctis pudendum tractent, vt, orta aliqua titillatione, vulua humorem excernat. Galenus ſcripſit, quandam mulierem viduam pręfocatam, dum ab obſtetrice digitis eius vulua cum oleis calidis variè tractaretur, orta titillatione, cum labore, & voluptate, veluti per coitum vſu venire ſolet, excreuiſſe plurimum ſemen craſſum, eaque ſeminis excretione planè ab acceſſione fuiſſe liberatam. Proinde, vti dictum eſt, muliebres partes calidis oleis, aut amygdalino dulci, aut lilino, aut ſeſamino, aut irino, diu & ſuauiter tractandę ſunt, vt excitata titillatione ſemen aut humor corruptus malum fouens excernatur. Præterea peſſus calidi, molles, laxatorij inijciantur, quales parabuntur ex oleo amygdalino, pinguedine gallinæ recenti ſine ſale, vel anſerina, & ſucco ex althęa in aqua decocta expreſſo, aut ex fęnugræco, aut ex decoctis laxatorijs: Fomenta etiam ex ijſdem cum pubi, tum inguinibus atque ilijs calida adhibenda erunt.

erunt. Insessus quoque ex ijsdem decoctis, scilicet, chamęmeli, althęæ, fænugręci, aut meliloti, vel artemisiæ, vel amaraci, vel ex similibus parati plurimum ægrotas mulieres iuuabunt. Aretęus laudat decoctum althęæ, atque succum eiusdem, & fęnigræci: quin etiam clysteres molles laxatorios ex supradictis cum oleis tum decoctis paratos, & glandes commendat. Addunt sternutamenta quoque ex puluere piperis, aut castorij, aut struthij plurimum iuuamentum adferre. Aliqui statim in accessione extremis sinapismum adhibendum esse voluerunt, vlceraque ab ipso concitata esse diu aperta conseruanda, vt exinde per ea humorum vtilis euacuatio procuretur. Vt vero præseruentur mulieres, ne in hoc malum labantur, præter illa medica præsidia, quæ hactenus meminimus, ab ipsis illud erit obseruandum, scilicet, vt pluries in anno sanguinem mittant, si menses fuerint suppressi, ex vena aut poplitis, aut tali, aut cruribus scarificatis: postea purgentur exactissimè ex agarico, aut colocynthide, aut rhabarbaro, aut elleboro nigro, aut turpeto, aut similibus, aut ex ijsdem, compositis paratis, pręsertimque ex hyera picra Galeni, ex diacolocynthide, ex catapotijs cocchijs cum elleboro præparatis, & similibus, quorum sæpe in alijs adstrictis passionibus tractandis meminimus. Purgatoque corpore, præter aliquod sudorificum, quod non omittendum duximus, vsus antidoti alicuius erit vtilissimus. Inter antidota verò conuenientia est Theriaca antiqua drachmæ pondere per multos dies deuorata, item Mithridatium, diatrion pipereon, diacalamintha, diamoscus, & similia. Non omittendus etiam erit vsus multorum nuper propositorum; præsertimque pessorum, insessuum, inunctionum, & suffituum ex aromatis paratorum.

Finis Libri Decimi.

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER VNDECIMVS.

In quo agitur de euacuationibus, & purgationibus adstrictis restituendis. Cap. I.

POSTEA quam de omnibus morbis adstrictis hactenus scripsimus, restat, ad perficiendam absoluendamque stricturæ passionum cognitionem, vt nunc agamus de euacuationibus quibusdam, purgationibusque, quæ cum antea fieri in corporibus vtiliter consueuerint, postea adstrictæ, suppressæque fuerunt, ad consuetam laxitatem pro sanitatis conseruatione, restituendis. Plurimi enim interest ad valetudinem conseruandam, atque etiam ad complures morbos tollendos, vt consuetæ in corporibus euacuationes, & purgationes conseruentur, maximeque eę, quæ pro excernendis excrementis, quotidie ex varijs concoctionibus à natura in corpore factis, necessariæ existunt, cuiusmodi sunt, vt parciùs magis eas complectamur, quæ per nares, per oculos, per aures, & fauces fiunt cerebrumque purgant à pituitosis mucosisque humoribus, quę itidem fiunt per aluũ, per vrinam, per tussim, & quæ in mulieribus ab anno decimo quarto vt plurimum vsq; ad quinquagesimum in menstruo sanguine obseruãtur, atq; in viris ab annis pubertatis ad senium vsque ex concubitu in seminis excretione animaduertuntur. His non minus necessaria est euacuatio, quæ insensibiliter fit per poros cutis meatusuè, qua fuligines, quę in corporibus generantur, commodè euacuantur; Quibus necessarijs euacuationibus interceptis, homo quidem proba valetudine minime gaudere potest. His adduntur complures aliæ in corporibus euacuationes, purgationesque, quæ licet non fuerint in ortu corporum institutæ; tamen aliquibus corporibus, pro ipsorum sanitate conseruanda, non rarò contingunt: cuiusmodi sunt, sudores, vomitiones, sanguinis hęmorrhagiæ è naribus, maximeque in pueris, per venâsque hæmorrhoidales, sanguinis itidem euacuationes plerumque à natura pro corporum quorundam conseruatione institutæ, quę quibusdam, mensium modo in mulieribus, in consuetudinem veniunt: quandoque & vomitus, qui familiaris cuidam corpori factus est, tutò non intermittitur. Quandoque etiam quum vlcera quædam in corporis partib. quibusdam diu inualuerunt, tutum non est ea sanari, atque tolli. Quemadmodum etiam metastases quasdam, idest humorum ad cutim transmissiones, atque ad articulos potissimum, vt in arthriticis fieri solet, ex toto prohibere tutum itidem non est. totque sunt euacuationes, & metastâses, quæ si consueto modo conseruentur, corpora cum optima valetudine viuunt: contrà verò, vbi aliquo modo intercipiantur, aut cohibeantur, necessariò in morbos labuntur. Itaque de his adstrictis laxandis restituendisque meritò scribendum tractandumque in hoc libro duximus.

De euacuatione, quæ per poros cutis insensibiliter fit, intercepta, restituenda. Cap. II.

AGgredimur nunc euacuationum, purgationumque interceptarum, cohibitarumuè curationem, ab ea quidem suppressa euacuatione, quæ fit per poros cutis insensibiliter, exordientes: de qua quidem, priusquam medicamenta, ad ipsam restituendam, præscribamus, quædam scitu digna, & pręmittenda, nobis visa sunt, nempè, quid hęc sit euacuatio, quomodo fiat, quibusque à causis aliquando supprimatur, & quę mala ab ipsa cohibita oriantur. Igitur euacuationem hanc medicis insensibilē appellatam, esse eorum excrementorum, quę tenuia sunt, fumosaque & fuliginosa vocantur, per totius corporis cutis meatus, quos Græci poros appellant, expurgationem, neminem medicorum latere arbitramur. Etenim in corde in eius scilicet meatibus (quos ventriculos anatomici appellant, duosque statuunt, nempe dextrum, atque sinistrum) ex sanguine puriori ab hepate profectò vlteriori concoctione à calore insito facta generantur spiritus vitales, & in ipsorum concoctione fumidi vapores oboriuntur, difflanturq; quos natura motu cordis arteriarumque per oscula ipsarum in cutem desinentia excernit atque expurgat. Quæ fumida excrementa, ex prædicta concoctione continenter genita, nisi per arteriarum meatus excernerentur, cor per oppressionem suffocarent: si quidem veluti flamma à multo fumo crasso extinguitur; ita cor à vaporibus fumidis coercitis strangulari necesse est. Accedit etiam, quod, cum omne calidum (vt diuinè profectò docuit Hippocrates) frigido moderato nutriatur, foueatur, atque conseruetur, necessaria fuit aeris ambientis inspiratio, ad calorem insitum natiuum cordis ventilatione conseruandum. Non potest enim fieri, quin (veluti flamma loco angusto coercita, aereque minime ventilata, difflataque marcescit) calor naturalis animalium frigidi defectione langueat, aut contabescat, ac tandem extinguatur. Pręterea cor ob perennes ipsius motus, nisi aeris inspiratu tanquam flabello quodam ventilaretur, periculum foret, ne incendio conflagraret, & ne calor naturalis in igneum mutaretur, atque ne febris accenderetur. Quamobrem animalium corporibus necessaria fuit respiratio, qua fit aeris introductio, atque extraductio, scilicet thoracis extentione, atque contractione; hanc expirationem medici vocant, illam inspirationem: illa frigidus aer intra pulmones ducitur trahiturque, hac inde expellitur. Verum pręter respirationem, datur etiam in corporibus transpiratio, qua itidem motu diastoles aer per ora arteriarum in cutem finientia ad ventilandum, refrigerandumque naturalem calorem, attrahitur, & motu systoles aer incalefactus, fumidumque excrementum extrapellitur. Vnde Galenus in libro de salubri dięta spirationem, quam Græci πνοὴν vocant, duplicem esse statuit, vnam, quę fit per os atq; nares, scilicet per meatus corporis manifestos, quam Gręci ἀναπνοὴν, & respirationem latini appellarunt; atque alteram, quę fit per meatus cutis, quos poros Gręci appellant, nempe cum per totum corpus aer per insensibiles meatus (vti dictum est) cutis inspiratur, atque expiratur. Hanc spirationem Galenus transpirationem & perspirationem appellat. Itaque respiratio & transpiratio sunt duæ actiones, quibus ad cor, & ad totius corporis calorem vitalem conseruandum animalium corpora opus habent. Animalia verò, quæ sunt pauci caloris, languidique, cuiusmodi exanguia, insectiliaque existunt, sola transpiratione, idest spiratione per cutis meatus facta, contenta, viuunt: sic fętus in vtero tantum transpirat; sic ex hystericis mulieribus præfocatę plurimum exoluto cordis calore viuunt aliquando ad tempus sola transpiratione. Porro quę plurimum calida sunt, caloremque & multum, & vehementem habent, vtraque

In lib. de natura pueri.

In lib. 11. meth. cap.

inſpiratione ad viuendum egent, ſcilicet reſpiratione, qua aerem animalia per os, & per nares inſpirant, atque expirant; atque tranſpirationes, qua corpus totum inſenſibiliter per poros cutis aerem itidem inſpirat, atque expirat. Hinc Diuinus Hipocrates dixit: Foras introque ſpirabile eſſe totum corpus. Quare ex his cuilibet conſtabit, vtramque inſpirationem animalium corporibus eſſe ita neceſſariam, vt abſque illa, ſi nimirum ex toto ſublata ſit, ne tantillum quidem animalia viuere queant. Cum verò diminuta, aut aliquo modo impedita eſt, viuere ſanè ea poſſunt, ſed cum ſanitate vitiata, atque, ni citò reſtituatur, non ſine grauis morbo. Etenim quouis modo inſpiratione impedita, cor ipſum vel ſtrangulatur, vel eius calor extinguitur, aut in igneum vertitur: vnde febres accenduntur, inflammationeſque fiunt, & quidem (vt Galenus rectè expreſſit) non ſolum impedita reſpiratione, quæ fit per os atque per nares; ſed non minus etiam ea, quæ fit per meatus cutis inſenſibiliter: Quando quidem per hanc calor totius corporis tranſpiret, ventiletur, humoreſque hac ipſa ventilatione imputres, atque incorrupti maneant. Vnde mirum alioquin non ſit, ſi corpora plurimum humida atque excrementoſa proba valetudine multos annos vixerint: quoniam expeditos meatus, per quos calor tranſpirat, habuerunt. Itaque hiſce meatibus omnibus naturaliter profectò ſe habentibus, præſertimque cutaneis nobis occultis (de quorū inſenſibili euacuatione impedita reſtituenda, agere in hoc capite noſtrum fuit inſtitutum) corpora rectè valent; atque quouis modo iiſdem impeditis, ſcilicet, aut ſtipatis, vel obſtructis, corpora in morbos delabuntur. nam quemadmodum eorundem laxitas præter naturalis morbos facit; ita & innaturalis ipſorum adſtrictio; vtraque immoderatio vel laxitatis, vel adſtrictionis, vitioſa eſt, à qua corpora patiūtur. Vnde Hipocrates inquit: Raritas corporis ad perſpirationē, quibus amplius aufertur, ſaniores ſunt: Denſitas corporis ad perſpirationem, quibus minus aufer ur, morbidiores. Et Galenus, cutem denſam habentes pati ab internis demonſtrauit; atque raram ab externis. Ab internis (inquam) qui habent poros cutis adſtrictos pati rectè ait, quia, vt alibi docuit, clariuſque oſtendit, ſtipatis planè arterijs, ipſorumuè oris, aut obſtructiones aliquas patientib. ita, vt nihil tranſpirent, calorem extingui neceſſe eſt, atque ita affectum corpus mori: Si modica fuerit ſtipatio, non adeo pati calorem: Atque ſi in corpore ſanguis optimus abundauerit nullo ſuperfluo humore coinquinatus, vapor eo incaleſcente exurgit, qui, ſi, ob conſtipata aut obſtructa arteriarū oſcula, non excernatur, verum intus retineatur, aut corpus plethoricum facit, aut ipſum ſupramodum calefacit: ſi vero non vapor benignus, ſed fumoſa exhalatio, & acris à ſanguine ſcilicet bilioſo incalefacto eleuetur, exhalatio hæc aut febrem accendet, ſi nempe multa non ſit, nec multa ſtipatio adſit; aut, ſi plurima eius retineatur intus copia, cum arteriarum magna ſtipatione, aut obſtructione, vix effugiet homo, quin ſtrangulatus pereat. Quare arteriarum meatibus, potiſſimumque ipſarum oris in cutem deſinentibus, aut ſtipatione, aut obſtructu impeditis, morbos quidem complures oboriri neceſſe eſt, ſcilicet caloris natiui ſtrangulationem, extinctionemque, aut febres, (etenim cute ſtipata ſtatim febricitare, qui temporamenti calidi, & humidi ſunt Gal. docuit in libr. 8. meth. med. cap. 7.) aut inflāmationes, ſeu phlegmones, aut ſimiles alios morbos graues. Ora vero arteriarum in cutem deſinentia (meatus occultos in cute totius corporis conſtitutos medici appellant) impediuntur, aut à denſatione conniuentiauè, ſiue ab earundem meatuum conſtipatione quam Græci μυσιν dicunt: aut ab obſtructione, pygnoſi Grecis itidē vocata. στεγνωσιν vero vocant impeditionem hāc ſcilicet cutis vitium, quo tranſmittere ſuperuacua excrementa fumoſa corpus prohibetur. Deprehenditur verò (auctore Galeno) cutis ſtegnoſi affecta ſiue impedita, vbi homines ſe exuerint, ex cutis albo colore, eiuſdem duritie, atque denſitate:

In 6 epid. ſec. 6. tex. 1.

In libr. de cauſ. morb. cap. 9.

Gal. in 11. meth. med cap. 8.

In lib. de alimen to circa mediū. In 1. de ſanit. tuenda cap. 10. Gal. in libr. de cauſ. morb. c. 9.

Galenus in 10. meth cap. 2. In 3. de ſanit tuenda In libr. 8. meth. cap. 4. In primo epid. ſec. 2 com. 74.

tate, & quod in exercitatione vix incalescant. Calen. in primo libro de febribus, ad Glauconem, inquit, ex tactu cutem stipatam cognosci, atque in febribus ex constipatione ortis, ex calore: Ex tactu, nimirum, si (vt Stephanus Atheniensis interpretatur) rhu acceptis, ac aqua dissolutis manus fricueris; tunc certe inuenientur densati digiti, meatibus ipsorum veluti coactis, & densatis. Ex calore vero, dum in his, qui sunt densati, manus in thoracem inijcimus, primum quidem caliditas pauca apparet, propterea quod foras exire non permittitur, cum meatus clausi sint: vbi vero diutius immorati fuerimus, & ob id cutem calfecerimus, ipsamque rariorem fecerimus, ex diuturna manus applicatione, calor resurgit, ac maior apparet. Causæ vero constipationis, siue eam dicamus densationem, siue conniuentiam exiguorum cutis meatuum, sunt aut valida refrigeratio, aut magna adstrictio, aut siccatio. Et quidem valida refrigeratio fit ab aere frigido, (nam Hippocrate auctore, frigus cutem obdurat) aut ab aqua frigida, aut à sudore non deterso, refrigerato, præsertimque si cutis vel ex calido balneo, vel calido sudore laxata fuerit; facile enim à valido frigore densata constipatur. Idem succedit à magna adstrictione vel à balneo, vel ab alijs adstringentibus causata: Quomodo aliquos ex vsu balneorum aluminosorum, vel ex marina aqua in stegnosim incidisse, atque ab ea in febres, nos non semel vidimus. Etiam a siccatione densari constipariuè cutem, argumento nobis esse possunt, qui à feruēti sole nimium siccati in febrem inciderunt. Obstructiones vero ijdem cutis meatus quosdam patiuntur, vel obstruuntur quidem vbi in ipsos aut humor copiosus, aut crassus, aut lentus impegerit, siue impactus adhæserit. Galenus scribit: subitum meatuum obstructionem fieri à viscoso atque crasso humore, eos scilicet infarciente. Cum itaque cutis constipatio, aut ipsius meatuum obstructio (quod & caloris ventilationem, transpirationemque, nec minus fumidorum excrementorum, quæ, dum corpora rectè valent, assidue continenterque fit, excretionem, euacuationemque prohibeat) complures morbos faciat, scilicet, vt & superius dictum est, aut plethoram, aut phlogosim, aut febres diarias, putridasque, vel phlegmonas, vel cordis palpitationes, syncopesque, atque similes alios affectus, quorum multi & summè graues, & magni periculi sint: Idcirco omni studio quam primum stegnosis erit tollenda, cutisque adstricta restituenda, laxatorijs profectò medicamentis, Galeno etiam astipulante, qui febres ex hac causa obortas solas morbos adstrictos fecit. De qua re, nempe an hæ solæ febres, vel etiam cœteræ omnes stricturæ passiones sint, quòd aliàs fuerit determinatum, in præsentia agere nostrum institutum non est. At nunc curationem tractamus. In qua primum victus ratio erit præscribenda, scilicet, vt constipati, siue cute adstricti, obstructique, maneant in loco calido & humido: parum dormiant, siue melius, abstineant à somno prolixiori, & ab otio: Cibis parcè vtantur, boni succi, tenuioris nutrimenti, extenuātis, detergentisq; facultatis: caueāt ab ijs, qui crassi, lentiq; alimenti sunt, atque à dulcibus & pinguibus, cum hæc adstrictos foueant meatus: Vinum sit album, dilutum, tenue, modice subausterum. Caueant à nigro, crasso, & omnium maxime à dulci, quod facile obstruat meatus infarciatque. Opportuna exercitatione vtantur. Caueant ab animi passionibus, hilaremque vitam, vt queunt, agant. Excrementa studeant per aluum ex consuetudine quotidie excernere: ad quod clysteriorum emollientium vsus est accommodatissimus, uel aliquod medicamentum stercoraceum. Modo vires ferant, sanguinis vacuatio per venam sectam, aut per crurum scarificationem, aut cucurbitulis cum scarificatione inter spatulas adhibitis, aut apertis hæmorrhoidibus procurata plurimum hos iuuabit. Quibus etiam purgantia addi poterunt, ad maiorem corporis laxationem moliendum. Decocta ex aqua cum chamedry, chamęmelo, seminibus

In 5. aphoris. 20. Gal. in 6. epid. sec. 6. com. 2.

Gal. in 8. meth. cap. 2.

Gal. 9. meth. c. 1. In lib. de differ. meth. cap. 7 In 3 de loc. affe. cap. 7.

1. ad Glauconem.

Gal. in 2. de sanit. tuenda. c. 2.

minibus maluarum, althęæ, absynthij, parata, mane calida erunt propinanda: Cum his oxymel simplex, aut oxysacchara, aut syrupus ex acido citri vnà miscendus erit. De externis Hippocrates inquit, calidum balneum cutem emollire & extenuare. Galenus itidem succos cuti inhærentes tolli per calida medicamenta statuit, ad quam rem etiam calida fomenta laudauit. Paulus huic vitio ait succurrere calefactionem, quæ valentiore exercitio, balneisque calidioribus excitanda est. Huc pertinent inunctiones ex calido oleo, dulci, tenui, cuiusmodi est amygdalinum dulce, quod iuuabit præmissis lenibus frictionibus calidis ad omnes corporis partes, si calido eo oleo tenuioris substantiæ totum corpus inungatur. Laudatur etiam oleum chamęmelinum, anethinum, atque ex populo nigro (Paulo auctore) confectum. Galenus chamęmelino, atque anethino ad cutis densitatem, atque ad humores crassos lentosque cuti inhęrentes euaporandos, primas partes tribuit. Fomenta etiam, sed commodius balnea ex aqua fluuiatili calida, aut ex ea, in qua folia altheæ, aut chamęmelum, aut anethum viride, aut fęnugręcum, aut melilotus ebullierit, item farina erui, vel lupini, vel nitrum oleo incoctum, si cum leni frictione cuti adhibeantur calida, erunt accomodatissima; atque etiam inunctio Ruffi ex oleo amygdalino, vel chamęmelino cum nitro parata, quæ itidem præmissis frictionibus lenibus cuti totius corporis calida adhibeatur. Denique sudorem in balneo calido humidoq; promouere non erit parum vtile. At hæc externa medicamenta vtiliora erunt, si pręmissa cum sanguinis missione, tum corporis purgatione, singula adhibebuntur. atque hæc ad cohibitam purgationem, ex cute adstricta, restituendam, sufficient.

In 3 simpl. c. 13
In 2. de sani. tu. cap. 2.
In 4 de sanit. tue. cap. 8

De sudore, qui sæpius fieri sponte in aliquibus corporibus consueuerat, suppresso, restituendo. Cap. III.

NOnnunquam obseruatum est, homines non paucos, quibus sudores copiosi die vel noctu familiares facti fuerant, ne dum per æstatem, in qua propter æstum ferè omnes facile sudare solent, sed quoque non minus per hyemem vel etiam frigidissimam. Quod nos priuatim in Melchiore Zambono horti medici Patauini, nostro topiario, etiam proxima hyeme scilicet anni M. DC. IIX. quæ fuit frigidissima, obseruauimus: huic enim fere assiduè, vel etiam ex leuissimo labore, sudor effundebatur. Quo sudore aliquando cohibito, ac suppresso, in grauem morbum incidit, à quo nunquam probè conualuit, ni solitus sudor redierit. Quare sudorem (qui multus, sæpequè in corporibus erumpere consueuit, longoque tempore quasi vsum naturalem contraxisse visus est) ex quacunque causa desinentem, morbos excitare, à ratione non est alienum, siquidem omnibus quibusuis euacuationibus per sanitatis tempus fieri solitis suppressis, interceptisque corpora in morbos labuntur: Cuius profecto ratio est, quod copia excrementorum, quæ familiarius excernebantur, intra corpus retenta, plurimum augeatur, & aucta hominibus morbos inducat. Sudores verò fiunt in sanis quidem ex humiditate tenui ichorosa aliquid biliosæ qualitatis habente, plurimum exuperante, per poros cutis exeunte, meatuum cutis multa raritate adiuuante, ob calorem corporis, quacunque à causa concitatum, atque auctum, vel ab exercitijs, vel à laboribus, vel à calore ex igne, aut ex sole, aut ex balneo calfaciente, aut ex calore itidem in somno aucto. vnde plethorica corpora solent noctu in somno copiose sudare, prædicta scilicet humiditate fusa, atque ad cutaneos meatus attracta. Itaque cum cohibita sudoris soliti euacuatio morbos inducat, meritò reuocanda est. Reuocabitur vero medicamentis laxantibus, cum stricturæ ipsa

passio

passio fit. Quamobrem, si hoc eueniat, quòd homines vel exercitationem, vel solitos labores omiserint, aut propter cibos crassi lentiq; nutrimenti, aut à vinis nigris crassioribus, aut quòd ipsorum cutis à frigore, vel à balneo aluminoso, aut salso quadantenus densata sit, ad pristinam consuetudinem homines erunt reducendi. Primò igitur victus ratio rectè instituatur, in qua cibi tenues erunt, vinum album dilutum, tenuioris substantiæ: caueant ab animi passionibus, præsertim à tristitia, mœrore, atq; à timore: solitos labores, atq; exercitia intermissa recipiãt. Quibus ni solitum sudorem sibi restituerint, adhibenda sunt calida balnea, inunctiones calidæ sudorificæ, atq; etiam per os sudorem mouentia assumenda erunt. At quę sudorem moueant, dicta à nobis sunt, in libro tertio istius operis.

De intercepta euacuatione capitis, quæ fit per nares, de catarrho sæpe proueniente suppresso, restituendo. Caput IIII.

IN corporibus, vbi nares probè caput purgant, idest, vbi meatus laxos, apertosq; habent, de morbo capitis futuro haud erit timendum. Etenim ijsdem naribus aut stipatis, aut obstructus quosdam patientibus, pituita, mucus, vel alius humor per eos ductus purgari solitus intra caput retentus varios morbos in capite concitare solet, scilicet, vel (vt Galenus in libris de vsu partium docuit) epilepsiam vel apoplexiam, vel vertiginem, vel surditatem, vel cæcitatem, vel similes alios morbos, qui ob capitis, cerebriue non expurgata excrementa, cerebrum, aut alias capitis partes lædentia, oboriuntur. Itaq; hac ipsa excrementorum per nares (aut à frigore densatas stipatasue, aut obstructas à copia excrementorum ex cerebro delapsa, in ipsis infarcta, adstrictaq;, aut ab humoris crassitie vel lentore maximo) purgatione cohibita, suppressaue, ne homines in morbos labantur, medicamentis laxatorijs erunt in pristinam laxitatem, apertionemue narium meatus restituendi. Quamobrem pro reuocanda hac purgatione adstricta, præstabit homines in loco calido & humido versari, quemadmodum adstringuntur nares ab aere aquilonari, frigido, atq; sicco. Quem aerem eos qui habent narium meatus impeditos, quoad restituantur, effugere oportebit. Vnde, vt Auicẽna docuit, balneum calidum ex aqua fluuiatili ad omnes partes vultus maxime conueniet. Spongiæ itidem ex eadem calida aqua imbutæ iuxta nasi partes vtiliter adhibebuntur. Non minus vtilia erunt fomenta ex decocto althęæ chamęmeli, iridis radicis, maluarum, fænugræci, lini, meliloti, cymarum ebuli, & similium parata atq; spongia adhibita. Vtilissimum quoque erit, inungere cum interius, tum exterius nares ex oleo dulci calido, aut amygdalino dulci, aut irino, aut lilino, aut eo, in quo althęæ radix ebullierit, aut oleo ex cyclaminis floribus parato, & similibus alijs oleis: Eodem etiam modo butyrum conueniet recentissimum calidum illitum, adeps gallinaceus, anserinus, & porcinus, medullæ etiam, scilicet suilla, vitulina, hædina, & similes aliæ, calidæ illitæ iuuabunt: non minus conferet, si singulis diebus mane ante cibum sæpissime in nares detrahatur aqua calida, aut althææ, aut maluæ, aut lilij, aut iridis, aut cucumeris, aut cyclaminis radicis decoctum calidum: Commendatur etiam succus aut anagallidis, aut anemones, aut betę, aut maioranę, aut cyclaminis, aut cucumeris syluestris, eodem modo attractus. Experientia deprehensum est, frustula radicis cyclaminis viridis in nares imposita& per noctem retenta, maxime valere ad obstructas nares aperiendas, atq; ad suppressam purgationem per nares reuocandam. De catarrho vero, qui in aliquibus corporibus aliquando fieri solet, prę̨sertimq; hyemali tempore, aut in vere, si aliquando cessauerit, desieritq; purgatio, quæ

per

per ipsum fit, videndum erit, an sit ea purgatio, vel possit tutò medicamentis restitui. Per catarrhum autem intelligi volumus quamcunque euacuationem capitis ex humore scilicet distillante, irruenteq. in nares aut in fauces, vel in palatum, vel in guttur, vel in asperam arteriam, vel deniq. in pulmones, factam. In adagio dicitur, eos, qui aliquando catarrhis, ac sternutamentis purgantur, recte capite valere; contra verò, illos qui, cum antea commode ijs modis purgarẽtur, postea talibus purgationibus destituuntur, male se habere, periculumq; exinde fieri, vt in morbosum statum mutentur. Vtrum vero conueniat, sublatas sternutationes restituere ptarmicis, id est sternutatorijs, atq; operam dare, vt suppressę purgationes ex catarrhis restituantur, non est planè omnibus compertum, attamen hoc quidem moliri non videtur inutile, scilicet vt renouentur purgationes ex sternutationibus grauedinibusq; siue catarrhis sequi solitę, non quidem ijs, quę catarrhos excitant, at medicamentis errhinis, sternutatorijs, apoplegmatismis, caputpurgijsq; vocatis; ita, vt sublatis illis solitis purgationibus, caput purgijs nuperrime præscriptis, caput sit purgandum, quod commodè atq; tutò succedet, vbi antegressa fuerit totius corporis communis purgatio, euacuatioque.

De vlceribus in quibusdam corporis partibus obortis, & antiquatis, pro tuenda valetudine, conseruandis, deq; ijsdem sublatis restituendis. Cap. V.

SÆpe nos vidimus complures diù, multos scilicet annos, proba valetudine vixisse, quia in ipsorum corporibus habuerunt vlcera cacoethia, diuturna, per quæ excrementa superfluentia assidue veluti per fonticulos quosdam euacuabantur. Aliqui in ambobus cruribus, vel in altero tantum, aut in pudendis, aut in brachijs, aut in ore, aut in alijs locis. Qui quoad, vti dictum est, ea vlcera aperta seruabantur, probe valuerunt; à quacumq; vero causa ijsdem vlceribus cicatrice clausis, sanatis, sublatisue, citò in morbos ij delabi solent, sæpissimeq; in lethales, a quibus extincti sunt Georgius Amicus, ciuis Bassanensis, Minerua Forcatura, Faustinaq. Monacha in Æde D. Sebastiani, eius soror: qui oẽs ad ętatẽ vigentem vsq. crura vlceribus defædata habuerunt, quo tempore perfecta sanitate semper vsi fuerunt; illis vero vlceribus cicatrice clausis, singuli in morbos lethales paulo post delapsi, mortem obierunt. Memini, cum olim ex Ægypto patriæ redditus, Bassani per annum & plus fuerim commoratus, me à nobili viro Francisco de Rubeis, annos supra sexaginta nato, naturæ (vt aiunt) satis robustæ, fuisse accersitum, vt à crurum tibijs vlceratis (diu enim hæc vlcera cacoethia in tibijs cum magno profectò sui fastidio tenuerat) ipsum liberarem. Quibus attentius consideratis, consului, vt doloribus demulcitis, ea vlcera non nisi antegressa exquisita cum euacuatione, tum maxime purgatione, tollerentur, neq. planè, seu ex toto ea omnia cicatrice clauderentur, quòd nimirum per ea multum humoris virosi purgaretur: is mea opinione non contentus, alio medico accersito, ab ijs vlceribus sanatus est: verum post paucissimos dies, syncope repente oborta, extinctus est. Itaq; consultius erit, vt huiusmodi vlcera, quæ longo tempore corpora tenuerunt, & quibus nunquam probe obducta fuit cicatrix, aperta conseruentur: & si quando cicatrice claudantur, denuo aperiantur, ne interceptus humor malignus ad viscera conuertatur, grauemq; noxam illis inducat, à quo morbus grauis fiat. Denuo restituuntur, si caustico actuali partes exulcerari solitæ inurantur: sed mox, crusta adempta, medicamentis humectãtibus putredinemq; augentibus aperta seruanda erunt: quandoq; scarificatio in ijs locis ad renouandum vlcus satis erit; aliquando verò medicamentum vesicans appositum, aut caustica vi

prǫditum.

præditum. Ad hunc scopum sequentia erunt accommodata, sinapi tritum, atque impositũ, vel radix ranunculi trita imposita, vel folia clematidis vrentis, aut modicum auripigmenti, aut arrhenici, aut aliud simile, hæc enim partibus adhibita vlcus consuetum renouabunt. Ad hoc idem balneum ex aqua dulci erit accõmodatissimum: atq; non minus fomentum ex dulci oleo, aut ex decocto althϾ, maluarum, fænugręci, & similium.

De arthritide antiquata, quæ postea ex toto sublata est, pro tuenda valetudine, renouanda. Cap. VI.

HVmorum quoque à partibus nobilibus ad ignobiles metastases, idest transmutationes, cum semper ad vitam tutandam sint vtiles; idcirco, quæ longo tempore siue per multos annos fieri in quibusdam corporibus aliquando consueuerunt, & postea cessauerunt, malum graue, ni restituantur, præsagire solent. Nos, doloribus intermissis, de his (licet euacuationes non sint, sed metastases, idest, à visceribus ad extimas partes transmissiones, quæ meritò euacuationibus proximæ æstimari debent) restituendis agendum esse duximus. Huiusmodi verò metastases, idest humorum vel ad cutim, vel ad articulos à visceribus transmissiones, in habentibus viscera interna robusta (quòd ipsorum expultrix valide expellat) familiarius fieri solent, vel ad brachiorum articulos, vel ad pedes, humorum molesta qualitate, aut quantitate à visceribus quibusdam ordinatis circuitibus propulsa, & decumbente: à quibus licet dolores inuadant, atque homines vexent, corpora tamen in internis visceribus rectè valere obseruantur. Qua de causa in adagio dictum est, podagricos diu viuere. nam quoad podagrici sunt, solitisque modis podagrico morbo vexantur, nunquam grauiori morbo periculosoque corripi solent. Verum desinentibus ijs doloribus, in dubio illorum vita est, siquidem humorum copia, quam viscera ad articulos, aliasque partes corporis transmittere solent, intus coercita, eiusque transmissione cohibita, aut quouismodo impedita, si ad viscera conuersa fuerit, morbos alios grauiores, & periculosiores facit. Vnde mirum non est, si complures, quoad podagrico morbo vexati sunt, salubriter vixerint, qui postea, morbo consueto intermisso, alio grauiori correpti breui interempti sunt. Magnus Dux Hetruriæ (vt audiuimus) cum prius acerbè quidem podagra vexatus, postea liber ferè euasisse visus esset, oborto postea catarrho, ab humore, qui antea ad articulos decumbens podagram faciebat, in pectus irruente suffocatus diebus proximis (non sine Hetruriæ, atque totius Italiæ magno dolore) interijt. Hermes Forcatura Patauinus Iurisconsultus celeberrimus, postquã solita podagra in ipso desijsse visa est, apoplecticus factus, mortem obijt. At mirum est, quosdam diu podagra vexatos, & postea in apoplexiam incidentes, ab eaque superuiuentes, non amplius podagra, quoad vixerunt, fuisse tentatos. Quod euenire in ijs corporibus solet, quæ visceribus internis debilitatis, haud probe ab ipsis ad articulos humores superfluentes depellere, vel transmittere possunt. Hinc non pauci, qui ferè per omnem ipsorum ætatem acerbè quidem dolores podagricos passi sunt, in senium prouecti, visceram scilicet expultrice in ea ætate quadantenus labefactata, minime amplius in ipsis humorum metastasi solitis temporibus continuata, à podagra melius se habuerunt, ac nonnulli ferè omnino liberi euasisse visi sunt. Qui si parce viuant, & in ipsis aut medicamentis catharticis, vel spontaneis per aluum laxam deiectionibus, aut vomitionibus, excrementa superfluentia commodè expurgentur, diutius illorum vita protrahi poterit. Itaque in ijs, quos per longum tempus podagra haud visa est afflixisse, periculum est, ne ipsi in grauem morbum labantur. vnde aliquibus temporibus præstabit huiusmodi fluxiones rursum excitari, atque

commouere. Quod facile assequemur, si crura & pedes perfricuerimus bis aut ter in die, pedesque sępe aqua dulci fluuiatili calida abluerimus, aut large calidis oleis dulcibus eos articulos sæpe inunxerimus, aut in illis partibus (ad attrahendum scilicet ad eas humorem) ligaturis etiam vsi fuerimus. Hæc medicamenta non raro vsu veniẽt in assuetis pati podagrã, si alio grauiori morbo detineantur, vt apoplexia, vertigine scotomatica, aut mania, aut aliqua phlegmone interna. Et nos ipsi quidẽ ab hinc trib. annis angina exitiali laborauimus: in qua prædictis auxilijs cõsueti nobis podagrici dolores à Medicis fuere nõ sine fructu reuocati. Sępius in vanũ laborãt Medici, vt in quibusdã aut apoplectico morbo, vel alio grauiori affectu exitiũ minante occupatis illos excitent dolores, atq; phlegmonas externas, quãdo natura grauius à morbo vexata, lãguidior reddita, nequit humores ex afflictis visceribus ad articulares partes solito modo demandare. Ad hoc caput etiam spectare videntur quædam corpora crura œdematosa habentia, aliquando post morbum grauem ita tumida reddita, & aliquando ex pituitosi humoris è superiori parte corporis ad infernas transmissione, vel demum ex iecoris morbo copiosius eo humore genito, atque ad crura (natura propellente) transmisso. Neque enim ea humoris fluxio aliquo pacto erit cohibenda. Quod si fieret, humoris abundantia ad hepar, vel ad aliud viscus internum conuersa grauem morbum faceret. Quod Horatio Lugo Ciui Bassanensi contigisse olim vidimus. Namque, consilio cuiusdam medici cùm fascijs crura inferius incipiendo arctè ligasset, citò crura aliquatenus detumuisse visa sunt, & non sine magna patientis voluptate; sed (quod illi antea futurum prædixeram) paulo post, exiccatis, sanatisque cruribus, oborta febre, interijt.

De consueta hæmorrhagia, idest de sanguine in quibusdam per nares familiarius, sæpe, salubriterque exeunte, suppresso, restituendo. Cap. VII.

PLurimi interest, vt solitę in corporibus sanguinis euacuationes suppressæ sedulo à medicis obseruentur, præsertimq; hæmorrhagia, idest particularis sanguinis euacuatio, quæ per nares fit. Hæc cum familiarius quibusdam temporibus fieri in aliquibus consueuerit, præsertim in iuuenibus, postea si planè cohibeatur, absque dubio morbos futuros prænunciat. Pueri, adolescentes, atque iuuenes solent facile hæmorrhagiam pati, qua sæpius à capitis dolore liberantur, à vigilijs, atque etiam à febribus ardentibus & synochis. At, vt vno verbo dicam, quo ad patiuntur hæmorrhagias, & copiosiores etiam, rectè valere obseruantur: quibus præter consuetudinem suppressis, interceptisque ipsi in morbos incidere solent, nempe aut in capitis dolorem, aut in inflammationem, aut in maniam, aut in anginam, aut in pleuritim, aut in pulmoniam, aut in sputum sanguinis, & phthisim, aut in febrem synocham, vel ardentem. Quare in ijsdem, priusquam ipsi in morbum aliquem deducantur, suppressa hæmorrhagia erit quanto citius restituenda. Hanc verò restituent balnea calida ex aqua dulci ad caput facta, vel lotiones ex eadẽ aqua, in qua ebullierint aut althęæ folia, aut maluę, aut fęnugręcum, aut linum, aut simile aliud. Hippocrates laudauit, ad prouocandam hæmorrhagiam, in quodam acuto morbo laborante, aquam calidam fronti affusam: spongiæ idcirco imbutæ eadem aqua, & expressæ vtiliter fronti atque temporibus adhibebuntur. Inunctiones itidem calidę ex oleis dulcibus intra nares, atque extra adhibitę plurimum laxando eas partes iuuabunt. Ægyptij, pręter præscripta auxilia, hæmorrhagiam excitant sectis venis intra nares. Galenus in libro de facile parabilibus ad eundem scopum laudat florem graminis

minis intra nares positum. Quo medicamento nos sæpissime per æstatem vidimus pueros complures sibi sanguinis hæmorrhagiam concitasse. Si vero his vel alijs similibus medicamentis sanguinis solita euacuatio non fuerit reuocata, prestabit, pro sanitate tuenda, in ijs corporibus sanguinem aut secta vena, aut cruribus scarificatis, aut alio modo educere, & euacuare.

De hæmorrhoidibus suppressis restituendis. Cap. VIII.

NOn minus mariscæ, seu hæmorrhoides modice quibusdam temporibus fluentes ad tuendam sanitatem vtiles esse obseruantur. Hippocrates scribit:
» Qui hæmorrhoides habent, neque pleuritide, neque peripneumonia, neque
» phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, forsan neque lepra, & forsan
» neque alijs, & in aphorismis ait: Atra bile vexatis, & renum passionibus, hæmorrhoidas superuenientes bonum: quia tum reuellunt, tum euacuant materiam, quæ renum, & melancholicas passiones, atque etiam insaniam generabat. Galenus & ipse scripsit, melancholiam incipientem sæpius hæmorrhois prohibuisse visa est, atque iam factam sanauisse, & lieni indurato non minus profuisse. Contrà, si cohibeantur, homines in grauissimos morbos labuntur. Multos nouimus, apertas quoad hæmorrhoidas habuerunt, recte valuisse; quibus postea à quauis causa suppressis, obortis exinde morbis grauioribus, interijsse. Itaque à suppressis hæmorrhoidibus solet in hepate atque liene fieri scirrhosis ac refrigeratio caloris innati, vnde aqua intercus quoq; succedit: præterea vertiginosi fiunt, atque melancholici, quibus dictę venę cohibentur. Hieronymus Capellus illustrissimus amplissimusque Senator Venetus DD. meus Colendissimus proximo anno à suppressis hæmorhoidibus, quas multos annos habuit, in affectum scotomaticum incidit. Magni igitur iuuamenti ad conseruandam sanitatem erit, si mariscæ cohibitæ aperiantur iterum, interceptaque ipsarum euacuatio consueta, quanto citius fieri potest, reuocetur. Hoc enim quo celerius fiet, eò vtilius erit, & tutius, ad defendendum, ne in morbos labantur. Itaque vt adstrictæ hæmorrhoides reuocentur, laxatorijs cum balneis, tum fomentis, tum inunctionib. laxandæ, aperiēdæq; sūt. Dioscorides ait; iridis decoctum oscula venarum laxare, aperireque. Idem præstabit decoctum cyclaminis, aut cucumeris syluestris, aut bryoniæ, aut mercurialis, vel fomenti modo adhibitum, vel si ex eo insessus parentur calidi. Aliqui hæmorrhoidas aperiunt fel bubulum glandis forma intra anum mittentes; aut tritam mercurialem eodem modo impositam: Alij adhibent succum cyclaminis; alij eundem succum cum pari mellis mensura ad compagem mellis decoctum immittunt: Alij piperis & nitri æquas partes tritas sedi adhibent. Alij hoc compositum adhibitum maxime aperire hęmorrhoidas dicunt, scilicet, quod accipit centaurij minoris, aluminis liquidi, singulorum, ʒ.ij. misyos, staphydis agriæ singul. ʒj. melle excepito. Cæterum, ni hæc profuerint, easdem adhibitis hirudinibus, aut sectione cum phlebotomo, si appareant, reuocato.

In 6. epid. 3. tex. In 6. aphorr 11. In 4. aphor. 25. In 6. epid sec. 6. com. vlt.

De menstruis in mulieribus suppressis reuocandis. Cap. IX.

SAnguinem, qui in mulieribus vnoquoque mense commodè euacuatur, si ob aliquam affectionem retineatur, molestiam ijs atque noxam necessariò inducere Galenus est auctor. Retineri verò ait vel propter venarum in vtero menstruam purgationem deferentium conniuentiam, contractionéque osculorum, vel ob ob-

In 5. aphor. 33. In lib. 5. aph. 57.

ob obstructionem earum, vel ob sanguinis crassitiem,& frigiditatem, vel ob ipso-
rum vteri vasorum robur affluentem sanguinem non admittentium. Paulus scri-
bit menstruam purgationem supprimi aut vitio totius corporis,aut vteri: vitio to
tius corporis, vtpote cum ab assiduis curis totum digeritur, ita, vt sanguis, in ipso
minimè superfluat, qui menstruam purgationem faciat, aut cum ex immodico
timore, vel mærore ingenti, totum adstringitur, ipsiusq́; venæ, quæ ad vterum
sanguinem singulo mense deferunt, itidem adstringuntur: eodem modo ex im-
modica caliditate totius corporis sanguis digeritur, vnde corpus maxime gracile
siccumq; redditur. Contrà verò ex intemperie frigida sanguis crassior fit frigi-
diorq́;, idcircoq́:, vt ad vterum feratur, ineptior redditur; in mulieribus vero ni
mium pinguibus sanguis in adipem mutari solet: vnde hæ parum vel nihil purgã
tur. Demum ob diuturnum morbum corpora extenuata menstruas purgationes
non patiuntur, scilicet superfluente sanguine menstruas purgationes faciente, ob
morbum, absumpto; veluti ob immoderatam euacuationem vel sanguinis vel
excrementorum idem euenit, nimirum, humore aliò diuertente, menstrua purga-
tio fieri nequit; quo modo etiam vtero gerentes non purgantur. sicq́; vitio to-
tius corporis menstrua purgatio supprimi solet. Vteri vero vitio menstrua pur-
gatio non fit, si vterus morbo aliquo laboret, scilicet aut calida intemperie siccan
te sanguinis humidiorem tenuioremq́; substantiam, atq; ita sanguinem crassiorẽ
ad motumq́; inhabiliorem faciente, aut frigiditate sanguinem ceu congelante
atq; ad fluendum ineptiorem reddente, aut aliquo tumore, aut phlegmone, aut
carnis excrescentia, aut adipe vasa vteri comprimente affectus sit, vel si ipsius vte-
ri venæ obstructæ sint, aut ipsarum oscula densata, aut si substantia itidem vteri
densata, ac indurata venæq́; vel à frigiditate, vel ab aliquo comprimente angu-
stiores redditæ, aut sanguinis, vti dictum est, crassitie, vel frigiditate, quod com-
mode meare vteri venas nequeat, purgatio menstrua defecit,ex qua quidem men
strua purgatione cohibita, si diù durauerit, mulieres in graues morbos necessario
delabuntur. Aliquæ in sputum sanguinis incidunt, ex quo deinceps phthisi in-
tereunt. Quod proximo anno Æmiliæ nobili virgini Bellafinæ Bergomensi acci
dit, quæ cum menstrua purgatione ex mærore assiduo defecisset, cum sputo san-
guinis orta febricula cum assidua tussicula paucos post menses interijt. facile itidẽ
in epilepsiam, aut in melancholiam, aut in maniam, aut in vertiginem, aut in
phlegmonem, aut in cordis palpitationem, vel syncopim, in cachexiamq; & hy-
dropem, atq; etiam aliquando in tumores scirrhosos, cancerosos, vel in elephan-
tiasim, vel in lepram, vel in scabiem, vel in similes alios affectus mulieres incide-
re solent. Quare cunctandum non est, vt adhibitis pręsidijs purgatio renouetur,
restituaturq́;. Itaque præscripta victus ratione, in qua cibi incidentes, extenuan
tes detergentesq́; atq. sanguinem commouentes conuenientes erunt, scilicet cali-
dæ facultatis,& substantię tenuis, cuiusmodi est porrum capitatum decoctum cum
pipere mansum, fercula ex herba viridis fęniculi, aut petroselini, vel apij, & simi-
libus parata maxime conuenirent, aut radices itidem petroselini, vel pastinacę
tum domesticę tum syluestris decoctæ, cum oleo, sale, pipere conditę esitatę. eodẽ
modo iuuabunt caules recentes tamari, vel rusci, vel maluarum, vel asparagi &
hortensis & syluestris in aqua decocti cum pipere, sale, oleoq; itidem conditi primo
cibo assumpti. Paulus commendauit ad sanguinem commouendum in cibo de-
coctos lolligines, sepias atq; polypodes. Quibus addentur carnes conuenientes
aut hædinæ, aut vitulinę, aut veruecinæ, aut auium montanarum, aut gallina-
ceorum gallorum iuniorum, decoctę in aqua cum petroselino, aut apio, aut fæni-
culo, aut similibus. vinum erit album, tenue, non merum neq; multũ aquosum.
In loco calido manere mulieres oportebit, hilaresq; esse, atq; omnino si fieri po-
test, vt caueant ab assiduis curis, à męrore, timore, & similibus animi passionibus.
Victusq́;

Victus ergo rõne pręmissa ad laxatoria pręsidia erit deueniendum: & primum cũ sanguis in corpore retẽtus stricturæ passionem faciat, eius euacuatio erit congruentissima, aut secta vena tali vel poplitis : Aetius in magna plenitudine secabat primum venam cubiti, atq; postea venam tali ; Nos consueuimus secare venam tali dextri pedis, & postea etiam sinistri. Tempus vero huic euacuationi accommodatum erit per tres aut quatuor dies, antequam futura esset menstrualis purgatio; quo nempè tempore mulieres commode singulo mense antea purgabantur. In mulieribus vero albidioribus præstabit magis (auctore etiam Galeno) sanguinis euacuationem, cruribus Aegyptiorum antiquorumq; medicorum modo scarificatis, moliri, aut cucurbitulis intra coxendices atq; cruribus recentiorum more cum scarificatione adhibitis. Cæterum, antequã sanguis euacuetur, pręstabit, nisi aluus sponte laxa fluidaue fuerit, eam laxare aut clystere molli, aut medicamẽto catharticо ex lenitorijs, scilicet, ex cassia, aut ex manna, aut ex syrupo vel rosaceo laxatiuo, vel violaceo, aut ex electuario lenitiuo, aut ex diacatholicone vocato, vel ex melle ros. itidem laxatiuo, aut demum secundum artem ab his simplicibus ex aliquo ad laxandam aluum composito paratoq; medicamento ; Vtilissimum quoque erit paratis humoribus cum syrupis accommodatis, scilicet incidentibus, detergentibus, emollientibusq; decocto opportuno dilutis singulo mane per aliquot dies calidis propinatis, corpora catharrico eductorio purgare. Pro parandis humoribus accipe oxymellis simpl. aut syrupi acetosi simpl. syrupi de betonica, de borragine an. vnc.s. decocti capil. veneris recentis, agrimonij, altheæ, foliorum sonchi, boraginis, betonicæ, vnc.iij. pro Purgatione molienda poterimus exhibere medicamentum quod recipit rhabarbari electi ʒ j.s, agarici trochiscati ʒ j, spicæ, cinnamomi an. scrup.s. per noctem infundantur in vino albo aromatico, & expressioni addatur syrupi de polypodio vnc.j.s, mãnę electæ vnc.j. misce cum decocto flor. & fruct. cord. cum modico senę & epithymi q.s. fiat potio, quæ in aurora dabitur, aut dabitur in bolis, quod itidem recipit rhabarbari electi puluerizati, agarici trociscati an. ʒj, diacatholiconis vnc. j. confect. hamec ʒij. misce fiant boli. euacuatoq; & purgato corpore his medicamentis vel similibus, ad vsum eorum medicamentorum, quæ intro assumpta menses mouere possunt, deueniendum erit, quæ medicamenta, ex Galeno etiam, erunt facultate calida & modice sicca. Attamen si humiditatem habebunt coniunctam, non erunt spernenda, quod sanguis crassus siccusq; humectatione fluxilior reddatur. Itaq; per plures dies opportunum erit decoctum ad semilibram calidum cum tantillo croci singulo mane propinatum. Hoc autem erit decoctum pulegij, capillorum veneris, cum tantillo croci, aut leucoij lutei seminum, aut radicis cyperi, aut cicerum rubeorum, aut floris iunci odorati, aut helenij, aut calaminthæ, aut chamedryos, aut aristolochiæ longæ, aut cinnamomi, aut cassiæ odoratæ, aut amomi, aut mei ; ex efficacioribus vero decoctis, quæ non nisi alijs pertentatis prius erunt exhibenda, est decoctum, dictamni, iridis, sabinæ, aristolochiæ longæ, atq; asari. hæc quandoq; ex aqua parabuntur, quandoq; ex vino albo tenui. quandoq; dabitur pulueris prædictorum ad drachmam & ad geminam quoque ex vino albo. Gal. in 2. med. loc. cap. 1. dabat sabinæ vel dictamni drachmam cum cyathis tribus aquę calidæ. Sed hæc omnia dabuntur calida. Verum ex compositis dabitur decoctum paratum ex iridis radicis minutim incisæ vnc. js, ex seminũ, althęæ, maluarum, fænu gręci an. vnc.s. foliorum althęæ, m. 1. pulegij m. 1. bulliant in lib. duabus aquæ ad consumptionem tertiæ partis, & colatum dabitur ad vnc.iiij. calidum in aurora per plures dies, & post, ni menses redierint, hoc efficacius exhibebitur. Quod parabitur accipiendo radicis iridis illyricæ siccæ minutim incisę, aristolochiæ longę itidem minutim incisæ an. vnc.ij, caulium althęæ, vnc.j.s, cassiæ aromaticæ, cinnamomi an. ʒ.j, capillorum veneris recẽtissimi. pulegij, calaminthæ, chamedryos, sonchi,

In lib. 5 simpl. cap 22.

ſonchi,an.p.ij. Vini albi aromatici, aquæ communis an.lib.iij. Bulliant ad conſumptionem tertię partis, & colatum exhibeatur decoctum per decem & plures dies calidum in aurora ad vncias quatuor cum tantillo croci: At ad peſſorũ vſum venimus,qui eſt cæteris præſidijs longe ad prouocandos menſes efficacior, ſed hi ſolummodo ad mulieres corruptas erunt accommodati, nequaquam verò ad virgines. Accommodatiſſimus erit peſſus ex contuſis maluorum, & althęæ radicibus,cum adipe anſerino vel gallinaceo ſaccharoq; rubro, ex lana vel ſerico paratus, calidus inditus:ex oeſipo quoque atque ex lana per tres dies inditus erit vtiliſſimus, & ex oleo itidem dulci paratus,aut amygdalino dulci cum lana ad vteri locos adſtrictos laxandos erit vtilis: non minus & is, qui ex lilij albi radice, aut cyclaminis, aut dracunculi, aut bryoniæ cocta contrita eodem modo paratur. Rubiæ quoq; radix trita ex melle ſubdita cõmendatur, atq; hyperici ſemen tritũ itidem ex melle ſubditum. Efficaciores vero ad mouendos menſes peſsus ſunt hi, ſcilicet vrticæ folia cum myrrha trita atque ſubdita; Ariſtolochia longa cum myrrha & pipere ex melle indita; aſſa fætida ex oleo irino diſſoluta lana excepta & ſubdita: ſuccus cyclaminis ex melle, opoponax, galbanum eodem modo ex oleo dulci amygdalino inditum. Elleborus albus, aut niger tritus, aut dictamum itidem tritum, aut cyclaminis,aut bryoniæ radix trita ex melle ſubdita,non minus,quam ſcammonium tritum,itidẽ ex melle. Nonnullæ mulieres pro peſſo fæliciter vſæ fuerunt radice betæ ad peſſi formã accommodata decocta ſub cineribus ex oleo dulci inuncta atque ſcammonio trito aſperſa. elaterium itidem cum oeſipo,ita vt ſemũcię oeſypi drachmæ duę elaterij permiſceãtur,ſubditũ vterũ efficaciter purgare in praxi ſæpe deprehẽdimus. In muliere vidua ſuppreſſis mẽſtruis melancholica atq; maniaca reddita pro peſſo vſi fuimus fructib. ſylueſtris cucumeris recentib. cõtuſis,lana exceptis,ſubditiſq; tãto cũ iuuamẽto,vt,reſtituta purgatione menſtrua,probe ad mentẽ redierit, ac priſtinę valetudini fuerit reſtituta. pulpa quoq; colocynthidis contuſa ex melle ſubdita maxime vterum purgat. Alij peſſum parant ex farina loliacea cum ſucco porri ſubacta.alij cum elaterio, & cyclaminis ſucco. Alij parant accipientes medullæ ceruinæ, galbani, ammoniaci oleique æquas partes. Suffitus quoque ad euocandos menſes vtiliſſimi ſunt, ſed maxime aromatum,iuxta aphoriſmum Hippocratis dicentis: Suffitus aromatum muliebria ducit. vnde & ex decocto althęæ, maluarum, chamęmeli, radicis cucumeris ſylueſtris, fænugręci, lini, anethi,& ſimilium, in aqua decoctis, ſi fumus calidus excipiatur,erit ad reuocandos menſes præſidium ſatis accommodatum. ſi vero paſtilli ex aromatibus parati ſupra carbones ignitos aſpergantur, ipſorum fumus vtiliſſime excipietur. paſtilli conuenientiſſimi erunt hædycroi, cyphi vocati, atque qui ex ligno aloe, cariophyllis, caſſia, cinnamomo, ſcęnantho, cypero, coſto, ſpica celtica, benzoo, ſtyrace, myrrha & ſimilibus parabuntur, cum opobalſamo orientali, aut eius loco, ex occidentalibus Indijs delato, aut oleo nucis moſchatæ: aut ex oleo irino, vel rutaceo, vel anethino, vel cicino, vel amygdalino, vel ex melle, vel ſimili alio ex ſucco, aromatibus tritis atque permixtis, paſtilli parabuntur ad drachmæ pondus, in vmbraque ſiccabuntur. Inſeſſiones quoq; accommodatiſsimæ ſunt ad mouendos menſes, quæ ex decocto althęæ, maluarũ, fęnugręci,& chamęmeli ex aqua parato fiunt. Nonnullæ mulieres in aqua decoquunt comam allij ſiccatam; aliæ pulegium, & calaminthanı, aliæ porra capitata in aqua itidem decoquunt, alię ſambuci folia, vel ebuli, vel leucoij ſemina, ex quorum decocto inſeſsiones parant. Decoctum vero ex iridis illiricæ radice ſicca, auctore Dioſcoride, maxime vaſorum vteri ſpiracula laxat, atque idcirco ad menſes mouendos eſt maxime vtile, non minus verò in aqua paratum ex radice Ariſtolochię longę, vel cyclaminis, vel bryoniæ. Ad hunc vſum itidem accommodantur fomenta ſpongijs excepta atque imo ventri, inguinibuſque appoſita,

In 5. Aphor. 28.

sita ex decocto scilicet althçæ, fçnugrçci, chamçmeli florum, pulegij, dictamni, & similium. Aut ex hydrelço, aut ex oleo irino, vel amygdalino dulci vesica excepto. Inunctiones itidem calidç ad imum ventrem, pubem, atque ad inguina, factæ ex oleo dulci, aut amygdalino, aut anethino, aut eo in quo radix althçæ ebullierit, utiles erunt: non minus etiam quæ ex oleo irino, lilino, atque ex floribus cyclaminis parato parabuntur: ex pinguedine quoque anseris, vel gallinç, & ex butyro recenti eas partes inungi, erit vtile, non minus, quam si vnguentis calidis ex ijsdem oleis, adipibus, atque ex medicamentis suprascriptis paratis eçdem partes foueantur, illinianturque.

De vrina suppressa restituenda. *Cap. X.*

TRiplex est vrinæ non probè per vesicæ canalem exeuntis vitium, primum vbi vrina guttatim ex vesica destillat, Grçci hunc affectum stranguriam vocarunt, & nostri vrinç stillicidium. Secundum, vbi vrina ægre, difficulterque excernitur, dysuriam itidem Græci hunc affectum dixerunt, & nostri, vrinæ difficultatem. atq; tertium, vbi ipsa ex toto supprimitur, retineturq; quē affectum Grçci quoque ischurian nominarunt, & nostri suppressionem vrinæ. Primum vrinæ acrimonia affectum concitat, vel vesicæ vlceratio, aut humor aliquis mordens in vesicam delabens, aut pus ex iecore, vel ex renib. in vesicā fluēs. Aegrè verò excernitur, ob uesicç imbecillitatē à frigida intēperie, aut ob obstructionē meatuum urinariorum ex humore crasso, & lento; à qua causa, & à grumo sanguinis, & quandoque à pure, aut à tumore aliquo, uel ab adnata caruncula, & quandoque à calculo, ex toto aliquando supprimitur cohibeturque. Quç passio est usque adeo grauis, ut, nisi citò ei occurratur, & urina medicamentis per os, aut exterius adhibitis, aut denique intromisso cathetere mouendo educendoque proliciatur, citissimam mortem minetur. Itaque suppressa urina (quod stricturæ passio sit) laxatorijs medicamentis intus, forisque administratis, ad curationem agendum erit. Inter quæ inunctiones ad pubem ex oleis calidis, erunt accommodatç, scilicet ex oleo amygdalino dulci, chamçmelino, anethino, irino, atque ex eo in quo radix alhçæ incocta fuerit, aut lilino, aut è scorpionibus parato. fomenta etiam perquàm utiliter adhibebuntur, aut ex decocto althçæ, parietariæ, chamçmeli, fçnugrçcique, aut ex parietaria, aut chamçmeli floribus in sartagine cū oleo amygdalino frixis, pubique calidis adhibitis. Insessus quoque vtilissimus erit calidus ex oleo, aut ex hydrelço, aut ex decocto althçæ, maluarum, chamçmeli, fçnugrçci & similium; aut ex aqua dulci calida concinnatus. Clysterum itidem ex eodem decocto, oleo, atque melle paratorum vsus, erit mictionis defectui conuenientissimus. Ex ijs vero, quæ per os assumpta vrinam mouere apta sunt, hæc erunt aptissima: Decoctum primo seminum althçæ, maluarum, fçnugrçci, cyperique radicis; aut R. seminum althçæ, maluarum, erysimi, apijque an. ℥.j, seminum melonis decorticatorum ℥.iiij, in libris duabus aquæ decoquito quo ad tertia pars absumatur, & exhibeto calidi decocti semilibram. Datur etiam summo cum iuuamento, aqua radicum anonidis herbæ, aut eryngij. Decoctum itidem radicum asparagi, aut senecionis, aut fçniculi, aut iuniperi: Nonnulli decocto sabinæ, aut radicis rubeæ, tinctorū fçliciter vsi sunt. Datur autem, tanquam singulare medicamentum, drachma seminum erysimi tenuissimè triti, vel drachmç duæ in vino albo. Aliqui pro secreto extollunt oui corticem, ex quo pullus sit exclusus, à pellicula sua probè emundatum, tritumque ad drachmam ex vino albo epotum. Nonnulli audent exhibere cantharidum decoctū in aqua fçniculi paratum, decoquentes ipsarum drachmam, detractis capitibus atque

alis;

alis: A quo quidem medicamento, tanquam ab exitiali veneno, cauendum esse existimamus. Et tandem, ni medicamentis vrina moueatur, cathetere intromisso erit educenda, aut cerea candela subtili inuncta amygdalino oleo per penis meatum intra vesicę os immissa.

De vomitione intermissa, restituenda. Cap. XI.

QVemadmodum in multis vomitus sæpius excitatus ad sanitatem consequandam plurimi adiumenti esse solet, quod per eum corporis complura excrementa expurgentur, præsertimq; ea, quę in stomacho abundant: ita quoq; si aliquandiu, in ijs, qui ipso familiarius atque frequentius vti soliti fuerūt, intermittatur, corpora in morbos labi, necesse est. In me ipso hoc experientia didici; Etenim cum abhinc annos multos vomitum familiarem habuissem, recte valui, quam vomendi consuetudinem deinde, stomacho ad vomendum duriori reddito, posteaquam intermisi, morbosiorem vitam, ex morbo articulari aucto, ducere cœpi. Cæterum vomitum mouentia, partim in victu, partim in medicamentis constituta sunt. Ex victu ea omnia ad mouendum vomitum erunt accōmodata, quæ humida, insipida, aut dulcia, non sicca, non acerba existunt, vti est malua, cucurbita, bliton, & similia; vinum dulce, tepidum, aqua itidem tepida. Ex medicamentis verò, ad mouendum leniter vomitum, aqua dulcis simplex tepida copiosiùs hausta, aut cum modico aceti, & sacchari, vel mellis, est maxime accommodata. Decocta aqua cum radice glycyrrhizæ, & seminibus fœniculi calida copiosiùs hausta Ægyptios ad vomendum ter quaterq; in balneo familiarius vti, in libris de medicina Ægyptiorum, posteritati tradidimus. Decoctū ex aqua itidem radicis cucumeris, ex modico mellis calidum epotum ad vomitionem faciendam est admodum accommodatum. Item semen peponis atq; cucumeris in aqua maceratum, detritumq; per os ex melle assumptum, vomitum mouere veteres cognouerunt. Mulsa dilutior, raphani, vel agarici decoctum, hydrelęū, atq; oleum itidem dulce calidum epotum idem pręstabunt. De medicamentis verò vomitorijs, quę violenter agunt, nos in istius operis libro tertio satis superq; egimus: proinde ad eum librum lectorem remittimus. Non omittam, acetum scyllinum esse admodum vtile ad purgandam pituitam, atq; alia omnia excrementa per vomitum. Quo nos in iuuentutis annis præseruationis gratia magno cum commodo vsi fuimus: datur quidem calidum ab vncia .1. ad geminam vsq.

De aluo adstricta laxanda. Cap. XII.

QVantopere aluus adstricta faciat ad corporis sanitatem vitiandam, neminem medicorum latere certò scimus. Etenim ad sanitatem conseruandam satis esse nonnulli antiquorum tradiderunt, si aluus quotidie, & vrina, pro ingestorum tum cibi tum potus copia, sine vitio, & abundè responderet: & cum euacuatio iuxta assumptorum proportionem eueniebat, eam commendabant; sin minus, promouebant. Ex ijs, qui habent aluum adstrictam, nonnulli alternis diebus, alij ternis, quaternisue, fæces excernūnt: In alijs verò vsque ad octauam etiam diem alui deiectionem tardatam fuisse vidimus, atq; non sine magna profecto illorum corporum molestia. Vnde in ijs, qui adstricta aluo laborant, caput vaporibus repleri obseruamus, atq; exinde grauedinem caput, suffusionem, tinnitum, aliquando vertiginem, & similia pati, homines q; exinde inappetentia laborare, nauseabundos euadere, quandoq; singultire, & quandoq;, vt in ileo, stercus

per os

per os euomere. Quare adstrictam aluum habentes plurimis noxis obnoxij redduntur; neq; sanè immeritò, cùm aluus laxa, fluidaue à multis incommodis, molestijsq; corpus liberare soleat. Itaq; non cunctandum, vt laxetur, atq; ad excretionem prompta reddatur. Porrò aluus adstringi, cohiberiq; solet, imprimis cibi potusq; culpa, vt Galenus docuit, nimirum aut propter ipsorum acerbā qualitatem, austeram, vel siccam, aut propter quantitatem, scilicet quod plures, aut pauciores assumantur cibi, aut denique propter ordinem, vtendiq; modum, vt pote quando, quę sicca, adstringentiaq; sunt, primò assumantur, postea verò dulcia pinguiaq;, aut cum bis solitus sit homo in die comedere, semel tantum deinde cibum assumere assuescat. Adstringitur quoq. aluus non raro ventriculi, vel intestinorum, vel viscerum intestinis adiacentium culpa, nimirum cum ipsorum expultrix debilitatur, aut ob intemperiem in excessu constitutam, vel calidam, vel siccam, vel frigidam, vel humidam, vel ex ipsis simplicibus complicatam: hæ intemperies aliquando adeo valide augentur, vt vel ventriculi, vel intestinorum aut tenuium, aut crassorum, aut omnium, aut aliquorum, vel partium ipsis adiacentium (vt est hepar, lien, vesicula fellea) expultrix facultas maxime debilitetur, atque ob id ventris excrementa retardentur, quominus prodeant, ac protrudantur. Quod sępè fieri etiam solet, tum ob intestinorum angustiam, quàm vel adstrictio ex tumore, compressioneue, aut exiccatione causata, vel conuolutio eorundem in quadam ilei specie peperit; tum propter obstructionem ab ipsis fæcibus factam; tum denique propter osculorum, per quæ bilis alui excrementis acrimoniam & irritationem concilians in intestina excutitur, conniuentiam; Exiccatur vero aluus, & cohibetur nedum inedia, & vsu (vti dictum est) ciborum potuumq; siccantium, atque adstringentium, sed etiam vi medicamentorum eiusdem facultatis assumptorum, aut intra aluum iniectorum; atq; (vno verbo) eorum omnium, quæ quouis modo vim expultricem, debilitare, infirmareque possunt. Quod maxime facere vsum familiarem medicamentorum purgantium (siue assumantur per os, siue intra aluum clysteribus indantur) à medicis practicis longa experientia deprehensum est, vnde multis rationibus nempe intestinis humiditatem adimendo, & expultricem labefactando clysteres sæpius iniecti, & purgantia frequenter assumpta, aluum adstrictam reddere solent. Cum igitur constet, aluum adstrictam morbo adstricto laborare, laxatoriorum pręsidiorum vsus ad eum affectum tollendum erit idoneus. Itaque tum in victu, tum in medicamentis, ea admouenda erunt, quæ quouismodo aluum laxare queunt: Cuiusmodi ex cibis atq; ex potibus erunt, si prima mensa, vel ante cibum, exhibeantur olera mollia, leuiter cocta, cuiusmodi est malua, beta, brassica leuis, mercurialis, asparagi hortenses, tamari cauliculi recentes elixi, cum oleo & sale assumpti; atque etiam sambuci folia elixa itidem cum oleo & sale comesta; cucurbita, itidem & cucumer elixus ventrem laxabit: melones similiter & pepones tum crudi tum cocti idem faciunt: Sic oua sorbilia recentia cum melle, aut saccharo ad laxandum idonea sunt, nō minus, quam beta ex mulsa cocta, & allium elixum, cæpaque cocta ex melle, oleo, saleque esitata, atriplexque hortensis: ad idem etiam accommodatissimus est panis triticeus furfuraceus, quo complures ad laxandum ventrem non immeritò familiariter vtuntur. Ex fructibus præcoces omnes primo cibo ingesti aluum mouent, maximeque cerasa matura dulcia, vel insipida, mora itidem matura, pruna matura & cruda & cocta cum saccharo, vuę recentes pingues, aut coctę cum saccharo, aut cum melle crudo, aut quæ per noctem sub dio manserint, cum melle, aut cum saccharo: ficus recentes atque etiam sicci pingues sunt idonei ad laxandum ventrem. Ex cibis etiam conueniunt, mel crudum esitatum, caseus recens ex melle, nuces itidem recentes,

1. de tue. valet. cap. 13.

& quę in aqua macerantur laxatorię ſunt. Ex carnibus autem conueniunt pingues, agninæ, porcinæ, atq; auium aquatilium: Ex piſcibus ſaxatiles, & molles, primo cibo (vti dictum eſt) aſſumpti, butyrum eodem modo affatim comeſtum per ſe ſolum fluidum facit ventrem, & longè efficacius idem faciet, ſi cum melle, vel ſaccharo edatur. Ex iuribus vero laxatorijs, & potionibus, quæ ex herbis leuiter coctis exprimuntur, eſt braſſicę leuis leuiter coctæ ius ex melle aſſumptum: At omnium maxime conferet ius eiuſdem braſſicę (cui M. Cato miras laudes in laxando ventre tribuit) in quo cimarum braſſicæ viginti manipuli efferbuerint, quodque eo modo paratum fuerit, quo M. Cato id parandum eſſe tradidit. Ius quoque mercurialis herbę cum ſale, oleo, vel melle ſatis efficax eſt ad laxandum ſtimulandumque ventrem, non minus quàm ex folijs ſambuci paratum. Succus itidem fænugręci cum melle idem præſtabit. Idem facit ius carnis porcinæ recentis, piſcium ſaxatilium recẽtium per ſe ſolùm, aut ex vino epotum, priuatimq; (vt Dioſcorides eſt auctor) ex gobijs, ſcorpionibus, vel iulidibus, vel percis paratum: Quod paratur ex cochleis, conchisque marinis, eſt maximè idoneum, cum oleo, & melle, vel ſale epotum. Sepiarum quoq; atramentum ſoluit aluum. ius itidẽ galli antiqui eſt ex maxime laxatorijs. lac aquoſum itidẽ emollit ventrẽ atque eius ſerum; quod efficaciter illud præſtabit, ſi ad heminas quatuor, cum ſalis & mellis modico, propinabitur: quod ſi multum ſalis habuerit, multum purgabit. Muſtum, vinaque dulcia, mulſum, & ſimilia laxantis quoque facultatis eſſe neminem latet. Oleum quoque dulce ante cibum abſorptũ aluum lubricat, cuiuſmodi eſt commune, dulce, & amygdalinum: item cicinum, & quod ex grano cnidio exprimitur. Itaque hæc ex cibis, potibusq. prima menſa ventris laxatoria, & ſtimulatoria erunt: poſt cibos verò tales (vt auctor eſt Galenus) aſſumptos, ventrem mouentia non dulcia, pinguia, molliaque eſſe debebunt, ſed, in vltima præſertim menſa, facultatis adſtrictoriæ & ſtipticæ. Vnde mirum non eſt, ſi poſt cęnam fructus adſtringentes aſſumpti aluum moueant: Cuiuſmodi ſunt pyra auſtera, mala cytonia, meſpila, ſorba, mora rubi acerba, atque morifructus itidem acerbi. Itaque prima menſa ad laxandum ventrem accommodatiſſima erunt omnia dulcia, inſipida, pinguiaque. Non minus etiam, quæ deterſione laxant, cuiuſmodi ſunt omnia ſalſa & acria: vnde aqua marina, vinum ſalſum, garum, & cætera alia ſalſamenta detergendo ventrem laxant: Verum acria, vt allium, cœpa, porrum, & ſimilia incidendo extenuandoque excrementa, & facultatem expultricem irritando, detergendoque ventrem mouent. Huiuſmodi vero omnia prædicta ex cibis & potibus parata, tum intra os aſſumpta, tum in aluum clyſtere indita apta erunt, ad adſtrictam aluum reſtituendam, laxandamque. At operę pretium eſt, vt ex medicamentis etiam quædam dicamus, quæ adſtrictam aluum laxare poſſunt. Itaque per os ex ijs, quæ aſſumuntur, laudatur reſina terebinthina auellanæ magnitudine dormituris exhibita, vel per ſe ſola, vel cum modico rhabarbari mixta: radix itidem polypodij trita ad drachmam ex iure pota: item aloe lota ad ſemidrachmam ante cęnam, vel vulgaria catapotia ex ipſa parata, vel maſtichina vocata: epithymũ item ante cęnam ad drachmam ex oxymelite vtiliſſime datur. Hac ætate vſus foliorum ſenę ad laxandum ventrem compluribus maxime innotuit: plerique enim vtuntur eius infuſione ex vino, ante cęnã; aut aceto, in quo folia ipſius efferbuerint, aut per noctem macerata manſerint, in acetarijs vtuntur: aut eorundem foliorum puluerem ante cęnam, ad ſemidrachmam, cum modico cinamomi (quo ſemper eius qualitas ſtomacho infenſa corrigi debebit) ex vino, aut ex iure carnis epotant. Non deſunt alij qui paſſulas decocto, aut infuſione eiuſdem ſenæ maceratas, vel decoctas, ante cęnam primo cibo aſſumant: vel pruna damaſcena ea-

In lib. de re ruſtica cap. de braſſica.

Gal. in x. ſimpl.

dem

dem facultate imbuta reliquo cibo præmittunt. Prunis etiam per se solis Damascenis præsertim in vino dulci decoctis cum saccharo vel melle complures vtũtur ante cibum, siue prima mensa. Omitto clysteres, & balanos ad aluum molliendam, & irritandam à multis in vsum receptos, tamquam omnibus notissimos. In pueris butyro exterius copioso ad vmbilicum adhibito mulieres aluum laxant. Idem, quando opus est, tentant eędem cyclaminis succo abdomen illinentes. Sic ad hunc vsum parari solet in officinis medicis vnguentum de arthanita appellatum. Non pauci & ori stomachi, & vmbilico, vel toti abdomini adhibent ad aluum laxandam pulpam colocynthidis, aut scammonium, vel agaricum, vel trochiscos laxatorios, ex melle; vel electuaria, vel catapotia cathartica. Atq; hæc ad laxandam aluum, eamque adstrictam restituendam sufficient. Gal. in 7. simp.

De venere multo tempore intermissa, pro valetudinis conseruatione, restituenda. Cap. XIII.

EX adstrictis morbis supersunt nobis affectus, qui nascuntur à venere aliquandiu intermissa in præsentia tractandi: siquidem ex seminis abundantia, genitalium vasis exinde tumentibus eodemque semine aliquandiu non excreto, sed diu intus retento, homines in graues quidem affectus labuntur; omniumque maximè quorum corpora calidi & humidi temperamenti sunt, quibus (auctore Galeno licet Epicurus nunquam veneris vsum posse iuuare crediderit.) Venus amica atque vtilis esse solet: Veluti calidis & siccis, frigidisque inimica existit. Quod eo præsertim constat argumento, quod calida & humida plurima semine abundent, quod semen nisi tempore idoneo per coitum excernatur (hoc enim natura in singulis animalibus ad sobolis conseruationem necessario fieri oportere voluit) & copia vasa genitalia replendo, & ex quadam putredine à prohibita ipsius ventillatione, quæ excretione fit, prauam qualitatem adeptum (Galenus enim corruptum semen perinde ac exitiale venenum esse in corporibus demonstrauit) grauissima profecto mala inducere solet. Quibus sanè malis sæpius, & grauius vexari obseruantur, tum mares tum fæminæ, quæ cum antea concubitu creberrimo vsę fuissent, postea eo plane, ob aliquam causam, per multum tempus caruerunt, atque ab eo abstinuerunt. Huc accedit etiam, quia, cum semen in animalibus excrementum sit, ad excernendum quidem (quod omnium excrementorum sit propria excretio) pro generatione tamen factum, nisi suo tempore excernatur, intus retentum computrescit & corrumpitur, vt cætera alia excrementa faciunt, atque ex eo vapores summe putridi ad nobilia viscera ex genitalibus subuecti sæua quidem ac lethalia symptomata, perinde, atque ex veneno exitiali nascuntur, excitant; præsertimque in mulieribus uiduis, quæ antea crebro ueneris concubitu usæ fuerunt. Hæ, præter cætera mala, uteri præfocationem, distentionemque neruorum patiuntur: Galenus scribit de quadam muliere, quæ ex retento semine apnæam passa, simulque neruorum distentione oppressa erat, quòd, cum ab obstetrice, manibus oleis calidis inunctis, pudenda ipsius tractarentur, orta titillatione, cum labore & voluptate, semen crassum putridumque emiserit, eoque excreto ab omni molestia liberata fuerit. Non minus etiam mares ab intermisso concubitu multis malis obnoxij redduntur. Nonnulli (vt Galenus tradidit) nisi assidue coeant, capitis grauitatem incurrunt, cibos fastidiunt, aliquando febricitant, cibos non concoquunt; & aliqui præ pudore à libidinis vsu abstinentes torpidi, pigri, melancholicorumque modo præter modum mæsti, atque timidi, fiunt, cibi inappetentiam patiuntur, cibosque non concoquunt, & proinde cruditatibus assidue vexantur; quibus non liberantur, quoad ad solitum

In 6. de san. tue. cap. 4.
Gal. in 3. epid. 1. com. 4.
In 6. de loc. affe. cap. 4.
In 6. de loc. affe. cap. 5.

libidinis vſum deuenerint, concubitusque vſum denuo receperint. Quidam vxoris mortem lugens, & à concubitu, quo antea creberrimè fuerat vſus, cibi cupiditatem amiſit, ac ne exiguum cibi concoquere potuit, vbi verò ſeipſum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad vomitum excitabatur. Quo malo liberatus eſt, poſtea quam ad priſtinum concubitus vſum redijt. Quare ex his liquido nobis conſtabit, in aliquibus venerem intermiſſam multorum malorum cauſam eſſe, præſertimque in ætate iuuenili, atque in habitu carnoſo, temperamentoque calido atque humido. Vnde ad ſanitatem conſeruandam in multis venus diu intermiſſa erit reſtituenda (dum quidem ad vſum veneris apti, ac potentes ſint) alias vxores ijs procurando: In ijs vero qui aliquam ob cauſam iam ad veneris vſum impotentes facti ſunt, quique ob impotentiam coguntur ipſam venerem dimittere, medicamentorum vſu coeundi vis in ipſis labefactata erit reſtituenda. Cum verò hæc impotentia coeundi, aut totius corporis, aut alicuius viſceris pręcipui, aut genitalium culpa fiat, ſi debeat hæc coeundi facultas reſtitui, totius corporis, aut partis innaturalis affectus, tanquam cauſa, erit tollendus. nam ſi corporis temperamentum frigidum, vel ſiccum, concubitus impotentiæ fuerit cauſa, impotentes ſiue ægroti, & victu calido atque humido, & balneis calidis ex aqua dulci paratis, atq; alijs medicamentis intus foriſq; admotis laxatorijs vti debebunt. Ita etiam, ſi ad eam impotentiã veneris infirmitatemq; impulerit hominẽ ſiccus ſqualiduſq; habitus, eorũdem ſupradictorũ medicamentorũ vſus cõueniet. Quæ medicamenta itidem conducent ijs, qui venereo defectu laborant aut ob hepar, aut ob cor, aut ob cerebrum vitiatum vel ex intemperamento frigido & ſicco, aut ex calido itidem atq; ſicco, aut ex aliquo alio affectu ex adſtrictis. Accedit etiam, ſi genitalia patiantur itidem à frigiditate, aut ſiccitate, aut à ſeminis ſpirituumq; vitio frigido impotentia oboriatur, eadem præſidia, quippè laxatoria, vſui futura erunt pro facultate concumbendi reſtauranda. Si de ijs loquamur, quæ etiam inter cibos locum habent, hæc erunt maxime huic vſui accommodata, ſcilicet, ex fructibus dactylus, ficus recens, vua dulcis, nuclei pini, amygdalę dulces, auellanæ, & ſimiles alij; teſtes gallorum eſitati, ex vinoque ipſorum puluis aſſumptus, impotentibus maximè auxilio erũt: ex piſcibus verò locuſtæ, cancri marini, conchilia marina cum pipere eſitata vtilia erunt: ex ſeminibus, etiam triticum coctum, faba, piſum, cicer in iure pingui percoctum atq; eſitatum: ſemen itidem ſeſami, fænugræci, atque lini, coctum, cum melle deuoratum conueniet: ex radicibus carduus, & cynaræ tum radix, tum fructus decocti cum ſale, oleo, & pipere eſitati laudantur: radix itidem ſelini, ideſt, apij hortenſis, tum cruda, tum cocta, cum pipere eſitata, venerem accendit: item rapa, napus, paſtinaca, raphanus, cœpa, aſparagus, ferulæ corculi recentes ſub cineribus aſſi & cum pipere eſitati idem faciunt. Quod verò pertinet ad medicamenta interna, datur piper ex vino, ſatyrij radix, eruca in arcearijs, cum modico ſalis & oleo deuorata. Been rubrum, zedoar, eryngij radix, galanga puluerizata ex vino ad drachmam deuorata iuuat: Quibuſdam quoque viſum eſt, hanc, ſcilicet galangam, ore tantummodo contentam efficacius venerem incendere: Scylla item aſſata in exigua quantitate aſſumpta prodeſt: Sic ormini ſemen (vt Dioſcorides ſcripſit) tritum in vino aſſumptum iuuat: & radicis quoque gladioli pars ſuperior, & craſſior cum vino epota; & radix cynoſorchidis maioris ſimiliter cum vino bibita: ſemen autem vrticæ ſylueſtris, & ſemen lini, cum vino mulſo & pipere deuorata magnopere conferunt. Scincum Indicum porui datum præſertimq; ipſius renum partes ad drachmam epotas intenſiùs ad concubitum ſtimulare Dioſcorides tradidit. Teſtes itidem gallorum ex vino poti non minus vtiles exiſtunt. Ex efficacioribus verò eſt Aſſa fętida ad ſemidrachmam ex vino epota, etenim validè homines

In 2. euporiſt.

In lib 2. de mat. medica.

mines ad libidinē incendit. Addimus ex compositis Mithridatium singulo mane ad drachmam ex vino, aut per se solum, deuoratum, diamoschum, diasatyrium, diaspermatum, & similia. Exterius autem, scilicet ad genitalia, conuenient calidæ oleorum inunctiones. Paulus ait, conducere ijs inunctionem ex pingui oleo, cui additum sit modicum radicis narcissi, aut cocci cnidij, aut seminis vrticæ. Ad id etiam accommodata erit inunctio ad genitalia ex moscho orientali, aut cybeto ex cicino oleo dissoluto parata: tum maxime vnguentum Rhasis Arabis medici expertissimi, præsertim ad genitale mouendum, erigendumque quod accipit olei lilini vnc. ij, castorei vnc. j. euphorbij, piperis, sinapis an. ʒj. Moschi orientalis scrup. s, fiat vnguentum, quo viris inungantur, renes, femora, coles, atque testes, ante aliquot præsertim horas, quam velint ad concubitum cum mulieribus accedere. Aliud ad idem vtile est, quod recipit assæ fætidę ʒj. mellis vnc. j. cum vino per duas horas ante concubitum penis illinatur. Atque hæc satis erunt, ad restituendam venerem, in ijs, qui refrigerati concubitu vti nequeunt. In lib. 1. c. 36.

Finis Libri Vndecimi.

PRO.

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER DVODECIMVS.

De morbis laxis esse agendum, quotq; hi sint. Cap. I.

VM hactenus de morbis seu affectibus, qui adstrictorum genere comprehenduntur, nos scripserimus; restat, vt etiam de laxis vocatis eodem itidem modo agamus. Interquos connumerantur inprimis resolutiones, quę fiunt calore innato ob aliquam causam immoderatius per poros cutis, insensibiliterq; exhalante, ita, vt in animi deliquium vel in syncopem homines labantur: euacuationes etiam, quę sensibiliter fiunt per poros cutis, cuiusmodi sunt sudores ex toto corpore immoderatius exeuntes: Immoderata itidem hæmorrhagia, vel sanguinis per os quouismodo immodica excretio, vel per aluum, vel per vrinam, vel per hæmorrhoidas, vel denique per vterum in mulieribus: Immoderatus quoque vomitus, lienteria, dyarrhęa, dysenteria, gonorrhæa, vteri profluuium, diabetes, fluxus vulgo hepaticus vocatus, cholera, & similes alij affectus, qui immoderatius laxatis ampliatisq; corporis meatibus fieri solent.

De insensibili euacuatione, quæ in lethalem syncopen deducit, cohibenda. Cap. II.

EVacuatio, quæ per poros cutis fit, si multa sit, leue animi deliquiũ, quod Græci ἔκλυσιν appellant, inducit; si auctior, grauiorem quidem animi defectionem, Gręcis λειποψυχίαν, & λειποθυμίαν vocatam; tandem verò profusior, vt vires maximè dissipet, reddita syncopen, idest, animi grauissimã defectionem, morti simillimam, facit. Lipothymia vsq; ad sudorem, animi deliquium habet: In syncope verò sudor assiduus, diaphoreticus, & syncopticus dictus, in toto corpore apparet, pulsusq; defectio adest, sensus motusq; aboletur, nulla penè respiratio editur, in ore pallor visitur, extrema algent, ac madent; denique ipsissima mortis imago spectatur. Qua de causa mirum non est, si Galenus syncopem definiendo dixerit, esse pręcipitem lapsum virium omnium, pręsertimq; vitalium. In hoc enim affectu concidunt omnes spiritus, maximeq; vitales, quorum copia partes corporis viuunt. Itaque in omni syncope fit spirituum, pręsertim vitalium, exolutio: quibus quidem exolutis, innatus calor partium solidarum, viscerumue perit, ipsorumq; vnà temperamentum in eodem calore insito, atq; humido substantifico, radicaliue, constitutum. Quandoq; vero spiritus per se concidunt, scilicet, vbi dissipantur, vel cum spirituum substantia plus iusto fuerit extenuata, atq; exhalabilis reddita, vt in ira: Vnde fit, vt ea corpora, quæ tenuissimis succis abundant, facile resoluantur: Vel quòd corpus immodice fuerit rarefactum, vt in immoderato gaudio, quod Gręci perichariam, quasi excessum gaudij dixeris, appellant: Vel ob defectum alimenti, proprijq; humidi consumptionem, vt in immoderatis

Gal. in 12. meth. med. cap. 5.

Gal. in 12. meth. cap. 6.

Gal. in 12. meth. cap. 5.

moderatis euacuationibus, purgationibusq́; , atq; in vigilijs, motibusq́; immoderatis. Aliquando verò non per se deficiunt, sed quod suffocantur intra corpus coacti: Vti fit, si, respiratione vel ventillatione intercluſa, aere cor diutius priuetur. Id accidit in ingenti timore, tristitia, anxietate, mærore; item spirituosis partibus obstructis, vt in Antipatro à Galeno fuit obseruatum: Nam ita non modo spiritibus materia, qua nutriantur, & recreentur, deficit, verum etiam fuliginum cohibetur euacuatio: Quibus necessariò calor naturalis extinguitur, & opprimitur. Hoc modo complures degentes in calidis vel hypocaustis, vel cellulis vndiq; clausis, suffocati interierunt. Demum spiritus aliquando non primario affectu concidunt, sed ex aliqua quidem noxa partis alicuius principis, scilicet, vel neruorum principij, scilicet cerebri, vel oris ventriculi, vel cordis, vel intestinorum, potissimumq́; ilei & coli, vel vteri in mulieribus. Cerebro quippe à maligno, acrique humore, maxime læso, aut vulnerato, spiritibus ad partem læsam, atq; ad cor ipsum, quod cerebri magnæ noxæ consentit, retractis, fit lipothymia, & quandoq; etiam syncope: non minus & ab ore ventriculi aut à vehementi atq; acuto dolore lacessito, aut à maligno summeq́; acri humore commorso, aut eroso, spiritus concidunt; humore autem crudo ibidem subsistente, opprimuntur. Vnde Galenus in lib. 12. meth. cap. 3. & 4. syncopem fieri ore ventriculi à flaua bile, atque à crudorum humorum copia læso, posteritati tradidit. At omnium maxime ex corde dolorem patiente acutum, à maligno humore vel à prauo vapore, vel à tumore, uel deniq; ex inflammatione, syncope, exolutis spiritibus, accersitur, non minus quàm fiat ab iliaco & colico dolore uehementi, atq; ab utero eodem modo læso. Itaq; à magna alicuius partis principis noxa, spiritibus uitalibus affatim ad suum principium reuocatis; idcircoque extimis partibus quasi uita planè priuatis, uirium præceps lapsus fit: Qua ratione homines & in leuem animi defectionem, & non raro in grauiorem (syncopen Græcis uocatam) incidunt. Cæterũ cum hunc affectum fieri per se dixerimus spiritibus exolutis uel ab immodica cutis meatuum rarefactione, uel ab ipsorum substantia nimis extenuata, atq; nimis exhalabili ex quacunq; causa reddita, uel alimenti inopia, uel denique ab immoderatis excretionibus (vnde meritò Galenus dixit; Virium exolutionem immoderatas excretiones, non retentiones consequi) idcirco hæc passio ex laxis morbis erit; de qua propterea nos hic agimus. De illa vero virium exolutione, quæ vel à prauis humoribus, vel doloribus, vel ab alijs passionibus viscerum, retractis spiritibus, fit, cum morbus mixtus sit ex laxo & adstricto, in postremo libro agemus. Nunc de illa passione quæ laxus affectus est, sermonem instituimus. Quę fit, vbi vires concidunt vel ex ingenti gaudio, vel ex ira, vel ex prohibita respiratione, calorisq; naturalis ventillatione, vel ex colliquatione, aut inopia alimenti. In hac passione laxa indicatur adstringendum, densandum, cohibendumue, ac omnino prohibendum, ne calor natiuus exhalet, atq; exoluatur. Quæ indicatio vsum habebit in omni virium exolutione, vel lapsu, etiam si fiat à causa adstricta, & passio solutionis laxitatisue, atque etiam stricturæ simul existat. Cum verò in morbo mixto, vrgentiori, ex Methodicorum placitis, sit incumbendum, & magis vrgeat virium lapsus, siue exolutio, quę laxa passio est; hac de causa adstringentibus præsidijs, ad curationem instituendam, opus erit. Malum hoc, ni citò ei occurratur, celere exitium macchinatur: etenim exitium non fit, nisi quadam cum syncopes specie. De his dicebat Hippocrates: Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, ij repente moriuntur. Quare quamprimum exolutis auxiliari debemus cum alimentis tum medicamentis opportunis ex adstrictorijs vocatis. Itaque statim facies aqua frigida, aut rosacea, aut oxycrato frigido erit sæpe aspergenda, scilicet vt spirituum exhalatio prohibeatur: odores optimi sunt offerendi; & per os quoque sæpe danda aqua frigida. Galenus cyathos

In 3. prorrh. com. 39.

In 2 aph. 41.

In libr. 8. de cōp. med. sec. loc. c. 4. thos tres eiusdem aquæ frigidæ bis, aut ter per interualla propinandos esse voluit. Alij exhibent quidem aquam frigidam cum omphacio: Alij succum expressum ex malis punicis, vel ex palmulis, vel ex malis cytonijs, uel ex pyris austeris exhibent, aut succum pampinorum vitis: Alij cum aqua frigida exhibent puluerem rosarum, aut nardi indici: At alij exhibent panem succo mali punici imbutum, aut vino nigro austero aqua frigida diluto simulatque exolutio fit, animusq; deficit. Tunc quoque offerentur iura caponum, vel pullorum gallinaceorum iuuenum, vel vitulinæ carnis, aut lutea ouorum conquassata cum iure prędicto, & succo granatorum. Eodem modo dant vtiliter panem tritum in iure pulli decoctum cum succo aut mali punici, aut cytonij, aut pyri, aut pomi austeri, vel mespili, uel sorbi, vel fructuum nigrorum mori, uel rubi, vel prunorum austerorum, vel berberis fructuum, & similium. Nonnunquam in iuribus, aut ferculis aliquid prædictorum fructuum adstringentium decoquunt. Nonnulli ad excitandos à syncope ægrotos, arctè extrema ligant, ac perfricant brachia, & crura, nasumque perstringunt, cōprimunt, & huc illucq; dimouent, in pudendis verò pilos detrahunt, euelluntque: hæc ad excitandum calorem intro retractum etiam conuenire videntur, sed in ijs præsertim, qui ob adstrictam causam animo deficiunt, quomodo hæc conueniant, in sequenti libro, Deo fauente, dicemus.

De sudore vires exoluente cohibendo. Cap. III.

CVm & sudor immoderatius exiens homines ad virium exolutionem prouehere soleat, atque ad syncopem, meritò de medicamentis sudorem cohibentibus in pręsentia est agendum. Quid verò ipse sudor sit, quibusque causis in corporibus fiat, in superiori libro satis superque à nobis dictum est. Qualis autem à sudoribus à medico sit supprimendus, nunc intelligi à nobis oportet: si quidem non omnis sudor, ne is quidem qui copiosè profluit, cohibendus est, verum solummodo is, qui vires exoluit, quique, vt aiunt medici, symptomaticè fit, scilicet à causis morbificis, qui distinguitur ab eo, qui à natura rectè in corpore operante fit, criticum & salutarem medici eum appellant. Nam ab hoc, siue erumpat in morbis, siue citra morbum in rectè valentibus appareat, natura plurimum iuuatur, ægrotique à morbis vexati critico sudore erumpente copiosiori, vel à morbis confestim liberantur, vel saltem in melius maximè mutantur. Hæc de sudoribus sufficiat dixisse: si quis plura scire desiderat, nostros libros de vita & morte ægrotantium præsagienda inscriptos legere non grauetur. Hoc vnum ex ijs colligimus illum solummodo sudorem esse à medico coercendum, qui cum vires maximè resoluat, syncopem, atque exitium minatur. Hunc esse solutionis passionem, morbumque laxum dici, neminem nostrum latebit, proinde in hoc affectu planè esse adstringendum, etiam constabit. Galenus in ijs, qui ob sudoris multitudinem animi defectum incurrunt, inquit, ipsorum cutem medicos adstringere ac refrigerare debere: proinde illos operimenta detrahendo esse recreandos, aereque ambiente refrigerandos, scilicet ventis refrigerantibus aditum præbendo, vel hos flabellis etiam excitando; imò consulit aerem domus, & conclauis alterare medicamentis frigida & adstringente qualitate præditis: quod fit myrtorum folijs, rosis, vitium capreolis, saliciſque ramis, uel rubi, vel mori, vel sorbi, vel mespili, vel mali punici, uel cytonij, uel equiseti, uel polygoni, uel plantaginis, uel intybi, uel similium folijs pauimentum consternendo. Paulus pariter ait, sudantes tenui velamine madidoque esse contigendos, ijque panni, quibus conteguntur, utile fore, si actu frigidi sint, uel oxycrato frigido madidi. Alíqui commendant eosdem pannos aqua frigida imbutos dorso, & thoraci subijciendos:

In 1. ad Glauc. cap. 14.

dos: alijs visum est, & collo, & locis sub alis, inguinibusque esse apponendos. Paulus pannos cimolia aqua dissoluta pinguefactos iubet adhibendos. Nonnulli, quoad sudor cohibeatur, niuem in extremis partibus supra uenas pulsatiles, arterias uè applicant; uel faciunt, ut ex alto aqua frigida cadat iuxta carpum brachiorum super arterias. Ad hunc usum etiam conueniunt cutis inunctiones ex oleis, myrtino scilicet, lentiscino, melino, rosaceo, oenanthino oleæ, syluestris, terebinthino, de balaustijs, de salicibusque, actu frigidis adhibitis, scilicet collo, pectori, dorso, sub alis, inguinibus, manuum pedumque carpis, super uenis pulsatilibus. In ijsdem quoque partibus succi illiti conuenient adstringentes actu frigidi: cuiusmodi est succus plantaginis, polygoni, aizoi, solani, portulacæ, intybi, cymarum rubi, capreolorum uitis, acaciæ, hypocistidos, lycij, mespilorum, sorborum, pomorum, pyrorũ immaturorum, prunellorũ syluestrium, malorum cytoniorum, granatorum, foliorum sumachi, myrtillorum, atque similium. hi & perse soli appositi iuuant, & cum oleis adstringentibus nupertimè præscriptis mixti. Emplastra quoque eiusdem qualitatis adstrictoriæ participes ijsdem partibus actu frigida adhibita efficacia sunt, ad sudoris profluuium cohibendum, firmandumque: cuiusmodi sunt, quæ parantur ex polline supradictorum medicamentorum cum albumine oui, aut mucilaginibus frigidis, cum succo aut mandragorę, aut hyoscyami, aut opij, aut semperuiui, aut cicutæ. Nonnulli ex cimolia, albumine oui, aut aqua plantaginis, dissoluta opportunum emplastrũ parant, aut ex manna thuris, & amylo cum oui candido; terra item samia, cui gummi aceto dissolutum permisceatur, actu frigida adhibita utilissima est. Demum pulueres quoque prædictorum medicamentorum, præsertimquè myrtillorum nigrorum siccatorum, aut cimoliæ, aut malicorij, aut gallarum immaturarum, aut terræ samiæ, aut lemniæ, aut similium, quæ adstringunt, magnopere iuuant, si prędictę partes his actu frigidis aspergantur. Hisque medicamentis sudores immoderatius profluentes cohiberi possunt.

De profluuio sanguinis per nares supprimendo. Cap. IIII.

CVm de uarijs sanguinis profluuijs vires exoluentibus, atq; syncopẽ facientib. tanquam de morbis laxis sit à nobis in præsentia agendum, ab eo exordiri libuit, quod per nares fit, & hæmorrhagia à Medicis appellatur. Quam sanguinis excretionem frequenter in pueris, & in iuuenibus, atque etiam non rarò in adultis, ac in mulieribus, quæ menstruis purgationibus caruerunt, obseruari, medicis praxim facientibus notissimum est. Hæmorrhagia uerò, idest sanguinis excretio, quæ per nares fit, symptoma est in exeunte mutato à toto genere præter naturam. Sanguis autem ex naribus excernitur, aut fluit, quibus causis quęlibet sanguinis excretio, siue per nares fiat, siue per os, uel per uentrem, uel per urinam, uel per uterum in mulieribus, uel denique per hęmorrhoidas, concitare solet venis, arterijsque præcisis, aut punctis, aut ruptis, aut ijsdem erosis, aut ipsarum osculis apertis, aut rarefactis ipsarum venarum vel arteriarum tunicis, vnde ex ipsis sanguis resudat. Rumpuntur vero ea vasa ob nimiam tunicarum distentionem, aut à nimio sanguine, aut eodem sanguine præ calore rarefacto, fusoquè, proindeque in maiorem tumorem elato, aut ab immodico flatu immoderatius tunicas distendente. Eroduntur ad humore, vel acri, vel salso, vel amaro. Oscula verò venarum vel arteriarum aperiuntur ob sanguinis acrimoniam, qua venarum, arteriarumque expultrix ad excernendum irritatur, aut à sanguinis multitudine, aut ab imbecillitate eorundem vasorum sanguinem continentium; aut denique sponte natura à copia, aut qualitate sanguinis, excremen-

torumque sanguini permixtorum excitata, oscula vasorum aperiente. Resudat verò per eorundem vasorum tunicas rarefactas à calore, vel ipsomet sanguine tenuiori, rariorique reddito. Hæmorrhagiam verò ruptis venis, aut ipsarum osculis apertis à multitudine sanguinis immoderatius distendente fieri ex plenitudinis signis cognoscitur, scilicet quod in facie sanguinem excernenti um sit rubor, atque tumor, uenæque sint plenæ & tumentes, grauitasque tum in toto corpore tum præsertim in capite sentiatur, præterea tensiua lassitudo, quæ à fluore sanguinis tollitur, obseruari soleat. Si vero à flatu distendente, uenasque rumpente, aut ipsarum oscula aperiente, hæmorrhagia oriatur, aderit tensio uenarum citra vllum grauitatis sensum, citraque vllum plenitudinis signum. Si autem erosis venis ab humore uel salso, vel acri, vel amaro profluuium eueniat, aderit ulcerosa lassitudo, atque signa cacochymiæ, quæ etiam innotescent ex sapore aut salso, aut acri, aut amaro. Ab erosis etiam vasis sanguis non confertim multus, ut in uenarum ruptura fit, exit, sed modicus & paulatim, quoad uasis erosio magna euaserit. A rarefactis etiam uenarum tunicis, extenuatoque sanguine, per resudationem facta hæmorrhagia deprehenditur facilè, quoniam absque dolore sanguis exit, paucusque est effluxus, antegressæque sunt causæ rarefacientes sanguinemque attenuantes, ut uictus calfaciens, morbus calidus, balneum, hypocaustum nimis calidum, sol, & similia. Totque sunt causæ, & signa, cuiuslibet fluxus sanguinis. Porro quandoque est criticus, scilicet à natura sponte ęgrotos à morbo aliquo liberante excitatus; quandoque symptomaticus, à ui morbifica factus, de quo nos in presentia agimus, præsertimque de illo, qui immoderatius profluens uires exoluit, syncopemque accersit: Hic enim fluxus symptomaticus, quia morbus ex toto laxus est, ob id indicat planè adstringēdum esse. cęterū de hæmorrhagiarum differentijs, de causis, de signis erupturi sanguinis, & de bonis & malis hæmorrhagijs, cum in libro septimo de præsagienda uita & morte ægrotantium abunde scripserimus, nihil hoc loco de ijs addendum iudicauimus; præsertim uerò, quod ea, quæ de hæmorrhagia hic præmisimus, sufficiant pro scopis curatiuis eliciendis. In libris uerò de præsagienda uita, & morte ægrotantium, omnia de hæmorrhagia, quatenus faciunt ad morborum prognosim cognoscendam, complexi sumus. At ad curationem descendimus: quæ à morbo laxo adstrictoria tota indicatur; licet ad profluuium sanguinis firmandum, nedum ex Dogmaticorum sententia, sed etiam ex Methodicorum, vt auctor est Aurelianus, constet, venæ sectioem ex eodem latere aliquando iuuare: item cucurbitulam cum scarificatione, & absque scarificatione, hypochōdrio dextro, si sanguis è dextra nare, & sinistro, si ex sinistra nare sanguis fluxerit, affixam, atq; occipitio etiam scapulis, collique lateribus. Ligatura itidem extremorum, scilicet crurum, femorum, atque præputij, frictionesque extremarum partium familiarius ad quamcumque hæmorrhagiam cohibendam ab omnibus vsurpari constat: & si hæc præsidia non adstringentia sint, sed luxantia, morbis quidem adstrictis, non laxis congruentia. Quid itaq; dicemus? Laxantia laxis morbis conuenire? Certe quidem aliquando conuenire, diuersionis quidem (vt aiunt Dogmatici) & reuulsionis gratia, scilicet, vt sanguinis impetus ad nares aliò reuellatur, atque diuertatur. Methodici verò hæc laxantia non per se adstringentia dicent, sed quæ ex accidenti etiam laxo morbo aliquando medeantur: quod scilicet impetum sanguinis itidem, vt Dogmatici inquiunt, ad nares aliò conuertendo sint in causa, vt hæmorrhagia cesset, finiaturque. per se verò laxæ huic passioni planè congrue dicuntur, quæ refrigerant, adstringunt, & siccant: Cuiusmodi ex simplicibus sunt, plantago, polygonum, equisetum, lichen, gallium, stratiotes terrestris, oenanthe, vitis capreoli, myrtus, rubus, rosa, solanum, aizoum, salicis folia, portulaca, lenticula palustris, lactuca, cicuta, succus cucurbitæ, suc-

Gal. in 5. meth.

cus

cretio fit bona, & quando mala. Quod verò ad primum attinet, Galenus expres sit, sanguinem vomitu reiectum à stomacho atq; ventre manare. In stomachum vero, & ventrem plerumq; ab infernis partibus mittitur, aliquando vero etiam ex capite in hasce partes destillat. Aurelianus ex Methodicis ait, sanguinem, absq; tussi per vomitum a stomacho qui reijcitur, nigrum esse & gelatum, aliquando solum syncerumue, aliquando cibo permixtum: ex quo hæc signa quoq; obseruari tradidit, scilicet animi dispersionem, deliquiumue, cibi fastidium, saliuę fluorem, nauseam, corpusq; totum frigidum exinde reddi, atque pulsus obscuros ac veluti demersos deprehendi. Porrò sanguis hic aliquando cum dolore, aliquando sine dolore excernitur. Si verò ex ventre profluat, pręter iam dicta symptomata, dolor sequi solet, morsus vel tormentum inter præcordia interdumq; sanguinis modicum per aluum deijcitur. Succedit autem hic sanguinis vomitus, vt superius etiam dictum est, venis, vel arterijs, aut dissectis, vt in vulneratis, aut ruptis, vt ex casu, aut erosis, aut apertis, aut rarefactis ipsarum tunicis, nempe resudatione. Quibus verò signis hę fluoris sanguinis causæ deprehendantur, superiori capite traditum à nobis est, quæ non sine tædio iterum repeterentur. His addimus sanguinem quandoq; euomi ob phlegmonem internam, aut ob aliquem abscessum, quod nobis denotabit dolor, febris assidua, atq; tensio cum dolore, si digitis stomachi vel ventris partes comprimantur; aliquando etiam cum pure euomi solet. De qua sanguinis vomitione Hippocrates in aphorismis ita habet: In lib. 7. aphor Hipp. com 37. In 7. aphor. 37

" Qui sanguinem vomunt, si sine febre accidat, salutare est; si cum febre, malum.

" Curatio verò refrigerandi, & adstringendi vim habentibus perficitur. Ex quibus quidem verbis in ijs, qui sanguinem vomuerunt, & salutis prognosticum, & qualis curatio conueniat, nobis constabit. Etenim ijs, qui citra febrem sanguinē vomunt, nullum vitæ discrimen impendet, quoniam hi facile vsu adstringentiū sanantur: nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adesse, vnde effertur sanguis; quo fit, vt vel vasis alicuius ore recluso fiat sanguinis vomitus, vel sine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam; facile autem, quę sunt citra inflammationem, vlcera curantur adstringentium vsu. Eos verò, qui cum febre sanguinem vomuerunt, in magno vitæ discrimine esse constitutos, intelligitur, quoniam, quæ inflammationem simulq; febrem habent coniunctam, non solum curationem respuunt, sed ne eadem quidem magnitudine possunt permanere: Nam maiora semper fiunt, & maligniora. Hæc sanguinis vomitionē mixtam passionem faciunt ex laxo atq; ex adstricto, de qua nos in altero libro scribemus: illa verò morbum laxum, de quo in præsentia agimus, qui adstringentibus auxilijs, vt & Hippocrates expressit, pro curatione opus habet. Itaque adstringentia erunt medicamenta huic affectui cum per interius, tum per exterius adhibenda, ex ijs uero, quæ per interius administrabuntur, eligenda erunt stomacho amiciora, scilicet, quæ etiam alimenta existunt: ut ex herbis plantago, portulaca, cichoreum, polygonum, mentha, myrtus, rubus, oenanthe: Ex fructibus uerò mala cytonia, granata, pyra austera syluestria, mespila tam setonia quam aronia, sorba, oxyacantha, myrtei fructus, pruna syluestria, mora nigra immatura, rubi fructus immaturi, gallæ: E succis autem succus granati integri contusi expressiq; hypocystidis, acaciæ: At ex seminibus, myrti, uitis, mespili utriusq; supradictę semina trita ex uino austero epota uomitum compescunt. Ex terris quoq; & alijs metallicis, terra lemnia, samia, bolus armenus, lapisq; hæmatites, sunt utilissima. Ex ijs omnibus poterunt parari decocta in aqua uel in uino nigro austero; uel pulueres, quorum quidem dabitur drachma ex uino austero chalybeato, aut ex aqua ferrata. Non minus ad uomitum sanguinis cohibendum succi plantaginis, uel equiseti, uel polygoni, uel mali granati contusi & expressi, uel pyri syluestris, uel austeri, immaturi, uel similium, ad unciam unam, & Gal. in com. aph. 37. lib 7.

uncias

vncias quoque duas offerri poterunt. Succi vero acaciæ, hypocistidisque, & similium drachma sat erit, si dissoluta ex vino nigro austero, vel ex vino granatorum exhibeatur. Terræ itidem ad drachmam ex aliquo humore adstringenti exhibita admodum prosunt. Extrinsecus stomacho, & ventri conueniet applicare fomenta ex ijsdem medicamentis adstringentibus parata, vel olea adstringentia, vel emplastra, vel aquas frigidas adstringentesque; vel decocta ex supradictis parata spongijs excepta; iuuabit quoque plurimum stillicidijs, quæ ex ijsdem adstrictorijs concinnata sint, stomachum, & ventrem irrigare, & perfundere.

De sanguine ex ore per screatum, & per tussim reiecto cohibendo. Cap. VI.

SEd iam ad sanguinis sputum descendimus, quod per tussim excernitur, atque adeo aliquando immoderatius fluit, vt non rarò etiam multos ex eo profluuio exolutis viribus interijsse viderimus; & nos ipsi à simili profluuio, ab hinc plures annos, post febrem quartanam, cum tussi criticè (sic enim finita est illa febris) oborto vix euasimus. Ni vero huiusmodi fluor sanguinis statim interimat, periculum est, si diu perseueret, ne ad phthisim homines deducat. Cęterum & de hoc sanguinis fluore supprimendo scribentes, priusquam ad medicamenta particulatim præscribenda descendamus, illud vnum primo intelligere operam dabimus, scilicet, excretio sanguinis siue sputum tussi excretum quas partes læsas indicet, seu à quibus partibus proueniat, atque à quibus causis etiam fiat. Defluit autem sanguis interdum à capite in asperam arteriam destillans, repenteque irruens: Quo tussis repente, ad ipsum excernendum commota expultrice, excitatur. Aurelianus ait primum in fauces sanguinem destillare, & mox in arteriam, defluxum verò tussiculam excitare, quæ, sanguine per ipsam reiecto, statim sedatur. Galenus quoque docuit eodem modo sanguinem ex capite prouenientem, per tussim aliquando excerni posse, idcircoque non minus, quam si à spiritalibus proueniret partibus, tussim (sanguine scilicet in guttur irruente) concitare. Antequam vero ex capite descendat, atque ex ore tussi excernatur, solet præcedere feruor ingens, capitisq. grauedo, vel dolor, venarum extensio earum præsertim, quæ in fronte, atque in temporibus sunt: sequitur faucium titillatus; aliquando etiam per nares defluit sanguis, vel ex faucibus expuitur. Quare sanguinis fluor per tussim factus quandoque fit à sanguine ex capite proueniente: aliquando vero etiam ex faucibus ipsarumq. summitate excernitur screatu primo, & si magis irruat, gutturq. attingat, etiam cum tussicula, ita vt videatur hic sanguis quasi screatu cum tussi coniuncto excerni: paucus primo educitur, & mox multus, qui non est spumosus, locusque, ex quo manat, depressa lingua, visu deprehenditur. Erasistratus tradidit, aliquando in faucibus tumores quosdam conspici, hæmorrhoidibus similes, à quibus sanguis defluit. Demum sanguis defluit plerumque ab aliqua corporis partium respirationi seruientium, nempe ex aspera arteria, aut ex pulmone, aut ex thorace, aut ex pleura membrana, aut ex diaphragmate, septoue transuerso. Vbi vero ex aspera arteria prouenit, sanguis, qui excernitur, est paucus, flauusq; sæpe saliuæ permixtus; frigura capilli vnius, vel (vt ait Aurelianus) multorum, cum gutturis titillatu & leui tussicula excernitur, & circa gutturis extantiam pruritus, & mordicatio quędam percipitur. Ex pulmone itidem sanguis plurimus excernitur, tenuis, plurimum feruens, spumosus cum tussi vehementi, voce rauca obtusa, & cum molesto aliquando doloris sensu, qui nunc sanguinis titillatu, nunc tussicula vehementi mouetur, cum thoracis etiam grauitate, & aliquando dolore (Galenus ait, dolores in pulmonibus vlceratis admodum remissos) cum voce, vti dictum est, rauca, obtusa, &

sæpe

cus germinorum vitis, oleę syluestris, rubi, sorbi, mespili, cytonij, granati, & hyoscyami, semina plantaginis, & myrtillorum, acetum, aqua frigida, plumbum vstum, stimmi, alumen, gypsum: ex Galeno etiam balaustiũ, malicorium, rhus, hypocistis, acacia, omphacium, aloe, manna thuris, pini cortex, intybum, terra lemnia, samia, bolus armenus, lapis hęmatitis, &, vt alij posterius cognouerunt, sanguis draconis, album oui, telę araneæ, quibus pollen è pistrino inhęsit, sanguinis grumus siccatus, stercus caninum, corallium, succinum luteum, pompholyx, spodium, resina fricta, farina lentis, amylum, lithargyrum, chalcitis, mumia, fuligo è clibano, vel è lebete ęneo derasa, gallæ vstæ, & aceto extinctę, fuligo thuris, plumæ gallinaceę combustæ, pili leporis vel hominis itidem pili combusti, ossa cremata, spongia itidem cremata. Hęc enim medicamenta simplicia, & alia his similia, sunt, quæ vsum habere à medicis cognita sunt, ad quodcumq. profluuium sanguinis & excrementorum cohibendum. At quomodo, pro hęmorrhagia firmanda, his simplicibus atq; ex ijs compositis medici vti debeant, nunc dicendum exordiendo ab internis medicamentis, quę per os assumpta refrigerando, siccando, adstringendoq; impetum sanguinis, atq; ad nares motum compescunt, sanguinem scilicet crassiorem ad motumq; segniorem reddendo, atq; vias, per quas fertur, constringendo. Ad hunc vsum omnia ex prędictis medicamentis conuenient, vel si succus quorundam per os exhibeatur ad vnciam vnam, scilicet, plantaginis, vel equiseti, vel rubi, vel millefolij, vel vitis capreolorum, vel mali granati contusi ad geminas drachmas; vel hypocistidis, vel acacię, vel prunellorum syluestrium, vel similium etiam ad drachmam; vel puluis itidem, eodẽ pondere, prędictorum scilicet balaustiorum, aut acacię orientalis, aut seminum mespili cum setoniæ cum aronię, aut foliorum myrti, vel oleæ syluestris, vel salicis, vel boli armeni, vel terrę lemniæ, vel corallorum, vel lapidis hęmatitis, vel similium, ex vino austero, aut ex succo, vel aqua plantaginis, vel polygoni, vel similium, epotus. Ad hunc vsum etiam commendantur ex compositis trochisci de terra sigillata, de succino, quod Karabe vulgus appellat: & ex opiatis etiam, vrgente necessitate, Theriaca recentissima, Athanasia, philonium ad semidrachmam. Nonnulli exhibent syrupos vel per se solos ad vnciam, vel vnciam & semis, cuiusmodi est de succo acetosæ paratus, vel de rosis siccis, vel de citonijs, vel de granatis, vel de omphacio, vel myrtinus; vel cum decoctis, vel cum aquis adstrictorijs mixtos, cuiusmodi esset, qui accipit syrupi de rosis siccis vnc. j. de granatis acidis vnc. semis, aquarum cichorij, plantaginis, polygoni an. vnc. j. Cæterum longè vsitatiora sunt medicamenta, quæ exterius faciei, fronti, temporibus atque naso adhibentur; neque minus iuuant ea, quæ in nares induntur, atque in aures, ad eas obturandas: Quarum ualidas obturationes ex mollissima cera, pro hæmorrhagia cohibenda, medici uel etiam doctissimi utiles esse tradiderunt. Itaque, quod pertinet ad particularia medicamenta, in primis aqua gelida, cum aceto, facies aspergatur, aut spongia uel linteum gelida aqua imbutum fronti temporibusq; imponatur; Sic conuenit oui candidum actu frigidum adhibitum, uel equiseti herba trita fronti imposita, aut lactuca ex aceto contusa, uel cicuta ijsdem partibus applicita. sed cauẽdum erit à uehementer frigidis, quod cerebrum magnopere lædant. Conueniunt etiam emplastra fronti imposita refrigerantia & adstringentia, scilicet, exempli gratia, quę parantur ex gypso, bolo armenio, & sanguine draconis; ex albumine oui, cum succo polygoni, aut equiseti, aut pomi granati contusi. Succi itidem refrigerantes adstringentesq; plurimum iuuabunt, si ipsis actu frigidis frons illinatur, aut cum aceto mixtis. Deprehensum est cochleã cum testa contusam cum aceto fronti impositam hęmorrhagię plurimum conducere. Ex ijs uerò, quę intra nares indita hæmorrhagiam sistunt, quædam puluerizata per cannam insufflantur, scilicet stercus asininum ustum, atq; tenuissime

In 5. meth. med. cap. 4.

In 5. meth. med. cap. 4.

Gal. lib. de rem. fac. parabilib. Paulus in lib. 3. cap. 24.

tritum, uel cochlea cum testa vsta trita, vel galla immatura vsta, tritaque utilissime insufflatur; vel fuligo è clibano, uel è lebete æneo derasa eodem modo vsurpata, vel ex aceto linamento excepta, atque intra nares indita. Paulus vnum monet pro sistendo sanguine, foramina scilicet narium non esse detergenda neq; irritanda. Ex simplicib. vero intra nares imponendis cõmendatur ex codẽ Paulo chalcitis trita linamento excepta inditaque, & oui testa cremata cum gallæ dimidia parte trita, eodem modo indita, vel funiculum lucernarum intrusum. Cochlea cum testa vsta oui candido permista, aut gypsum lotum, vel cum albumine oui, vel cum aceto inditum, vel tela aranei, cui ex pistrino seu molendino pollen adhæret, imposita valde iuuant. Sanguinis item grumus siccatus; uel resina fricta, quę à Galeno commendatur. Dioscorides laudauit radicem æthiopidis tritam ex aceto: Prosunt quoque vitis cortex item tritus; asini & equi stercus tum crudum tum vstum ex aceto; germina vitis teneriora trita similiter ex aceto imposita; ferrique rubigo, & squamma eodem modo cum aceto indita; item galla immatura, quoad incandescat, cremata, aceto extincta, tritaque imposita; spongia quoque cum pice vsta, & gypsum oui candido cum pilis leporinis exceptum, inditumque; sic cochlearum etiam caro trita cum thure ex aceto eodem modo immissa. Atque hæc ex simplicibus nasalibus hæmorrhagiam cohibentibus nobis sufficiant. Quibus addimus ex compositis etiam quædam medicamento ad hunc vsum facientia: & primum ex Paulo, quod recipit, mannę thuris 3.j. aloes scrup. i.s. candido oui trita excipiuntur, & linamento contorto subiguntur. Galenus conficit hoc ipsum (quo nihil præstantius credit) ex aloe itidem & thure cum oui candido, mollissimisque pilis leporinis exceptum vt in nares indi possit. Aliud etiam conficit ex resina, addito triticeo polline, cum gypso, & oui candido. medicamentum vero ex aloe à quibusdam paratur ex aloes 3. j. thuris 3.ij. quæ oui albumine excepta, cum pilis leporinis commiscentur, atque intra nares induntur. Atque ex Galeno constat, pręstantissimum esse, quod recipit thuris 3.j, & aloes scrup. i.s. Verum antequam medicamenta ægrotis, pro hæmorrhagia sistenda, præscribantur, præstabit ipsis primum victus rationem instituere. In qua aer frigidus erit eligendus, cibi refrigerantis adstringentisque facultatis, vel etiam emplasticæ: Vnde conuenient fercula parata ex cichoreo, plantagine, acetosa, portulaca, mentha, rumice, hordeo, & similibus parata in iure vel capitis vel pedum vituli, aut castrati. Accommodatissimi in libris erũt fructus adstringentes, vt mala immatura cocta, pyraque, cytonia mala, granata, mespila, sorba, mora nigra, fructus berberis, rubique immaturi, oxyacanthę, pruni syluestris & similes alij. Pro potu vtantur aut vino nigro austero aquoso, aut aqua ferrata, vel adstringentibus rebus alterata. Fugiant ex animi passionibus iram, gaudium, atque risum: eos verò timere, & mæstitia affici quandoque non est inutile; quinimo in multis hæmorrhagiam à repentino, vehementiq; timore concitato planè cohibitam fuisse, à medicis sæpius obseruatum est, quod scilicet timor subitus & magnus sanguinem extra fluentem, ad interiora & ipsum cor subito propellendo, sistat.

In 5. meth. med. cap 4.

In 5. meth. med. cap. 4.

De sanguine per vomitum immoderatius profluente cohibendo. Cap. V.

SÆpe fit, vt sanguis ex ore per uomitum immoderatius excernatur, atque ita sanè, vt homines in exitialem syncopem deducat. Quamobrem citò huic profluuio erit occurrendum. At de medicamentis priusquam agamus, primum cognoscendum erit, sanguis vomitu reiectus (qui symptoma est facultatis expultricis vitiatæ) & à quibus partibus fluat, & à quibus causis, & quando hæc ex-

sępe cum rauco sonitu sanguis non multus inter tussiendum excernitur, non ruber,
sed nigricans, crassus, & grumosus, cum maiori tussi, atque dolore etiam excreatus. Ex membrana pleura vocata excretus sanguis deprehenditur ex lateris dolore pungitiuo, vel quod dolor sit secundum latera, vel pectoris, & aliquando etiam inter scapulas, sanguisq; minus flauus & minus copiosus excluditur ac plerumq; sputo mixtus. At verò ex diaphragmate si prouenerit, dolor inferius à pectore rotunditate quadam thoracem pungens obseruatur. Cæterum his cognitis, videamus, quot modis ex venis arterijsq; emanet. Apud omnes autem medicos constat, sanguinem exire ex vasis primò eorum (vt superius in capite de hæmorrhagia dictum est) apertione, qua scilicet ipsorum oscula recluduntur aut à copia sanguinis, aut à flatu distendente. Deinde sanguinis exsudatione, quam pręcedit vasorum substantię rarefactio, sanguinisque maximè ex calore attenuatio, ita vt ex vasis etiam clausis sanguis resudando emanet; quod illis sæpè contingit, qui in balneis calidis diu commorati sunt, vel plurimum aut ab igne, aut ab exercitio incaluerunt: Resudat etiam non rarò ex phlegmonis. Tertiò sanguis emanat, vasis exesis corrosisue ab acri, amaro, vel salso humore, ex capite in pulmones, vel in thoracem destillante, aut ex humore purulento in pulmonum substantia, vel in bronchijs, vel in venis, arterijsq; ex putredine, aut ex phlegmone, abscessuue suppuratis, facto, eius acrimonia exedente substantiam pulmonum & vasa ipsa sanguinem continentia. De qua erosione Galenus in lib. 4. de loc. affect.
„ cap. 4 scribit: Quùm enim retroactis temporibus quis ex interuallis quotidie nō
„ ita multum sanguinem tussiendo expuere consueuerit, atq; ei postea superueniat
„ multi sanguinis inter tussiendum eruptio, & quidem neq; ab alto cadenti, neq; in
„ certamine, neq; in palęstra vulnerato, neq; etiam sub vllo graui pondere oppres-
„ so thorace, reliquum fuerit, vt conijciamus ob insignem erosionem plurimum
„ sanguinem inter tussiendum fuisse reiectum. Demum sanguis itidem emanat, tussiq; excernitur, ijsdem sanè vasis aut ex copia sanguinis, vel flatus nimium distendente ruptis, aut vulneratis, aut denique vel ex percussione, vel ex casu, vel ex ponderis oppressione, vel ex magna clamatione, vel ex vomitu vehementi, vel ex coitu multo, vel deniq; ex tussi laboriosa perseuerante, diuq; partes pectoris lancinante, venis arterijsq; confractis. Qui vero sanguis ex arterijs prodit, flauior, tenuiorq; existit, atque cum motu excernitur: nigrior vero & crassior ex venis exiens, quique absque vllo motu excernitur. Ex huiusmodi sanguinis profluuio, vt etiam dictum est, periculum est, ni subito ei occurratur, aut sanguine immoderatius profluente, vt repente, veluti iugulati homines, intereant; aut, si affectus permaneat, vt in tabem deducantur. Pulmonum vlcera insanabilia esse omnes ferè tradiderunt, veruntamen quosdam ab ijsdem sanatos fuisse, obseruatū est. Aurelianus voluit, propterea pulmonum vlcera difficillime coalescere & sanari, quòd natura in alto ferueat, multoq; sanguine vel humore abundet, quapropter vlcera ægrè siccantur; item quod motu assiduo vulnerum vlcerumue labia quatiantur, eoq; motu ipsorum vnio impediatur; adhæc quia vlcera nobis occulta sunt, & remotiora quam vt medicamenta viribus integris non refractis ad patientē locū peruenire queant. Veruntamen non esse omnino insanabilia pulmonū vlcera colligit Aurelianus, cum sæpe quidam è vulnerato pulmone conualuerint. Minus vero ea, quæ in thorace fiu[illegible] sanatu sunt difficilia. Nos non paucos, qui sanguinē expuerunt, ex uenis thora[illegible] diruptis sanatos uidimus. Erasistratus ait, facilius sanari succulentos, fortes, [illegible] paruicolles microtrachelos dictos; difficilius vero graciles, imbecillos, atq; long[illegible]colles. At ad fluorem sanguinis tum screatu, tum tussi excretum cohibendum, quoniam multa ad ipsius cognitionem præmisimus, declinandum est. De eo tamen in pręsentia agimus, [illegible] solummodo solutionis passio est, quæq; vt de alijs laxis passionibus dictum est, adstringentiū

Paul. in lib. 4. cap. 53.

vsu

vsu tollitur. Etenim sæpe fit, vt, præter hunc affectum, sanguinis fluor etiam ad-
strictum affectum coniunctum habeat, vtpote cum sanguinis fluor aut à catarrho,
aut à putredine in pulmonibus, aut ex phlegmone, aut ex abscessu ortum trahit.
Cæterum de istius curatione nos posterius agemus, scilicet, vbi de mixtis passioni-
bus ex laxo & adstricto sermonem instituetimus. Itaq in fluore sanguinis, qui la
xus est affectus, quique fit vasis alicuius apertione, aut raritate, aut vlcere in par-
tibus respirationi seruientibus, præsertimq; in aspera arteria, vel in pulmone, vel
in thorace, facto, ea medicamenta solummodo vsui congruent, quę quouis modo
laxatas partes adstringere apta nata sunt. Sed priusquam hæc proponamus, vi-
ctus ratio congrua erit præscribenda. primum itaq; æger in loco frigido collocan-
dus erit, quietèque decumbat, vel sedeat, ab omni motu corporis caueat, locutio-
neq; præsertim, atq; etiam ab animi motu, maximeq; ab ira, voluptate, atq; à
risu: Contrà timor vehemens subitò concitatus solet esse, ad omnem sanguinis
fluorem cohibendum, magnæ vtilitatis. Quod pertinet ad cibum & potum, ple-
rique medicorum solent, inediam iniungere, quæ profecto conueniet, si fluor ab
adstricta causa foueatur, scilicet, si sanguis excernatur ex catarrho salso, vel acri,
aut ex phlegmone, aut ex abscessu: Vbi vero fluor hic laxus affectus est, tenuissi-
ma illa diæta, quòd laxet, non conducit. Sed neq; cibus admodum copiosus cō
uenit, propter virium imbecillitatem, quæ haud ferunt multum cibum. Quare
cibus quantitate moderatus offerendus erit, in eaq; præsertim copia, quam vires
commode ferunt, qualitate verò erit quouis modo adstringens. Proinde Antiqui
halicam exposca dabant, aut oryzam, aut ptisanam hordeaceam cum palmulis,
vel malo cytonio, aut pyro austero, aut simili alio fructu in ipsa decocto, aut pa-
nem decoctum cum plantagine, uel rubo, uel oxyacanthæ fructibus immaturis:
Ex herbis uerò exhibebant plantaginem coctam, uel portulacam, uel intybum,
uel oxylapathum, uel lac coctum refrigeratum cum amylo, aut non coctum, aut
lentem cum ptisana coctam, aut milium coctum cum lacte. Aurelianus laudat
panem elixum in decocto rubi, aut alterius adstringentis, & plantaginem in ace-
to coctam cum oleo uiridi asperso, & rhoe puluerizato, deuoratam. Mala item
cydonia cocta recenti mulso, uel tosta prædempto semine, farina conspersa, aut sor
ba, aut mali punici grana. Cochleas item coctas meminit in cibo dandas. Ex car
nibus uolantum præscripsit pectora turdorum, uel pullorum recentium gallinaceo
rum, uel columbarum, uel perdicum, uel phasianorum. Sed commendauit quo
que carnes porcinas, pręsertimq; cerebrum, pedes, & auriculas, quod nimirum
sint emplasticæ facultatis: Nostri uerò consultius utuntur, loco porcinæ carnis,
uitulina, potissimumq; cerebro, pedibus, & capitis carne uiscidę lentęq; faculta-
tis. Ex iure autem harum carnium panem decoquunt, ac ptisanam, aut oryzam
parant. Vsui quoq; sunt oua sorbilia rhoe aspersa. Postremo lactis usus in cibo,
nullo reclamante medico, ad sputum sanguinis maximè commendatur, de quo
» Alex. Tral. lib. 7. ait, ita huic usui fuisse accommodatum, ut, qui per initia ipso
solo constanter longiori tempore usi sunt, omnes conualuerint. Quod confirmās
» subdidit: Noui autem quendam, qui cum toto anno ipsum & bibisset & comedis
» set, interim cum frumentaceo aliquo, aut similigine, aut itrio, aut halica, aut len-
» te, aut panico, cumq; in agendo à uino abstinuisset, liberatus fuerit, ut nec pus
» expueret, nec inde in phthisim incideret. Et hæc de cibo congruo instituendo. De
potu autem loquentes Medici, uel uinum pauciferum nigrum, austerumque lau-
dant, uel ferratum aut chalybeatum; vel aquam ferratam aut cum adstringentiū
aliquo decoctam. At iam ad medicamenta seu præsidia huic affectui congruen-
tia ueniamus: sed priusquam præscribamus particularia, de quibusdam, an con-
ueniant, pauca perstringenda sunt, scilicet, an in fluore sanguinis phlebotomiæ,
cucurbitularum, ligaturarum, frictionumq; usus conueniat? De quibus quidem
dicemus

dicemus illud in primis de phlebotomia affirmantes, quod tanquam laxatiuum præsidium minime conueniat in sanguinis fluore, qui laxus affectus est; veruntamen aliquando, si modo vires commodè ferant, pro diuertendo sanguine, in exigua quantitate concedi potest. Sed aliquis fortasse nobis obijciet, cur eam sanguinis vacuationem per venam sectam ea conditione solummodo laudauerimus in exigua quantitate, ne laxus affectus augeatur; Cum illud præsidij genus in sputo sanguinis, quod ex morbo partium respirationi seruientium proficiscitur, omnes ferè cum Dogmatici, tum Methodici laudauerint, præsertimque ex Dogmaticis Hippocrates, Erasistratus, Diocles, Praxagoras, Asclepiadesq. & ex Methodicis Themison, Thessalus sectæ illius princeps, Aurelianus, atque alij phlebotomiam inquam laudarint, maxime in sanguinis fluore à venarum corrosione, vel à ruptura facto, & auertendi sanguinis causa, & ob tollendam sanguinis copiam, vt venarum diuisura facilius coalesceret, atque etiam, vt futura in vlcere phlegmone seu tumor (qui superuenientes affectus vlcera reddunt periculosiora) prohiberetur. Si quidem Aurelianus ait: Omne vulnus quod vsq; in tertium diē glutinari non potuerit, necessario tumescit. Verū enimuero omnes quidē ferè medicos phlebotomiam laudasse in sputo sāguinis aut à catarrho, aut à putredine, aut à phlegmone aliòue tumore, vel abscessu excitato constat: quod, profectò, tūc affectus sit laxus cum adstricto mixtus, qui cum magis vrgeat ad curationem, propterea præsidia etiam laxantia videntur ei conuenire. Plerumque verò fit, vt sanguinis fluor cum tussi obortus (qui cæteris periculosior, & exitialior videtur) foueatur in pulmonibus a causa adstricta, scilicet, vel à catarrho maligno, vel à tumore, aut phlegmone: vnde meritò phlebotomia tanquam laxatorium præsidium vsum habebit, maximeque si sanguinis fluor modicus fuerit, minimèq. vires exoluat. Hinc Thessalus meritò dixisse visus est: „At si etiam intra diatriti „tempus fuerit attestata partium grauedo, vel dolor, aut spiratio difficilis, vel tussi„cula sicca, phlebotomare conuenit. *Aurel. 2 chron. cap. 9.* At nedum vbi dolor, vel grauedo partium thoracis, vel aliquod aliud eas partes stricturę passione laborare indicans adfuerit cum fluore sanguinis, venę sectio vsum habebit; verū neq. cucurbitulæ, aut hirudines, neque alia istiusmodi præsidia laxatoria erunt respuenda. Sed vbi sanguinis fluor solummodo laxus affectus sit, scilicet ex apertione venarū, aut ex vlcere absque inflammatione, febre, & plethora sanguinis profectus, nullomodo phlebotomia usum habere poterit, neq; cucurbitulæ, neque hirudines, neque similia præsidia congruent. Vbi verò sanguis immoderatius defluat, ligaturæ ad auertendum sanguinem & in articularibus partibus, & in brachijs & in femorib. conuenient. Erasistratus in inguinibus & in alis faciendas voluit. Tempus modo, ijs expeditis, instat, vt particulatim medicamenta prosequamur adstringentia, quæ apta sunt fluorem sanguinis cohibere, & primum ea, quæ sanguinem screatu ex faucibus manantem sistunt, cum externa tum interna: Inter quæ cum acetum comprehendatur, de eo etiam pauca sunt dicenda, nimirum, An, quemadmodum extrinsecus ad sistendam hæmorrhagiam vtiliter partibus adhibetur, etiam per os ipsum debeat exhiberi? Quod non paucis ex veteribus visum est, quia nimirum adstringendi vi maximè valet, vnde ex aqua mixtum solet ad hæmorrhagiam fronti, & temporibus commode adhiberi: Quo exemplo nonnulli vel syncerum seu per se solum in sanguinis fluore vtiliter dari existimarunt, vel medicamenta cum ipso danda: unde antiqui dabant plantaginem coctam ex aceto, vel acaciam, vel hypocistidem, vel lycium, vel terram lemniam, vel bolum armenum, vel simile aliud ex aceto dissolutum. Aurelianus in profuso & largissimo fluore per se solum voluit esse propinandum: Veruntamen in sanguinis fluore ex vasorum exesione, fractura, aut vulnere, maxime (mea sententia) erit damnandum, nimirum, quòd propter acredinem & mordacitatem vlceribus

sit inimicum. Cæterum adstringentibus cum medicamentis mixtum non erit spernendum. Itaq. fluente sanguine ex faucibus, qui screatu excernitur, gargarismata vtilia erunt, aut ex vino austero nigro, aut ex aqua ferrata in qua rosarum capita contusa ebullierint, aut balaustium, aut malicorium, aut cortex mali granati, aut myrthus, aut pruna syluestria, aut pyrum syluestre, aut galla immatura, aut sumachum. Vtilissimus ad eum vsum erit (aut pro gargarismate, aut si locus, ex quo in faucibus sanguis emanat, lingua depressa eo obliniatur) succus aut è malo granato integro in mortario contuso expressus, vel ex prunellis syluestribus, vel ex fructibus sorbi, vel pruni syluestris, vel oxyacanthæ. Conferet quoque succus plantaginis vel equiseti, vel polygoni; vel acaciæ, vel hypocistidis, ex aceto dissolutus, si eo locus affectus obliniatur. Hæc ad fluorem sanguinis ex faucibus erumpentis cohibendum, firmandumque sufficient: nunc ad eundem fluorem sanguinis tussi excreti, & ex partibus respirationis proficiscentis, compescendum, medicamenta accomodata etiam dicamus, & si eadem sint, quæ ad hæmorrhagiam, & ad vomitum sanguinis superius meminimus. Verum & si illa omnia huic negotio congruant, & quodlibet illorum possit à medico usurpari; nihilominus, cum in curando sputo sanguinis, res maximi momenti agatur, nullo parcentes labori singula proponemus, quæ ad hunc vsum fuere et à veteribus medicis & à iunioribus cognita. Inter hęc verò præcipua sunt, succus portulacæ, aut plantaginis, aut polygoni, aut equiseti ad vnciam & semis epotus; rubi fructus immaturi, & flores siccati ad geminam drachmam ex vino austero epoti; quercus, vel ilicis, vel fagi membrana cortici subiecta trita eodem modo ex vino, vel aqua plantaginis vel polygoni potui data; terra samia, lemnia, vel armena simili pacto vsurpata. Aurelianus in potu commendauit lixiuium ex cinere vitis sarmentorum, & ex aqua pluuiali, ad semilibram propinatum; at Galenus paratum ex cinere lignorum adstringentium, cuiusmodi est vitis, rhus, lentiscus, rubus. Ex Dioscoride commendatur ad sputum sanguinis succus porri cum gallæ aut thuris farina, vel acacia. Semen myrti tritum ad drachmam ex aqua plantaginis epotum conuenit: succus item ex myrti baccis viridibus expressus; rosarumque capita trita ex vino austero epota iuuant. Decoctum radicis symphiti maioris epotum quàm maximè à Tralliano probatum est. spinæ item albæ drachma cum oxycrato ab Oribasio; & decoctum radicis althęæ. Dioscorides etiam laudauit farinam ex trimestri tritico coctam ad glutinis modum, atque delinctam. Glutinum similiter, quod ex similagine, & expolline fit ad libros glutinandos, sanguinem inter tussiendum expuentibus non minus conducit, si cochlearij mensura liquidus absorbeatur: item succus hypocistidis, aut acaciæ cum thuris modico epotus: Arctij item radix cum nucleis pineis ex quopiam liquore adstringente à multis commendatur; & samia terra cum balaustio trito; & membrana quercus (quæ est inter corticem & lignum, & ea, quę circum glandem est) trita ex vino nigro austero ad drachmam epota, vel ipsius decoctum itidem epotum. Paulus longe ad id esse efficaciorem statuit membranam fagi atque ilicis eodem modo assumptam. Cornu Cerui vstum, lotumque ex aqua adstringente, pondere duorum cochlearium eodem modo vtiliter datur. Castanearum quoque decoctum non minus vtile esse deprehensum est; maximeque membranæ illius, quæ est inter putamen & corticem castanearum: sicuti & cortex salicis & fructus ex vino sumptus auxiliatur. Præclare commendantur etiam gentianæ radicis duæ drachmæ ex aqua aut vino; & Rhaponticum eodem modo atque mensura datum: Corallij item lapidis drachma cum succo mali punici, & cum thure etiam ex vino myrtite. sed quid tandem de lapide hæmatite ad sanguinis fluorem cohibendum, tantopere à multis concelebrato, dicemus? An non & ipse nedum ad sputum sanguinis, verum etiam ad pusficcandum in

In 2 euporist. cap. 31.

phthisicis

phthisicis olim in magno vsu fuit? certe quidem (vt auctor est Trallianns) & eius substantia in tenuissimum pollinem detrita, ex succo aut granatorum, aut polygoni, aut plantaginis epota; & vinum, in quo fuit hic lapis tritus per diem vnũ aut plures maceratus, ad hunc vsum maxime à multis concelebratum est. de huius vsu Alex. Trallianus ita scripsit: Vsus autem sum eo in his, qui largius sanguinem reijciebant, cum succo mali punici, & granis, vel succo polygoni. In quibus autem sanguis non copiosè euacuabatur, etiam ex aqua sola tepida. At læuigare ipsum plurimum oportet, vt in tenuissimum puluerem redigatur, sitq; aereus & vento persimilis. dedi autē ex eo octo obolos, & paulo amplius minusue. Ex simplicibus quoque ijs medicamentis possunt quædam ad hunc vsum componi, cuiusmodi fuit pastillus à Paulo diaelectru vocatus, & diacoralliũ, & qui paratur ex terra Samia, Lemnia, lapide corallio, radice symphyti maioris, atq; amylo, tenuissime tritis ex succo plantaginis. Nonnulli addunt partem semissem opij. Pastillus itidem ex rosis huic vsui est opportunus. Themison dabat succum mali punici contusi cum modico aloes, & medicamentum Diasycaminum vocatum, quod paratur accipiendo gummi Arabici, acaciæ Ægyptiæ an. vnc. j. aluminis scissi vnc. ij. trita excipiuntur decocto papaueris, & pastillus paratur, qui drachmæ pondere ex liquore aliquo adstringente assumitur. Thessalus dabat & ipse terram Samiam pondere duarum drachmarum ex aqua tepida, vel amylum, vel symphyti radicem, vel ipsius foliorum succum, vel medicamentum, qnod ex tragacantho, gummi Arabico, thure, atque opio conficitur. Aetius verò cochlearij mensura ex vino austero, vel ex aqua polygoni, vel plantaginis propinabat puluerem, qui parabatur ex lapidis corallij, terræ samiæ, succini, mastiches an. ℥. vi. amyli, thuris, gummi Arabici, an. ℥. iiij. Atque hęc sunt medicamenta fluori sanguinis conducentia, quæ per assumi debent. Quibus nunc etiam illa, quę exterius adhibita iuuant, addenda sunt, nimirum, quæ adstringendo vias affectorum locorum densant, præcluduntq;, vt intra illas adstrictas sanguis retineatur. Proinde pectori conducet spongia ex aqua frigida cum aceto admota, vel ex decocto aliquo adstringentium supradictorum cum modico aceto permixto: aut lintei ijsdem decoctis adstringentibus, vel succis, scilicet plantaginis, polygoni, portulacę, vel similium imbuti, atq; ante & retro adhibiti, pectori scil. & dorso, seu posteriori thoracis parti. Conuenient etiam inunctiones ex oleo viridi, vel rosaceo, vel myrtino, vel de cytonijs, vel ex similibus alijs. Epithemata etiam conuenient, ex succo aizoi, aut solani hortensis, aut plantaginis, aut equiseti, aut portulacę, aut intybi agrestis, vel similium; aut ex multis ipsorum simul mixtis cum tertia parte aceti albi, pectore ac dorso ijs oblito & madefacto. Aetius itidem laudauit illitiones ex aceto in quo cortex loti, aut mespili, aut thus, aut rhamni & polygoni folia fuerint decocta: in quo aceto etiam diluito aloem, aut acaciam, aut omphacium, & modicum gummi: pectus ac dorsum eo illinito, atque vbi exiccatum fuerit, rursus inungito. Eodem item modo emplastra adstringentia maxime conuenient. Aurelianus laudauit emplastrum, quod paratur ex palmulis Thebaicis ex vino austero aut ex aceto tritis, mixtis cydonijs coctis, aut corticibus mali punici tenuissimè tritis, aut alumine, aut acacia, aut hypocistide, aut galla, aut œnanthe, aut aloe, aut mastiche trito, melle exceptis. Aliud ex puluere mali punici vel mannæ thuris, mixto alumine, succo plantaginis excepto componitur, appositumque confert. Sic quod ex polenta parabatur, & aliud ex cymis rubi vel plantagine, vel solano, vel germine vitis, vel aizoo, aut ex alio stiptico medicamenro concinnatum. Item ex intybi folijs, cum medulla panis, & aceto, emplastrum vtile ad sputum sanguinis conficitur: Si plantago, & polygonum tritũ cum hordei farina acetoq; pectori adhibeatur, dictæ passioni ēt valde proderit: Non minus, quam faciat emplastrum de salicibus Aetij. Denum, cohibito san-

guinis fluore, antiqui vtebantur medicamentis Græcis metasyncriticis vocatis,
quę Aurelianus recorporatiua appellat; cuiusmodi sunt dropaces, vel phęnigmi,
vel siccę frictiones, nimirum ad partes densandas, roborandasq;, & ad absumen
das partium humiditates, quibus partes solent in laxum affectum recidiuare. Sed
de ijs pręsidijs à nobis in superioribus libris satis superq; scriptum est.

De sanguinis fluore, qui per aluum fit, supprimendo. C.VII.

NOn rarò etiam euenit per aluum sanguinis fluor ita immoderatus, vt homi-
nes quasi iugulatos interimat, idcircoq; cito cohibendus est ijsdem fermè
medicamentis, pręsidijsq; adstrictorijs, quæ in alijs fluoribus supprimendis su-
perioribus capitibus abunde memorauimus. Cæterum, cum (veluti de sputo san
guis dictum est) hic fluor aliquando venis in intestina desinentibus aut apertis,
aut erosis, vel ruptis, vel rarefactis fiat, quem affectum simpliciter laxum appel-
lamus; & aliquando à causis adstrictorijs vnà foueatur, quippè aut à catarrho sal
so, aut acri, aut ab humore feruenti, scilicet à bile flaua maximè acri, aut ab eadē
bile retorrida, aut à phlegmone, aut à calido morbo hepatis, sanguinem valde pu
tridum, acerrimumq; reddente; Meritò fluoris sanguinis talem fieri cernimus
differentiam, vt quidam morbus laxus solummodo sit, alius verò etiam cum ad-
stricto morbo mixtus. de hoc posterius sermonem habebimus, & in præsentia illa
lum qui solummodo laxa passio est, tractabimus. Est vero fluor sanguinis laxus
affectus, qui per aluum fluens immoderatius vires exoluit, syncopemq; & mortē
accersit. In quo fluore aliquando sanguis merus emanat, & aliquando alijs hu-
miditatibus permixtus: Ille verò aut bonus, aut vitiatus exit: atq; hic aut cum
chylosis deiectionibus incoctus, aut cum mucis, vel pituita salsa, aut cum bile fla-
ua ardente, aut retorrida, aut cum melancholia, aut cum varijs humoribus per-
mixtis quàm maxime putridis, aut cum adipe, vel membranis, vel deniq; intesti
norum substantia, aut ipsiusmet substantia hepatis, vt nos Cayri in Ægypto in
medico Nicolai Razeuil Poloni Ducis Olicæ aliquando vidimus. In quo, prę-
sente illo Duce & virtutibus, & moribus maxime illustri, per aluum in exitiali dy
senteria excretę sunt partes hepatis substantię Gręcis parenchymatis dictę, atq;
non sine magna omnium circumstantium admiratione. Sed iam ad fluorem syn
ceri sanguinis accedimus, qui aut bonus est, aut vitiatus, atque hic aut aquosus iti
dem est, scilicet loturæ carnis similis, ob imbecillitatem concoctricis in hepate fa-
cultatis factus, aut nigrescens crassus, & instar bituminis iudaici etiam splendens,
deijcitur: qui sanguis talis redditur, si nimium in hepate moretur aut ob venarū
vim attractricem debilitatam minime ipsum attrahentem, aut propter aliquam
obstructionem in venis factam; item si iusto plus calefiat, vel à nimia hepatis ca-
liditate assetur. Vel excernitur quidem nigrescens, at fluidus, splendoris expers,
qualis hepate ad frigidius temperamentum inclinante fieri solet. Demum mix-
tus alijs humiditatibus sępius sanguis per aluum excernitur, colore atq; substan-
tia præditus simili, qua oui luteum in iure conquassatum apparet, quasique ichor
aliquando cruentus conspicitur, sed cum fœtore insigni deijcitur: Huncq; fluxum
colliquatiuum medici appellant, pathognomonicum siue proprium pestilentium
febrium signum, quiq; fit ab extraneo calore insigniter humores putrefaciente.
Aliquando apparet, vt dictum est, ichor cruentus albę humiditati mixtus, aliquan
do biliosę, & aliquando nigrescit aliquatenus, & non sine aliquo splendore, vt po-
te quando calor febrilis magis colliquat, quam putrefaciat, cuiusmodi in febri-
bus ardentibus colliquatiuis fit, in quibus etiam præ insigni calore humidiores
partes absumente humores biliosi meri, synceriue per aluum deijci solent. Ali-
quando

quando verò sanguis cum fæcibus, vel chylosis deiectionibus exit. Plerumque cum mucis, aut cum pituitosa, aut cũ bile ardente scilicet lutea, vel viridi, vel nigra retorridauè, aut cum adipe, aut cum membrana, aut cum substantia intestinorum defluit. Huiusmodi deiectiones cum torminibus ventris, magnisq. doloribus fiunt, fluxusq. dysenterici vocantur, qui vlceratorum intestinorum propria signa existũt. de quib. paulo post nos particulatim agemus. Itaq; ex ijs cõstat, sanguinẽ per aluũ aliquando syncerum excerni, atq; hunc vel bonũ, vel vitiosum, esse; & aliquando mixtum alijs humiditatibus, qui sæpe immoderatius ita fluit, vt laxum morbum magnum faciat, atque proinde magna præsidia adstrictoria, quibus ei occurratur, indicat: Aliquando vero natura, vel vt corpora à morbis præcaueat, vel ægrotantia vt à morbis liberet, sanguinem tanta copia sæpe excernere solet, vt complures medicorum artis medicæ ignari perperam huiusmodi sanguinis fluorem laxum morbum iudicare soleant, ac proinde statim adstrictorijs medicamentis ipsi occurrendum esse iudicent; cum tamen huiusmodi excretio morbus laxus dici nequeat, quo ad vires ita exoluantur, vt corporis actiones aperte lædi deprehendatur. Etenim vt superioribus libris demonstratum à nobis est ex Methodicorum placitis, nulla euacuatio (siue sanguinis, siue excrementorum sit) nisi ita vires resoluat, vt corpora apertius lædantur, morbus laxus dici poterit. Bifariam vero euacuatio quælibet morbum laxum facere potest, vno modo cum repente adeo immoderatè sanguis emanat excerniturque, vt vel in syncopem homo incidat, aut, ni syncopem hic fluxus accersat, tamen maxime corpus lædat, sic, vt exinde corpus prælangueat, colore defędetur, tumeat, in malum habitum seu cachexiam mutetur, caput maxime debile euadat, atque ad vertiginem valde pronum, stomachus non appetat cibos, assumptosque minus concoquat, pulsus langueant, & corpus ægrius moueatur. Quem sanguinis fluorem per hæmorrhoidas nos olim in Hieronymo Capello Senatore illustrissimo, in omni virtutum genere, morumque probitate ijs, qui ipsum cognouerunt, maxime conspicuo obseruauimus. Quare fluor sanguinis tam profusus, & immoderatus, vt vires exinde aperte lædi videantur vno modo morbum laxum facit, & quidem magnum etiam, si syncopem, prę virium resolutione, accersat. Altero vero modo sanguinis fluor præternaturalis non immoderata quidem quãtitate, neque impetu, sed diuturnitate, & perseuerantia (quod vel continuus sit, vel sæpissimè reuertatur) vires ita prosternit resoluitque, vt tractu temporis morbum laxum faciat. Prudenter itaque medici se gerere debebunt in cognoscendis ijs fluoribus sanguinis, vel excrementorum, qui laxi morbi sunt, cum sæpe, vt dictum est, natura copiosas vacuationes, vel purgationes salutares moliatur, quæ quantitate seu copia insigni morbosæ videri solent, cum tamen laxum morbum non faciant. Huiusmodi sanguinis fluor febrem quartanam criticè, & salubriter in me soluens ab hinc annos duodecim me inuasit; nam sanguinis ter in die per os inter tussiendum profusi adeo creuit mensura, vt septem librarum pondus ęquaret, fortasse etiam excederet. Quem fluorem, & expuitionem sanguinis ego solus inter multos grauissimos medicos, qui me visitatũ conuenerant, criticam, atq; salutarem esse credidi, eoq. præsertim argumento, quòd, cum antea & maxime sitirem, & corpus meum admodum graue esset, ab euacuato eo sanguine sitis statim sublata fuerit, atque corpus ita alleuiatum, vt promptius, quam antea, cum ad ambulandum, tum ad aliud faciendum, eo vti potuerim, cum pulsu vehementia non carente. Colligo igitur, sanguinis fluorem bonum, licet quantitate videatur malus, & morbosus, tamen ab eo distingui, qui laxum morbum facit, quia vires non ita debilitat, vt actiones in corpore lædantur; quinimò ab huiusmodi hæmorrhagijs, pulsus maiores, vehementiores, & magis æquales, vt nos in libris de vita & mor. ægrot. præsagienda docuimus, redduntur, & reliquę

Gal in li de diff. symp. cap. vlt. & in 6. de sanit. tuẽda cap. 6.

actiones quoq; vitalib. viribus respondent. At tẽpus est, ut ijs obiter declaratis, ad præcipuũ nostrũ institutum redeamus quod est, vt medica præsidia huic fluori cõgruentia explicemus. Quæ profecto huic fluori sanguinis cõuenięt, siue sanguis sit bonus siue vitiosus, siue syncerus, siue mixtus alijs humiditatibus, dummodo a venis apertis, aut vlceratis emanet, aut repente vnica vice ita supra modum effluat, vt vires maximè exoluat, aut multis repetitis vicibus, licet in minori copia, tamen longo tempore perseuerans, idem faciat. Huic itaque conducet adstringentia medicamenta adhibere, vel tunc etiam cum fluor non fuerit immoderatus, sed modicus, cum sanguinem, quomodocumque supra vel infra, non criticè exire, malum esse censeatur. propterea in omni fluore erit adstringendum, ni fluor foueatur ab adstricta causa, scilicet vel à iecoris tumore, morboue alio, vel ab obstructione venarum, vel à multitudine humorum corrodentium intestina, dysenteriamque facientium: quæ fluorem morbum ex laxo & adstricto mixtum faciunt: de quo posterius agemus. Ex medicamentis autem, quæ ad hunc vsum facient, quædam erunt per os assumenda, quædam intra ventrem clysteribus inijcienda, atque alia supra ventrem adhibenda. At priusquam hæc particulatim ægrotis præscribantur, victus ratio huic affectui congruens erit instituenda, quæ eadem erit, quam superiori capite ad sanguinis fluorem per os erumpentem meminimus, cui ex cibis congruentibus addimus lac caprillum coctum, & chalybeatum in primo cibo dandum, ad tres cyathos, mane & vesperi, in prandio & cęna. Ex medicamentis per os assumendis eadem planè conuenient, quæ superiori capite præscripsimus: cuiusmodi (exempli gratia) est succus adstringentium herbarum, videlicet aut plantaginis, aut polygoni, aut equiseti, aut portulacæ, vel intybi syluestris, vel similium ad vnciam & semis: aut in potu dabitur drachma acaciæ Aegyptiacæ, aut hypocistidis, aut lycij tenuissime triti ex vino austero nigro, aut galla immatura trita, aut myrthus, aut balaustium, vel cortex mali granati, vel terra samia, vel bolus armenus, vel terra lemnia, vel lapis hæmatites eodem modo ex vino, aut ex aqua, aut ex succo plantaginis vel polygoni epotus. si quis plura particularia medicamẽta scire desiderat, ea ipsa ex superiori capite petat. ex quo loco habebit ẽt medicamẽta omnia & simplicia adstringentia ventri exterius adhibenda, & inunctiones adstringentes, tum illitiones, tum epithemata, tum emplastra huic fluori sanguinis accommodata. Ex medicamentis verò, quæ clysteribus injciuntur, quæq. sunt cæteris alijs ad hunc alui fluorem sistendum accommodatiores, erunt, si clysteres huic vsui accommodati parabuntur, aut ex vino nigro adstringente, aut per se solo, aut rebus adstringentibus alterato, scilicet rosis rubris siccis, aut plantagine, aut equiseto, aut mentha, aut absynthio, aut polygono, aut simili alio medicamento adstringente ex ijs, quæ superiori capite præscripsimus. Aut ex vino chalybeato clyster parabitur, aut ex aqua ferrariorum, aut ex decocto rerum adstringentium; aut ex succis scilicet, vel aquis adstringentibus, nimirum plantaginis vel polygoni, vel portulacæ, vel intybi, vel equiseti, vel similium, vel cum oleis eiusdem facultatis, cuiusmodi est rosaceum, omphacinum, myrtinum, de cytonijsq. possunt addi pulueres adstringentes ad geminas drachmas, aut terræ samiæ, uel Lemniæ, vel boli Armeni, aut gallarum immaturarum, aut sumachi, aut thuris, aut balaustij, aut corticum granatorum, vel similium, aut vnius scilicet, vel plurium simul inter se mixtorum. Exempli gratia, huiusmodi clyster parabitur, accipiendo vini nigri austeri, in quo rosa, & plantago ebullierint, lib. I. olei myrtini, succi plantaginis, vel equiseti, vel rubi, an. vnc. iij. terræ samiæ, boli Armeni, corticum granatorum puluerizatorum, acaciæ Arabicæ, vel ex pulpa prunellorum syluestrium, tenuissimè tritæ, an. ℥j. Pręstantissimus itidem ad hunc vsum erit, si parabitur ex vini nigri ferrati libra una, & succi à contuso malo

granato

granato expreſſi unciis tribus. Atque hæc ſunt medicamenta, quibus alui fluor ex uenarum deſinentium in inteſtina apertione, aut eroſione, aut ruptura, immoderatus, uires cum actionũ corporis læſione exoluens, cohiberi, firmariq; poterit.

De ſanguinis profluuio per renes & veſicam, cohibendo. *Caput VIII.*

PEr vrinam ex veſica, aut ex renibus, ſæpe etiam ſanguinis profluuium apparet, de quo in præſentia agendum eſt, vt, quibus cohibendum ſit, medicamenta etiam perſpecta habeamus. Sed in primis, quot modis per vrinam profluat, & à quibus cauſis etiam, cognoſcendum eſt. Porrò ſanguis per vrinam excernitur aliquando cum meatus, per quos ex vena caua in renes vrina percolatur, ſupra modum dilatantur, aut ob cauſam aliquam externam (vti eſt validum exercitium, aut balneum nimis calidum, aut caſus, aut ictus vehemens) aut ob nimiã ſanguinis plenitudinem venas diſtendendo aperientem, aut ob flatum immodicũ, aut venarum, renumque vlcerationem, aut ex humore acri vel ſalſo, aut ex calculis. Si vero tenuis ſanguinis ſanies mingatur ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, affectus fluxui hepatico ſimilis cępiſſe indicatur. Paulus inquit: renes propter imbecillitatem infirmos ſanguinem retinere non poſſe, quinimo ipſos patentiores redditos ſanguinis non nihil ex vena laxare. & ſæpe etiam ipſos iuxta circuitum, perinde atque hæmorrhoides, ſanguinis profluuio laborare. Veſica ſæpe ex vlcere vel à calculo, vel ab vrinæ acrimonia vlcerata ſanguinem & ipſa fundit per vrinam. Aliquando verò natura ipſa corporis vel vt à morbis præcaueat, vel vt morbis vexatos liberet, per veſicam copioſum ſanguinem excernere ſolet. quæ ſanguinis excretio, à morboſa cohibenda eo argumento diſtinguitur, quòd natura corpus grauatum ſubleuet, vel à morbo ipſum liberet ita, vt ex hoc ſanguinis profluuio ne dum corpus non lædatur, ſed contra iuuamentum ſentiat. Quo pacto vero & à renibus vlceratis & à veſica ſanguinẽ per vrinam mingi deprehendatur, Hippocrates hiſce verbis expreſſit: Si quis ſan- *Gal. in 6. de loc. affect. c. 3.*
» guinem aut pus meiat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur. Et: Siquis ſan- *In 4. aph. 75. Aphor. 80.*
» guinem, aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogaſtriũ,
» & pectinem, & perinęum pertinente, ad veſicam loca laborant. Et: Si quis ſan- *Aphor. 81.*
» guinem, aut pus, aut ſquamulas meiat, & grauis odor adſit, veſicæ exulceratio
» ſignificatur. Cęterum quilibet ſanguinis fluor per veſicam factus haud negligendus erit. Sæpe enim fit, ſi negligatur, vel laxatis venis, quæ ex vena caua in renes deſinunt, aut facta vel in ipſis, uel in ueſica, exulceratione, ut aut habitus corporis cachecticus reddatur, aut ſanguine extenuato in grumos concreſcente, & dolores, & ulcera excitentur: Si uerò illarum partium ulcus diu non ſanatum permaneat, exitium hominibus inuehit. Itaq; eodem modo, ut in alijs profluuijs firmandis docuimus, medicamentis adſtrictorijs, ad ſanguinem per urinam manantem cohibendum, erit opus. Veruntamen Dogmatici ſolent ad firmandum hoc profluuium uti uenæ ſectione in cubito, atq; cucurbitulis ilijs atq; coxendicibus affixis aut reuulſionis deriuationisq; gratia, aut cauſæ profluuium fouentis ratione, utpotè quando fit aut ex caſu, ſeu uehementi percuſſione, uel propter affectum inflammatorium in renum, aut ueſicæ partibus conſtitutum. Quibus præſidijs etiam Methodici aut reuellendi gratia, aut quod huiuſmodi profluuium foueatur à cauſa adſtricta, cuiuſmodi dictum eſt eſſe contuſionem, phlegmonem, atque ſanguinis plenitudinem: unde ſanguinis hic fluor non ſimpliciter laxus affectus ſit, ſed & affectum adſtrictum coniunctum habeat. Sed de his etiam poſterius agemus. Nunc agimus de laxo affectu, qui tollitur adſtringentibus. Vnde per os aſſumpta omnia adſtringentia medicamenta, ſuperioribus capitibus expreſ- *Paul lib. 3. c. 45.*

ſa, uti-

ſa, utiliſſima erunt: Cuiuſmodi erit decoctum plantaginis, aut portulacę, aut polygoni, aut equiſeti, aut intybi, aut rubi, aut ſimilium, uel ex multis illorum in aqua paratum; uel ſuccus eorundem; uel aqua ſtillatitia ex ijs adſtrictoriis medicamentis parata ad uncias quatuor cum drachma acaciæ, uel hypociſtidis, uel terræ ſamiæ, uel lemniæ, uel ſimilis alterius medicamenti facultatis adſtrictoriæ. Aqua Villenſis ex Agro Lucenſi, ſi ad libras quatuor exhibeatur; uel ſerum lactis caprilli, in quo ferrum candens, ſepties fuerit extinctum, eodem modo ad tres quatuorue libras mane ante cibum epotum plurimum iuuabit. Nonnulli propinant ſyrupum uel myrtinum, uel de roſis ſiccis, uel de cytoniis, uel diamoron uocatum ad unciam & ſemis, cum aquę plantaginis, aut portulacæ, aut polygoni, aut equiſeti, aut roſarum, aut rubi, aut ſimilium herbarum, unciis quatuor. Paulus laudauit radicem per os dandam ſymphyti maioris, & tragaganthum uino maceratum; laudauitq; itidem ſuccum plantaginis, uel polygoni ex poſca datum. Neq; minus hoc medicamentum, quod recipit aluminis ſciſſi ℥.j. tragaganthi ℥.ij. gummi Arabici ſcrup.ij.s. Exterius etiam conueniunt ad lumbos inunctiones frigidæ ex oleo myrthino, vel omphacino, vel de cytonijs, cum modico aceti. Conueniunt itidem ſucci plantaginis, vel polygoni, vel lactucę, vel equiſeti, cum aceto, actu frigidi, aut tepidi hyeme adhibiti. Eodem modo albumen oui ex aceto adhibitum iuuabit; vel emplaſtrum ex hordeacea farina cruda, cum poſca, & roſaceo; aut ex palmulis & pane ſiligineo, cum acacia vel hypociſtide ex vino adſtringenti aut ex poſca decoctis, contuſiſq; paratum. Sedere in aqua fluminis currentis ſupra renes vſq; maxime valere ad cohibendum profluuium, compertum eſt. Nonnulli catethere per pudendum injiciunt vel aquam Villenſem, vel aquã ſtillatitiam chalybeatam, ſi cauſa fluoris in veſica eſt: aut ſuccos adſtringentes, vel olea itidem adſtringentia.

De hæmorrhoidum profluuio ſiſtendo. Cap. IX.

VEnas ani, per quas ſæpe ſanguis expurgatur, Græcos hæmorrhoidas, atque Latinos mariſcas appellare, aliàs à nobis dictum eſt, harum vero venarum, quædam in anum vſque terminantur, atq; hę ſunt, quę aperiuntur, & aliquando per ipſas ſanguis excernitur; vocanturq́; hæmorrhoides inferiores, & apparentes: quædam ſuperius intra podicem contentæ clauduntur, haſq; cęcas medici itidẽ appellant, quoniam ſanguinem non excernunt, ſed dolores inferunt, quàm aliæ, acriores. Dictum ſuperiori libro fuit moderatam ſanguinis euacuationem per illas venas factam, ex Hippocrate, Galeno, atq; ex alijs omnibus medicis, vtilem eſſe corporibus, atque ipſam à multis malis homines pręcauere: Immodicam vero ſanguinis euacuationem maxime corporibus noxiam eſſe, grauioraq; mala inducere: Vnde Paulus inquit: Hæmorrhoidibus iuxta largius inanitis, habitum in aquam ſubter cutem reſolui contingit, & affectos infæliciter contabeſcere.

In lib. 3. c. 59.

Vnde priusquã hęc mala inducant ſupprimendę ſunt, ipſarumq́; immoderata purgatio firmanda, pręſertimq́; quo tempore vires fatiſcere incipiunt, pulſusq́; imbecillus euadit, corpus totum grauius redditur (vt genua labaſcere incipiant) atq; tumefieri, & decolorari incipit. profluit autem per hæmorrhoidas ſanguis, tum bonus præmultitudine oſcula venarum aperiens, vel à natura ſponte excretus, tum vitioſus, ſcilicet vel tenuis ſeroſus, aquoſusq́;, vel acris qui pungendo expultricẽ ſtimulat ad ipſum excernendum. Itaque, ſi immoderatius per hæmorrhoidas ſanguis fluat, & pręſertim bonus, vires exolui neceſſe eſt, caloremq; natiuum diminui, vnde corpora præter alia mala in aquam intercutem incidere ſolent: quapropter hæ venę quamprimum claudendæ ſunt, ipſarumq́; excretio cohibenda.

Notat

Notat tamen Hippocrates (quod in ijs, in quibus uitiosus sanguis profluit, erit obseruandum) non omnes mariscas esse claudendas, sed unam apertam esse conseruandam, ne omnino sanguis uitiosus, quippe melãcholicus, intus cohibeatur, à cuius copia (ut ait Gal.) natiuo calore quasi suffocatione maxime diminuto, corpora & in tabem, & in aquã intercutem incidunt. Quod ita expressit Hippocrates.
" Diuturnas curanti hæmorrhoidas, nisi vna quæpiam seruetur, periculum aquę in- *In 6. aph. 12.*
" ter cutem, vel tabis impendet. Sed iam, his præmissis, medicamenta venas
" illas claudentia proponimus. Quæ illa omnia erunt, quæ sæpe meminimus, tum quę per os exhibentur, tum quæ exterius adhibentur, siue sint fomenta ex adstringentibus in vino nigro austero, siue succi adstringentes, vel pulueres, vel emplastra itidem actu frigida adhibita. Dioscorides commendat aloem ex succo adstringente cataplasmatis modo appositam; squammam ferri tritam; plumbum ustum atque lotum: & ex compositis medicamentum, quod accipit acaciæ Arabicæ 3.iiij. plumbaginis itidem 3.iiij. tragacanthi dra.ij. trita ex albumine oui misceantur. Aliud accipit chalchanti, gallæ, aluminis, an. dra.j. trita ex oxycrato. Nonnulli ex nostris oleo communi immaturo, in quo spongia tenuissimè trita, rosa syluestris, quam cynorrhodon Plinius appellat, & radix scrophulariæ itidem trita, ebullierint, inungunt hæmorrhoidas: alij eo, in quo trichomanes ebullierit. *In 1. euporistis*

De menstruorum profluuio firmando. Cap. X.

CVm menstruę purgationes in mulieribus desinant aut naturaliter, aut præter naturam; nãliter, aut ob conceptũ, aut ob senectutem incipientem, scilicet cum mulieres peruenerint ad annos circiter quinquaginta: Præter naturam vero, ut superiori libro dictum est, aut ob venarum vteri conniuentiam, aut ob osculorum contractionem, aut ob obstructionem, aut ob sanguinis crassitiem, aut denique ob vteri morbum, mulieres menstruis purgationibus destituuntur. A contrarijs vero causis menstrua superfluunt, immoderatiusque fluunt, scilicet venis vteri aut ruptis, ut ex uiolento partu aliquando fieri solet, aut erosis ab acri, uel salso humore, aut ipsarum osculis apertis uel à sanguinis multitudine, uel flatu distendente, uel à praua ipsius qualitate expultricem irritante, aut sanguine attenuato per uenarum membranas rarefactas resudante. Itaque menstruis immoderatius profluentibus, uel tametsi immoderatius non fluant, tamen diu longoque tempore si continuo sanguis emanet, ita corpus ab eo uel immoderato profluuio, uel non immoderato, sed diu tamen perseuerante, vehemẽter læditur, ut uel repente ab immoderato profluuio uiribus exolutis in syncopem labatur, uel ab assiduo fluxu debilitato calore innato primum in cachexiam, & postea in aquã intercutem, uel in tabem incidat. Corpus enim primò colore fędatur, tumidius euadit, præsertimq. facies atque oculi; graue redditur, ad motum difficile, quod ambulando difficulter spirat, cibum non sentit, ipsumq; fastidit. Itaque priusquam ex sanguinis immodica euacuatione corpus in hęc mala deducatur, curatio tentanda erit. Quæ pręsidijs adstrictorijs perficietur, namq. in hoc laxo affectu planè adstrictoria indicatur curatio: & tametsi in hoc affectu tollendo medicamenta adstringentia per se conuenire videantur, ex accidenti tamen quædam etiã ex laxatorijs a medicis quoque Methodicis usurpari solent, scilicet (viribus permittentibus) uenę sectio in cubito, præsertim internæ, cucurbitulæ, ligaturæ, atque frictiones, ut nimirum sanguis ab uteri uenis & diuertatur, & reuellatur, sanguinisq. impetus ab utero auertatur, & cohibeatur. Itaque menstruis immoderatius profluentibus, si uires ferant, reuulsionis gratia, è uena interna dextri

cubiti ſecta modicum ſanguinis mittatur: artuſq. extremi ab alis & inguinibus (auctore Paulo) arctè uinciantur, uel fricentur. Cucurbitulæ itidẽ leues magnę frequenter ſubter mammas affigantur, auertunt enim efficaciter impetum ſanguinis ab utero. Atque hęc ſunt ex laxatorijs præſidia non per ſe, ſed ex accidẽti, diuerſionis, reuulſionisq. gratia, etiam in laxo affectu (modo vires permittãt) conuenientia. Per ſe autem & propriè conueniunt illa omnia, quæ quouiſmodo adſtringere dicuntur, quęq; ſuperius abunde perſpecta fecimus. Hæc verò cum duplicem vſum habeant, ſcilicet aut per interius, aut per exterius; de internis in primis agemus, ea proponentes, quæ per os aſſumuntur, aut quæ in vterum inijciuntur, induntur uè. Per os ea omnia ad hunc vſum conuenient, quæ in alijs morbis laxis conuenire, nuper diximus, præſertimq. acacia, vel hypociſtis, vel balauſtium, vel terra ſamia, uel bolus armenus, uel rubi fructus immaturi ſicci, uel equiſetum ſiccum tritumque ad drachmam, ex vino auſtero, aut ex aqua plantaginis epotum: Lentiſci item fructus torrefacti cum vino epoti maxime cõueniunt. Ad hæç coagulum leporis, aut hædi, aut ouis, aut vituli, aut cerui eodem modo aſſumptum. Vinacea trita, & oſſa meſpylorum, cornique fructuũ immaturorum, aut fructus oxyacanthę ſicci triti eadem menſura atque modo ex aqua, ſuccoue adſtringente, aut ex vino auſtero epoti iuuabunt. Commendatur itidem ſuccus ad vnciam contuſi expreſſiq. equiſeti, aut plantaginis, aut portulacæ, aut polygoni, aut rubi, aut ſimilium epotus. Decocta etiam ex ijſdem medicamentis facultatis adſtringentis parata in potu conuenient. Eadem medicamenta ſummopere iuuabunt, aut cathetere iniecta, aut in peſſos redacta & indita. Ego olim acacia Arabica ex vino diſſoluta cathetere in ſinum muliebrem iniecta ſanaui Guadagninam olim vxorem meam dilectiſſimam à profluuio vteri quo laborabat. Idem faciet hypociſtis, lycium, terra ſamia, lemnia, & ſuccus ex malo punico contuſo expreſſus, & huiuſmodi alia ex vino, vel ex liquore aliquo adſtringente cathetere iniecta in pudendum. Ex compoſitis etiam paſtillus Andronis ex vino cathetere inditus maximè ijs auxiliabitur. Peſſus ex ſucco equiſeti paratus plurimum à Fallopio commendatur, & qui ex ſucco plantaginis, vel polygoni, vel portulacæ, vel e malo punico dulci contuſo, expreſſoque fit. Acacia itidem cum manna thuris contrita ex aceto in peſſo ex ſpongia indita mirificè auxiliatur; aut eadem ſpongia liquida pice demerſa peſſarij modo impoſita; vel ipſius combuſtæ cinis cum aceto eodem modo indita. Cinis itidem ſuberis in fictili Italico contremati eodem modo. Gallæ etiam quod interius eſt lęuigatum, & thuris lachryma ex aqua plantaginis diluta, atque in peſſo indita. Eodem modo ex compoſitis auxiliatur ijs, quod accipit alumnis ſciſſi, interioris gallarum, acaciæ Arabicę, mannæ thuris, an. vnc. iiij. ouorum toſtorum lutea quatuor: arida lęuigantur cum ſucco plantaginis, & lana excipiuntur, & rediguntur in peſſum. Cortex itidem glandis in quercu, aut in ilice, exterior tritus in peſſis inditus maximi adiumenti eſſe ſolet. Ex externis verò medicamentis, plurimi æſtimantur inſeſſus, qui poſſunt parari ex decocto rerum adſttingẽtium, aut ex vino auſtero nigro chalybeato, aut in quo medicamenta adſtringentia ebullierint. Aut ad id opportunæ erunt aquæ ferreę, aluminoſæ, aut chalcanthodes: oportebit in his mulieres inſidere, quouſq. aquæ, uel decocta umbilicum operiant. Ad hunc vſum commendatur decoctum in vino auſtero paratum ex oxyſchæno, ideſt marino iunco ex cymis myrti, roſis, rhamni folijs, rutæque ſurculis ſimul decoctis. Aliud etiam laudatur, quod accipit corticis radicis mali punici dulcis, myrti, corticis cupreſſi, an. m. iij. gallę immaturæ m. I. aquę cęleſtis, vel vini q. s. Bulliant, quo ad tertia pars, vel medietas abſumatur, pro decocto, in quo tepido in ſideant mulieres per ſpatium duarum horarum ſemel vel bis in die. Parari quoque poterit decoctum pro inſeſſu in aqua uel in vino ex oleaſtro, lenti-

ſco,

ſco, rubo, folijs quercus, & ex glandis cortice, ex corticibusq. mali punici, ſumacho, vinaceiſq. tritis ęquis portionibus. Demum muliebria foueantur lanis ex poſca, aut ex vino auſtero nigro cum roſaceo aut oleo myrtino, vel melino madidis: vel ex aliquo decocto, aut ex ſucco rerum adſtringentium: pubi quoque & lumbis hęc eadem conuenient: Aut hiſce partibus applicentur emplaſtra, ſeu cataplaſmata ex herbis facultatis adſtringentis contuſis (cuiuſmodi eſt intybum, plantago, equiſetum, portulaca, polygonum, rubus, & ſimilia alia) ex acetoq. compoſita; aut ex earundem herbarum ſuccis cum farina uinaceorum, aut ſumachi fructuum, aut ſorborum immaturorum, vel pyrorum ſylueſtrium in clibano ſiccatorum, vel malorum granatorum ſiccatorum, mixtis cum aceto. Aut parabuntur cataplaſmata ex malo cytonio, ex palmulis, aut ex malicorio, aut ex fagea glande, aut ex rubi ſurculis, aut ex lentiſci folijs, aut ex acacia cum farina hordei, & aceto. Atque hæc ſunt medicamenta cunctis ſanguinis profluuijs laxum morbum facientibus conuenientia. Reſtat, ut de alijs profluuijs, ſcilicet excrementorum, agamus.

De vomitu cohibendo. Cap. X.

DE vomitu immoderato nunc ſcribimus, quo homines cibum ſtomacho reijciunt, & ex immoderata vacuatione vires maximè languent atq. ita, ut citò eos in ſyncopem labi ſit periculum. huiuſmodi uomitio ſępe fit à ſtomachi laxitate, aut à quauis cauſa eiuſce viſceris contentrice ſublata, aut expultrice valdè irritata ab humoris copia, aut praua qualitate. à qua ſanè cauſa proprie uomitum fieri omnibus ferè fuit perſuaſum. Cæterum cum omnis vomitio immoderata, qua homines quicquã ſtomacho continere non poſſunt, uires maxime exoluat (vnde meritò ſolutionis paſſio dicenda eſt) continuo ipſum fore cohibendum, firmandumq. medicis indicatur, ijſq. præſertim medicamentis, cum internis tum externis, quę facultate quouis modo adſtringunt. Vnde ſingula ſæpius ad alias laxas paſſiones præſcripta medicamenta erunt accomodatiſſima. Ex ijs uerò familiarius per os hęc uſurpari ſolent medicamenta tum ſimplicia, tum compoſita: Datur quidem ad uomitum firmandum ſuccus granatorum dulcium, & ſubacidorum, mica nimirum panis ſubtorrefacti eo ſucco imbuta; vel ſuccus mali cydonij, uel pomi auſteri, uel pyri acerbi, vel meſpili, vel fructuum cornus, vel berberum, uel rubi, uel mori nigri, & ſimilium: datur etiam ſuccus abſinthij ex vino auſtero, vel ſuccus menthę; vel datur ex eodẽ vino corianum tritum cochlearis menſura, aut maſtiche trita, aut carpobalſamum, aut ſumachum, aut ſemen lactucæ, vel portulacæ. Poſſunt ex ijſdem etiam compoſita parari: cuiuſmodi (exempli gratia) erit, quod accipiet ſucci granatorum acidorum vnc. iij. ſubacidorum, dulcium, an. vnc. ij. ſucci menthę vnc. s. coriani puluerizati, carpobalſami, ſumachi, an. ʒ. j. s. bulliant, & expreſſioni addatur ſacchari optimi vnc. j. dabitur ad duorum uel trium cochlearium menſuram, aut ab uncia vna ad duas, vel tres. Exterius admodum utilia ſunt epithemata parata ex roſis ſiccis, abſynthio, mentha, caryophyllis tritis, maſtiche trita ex vino nigro odorato decoctis, aut ſupra ferrum candens, aut ſupra lapidem lateritium itidem candens incalefactis, & aceto aſperſis; aut ſupra fumum cãdentis, aut ferri, aut lapidis aceto aſperſi incalefactis: Ori autem ventriculi erunt adhibenda hæc epithemata. Non minus vtilia itidem deprehendentur cataplaſmata quædam adſtringentia, quæ poterunt parari ex abſynthio, ſpica indica, mentha, malicorio, palmulis, cytoniorum, vel pyrorum immaturorum ſubſtantia, cum pane torrefacto, atque aceto, vel vino nigro auſtero. Hoc plurimum commendatur, quod paratur ex pulpæ mali cydonij immaturi

ſub cineribus cocti, & panis torrefacti tenuiſſime triti an. vnc. vi. olei myrtini, de citonijs, an. vnc. j. s., maſtiches pulueri zatæ, carpobalſami, & ſumachi tenuiſſime triti an. ʒ. j. Vini granatorum acidorum, acetiq; an. q. ſ. miſce, fiat cataplaſma: quod ori ſtomachi adhibebitur: Alij hoc non minus vtiliter admouebunt, ſcilicet, quod recipit ſucci granatorum auſterorum lib. 1. ſucci menthæ vnc. iij., ſumachi, maſtiches, gallæ, balauſtij, tenuiſſime tritorum, an. ʒ. j. s. panis torrefacti tenuiſſime itidem triti vnc. vi. miſce, fiat cataplaſma.

De alui profluuio cohibendo. Cap. XII.

PEr alui profluuium immoderatum medici triplicem paſſionem intelligunt, ſcilicet lienteriam, cœliacam, atque diarrhæam. Hoc genus profluuij in prauorum excrementorum humorumue deiectione conſiſtit, & illa duo in alimentorum excretione: In lienteria cibus potusq; quales ſumpti ſunt, ante vllam, vel exiguam quidem factam concoctionem, celeriter poſt aſſumptionem ipſorum è ventriculo, atq; ex inteſtinis elabuntur. Galenus hunc affectum diabeti, in qua potus, vt bibitur, ita mingitur, abſque vlla mutatione, haud immeritò comparauit. In cæliaco verò affectu alimenta itidem egeruntur, ſed ea non planè cruda, verum ſemicocto, corrupta, fætida, quæ non celeriter, vel ſtatim, poſt cibi vel potus aſſumptionem, egeruntur. Archigenes hoc malum, cum lenia atq; humecta excrementa deijciuntur, eſſe voluit. Cæliaca paſſio dicta eſt à ventre, qui patitur; idcirco ventralis, atq; ventricularis quoque dicitur, quod quidem ventriculi, aut ventris, nempe inteſtinorum, vitio fieri ſoleat. Aretæus hanc paſſionem cum diarrhæa confundit: & Paulus cum lienteria, quæ fit ab imbecillitate ventriculi; Aurelianus ventris fluorem atque rheumatiſmum vocauit. Lienteria vero dicta eſt ab inteſtinorum lęuitate, qua veteres medici inteſtina alimentum continere nō poſſe exiſtimarunt, vnde crudum ſtatim ferè aſſumptum alimentum egeritur. Læuia autem redduntur, ſi à torminibus (auctore Aretęo) ſublatis, profundis ſuperiorum inteſtinorū vlceribus, crebræ, craſſæ, ſolidęq; cicatrices contrahantur: vnde ſtercora deorſum liquida ab alibili maſſa indiſcreta prolabuntur: Aut (vt Oribaſius credidit) ob pituitam craſſam, & lentam, frigidamq; inteſtinis ita inhærentem, quòd repleat rugoſas ſinuoſasq; ipſorum inteſtinorum partes: ex quo inducta læuitate cibus effluit. In hac paſſione deiectio eſt alba, liquida, fætida, non conſiſtens, venter verò eſt flatuoſus, ructus ferè aſſidui tetri odoris, flatusq; deorſum erumpunt humidi: homo gracilis, emaciatus, pallidus, & iners euadit, cum ambulat, membra labaſcunt, venæ temporum exertæ ſunt, tempora concaua, corporis eliquatio, os aridum, ſumma cutis arida, nihil ſudant; & ſimilia ex ijs profluuijs ventris homines patiuntur. Sed ad diarrhæam, quam alui profluuium itidem omnes dixerunt, veniamus, quem affectum Aretæus, vt dictum eſt, cum cæliaca paſſione confudit; ſed profectò abſq; ratione hoc factum videtur, cùm id proprij inter ventris profluuia diarrhæa habeat, quod in ea non alimenta deijciantur, ſed maiori ex parte humores praui; vnde quædam diarrhæa dicitur bilioſa, quędam pituitoſa, quædam atrabilaris, & quędam mixta ex multis prauis humoribus, quia in ea complures varij humores excernuntur. Atq; etiam hoc propriū diarrhææ erit, vt perpetuò humores in ipſa, aut ex toto corpore, aut ex aliqua parte, ſcilicet ex cerebro, aut ex hepate, aut ex liene, in ventrem confluentes deijciātur; quandoque criticè, natura videlicet aliquando cacochymiam uacuante; quandoque à cauſa morboſa per viam ſymptomatis in ventrem delabuntur, atq; exinde inteſtinorum excretrice aut à multitudide, aut à praua ipſorum qualitate irritata, per aluum excernuntur. Singula hęc profluuiorum genera cauſas, à

quibus

quibus excitantur, habent. In hoc conueniunt lienteria & cæliaca passio, quòd ab ijsdem ferè causis ambæ passiones oboriantur, scilicet, aut à ventriculi, atque intestinorum debilitate, qua excrementa continere nequeunt, siue ea fiat ab intem perie aliqua, siue à superioribus intestinis, aut ab vlcerum cicatricibus multis, crassisq; in ipsis factis, aut à pituita viscida, & lenta rugosas atq; sinuosas intestinorum partes replente læuigatis; aut demum ab intestinorum expultrice irritata vel à multitudine ciborum propter obstructionem in meseraicis venis minime distributorum, vel ab humiditate multa aliunde confluente dilutorum, vel à praua excrementorum qualitate acri, humorum tenuium, ciborumue corruptorum, vel ex aliquo vlcere in intestinis: Etenim partes exulceratæ ex cibo transeunte vexatæ eum à se propellunt. Ex quibus quidem mirum haud erit, si lienteriam, atq; cęliacam passionem vnum specie esse affectum, multis fuerit persuasum, meritoq; confundendam cæliacam cum lienteria esse. A diarrhæa verò maxime distinguuntur, tum quia hæc sit prauorum humorum profluuium, & illa alimentorum; tum etiam quod diarrhæa foueatur à causa adstricta, scilicet ab humoribus prauis vel in toto corpore, vel in aliqua parte tumentibus. de quo affectu in postremo libro iterum agemus, quatenus ad affectus ex laxo & ex adstricto mixtos refertur. Lienteria verò, atq; passio cæliaca & laxus morbus est, & fere ex toto à laxa causa foueri videtur, excepto quando ob venarum meseraicarum aliquā obstructionem alimentum multum non distributum in ventrem delabitur. Malum hoc & diuturnum plerumq; est, & sanatu adprimè difficile. Quod si sanare velimus, adstrictorijs medicamentis opus erit, intus, forisq; vsurpatis. Itaq; ex ijs, quæ per os assumuntur, hæc erunt accommodatissima huic vsui, scilicet, panis cum oui luteo subactus & tostus assumptus: amylum, cum alica, aut ptisana cocta, & cum lacte; folia plantaginis cocta cum aceto & oleo vorata; ouum itidem coctū induratumq; ex aceto esitatum; lens cum cortice, & cum plantagine cocta, ex ace
„ to assumpta. De qua Dioscorides ita habet. Fælicior lenti contra alui fluores
„ vis est admixtis illi, cum in aceto coquitur, intybo, aut portulaca, aut beta nigra, *In 2. lib de ma. med. cap. 99.*
„ aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis rosis, aut mespilis, aut sorbis,
„ aut cotoneis malis, aut pyris, aut palmulis Thebaicis, aut intybo erratico, quod
„ cichoreum dicunt, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post cocturam, abijciū
„ tur, aut vuarum rhois, quę obsonijs insperguntur: verum acetum cum ea diligen
„ ter percoqui debet. Datur in cibis huiusmodi ferculum. Complura sunt, quæ trita tenuissimi pollinis modo ad sistendam aluum obsonijs insperguntur, vt vinaceorum nuclei tosti, & triti, asperſi; pyra syluestria siccata, trita, itidem aspersa; aut sorba, aut mespila, aut rubi fructus immaturi siccati & triti; lens itidem trita eodem modo, cortex mali punici, rhus obsoniorum, & similia farinæ modo trita & obsonijs aspersa. Quędam vero vt medicamenta exhibentur, veluti est succus aut plantaginis aut menthæ, aut ablynthij, aut mali cotonij, aut sorbi, aut mespi li, aut similium: cum vino dantur quædam trita ad drachmam, vti est lens trita, rhus obsoniorum, cortex granati, albæ hederę flores ex vino poti, acacia, itidem hypocistis, rubrica sinopica, terra samia, stercusq; canis siccatum ex vino, cū ma stiche, aut cum galla trita, assumptum; aut cortex castaneæ, inter substantiam & corticem; aut membrana itidem quercus inter truncum atque corticem existens; aut vuarum nuclei tosti, & triti, deuorati; aut nuclei mespilorum eodem modo triti ex vino epoti; vel pyrum syluestre, vel mespilum, vel sorbum siccatum tritūq; eodem modo epotum; vel oxyacanthæ, aut pruni syluestris fructus, aut berberis, vel rubi itidem fructus immaturi eodem modo siccati, & assumpti. Eodem quoque modo myrtilli, vel folia myrti siccata & trita ex vino epota iuuant; vel oleæ syluestris, vel œnanthes, vel menthę, vel intybi syluestris. Rhus etiam obsoniorum, balaustium, & similia adstringentia, quę superius sępè meminimus,

huic

huic affectui conducent. Clysteres quoque adstrictorij vel ex uino austero rosis siccis alterato, aut plantagine, aut equiseto, aut mentha, aut balaustijs, aut ex vino per se solo nigro austero chalybeato, aut ex succo plantaginis, aut menthæ, aut portulacæ, aut intybi agrestis aut similium, aut ex oleis eiusdem facultatis quale est omphacinum, rosaceum, myrtinum, melinum, aut simile aliud. At cum sæpe hosce clysteres superius etiam parcius magis præscripserimus, non est, vt in præsentia de ijs aliud dicamus. Eodem modo & de externis, scilicet, inunctionibus, vnguentis, & cataplasmatibus, epithematibusq. tum liquidis tum siccis dicimus, scilicet illa omnia superius descripta maxime ad hoc profluuium sistendum congruere. E quibus satis familiare erit vnguentum ex mastiche tenuissimè trita cum oleo mastichino paratũ, quo & os stomachi, & venter erit illinendus: Quod efficacius erit, si fuerit additum modicum pulueris spicę Indicę, menthæ, & absynthij: vel, si adhuc efficacius desiderabitur, addenda erit aut acacia, aut hypocistis, aut rhus obsoniorum, aut putamen granati, aut simile aliud. Præterea ad hunc vsum maximè conueniet spica celtica, phu radix, cyperus rotunda, carpobalsamum, nux myristica, baccæ iuniperi, viticis, salicisque. Ex ijsdẽ & cataplasmata paranda erunt, quæ cum vino nigro austero, aut cum aceto, aut cum succis liquidis adstringentibus, oleisq. itidem adstringentibus nuper expressis, atque ex farina aut thuris, aut mastiches, aut lentis, aut hordei, aut rhois, aut nucleorum vuæ tostorum, aut corticum granatorum, aut cytoniorum siccatorum, aut sorborum, aut mespilorum immaturorum, aut myrtillorum, aut similiũ commodè parabuntur: ex ijs etenim cataplasmata parata erunt accommodatissima ad ventris hosce fluores sistendos ori stomachi atque toti ventri adhibita. Eodem modo ex ijsdem poterunt parari epithemata cum liquida, tum sicca ijsdẽ extimis partibus tepida apponenda.

De vrinæ profluuio, quod Græci Diabetem appellant, tollendo, siue cohibendo. Cap. XIII.

TAmetsi vrinæ profluuium (quod Græci διαβήτην appellant) grauiores quidam medici Græci in renum imbecillitatem ex calida renum intemperie, aut ex humoribus acribus, vel salsis in renum substantia imbibitis factam, tanquam in propriam causam retulerint; atque exinde constare videatur, urinæ profluuiũ foueri ab adstricta causa, & propterea non esse, vt passionem simpliciciter laxam pertractandam, verum vt habentem quoq; adstrictã passionem (scilicet affectum inflammatorium) sibi commistam: de quo misto genere affectuum meritò à nobis in proximo, & vltimo libro, agendum erit: Nihilominus cum ab omnibus ferè Medicis, ad hanc passionẽ tollendam, vsus medicamentorum adstringentium, fluoremque cohibentium affectari videatur, eius cognitionem, & therapiam hic satis apto loco tradi, & explicari posse arbitramur. Porrò, licet à nonnullis in principio istius passionis quædam etiam laxantia præsidia, particulatimque tam venæ sectio, pro modica molienda sanguinis missione, quam purgantia, atque etiam sudorifica fuerint satis commendata; quo tamen iudicio in morbo ferè tubido hæc præsidia præscribantur, & conueniant relinquo doctis iudicandum. Neque defuerunt viri doctissimi, qui putarunt vrinæ profluuium neqoaquam fieri à renum caliditate insigni, aut à calidis humoribus (vt plerisque ex antiquis Græcis visum est) in ipsorum renum substantia imbibitis, at potius istius passionis causam referendam esse in imbecillitatem, laxitatemuè venarum meseraicarum, atque illarum pręsertim, quæ ab hepate ortæ ad renes vsque tendunt, voluerunt: Quod nimirum, vt in lienteria cibus nulla qualitate mutatus, propter ventriculi intestinorumque imbecillitatem, sublata illorum viscerum facultate

conten-

contentrice, affatim celeriterque ad ventrem delabitur, egeriturque; itá in diabete aquea humiditas nulla qualitate mutata à ventriculo per venas mesenterij primò, & postea per hepatis venas laxatas ad renes, & ad vesicam affatim & celeriter defertur, mingiturque. Quo pacto non immeritò Galenus lienteriam aliquando diabeti comparauit, in qua potus, vt bibitur, ita mingitur sine vlla mutatione. Quod verò non à renum inflammatorio affectu (ut plerique voluisse visi sunt) vrinæ profluuium fiat, eo potissimum argumento dubitare videntur, quoniam in renum inflammatione vrinæ profluuium excitari, haud obseruatum est. Quinimo nullum medicorum antiquorum ex ijs, qui de renum inflammatione scripserunt, legimus, qui vrinæ profluuium inter signa renum inflammatorum pathognomonica propriauè comprehendisse visus fuerit. Porrò si renes ob intensam caliditatem, non humores modo venarum, sed (vt omnes ferè existimarunt) etiam totius corporis immoderatiùs attrahere compellerentur, in omni affectu renum inflammatorio idem facerent; quod cum neque in inflammatione erysipelatode, qua renes immodico calore maxime semper incenduntur, non fiat, neque obseruetur, cui mirum erit, nos dubitasse, an renibus calida intemperie, cum præsentia acrium salsorumque humorum, affectis, diabetes fieri queat? Nam probabilius est, quod in dictarum venarum, renum, atque vesicæ laxitatem hæc passio sit referenda. Nobis solummodo concessum est, semel diabetem vidisse, in homine sexagenario, qui de vrinæ profluuio, atque de siti intensa tantummodo conquerebatur, nequaquam autem de caliditate renum aut de aliquo dolore. Neque enim tantus calor in renibus accensus eum latuisset, neque etiam dolore (qui necessariò in renibus affectum inflammatorium consequitur) omnino caruisset. Sitiunt verò non ex affectu illo inflammatorio, at præ immoderata aqueę humiditatis per vesicam, assiduaque euacuatione, toto corpore arescente, atque tabescente. Quare diabetes non videtur in affectum inflãmatorium renum esse referenda; at in laxitatem venarum mesenterij, hepatisq. ad renes peruenientium, ipsorumq. renum, & vesicæ. Hic affectus facile innotescit ex vrinæ profluuio, & siti assidua, atque corporis totius habitu gracilescẽte, arescente, contabescenteque. Malum sanè longum est, &, ni principio ei occurratur opportunis medicamentis, exitiale. Itaque cum laxus affectus sit, à causaque etiam laxa foueatur, ut tollatur præsidijs adstrictorijs opus habebit. Vndeetiam viuendi ratio erit adstrictoria: Aer igitur frigidus atque siccus erit eligendus: Cibus verò crassæ substantiæ, solidæque, ne eius serositas præ crassitie facile per venas laxas delabatur ad renes atque ad vesicam: Potus erit aut vinũ nigrum, crassum, adstringens; aut aqua alterata coriano, aut vuarum nucleis, aut myrtillis, aut fructibus sumachi, aut plantagine, uel intybo, vel portulaca, vel polygono, vel simili alio medicamento facultatis adstringentis: Vtilissima quoque erit ad potum aqua vel vinum ferratum. Quies conueniet, à motu erit abstinendum tum corporis tum animi. Somni erunt longiores. Carnes pro cibo conuenient macrę, & crassi, ut dictum est, alimenti; cuiusmodi sunt bouinę macrę, caprinę, leporinę, auiumque montanarum: lac etiam siliceis lapidibus ignitis decoctum, chalybeatumque maxime conueniet in cibo assumptum. Ex oleribus verò intybum, portulaca, oxylapatum, plantago, mentha, & similia, quę superius non semel meminimus, utilia erunt: ex fructibus conducent omnes adstringentes, ut poma immatura, pyra austera, & syluestria, cydonia, mespila, sorba, corna, mora immatura, castaneę, atque nuces. Ex medicamentis autem dabitur polygoni succus, aut plantaginis, aut rubi, aut acaciæ, aut menthę, aut absynthij, aut portulacę, aut rubi, aut polygoni, aut hypocistidis. Non latuit vel etiam mulierculas vsus (ad vrinę profluuium tollendum) cremoris radicis symphyti maioris: Cuius etiam radicis puluis datur vtilissimé ex vino nigro austero.

In lib. 6. de loc. aff. cap. 2.

stero. Non minus effertur vsus quarundam terrarum, cuiusmodi est Lemnia, Samia. Nonnulli exhibent thuris masculi drachmam cum aqua absynthij. Ex compositis etiam commendantur pastilli de spodio, de terra sigillata, de balaustijs. Vbi verò hisce propositis remedijs hoc malum non cedat, etiam ad narcotica (vulgo stupefacientia vocata) fore veniendum, non paucis visum est: proptereaq. dandum lac papauerum alborum, & nigrorum etiam cum vino: atque ex compositis phylonium Persicum, aut Theriacam recentem ad drachmam, cum aqua menthæ, vel absynthij, aut cum vino nigro austero. Vtilissimæ quoque erunt aquæ Villenses, in agro Lucensi, ad libras quatuor per plures dies epotæ. Syrupi etiam ad hunc vsum laudantur, de absynthio, de omphacio, myrtinus, de ribes, & similes alij. Demum ad iecoris regionem in hypochondrio dextro, & ad renes, omnia epithemata, vnguenta, cataplasmata in superiori capite ad lienteriam, & cœliacam passionem descripta erunt adhibenda: neque minus insessiones, quas superius non semel ad alios laxos morbos accommodatos docuimus, huic affectui conuenient.

Finis Libri Duodecimi.

PRO-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS DE MEDICINA METHODICA LIBER DECIMVSTERTIVS.

De morbis mixtis ex adstricto atque ex laxo esse agendum, & primùm quot sint hi affectus, qui mixtorum morborum genere comprehenduntur. Cap. I.

DEI optimi maximi beneficio tandem ad vltimum istius operis librum peruenimus, in quo à nobis propositum fuerat agere de ijs affectibus, qui tertio morborum genere comprehenduntur, quiq; mixti ex laxo atq; ex adstricto dicuntur. Dari verò morbos mixtos ex adstricto & laxo, qui, ad curationem instituendam, & laxandum & adstringendum indicant, in tertio libro demonstratum est. Namque (exempli gratia) cholera est morbus laxus, quia hoc malo corpus per vomitum atq; per ventrem immoderatiùs purgatur, atq; resoluitur, vt merito syncopen accersat, veruntamen fouetur à causa adstricta, scilicet quæ multitudo est prauorum humorum alimentorumq; corruptorum, vehementer irritans expultricem ad eam colluuiem prauorum excrementorum foras protrudendam. Quæ causa, cum affectus adstrictus sit, indicat laxandum, vt mirum non sit, si nonnulli & vomitum aliquando, & alui purgationem in hoc morbo adiuuēt, laxantiaq; aliqua propinant, cuiusmodi est aqua calida, oleum dulce, vel amygdalinum, vel hydrelæum, quod hoc malo affectis aliquando calidum exhibent. Contrà, purgatio immoderata, quę & per stomachum & per ventrem fit, quia nimirum passio laxa est, ideo & ipsa aliquando adstringendum indicat: Vnde mirum itidem non est, si Medici, ne ex ea ęgroti in syncopen labantur, eam purgationem quibusdam præsidijs adstrictorijs moderari, ac firmare aliquando studeant. Quod & Paulus confirmauit, ita de hoc affectu scribens: Sin autem per- *Lib. 3. cap. 39.*
„ seueret euacuationis impetus, venter concidat, pulsus minor, crebérq; euadat,
„ cataplasma adhibendum ex palmulis cum œnanthe, & acacia: præterea datur
„ aquæ frigidæ cyathus. Ex quibus colligimus dari morbum mixtum ex adstricto & laxo, in quo pro curatione pręsidia & laxantia & adstringentia per se indicantur. Non tamen eodem tempore vtrique affectui occurrendum simul indicatur; at vrgentiori incumbendum esse Methodici voluerunt, scilicet, vt vsui laxantium præsidiorum medicus incumbat, si adstricta causa vel passio magis urgeat, adstringentium verò, ubi laxus affectus magis itidem vrgeat; unde (exempli gratia) in cholera proposita, cum euacuationis impetus minus urgeat, Paulus exhibendo aquam calidam, uel aliud simile, cum uomitionem, tum alui deiectionem iuuandam affirmauit; at contrà, magis urgente euacuationis impetu, & per os frigidā aquam dando, & exterius adstringens cataplasma admouendo, impetum euacuationis firmandum consuluit. Itaque in morbis mixtis urgentiori erit incumbendum. Nonnullis uerò etiam uisum est, in huiusmodi mixtis affectibus posse adhiberi medicamenta mixtæ facultatis, scilicet, laxatoriæ, atq; adstrictoriæ: quæ,

inquam, eodem tempore adhibita vtrique passioni, mixtę scilicet ex adstricto atque ex laxo, medeantur. de qua controuersia egimus in superioribus libris. At nunc illud, quod ex hoc sermone superest, absoluamus. Patefactum enim est, dari morbos mixtos ex adstricto & laxo, qui & laxatorijs & adstrictorijs simul medicamentis, pro curatione facienda, egent. his igitur mixtis affectibus, vt dictum est, semper vigentiori erit incumbendum, altero tamen non neglecto: aliquando vero si tamen hoc commodè fieri possit, vtrique affectui mixto, nempe adstricto atque laxo, medicamentis mixtarum facultatum adhibitis erit medendum eo profecto modo, quo voluit Galenus medicamenta composita confici, quę exterius cuti adhibita & laxare & adstringere valent. De qua re, vt dictum est, superius egimus. Mixti itaque ex adstricto & laxo complures sunt affectus, qui vel laxi sunt, & habent alium adstrictum, quo fouentur, affectum coniunctum, vt est cholera; vel adstricti habent itidem affectum laxum ipsis coniunctum, vt phrenitis, vel pleuritis cum hæmorrhagia, aut cum vomitu, aut cum alia vacuatione, quæ laxa passio est. At hisce præmissis, dicamus particulatim omnes affectus mixtos ex adstricto & laxo, de quibus in hoc libro à nobis agendum est, ab adstrictis, qui habent laxum affectum coniunctum, exordientes. Morbi itaq; adstricti laxum affectum simul coniunctum habentes sunt febres ardentes, synochæ maximè æstuosę, hecticæ, atque tabidæ ex ulcere aut pulmonis, aut stomachi, aut intestinorum profectæ; tussis itidem cum sputi euacuatione, sputum sanguinis, phthisis, empyema, rupta vomica, syncope cum stomachica tum cardiaca, tremor cordis cum virium exolutione. Demum febres omnes & putridę, & diariæ, & phlegmones, & quiuis alius affectus particularis adstrictus, qui habeat coniunctā aliquam euacuationem insignem, vti est sanguinis fluor, vel sudor, vel vomitus, vel alui, vel vrinæ, vel vteri profluuium. Laxi verò mixtam habentes passionem adstrictam, sunt vomitus violenti, cholera, diarrhęa, dysenteria, fluxus hepaticus, profluuium muliebre, atque gonorrhæa. De his vero singulis in hoc libro agentes complura supponemus, quæ in curatione morborum & adstrictorum, & laxorum superioribus libris docuimus.

De curatione febrium synocharum, ardentiumq́; maximè æstuosarum. Cap. II.

MEthodum demonstraturi, qua ex Methodica arte possimus mederi morbis mixtis ex adstricto & laxo, primò de adstrictis habentibus laxum quoque affectum coniunctum scripturi à febribus continentibus, quæ maximæ, æstuosissimæq; existunt, atque ab hecticis tabidis, colliquatiuisq. inchoabimus. Porrò continentes febres, quæ sunt synochę, atque ardentes, quando vehementes sunt maximèq. incendentes atque æstuosæ, habent mixtum seu coniunctum affectum laxatorium, nimirum, qui est caloris innati, seu virium magna resolutio; quiquè etiam fit, vt accuratè in libro quinto docuimus, ab æstuosissimo, maximoque calore meatus internos immoderatius laxante, atque vitales spiritus, idcircoq; & vires, maximè exoluente. Quod verò febres nedum hę continentes, at omnes quidem (tabidis exceptis) sint morbi adstricti, in superioribus libris demonstrauimus. Itaque in hisce febribus curandis, quæ, cum adstrictæ passiones sint, laxum tamen affectum coniunctum habent, tum laxatorijs, tum adstrictorijs medicaminibus indigebimus. Sed cum in morbo mixto, ex Methodicorum placitis, vrgentiori sit incumbendum, accuratè videndum erit, ad instituendam curationem, in hisce febribus, an laxa passio vrgeat uel adstricta? Adstricta est meatuum cum internorum tum externorum obstructio, humoris copia, atq; putredo, intra venas magnas adstricta. vnde medici etiam Dogmatici iis

harum

harum febrium principio (quo tempore nondum hæ febres nactæ sunt calorem maximum, æstuosissimumque, quem sequitur necessariò laxus morbus) laxatoriorum præsidiorum vsui incumbere solent: quorum omnium præcipuum, maximumq; laxatorium dicitur sanguinis copiosa euacuatio. Administratio tamen horum præsidiorum, illarumque febrium curatio ex eo libro quinto, vbi diligenter, exquisitèque de ijsdem tractauimus, petenda erit. Febribus autem laxatorijs præsidijs nihil cedentibus, at ipsis maximo calore auctis, redditisque æstuosissimis, Methodici ad vsum medicamentorum adstringentium sese conferunt. Nam febrili calore vires immoderatius resoluente, laxus superuenit affectus, qui magis vrget, quam adstrictus, quod ab illo periculum impendeat, ne spiritibus vitalibus immoderatius digestis, in lethalem syncopem, quę mors est, ęgroti tandem labantur. Vnde in huiusmodi febribus ex omnibus adstrictorijs medicamentis Medici vnum maxime concelebrarunt, s. aquam fontanam frigidam illis largius propinatam. Quod genus pręsidij apud omnes medicos & dogmaticos & Methodicos & empiricos perpetuò ad hasce febres ardentissimas olim in magna existimatione, atque vsu familiari, habitum est. Ideo nos quoque in hisce febribus maxime æstuosis frigidam aquam fontanam, vel fluuiatilem, ad libitum vberius hauriendam, audacter dabimus, præsertimque, (vt rectè Galenus monuit) si æstate hæ febres æstuosissimæ vigeant, aliquaque coctionis signa apparuerint in vrinis, in hominibus robustis, atque potui aquæ assuetis: Contrà verò in debilibus, neque potui aquæ multum assuetis, aquam frigidam exhibere non erit tutum, maximè verò si febris non sit admodum æstuosa ab vsu aquæ erit abstinendum: cuius ratio est, quoniam hæc febris, cum non habeat maximum calorem, laxum quoque affectum, à quo adstringentia medicamenta indicantur, secum iunctum, mixtumq; non habet. propterea cum in talibus febribus solummodo vrgeat passio adstricta, mirum haud erit, si curatio harum febriũ ex laxantium vsu sit speranda. Quibus autem præsidijs particulatim hæ febres opus habeant, & quomodo sanari ab ipsis ægroti debeant, ex quinto libro, in quo accuratè de ipsarum curatione scripsimus, studiosi discent.

De curatione febrium hecticarum, quæ tabidæ euaserunt. Cap. III.

IAm verò & febris hectica, quæ iam tabem attigit, cum morbus mixtus ex laxo & adstricto sit, meritò mixtis medicamentis, scilicet adstrictorijs, & laxatorijs tollitur. Hecticam enim febrem esse adstrictam passionem, superius à nobis comprobatum est: Quod verò habeat & ipsa mixtam etiam passionem laxam, eo argumento cognoscitur, quod in ea, quæ verè hectica dicitur (quoniã in ipsa febrilis calor iam humidum consumere cæpit) ægroti profluuio laborent. Namque hectica in principio, cum nondum eius calor in solidis partibus adstrictus cæpit humidum liquare & absumere, verius Græcis schetica, quàm hectica dicebatur. Cum igitur in hecticis, quæ tabem iam attigerunt, fiat humidi substantifici colliquatio, atque euacuatio, quis non viderit, ipsam habere laxum affectum mixtum adstricto? Vnde, ut dictum est, hæc febris, vt adstricta, laxatoria indicabit auxilia; vt fluida laxauè, adstrictoria; in tabida tamen adstrictoria habebunt pręcipuum usum, cum in ipsa febre colliquatio, & humidi consumptio ab igneo calore facta, magis vrgeat in curatione. Hinc medici omnes in ijs hecticis tabidis vtuntur adstrictorijs; & inter ea, quæ per os sumuntur, lac cõmendarũt epotũ, asininũ, vel camelinũ, vel equinũ, vel caprinũ: Conferũt quoq; potiones frigidę ex aqua hordeacea, aut portulacę, aut lactucę. At in cibo magis cõgruere videtur cremor ptisanę hordeaceę, cum lacte seminum melonis. Potio apud Ægyptios

satis familiaris est, quæ paratur ex lacte seminum melonis, cucumeris, anguriæ, portulacæ, papaueris albi, lactucę, hordei, & similium: Contundunt in mortario hæc omnia,& ex ijs cum iure pulli, aut castrati, facta expressione, extrahunt lac, quod modicè ebulliunt, atq; cum saccharo candido,& aqua rosacea, hecticis exhibent. Omnes medici etiam inter externa medicamenta concelebrarunt balnea aquę fontanæ primò tepida, & postea frigida, quæ non nisi in robustis conueniunt: etenim in excarnibus, debilibusq;, aquæ frigiditas nedum non auget calorem innatum, sed potius ipsum extinguit. Nobiles autem solent vti etiam balneis ex lacte, aut asinino, aut equino, aut camelino, aut caprino. Vtuntur insuper inunctionibus frigidis, ex oleo violato,rosaceo,vel nenupharino,& similibus, ad vniuersum corpus, particulatimq; ad totum thoracem, ad ventriculum, ad hepar, atq; ad lumbos adhibitis. Quibus partibus admouere solent etiam frigida epithemata ex lacte, ptisanæ hordeaceæ cremore, succo lactucę, vel sonchi,vel lenticulæ palustris, aut polygoni, aut portulacę, aut similium. Quare in hecticis tabem attingentibus, quod affectus laxus, qui in consumptione humidi substantifici consistit, febre ipsa, quæ adstrictus morbus est, magis vrgeat, maiusq; periculum vitæ inuehat (namq; ni principio tabida affectio tollatur, malum post lõgum tempus exitium adfert) idcirco vsui adstringentium præsidiorum planè erit incumbendum. Sed ex ijs, quæ ad hunc morbum congrua sunt, quomodoq; ijs ad colliquationem firmandam medici vti debeant, & ad scheticam febrem, quæ adstrictus morbus est pro curatione conueniant, accuratissime in libro quinto diximus: propterea ab eo libro studiosus ea petere non grauabitur. Eodem modo tabidæ febres ex vlcere aut stomachi, aut pulmonum, aut intestinorum,aut renum, obortæ vsu adstrictoriorum auxiliorum tractandę erunt. At de ipsarum curatione etiam egimus, vbi de phthisi sermonem superioribus libris instituimus.

De febribus, phlegmonis, & alijs morbis adstrictis, quæ habent coniunctam aliquam euacuationem, sanandis. Cap. IV.

QVoniam & febres, & phlegmonæ, & alij particulares affectus adstrictorum genere comprehensi, solent sæpius habere coniunctas euacuationes,aut sensibiles, aut insensibiles, laxum morbum facientes; hinc pro instituenda curatione eorum curatiui scopi aut turbantur, aut planè in contrarium mutantur. Namque cum ad vsum tollendarum febrium, vel phlegmonum, laxatoria auxilia fuerint recepta, atq; incepta, superueniente his insigni aliqua euacuatione necesse est propositos scopos laxatorios vel turbari, vel in adstrictorios mutari. Turbantur quidem superueniente aliqua insigni euacuatione vel insensibili, quæ per poros meatusue totius corporis facta calorem innatum immoderatius euaporat; vel sensibili, cuiusmodi est sudor copiosus, hæmorrhagia, aut menstrua purgatio, aut hæmorrhoides, aut vomitus, aut ventris fluor. Aliqua enim harum euacuationum febribus, aut phlegmonis, aut alij morbo ex adstrictis,superueniente, vel vnà cum morbo simul oborta, prohibetur vsus magnorum laxatoriorum, quæ ab abstrictis magnis morbis indicantur. Etenim etsi ex morbi essentia habita indicatione molienda esset sanguinis euacuatio, per venam lectam; nihilominus superueniente euacuatione aliqua (quòd vires ob eam causam non ferant alias euacuationes ab arte factas) aut non erit secanda vena, vel huius loco sufficiet modicum sanguinem eduxisse, aut crurum scarificatione,aut cucurbitulis dorsi partibus cum scarificationibus admotis, aut sanguisugis ad hæmorrhoidas adhibitis. Nullo autem modo erit sanguinis euacuatio, aut purgatio aliqua ten-

tanda

tanda, vbi oborta euacuatio ita insignis extiterit, vt vires maxime resoluat. Qua-
re euacuatio aliqua, vti dictum est, superueniens morbo adstricto vsum laxato-
riorum præsidiorum maxime perturbat. Sæpè verò ea in adstrictoria etiam com
mutat, nimirum, si euacuatio oborta ita immoderatius profluat, vt vires maxi-
me resoluat, corporisq; actiones lędat. namque coguntur medici, in morbo adstri-
cto habente commixtum morbum laxum maxime vrgentem, planè ab vsu laxa-
toriorum præsidiorum desistere, atq; vsum adstringentium complecti, vt omni-
no laxus morbus ab immoderata euacuatione factus, qui virium resolutionem mi
natur, tollatur; quibus sanè probè adstrictoriorum vsu restitutis, sublatoq; laxo
affectu, si amplius adstrictus morbus perseueret, rursum ad vsum laxatoriorũ me-
dicaminum redeundum esset. Quo pacto verò, & quibus particulatim auxilijs
vtendum sit, pro morborum adstrictorum, atq; laxorum curatione, superioribus
libris à nobis præmonstratum est. At his præmissis pręstabit descendere ad parti-
cularia, vt cognitio curationis morborum adstrictorum habentium mixtum aliũ
affectum laxum, quoad fieri potest, illustretur. Profectò, si febri lipothymia, ob
immodicã meatuũ cutis laxationem, aut ob sudorem assiduum immoderatumq;
superuenerit, ne dum ab omnibus laxatorijs erit cauendum, verũ etiã adstricto-
rijs meatus cutis densando prorsus incumbere oportebit. vnde medici aquam fri-
gidam repente in faciem proijciunt, aut oxycratum frigidum, & per os quoque
sæpe frigidam vel aquam vel oxycratum propinant; alij dant ipsam frigidam cũ
omphacio, aut succo granatorum; eodem modo ad sudorem cohibendum conte-
gunt ęgrotos tenui velamine, vt ab ambiente aere frigido cutis meatus densen-
tur; alij linteo posca frigida imbuto ægrotos cooperiunt; alij eandem vel aquam
frigidam, vel poscam ex linteo toti thoraci, dorso, collo, locisq; subalis repente
adhibent. Si vero febribus vel phlegmonis superuenerit hæmorrhagia, vel copio
sa menstrua, vel hęmorrhoides, eodem modo præsidia ad scopos curatiuos febriũ,
vel phlegmonum, quę sunt adstricti affectus, accommodata, nempe laxantia, pro
hibentur, eorumq; vsus perturbatur, quippè in immoderato sanguinis fluore, o-
mnino laxatorij scopi mutabuntur in adstrictorios. Nam si immoderatius san-
guis ad deliquium fermè animi profluat, tunc coguntur medici, ne ęgroti in syn-
copem labantur, adstrictorijs medicamentis hæmorrhagiam cohibere. Quæ ve
ro adstrictoria medicamenta hęmorrhagiæ supprimendę conducant, nos in altero
libro diximus. Vbi verò hæmorrhagia est moderata, quæ vires non ita exoluat,
vt actiones lædat, non omnino à laxatorijs medici abstinent, sed aliquando ijs
vtuntur. Sic in pleuritico puero Bassanensi, qui crebram habuit hęmorrhagiam,
nos vnà cum Eustachio Rudio, Equite perillustri, atq; Medico hac nostra ętate
celeberrimo, qui eius curæ ambo pręfuimus, fælici cum successu adhibitis cum sca
rificatione cucurbitulis inter scapulas, non semel sanguinem eduximus. Quo la-
xatorio pręsidio citò à phlegmone euasit. Quare hæmorrhagia narium, uel alia
sanguinis euacuatio in febribus, in phlegmonis, uel in alijs morbis adstrictis su-
perueniens, si ita moderata sit, ut non lædat actiones, neque adhuc laxus morbus
facta sit, turbat sane quadantenus laxatoriorum præsidiorum usum, hunc tamen
haud planè tollit. Qua ratione sanguinis missio per uenam sectam, quod est ma-
ximum omnium laxatoriorum præsidiorum, fieri quidem non debet, ueruntamẽ
eius loco mitiora laxatoria sunt substituenda, ut est sanguinis euacuatio, quæ fit
scarificatis cruribus, (quam uicarium uenę sectionis præsidium esse in libris de
medicina Ægyptiorum demonstrauimus) aut quæ fit adhibitis, cum scarificatio-
ne cruribus, coxendicibus, atque dorsi partibus inflicta, cucurbitulis, aut adhibi-
tis hęmorrhoidibus sanguisugis: Eodẽ modo de medicamentis, quæ uentrem sub
ducendo laxant, est sentiendum, scilicet magna pharmaca non conuenire, sed cle-
mentiora, aut ipsorũ loco (quod inter Methodicos Aurelianus maxime faciendũ
consuluit)

consuluit) clysteres laxatorios instituere. Sanguine verò, vti dictum etiam est, aut per nares aut per aliam partem corporis immoderatius profluente, cum laxus hic euacuationis affectus magis adstricto vrgeat, ne dum ab omnibus laxatorijs erit abstinendum, at planè vsui contrariorum, scilicet adstringentium, erit studendum. Eodem modo etiam, superueniente in ijsdem morbis adstrictis uel vomitu uel fluxu ventris, medici in curatione se gerere debebunt. Nam vacuationes per uomitũ & si fuerint moderatę, vsum tñ laxatoriorũ & ipsę quadãtenus impedient, pręsertimque magnorum, quę sunt venę sectio, crurum scarificatio, cucurbitulę scarificatæ, purgantia, & alia similia. hæc enim auxilia uomitus maximè impedit, siue sit criticus siue symptomaticus, quominus administrari debeant, precipue uerò in febribus; omniumq. etiam maximè, si uomitus, & si per ipsum facta purgatio fuerit moderata, tamen cum fastidio, dolore, aut angore fiat. Ita enim in febribus si superueniat, neq; vlla sanguinis euacuatio, neq; vlla cathartica purgatio erit tentanda, quo ad tum uomitio cessauerit, tum uentriculus robur receperit. Quod dogma etiam Galenus confirmare videtur, cum ita scribat:

In 1. ad Galu.

An prius ori ventris prospiciemus, ac postea vbi recte id habuerit, vniuersum corpus, quantum res ipsa exposcit, vacuabimus? mihi sanè ita videtur. Tales igitur non paucos sępe vidimus, alios quidem interijsse, alios verò in summum periculum fuisse adactos, cùm eos vacuare, uentris ore nondum confirmato, medici tentassent. Vbi verò & vomitiones superuenientes in ijs adstrictis morbis sint assiduæ, atque immoderatæ, ut de alijs immoderatis vacuationibus laxum affectum magnum facientibus dictum est, mutantur scopi laxatorij in adstrictorios; vnde cum adstricto primario morbo laxus hic affectus magis urgeat, cogũtur medici vsu adstringentium medicaminum eas vomitiones immoderatas firmare, eoque pręsertim modo, & ijsdem sanè medicamentis adstrictorijs, quæ nos superiori libro ad vomitum cohibendum meminimus. Hoc idem dogma, si in ijsdem febribus itidem, aut in phlegmonis, aut in alijs morbis adstrictis alui profluuium superuenerit, eodem modo seruandum erit, quo de vomitu nunc dictum est. namque si ipsum haud immoderatum sit, turbabitur porrò in morbo adstricto usus laxantium pręsidiorum: quod si immoderatius profluat, omnem laxantium usum tollit, & cogit medicos uti constrictorijs, ijsdemque planè, quę nos superiori libro, ad tollendam lienteriam, & cęliacam passionem, scripta reliquimus. Cęterum nonnulli sunt, qui damnarunt laxantia, nedum in magno alui profluuio, sed quinimo etiam in leui, quod tamen criticum sit à naturaq. criticè noxios humores per aluum excernente fiat. In hoc enim nullum ex laxatorijs aut vacuatorium aut purgatorium auxilium conuenire dogmaticis visum est. Quod Galenus hisce profecto uerbis uoluisse visus est:

In 1. ad Glauc. cap. 14.

Quod si fuerit febris cum alui profluuio, etiam si non sit pro multitudinis ratione, neque purgare, neque sanguinem mittere oportet: quicumque enim ijs plus adimere necessariũ fore putantes, aut sanguinem mittere, aut purgare voluerunt, in grauiora pericula ægrotum deduxerunt. In quo dogmate haud planè vbique locorum Galenus sibi constare visus est, pręsertimque, cum in Hippocratis aphorismis dixerit.

In 1. aphor. Hip. aph. xx.

Vbi igitur (inquit) fit, factaue iam planè crisis est, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquam nouare oportet: ubi verò imperfecta crisis est, id quod deest, addere conuenit. Paulo post: Quod si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendum erit, nostraque opera supplendum. Nam quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos faciunt. Hippocrates verò longè melius hoc dogma iudicasse visus est, qui de quocumque profluuio cum critico tum symptomatico rem hanc esse intelligendam, insinuauit his, quæ sequuntur, verbis: Aluo fluente, sanguinem non mittito: nam si post venę sectionem fluor perseuerauerit, uirtus imbecillior redditur. Quare si in febre, vel in alio affectu adstrictorio, alui

profluuium

profluuium superuenerit, meritò ut nuper diximus turbabit vsum laxatoriorum, quod affectus laxus sit; atque si fuerit immoderatum, planè usum illorum adimet, ita ut omnino medici in hoc affectu cogantur ab omnibus laxatorijs pręsidijs cauere, & ijs contraria scilicet adstrictoria substituere. Sed neque hoc nostrum dogma turbabit, quòd experientia cognitum sit, in quibusdam alui profluuijs symptomaticis medicos ferè omnes vti magnis etiam laxatorijs, cuiusmodi est sanguinis euacuatio, atque purgatio. In quibusdam enim dysenterijs, vel doctissimi etiam medici & sanguinem mittunt, & purgatorium medicamentum aliquando propinant. Qua purgatione nonnunquam ad tollendas diarrheas etiam medici vti solent. At hoc fit, vt posterius apertius docebimus, quod dysenteria atque diarrhæa, licet laxi morbi sint, tamen adstrictum affectum, quo fouentur, mixtum habeant. de quo affectu posterius accuratè etiam agemus.

De sputo sanguinis. Cap. V.

PEr sputum sanguinis medici intelligunt sanguinis excretionem quæ per os fit, sed tamen cum tussi, cum & simplici excreatu, vt aliàs dictum est, à faucibus quandoq; excrec[illegible]r sanguis, & vomitu à stomachi, & ventris regione excernatur: cum tussi vero reiectus emanat ab instrumentis respirationi dicatis, scilicet aut ab aspera arteria, aut à pulmonibus, aut ab aliqua thoracis parte. Tametsi non perpetuò hoc esse verum deprehendatur, quando, si à capite destillet, cum irritatione quadam & tussi excernatur, vt qui ad asperæ arteriæ caput defluat, iterumq; sursum feratur. Itaq; sputum sanguinis intelligunt eiusdem fluorem cum tussi factum, de quo (quod maius ex eo vitæ descrimen pendeat) studiosius medici tractant. Quibus verò à causis hic sanguis exeat, & à quibus partibus, superiori libro satis superq; dictum est. Vnde illud vnum erit de eo cognoscendum, an scilicet sit morbus laxus, vel adstrictus, aut deniq; ex vtroq; mixtus. Habere affectum adstrictum, neminem latet, cum fiat a multitudine humoris vas frangentis. aut ab humore salso, vel acri erodente, cuius quidem adstricti affectus solent esse signa, dolor pectoris, vel grauitas, tussis, atq; mala respiratio. Laxum quoq; patet adesse in sputo sanguinis morbum, etiamsi neq; sanguis immoderatiùs profluat, cum omnem sanguinis vacuationem morbum laxum facere ferè omnibus sit persuasum, pręsertimq; si à venarum ruptura, aut exesione fiat, quando hæc euacuatio, ni cohibeatur, auctior in dies magis sit futura, & actiones corporis læsura. Hinc est quod omnes medici cum Dogmatici, tum Methodici, tum Empirici, in quocumque sputo sanguinis soliti sunt, ipsum adstringentium medicamentorum vsu cohibere, & firmare; quod nimirum ex eo sputo phthisis periculum impendeat, atque tabis. Non tamen (vt aliàs demonstratum est) quælibet sanguinis eruptio euacuatioue, ni immoderatiùs profluendo vires exoluat, corporisq; actiones lædat, laxus morbus existit: neque enim hęmorrhoides, neque menses moderatè profluentes laxum morbum faciunt, sed neque morbum quidem, nisi corpus lędant. At his propositis, ad curationem transeamus. Quæ indicabitur cum ab adstricto affectu, tum a laxo, scilicet à sanguinis fluore tabem futuram denotante: vnde, cùm non minus laxa passio vrgeat, quam adstricta, proinde æquè tũ adstricto, tum laxo à medicis incumbendum erit. Qua ratione mirum non est, si pro adstricto tollendo omnes medici corpus cum pharmacis purgatorijs, tum venæ sectione, aut crurum scarificatione, aut cucurbitulis, aut sanguisugis adhibitis, laxare studeant, tum frictionibus, tum inunctionibus, atq; alijs huiuscemodi pręsidijs vtantur laxatorijs. Galenus in matrona Romana, quæ sanguinem expuerat, & sanguinem secta vena interna dextri cubiti misit, & catapotia ex colocyn- *In lib. 5. meth med.*

thide

thide exhibuit, capiti thapsiam imposuit, & complura alia, quæ laxatoria sunt, pręstitit. Cęterum, non omittunt etiam adstringentia, quę tum per os exhibent, tum pectori admouent, vt nimirum sanguinis sputum (à quo & puris sputum, & phthisim atq; tabem maxime timent) supprimatur, & tollatur. Quibus vero medicamentis fluor sanguinis cohibeatur, nos accuratissimè scripsimus in libro præcedenti, à quo libro petenda erunt particularia adstrictoria medicamenta pro sanguinis sputo compescendo.

De cholera, & cardialgia. Cap. VI.

INter morbos mixtos ex adstricto & laxo affectum choleram vocatum comprehendi, nuperrime insinuauimus: Quam esse ostendimus immodicam ventris perturbationem supra infraque, in qua humores magno impetu, & molestia, cũ per vomitum, tum per ventrem feruntur. Plerumque passio hæc fit ab insigni ciborum corruptela, qua excrementa multum acria reddita valenter ventris expultricem mouent, non secus, quam & venena per os assumpta facere solent. Qua ratione choleram, & magnam quidem, ex esu fungorum venenatorum nos sæpe obortam vidimus. fit etiam hic affectus à biliosis acribusq; humoribus aliunde ad ventriculum confluentibus: Non raro quoq; symptoma febrium biliosarum esse solet, à cardialgia neque causa, neque parte læsa differens, cum & in hac passione, scilicet cardialgia, humores acres, biliosi, è venoso genere in stomachum transmittantur, vnde ægroti angorem stomachi patiuntur, nauseabundique euadunt, atque anxij. Quod malum familiarius in æstate solet comitari febres tertianas, atque semitertianas, nempe quas vulgus medicorum duplices tertianas appellat. Quandoque verò ægroti ex hoc affectu ad animi deliquium, atque ad lethalem syncopen deducuntur: imò etiam hoc malo complures interemptos vidimus. Accedit etiam, quod cardialgia vexati, veluti in cholera fit, sæpe in vomitus molestissimos incidunt, atque in ventris deiectionem. Quibus euacuationibus, vel separatim (nunc vomitu, nunc deiectione) vel simul vtrisque oborientibus, cum purgentur biliosi acresq; humores, febris conquiescere solet. Itaq; colligamus ex ijs, cholericam passionem esse acutissimam (vti dictum est) ventris perturbationem, in qua ægroti cum magno angore, & animi angustia, magnoq; impetu excrementa uel summe corrupta, vel humores acres, biliosos, & per vomitum, & per ventrem excernunt. Quorum euacuationem immoderatam in ægrotis primo laxum morbum facere, cuiq. nostrum liquido constabit, nimirum, cum ex ipsa vires maximè exoluantur, atque corpus plurimum patiatur. Quem affectum laxum foueri à causa adstricta, quæ itidem morbum adstrictum facit, intelligitur: Vnde mirum non est, si choleram & cardialgiam inter morbos mixtos ex adstricto & laxo comprehendi dixerimus. Quare pro curatione instituenda, mixta erit indicatio, cum medicamentorum adstringentium, tum laxantium. At, cum ex Methodicorum placitis constet, in morbo mixto vrgẽtiori esse incumbendum, primò videndum erit, uter affectus in cholera, adstrictusne, an verò laxus, magis vrgeat; deinde ei contrarijs quidem medicamentis mederi oportebit. Quod Dogmatici quoque facere videntur, quando (nisi euacuatio eò vsque fuerit immoderata, vt vires resoluendo, corpusq; grauiter lędendo, cohibentia requirat) causæ istius affectus (quæ est copia corruptorum, acrium, biliosorumq. excrementorum in tunicis stomachi adstricta, infarctauè) adimendę semper operam nauant. Methodici verò, tanquam morbo adstricto, huic causæ laxatorijs incumbunt. Itaque si in hoc affectu euacuatio per vomitum, aut per ventrem, haud fuerit immoderata corpus maxime lædens, vrgentior erit ad-

strictus

adstrictus affectus, cui meritò laxatoria medicamenta pro curatione opponentur. Inter quę erit accommodata aqua moderatè calida copiosius epota, qua vomitus prouocatur: alij exhibent aquam coctam cum radice liquiritiæ; alij hordeaceam: est vero aqua calida tum per se sola epota, tum cum syrupo acetoso, huic affectui vtilis: Est accommodatissimum etiam hydrelęum, oleum dulce, aut amygdalinum calidum, eodem modo ad semilibram epotum, atque ex eo uomitione prouocata: Non minus utile erit, ius pulli macrum sine sale paratum exhibere. Aliqui laudant decoctum althęæ, aut fęnugręci, aut lini. Si verò humores ad ventrem descenderint, præter clysteres laxatorios ex supradictis oleis, vel decoctis confectos, nonnulli etiam medicamentum leniter laxatorium, uti est cassia, vel manna, uel tamarindus, vel syrupus rosatus laxatorius, uel serum lactis caprilli exhibent: Auicenna aliquando etiam rhabarbarum exhibendum voluit. Cęterum, si laxus affectus ex immoderata euacuatione magis vrgeat, vsus adstringentium conuenientior erit. Quo nomine, vrgente scilicet hoc morbo laxo, cholera vexatis dant in potu aquam frigidam, vel decoctum aut rosarum, aut ęnãthes, aut capreolorum vitis, vel exhibent succum granatorum, aut dulcium, aut subausterorum; aliquando offerunt micam panis eo succo imbutam, & quandoque (ni adfuerit febris) vino rubro austero madidam. Exterius quoque stomacho adhibent fomenta ex mentha, rosis, atque balaustijs in vino austero decoctis parata, vel cataplasma, quod conficitur ex palmulis immaturis, cytonio malo, ex œnanthe, myrto, uel similibus, quæ pariter in vino austero, eousque bullierint, vt mollia facta cum mica tosti atque triti panis contundi, atque applicari queant. Sic vsurpari poterit, quod omnibus medicis vulgatissimum est, emplastrum de crusta panis variè concinnatum. Si plura quis ad hunc affectum desideret, memoria repetat, quæ nos sæpius ad laxos morbos commemorauimus.

De Diarrhœa. Cap. VII.

PEr diarrhœam illud ventris profluuij genus intelligimus, in quo humores praui per aluum deijciuntur. Vnde ex humorum, qui excernuntur, uarietate variã quoque diarrhæam esse necesse est; quædam scilicet biliosa dicitur in qua bilis; quędam pituitosa, in qua pituita; quædam melancholica, in qua humor melancholicus excernitur; & quædam varia, in qua varij simul humores deijciũtur, vnde deiectiones variæ, atque versicolores redduntur, scilicet flauæ, luteæ, virides, albæ, nigræ, rubræ, liuidæ: at quandoque in ipsis hi omnes colores, quãdoque aliqui tantum obseruantur; & quandoque non mixtæ deiectiones, sed syncerę sunt, quippe aut flauæ, aut luteæ, aut virides, aut albæ, aut rubiæ, aut liuidę, aut nigrę. Huiusmodi affectus ratione profluuij excrementorum aut immoderati, aut diu durantis (quod vires exoluat, corpusq; lędat) morbus laxus dicitur; quatenus vero fouetur à causa adstricta, scilicet ab humorum multitudine partes internas replente, atque tum efaciente; ea ratione, profecto, morbum adstrictum habere simul coniunctum, manifestum est. Vnde pro curatione instituenda, mixta quoque indicatio medicaminum adstrictoriorum, atque laxatoriorum elucescit. Itaque, si alui profluuium hominem immoderatius inuaserit, vt corpus maximè lędat, necesse erit, adstringentibus uti medicamentis ad ipsum cohibendum, ijsque particulatim, quę superiori libro ad lientericum fluxum firmandum proposuimus. Vbi vero fluxus fuerit moderatus, præstabit adstricto affectui incumbere medicamentis laxatorijs, vt non sit mirum, si medici aliquando medicamenta laxatoria exhibeant, cuiusmodi est rhabarbarum tritum cum aqua plantaginis, vel cum decocto tamarindorum, ad drachmã

epotum, cum syrupi rosati solutiui vncijs quatuor. Nonnulli exhibent aquam beatæ Virginis ad libras sex cum tribus vncijs syrupi rosati laxatorij. Hoc itaq; modo diarrhœa, qui affectus mixtus est ex adstricto atq; ex laxo, erit curanda in via Methodica. Illam verò intelligimus cohibendam, quæ non critica est: Criticam enim nullis egere pręsidijs (cum potius conseruanda, & forte aliquando iuuanda sit) nemo medicorum esse, qui nesciat; certo scio.

De fluxu hepatico sanando. Cap. VIII.

FLuorem sanguinis, qui sit tenuis loturæq; carnis persimilis, aut crassus, nigrescens, bituminisque Iudaici modo splendescens, absque torminibus per aluū exiens, Medici fluxum hepaticum appellant. Qui fit (vt Galenus est auctor) aut ob hepatis imbecillitatem, aut ob calidam istius visceris intemperiem sanguinem vrentem; plerumq; vero, propter obstructionem in venis, diu sanguis in hepate retentus plus iusto à calore in igneum mutato alteratus aduritur, crassiorq; & nigrescens idcirco egeritur. Cum igitur ab ijs causis fluxus hepaticus foueatur, meritò eum mixtā esse passionem ex laxo & adstricto, itidem dicendum est; hincq; est, quòd in curatione oculos ad vtramq; adstringendi, nempe, & laxandi, indicationem medicus dirigere debet, nam quemadmodum in alijs mixtis morbis dictum est, si fluor sanguinis fuerit ita immoderatus vt grauiter corpus lædat, necesse erit, tanquam laxo affectu magis vrgente, omne studium in vsu adstringentium adhibere, vt talis fluxus compescatur. ea vero omnia, quæ ad compescēdum fluorem sanguinis per aluum congruunt, in altero libro sedulo à nobis præscripta sunt. Vbi vero laxus hic affectus (quod neq; confertim sanguis egeratur, neque continue profluat) minus vrgeat, adstricto coniuncto affectui laxatorijs nonnullis pręsidijs occurrendum erit. Vnde meritò Auicenna dixit, fluoris hepatici præcipuam curationem in apertione obstructionum consistere. Complura vero sunt medicamenta ex laxatorijs, quę medici habent in frequenti vsu, scilicet decocta, syrupi, trochisci, fomenta, atq; etiam purgantia. Datur (exempli gratia) decoctum absynthij, agrimonij, hepaticæ, cichorij agrestis, sonchi, capillorum veneris, cum modico rhabarbari in eodem decocto per noctem macerati atque expressi. ex syrupis commendatur syrupus de tribus radicibus, de eupatorio, de mentha, atq; omnium maxime de cichorea Nicolai, cum rhabarbaro vocatus. ex trochiscis verò, de eupatorio vocati, de rhabarbaro, de rosis, atq; cyphei quoque dantur ad semidrachmam cum conserua aut rosarum, aut florum rorismarini, aut florum betonicæ. Sed demum etiam ex laxatorijs catharticis, non pauci ex clarioribus medicis fuerunt, qui vsum rhabarbari, vel etiam agarici (quod hæc medicamenta adprimè faciant ad tollendas hepatis obstructiones) quam maxime laudarunt. Fomenta vero ex vino albo aquoso, in quo ebullierint althæa, melilotus, chamęmelum, agrimonium, & similia, spongijs ad dextrum hypochondriū applicita erunt probè accommodata. Hæc sunt, quæ in hepatico fluxu, sanguine haud immoderatiùs profluente, ex laxatorijs medicamentis, conueniunt, quandoquidem in morbo mixto ex laxo & ex adstricto, vbi laxus minime vrgeat, in adstrictum tollendum medicus laxatorijs incumbere debebit. Dogmatici vero quod idem videtur, dicunt, vbi fluor siue fluxus non vrgeat, causæ esse incumbendum. Causam autem istius affectus ex Methodicis plerique adstrictum morbum faciunt.

De Dysenteria sananda, Cap. IX.

QVod profluuij genus per aluum Græci dysenteriam appellarunt, Latini tormina, atque intestinorum difficultatem itidem dixerunt. Est vero hic affectus intestinorum exulceratio, ab humoribus summe acribus, abradentibus, mordentibus aut summe putridis progenita, à qua cum dolore mucus intestinorum primò egeritur mixtus cum acribus humoribus, intestina erodentibus, scilicet aut cum bile flaua ardēte, aut cum atra exusta, aut cum salsa pituita; postea adeps intus intestinis adhærescens exiguo cum sanguine excernitur; tertiò ramenta interioris tunicæ intestinorum cum sanguine similiter deijciuntur; demum verò, vbi dysenteria iam perfecta est, perseuerante acris humoris corrosione, altiusque vlcere depascente, caro & propria substantia intestini derasa cum sanguine excernitur. Plerumque hoc malum fit in æstate, qua cum ob æstuosum calorem, tum ob fructuum esum, biliosi humores abundant; non rarò tamen ob fluxum hepaticum, uel lienteriam, vel denique diarrhœam accidit, quando scil. ex his affectibus acria excrementa prodeuntia diutius in intestinis commorata ipsa corrodunt, & exedunt. Signa autem dysenterici fluxus erunt, si cum dolore egerantur primò muci mixti acribus alijs succis intestina erodentibus cum sanguine modico, mox adeps intus intestinis adhærescens, postea ramenta interiori intestinorum tunicę cum copiosiori sanguine, tandem caro & substantia intestinorum cum sanguine copiosiore. Atque hæc dysenteria perfecta dicitur, à qua nemo euadit: quoad vero sola ramenta interioris tunicę intestinorum derasa egeruntur, curationis spes non adimitur, hæc enim curationi cedit. His verò præmissis, ad indicationes curatiuas descendimus, quę proculdubio mixtæ erunt, ex laxa & ex adstricta, cum dysenteria morbus & ipsa sit mixtus ex adstricto & laxo. Etenim sanguinis fluorem morbum laxum constituere, cuique satis notum esse arbitramur: humores verò acres corrodentes, intestinorum exulcerationem, inflammationemque morbum adstrictum facere, cuius signum pathognomonicum est dolor intestinorum, quis non intelligit? Cum igitur hæc passio, quæ per se laxa existit, habeat coniunctum affectū alium adstrictum, quo fouetur, videndum erit (quod in alijs mixtis morbis singulis obseruari debet) an fluor sanguinis immodicé, aut nimiū profluendo magis vrgeat? quod si ita fuerit, ad ipsum cohibendum, adstrictorijs medicamentis opus erit, ijsq; profectò, quę partim de alijs laxis morbis scribentes aliàs diximus, partim dicturi sumus. Quia verò plerumque fit, vt in dysenterico fluxu initio modica sanguinis copia egeratur, ideo merito omnes, ad adstrictum affectum tollendum, laxatorijs operam dant. Quoniam autem dolor assiduus & magnus, cum intestinorum vlcere, atque phlegmone, et sanguinis, quę fit in partibus exulceratis, defluxu, atque cum febre morbum quidem adstrictum magnum subesse denotat, hinc est, quod Methodici, si uires ferant, etiam sanguinis missionem per venam sectam, attamen in modica quantitate, faciendam esse non dubitarent, ob adstrictum morbum magnum, quo laxus fouetur, tollendum. A quo pręsidio laxatorio magno, scilicet ab euacuatione sanguinis, quę fit per sectionem venę internæ in dextro cubito, neque etiam ex Dogmaticis celeberrimi grauissimiq. medici abhorruerunt, quinimo rationibus non paucis, & quidem firmissimis, nobis demonstrarunt, dysenteriam cum febre assidua, atque dolore assiduo, facilius tolli, si statim per uenam cubiti dextri, vt dictum est, internam sectam, aliqua sanguinis euacuatio procuretur, scilicet, vt Dogmatici dicunt, ad diuertendam humoris mordentis fluxionem, ad tollendamque partis exulceratę inflammationem, atque demum ad febrem atque ad dolorem intestinorum leuandum atque compescendum. Nos quoque fatemur, non paucos simili dysenteria vexatos, plurimum ab huiusmodi pręsidio laxatorio adiutos,

Gal. in 5. de vsu partium. cap x. & in 3. aph. 9.

alios verò innumeros, quod in hoc malo omisissent sanguinis euacuationem, in
peiorem statum redactos, tandemq; extinctos fuisse. De qua re nos olim in libris
de medicina Ægyptiorum, ex medicorum Ægyptiorum sententia, plura scripsi-
mus. Pręter hoc pręsidium laxatorium omnes itidem laudant purgationem (ad
tollendam, vt aiunt Dogmatici, causam) vel clysteribus, vel medicamentis leni-
ter laxatorijs faciendam. familiarissimum verò habent medicamentum, quo ali-
quando semel, & aliquando bis in hoc morbo tollendo vti magna cum vtilitate
solent. Exhibent enim aquam Villensem ex agro Lucensi, vel Patauinam voca-
tam Beatæ Virginis, ad libras quatuor, cum syrupi rosati solutiui vncijs quatuor:
Ita enim huiusmodi aqua fælicius excrementa acria subducit. Aliqui exhibent
drachmam Rhabarbari puluerizati cum aqua plantaginis; alij myrobalanos ci-
trinos puluerizatos, ad drachmam & semis, in aqua plantaginis dissolutos, cum
vncia iulepi rosati: Chebuli etiam vtiles sunt ad pituitam ab intestinis detergen-
dam. Sunt alij, qui eodem modo agarici pręparati drachmam exhibent. At
quid de vsu clysteriorum, qui primas partes habent in curatione dysenteriæ? an
non complures parari solent? certe quidem: primò conueniunt, qui parantur ex
libra aquæ hordeaceę, aut cremoris ptisanæ hordeaceæ, cum duobus luteis ouo-
rum atq; sacchari rubri vncia; Verum, ad parandum clysterem, si dolor pluri-
mum excruciet, adsitq; intus inflammatio, præstabit lac caprillum vel vaccinũ
imponere: exempli gratia, accipe lactis caprilli lib. 1. lutea ouorum recentium
n.ij., adipis hircini, butyri recentis an. ʒ.iij., olei rosati vnc.j., misce pro clyste-
re: Vel paretur ex iure capitis castrati & lacte, cum prædictis: Vbi opus est deter
sione, additur aut sacchari rubri vncia, aut mellis ros. simpl. vnc. ij. Si verò san-
guis immoderatius egeratur, in prædictis clysteribus ponunt lac coctum chaly-
beatum, adduntq; succi plantaginis vncias duas: vel in lacte, vel in iure veruecis
ebulliunt aut folia plantaginis, aut rosas, aut cimas rubi, aut balaustium, aut si-
mile aliud adstringentis facultatis medicamentum. Cæterum ad curanda vlce-
ra intestinorum, ipsis primò, detersis supradictis clysteribus ex ptisanæ cremore,
cum melle rosaceo, aut saccharo rubro, luteisq; ouorum, paratis, vtuntur postea
sarcoticis atq; epuloticis: exempli gratia: Accipe lactis caprilli ferrati lib. 1. adi
pis hircini vnc.s., lutea ouorum n.ij. succi plantaginis vnc. ij. boli armeni, terræ
lemniæ, sanguinis draconis an. ʒ.j. misce pro clystere, quo vtuntur ad vlcera cō-
solidanda. Quandoque ad eundem scopum inijciunt vinum rubrum austerum
aut rosis, aut plantagine alteratum. Ad hunc vsum conducent omnia medica-
menta adstringentia, de quibus nos in præcedente, & proximo libro satis superq;
scripsimus. His omnibus addenda erit victus ratio congrua, quæ in cibo sit tenuis
boni succi; vbi vero laxus affectus plus vrgeat, scilicet sanguinis profluuium, vi-
ctus plenior conueniet, vnde dabuntur ouorum lutea sorbilia, carnes pullorum
gallinaceorum contusæ, aut iura stillatitia restauratiua vocata. Cæterum inter
cibos dysentericis maxime accommodatos, lac caprillum commendatur, vel etiā
vaccinum, quando caprillum non habetur, coctum, atq; chalybeatum: hoc enim
nutrit, refrigerat, acrimoniam humorum obtundit, atq; partes intestinorum exul
ceratas restituit, ipsaq; intestina firmat, roboratq;. In potu dabitur aqua, quæ
cum coriandris ebullijt; aut stillatitia cum syrupo de rosis siccis, aut cum iulep
rosato; aut ius pulli sine sale macrum. Omnino enim à vino dysenteria vexa-
tos abstinere oportebit: eo verò quod fit ex granatis dulcibus, vel etiam ex sub-
austeris, in exigua quantitate vti poterunt.

De Gonorrhæa sananda. *Cap. X.*

GRæci γονοῤῥοίαν seminis profluuium appellarunt, à γόνη, ideſt à ſemine genitali, atque ῥεῖν, quod fluere ſignificat. Quæ paſſio eſt continuus ſeminis fluxus abſque vlla voluntate, & abſq; vlla veneris voluptate, nullaq; etiam accedẽte pudendi tentigine. Duplex verò huiuſmodi profluuium eſſe deprehenditur. Vnum, in quo ſemen album, quod verè ſemen eſt, per pudendum effluit; atq; alterum, in quo aut non ſemen verum, ſed humor excrementitius, aut ſemen infectum alijs humoribus, aut ſummè corruptum putridumue excernitur, cuiuſmodi obſeruari ſolet in Gallico morbo infectis. In hac ſemen nunc album, nunc pallidum, nunc viride, nunc ſanioſum apparet, citra vllum dolorem. Hęc Gonorrhęa ſanatu eſt difficillima, ordinarijsq; medicaminibus minimè cedit; at ſolummodo (præter euacuationes, & purgationes) ſudorificis ex ligno Indo, Salſa parilla, China, atque arundinis radice paratis, per plures, vt paulo poſt dicemus, dies factis tollitur. Hoc ſolum genus præſidij gallicum morbum perfectè ſanat, nullũq; lue gallica infectum, qui probè eo ſudorifico fuerit vſus, vidimus non ſanatum. Neque hoc facit, vt multis medicis, alioquin doctiſſimis, & celeberrimis, perſuaſum eſt, ex vi quadam ſingulari, qua aduerſus hunc morbum agit, ſed à facultate valenter diſcuſſoria, qua lues illa digeritur. vnde perperam ligni Indi decoctum, aduerſus hoc genus morbi alexipharmacum illi appellarunt: Qui tamen ſi dixerint, ipſum ex manifeſtis qualitatibus dici alexipharmacum, ipſis minimè contradicemus. At verò quòd morbum Gallicum occulta quadam proprietate alexipharmaca oppugnet, deleatq; negamus, eoq́; præſertim argumento, quod absq; ſudore eandem luem gallicam non ſanet. In hac igitur gonorrhæa prauæ qualitatis, vti dictum, ſemen effluit modo flauum, modo viride, modo ſanioſum, nunc loturæ carnis ſimile, abſq; vllo dolore; neque ex hoc profluuio corpora ita læduntur, neq; ita citò contabeſcunt. In illa verò quæ verè gonorrhęa dicitur ſemen exit album, quandoq́; acre, cum veretri dolore, inflammatione, atq; non rarò cũ febre. Quod profluuium ſeminis haud ſanatu eſt admodum difficile, quinimo ordinarijs pręſidijs, quæ modo dicturi ſumus, cedit. Oritur autem hic affectus, aut à ſuppreſſa copia ſeminis ob venerem intermiſſam, aut à phlegmonoſo affectu partium ſeminalium, præſertimq; pudendi, aut à cacochymia totius corporis, viſcerumq; pręſertim internorum, qua humores omnes prauam qualitatem nanciſcuntur, & per pudendum excernuntur; at ſępiſſimè ex contagio mulierum infectarum homines gonorrhæa Gallica afficiuntur. Ab illa gonorrhęa, quæ eſt ſeminis facile ægroti liberantur, ſi in principio medicaminibus obſtiterint: quod malum ſi in longius protrahatur, corporis liquationem atque tabem futuram minatur. Alterum verò, quod vel cacochymum, vel Gallicum appellauimus, id mali habet, quòd morbos, ſymptomataq; grauiora & periculoſiora itidem minatur. Etenim, ſi quando ex aliqua cauſa ceſſauerit, euanueritq;, homines in ſęuiſſimos dolores cum capitis, tum artuum, & in tumores, in puſtulas, atq; in vlcera cruſtoſa incidunt. Quod pertinet ad morbi eſſentiam, dicimus gonorrhæam eſſe morbum adſtrictum, ſed laxum morbum mixtum habentem. De adſtricto, nulli dubium erit, ſi cauſas ex Dogmaticis ſpectauerimus, quęſunt, aut ſeminis multitudo, aut multitudo cacochymię, aut phlegmonoſa paſſio partium ſeminalium: quę omnia Methodicis morbum adſtrictum faciunt. Quòd verò etiam alium affectũ laxum habeat coniunctum, à ſeminis euacuatione facile intelligimus. Hunc autẽ laxum affectum, ſcilicet ſeminis profluuium, vſque adeo parum vrgere conſtat, vt prius commodè poſſimus adſtrictæ paſſioni, quę maius in curatione faceſſit negotium, totis viribus incumbere. In qua profectò curatione facienda à Dogmaticis (qui & ipſi morbum tollunt adſtrictum, nempe cauſas, quibus ſeminis profluuium

fluuium fouetur) nullo pacto differemus. Hi enim à cauſarum curatione exor-
diuntur. Itaque, ut curationem aggrediamur, præſcribentes victus rationem, quę
érit tenuis, parcauè, & eorum ciborum qui ſemen non generant, ſcilicet ſiccantis
facultatis, uti ſunt aues montanę, & carnes aſſę, ſed hę in pauca quantitate hoc
malo affectis conceduntur. à vino aut abſtinebunt, aut aquoſo vtentur: & vini
loco aqua, in qua ſemina coriandri fuerint incocta, ſubſtituetur. ſi vſus veneris
fuerit intermiſſus, denuo reſtituendus erit. excercitium quoque moderatum erit
vtile. His verò pręſcriptis, ad medica pręſidia deſcendimus, in quibus primas par-
tes ſanguinis euacuatio habet, quam moliri medici debent per ſectam venam
dextri cubiti internam; & ſi vires ferent, etiam in altero brachio vena eadem ſe-
cta, eadem ſanguinis euacuatio repetenda erit. Non fiet tamen ſanguinis miſ-
ſio, ni prius lenitorium pharmacum fuerit pręmiſſum: Cuiuſmodi erit caſſia cathar
tica Abiſſina, ideſt corticis rubri ad vnciam, & ſemis, cum coriandri puluerizati
drachma; aut caſſiæ loco manna calabrica, aut tamarindus, aut myrabolanus ci-
trinus, aut ſyrupus roſatus ſolutiuus, aut electuarium lenitiuum conueniet. At
exempli gratia hęc potio erit accommodatiſſima, quę parabitur accipiēdo ſyrupi
roſati ſolutiui vnc. iij. mannæ electæ vnc. j. s. pulpæ tamarindorum vnc. s. quæ
pulpa tamarindorum in aqua cichorei feruente per noctem maceretur, & poſtea
cum hoc percolato infuſo manna et ſyrupus roſatus diſſoluentur. Medici ſingulo
mane exhibēt decoctum foliorum ſonchi, endiuiæ, oxalidis, cichorei, & ſimilium,
cum ſyrupo roſato, aut de roſis ſiccis, aut myrtino: & poſt aliquot dies, vt aiunt,
paratis humorib. denuo purgant exhibentes, exēpli gratia, aut caſſiæ ſolutiuę ʒ. x.
rhabarbari puluerizati ʒ. j. s. in bolis, aut in potione, quæ accipit rhabari electi
ſcr. iiij, agarici trochiſcati ʒ. j. ſpicę, cinnamomi, an. ſcr. s. infundantur per noctē in
ſucci roſarum vnc. ij. & expreſſioni addantur ſyrupi roſati ſolutiui vnc. iij. cum de-
coct. flor. & fruct. cord. miſce, fiat potio. aut dabitur, quod accipit rhab. electi in
ſucco roſarum per noctem macerati & expreſſi ʒ. j. s. ſyrupi roſati ſolutiui. vnc. iij.
ſeri lactis caprilli q. s. fiat potio, & deinde ſuperbibantur eiuſdem ſeri clarefacti
librę tres. His ita præmiſſis, perſeuerante gonorrhæa, exhibent ſingulo mane,
per plures dies, lac caprillum calidum, cum modico ſacchari, ad quatuor vncias.
Inungunt renes vnguento roſato, aut ſantalino, & iubent patientibus, ut inſideāt
in balneo aquæ dulcis temperatæ calidæ, in qua ebullierint folia maluæ, althęæ,
ſonchi. Quibus quidē præſidijs medicis niſi gonorrhæa ceſſauerit, tandem ad
adſtringentium medicamentorum vſum (relicto morbo adſtricto atque fine im-
poſito vſui laxatoriorum) erit diuertendum, quæ cum intus, tum foris vſurpan-
da. Quæ profecto eadem erunt, quæ ſuperius, in capite de ſanguinis fluore per
veſicam, & de diabete, nos profecto pręſcripſimus. At quid de gonorrhęa caco-
chyma, & Gallica vocata, dicemus? eam ſanè tanquam morbum adſtrictum la-
xatorijs tolli. Vnde medici & ſanguinem (vti dictum eſt) euacuant, & corpus
accuratiùs præparant, & poſtea purgant exquiſitiſſimè cum confectione Hamech,
dantes (exempli gratia) aut caſſiæ ſolutiuæ vnc. j, confect. Hamec. ʒ. iiij. Miſce:
Aut in potione, accipientes ſyrupi roſati ſolutiui vnc. iiij. confect. Hamec. ʒ. iiij.
cum decoct. flor. & fruct. cord. fiat potio: Aut pilulæ dantur cocchię appellatę
cum elleboro nigro pręparatę, ad drachmam & ſemis. His anteactis, inſtituunt
Medici decoctum ſudorificum, quod ad minus per dies triginta ęgroti aſſumunt,
bis in die ſudando per horę ſpacium, ſinguliſque decem diebus aſſumentes medi-
camentum ventrifluum, & purgatorium ex nuper dictis. Quo tempore tenuiſſi-
ma, quoad facere poſſunt, utuntur viuendi ratione: panis eſtur biſcoctus; carnes
aſſæ illis, ſed parcè conceduntur, quarum loco exhibētur amygdalę dulces, piſta-
chia, paſſulæque. Decoctum verò ad hoc malum accommodatum ita parabitur:
Accip. ligni indi raſpati vnc. v. ſalſę parillæ vnc. iiij, corticis ligni vnc. s. aquæ
com-

communis lib. xij. Macerentur spacio horarum xxiiij, & mox bulliant addito manipulo foliorum sonchi, lupulorum, fumarię, ad consumpt. medietatis, & coletur pro syrupo: Cuius dentur mane vnc. x. & vesperi vnc. viij. Deinde paratur decoctum, quo pro potu toto illo tempore vtuntur loco vini. Accipe lignum Indum, salsam, atque corticem decoctum, at aquę libr. xvj. bulliant ad consumpt. tertię partis, & percolatum hoc decoctum seruetur pro potu.

De profluuio muliebri sanando. Cap. XI.

APpellant muliebre profluuium, quum vniuersum corpus per ipsum expurgatur. id verò potissimum fit, si mulier laxis sit carnibus. Quod verò in eo profluit, est nonnunquam rubra sanies, interdum aquosa, aut subpallida. Paulus autem inquit: excerni per vterum aliquando rubrum, veluti sanguinis saniem; aliquando candidum, pituitæ sobolem; interdum pallidum, bilis; nonnunquam verò aquosum. Est vero (vt Paulus testatur) muliebre profluuium totius corporis, quod expurgatur, destillatio, varijs quidem differentijs interstincta, ita, ut aliquando rubrum excernatur excrementum, aliquando aquosum, aliquando pallidum, & aliquando album obseruetur. Qua colorum varietate distinguitur, à profluuio menstruo, quod in hoc sanguis purus, & copiosior profluat; in illo autem sanguis corruptus diuersorum colorum pro diuersitate succi abundantis. Distinguitur itidem, à gonorrhęa, quod in hac perpetuò semen album excernatur: Ex muliebri profluuio, loci genitales perpetuò madent humoribus colore variantibus, corpus discoloratur, cibum fęmina non sentit, ipsumque fastidit. difficulter ambulat, ęgriusque itidem respirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra dolorem, aut cum exulceratione, sordida aut pura, aut citra exulcerationem per uterum excernit. Galenus credidit fieri cum uniuersum corpus per uterum expurgatur, vtero nequaquam affecto. Crediderim tamen fieri non potuisse, quin uterus exinde imbecillus factus sit, adeo, vt ex imbecillitate hac proueniat, quod idem vterus haud quaquam humorem ad sese decumbentem seu ex toto corpore destillantem propellere à se possit, sed ipsum recipere cogatur. Hoc itaque malum facit multitudo prauorum humorum, sed potius aquosorum, atque serosorum. Ni hoc malo mulieres citò liberentur, in cachexiam & in hydropem incidunt. Morbus essentia quam maxime cum gonorrhea cacochyma conuenit, quando quidem & ipse est affectus mixtus ex adstricto & laxo. Veruntamen cum laxus minus vrgeat (nisi immoderatè adeo materia proflueret, vt grauiter corpus exinde læderetur, quo cogerentur vsum adstringentium complecti) cum inquam, in hoc muliebri fluore, æque ac in gonorrhæa dictum est, adstricta passio plus quam laxa vrgeat, hinc meritò ab vsu laxantium exordiri curationem oportebit. De magno verò laxatorio, quod est sanguinis euacuatio per venam sectam, nihil cogitandum, quod neque morbus adstrictus hic magnus sit, neque vires ferant; propterea haud iniuria Galenus curando Boëthi Romani Senatoris vxorem diu hoc profluuio uexatam, sanguinis euacuationem non commemorat, sed eam prius medicamentò prævalido (cuiusmodi est diacolocynthidos, & similia purgantia, quæ alias sæpe meminimus) probe à se fuisse purgatam refert; hoc autem facto, & corpore depurato, medicamentum accepisse vreticum ad superfluam, tenuioremque humiditatem purgandam, euacuandamuè per urinam; postea vsam esse mollibus frictionibus, inunctionibusque ad humorem per cutem euocandum, digerendumque. Quibus præsidijs Galenus Boëthi vxorem sanauit, & ex ista præclara curatione multum glorię atque lucri assecutus est. Sed quid de sudorificis dicemus? Profecto nihil, purgato corpore, vtilius

Gal. in 6. de loc. affect. cap. 5.

In lib. de præcog. ad posthumum.

vtilius esse potest, quam decoctum sudorificum instituere, quale nos superiori capite, atque alias sæpe proposuimus. Post hæc ad laxum quoque affectum deueniendum: ad quem affectum omnia cum externa tum interna adstringentia, quæ nos in cohibendo menstruo profluuio accurate in altero libro diximus, erunt vtilissima: Sed inter hęc pessus ex equiseti succo est accommodatissimus. Non minus conuenit suffumigium ex laneo panno, quem vulgus grisum pannum appellat, qui sit infectus colore verè chermesino: Accipiunt modicum huius panni, & super carbones accensos ponunt, ex quo fumum bis in die excipiunt: Hoc suffitu vidimus nos non paucas mulieres ab antiquato muliebri profluuio planè sanitati restitutas.

Finis Libri Decimitertij, atq; totius Operis.

L. D. O. M.

Die 23. Maij 1610.

Posteriorem adhuc partem Methodicæ Medicinæ eiusdem Excellentiss. D. D. Prosperi Alpini Doctoris Philosophi, & Medici; Ego Fr. Ambrosius Patauinus Ord. Erem. Sancti Augustini in sacra Theologia Doctor, & Magister, fateor, me totam legendo peruoluisse, nilq; in eam offensum esse, quod vel oppugnaret fidem Catholicam, aut peruerteret Mores piorum. Ea propter prælo committi posse adiudico, dignamq; esse vt in manus studiosorum deducatur, sperans ob præclaram Methodum, & Ordinem admirabilem professores Artis Medicæ maximam vtilitatem, ac fructum ex ea reportaturos esse. In quorum fidem,

Ego qui supra manu propria.

Stante suprascripta attestatione conceditur quod Imprimantur
Fr. Zaccarias Rauennas Inquisitor Paduę.

Imprimatur. Octauius Liuellus pro Serenissima Republica Veneta.

1610. VI. Octobris.

Conceditur quod Imprimatur, mandato Illustrissimi Domini Prætoris Visis, &c.

Cancell. Prætorius mand. &c.

Patauij Typis Laurentij Pasquati. 1611.

